

Grey Scale #13

DANES
PICTA
.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

Dubl. do 49.10.10.16. [6]
" " 504914 [6]
BADANIA Z DZIEJÓW SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH
POD REDAKCJĄ PROF. FR. BUJAKA

Wyd. 20.4.59
ZESZYT 6

MARJAN UNGEHEUER

7.86.972
**STOSUNKI KREDYTOWE
W ZIEMI PRZEMYSKIEJ**

W POŁOWIE XV WIEKU

(Z MAPĄ)

PRZEDMOWĘ ZAWIERAJĄCĄ ŻYCIORYS AUTORA
NAPISAŁ PROF. FR. BUJAK

WYDANO CZĘŚCIOWO Z ZASIŁKU ZWROTNEGO MINISTERSTWA W. R. I O. P.

UNIwersytet warszawski

SEMINARIUM HISTORII
USTROJÓW SPOŁECZNYCH
KSIĘGOZBIÓR

20-171

LWÓW 1929

SKŁAD GŁÓWNY: KASA IM. REKTORA J. MIANOWSKIEGO
INSTYTUT POPIERANIA POLSKIEJ TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ
WARSZAWA NOWY ŚWIAT 72

Dubl. do 49. 10. 10. 16. [6]
" " 504912 [67]
BADANIA Z DZIEJÓW SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH
POD REDAKCJĄ PROF. FR. BUJAKA

uzup. do 4.59
ZESZYT 6

MARJAN UNGEHEUER

P. 86. 972

STOSUNKI KREDYTOWE W ZIEMI PRZEMYSKIEJ

W POŁOWIE XV WIEKU

(Z MAPĄ)

PRZEDMOWĘ ZAWIERAJĄCĄ ŻYCIORYS AUTORA
NAPISAŁ PROF. FR. BUJAK

WYDANO CZĘŚCIOWO Z ZASIŁKU ZWROTNEGO MINISTERSTWA W. R. I O. P.

UNIwersytet warszawski
SEMINARIUM HISTORII
USTROJÓW SPOŁECZNYCH
KSIEGOZBIÓR
Nr. 171

L W Ó W 1929

SKŁAD GŁÓWNY: KASA IM. REKTORA J. MIANOWSKIEGO
INSTYTUT POPIERANIA POLSKIEJ TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ
WARSZAWA NOWY ŚWIAT 72

BADANIA Z DZIEJÓW SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH.

Dotąd ukazały się następujące zeszyty:

1. Franciszek Bujak, *Narok*. Przyczynek do ustroju Polski piastowskiej. Lwów 1925 str. 40. Cena 1'80 zł.
2. Stefan Inglot, *Stan i rozmieszczenie uposażenia biskupstwa krakowskiego w połowie XV wieku*. Próba odtworzenia zaginionej części Liber beneficiorum Długosza. Z mapą. Lwów 1925 str. 130. Cena 7'50 zł.
3. Franciszek Persowski, *Osady na prawie ruskim, polskim i wołoskim w ziemi lwowskiej*. Studium z dziejów osadnictwa. Z 20 figurami w tekście i 3 mapami. Lwów 1926 str. 160. Cena 8 zł.
4. Stanisław Hoszowski, *Ceny we Lwowie w XVI i XVII wieku*. Przedmowę napisał prof. Fr. Bujak. Lwów 1928 str. VIII i 328. Cena 15 zł.
5. Jan Warężak, *Rozwój uposażenia arcybiskupstwa gnieźnieńskiego w średniowieczu z uwzględnieniem stosunków gospodarczych w XIV i XV wieku*. Lwów 1929 str. 157 + 3 nlb. i mapa. Cena 12 zł.

Z kolei ukazały się zeszyty:

6. Roman Zubyk, *Gospodarka finansowa miasta Lwowa w r. 1624—1635*.
7. Tadeusz Ladenberger, *Założenie Polski na początku panowania Kazimierza Wielkiego*. Z 3 mapami.

Dalsze prace w przygotowaniu.

Skład główny: Kasa im. Rektora J. Mianowskiego.
Instytut Popierania Polskiej Twórczości Naukowej.
Warszawa, Nowy Świat 72.

BADANIA Z DZIEJÓW SPOŁECZNYCH I GOSPODARCZYCH
POD REDAKCJĄ PROF. FR. BUJAKA

ZESZYT 6

MARJAN UNGEHEUER

786.972

STOSUNKI KREDYTOWE
W ZIEMI PRZEMYSKIEJ
W POŁOWIE XV WIEKU

(Z MAPĄ)

PRZEDMOWĘ ZAWIERAJĄCĄ ŻYCIORYS AUTORA
NAPISAŁ PROF. FR. BUJAK

WYDANO CZĘŚCIOWO Z ZASIŁKU ZWROTNEGO MINISTERSTWA W. R. I O. P.

UNIWERSYTET WARSZAWSKI

SEMINARIUM HISTORII
USTROJÓW SPOŁECZNYCH
KSIEGOZBIÓR

Nr. 171

L W Ó W 1929

SKŁAD GŁÓWNY: KASA IM. REKTORA J. MIANOWSKIEGO
INSTYTUT POPIERANIA POLSKIEJ TWÓRCZOŚCI NAUKOWEJ
WARSZAWA NOWY ŚWIAT 72

8.18

Wydano
za autorów
R. W.

3386:93(438)5:336

325447/2

171

[Handwritten signature]

Z DRUKARNI ZAKŁADU NARODOWEGO IMIENIA OSSOLIŃSKICH WE LWOWIE
POD ZARZĄDEM KAZIMIERZA FIGWERA

PRZEDMOWA.

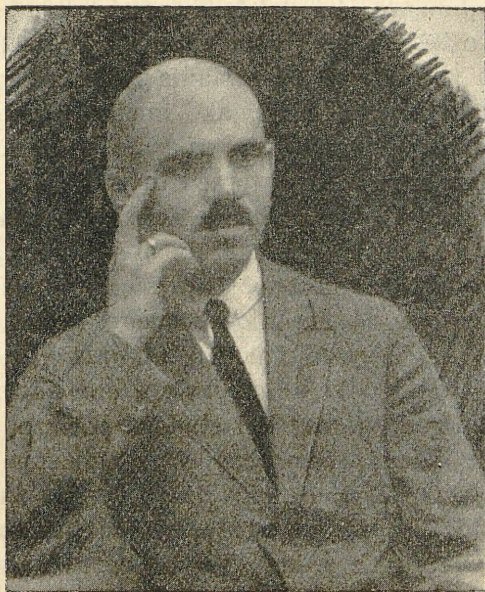
Rozprawa niniejsza jest dziełem pośmiertnem, albowiem autor umarł w czasie ostatecznego przygotowania jej do druku t. j. skracania niektórych ustępów i przerabiania tablic statystycznych zbyt szczegółowo opracowanych. Mnie jako inicjatorowi i wydawcy przypadł więc stosunkowo nieznaczny trud dokończenia tych skrótów i ostatecznego przejrzania pracy przed drukiem.

Do pracy niniejszej przywiązuję szczególniejszą wagę tak ze względu na temat i pozytywne a zgoła niespodziewane wyniki, jak zwłaszcza ze względu na metodę, polegającą na umiejętnem zastosowaniu przez autora do średniowiecznego materiału źródłowego metody statystycznej, zwykłej i graficznej, oraz elementów rachunku prawdopodobieństwa. Dzięki temu otwiera ona nowe widnokreśli dla badań historyczno-gospodarczych i stanowi poważny wyraz dążności do udoskonalenia badań historycznych i zbliżenia ich do innych nauk społecznych. O ile wiem, nikt dotąd, nietylko u nas, ale i wogóle w nauce historycznej, nie zastosował podobnej metody do opracowania średniowiecznych źródeł prawnogospodarczych.

Autor wykazał, że krainie na wskrós rolniczej i odległej od ówczesnych ognisk przemysłu nie obcy był kredyt w pierwszej połowie wieku XV i odgrywał on w niej wtedy rolę stałego czynnika pomocniczego. Gospodarstwo rolne było w tej stosunkowo niedawno pozyskanej dzielnicy Polski organizowane przy wcale wydatnej pomocy kredytu. Istniał wówczas w tym względzie stan rzeczy, który nie został przewyższony w Polsce do drugiej połowy XVIII w. Wywody autora, że położenie gospodarcze w Polsce w drugiej połowie XV w. uległo wybitnemu pogorszeniu w porównaniu z pierwszą połową,

są bardzo cenne i świadczą o wielkiej jego bystrości. Wywody jego stanowią silną podniętę do dalszych studjów w tym kierunku. Świetną poprostu można nazwać analizę zjawiska gospodarczego zastawów i przeprowadzenie dowodu o średniej stopie oprocentowania pożyczek pod zastaw (10%). Wzorowy także jest sposób opracowania zagadnień monetarnych. Słowem, w całym ujęciu tematu i wszystkich szczegółowych kwestjach wykazuje autor wielką dojrzałość sądu i doskonałe przygotowanie metodyczne, co musi zdumiewać, zwłaszcza jeżeli się zważy, że jest to jedyna a zatem i pierwsza wogóle jego praca naukowa.

Nauka polska poniosła przez jego przedwczesną śmierć stratę bardzo ciężką, którą można porównać z niedawną stratą młodego historyka poznańskiego, Teodora Tyca. Dla tego też wydaje mi się słuszne podać tu w krótkich słowach jego życiorys.

Marjan Mateusz Ungeheuer urodził się 21 września 1893 r. w Przemyślu, jako syn urzędnika kolejowego. Matka, pochodząca z rodziny węgierskiej, odumarała go w 3 roku życia. Z lat młodości na szczególną uwagę zasługuje stosunkowo wczesny jego rozwój umysłowy i fizyczny. Jakkolwiek z natury wybitnie zdolny nie należał do uczniów wzorowych. Przedwcześnie dojrzały i obdarzony bujnym temperamentem okazywał więcej zainteresowania do

życia tj. do zabaw, teatru, tajnych organizacji młodzieży (należał do organizacji młodzieży niepodległościowej „Zarzewie”) niż do nauki, to też egzamin dojrzałości zdał dopiero w 20 roku życia w gimnazjum w Jarosławiu, ale zdał go z odznaczeniem. W roku szkolnym 1913/14 zapisał się na wydział budowy maszyn w Politechnice lwowskiej.

Natychmiast po wybuchu wojny światowej powołany został do wojska austriackiego i przydzielony do artylerji polowej. W szkole oficerskiej w Sopron na Węgrzech miał jako przełożonego Czesława Mączyńskiego, późniejszego obrońcę Lwowa w walce z Rusinami. Jako porucznik artylerji przydzielony został do pułku piechoty, z którym w listopadzie 1915 r. poszedł na front wołyński, gdzie w czasie ofensywy Brusilowa dostał się w czerwcu 1916 r. wraz z całą dywizją do niewoli rosyjskiej pod Rożyszcami nad Styrem.

Aż do wybuchu rewolucji przebywał w obozach oficerskich w gubernji Rjazańskiej a potem w gub. woroneskiej, utrzymując się z udzielania lekcji prywatnych młodzieży polskiej. Na wiadomość o utworzeniu korpusu gen. Dowbora-Muśnickiego wyjechał do Bobrujska, gdzie został przydzielony do legji oficerskiej pod przybranem nazwiskiem Stanisława Orzechowskiego. Po zajęciu Bobrujska przez Niemców i rozwiązania korpusu gen. Dowbora-Muśnickiego, nie chcąc wracać do Austrii, przybrał nowy pseudonim Marjana Wierszula i pozostał na miejscu jako nauczyciel łaciny a następnie i historii w utworzonym tam gimnazjum polskim. W związku z wykryciem Polskiej Organizacji Wojskowej na Białorusi został w lipcu 1919 r. aresztowany przez władze sowieckie razem z dyrektorem szkoły i szeregiem osób z grona nauczycielskiego. Wskutek zbliżenia się wojsk polskich do Bobrujska przewieziony razem z innymi więźniami do Smoleńska, został w listopadzie z braku dowodów winy zwolniony i przeznaczony do wymiany jako zakładnik polityczny, co też nastąpiło w początku stycznia 1920 r. Tymczasem Bobrujsk został zajęty przez wojska polskie, wobec czego wrócił do tej samej szkoły i pracował w niej aż do pierwszych dni czerwca 1920 r., kiedy w związku z cofaniem się wojsk polskich i z zamiarem ożenienia się wyjechał w strony rodzinne. Zaraz po ślubie w lipcu 1920 r. wstąpił do armji polskiej.

Po ustaniu działań wojennych zwolniony jako nauczyciel, przyjął posadę nauczyciela łaciny i historii w prywatnym gimnazjum w Końskich w wojew. kieleckim (koniec października 1920 r.). W maju 1921 r. zapisał się na wydział filozoficzny Uniwersytetu lwowskiego. Rok szkolny 1922/3 poświęcił wyłącznie studjom uniwersyteckim,

w następnym roku dojeżdżał na dwa dni w tygodniu do szkoły w Końskich, gdzie miał 8 godzin historii. W r. 1924/5 zrzadka dojeżdżał do Lwowa na wykłady uniwersyteckie a pracował regularnie w gimnazjum w Końskim.

W roku szkolnym 1922/3 uczęszczał na ćwiczenia i seminarja historii społecznej i gospodarczej i otrzymał na pracę seminaryjną opracowanie stosunków kredytowych w ziemi przemyskiej w połowie wieku XV na podstawie XIII t. Aktów Grodzkich i Ziemskich. Członkiem seminarjum pozostał także w roku następnym, ale pracę wykończył dopiero w roku 1924/5 i referował ją już jako gość na posiedzeniu seminaryjnym w kwietniu 1925 r. Równocześnie przygotował się do uproszczonego egzaminu nauczycielskiego, który zdał w Warszawie celująco w czerwcu 1925 r.

Aby złożyć doktorat przyjął na rok 1925/6 posadę asystenta przy seminarjum historii społeczno-gospodarczej. Promocję doktorską otrzymał 5 czerwca 1926 r. Jako asystent okazał się siłą bardzo pożyteczną, pełną inicjatywy i talentu organizacyjnego. Przy pomocy uczestników Seminarjum sporządził katalog rzeczowy biblioteki seminaryjnej, przy pomocy zaś uczestników ćwiczeń zebrał materiały do historii cen we Lwowie w XV w. Był mi także pomocny w prowadzeniu ćwiczeń, przyczem udowodnił wybitny talent i wieloletnie doświadczenie pedagogiczne.

Widząc w nim pierwszorzędną siłę naukową pragnąłem go zatrzymać przy pracy naukowej a nawet habilitować w niedługim czasie. Niestety mogłem mu ofiarować tylko asystenturę młodszą, którą dotąd rozporządza katedra historii społeczno-gospodarczej Uniwersytetu J. K., uzyskanie zaś posady nauczycielskiej w szkole średniej we Lwowie przedstawiało małe widoki. Skłoniło go to do powrotu do pracy pedagogicznej na prowincji, zwłaszcza że udało mu się otrzymać stanowisko dyrektora gimnazjum prywatnego (sejmikowego) w Radzynie w wojew. lubelskim. Pracy naukowej jednak się nie wyrzekał. Przedewszystkiem miał się zająć przygotowaniem do druku swojej pracy doktorskiej, którą już 28 czerwca 1926 r. przedstawiłem na posiedzeniu lwowskiego Towarzystwa Naukowego i którą pragnąłem bezzwłocznie ogłosić drukiem.

Wobec bardzo wyężdżającej pracy, której wymagało uporządkowanie zachwaszczonych stosunków wewnętrznych szkoły, brakowało mu czasu na zajęcie się rozprawą. Zabrał się do tego dopiero pod koniec wakacyj r. 1927. Niestety w ciągu tej pracy zaraził się tyfusem brzusznym w połowie września i zmarł 19 października 1927, mając lat 34.

Do studjów uniwersyteckich i do pracy naukowej przystąpił śp. Marjan Ungeheuer w 29 roku życia. Zwykle ludzie w tym wieku traktują studia jako konieczną formalność, mającą ich uprawnnić do zajmowania stanowiska, do którego doszli już na drodze praktycznej. On oddał się studjom całą duszą; wnosił w nie, prócz szlachetnej ambicji zdobycia tytułu naukowego rzetelną pracą, wielkie swoje zdolności, dzięki którym nie tylko nie zapomniał nic z tego, czego się nauczył w szkole lub przez prywatną lekturę, ale nadto wszystko, co umiał, potrafił umiejętnie zastosować do studjów historycznych (matematyka, rysunki) oraz niezwykle szybko potrafił uzupełnić swą wiedzę w zakresie statystyki, zasad ekonomji społecznej i historii prawa, co było do jego tematu niezbędne.

Po paru miesiącach zorjentował się w zagadnieniu całkowicie i określił swoje zdanie daleko szerzej i głębiej, niż ja mu pierwotnie wskazywałem, okazując wielką samodzielność i bystrość myśli. Do wykonania planu przystąpił z gruntownością i systematycznością, która mnie zadziwiała, ale zarazem i napawała obawą, czy wytrwa i doprowadzi pracę do końca. Temat, który mu dałem, wymagał według mego planu wielkiego nakładu pracy i wielkiej ścisłości i baczności przy opracowaniu, tymczasem jego ujęcie tematu powiększało parokrotnie ilość pracy i potrzebę ścisłości oraz środków kontroli, aby unikać błędów czyli niepotrzebnej straty czasu i energii. Każdy fakt, każda osoba, każda miejscowość otrzymała osobną kartkę; z jednej zapiski sądowej powstawało kilka czasem kilkanaście kartek. Kartki te zostały ponumerowane i poklasyfikowane, następnie znowu ponumerowane, sprawdzone i zapisane w specjalnych inwentarzach. Opracowanie ich w formie tablic statystycznych było pierwotnie skonstruowane w ten sposób, że każdy rodzaj kredytu w każdym roku osobno występował. Dla niektórych tablic zostały nadto obliczone miesięczne a nawet tygodniowe daty. Potem przyszły wykresy, złożone z 24 linii, mających 6 różnych kształtów a wyciąganych tuszami czterech kolorów, wreszcie została wykonana mapa, na której było przeszło 40, różnych kształtem i kolorem, symbolów na oznaczenie ruchu kredytowego i obrotu własnością ziemską. Śp. Marjan Ungeheuer poświęcił na tę pracę przeszło dwa lata życia i wykonał ją bez niczyjej pomocy, posługując się jako jedynym środkiem technicznym addiatorem do rachowania. Wykonanie tej rozprawy w warunkach, w jakich się znajdował, stanowi chlubne świadectwo jego nadzwyczajnej wprost pracowitości i niemniejszej zdolności.

Jako człowiek, kolega i obywatel przedstawiał się śp. Marjan Ungeheuer równie dodatnio, jak jako uczony. Spełniał swoje obo-

wiązki bardzo sumiennie, do kolegów i do uczniów odnosił się z wielkim taktem i życzliwością, to też trzeba stwierdzić, że jego przedwczesna śmierć jest nie tylko stratą dla nauki ale i dla kraju.

Cześć Jego pamięci.

Na częściowe pokrycie kosztów druku niniejszego zeszytu „Badań“ otrzymałem z Pocztovej Kasy Oszczędności zasiłek w kwocie 4000 zł., za co składam ówczesnemu Prezesowi P. K. O. Dr. Emilowi Schmidtowi serdeczne podziękowanie.

Fr. Bujak.

ROZDZIAŁ I.

Metoda. Główne źródło, jego charakterystyka i luki.

Głównem źródłem niniejszej pracy są zapiski sądów ziemskich przemyskich i przeworskich, sądów grodzkich przemyskich i fragmenty zapisek „colloquiorum generalium“ w Przemyśle, wydane w XIII. tomie „Aktów grodzkich i ziemskich“ w r. 1888. One dają nam podstawową masę faktów, na których opieramy statystyczne opracowanie. Materiał innych źródeł wyzyskujemy tylko pobocznie dla objaśnień, dowodów i konstrukcji; wszystkie cyfry statystyczne niniejszej pracy powstały wyłącznie na podstawie materiału dostarczonego przez główne źródło.

Przyjęto zasadę powyższą w tem przekonaniu, że gruntowne statystyczne wyczerpanie wszystkich możliwych źródeł dla danego tematu, ziemi i czasu wydaje się niemożliwem. Opierając się bowiem na dotyczących A. G. Z., przedstawiamy rezultat badania materiału źródłowego tak, jak on występuje w jednym, bardzo obfitem, jednolitem i mającem urzędowy charakter źródle, podczas gdy wprowadzenie innych, różnorodnych źródeł zwiększy wprawdzie ilość faktów jednostkowych, lecz nie wyczerpie przy największej swej ilości wszystkich faktów jednorodnych, które zaszły w badanym czasie i miejscu, a wobec swej różnorodności pochodzenia zatrze jednolity charakter, jaki księgi sądowe bezwątpienia posiadają.

Zapiski sądów ziemskich i grodzkich wydają nam się najlepiej nadającym do statystycznego traktowania materiałem. Obejmują bowiem sprawy sądowe, cywilne i karne, więc sprawy specjalnego, naogół ujednolajnionego typu, jednostajnie traktowane przez procedurę sądową, posiadające naogół jednakową formę zewnętrzną i jednakie elementy składowe, wchodzące w ich treść. Jakkolwiek materiał ten nie powstał w celach statystycznych, lecz powyżej pod-

kreślone cechy ogólne zbliżają go do materiału statystycznego i umożliwiają, z pewnemi oczywiście zastrzeżeniami, traktowanie go jako takiego i stosowanie doń metody statystycznej w odniesieniu bądźto do wszystkich problemów, jakie podsuwają nam zapiski sądowe, bądź też tylko do niektórych z nich.

Stosunki kredytowe wysuwają się niemal na pierwszy plan przy studjum ksiąg sądowych; poniżej podane liczby stwierdzają dostatecznie ten fakt. Ująć stan kredytu, przedstawić jego rozwój i związek z innemi objawami życia, to pierwsze zadanie niniejszej pracy.

Metoda historyczno-statystyczna ma to do siebie, że wymaga całego szeregu czynności wstępnych różnego rodzaju, zanim przygotowuje się materiał do statystycznego traktowania; z surowego źródła historycznego trzeba wydobyć pojedyncze fakty w stanie możliwym do zużycia w statystyce. Tysiąc tych drobnych faktów składa się na przeciąg ledwie kilku lat, a wielka ich ilość przy wielkiem podobieństwie szczegółów wymaga indeksów i kontroli przy pracy, mnoży liczbę nudnych takich samych czynności, których nikomu zlecać nie należy. Słusznie domaga się prof. J. Rutkowski zorganizowania biur historyczno-statystycznych dla celów takich badań. To też „indywidualne wysiłki naukowe z tego zakresu powinny być zwrócone przede wszystkim w kierunku opracowywania metody badań“¹⁾; drugim przeto zadaniem niniejszej pracy jest próba rozwinięcia metody badania statystycznego na konkretnym przykładzie życia kredytowego.

W zależności od jakości źródła możemy w badaniach historyczno-statystycznych stosować albo obliczenia, gdy materiał powstał dla celów statystycznych, lub posiada cechy takiego, jest zwarty i nie nasuwający wątpliwości, albo oszacowania w razie braku cech powyższych lub nawet tylko jednej z nich. My, w głównych przynajmniej częściach pracy, w rozdziałach omawiających całokształt kwestji, stosować musimy przeważnie oszacowania, ponieważ materiał jest niepełny i nie dla celów statystyki powstały; w następstwie tego trafność oceniania analizowanych faktów, zaliczanie ich do tych lub innych kategorii zjawisk w razie mogących nasunąć się i istotnie często nasuwających się wątpliwości, wreszcie wybór sposobu oszacowania w każdym pojedynczym wypadku decydują o mniejszem lub większem prawdopodobieństwie dodatnich wyników. W szcze-

¹⁾ Jan Rutkowski, „Statystyka zawodowa ludności wiejskiej w Polsce w drugiej połowie XVI w.“ w Rozpr. Akad. Umiej. wyd. hist.-fil. S. II t. XXXVI, str. 278.

gólności przy badaniu stosunków kredytowych prócz wskazań metody historyczno-statystycznej kierowaliśmy się również wskazaniami, wynikającymi ze współczesnego nam dziś życia kredytowego. Z tego wynikły niektóre ujęcia, zwłaszcza cały tok postępowania przy wstępnem opracowywaniu materiału, oraz sposoby orjentowania się i kontrolowania w obfitym materiale.

Porządek stadjów pracy był tego rodzaju, że po rozpisaniu materiału na kartki utworzono szczegółowe indeksy osób i miejscowości oraz rozklasyfikowano materiał na typowe kategorie zjawisk w zakresie stosunków kredytowych, następnie zanalizowano dokładnie treść pojedynczych zapisów, przenosząc w odpowiednie rubryki szczegółowych tablic te elementy zapisów, które mogłyby odgrywać jakąkolwiek rolę w dalszem badaniu. Tak ujęty w tablice i zanalizowany w szczegółach materiał zaopatrzone w odpowiednie sygnatury na zapiskach i wniesiono do spisu, w którym przy numerach porządkowych zapisów, podanych w wydawnictwie źródła, figuruje sygnatura tejsze zapisów, symbolizująca jej treść i miejsce w tablicach. Na podstawie tego właśnie spisu dokonano charakterystyki źródła i przeprowadzono interpolację jego luk. Tak przygotowawszy materiał i uzbroiwszy się w takie środki kontroli i orientacji (indeksy, tablice, spis), przystąpiono dopiero do statystyki faktów, konstrukcji, wniosków i opisów, oraz do idjograficznego przedstawienia rezultatów.

Przy konstrukcji wszystkich tablic statystycznych i poglądowych i w konsekwencji tego przy powoływaniu się w tekście pracy na liczby w owych zestawieniach się znajdujące lub z nich wynikające, nie można było z technicznych i fizycznych względów przytaczać w przypisach pod tekstem, ani w inny sposób, odpowiednich zapisów źródła, a tem bardziej cytatów. Pozornie odpadł w ten sposób materiał dowodowy. — Tak jest jednak tylko pozornie. Zastrzegłem się zgóry, że statystycznie ujęty w niniejszem jest tylko materiał z lat 1436 — 1450 i 1460 — 1468, zawarty w tomie XIII A. G. Z. — i żaden inny. Badanie więc ściśłości liczb w zestawieniach zacieśnia się do wskazanych tu ram. Wzoruję się tu pod tym względem na pracach statystycznych Pawińskiego, Jabłonowskiego, Rutkowskiego, którzy, wskazując źródło (względnie publikując je przy opracowaniu), dokonowali obliczeń, tworzyli tablice etc. bez dodawania przypisów do każdej szczegółowej liczby i pozycji statystycznej, gdyż to było niemożliwe do uskutecznienia. Również opracowania statystyczne współczesnych nam stosunków, najbardziej naukowe i ścisłe, nie podają materiału dowodowego dla po-

zycji liczbowych, lecz wskazują najogólniej źródło, z którego czerpią dane do zestawień. Liczby uzyskane z liczenia pojedynczych jednorodnych faktów stają się dopiero dla badacza podstawą do wysuwania ogólnych sądów i wniosków, a nie pojedyncze fakty. Natomiast przy omawianiu pojedynczych wypadków, grup ich złożonych z kilku jednostek i t. p., materiał dowodowy oczywiście będzie podany. Dla skontrolowania, czy sposób interpretowania zapisek przez autora jest właściwy, wystarczą te i tak liczne przypisy w rozdz. III, IV i V, jak również i spis obiektów zastawnych i opis stosunków kredytowych rodzin i osób w rozdziale VI. Tam stwierdzić może czytelnik, czy trafnie ta lub owa zapiska została uznana za historyczny ślad takiego lub owego faktu, oraz czy taki lub ów fakt został wciągnięty do odpowiedniej rubryki tablicy. Układ pracy jednak zmusza do zajęcia się przedewszystkiem stosunkami ogólnymi życia kredytowego ziemi przemyskiej tak, że indywidualne sprawy, a wraz z nimi przypisy znalazły się w dalszych rozdziałach. Z tych samych względów niemożliwością było dodanie aparatu naukowego do charakterystyki samego źródła, tu bowiem powołać się musielibyśmy na wszystkie 7295 zapisek¹⁾.

Charakter głównego źródła predysponuje w pewnej mierze treść pracy. Podmiotem spraw sądowych, zaciąganych w księgi przez sądy grodzkie i ziemskie, była zasadniczo szlachta-rycerstwo, rządząca się prawem polskim, prawem ziemskim. Stąd sprawy kredytowe, przewijające się przez księgi, dotyczą przeważnie szlachty, z jednej strony przynajmniej. Wobec tego zaś przedmiotem spraw sądowych mogły być w przeważającej ilości wypadków sprawy dotyczące roli, dochodów z roli, obciążeń lub zobowiązań, wynikłych z tytułu posiadania roli, potrzeb gospodarstwa rolnego, stosunków rodzinnych względnie rodowych w odniesieniu do własności rodziny lub rodu i t. p., więc i stosunki kredytowe powstające po największej części z potrzeb rzeczonych podmiotów gospodarczych. Biorąc pod uwagę, że powództwa sądowe, zwłaszcza w sądach ziemskich, wychodziły od stron prywatnych, lub co częściej w stosunkach kredytowych się zdarzało, wciągano zapisy kredytowe do ksiąg na żądanie stron prywatnych, więc materiał ksiąg sądowych może dać podstawę do badania kredytu w zakresie tylko stosunków szlacheckich, ziemskich, prywatnych, ziemi przemyskiej;

¹⁾ Ostatnia zapiska w źródle nosi numer porządkowy 7395, lecz należy zwrócić uwagę, że na str. 555 A. G. Z. XIII, po zapisce nr. 6724, następuje nr. 6825, zaszła więc pomyłka o 100.

do tych więc ram zredukować należy zakres niniejszej pracy. Znajdujemy wprowadzić także sprawy odnoszące się do osób innych stanów oraz powstałe z inicjatywy władz (starosty, sądu), jednak są one nieliczne i nie dają możliwości pełnego ujęcia tematu z uwzględnieniem owych stanów względnie władz publicznych.

Tu także należy zwrócić uwagę, że A. G. Z. przemyskie i przeworskie zdradzają ślady równoczesnego istnienia sądów w Jarosławiu¹⁾, Samborze²⁾, Drohobyczu³⁾, i Stryju⁴⁾; z aktów tychże sądów nic nie pozostało do naszych czasów. Trudno zdać sobie sprawę, jakiego to rodzaju były tam sądy⁵⁾, w każdym razie załatwiane tam być musiały także i sprawy kredytowe. Wniosek z tego taki, że istniejącym dziś aktom daleko do tego, by mogły ilościowo reprezentować całość życia kredytowego ziemi przemyskiej; wynika więc stąd dalsze ograniczenie zakresu naszej pracy, a tytuł jej wobec tego brzmieć powinien: „Stosunki kredytowe szlachecko-rolne w ziemi przemyskiej wedle dzisiejszego stanu aktów sądowych przemyskich i przeworskich z czasów około połowy XV wieku“.

Ze względu na sprawy kredytowe dadzą się wszystkie zapisy głównego źródła podzielić na następujące kategorie: 1) zapisy umów i transakcyj kredytowych dokonywane dla nadania im mocy prawnej, — 2) zapisy spraw rodzinnych (posagi-wiana, działy majątków, spadki i t. p.) oraz zapisy aktów kupna-sprzedaży dóbr ziemskich, z których powstawały lub mogły powstać sprawy kredytowe, — 3) zapisy odnoszące się do sporów sądowych, z których powstawały lub mogły powstać sprawy kredytowe, — 4) zapisy kar i kaucyj (vadia) sądowych, z których mogły w następstwach wyniknąć sprawy kredytowe, — 5) sprawy nie mające żadnego związku z ruchem kredytowym. — Z całego tak rozsegregowanego materiału interesują nas zapisy kategorii 1, 2, 3 i 4, jako bezpośrednio (1), lub pośrednio (2, 3, 4) odnoszące się do stosunków kredytowych, zapisy zaś kategorii 5, oraz inne źródła poza XIII tomem A. G. Z. traktujemy jako materiał pomocniczy.

Powyższy materiał główny odnosi się do lat 1436—1468, nie rozwija się jednak jednostajnie; istnieje szereg luk mniejszych i większych, jak to ilustruje tablica I⁶⁾.

¹⁾ A. G. Z. XIII, 436, 3036, 4266, 5369, 5848.

²⁾ Tamże 1646, 3586, 3716, 5583, 5733, 5734, 5735, 5786, 5788.

³⁾ „ 2822, 3675, 5461, 6683, 4575.

⁴⁾ „ 5924, 5931.

⁵⁾ „ Przedmowa str. XI.

⁶⁾ Sporządzono ją głównie na podstawie tablicy w A. G. Z. tomie XIII, str. VI—VIII (przedmowa).

Objaśnienie do tabl. I. Pasy czarne oznaczają istniejący materiał źródłowy z danych okresów czasu i ksiąg sądowych. Przerwy białe oznaczają luki, przyczem ukośny kraniec pasa oznacza, że materiał urywa się w ciągu bieżącego roczka czyli, że luka powstała skutkiem zniszczenia części materiału oryginalnego; jeżeli wydany materiał zawiera po luce kilka zapisek nie należących do najbliższego z kolei pełnego roczka, wówczas pas czarny rozpoczyna się też ukośną krawędzią. Krawędzie pionowe oznaczają, że istnieje cały materiał z danego roczka, względnie, że wydawca źródła nie stwierdza luki w obrębie bieżącego roczka. Pasy o krawędziach ząbkowanych, zaopatrzone pyłajnikami, oznaczają, że poza stwierdzonymi lukami istnieją luźne zapiski, które wydawca odniósł do odpowiedniego roku kalendarzowego, lecz nie wiadomo, do jakich miesięcy odnieść je należy.

Luki oznaczono literą symbolizującą rodzaj ksiąg sądowych i liczbą porządkową luki danego rodzaju ksiąg; „M” oznacza lukę w księgach ziemskich przemyskich, „W” w księgach ziemskich przeworskich, „G” w księgach grodzkich przemyskich, „R” we fragmentach zapisek roków generalnych.

Już pobieżny rzut oka na tablicę wskazuje, że materiał źródłowy rozpada się na 2 grupy chronologiczne: pierwsza obejmuje materiał z lat 1437—1450, druga z lat 1460—1468.

Ten stan źródła decyduje, że pod względem chronologicznym praca podzieliła się na 2 główne okresy: 1) lata 1436—1450 włącz. i 2) lata 1460—1468 włącz. Ma to swoje dobre i złe strony; pozwala bowiem zaobserwować różnice stosunków kredytowych w dwóch odcinających się okresach czasu, zaciemnia jednak i łamie linię rozwojową, utrudniając konstrukcję.

Tu nadmienić jeszcze należy, że dalszy rozwój stosunków kredytowych w ziemi przemyskiej poza latami objętymi naszą pracą da się obserwować na podstawie ksiąg sądowych przemyskich i przeworskich z lat późniejszych, zawartych w XVII, XVIII i XIX tomach A. G. Z.

W ramach lat 1436—1450 i 1460—1468 przedstawia się nasze źródło i materiał historyczny na tabl. II str. 10.

Z niniejszego zestawienia widoczny jest już charakter źródła. Przedewszystkiem nie jest ono jednolite; zaznacza się wybitna różnica między zapiskami czterech różnych sądów, jako też obu okresów lat. Zapiski sądu ziemskiego przemyskiego mają luk najwięcej, mimo tego stanowią one ilościowo i jakościowo główny zrąb materiału, dając w sumie 4106 zapisek, t. j. 57,3% całości. Posiedzenia swe sąd ten odbywał przeciętnie w pierwszym okresie 13 razy na rok, w drugim 4 razy do roku. Największa ilość roczków przypada w I okresie na rok 1436 (32), najmniejsza na rok 1450 (1); w okresie II największa ilość na lata 1460 i 1466 (po 8 rocznie), najmniejsza na rok 1467 (2), zaś z lat 1463 i 1464 wogóle brak za-

TABLICA II.

Okresy lat	Rodzaje ksiąg sądowych	Ilość faktycznie dziś istniejących zapisek odnoszących się do:					Suma zapisek w okresach	**) Ilość roczków sądowych o dochowanym materiale	Przeciętnie na 1 roczek przypada zapisek	Ilość luk w ciągłości materiału
		umów i transakcyj kredytowych	spraw rodzinnych (pośrednio do kredytowych)	sporów sądowych (pośrednio do kredytowych)	kar i kaucyj (pośrednio do spraw kredytowych)	spraw nie mających związku z kredytem				
		kategor. 1	kategor. 2	kategor. 3	kategor. 4	kategor. 5				
1436—1450	z. przem.	1161	184	258	120	1569	3292	192+22	17·14	19
	z. przew.	326	59	120	47	378	930	74	12·56	3
	roki gener.	33	7	38	14	170	262	8+2	32·75	4
1460—1468	z. przem.	259	44	84	21	406	814	34+8	23·94	15
	z. przew.	95	31	29	3	184	342	39+1	8·76	7
	gr. przem.	145	11	154	425	790	1525	361+1	4·85	3
Sumy z obu okresów	z. przem.	1420	228	342	141	1975	4106	226+30	18·17	34
	z. przew.	421	90	149	50	562	1272	113+1	11·25	10
	gr. przem.	145	11	154	425	790	1525	361+1	4·85	3
	roki gener.	33	7	38	14	170	262	8+2	32·75	4
Suma ogólna		2019	336	683	630	3497	*) 7165	708+34	10·83	51
Procent		28 2 ⁰ / ₀	4 7 ⁰ / ₀	9 5 ⁰ / ₀	8 8 ⁰ / ₀	48 8 ⁰ / ₀	100 ⁰ / ₀			

*) Do tej sumy dodając 130 zapisek odnoszących się do lat 1451—1459, nie branych tu pod uwagę, uzyskany sumę zapisek dochowanych.

**) W tej rubryce liczby przed znakiem + podają ilość pełnych, nieprzerwanych lukami roczków; liczby po tym znaku podają ilość grup zapisek, nie tworzących materiału całkowitych, lecz będących resztką jakichś roczków.

pisek tego sądu. Frekwencja zapisów jest największą w tym właśnie sądzie, obejmuje bowiem przeciętnie w I okresie 17, w II okresie 24 zapisek w jednym terminie.

Na drugim miejscu stoją zapiski sądu grodzkiego przemyskiego z ilością 1525 zapisek, istniejących tylko dla lat 1462 do 1468, stanowiących 21·3% całości źródła. Charakteryzują się ogromnie częstym odbywaniem posiedzeń (przeciętnie po 51 na rok¹⁾), nie licząc posiedzeń odroczonych — (termini repositi), a małą frekwencją zapisek, bo tylko 4·7 zapisek średnio na 1 posiedzenie.

¹⁾ Nie biorę tu pod uwagę roku 1462, w którym sąd grodzki rozpoczął swe funkcje dopiero 20 grudnia i odbył 4 posiedzenia do końca roku przy średniej frekwencji 7 zapisek na posiedzenie (A. G. Z. XIII, str. 363 i nast.).

Najwięcej posiedzeń (79) odbył sąd ten w r. 1465, najmniej (44) w r. 1464.

Dalsze z kolei miejsce zajmują zapiski sądu ziemskiego przeworskiego, istniejące w obu okresach; zachowane najlepiej, bo z dwiema lukami jedynie. Zawierają one 1272 zapisek, co stanowi 17·7% całości. Sąd ten odbywał w I okr. średnio 5 posiedzeń (najwięcej — 9 posiedzeń w r. 1444, najmniej — 3 posiedzenia w r. 1441) na rok, w okr. II średnio po 6 posiedzeń (najwięcej 11 posiedzeń w r. 1462, najmniej 4 posiedzenia w latach 1463 i 1468) na rok; jednak dla lat 1436, 1461, 1466 i 1467 brak zapisek tego sądu. Frekwencja tu naogół słaba: 12·5 zapisek na 1 termin w I okr., 8·7 zapisek w II okr.

Na ostatnim miejscu pozostają fragmenty zapisek wieców sądowych (fragmenta inscriptionum colloquiorum generalium). Pojawiają się one sporadycznie tylko w I okr.; wiece sądowe odbywają się w Przemyśle w dzień św. Katarzyny (25 listop.)¹⁾ i urzędują zazwyczaj tylko przez 1 posiedzenie (wyjątkowo tylko w r. 1448 odbyły się 3 posiedzenia w trzech po sobie następujących dniach). Najobficiej zachowały się zapiski z r. 1437 (97 zapisek), najmniej z r. 1447 (9); średnio w 1 terminie wpisano 32·75 zapisek. Materiał tego pochodzenia obejmuje 262 zapisek, czyli 3·7% całości.

Przyczyny takich różnic w charakterze poszczególnych rodzajów sądów i ich ksiąg zdają mi się jasne: Przemyśl, stolica ziemi i powiatu, koncentrował w sobie życie bliższej i dalszej okolicy, dość gęsto zaludnionej, leżącej przy głównym szlaku komunikacyjnym. Rzut oka na mapę²⁾ wskazuje, że ku temu środowisku ciążyła masa interesów sądowych i gospodarczych. Położenie geograficzne miasta oraz dotychczasowy rozwój osadnictwa ułatwiały mieszkańcom nawet dalszej prowincji stosunki z Przemyślem. Wobec Przemyśla odgrywał Przeworsk rolę drugorzędną. Sąd ziemski przeworski ogniskuje w sobie sprawy swej najbliższej okolicy, od Rzeszowa po Jarosław, od Leżajska po Pruchnik. Nic więc dziwnego, że najsilniejszy ruch odbywał się w sądach przemyskich. Wobec Przemyśla mało też znaczenie innych sądów ziemi przemyskiej, których istnienia możemy domyślać się na podstawie źródła³⁾. Różnice ilościowe między zapiskami ksiąg ziemskich i grodzkich przemyskich dają się wyjaśnić różnicą długości czasu ich urzędowania, a może i ich istnienia wogóle: sąd ziemski urzęduje od początku r. 1436, grodzki od

¹⁾ A. G. Z. XIII, zap. 538.

²⁾ Załączoną przy VI rozdziale niniejszej pracy.

³⁾ Patrz A. G. Z. XIII, przedmowa str. X i XI.

grudnia 1462. W ciągu 6 lat swego istnienia sąd grodzki wykazał taką żywotność, że frekwencją roczną (249 zapisek) przewyższył sąd ziemski (187 zapisek). Mała bezwzględna ilość zapisek z wieców sądowych tłumaczy się tem, że wiece odbywały się (wedle naszego źródła) raz do roku w ciągu ledwo kilku lat, załatwiano na nich tylko sprawy ważniejsze i apelacyjne. W stosunku do roczków innych sądów wykazują roki wielkie wielką frekwencję spraw: średnia ilość zapisek roków wielkich na jednym posiedzeniu (32·75) jest największą w porównaniu z takimiż średniami innych sądów.

Na tem ogólnem podłożu rozważmy teraz źródło pod kątem widzenia problemu kredytu. Podzieliliśmy już materiał ksiąg sądowych na 5 kategorii, z których pierwsza obejmuje sprawy bezpośrednio odnoszące się do stosunków kredytowych, druga, trzecia i czwarta tylko pośrednio, niemniej jednak dają one ważki i narzucający się do zużytkowania materiał, piąta stoi poza naszym zainteresowaniem. O obfitości zapisów spraw kredytowych poucza również ostatnia tablica i stwierdza, że materiał ksiąg sądowych ziemi przemyskiej jakościowo stanowi kapitalne źródło dla badań stosunków pieniężnych i kredytowych, ilościowo zaś wystarcza do prowadzenia badania metodą statystyczną. Zawierając bowiem (kategorie 1, 2, 3, 4 w sumie) ponad połowę zapisek treści pieniężno-kredytowej, stawia przed oczy prawne odzwierciedlenie ówczesnego życia gospodarczego w jego głównych formach. Pierwszorzędną rolę odgrywają księgi ziemskie, w których z reguły sprawy kredytowe były wpisywane; zawierają one materiał dla nas najbogatszy i najważniejszy, bo 34·5% wzgl. 33·1% ich treści stanowią sprawy kredytowe. Zapiski grodzkie zajmują się głównie sprawami sądowo-karnymi, w drugim dopiero rzędzie spornymi pieniężnymi; akta kredytowe rzadko dochodzą do skutku wobec sądu grodzkiego, a jeśli strony zapisują w grodzie jakąś sprawę prywatno-kredytową, czynią to na skutek nieurzędowania sądu ziemskiego w danym czasie i przewidują obowiązek wniesienia wpisu także do ksiąg ziemskich pod rygorem nieważności umowy lub spłacenia umówionego zakładu (*vadium*). Zapiski sądów wiecowych też nie bardzo wzbogacają nasz materiał, co pozostaje w związku z celem istnienia wieców; większość spraw tych, to sprawy sądowe, sprawy sporne pieniężne zajmują tu drugie miejsce, na ostatku znajdują się sprawy kredytowe, lecz i one występują raczej w formie sporów sądowych niż zapisów dla ulegalizowania czynności. W każdym razie treściwość całego materiału źródłowego ze względu na nasze zagadnienie przedstawia się dodatnio.

Równie dodatnio przedstawia się i wiarygodność źródła. Zapiski

sądowe dają materiał urzędowy, kontrolowany nie tylko przez urzędników¹⁾, lecz przede wszystkim przez strony zainteresowane w toczących się sprawach, z natury rzeczy więc wynika ich prawdziwość i względna ścisłość szczegółów. Zdarzają się wprowadzić w kilku miejscach nieścisłości²⁾, lecz są one wyjątkowe przy tak ogromnym materiale i łatwe do poprawienia. Istnieją też, choć rzadko, sprzeczności w szczegółach, gdy kilka zapisek odnosi się do tej samej sprawy³⁾. Sprzeczności te polegają albo na różnych kwotach pieniężnych tej samej pożyczki, albo na różnych terminach jej spłaty, albo na różnych sposobach jej zabezpieczenia; sprzeczności takie mogą być tylko pozorne, gdy wyższą kwotę pieniężną, późniejszy termin spłaty, silniejsze zabezpieczenie spotykamy w chronologicznie późniejszym zapisie, ponieważ późniejszy zapis może być następstwem niewykonania wcześniejszego. O takich wypadkach będziemy szczegółowo mówili w odpowiednich miejscach pracy. Mogą być jednak sprzeczności istotne, a wówczas albo usiłowaliśmy je sprostować na podstawie danych uzasadnionych, albo, gdy chodziło o wypadki nie dające się sprostować, przyjmowaliśmy do zestawień statystycznych kwoty pieniężne niższe; gdy chodziło o inne warunki umowy, przyjmowaliśmy warunki cięższe dla dłużnika. Jeśli sprzeczności nie dało się rozwikłać zupełnie, usuwaliśmy odpowiednie zapiski (wzgl. sprawy) ze zestawień. Poza temi drobnymi zastrzeżeniami źródło nie budzi wątpliwości.

Ujemną stronę źródła stanowią luki, występują bowiem najęśniej w księgach ziemskich przemyskich, t. j. w najważniejszej części materiału. Obfitość ich dekompletuje go, co wobec przyjęcia metody statystycznej będzie musiało ujemnie wpłynąć na ilościowe rezultaty w latach szczególnie lukami dotkniętych. Należy więc starać się uzupełnić je drogą interpolacji; zanim jednak do tego przystąpimy, zająć się musimy pytaniem, ile spraw w poszczególnych kategoriach ustalić można było na podstawie źródła, co nam wyjaśni, ile zapisek średnio odnosi się do jednej sprawy, względnie ile spraw mieści się w jednej zapisce, a zarazem przyczyni się do samej charakterystyki źródła (patrz tablica III⁴⁾).

¹⁾ Przykładem dowodowym może być A. G. Z. XIII, 4430.

²⁾ Np. A. G. Z. XIII, 4502, albo 5556 w zestawieniu z 5569.

³⁾ Np. 1180, 1181, 1242, 1406, 1407, 1736, 1814; — 2596, 3472, 3854, 4106, 4244, 4245; — 2322, 2854, 2855, 3112; — 848, 849, 1879.

⁴⁾ Tablica ta sporządzoną została drogą liczenia poszczególnych ustalonych w badaniu źródła faktów, na podstawie spisu i tabel szczegółowych.

TABLICA III.

Okresy lat	Ilość zapisek wszystkich ksiąg sądowych (w/g tabl. II), odnoszących się do spraw:				Suma zapisek wszystkich kategorii	Ilość faktów, stwierdzonych na podst. zapisek				Suma faktów wszystkich kategorii	Ilość roczków w/g źródła	Ilość luk w źródle
	kredytowych (kateg. 1)	rodzinnych i sprzeczności z kredytem (kateg. 2)	sądowych w związku z kredytem (kateg. 3)	kar i kaucyj w związku z kredytem (kateg. 4)		kredytowych (kateg. 1)	rodzinnych i sprzeczności z kredytem (kateg. 2)	sądowych w związku z kredytem (kateg. 3)	kar i kaucyj w związku z kredytem (kateg. 4)			
1436—1450	1520	250	416	181	2367	1055	435	336	229	2055	274	26
1460—1468	499	86	267	449	1301	361	173	195	490	1119	434	25
Razem	2019	336	683	630	3668	1416	608	531	719	3174	708	51
Procentowy stosunek	55 0%	9·2%	18·6%	17·2%	100%	43·2%	18·6%	16·2%	22·0%	100%	—	—

Na podstawie 3668 zapisek ustaliliśmy 3274 faktów odnoszących się bezpośrednio lub pośrednio do stosunków kredytowych, czyli 1 fakt opiera się na 1·12 zapisek przeciętnie. Z 2019 zapisek, notujących wyłącznie sprawy kredytowe, uzyskaliśmy wiadomości o 1416 faktach aktów kredytowych, czyli 1 fakt opiera się na 1·42 zapiskach. Świadczy to o treściwości ksiąg sądowych i dość szybkim likwidowaniu spraw tego rodzaju przed forum sądowym. Treściwość ta wynika z samej natury zapisów stron w rzeczonych sprawach, albowiem sprawy niesporne po większej części są raz wpisywane, a tylko do spornych spraw odnosi się większa ilość zapisek.

Poważny wpływ na frekwencję zapisów kredytowych, a więc na zawieranie umów pożyczkowych, wywierały pory roku. Jest godne uwagi, jak często w poszczególnych sądach odbywały się roczki i ile w czasie ich trwania dokonano zapisów w księgach wogóle, a zapisów transakcyj kredytowych w szczególności. Oczywiście w badaniu tej kwestji oprzeć się możemy tylko na materiale pochodzącym z lat, w których źródło luk nie wykazuje. Bez luk lub prawie bez nich przedstawiają się zapiski ziemskie przemyskie w l. 1439, 1441, 1442, 1447; 1460 zapiski ziemskie przeworskie w l. 1439—1450, 1460, 1463, 1464; zapiski grodzkie przemyskie w latach 1463—1468. Na podstawie zapisek z tych lat o pełnym materiale źródłowym spróbujemy scharakteryzować frekwencję w sądach w różnych porach roku, którą to charakterystykę cyfrowo przedstawiamy w tablicy IV¹⁾,

¹⁾ Tablica ta jest tak skonstruowaną, że w jednej kratce liczba nad kreską wskazuje ilość wszystkich bez różnicy zapisek wciągniętych do księgi na roczkach

TABLICA IV.

Rodzaj za- pisek z lat wy- branych		Wpisano do ksiąg wszystkich zapisek w ogóle (liczba nad kreską), a w tem zapisów kredytowych (liczba pod kreską):											
		w styczniu	w lutym	w marcu	w kwietniu	w maju	w czerwcu	w lipcu	w sierpniu	w wrześniu	w październiku	w listopadzie	w grudniu
Ziemskie przemyskie z lat 1439, 1441, 1442, 1447, 1460	Ilości bezwzgl.	191 118	66 39	132 75	147 58	73 45	3 3	60 21	83 35	113 56	127 56	110 41	34 29
	Procentowe wskaźniki miesięczne	16·7 20·4	5·8 6·7	11·5 13·0	12·9 10·0	6·4 7·8	0·2 0·5	5·2 3·6	7·2 6·0	9·9 9·7	11·1 9·7	9·6 7·1	2·9 5·0
Ziemskie przeworskie z lat 1439 do 1450, 1460, 1463, 1464	Ilości bezwzgl.	119 96	107 74	124 82	129 67	33 20	34 18	24 16	37 21	21 14	60 31	112 69	121 71
	Procentowe wskaźniki miesięczne	12·8 13·6	11·5 13·2	13·4 14·7	13·9 12·0	3·5 3·6	3·6 3·2	3·1 2·8	4·0 3·7	2·2 2·5	6·4 5·5	12·1 12·3	13·0 12·7
Grodzkie przemyskie z lat 1463—1468	Ilości bezwzgl.	121 55	96 40	178 99	174 105	101 57	107 45	52 64	142 65	107 32	118 64	78 41	123 58
	Procentowe wskaźniki miesięczne	8·0 7·6	6·4 5·5	11·9 13·7	11·6 14·5	6·7 7·8	7·1 6·2	10·1 8·8	9·3 9·0	7·1 4·4	7·9 8·8	5·2 5·6	8·2 8·0
Ze wszyst- kich tu uwzględ- nił razem	Ilości bezwzgl.	431 249	269 153	436 256	450 230	207 122	114 66	241 101	262 121	241 102	305 151	300 151	278 158
	Procentowe wskaźniki miesięczne	12·1 13·4	7·5 8·2	12·2 13·7	12·6 12·3	5·8 6·5	4·4 3·5	6·7 5·4	7·3 6·5	6·7 5·4	8·5 8·1	8·4 8·1	7·8 8·5

poglądowo zaś w tablicy V¹⁾ linjami cienkimi i kółkami umieszczonymi po lewej stronie pionów, z obu ich zaś wynika:

danego miesiąca, zaś liczba pod kreską wskazuje ilość zapisek z omawianych roczków, których treść odnosi się do faktów kredytowych (wszystkich czterech kategorii), stanowiących podstawę badań niniejszej pracy. Przy każdym rodzaju ksiąg znajdują się w dwóch poziomych rubrykach: w 1-ej sumaryczna ilość wszystkich zapisek bez różnicy i sumaryczna ilość zapisek, odnoszących się do stosunków kredytowych wedle pojedynczych miesięcy; w 2-iej, procentowe zestawienie ilości zapisek w ciągu dwunastu miesięcy, które to liczby procentowe nazwalibyśmy procentowymi wskaźnikami miesięcznymi w tej tablicy i w dalszej konstrukcji. Przy końcu całej tablicy w dwu rubrykach poziomych umieszczono: w 1-ej, sumy wszystkich tu liczonych zapisek, w 2-iej, procentowe ich zestawienie w ciągu 12 miesięcy.

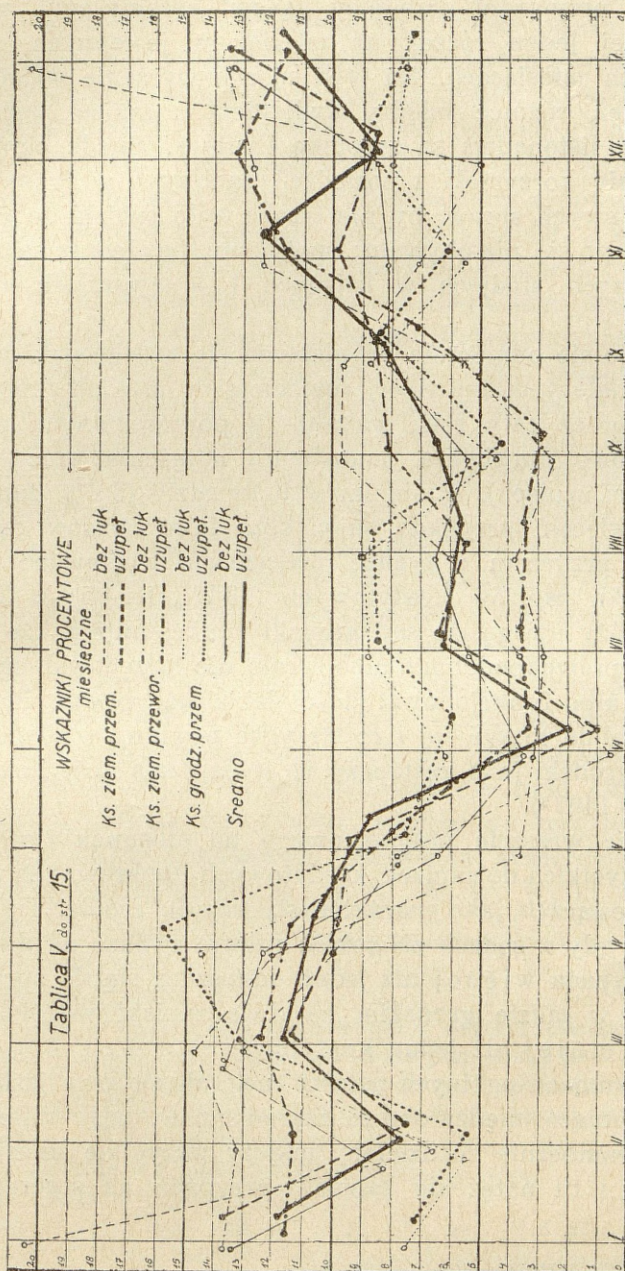
¹⁾ Tablica ta ujmuje poglądowo stosunek wzajemny ilości zapisek kredytowych, wyrażony w tablicy IV i VI w procentowych wskaźnikach miesięcznych. Po lewych stronach pionowych czarnych linii, wyznaczających miesiące, znajdują

1) W sądach ziemskich frekwencja zapisów jest znaczna w jesieni i zimie (od września do kwietnia), opada od maja do sierpnia, w czerwcu w Przemyślu, w lipcu w Przeworsku osiągając minimum. Styczeń jest dla obu sądów miesiącem najwyższego lub prawie najwyższego natężenia. Zjawisko to łączyć należy oczywiście z rolniczym charakterem mas szlacheckich, nie tylko w tym znaczeniu, że zajęcia gospodarskie zabierały czas, którego nie można było w roboczym sezonie poświęcać sprawom sądowym, rodzinnym lub majątkowym, lecz też i w tym znaczeniu, że w jesieni i w zimie największą miała szlachta możliwość spłacania należności, zaspokajania zobowiązań czy potrzeb pieniężnych, płacenia rat dłużnych, poszukiwania kapitałów. W tym czasie zachodziła też najlepsza sposobność do zajazdów, burd sąsiedzkich, oraz skarg i procesów wynikłych z podobnych przyczyn. Zastanawiającem jest jednak silne obniżenie ilości zapisów w sądzie ziemskim przemyskim w lutym i grudniu w przeciwieństwie do sądu przeworskiego, który w tych miesiącach znacznych odchyień nie wykazuje; wątpliwe, czy ten przejaw ma związek ze świętami Bożego Narodzenia względnie okresem zapustów i zabaw karnawałowych. Przypuszczać należy raczej, że, ponieważ najczęstsze terminy wywiązywania się ze zobowiązań, tak dłużniczych różnego rodzaju jak i innych, przypadają na św. Marcina, więc poważną część spraw załatwiano w listopadzie. Wprawdzie termin Bożego Narodzenia jest też bardzo popularnym, jednak wobec świątecznych dni przeważnie odkładano wykonanie spraw przypadających na ten termin na pierwsze dni po Nowym Roku, więc znów ubywało spraw w grudniu, a przybywało ich tem więcej w styczniu. Trzecim bardzo popularnym terminem był Popielec i różne niedziele wielkiego postu oraz Wielkanoc, te więc terminy odciągały sprawy z lutego na marzec i kwiecień. Taki więc rozkład popularnych terminów zobowiązań prawnych powodował specjalnie wielkie skupienie spraw w niektórych miesiącach jesieni i zimy;

się kółka połączone ze sobą odpowiedniami (wedle objaśnienia) cienkimi linjami, które wyrażają swem położeniem odpowiedni wskaźnik procentowy miesięczny, wykazany w tablicy IV, t. j. wskaźnik uzyskany z pełnego (bez luk) materiału źródłowego, celem znalezienia wskazówek i podstaw do podjęcia oszacowania luk. Natomiast po prawej stronie pionu kółka pełne, połączone odpowiedniami grubymi linjami, oznaczają także procentowe wskaźniki, uzyskane z całkowitego materiału źródłowego wraz ze wszystkimi uzupełnieniami luk, przeliczonymi w tablicy VI.

Tablica V ma więc na celu porównać ściśle źródłowy materiał do spraw kredytowych z niektórymi, pełnymi lat z takimże materiałem uzupełnionym drogą oszacowania celem skonstatowania, czy i o ile ilościowe uzupełnienie wpłynęło na zmianę charakteru jakości posiadanego materiału.

TABLICA V.

dużo mogło tu też zależeć od zwyczaju miejscowego. Tego rodzaju spadków w lutym i grudniu nie wykazuje sąd ziemski przeworski; sądzili tam przyjezdni urzędnicy sądowi przemyscy¹⁾, urządzając mniej więcej jeden roczek na miesiąc w jesiennych, zimowych i wiosennych miesiącach. Na tych sądach wyraźnie widać niestały ich charakter, różnice między kwietniem a majem, oraz między wrześniem a listopadem są ogromne i rażące. Snadź okolica Przeworska pilnie korzystała z posiedzeń sądowych w Przeworsku dla załatwiania swych spraw, by nie trzeba było jeździć do Przemyśla, choć i bez tego się nie obywało; spotykamy bowiem te same sprawy w ich różnych stadjach w księgach i przeworskich i przemyskich²⁾.

2) Zupełnie odmiennie przedstawia się sąd grodzki przemyski. Stwierdzić należy mniej więcej równomierny rozkład prac i zapisów sądu tego przez cały rok; wahania w poszczególnych miesiącach są stosunkowo niewielkie; maksimum natężenia pracy w marcu (11·9⁰/₀ ilości zapisek), minimum w listopadzie (5·2⁰/₀ zapisek). Na marzec i kwiecień przypada największa ilość zapisów dokonanych w grodzie, przyczem w tychże miesiącach wpisywano najwięcej w ciągu roku zapisów kredytowych (13·7⁰/₀ i 14·5⁰/₀). Tu jednak zwrócić należy uwagę, że sąd grodzki funkcjonuje także w latach, w których prawdopodobnie albo wcale nie urzędował sąd ziemski przemyski, albo funkcjonował dość słabo, stąd pewna ilość spraw, które normalnie toczyć się i rozstrzygać powinny w ziemstwie, szła przed sąd grodzki jako zastępczy, co stwierdzają dość liczne zapiski z lat 1463—1467³⁾.

Zwrócić wreszcie pragnę uwagę na stosunek ilości zapisek wogóle wszystkich do zapisek kredytowych i pokrewnych w poszczególnych miesiącach, jako charakterystyczny dla źródła. Tu wystarczy wskazać, że gdy w sądach ziemskich prawie zawsze na dwie zapiski wogóle przypada więcej niż jedna odnosząca się do spraw kredytowych, to w sądzie grodzkim na dwie zapiski wogóle przypada przeważnie mniej niż jedna kredytowa.

3) W sumach ogólnych całości zacierają się owe jaskrawe różnice, występujące między obu rodzajami sądów, dając materiał mniej więcej równomiernie rozdzielony między wszystkie miesiące roku. Największe i tu natężenie zapisów przypada na styczeń, marzec

¹⁾ A. G. Z. XIII. Przedmowa str. V.

²⁾ Tamże 443, 1431; — 1585, 1856; — 1180, 1181, 1242, 1406, 1407, 1736, 1814.

³⁾ Tamże 5165, 5185, 6229, 6710, 6711; — 6933, 6840; — 7087, 7123, 7132

i kwiecień, najmniejsze oczywiście na czerwiec¹⁾ podnosząc się miarowo w późniejszych miesiącach roku. Rolniczy charakter kraju odbija się więc bardzo wyraźnie w naszych zapiskach.

Wynikają stąd wskazówki do traktowania luk. W powyższych rozważaniach odnoszących się do frekwencji w sądach w poszczególnych porach roku oparliśmy się bowiem na materiale tych tylko lat, z których zapiski zachowały się całkowicie lub prawie całkowicie bez luk. Wnioski ogólne, wyprowadzone z powyższych zestawień, należy jednak zastosować także do tych lat, z których posiadamy materiał niepełny, a liczby przeciętne i procentowe mogą być ogólnymi wskaźnikami do uzupełnienia niepełnego materiału.

Jasne jest, że na całość materiału statystycznego (ilość faktów jednostkowych) ma wpływ bezpośredni stan zachowania źródła w chwili jego zużytkowania. O ile dla celów badań metodą opisową istniejący stan naszego tomu A. G. Z. jest aż nadto wystarczający, o tyle dla badań metodą statystyczną stan ten jest niezadowolniający. Zestawienia²⁾ wykazują 51 luk; o ile zmieniłyby się ilościowo nasz materiał statystyczny, gdyby tych luk nie było zupełnie lub gdyby ich było np. dwa razy więcej? Niektóre wyniki, zwłaszcza wyniki liczbowe, mogłyby się diametralnie różnić przede wszystkim w wypadku omawiania natężenia różnych form kredytowych w pojedynczych latach. Wobec tego stanu źródła należy przeprowadzić przede wszystkim badanie, czy wszystkie luki są następstwem zniszczenia materiału historycznego już po jego powstaniu, czy też powstały one drogą naturalną, t. j. czy nie było okresów czasu, w którychby materiał historyczny wogóle nie powstawał?³⁾ Luk naturalnych wedle powyższego określenia stwierdzić można 12, a mianowicie: M_{33} ⁴⁾, M_{34} ⁵⁾, W_1 ⁶⁾, W_2 ⁶⁾, W_3 ⁷⁾, W_4 ⁸⁾, W_6 ⁸⁾,

¹⁾ Co ze swej strony znowu stwierdza, że sądy ziemskie przemyskie nadają główny ton całości źródła.

²⁾ Tablice I, II i III.

³⁾ Dla ułatwienia orientacji wprowadzam w dalszem rozważaniu, w tablicach statystycznych oznaczenia luk wedle objaśnienia przy tablicy I.

⁴⁾ A. G. Z. XII, str. 556 napis wstępny do roczka DCCLIV.

⁵⁾ A. G. Z. XIII, str. 562 zap. 6903, kończąca ten roczek, nie posiada zwykłego stwierdzenia wydawcy, że luka następuje, które wydawca stale umieszcza, jeśli istotnie ze stanu rękopisu wnioskuje, że istnieje luka.

⁶⁾ A. G. Z. XIII, przedmowa str. V.

⁷⁾ Patrz koniec roku 1438 A. G. Z. XIII, str. 72 i początek roku 1439 A. G. Z. XIII, str. 85 na porządek i opis paginacji rękopisu, oznaczonej na marginesie wydania.

⁸⁾ Na tej samej stronicy rękopisu, oznaczonej na marginesie wydania, kończą się zapiski z r. 1460 i zaczynają zapiski z r. 1462; porównaj paginacje na margi-

W_6^1), W_7^1), W_8^1), W_9^1), W_{10}^2), które oczywiście uzupełnień nie wymagają. Inne, jak twierdzi wydawca w odpowiednich miejscach tekstu, wynikły ze zniszczenia rękopisu.

Koniecznością przeto będzie luki te uzupełnić, by otrzymać przypuszczalną ilość interesujących nas faktów. Interpolację tę przeprowadzamy wedle następujących zasad³⁾:

1. Luki zachodzące w każdej z czterech zasadniczych części naszego źródła uzupełniamy na podstawie danych uzyskanych tylko dla tejże części (wobec różnic charakterystycznych między zapiskami ziemskimi, a grodzkimi, a wiecowemi, między przemyskimi a przeworskimi), którą w danej chwili uzupełniamy.

2. Uzupełnienia obliczamy rachunkiem proporcjonalnym między odpowiadającymi sobie elementami istniejącymi a brakującymi.

3. Podstawą obliczeń są szczegółowe zestawienia materiału wedle ilości zapisek w tablicach II, III i IV oraz wskazania wynikające z interpretacji tablic I i V (część na lewo od pionów). Zasadniczo szacujemy przypuszczalną ilość brakujących roczków i zapisek w branym pod uwagę okresie czasu, a dopiero na podstawie tej ilości zapisek szacujemy przypuszczalną ilość faktów wedle szczegółowych stosunków ilości zapisek do ilości faktów, zestawionych w tablicy III pierwotnie dla pojedynczych lat.

4. Ilość zapisek wszystkich i zapisek kredytowych obliczamy jednakowym sposobem zasadniczo dla 1 miesiąca; jeśli luka obejmuje kilka miesięcy po porządku, wówczas obliczamy tę ilość dla

nesie A. G. Z. XIII, str. 357 obok zap. 4681 i str. 378 obok zap. 4886, oraz tablicę w przedmowie A. G. Z. XIII, str. VIII.

¹⁾ Tablica w przedmowie do A. G. Z. XIII, na str. VIII nie podaje luki w materiale, czyli rękopis nie świadczy, by po zapisce 5656 dalszy materiał miał być zniszczony. Paginacja rękopisu, zaznaczona na marginesie wydania, mówi w A. G. Z. XIII, str. 458, że strona rękopisu „402” zapisana jest zapiskami nr. nr. 5652—5656 z r. 1465, zaś na str. „407” rękopisu (A. G. Z. XIII, str. 562) występują zapiski już z r. 1468, przyczem wstęp do roczka DCCLVIII otwiera jakby nową księgę sądową sędziów Dolińskiego i Mzurowskiego. Wobec tego, że wydawca braku materiałów nie stwierdza, a niejasnym jest, co znajduje się na str. „403—406” rękopisu, wątpię czy na tych czterech stronach rękopisu pomieszczono zapiski z lat 1465—1467, raczej przypuszczać należy, że są niezapisane, więc mniemam, że luka ta jest luką naturalną.

²⁾ Patrz A. G. Z. XIII, str. 564 zap. 6921 świadcząca, że roczek DCCLXV i rzeczona zapiska są ostatnimi w r. 1468.

³⁾ W myśl powiedzianego w przedmowie o pierwotnej konstrukcji niniejszej pracy, zasady powyższe i obliczenia późniejsze oparło na wykazach statyst. dla poszczególnych lat, nieodzownie koniecznych przy interpolacji luk. Czytelnik ma przed sobą tylko końcowe rezultaty obliczeń.

całego tego okresu czasu Stosujemy sposób następujący: Przyjmując z tablicy IV odpowiedni procentowy wskaźnik miesięczny, układamy proporcję: istniejący procentowy wskaźnik miesięczny „W” ma się tak do 100, jak się ma szukana przez nas „podstawa do dalszego obliczenia brakującej ilości „x” do sumy całkowitej istniejącej ilości zapisek z interpolowanego roku kalendarzowego z tablicy II „S” plus szukana przez nas podstawa x.

Wzór: $W : 100 = x : (S + x)$, gdzie x jest szukaną podstawą do dalszego obliczania luki, skąd $x = \frac{W \cdot S}{100 - W}$.

Znalezioną w ten sposób „podstawę dalszego obliczania”, reprezentującą cechy charakterystyczne miesiąca, w którym istnieje luka, odniesione do lat ze wszystkimi zachowanymi zapiskami (tabl. IV), należy jeszcze poprawić ze względu na cechy charakterystyczne, wyłaniające się z zachowanych resztek interpolowanego roku; uczynimy to, biorąc pod uwagę najbliższe miesiące w interpolowanym roku, z których zachował się materiał źródłowy całkowicie. Obliczywszy średnią arytmetyczną z ilości zapisek w dwóch najbliższych sąsiadujących z luką miesiącach o pełnym materiale, uzyskamy poprawkę miesięczną, reprezentującą cechy charakterystyczne interpolowanego roku. Obliczając zaś nową średnią arytmetyczną z uzyskanej ze wzoru $\frac{W \cdot S}{100 - W}$ podstawy i powyżej obliczonej poprawki, uzyskamy hipotetyczną ilość zapisek, które powinny lukę wypełnić. Jeśli jednak z interpolowanego miesiąca zachowały się jakieś resztki zapisek, należących do tegoż, wówczas przyjętą z powyższego obliczenia hipotetyczną ilość zapisek redukujemy o tę ilość istniejących zapisek. Jeżeli mamy lukę obejmującą więcej niż 1 miesiąc, to obliczamy podstawę ze sumy wskaźników procentowych dla wszystkich tych miesięcy, następnie uzyskane „x” dzielimy między poszczególne miesiące proporcjonalnie do wskaźników procentowych miesięcznych, a uzyskane tą drogą podstawy poprawiamy przy pomocy poprawki miesięcznej uzyskanej z danych z istniejącego materiału źródłowego. Tą drogą uzyskane ilości hipotetyczne umieszczamy w nowej tablicy drukiem pochyłym (kursywą) obok umieszczonej tamże drukiem zwyczajnym rzeczywiście istniejącej ilości zapisek wszystkich wogóle (liczba nad kreską) i zapisek kredytowych (liczba pod kreską), tworząc załączoną obok tablicę VI.

5. Podziału całej uzupełnionej ilości zapisek kredytowych między cztery kategorie spraw wedle stopnia naszego zainteresowania do-

T A B L I C A VI.

Okresy lat	Rodzaj ksiąg sądowych	Nazwy luk w/g tab. I.	Wpisano w księgi sądowe zapisek wogóle (liczba nad kreską) a w tem kredytowych (liczba pod kreską), względnie uzupełniono (liczby pochyłym drukiem) zapisek wogóle, a w tem kredytowych:													Razem w okresie	Podział zapisek między kategorie spraw:					Razem zapiski dochowane plus uzupełnione wszystkie wogóle / kredytowe
			w styczniu	w lutym	w marcu	w kwietniu	w maju	w czerwcu	w lipcu	w sierpniu	w wrześniu	w październiku	w listopadzie	w grudniu	1 kredytowe		2 rodzinne	3 sądowe	4 kary i kaucje	5 bez związku z kredytem		
Okres I.: lata 1436—1450	ziemskie przemysk.	M 1-19	419 261 0	335 30 171 20	403 159 202 67	279 234 126 90	284 122 174 79	82 35 0	152 139 75 57	139 156 68 55	286 179 139 52	221 144 113 67	359 140 182 44	333 27 176 16	3292 1270 1722 541	1889	316	539	228	2895	5867 2972	
	ziemskie przeworsk.	—	110 67 0	99 67 0	130 81 0	109 61 0	70 47 0	9 4 0	21 14 0	15 12 0	23 17 0	63 30 0	122 70 0	159 89 0	930 0 554							
	wieców general.	R 1-4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	261 114 92 63	—							261 114 92 63
Okres II.: lata 1460—1468	ziemskie przemysk.	M 20-32	65 279 62 136	31 69 19 50	22 147 19 101	71 181 29 91	35 82 18 58	0 0	135 44 67 22	67 66 25 40	55 96 25 60	147 93 56 66	137 134 40 72	49 50 48 41	814 1181 408 737	941	170	386	562	1847	3906 2059	
	ziemskie przeworsk.	—	17 16 0	19 14 0	8 7 0	43 20 0	17 10 0	52 20 0	31 12 0	38 13 0	22 4 0	40 20 0	32 13 0	23 9 0	342 0 158							
	grodzkie przemysk.	G 1-3	122 55 0	96 40 0	178 99 0	174 33 105 15	101 57 0	107 45 0	152 64 0	142 65 0	107 32 0	118 64 0	77 11 41 6	151 68 0	1525 44 735 21							
Sumy z obu okresów łącznie	ziemskie przemysk.	M 1-32	484 279 323 136	366 99 190 70	425 306 221 168	350 415 155 181	319 204 192 137	82 35 0	287 183 142 79	206 222 93 95	341 275 164 172	368 237 169 127	496 274 222 176	382 77 224 57	4106 2451 2130 1278	2830	486	925	790	4742	9773 5031	
	ziemskie przeworsk.	—	127 83 0	118 81 0	138 88 0	152 81 0	87 57 0	61 24 0	52 26 0	53 25 0	45 21 0	103 50 0	154 83 0	182 93 0	1272 0 712							
	grodzkie przemysk.	G 1-3	122 55 0	96 40 0	178 99 0	174 33 105 15	101 57 0	107 45 0	152 64 0	142 65 0	107 32 0	118 64 0	77 11 41 6	151 68 0	1525 44 735 21							
	wieców general.	R 1-4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	261 114 92 63	—	261 114 92 63							
Razem zapiski dochowane plus uzupełniające z obu okresów łącznie.	ziem. przemysk.		703 459	465 260	731 389	765 336	523 329	82 35	470 227	428 188	556 276	605 296	770 338	459 281	6557 3408							
	ziem. przeworsk.		127 83	118 81	138 88	152 81	87 58	61 24	52 26	53 25	45 21	103 50	154 83	182 93	1272 712							
	grodz. przemysk.		122 55	96 40	178 99	207 120	101 57	107 45	152 64	142 65	107 32	118 64	88 47	151 68	1569 756							
	wieców gener.		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	375 155	—	375 155							
Miesięczne wskaźniki procentowe dla uzupełnionego materiału.	ziem. przemysk.		10·7 13·5	7·1 7·6	11·2 11·4	11·6 9·8	7·9 9·6	1·2 1·0	7·2 6·4	6·6 5·5	8·4 8·1	9·3 8·7	11·8 9·9	7·0 8·5	100 100							
	ziem. przeworsk.		10·0 11·6	9·2 11·4	10·9 12·3	12·0 11·4	6·8 8·0	4·7 3·3	4·0 3·7	4·1 3·5	3·5 2·9	8·1 7·1	12·1 11·6	14·5 13·2	100 100							
	grodz. przemysk.		7·7 7·2	6·1 5·4	11·3 13·1	13·2 15·8	6·4 7·5	7·0 6·0	9·7 8·5	9·0 8·6	7·0 4·2	7·5 8·5	5·6 6·1	9·6 9·0	100 100							
	wieców gener.		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100 0 100·0	—	100 100							
Razem cały materiał uzupełniony (ilość zapisek)			952 597	679 381	1047 576	1124 537	711 443	250 104	674 317	623 278	708 329	826 410	1387 623	792 442	9773 5031							
Miesięczne wskaźniki procentowe dla uzupełn. materiału			9·8 11·8	6·9 7·6	10·7 11·4	11·5 10·7	7·3 8·8	2·6 2·0	6·9 6·2	6·4 5·6	7·2 6·5	8·4 8·2	14·2 12·4	8·1 8·7	100 100							

do tabeli na rachunek luki różnicę całej hipotetycznej ilości (x) i istniejącej ilości zapisek w danym roku. Obliczamy więc:

Luka R_1 . Średnia arytm. ilości zapisek wieców z lat 1437 i 1448 równa się $\frac{97 + 61}{2} = 79$. — Średnia arytm. wszystkich zapisek z lat 1438 i 1448 równa się

$\frac{624 + 345}{2} = 484$; — Ilość zapisek z roku 1443 równa się 276; — Proporcja:

$x : 79 = 276 : 484$; $x = 45$. Hipotetyczny materiał wiecu generalnego z r. 1443 wynosi 45 zap. Wpisujemy 10 zap. (wobec istn. 35). — Analogicznie obliczamy ilość zapisek kredytowych, biorąc za podstawę odpowiednie ilości zapisek kredytowych. Średnia arytm. z lat 1437 i 1448 = $\frac{39 + 18}{2} = 29$ zap. kredyt. Średnia

arytm. z całych lat 1437 i 1448 $\frac{241 + 193}{3} = 217$. Ilość zap. kredyt. hipotetyczna z r. 1443 = 151; $x : 29 = 151 : 217$; $x = 20$. Wpisujemy 9 (wobec 11 istn.).

Stosując powyższe zasady interpolacji, tworzymy tablice VI i VII oraz drugą część tablicy V, (kółka pełne po prawej stronie pionów i grube linje), podając tylko sumaryczne rezultaty. (Patrz tablice V (str. 17), VI i VII (str. 26).

Po dokonaniu rzeczowych oszacowań luk, zsumowaniu uzupełnień z materiałem istniejącym faktycznie, wyrażeniu w procentach udziału pojedynczych miesięcy w sumie całości i przeniesieniu wskaźników procentowych dla zapisek kredytowych na wykres widzimy, że cechy charakterystyczne, wedle których rozkłada się całość materiału na poszczególne miesiące, uzyskane dla wszystkich lat bez wyjątku wraz z interpolacjami luk (tabl. IV), niewiele różnią się od cech uzyskanych dla kilkunastu wybranych lat, posiadających zachowany całkowity materiał (tabl. IV). Porównanie¹⁾ rozłożenia kółek, wyrażających wskaźniki procentowe miesięczne po lewej stronie pionu (materiał bez luk z wybranych lat) z takimiż kółkami po prawej stronie pionu (całkowity materiał wraz z interpolowanymi lukami), oraz przebiegu odcinków, łączących owe kółka, cienkich (dla materiału częściowego bez luk) z grubymi (dla materiału całkowitego z interpolacjami) wykazuje prawie we wszystkich wypadkach zgodne opadanie i wznoszenie się ilości w miesiącach, co świadczy, że wprowadzenie hipotetycznych ilości, wpływając na ilość bezwzględną zapisek, nie wpłynęło na charakter całości materiału i jego rozkład w obrębie roku. Interpolacja więc trzyma się granic naturalnych, stara się być możliwie bliską łożyska, wytkniętego przez główny zrąb istniejących roczków względnie zapisek. W wypadkach, gdy kierunki odcinków różnią się tendencją swego biegu przed i po

¹⁾ Patrz tablica V.

interpolacji, różnice są bardzo nieznaczne; największe różnice tendencji spadków wzgl. wzrostów¹⁾ odcinków tego samego rodzaju wykazują linje oznaczające całość materiału do stosunków kredytowych, t. j. linje pełne między miesiącami październikiem a listopadem (wzrost procentu po uzupełnieniu) i między listopadem a grudniem (spadek procentu po uzupełnieniu); zjawisko to wynika stąd, że w listopadzie dodano do zapisek i roczków trzech zwykłych części materiału istniejącego i w innych miesiącach roku (księgi grodzkie i ziemskie) także materiał z wieców generalnych przemyskich (odbywających się tylko w listopadzie), nie uwzględnionych w tablicy IV, na podstawie której sporządzono wykres sum ze wszystkich gatunków ksiąg, bez materiału z wieców przemyskich; — ten więc dodany, jako nadzwyczajnie, w jednym miesiącu występujący, materiał, spowodował zwyżkę linii sumy materiału w tym miesiącu wobec innych miesięcy i jego zniżkę z listopada na grudeń. W innych 6 wypadkach skrzyżowania się tendencji linii tego samego gatunku przed i po interpolacji, różnice wysokości położenia kółek sprowadzają się najwyżej do 5°/. Poza wyliczonymi 8 wypadkami tendencji rozbieżnych istnieją tylko tendencje równoległe, mianowicie w 40 wypadkach²⁾.

Ta przewaga tendencji zgodnych, mała ilość tendencji rozbieżnych, przy niewielkich stosunkowo ich odchyleniach i zupełne wyjaśnienie 2 większych rozbieżności upewniają nas, że wprowadzona interpolacja luk jest zgodną z temi danymi, których dostarcza badanie materiału całkowicie dochowanego. Również fakt, że wprowadzenie uzupełnień do materiału realnie istniejącego z lat obfitujących w luki nie spowodowało silniejszych odchyień, pozwala przypuszczać, że oszacowanie jest mniej więcej zgodne z rzeczywistością, jakiej domyślać się należy.

Ale możnaby zarzucić, że nie wiemy, czy gdyby istniał realnie materiał dziś zaginiony, to czy on nie zmieniłby charakteru całości w sposób jaskrawy i decydujący? Być może, ale w każdym razie użyty przez nas sposób interpolowania można uznać za najlepiej ujmujący i wykorzystujący materiał dany dla odtworzenia zaginionego.

Z czterech głównych części materiału, księgi ziemskie przeworskie uzupełnień nie potrzebowały. Podane powyżej dowody

¹⁾ Np. tendencja do spadku przed interpolacją, a tendencja do wzrostu po niej w odcinkach tego samego rodzaju — lub naodwrot.

²⁾ 12 przebiegów między miesiącami razy 4 części materiału uwzględnionego w wykresie (księgi ziemskie przemyskie, przeworskie, grodzkie przemyskie i sumy całości).

wskazują, że istniejące w nich luki (co do czasu) są naturalnemi. Księgi grodzkie przemyskie uzupełniono bardzo nieznacznie, bo zapiski wogóle o 2·9%, zapiski kredytowe o 2·8% ilości faktycznie istniejącej. Znacznie silniej uzupełniono materiał z wieców generalnych, bo zapiski wogóle o 44%, zapiski kredytowe o 68%. Prawdopodobieństwo błędu w stosunku do rzeczywistości istnieje tu największe, niema bowiem dość licznych danych, jak w innych częściach materiału, dla ustalenia podstaw oszacowywań; analogja do dwóch lat o przypuszczalnie całkowitym materiale, tu użyta, daje zbyt słabe podstawy. Na szczęście liczby absolutne uzupełniające są dość niskie tak, że ani na całości, ani na pojedynczych latach, gdzie zastosowaliśmy interpolację, liczby te zbyt wielkiego wpływu nie wywrą.

Największą ilość luk, a więc i uzupełnień, posiadają księgi ziemskie przemyskie; — tu uzupełnienia dochodzą: zapisek wogóle do 59·6%, zapisek kredytowych do 60% istniejących realnie roczków i zapisek; obawa przeto, czy wprowadzone uzupełnienia nie wpłynęły w jakikolwiek sposób na całość, czy przeto nie należało zaniechać sztucznego ich uzupełniania, jest najbardziej uzasadnioną. I gdyby nie fakt, że księgi ziemskie przemyskie są (jak to już wyżej wskazaliśmy) głównem i najobfitszem źródłem naszych wiadomości, są kośćcem i fundamentem całej pracy, istotnie należałoby się zawahać przed interpolacją; ale ten wzgląd właśnie, że w najważniejszej części materiału jest najwięcej braków, zdecydował o obranej drodze; mamy bowiem przekonanie, że mniejszy błąd popełniamy, przyjmując hipotetyczne uzupełnienia za rzeczywistość, niż uważając podziurawiony tak licznemi (32) i rozległemi lukami materiał za całkowity i nienaruszony. Błąd w pierwszym wypadku w każdym razie zbliża nas do prawdy, choć nie wiemy o ile oraz czy błąd ten polega na niedociągnięciu do prawdziwego ongiś stanu, czy na przeciągnięciu poza faktycznie wpisaną ongiś ilość zapisek dziś brakujących; w drugim wypadku wiemy dokładnie, że błąd istnieje, nie staramy się go wyrównać, oraz operując w pewnych latach całkowicie dochowanym, w innych konstruujemy swe wnioski tylko na częściowym, a więc kalekim materiale źródłowym.

Uzupełnienie więc zbliża nas do prawdy, a nie oddala, a porównanie czasu, z którego materiał źródłowy ksiąg ziemskich przemyskich istnieje (147 całkowitych miesięcy + 43 fragmentów, liczonych tu za odpowiadające $\frac{1}{2}$ miesiąca), z czasem, z którego materiał takież zaginął (86 całkowitych miesięcy + 43 resztek miesięcy liczonych tu za $\frac{1}{2}$ miesiąca), wykazuje, że nie są przesadzone liczby

procentowe, wyrażające stosunek ilości hipotetycznie przyjętych do realnie zachowanych, gdyż czas odpowiadający lukom stanowi 63·7% czasu, z którego materiał istnieje (=100%), przewyższa więc liczby procentowe dla materiału uzupełnionego, a to znów świadczyłoby, że raczej zbliżyliśmy się do prawdy, niż oddalili.

Rzecz jasna, że inaczej przedstawiają się te stosunki w pojedynczych latach, tu bowiem wielkość lub ilość luk decydowała o przewyżce materiału realnego lub hipotetycznego. By jednak umożliwić badanie tylko materiału realnego, zachowywać będziemy nadal podwójne cyfry w tablicach i tekstach: drukiem normalnym dla liczb uzyskanych z czystego materiału bez uzupełnień i drukiem *pochyłym* dla materiału sumarycznie ujętego, t. j. realnego wraz z hipotetycznym.

Posiadając tak uzupełnione dane źródłowe, przystępujemy do podziału zapisek na kategorie wedle stopnia zainteresowania się naszego niemi¹⁾ w poszczególnych latach (prawa część tablicy VI) oraz do obliczenia na ich podstawie ilości faktów kategorii nas interesujących. W obydwu oszacowaniach posługujemy się rachunkiem proporcjonalności między ilościami uzyskanymi z realnie

TABLICA VII.

Okresy	Ilości zapisek (po interpolacji na podst. prawej części tabl. VI), rozdzielone na sprawy:				Suma zapisek tych czterech kategorii	Ilości faktów stwierdzonych wraz z uzupełniającymi, rozdzielone między sprawy				Suma faktów tych czterech kategorii
	kredytowe	rodzinne i sprzeczności w związku z kredytem	sądowe w związku z kredytem	kary i kaucje w związku z kredytem		kredytowe	rodzinne i sprzeczności w związku z kredytem	sądowe w związku z kredytem	kary i kaucje w związku z kredytem	
I (1436—1450)	1889	316	539	228	2992	1325	549	421	290	2585
II (1460—1468)	941	170	386	562	2059	678	323	317	634	1952
Razem	2830	486	925	790	5031	2003	872	738	924	4537
Procentowy stosunek kategorii	56·2%	9·6%	18·4%	15·8%	100%	44·1%	19·2%	16·3%	20·4%	100%

¹⁾ Patrz str. 4 i 12.

istniejącego dziś materiału¹⁾, a materiałem hipotetycznie uzupełnionym²⁾. Z uzyskanej drogą takich przeliczeń prawej części tablicy VI (rozdział całej sumy zapisek interpolowanych w poszczególnych latach na kategorie ze względu na treść) przekonujemy się ponownie, że interpolacja nie wpłynęła na zmianę ogólnego charakteru istniejącego materiału. Zestawienie szeregów procentowych stosunków materiału faktycznie istniejącego z takimi szeregami materiału uzupełnionego wykazuje całkowitą analogię między temi liczbami procentowymi:

Kategorie zapisek ze względu na treść		1	2	3	4	5 i 6	Całość
		Ścisłe kredytowe	Rodzinne i sprzedaż w związku z kredytem	Sądowe w związku z kredytem	Kary i vadia w związku z kredytem	Sądowe i prywatne obojętne	
Wszystkie zapiski bez wyjątku	bez interpolacji	28·2%	4·7%	9·7%	8·8%	48·8%	100%
	wraz z interpolacjami	29·0%	5·0%	9·4%	8·1%	48·5%	100%
Zapiski kredytowe tylko	bez interpolacji	55·0%	9·2%	18·6%	17·2%	—	100%
	wraz z interpolacjami	56·2%	9·6%	18·4%	15·8%	—	100%

Różnice między odpowiadającymi sobie liczbami dwóch szeregów (największa 1·4‰, najmniejsza 0·1‰) są bardzo nieznaczne.

Również obliczenie ilości faktów (z tablicy III dla nieuzupełnionych i VII dla uzupełnionych) wykazuje podobną analogię dwóch szeregów liczb procentowych:

Kategorie faktów:		1	2	3	4	Całość
		Ścisłe kredytowe	Rodzinne i sprzedaż w związku z kredytem	Sądowe w związku z kredytem	Kary i vadia w związku z kredytem	
Ilość faktów odnoszących się do stosunków kredytowych	bez interpolacji	43·2%	18·6%	16·2%	22·0%	100%
	wraz z interpolacjami	44·1%	19·2%	16·3%	20·4%	100%

Największą tu różnicą jest 1·6‰, najmniejszą 0·1‰. Całe powyższe zestawienie potwierdza prawidłowość interpolacji i ścisłe jej dostosowanie do wskazówek, wynikających z dochowanego materiału.

¹⁾ Tablica II dla zapisek, względnie III dla faktów dla poszczególnych lat.

²⁾ Tablica VI część prawa, dla poszczególnych lat w pierwotnej redakcji pracy.

Ostatecznie więc opieramy pracę niniejszą na 4537 faktach, z których 3274, to zn. 72·1%, jest stwierdzonych źródłowo, a 1263, to zn. 27·9%, uzyskanych przez uzupełnienie luk drogą oszacowania.

Z innych źródeł najwięcej usług oddały nam inne tomy A. G. Z., nadto, jako źródło wiadomości o szczegółach klęsk żywiołowych, pogody, urodzajów, najazdów w poszczególnych latach, skąpych danych dostarczyły Długosza „Dzieje Polski“.

Z opracowań szczególnie pomocnymi mi było: Jabłonowskiego „Ruś Czerwona — Źródeł dziejowych tom XVIII cz. I^a i II^a“, „Słownik geograficzny ziem polskich“ oraz Prof. P. Dąbkowskiego „Zarys prawa polskiego prywatnego“, z których czerpałem szereg konkretnych wiadomości geograficznych wzgl. prawnych. Inne prace, z których czerpałem, cytuję w odpowiednich miejscach pod tekstem.

ROZDZIAŁ II.

Stosunki monetarne.

Za drugą, po uzupełnieniu luk najważniejszą ze wstępnych czynności przed przystąpieniem do właściwej konstrukcji, uważam ustalenie relacji między różnymi gatunkami monet kursujących na Rusi w czasie przez nas omawianym. Sprawę tę uważam dlatego za najważniejszą, że rozważanie obrotów kredytowych staje się bardzo utrudnione, gdy ma się do czynienia z różnorodną monetą, ulegającą wahaniom kursu. Uważam więc za konieczne: 1) sprowadzenie sum pieniężnych, wyrażonych w różnych monetach do jednego mianownika, którym będzie gatunek monety, będący najpowszechniej w użyciu, a więc operowanie w konstrukcji tylko jednego miana moneta, oraz 2) wyrażenie poszczególnych pozycji obrotów i sum ogólnych w gramach czystego srebra, co zdaje mi się będzie bardziej przejrzystem i pogładowem dla dzisiejszego umysłu, co daje pewną możliwość wyrażenia owych sum ogólnych w dzisiejszych monetach srebrnych, to ostatnie oczywiście przy daleko idących zastrzeżeniach ze względu na dzisiejszy stosunek wartości srebra do złota w porównaniu do ich wzajemnej wartości w XV w. oraz do artykułów pierwszej potrzeby i t. p. W tym celu zadaniem niniejszego rozdziału jest a) zestawić różne gatunki monet kursujących w grupy, b) ustalić najczęściej kursującą i powszechną monetę, na którą inne przeliczać będziemy, c) ustalić dla poszczególnych lat naszej pracy relacje między różnymi gatunkami monet, a naszą przyjętą, d) wyrazić je przez ilość srebra w nich zawartego, e) zestawić rezultaty w odpowiedniej tablicy relacyjnej, f) spróbować na podstawie porównania cen tychsamych artykułów XV w. z dzisiejszemi przeliczyć sumy pieniężne z XV w. na dzisiejszą wartość pieniężną.

Zastrzec się jednak muszę, że wyniki tej części pracy nie mogą

być zupełnie ściśle. Dotychczasowe badania numizmatyczne nie są zadawalniające; w każdym razie nie stoją na takim stopniu, aby można było bez trudu obliczyć relacje żądane dla każdego roku z wymaganą dokładnością. Podręczniki, na których się opieram, są pod tym względem niewystarczające, materiał źródłowy XIII t. A. G. Z. podaje ledwo kilka relacyj oraz kilka danych do domysłów, materiał zaś z innych źródeł, po Piekosińskim ogłoszonych, nie wyczerpany przez specjalistów - numizmatyków. Pozostając więc zasadniczo w ramach odpowiednich prac Piekosińskiego i Gumowskiego będę się starał dojść do rezultatów możliwie w tych warunkach dokładnych, pozwalających na obserwowanie zjawisk kredytowych w cyfrach niezupełnie ścisłych wprowadzie, lecz w każdym razie zbliżonych do prawdziwych. Przewidując możliwość, a nawet konieczność istnienia błędu w ustalaniu relacji, sądzę że błąd ten będzie stosunkowo mały z następujących przyczyn: Przy transakcjach w pewnym gatunku monety, przypuśćmy w półgroszach, rozliczenie następowało zapewne nie w jednym jedynym rodzaju półgroszy wybijanych w tym samym roku, lecz w półgroszach wypuszczanych przez mennicę przez szeregi lat poprzednich i to tak w półgroszach koronnych jak ruskich i lwowskich¹⁾ tak, że w całej sumie pieniędzy znaleźćby można było najrozmaitsze półgrosze z lat poprzednich, z których jedne były lepsze, inne gorsze; biorąc więc średnią między nimi zredukuje się błąd do niewielkich rozmiarów. To samo odnosi się do monety kwartnikowej i denarowej. — Co innego kurs monety obcej, jak florenów węgierskich lub groszy praskich, przy których agio zmieniało się w zależności od dobroci monety krajowej oraz podaży obcej monety w kraju; tu jednak posługiwać się już możemy dość obfitemi i dokładnymi wzmiankami Piekosińskiego i źródeł o kursie tych obcych monet, istnieje więc większa pewność uniknięcia znaczniejszego błędu.

W źródle naszym spotykamy następujące nazwy monet:

1) W przeważającej ilości wypadków występuje „marca“ i „sexagena“ bez dalszych określeń; dość często znajdujemy, 2) marca mediorum grossorum, 3) marca latorum grossorum Prahensium (Pragensium), 4) marca latorum grossorum, 5) marca communis monetae lub communis pecuniae, marca communis monetae pro tunc currentis in terra, 6) marca communis pecuniae et monetae ellectae Cracoviensis, 7) marca communis pro tunc currentis monetae melioris post medios grossos, 8) marca numeri et ponderis Poloni-

¹⁾ Piekosiński „O monecie i stopie menniczej w Polsce w XIV i XV w.“ Rozpr. hist.-fil. Akad. Umiej. t. 9. — tablica ewaluacyjna na str. 214–217.

calis, albo numeri et ponderis Cracoviensis, 9) floreni Hungaricales. Rzadziej spotykamy: 10) marca, quae erit melior inter minutam pecuniam tunc temporis, 11) marca in minuta pecunia, 12) marca pecuniae melioris in regno currentis, 13) sexagena grossorum, 14) marca pecuniae minutae bonae, quae curret, 15) marca parvae monetae Cracoviensis numeri Polonialis. Sporadycznie pojawiły się: 16) floreni Thurcorum (2 razy), pojedynczo zaś 17) marca argenti puri, 18) marca auri; czterokrotnie, 19) marca pecuniae nigrae et antiquae, 20) „marca quartarum“ lub „in quartis marcis“, 21) marca parvorum denariorum.

Już pobieżne studjum nielicznych u nas podręczników numizmatyki polskiej¹⁾ przekonuje, że gatunków monet w owym czasie było u nas o wiele mniej, że więc wiele z powyżej wymienionych nazw monet zredukować można do znacznie mniejszej ilości gatunków. Przedewszystkiem określenie „marca numeri et ponderis Polonicae lub Cracoviensis (punkt 15) odnosi się do ciężaru grzywny i polskiego jej dzielenia na 48 groszy, zaś określenia „marca“ i „sexagena“ (punkt 1) i „sexagena grossorum“ (punkt 13) odnoszą się do sposobu liczenia 48 groszy na grzywnę, względnie 60 groszy na kopę, odnoszą się więc do wszelkich gatunków monet.

Pozostaje reszta określeń, którą zebrać i uporządkować należy. Wiadomo, że moneta polska stale ulegała zmianom, polegającym przeważnie na jej psuciu. Polepszenie monety nastąpiło ostatnio przed czasami objętymi naszą pracą — w roku 1396 za Władysława Jagiełły z biegiem jednak jego i jego następcy panowania ulegała stałemu pogarszaniu²⁾ tak, że Kazimierz Jagiellończyk w r. 1456 musiał ją znowu polepszyć, lecz nie doprowadził do stanu z r. 1396; następne zaś lata jego panowania przynoszą znowu pogorszenie. W naszym okresie lat 1436–1468 przypuścić należy, że na Rusi Czerwonej kursowały nie tylko rozmaite gatunki monet z czasów panowania Władysława Jagiełły i następców, oprócz monety obcej, ale również tu i ówdzie jeszcze dawniejsza moneta polska. Tej starszej jednak nie było zbyt wiele, a to z powodu znacznego oddalenia

¹⁾ Jako podstawowych opracowań używałem zacytowaną wyżej rzecz Piekosińskiego „O monecie i stopie menniczej w Polsce XIV i XV w.“, i Gumowskiego „Podręcznik numizmatyki polskiej“ Kraków, 1914, — przyczem zauważyć należy, że w części odnoszącej się do XIV i XV w. Gumowski niemal całkowicie opiera się na Piekosińskim; oraz Gumowskiego: „Moneta złota w Polsce średniowiecznej“. Rozp. wyd. hist.-filoz. Ak. Um. Serja II, tom XXX, Kraków, 1912.

²⁾ Piekosiński, str. 20, 40, 41, 42. Długosz Opera Omnia tom XIV, str. 198, notuje postanowienie w r. 1455.

w czasie, licznych wypadków ściągania i przetapiania monety za Jagiełły, żywej cyrkulacji, pieniądza, jak się o tem przekonamy z niniejszej pracy, cyrkulacji, przy której starsza moneta musiała być wycofaną z obiegu bądź przez czynniki państwowe, bądź przez osoby biorące udział w obrocie, a to celem jej ukrycia (jeśli była lepszą) w swych skarbcach, z jakimi spotykamy się dość często¹⁾; gorszej zaś monety dawnej każdy zapewne chętnie się pozbywał tak, że łatwo mogła być wycofaną przez mincerzy. Lepszej przeto monety z czasów od Łokietka do Władysława Opolczyka²⁾ musiało być w okresie naszej pracy stosunkowo tak niewiele w obiegu, że nie mogła ona wybitniejszej grać roli w obrotach handlowych i kredytowych. Z tych przyczyn przy rozważaniu gatunków monet i ich wzajemnej relacji w latach 1436—1468 abstrahujemy zupełnie od monet z czasów przed r. 1384, bierzemy zaś pod uwagę tylko monety z czasów panowania Jadwigi, Jagiełły, Władysława III i Kazimierza Jagiellończyka do r. 1468.

Przystępując do zestawienia różnych gatunków monet w grupy przytaczam za Piekosińskim³⁾, że od roku 1384 do 1468 wybijały mennice krakowska i lwowska⁴⁾ następujące gatunki monet: półgrosze koronne, ruskie i lwowskie, kwartniki koronne i denary koronne; dobroć ich jednak nie była jednakową, owszem tak w wadze jak i w ziarnie stale się zmieniały, przeważnie na gorsze. Do jakich grup monet przyporządkować więc należy znalezione w źródle nazwy?

Grupa A. Półgrosze — *medii grossi* (koronne, ruskie i lwowskie). Tu zaliczamy nazwane w źródle: „marca medorium grossorum“ przyczem źródło zupełnie nie odróżnia koronnych od ruskich lub lwowskich, z czego wnioskuję, że i w praktyce życia nie robiono między nimi różnicy.

Grupa B. Denary i kwartniki małe. Przedewszystkiem co do kwartników zauważyć należy, że źródło raz tylko jeden wymienia „marca quartarum“ w r. 1466⁵⁾, wyrażając się zaś odnośnie do tej samej sprawy pieniężnej w innem miejscu, mówi poprostu „marca“⁶⁾; niewątpliwie więc krążyły one na Rusi w naszym okresie⁷⁾, były jednak wybijane tylko w latach 1393—1396 i 1396—1404 i tak już

¹⁾ AGZ. XII, 118, 3338, AGZ. XV, 2833.

²⁾ Patrz tablica ewaluacyjna u Piekosińskiego str. 214 i 215.

³⁾ Piekosiński, str. 214—217 tabela ewaluacyjna.

⁴⁾ Ta ostatnia funkcjonowała tylko do r. 1410.

⁵⁾ AGZ. XIII, 6109.

⁶⁾ AGZ. XIII, 6164.

⁷⁾ Piekosiński, str. 63.

zdeprecjonowane, że liczono po 3 denary za kwartnik¹⁾; — miały przeto znaczenie raczej większej monety reprezentującej 3 denary w jednej sztuce, niż osobny rodzaj monety; — wobec tego zaliczam je do grupy denarów,

Denary, których 18 liczono na grosz²⁾, były monetą najobficiej reprezentowaną na rynku pieniężnym w Polsce i na Rusi³⁾. Moneta ta była najpospoliciej używana i jako taka nazywać się musiała „moneta communis“. Źródło wyraźnie odróżnia „marca mediorum grossorum“, względnie „marca latorum grossorum Pragensium“ od „marca communis monetae“ lub „marca parvorum denariorum“⁴⁾, wobec czego należy przyjąć, że nazwa „marca communis monetae (pecuniae)“ oznacza właśnie grzywnę w denarach. Że zaś równocześnie denary były najgorszym, najdrobniejszym⁵⁾ o najniższej próbie rodzajem pieniądza, więc także nazwę „minuta pecunia“ t. j. „drobna moneta“ odnoszę do denarów; potwierdza to również wyrażenie: „350 marcas mediorum grossorum et 150 marcas communis pecuniae minutae“⁶⁾. Denary były w najpowszechniejszym użyciu, a sejm w Piotrkowie z r. 1447 postanawia⁷⁾, że moneta denarowa ma być w całym królestwie bez oporu przyjmowaną pod karą, zaś sejm piotrkowski z r. 1451 postanowienia powyższe zatwierdził i kary zaostriżył, nadto nakazał, że na przyszłość wszelkie zapisy między dłużnikami a wierzycielami tylko na drobną monetę, czyli inaczej na monetę polską opiewać i w takiej też monecie licząc po 9 denarów za pół grosza szerokiego opłacane być mają⁸⁾. Również opisana przez Długosza dyskusja z r. 1437 między panami rady i Oleśnickim a opiekunami królestwa w sprawie bicia drobnej monety⁹⁾ nasuwa przypuszczenie, że chodziło tam o wartość monety powszechnie krążącej w kraju, monety miedzianej. Na tych danych opierając się twierdzimy, że moneta communis i minuta pecunia oznaczają monetę denarową.

Ale w okresie naszym występuje i w źródle i we faktycznym stanie monety ówczesnej denarowej pewne zróżniczkowanie. W źródle

¹⁾ Piekosiński, rozdział „Znaczenie kwartnika“ str. 54—65.

²⁾ Piekosiński, str. 42.

³⁾ Tamże str. 69, 70, 78, 105.

⁴⁾ AGZ. XIII, 2128.

⁵⁾ Podobnie jak sal minutus = drobna sól (np. AGZ. VI str. 36, dokum. 23), tak i pecunia minuta = drobne pieniądze.

⁶⁾ AGZ. XIII, 7302.

⁷⁾ Piekosiński, 79.

⁸⁾ Piekosiński, str. 79. — Długosz Opera om. t. XIV, str. 81/82.

⁹⁾ Długosz „Opera Omnia“ t. XIII, str. 578.

zaznacza się ono następującymi określeniami: „marca communis pro tunc currentis monetae melioris post medios grossos“, „marca quae erit melior inter minutam pecuniam tunc temporis“, „marca pecuniae melioris in regno currentis“, „marca communis monetae et monetae ellectae Cracoviensis“. Wedle numizmatyków rzecz przedstawia się następująco¹⁾: za rządów Wł. Jagiełły bito z początkiem jego panowania do r. 1414 denary lepsze pod względem zawartości srebra, niż po tej dacie, jak o tem przekonuje tablica ewalucyjna Piekosińskiego odnośnie do denarów koronnych z lat 1384—1386, 1389—1396, 1396—1398, od 1398, 1410—1414, w przeciwstawieniu do denarów bitych w latach 1431—1440 i od r. 1456. Starsze więc denary były lepsze od nowszych, a „zjawienie się tych nowych złejszych denarów, podczas gdy dawniejsze cięższe były jeszcze w obiegu, pozostawiło ślady w ówczesnych stylulacjach pieniężnych. Rozróżniano denary lepsze krakowskie (marcae communis et melioris currentis pecuniae denariorum Cracoviensium, marcae denariorum monetae tunc pro meliori acceptabilis) od denarów wogóle w obiegu pospolitym będących (marcae denariorum monetae tunc valiturae et communiter pro bona et acceptabili cursurae)²⁾. Tu należy „marca communis monetae et monetae ellectae Cracoviensis“, jak o tem wzmiankuje Piekosiński na str. 202. Zapewne za lepszą monetę uchodziły też dawne kwartniki koronne z lat 1393—1396 i 1396—1403, włączymy je przeto też w obręb obliczeń relacji.

Wobec tego grupę B „denarową“ należy rozdzielić na dwie B₁ — denarów lepszych, dawnych i B₂ — denarów pospolitych, gorszych, późniejszych. Tu także zastanowić się należy nad gatunkiem pieniądzy, występującym trzykrotnie w r. 1462 i raz w r. 1465, którego nazwa w źródle brzmi: „marca antiquae, nigrae pecuniae“. Do której kategorii ją zaliczyć? Nie znajdując żadnych podstaw w podręcznikach, nie waham się zaliczyć ją do denarów starszych z przed r. 1414 dlatego, że jako „nigra“ musiała mieć więcej przymieszki miedzi niż ówczesne półgrosze, grosze praskie lub t. zw. duże, szerokie kwartniki; jako „antiqua“ musiała być rzeczywiście starszą od innej krążącej powszechnie, późniejszego stempla.

Pozostaje wreszcie do omówienia, do której grupy należy zaliczyć nazwy „marca“ i „sexagena“ bez żadnych bliższych określeń. Te miana powtarzają się najczęściej w źródle, są najpowszechniejsze. Brak jakichkolwiek wskazówek pozwala na szerokie domysły.

¹⁾ Piekosiński str. 118, i tablica ewalucyjna str. 214—217.

²⁾ Piekosiński str. 118 nadto str. 200 i 202.

rozumujemy następująco: Powszechną, najobfitszą i najmniej wartościową monetą na rynku pieniężnym były denary; przy zawieraniu transakcji w tej monecie żadnej ze stron nie zależało na szczególnem podkreśleniu monety wyższego gatunku, bo tę lepszą monetę przynajmniej jedna ze stron kontraktujących zastrzegła sobie w zapisie we własnym interesie. Spotykamy w źródle wiele zapisów opiewających na same tylko półgrosze, same grosze szerokie praskie, same dukaty, spotykamy też zapisy opiewające na dwa lub trzy gatunki monet, np.: „x marcas mediorum grossorum et y marcas communis pecuniae“, „x marcas latorum grossorum Pragensium et y marcas minutae pecuniae“, „x marcas mediorum grossorum et y marcas“, „x marcas et in prefata pecunia 3 marcas mediorum grossorum¹⁾“, „350 marcas... hoc est 250 marcas mediorum grossorum et 100 marcas parvorum denariorum²⁾“, „...et ista summa solucionis pecuniarum debet esse de pecunia minuta³⁾“, wreszcie „x marcis grossorum, y marcis denariorum cum z ulnis panni, quemlibet ulnam pro v scotis computando⁴⁾“, — nigdzie jednak nie spotkałem zapisu opiewającego np. na: „x marcas communis pecuniae et y marcas“, ani „x marcas communis pecuniae et y marcas minutae pecuniae“. Ten sposób określania utwierdza w przekonaniu że „marca“ wzgl. „sexagena“ oznacza grzywnę wzgl. kopę groszy w denarach, monecie pospolitej, najniższej wartości między wszystkimi kursującymi gatunkami. Nie odnoszę jej nawet w latach 1436—1468 do tak zwanej monety lepszej denarowej, ta bowiem pospolitą była tylko do czasu wybijania nowych gorszych denarów, t. j. do r. 1431, kontrahenci zaś z pewnością zastrzegliby sobie w latach między 1436 a 1468 wypłatę w lepszych denarach. gdyby je przy danej transakcji brano rzeczywiście pod uwagę. Ponadto instytucje sądowe przy nakładaniu kar, zakładów, obliczaniu szkód wynikłych z czyjejś winy, przy intromisji, ciężeniu, oznaczaniu czynszów i dochodów z dóbr ziemskich i t. p. stale używają przy kwocie pieniężnej miana „marca“ wzgl. „sexagena“ bez dalszych określeń. Wobec postanowień wyżej wspomnianych sejmów z r. 1447 i 1451, i wobec faktu, że sądy były reprezentantami państwa a tem samem i jego interesów skarbowych wobec stron, a postanowienia i wyroki sądów w sprawach pieniężnych musiały używać ściślej nomenklatury pieniężnej i nie mogły dawać sposobności rozmaitego interpretowania określenia

¹⁾ AGZ. XIII, 2186.

²⁾ AGZ. XIII, 2128.

³⁾ AGZ. XIII, 4314.

⁴⁾ AGZ. I, nr. VIII.

„marca“, uważamy za pewne, że pod nazwą „marca“ wzgl. „sexe-gena“ rozumiano oficjalnie i powszechnie „marca (sexagena) communis pecuniae“, więc monetę denarową, późniejszą, gorszej próby.

Na podstawie powyższych wywodów do grupy „B₁“ denarów starszych i lepszych zaliczamy następujące nazwy monet spotkane w źródle: *marca communis pecuniae et monetae ellectae Cracoviensis* (punkt 6), *marca communis pro tunc currentis monetae melioris post medios grossos* (punkt 7), *marca quae erit melior inter minutam pecuniam tunc temporis* (punkt 10), *marca pecuniae melioris in regno currentis* (punkt 12), *marca pecuniae nigrae et antiquae* (punkt 19), *marca quartarum* (punkt 20).

Do grupy „B₂“ — denarowej gorszej i nowszej zaliczam: *marca sexagena* (pkt. 1), *marca communis monetae (pecuniae)*, *marca communis monetae pro tunc currentis in terra* (pkt. 5), *marca in minuta pecunia* (pkt. 11), *marca minutae pecuniae bonae, quae curret* (pkt. 14), *marca parvae monetae Cracoviensis numeri Polonialis* (pkt. 15), *marca parvorum denariorum* (pkt. 21).

Grupa C. — szerokich groszy praskich. Tu zaliczam nazwy: *marca latorum grossorum Prahensium* (pkt. 3) i *marca latorum grossorum* (pkt. 4). Nazwy te nie nastroczają wątpliwości.

Grupa D. — dukatów węgierskich — *floreni Hungaricales* (pkt 9).

Grupa E. — dukatów tureckich — *floreni Turcorum* (pkt. 16).

Grupa F. — litego srebra — *marca argenti puri* (pkt. 17).

Grupa G. — czystego złota — *marca auri* (pkt. 18).

Wśród monet, opartych na liczebnym systemie grzywny, kolejność ze względu na ilość groszy monety denarowej gorszej, przypadających na grzywnę monety wyższej wartości będzie następująca: C. — szerokie groszy praskie, A. półgrosze, B₁ — denary lepsze, B₂ — denary gorsze.

Z toku powyższych rozważań wynika, że za monetę, na którą należy przeliczać inne gatunki monet, spotykane w źródle, obrać należy gatunek najniższy, a zarazem najpowszechniej używany; jest nim *moneta communis*, czyli minuta pecunia z czasów po roku 1431. Przemawia za tem właśnie ta jej powszechność, jej ustawowe uznanie przez sejmy z lat 1447 i 1451, przeważająca w źródle ilość zapisów w tej monecie, wreszcie wzgląd praktyczny ten, że przy przeliczeniach uniknie się ułamków, ogólna zaś ilość przeliczeń monet wartościowo wyższych od denarów będzie stosunkowo niewielka wobec przewagi zapisów w „marca“, i „marca monetae communis“.

Przystępując do zestawienia relacji między grupami bardziej wartościowych monet a monetą denarową gorszą oraz do ustalenia ilości srebra w poszczególnych gatunkach, musimy przedewszystkiem ująć zasady, wedle których zamierzamy tego dokonać.

Tablicę VIII, relacyjną, (str. 39) zestawimy z uwzględnieniem lat poszczególnych okresu 1436—1468, przyczem jednak dla lat 1451—1459 relacji układać nie będziemy wobec istniejącej i omówionej w poprzednim rozdziale luki w materiale źródłowym, co wyklucza opracowanie tego dziesięcioletniego okresu. Dla zestawienia relacji monet opieram się w pierwszym rzędzie na wiadomościach źródłowych dla danego roku, przytoczonych przez Piekosińskiego w „Roczniku numizmatycznym“, stanowiącym rozdział cytowanej tu pracy¹⁾, oraz na szczupłym materiale, zebrany przez mnie²⁾. Dopiero, gdy braknie bezpośrednich danych źródłowych, uciekamy się do obliczeń na podstawie tablic ewaluacyjnych i cenników Piekosińskiego³⁾ i Gumowskiego⁴⁾. Dane z powyższych materiałów podano w tablicy drukiem zwyczajnym dla odróżnienia od własnych mych obliczeń, drukowanych czeionkami *pochylonemi*.

Nasuują się tu jeszcze pewne uwagi ważne ze względu na dalszą konstrukcję tablicy. 1) Przeważna ilość wiadomości źródłowych i z podręczników odnosi się do cen florena, co pozwoli przez interpolację dla lat nie posiadających danych uzyskać ciągłość dla każdego roku okresów 1436—1450 i 1460—1468. 2) Dla niektórych lat posiadamy ceny florena, wyrażone w groszach praskich i w monecie pospolitej, co pozwoli na obliczenie, — drogą zrównania, — stosunku grzywny groszy praskich do monety pospolitej, względnie (dla r. 1438) do monety półgroszowej. 3) Zanotować należy, że cena florena od r. 1436 wznosiła się, osiągając punkt kulminacyjny w roku 1442, następnie opadała, osiągając minimum w latach 1453 i 1455, później znów wznosi się bardzo nieznacznie, abstrahując od wypadków zanotowanych w r. 1462 i 1463, i znów opada. 4) Ceny florenów w monecie pospolitej w latach 1462, 1463, 1464 i 1466, podane przez różne źródła, pozostają w dysproporcji do siebie. Nie mając bliższych danych dla przyjęcia bez zastrzeżeń jednej z nich, przyj-

¹⁾ Piekosiński, str. 201—206.

²⁾ AGZ. tomy XI, XII, XIII, XVI; — Kodeks Małopolski tom IV, dla lat od 1436 do 1450 i Długosza „Liber Beneficiorum“ wyd. Przeddzieckiego.

³⁾ Piekosiński, str. 214—217, 218, 224, 234.

⁴⁾ Gumowski „Podręcznik“ str. 286—288 oraz „Moneta złota w Polsce średniowiecznej“.

muję za obowiązujące nas te, które odnoszą się do Rusi wogóle lub do ziemi przemyskiej, sądząc, że stypulacje aktów sądowych lepiej ilustrują lokalne stosunki pieniężne, niż dane Piekosińskiego. 5) Cena florena w r. 1439 pochodzi z Wielkopolski. Ponieważ Gumowski podaje taką samą liczbę groszy, — ale praskich, — sądzą, że cena wielkopolska florena podana jest też w praskich groszach, wobec czego dla r. 1439 należy cenę florena w monecie pospolitej interpolować przez obliczenie. 6) Charakterystycznym jest stosunek półgroszy do denarów w r. 1441; wobec jednak faktu, że taki sam stosunek wyrażony jest w dwóch źródłach niezależnych od siebie, pozostawiam go jako pewny¹⁾.

Przystępując do interpolacji cen florenów dla lat, w których brak źródłowych wiadomości, zaznaczam, że orjentuję się wedle cen w ostatnim przed luką i najbliższym po luce roku, obliczając średnio z nich, — oraz wedle cen florena w groszach praskich, o ile takie są źródłowo znane.

Gorzej już przedstawia się sprawa z rubryką grzywien praskich groszy. Posiadamy dwie wiadomości źródłowe, resztę trzeba obliczyć. W siedmiu wypadkach można obliczyć ceny 1 grzywny groszy praskich w tych latach, w których posiadamy cenę florena w groszach praskich i monecie pospolitej przez porównanie obu cen florena. Uzyskujemy w ten sposób ogólne wytyczne, z których widać, że w latach 1439—1442 grosze praskie były bardzo drogie. Można tym cenom praskiego grosza wierzyć wobec faktu, że „grosze praskie stają się rzadkimi na rynku pieniężnym w Krakowie“²⁾, ponieważ „walki husyckie pociągnęły za sobą zaniedbanie kopalń kutnogórskich i mennicy czeskiej“³⁾, stąd wysoka ich cena. W latach późniejszych cena grzywny groszy praskich utrzymuje się mniej więcej na tym samym poziomie, jak floreny.

Pozostałe luki w rubryce groszy praskich wypełniam znowu drogą interpolacji, zaś w latach 1449, 1450 i od r. 1464 do 1468 wobec braku punktów zaczepienia dla interpolacji, a z drugiej strony wobec wahań florena tak w monecie pospolitej, jak i w groszach praskich, sądzą, że można obliczać ceny groszy praskich w monecie pospolitej, stosując proporcjonalność między znanymi ce-

¹⁾ Odnośnie do tego całego ustępu patrz odpowiednie lata i rubryki tablicy VIII relacyjnej.

²⁾ Piekosiński, str. 203 i 43.

³⁾ Piekosiński, str. 43.

TABLICA VIII.

1 grz. monety polsk. gorszej w latach 1436—1455 zawierała 41,21 gr. czystego srebra, 1 grosz 0,858 gr. srebra
 1 „ „ „ „ „ „ 1456—1468 „ 42,96 „ „ „ 1 „ 0,895 „ „

Rok	1 dukat węgierski (floren)			1 grzywna szerokich groszy praskich		
	kosztował w mo- necie pospolitej	co odpo- wiadało gra- mom srebra	Pochodzenie wiadomości	kosztowała w mo- necie pospolitej	zawierała w sobie gramów srebra	Pochodzenie wiadomości
1436	36 groszy	30,91	<i>Interpolacja na podst. roku 1437</i>	1 grz. 9 gr. 11 den.	88,08	<i>Cena przyjęta z roku 1437</i>
1437	36 groszy posp. (31 gr. praskich)	30,91 (56,88)	Piekos. str. 202, 235 Gum. Podr. str. 287	1 grz. 9 gr. 11 den.	88,08	AGZ zap. 127.
1438	1 grz. 8 gr. 13 den. (lub też 1 grz. półgr.)	(48,72)	Piekos. str. 202, 235	1 grz. 24 gr.	79,97	<i>Interpolacja między 1437 a 1439</i>
1439	(we Wielkopolsce 30 groszy 1 grzywna 6 groszy (30 gr. praskich)	46,33 (44,90)	Piekos. str. 203, 235 <i>Interpolacja między 1438 a 1441</i> Gum. Mon. str. 233	1 grz. 38 gr. 7½ den.	71,86	<i>Obliczona na pod- stawie cen florena</i>
1440	1 grz. 3 gr. 2 denary	43,85	<i>Interpolacja między 1438 a 1441</i>	1 grz. 46 gr. 5½ den.	67,87	<i>Interpolacja między 1439 a 1442</i>
1441	1 grzywna posp.	41,21	Piekos. str. 203	2 grz. 6 gr. 3¼ den.	63 94	„ „
1442	1 grzywn. 30 groszy (34 gr. praskich)	66,95 (42,50)	Piekos. str. 203 Gum. Mon. str. 233	2 grz. 14 gr. 2 den.	60,00	<i>Obliczona na pod- stawie cen florena</i>
1443	1 grz. 11 gr. 10½ den.	51,12	<i>Interpolacja między 1442 a 1444</i>	1 grz. 44 gr. 15 den.	63,98	<i>Interpolacja między 1442 a 1445</i>
1444	41 groszy 3 denary	35,34	Piekos. str. 204 235	1 grz. 27 gr. 10 den.	67,97	„ „
1445	34 groszy (28 gr. praskich)	29,17 (42,00)	AGZ XI. 2017 Piekos. str. 204	1 grz. 10 gr. 5 den.	72,00	<i>Obliczona na pod- stawie cen florena</i>
1446	34 groszy	29,17	<i>Interpolacja między 1445 a 1448</i>	1 grz. 10 gr. 5 den.	72,00	<i>Interpolacja między 1445 a 1448</i>
1447	34 groszy	29,17	„ „	1 grz. 10 gr. 5 den.	72,00	„ „
1448	34 groszy (28 gr. praskich)	29,17 (42,00)	„ „ Piekos. str. 204	1 grz. 10 gr. 5 den.	72,00	<i>Obliczona na pod- stawie cen florena</i>
1449	36 groszy	30,91	AGZ XIII 3952	1 grz. 13 gr. 12,6 den.	72,00	<i>Proportjonalnie do wzrostu ceny flor.</i>
1450	36 groszy	30,91	<i>Interpolacja między 1449 a 1451</i>	1 grz. 13 gr. 12,6 den.	72,00	„ „
1451	36 groszy	33,55	Gumow. Podręcz. str. 287			
1452	34 groszy	29,17	Piekos. str. 205, 235			
1453	30 groszy		AGZ XI. 3118			
1454						
1455	30 groszy	27,96	Piekos. str. 205, 235			
1456	31 groszy	28,89	Piekos. str. 205, 235			
1457	32 groszy	29,83	Piekos. str. 206, 235			
1458	34 groszy		AGZ XI. 3397			
1459	34 groszy (28 gr. praskich)	(40,60)	AGZ XI. 3503 (Gum. Mon. str. 233 Piekos. str. 206)			
1460	34 groszy (wzgl. 35 groszy) <i>średnia arytm.</i>	31,70 30,43	Piekos. str. 206, 235 (AGZ XIII. 4448)	1 grz. 16 gr.	69,60	AGZ XII. 2968 zap.

Rok	1 dukat węgierski (floreń)			1 grzywna szerokich groszy praskich		
	kosztował w monecie pospolitej	co odpowiadał gramom srebra	Pochodzenie wiadomości	kosztowała w monecie pospolitej	zawierała w sobie gramów srebra	Pochodzenie wiadomości
1461	36 groszy	32,22	AGZ XI. 3653	1 grz. 23 gr. 3,6 den.	69,60	Interpolacja między r. 1460 a 1462
1462	(36 groszy) 1 grzywna (28 gr. praskich)	42,96 (40,60)	A.G.Z. XI. 3663 AGZ XIII. 4882 (Gum. Mon. str. 233 Piekos. str. 206)	1 grz. 30 gr. 7,2 den.	69,60	Obliczono na podstawie cen florena
1463	1 grz. 10 gr. 1 den. (28 gr. praskich)	51,96 (40,60)	AGZ XVI. str. 8 (Gum. Mon. str. 233 Piekos. str. 206)	2 grz. 3 gr. 9,4 den.	69,60	" "
1464	[34 groszy] [34-36 groszy] 32 groszy	28,64	[AGZ XVI. 110] [AGZ XVI 90] [AGZ XIII. 5367]	1 grz. 6 gr. 15,4 den.	69,60	Proporcjonalnie do cen florena
1465	33 groszy	29,53	interpolacja między r. 1464 a 1466	1 grz. 8 gr. 10 $\frac{1}{4}$ den.	69,60	" "
1466	(36 gr. ewent. 34 gr) 34 groszy	30,43	(AGZ XVI. 329) AGZ XIII. 6013, 6025	1 grz. 10 gr. 5 den.	69,60	" "
1467	32 groszy	28,64	AGZ XVI. str. 379	1 grz. 6 gr. 15,4 den.	69,60	" "
1468	32 groszy	28,64	Piekos. str. 206, 235	1 grz. 6 gr. 15,4 den.	69,60	" "

nami florena dla danych lat i cenami grzywny groszy praskich w monecie pospolitej dla r. 1462, a pozostającą do obliczenia ceną grzywny groszy praskich w monecie pospolitej¹⁾.

Dla grzywien półgroszy znamy tylko 4 dane źródłowe: w r. 1441 grzywna półgroszy kosztowała w monecie pospolitej 2 grzywny (A. G. Z. XIII, 1585 i Piekosiński, str. 203) i 1 grzywnę 16 groszy (A. G. Z. XIII, 1509 i 1547), zaś w r. 1443 grzywna ta kosztowała tylko 1 grzywnę 9 gr. 11 den. (A. G. Z. XIII, 1657 i 7312). Na tej szczupłej podstawie nie można kroczyć drogą poprzednich obliczeń. Racjonalną wobec tego drogą, zdaje się, jest tu orjentowanie się według zawartości srebra w grzywnie, względnie w groszu półgroszy i monety pospolitej. Stosunek ilości srebra w tych dwóch gatunkach monet, będących nader często w obiegu, może być wskaźnikiem do wyznaczenia ażja płaconego w monecie pospolitej za monetę półgroszową; — że w rzeczywistości takie ażjo płacono, wskazuje nie tylko odróżnianie monety półgroszowej od denarowej w stypulacjach zapisek, — lecz także wskazują na to bezpośrednio

¹⁾ Wzór tej proporcji: Szukana cena groszy prask. w badanym roku (x) ma się tak do znanej z tablicy VIII ceny florena z tegoż badanego roku, jak się ma cena groszy praskich z r. 1462 dokładnie nam znana, do tak samo znanej ceny florena z r. 1462.

źródła, co właśnie ma miejsce w naszej tablicy dla roku 1441, gdzie dwa niezależne od siebie źródła podają, że płacono 2 grzywny monety pospolitej za 1 półgroszy¹⁾. Czy zawsze płacono aż tyle? — zapewne nie²⁾. Z zapisek sądowych z r. 1441³⁾ można wnioskować o płaceniu ażja 16 groszy na grzywnie, a z r. 1442⁴⁾ o ażju 9 groszy 11 denarów, lecz te notatki aktów ziemskich zbyt są fragmentaryczne, by na nich można było budować wnioski o relacjach między pieniędzmi na przeciąg trzech dziesięcioleci. Dowodzą one jednak tyle przynajmniej, że faktycznie za grzywnę półgroszy płacono dość duże ażjo, dochodzące do 100% w monecie pospolitej, że więc nasz sposób obliczenia stosunku półgroszy do monety denarowej ma pewne podstawy.

Ponieważ w latach 1436—1468 kursowały półgrosze i denary o rozmaitej zawartości srebra, więc w zależności, jakimi gatunkami dokonywano obrotów pieniężnych, pozostawała wysokość ażja. Jeśli użyto półgroszy najniższej próby, a denarów najwyższej, ażjo musiało być najmniejsze, jeśli półgrosze były próby lepszej a denary gorszej, ażjo musiało być wyższe. I tem właśnie używaniem różnych gatunków monet w poszczególnych wypadkach tłumaczymy różnice w wysokości ażja w poszczególnych obrotach, ustalonych przez źródło, uwzględniają bowiem one te specjalne, dla nas nieznane w szczegółach, stosunki wartości monet użytych w danej transakcji. Niepodobieństwem jest jednak wyznaczyć dzisiaj, jakich gatunków w każdej transakcji użyto, choć wątpię, aby przy pewnej transakcji używano ściśle półgroszy czy denarów jednego wyłącznie stempla, zwłaszcza gdy transakcja opiewała na większą kwotę grzywien. Że zaś za Władysława Jagiełły wypuszczono z mennicy krakowskiej i lwowskiej aż 10 gatunków półgroszy różnej próby i ciężaru⁵⁾, oraz 7 gatunków denarów t. zw. lepszych i jeden gatunek t. zw. gorszych, nowszych, więc należy przypuścić, że przy jednej wypłacie posługiwano się różnymi gatunkami półgroszy, zmieszanymi ze sobą w stosunku dowolnym i przypadkowym. W konsekwencji tego przy-

¹⁾ Patrz też „Starodawne prawa polskiego pomniki“, tom II, zapiska 3397.

²⁾ Z dokumentu Zbigniewa Oleśnickiego dla Jana ołtarzysty przy kościele św. Jakóba na Kaźmierzu (Kodex Małopolski, t. IV, nr. 1339) można przypuszczać że 28 grzywien półgroszy równało się 30 grzywnom monety pospolitej czyli ażjo tu wynosiło 3 grosze $7\frac{3}{4}$ denara na grzywnie półgroszy w r. 1438.

³⁾ AGZ XIII, 1509 i 1547.

⁴⁾ AGZ XIII, 1657 i 7312.

⁵⁾ Piekosiński, str. 214—217 oraz str. 104, 105, 145—150.

puszczenia przy przeliczaniu grzywien półgroszy na grzywny monety pospolitej, a następnie przy przeliczaniu grzywny starych kwartników i denarów lepszych (*marca communis pecuniae melioris, antiquae, nigrae*) na monetę pospolitą — dla wstawienia tych relacji w naszą tabelą, opierać się będziemy na następującym sposobie:

Wychodzimy z założenia, że przy każdej wypłacie pieniędzy w danej sumie grzywien półgroszy znajdowała się jednakowa ilość wszystkich dziesięciu dla lat 1436—1456, — jedenastu zaś dla lat 1457—1467, dwunastu dla roku 1468 — gatunków półgroszy koronnych, ruskich i lwowskich. W tak pojętej ogólnej sumie półgroszy na każdą zmieszaną grzywnę półgroszy wypadała ilość srebra w gramach równa średniej arytmetycznej, obliczonej z ilości gramów srebra, zawartego w grzywnie wszystkich branych pod uwagę dziesięciu, jedenastu, względnie dwunastu gatunków półgroszy; na 1 grosz zaś tej zmieszanej grzywny wypadała ilość srebra w gramach równa średniej arytmetycznej, obliczonej z ilości gramów srebra, zawartego w 1 groszu wszystkich branych pod uwagę 10, 11, 12 gatunków półgroszy.

Chcąc obliczyć, ile grzywien monety pospolitej płacono za grzywnę półgroszy, należy zorjentować się, jaki był stosunek owej średniej arytmetycznej gramów srebra w 1 groszu (jako jednostce liczebnej) półgroszy do tak samo obliczonej średniej arytmetycznej gramów srebra w 1 groszu (jako jednostce liczebnej) denarów nowych w danym okresie czasu. W latach 1436—1456 kursował jeden gatunek denarów, bitych od 1431—1440, w latach 1457—1468 dwa gatunki: dawny, powyżej wymieniony, i nowy Kazimierza Jagiellończyka. W latach 1436—1468, więc w całym okresie naszej pracy, kursowały jeszcze denary lepsze i kwartniki (*moneta communis melior, antiqua*) w siedmiu gatunkach, bitych między 1384 a 1414 rokiem.

Z proporcji: „średnia arytmetyczna gramów srebra wyższej gatunkowo monety do średniej arytmetycznej denarów nowych ma się tak, jak $x : 1$ “ — gdzie x oznacza cenę grosza lepszej monety, wyrażoną w groszach monety pospolitej, obliczam żadaną relację półgroszy, względnie *monetae communis melioris* do *monetae communis*, mnożąc uzyskane x przez 48.

Przykład: Obliczamy cenę 1 grzywny półgroszy dla r. 1436 i dalszych lat do r. 1456 włącznie. Średnia arytmetyczna gramów srebra w 1 groszu dziesięciu gatunków półgroszy wynosi:

Półgrosze:	Ilość gramów srebra w 1 groszu:
ruskie z lat 1396—1398	1,690 gramów
„ od r. 1398	1,460 „
koronne 1399—1403	1,583 „
„ 1404—1405	1,484 „
lwowskie 1404—1405	1,499 „
koronne 1406—1410	1,385 „
lwowskie 1406—1410	1,312 „
koronne 1406—1410	1,187 „
lwowskie 1406—1410	1,125 „
koronne 1410—1414	0,989 „
	Suma 13,714 gramów. ¹⁾

Średnia arytmetyczna 1,3714 gramów. — Jedyńy wówczas gatunek denara gorszego z lat 1431—1440 zawierał 0,858 grama srebra. Proporcja $1,3714 : 0,8580 = x : 1$; — $x = 1,5983$, czyli 1 grosz półgroszami = 1,5983 grosza denarami, zaś 1 grzywna półgroszy = 76,7184 groszy denarami gorszymi = 1 grzywna 28 groszy 13 denarów monety pospolitej.

Powyższe obliczenie, jak i samą zasadę, sprawdzić można na podstawie ówczesnych cen czystego srebra. Jeżeli bowiem zwrócimy uwagę na to, że różnica ilości gramów srebra, zawartego w 1 groszu, będącym średnią arytm. dziesięciu gatunków półgroszy, a zawartego w 1 groszu denarów z lat 1431—1440, wynosiła 0,5134 grama srebra, ciężar 1 grzywny krakowskiej wagi srebra wynosił 197,68 gramów²⁾, to, znając cenę grzywny czystego srebra w monecie denarowej, obliczymy, ile kosztować powinna różnica ilości srebra w grzywnie półgroszowej nad denarową, czyli, ile wynosić powinno ażjo, płacone monetą denarową za półgrosze. — Piekosiński podaje często cenę grzywny czystego srebra wagi krakowskiej, lecz niestety nie dla lat, objętych niniejszą pracą. Ostatnia cena grzywny litego srebra dla roku, najbliższego naszemu okresowi, jest cena podana w notatce z r. 1433³⁾: „Floren węgierski idzie po 27 groszy praskich, — grzywna krakowska szczerego srebra po 2 grzywny i 12 groszy praskich“, zaś dla roku 1432⁴⁾ podaje cenę florena węgierskiego 32 grosze monety pospolitej. Z tych danych

¹⁾ Piekosiński, tablica ewaluacyjna, str. 214—217.

²⁾ Piekosiński, str. 17 i 218.

³⁾ Tamże, str. 201.

⁴⁾ Tamże, str. 200.

obliczamy¹⁾, że grzywna czystego srebra w r. 1433 powinna kosztować 2 grzywny 32 grosze monety pospolitej, stąd 1 gram czystego srebra powinien kosztować 11,655 denarów, a omawiana różnica na 1 groszu (0,5134 grama srebra) kosztować powinna 5,983677 denarów, czyli ażo monety półgroszowej wynosić powinno na 1 groszu 5,983677 denara, a na 1 grzywnie półgroszy 287,2 denarów = 15 groszy $17\frac{1}{10}$ denara.

Widzimy w każdym razie, że obliczone dwiema różnemi drogami ażo na grzywnach półgroszowych było dość duże, a że różnica w rezultatach obu obliczeń jest dość znaczna, bo wynosi prawie 13 groszy, nie powinno nas dziwić, gdyż obliczenia opierają się w pierwszym wypadku na średniej arytmetycznej różnych gatunków, a nie na realnym jakimś gatunku monety, w drugim zaś na danych z różnych lat, będących wynikiem przerachowania groszy praskich na monetę pospolitą za pośrednictwem florena (w braku bezpośrednich wiadomości), gdy grosze praskie szły jeszcze po niższej cenie. — Dla pomnożenia dowodów racjonalności całej zasady dowodami, możliwie opartymi na źródłowych danych, przytoczę jeszcze dwa analogiczne do powyższego porównania obliczeń. Dla roku 1458 podaje Piekosiński cenę czystego srebra na 4²⁾ florena węgierskiego³⁾, zaś dla roku 1459 posiadamy wiadomość, że grzywna czystego srebra wagi lwowskiej szła za 4 grzywny monety pospolitej³⁾. W analogiczny, jak poprzednio, sposób obliczywszy średnie arytmetyczne ilości srebra w grzywnie półgroszy i denarów dla roku 1458 i 1459, otrzymamy, że w obu latach relacja grzywny półgroszy i denarów była taką, iż za 1 grzywnę półgroszy powinno się otrzymać 1 grzywnę 24 grosze 11 denarów monety pospolitej. Biorąc zaś pod uwagę dane źródłowe Piekosińskiego i A. G. Z., przytoczone powyżej, otrzymamy na podstawie Piekosińskiego (przeliczając floreny wedle relacji z naszej tablicy VIII dla r. 1458), że ażo na 1 grzywnie półgroszy wynosiłoby 17 groszy 2 denary monety pospolitej, zaś na podstawie A. G. Z., przyjmując grzywnę lwowską za równą grzywnie krakowskiej, że ażo to wynosiłoby 21 groszy 7 denarów. Różnica tak obliczonego aża w stosunku do relacji z tablicy VIII jest już niewielka, wynosi bowiem w pierwszym porównaniu 7 groszy 9 denarów, w drugim 3 grosze 4 denary.

1) Po obliczeniu uprzedniem, ile kosztował grosz praski w monecie pospolitej za pośrednictwem cen florena (1 grosz praski = 1 grosz $3\frac{1}{3}$ denara mon. pospol.)

2) Piekosiński, str. 206.

3) A. G. Z. XII, 2904 i 2905.

Powyższe rozważania i obliczenia utwierdzają w przekonaniu, że sposób obliczenia relacji dla półgroszy i lepszych denarów zbliża nas do prawdy, nie dającej się bezpośrednio źródłowo uchwycić. Różnice w stosunkach lokalnych, chwilowych lub miejscowych warunkach popytu i podaży różnych gatunków monet, oddalenie od centrów handlowych, słowem ogół prowincjonalnych stosunków ziemi przemyskiej z jednej strony, — zaś bardzo ogólnikowe wskazówki źródłowe z drugiej, pozwalają na przyjęcie powyższego sposobu przeliczeń monetarnych. Oczywiście błąd tu w stosunku do realnych wartości sum pieniężnych, jakimi obracano w XV w., istnieje, bo musi istnieć, i jest nie do uniknięcia. Przyjęte relacje będą w wielu wypadkach za wysokie w stosunku do realnych, faktycznych obliczeń, dokonywanych przez osoby XV w. przy ich umowach i spłatach, w wielu zaś za niskie, w sumach więc ogólnych błędy te zostaną znacznie zredukowane, a wyniki nasze zbliżone do prawdy, a zarazem ujednolajnione i bardziej dostępne dla historyczno-krytycznego rozważania stosunków kredytowych ówczesnych, co było właśnie celem tego ustalania relacji gatunków monet, będących w obiegu.

Nasuwałoby się pytanie, czy jednak wielka ilość miedzi w grzywnach denarowych nie wpływała przez cenę samej miedzi na podniesienie wartości takiej denarowej grzywny? Poszukiwania w tym kierunku nie dały pozytywnej odpowiedzi. Opinie profesorów Bujaka i Ptaśnika, zapytywanych o to, przychylają się do rozstrzygnięcia w kierunku zaprzeczenia kwestji. Zapiska krakowska z r. 1463¹⁾ podaje cenę centnara miedzi w wyrobach przemysłowych (*cuprum fabricatum*) na $5\frac{1}{4}$ florena; ta cena wydaje nam się tak stosunkowo małą, że mowy być nie może o wpływie wartości miedzi, zawartej w denarowej grzywnie monety pospolitej, wobec zawartego w niej srebra, na wartość tej grzywny. W roku bowiem 1463 w skład 1 zmieszanej grzywny rachunkowej monety pospolitej wchodzi 42,96 g srebra i 300,895 g miedzi, więc z 1 centnara miedzi, t. j. z 39536 gramów²⁾ miedzi uzyskiwało się miedzi na wybicie 131,36 grzywien denarowych, czyli wybicie 1 grzywny denarów kosztowało $\frac{5,25}{131,36}$ florenów. Licząc 1 floren po 36 groszy (średnio

¹⁾ J. Ptaśnik, „Cracovia artificum“, Kraków 1917 — nr. 541.

²⁾ Liczono tu 1 centnar = 100 funtom (Du Cange, „Glossarium“, tom III, str. 281), 1 funt = 2 grzywnom (Du Cange, tom IV str. 100), 1 grzywna = 197,68 gramów (Piekosiński).

około r. 1463), otrzymamy, że miedź potrzebna na wybite 1 grzywny denarów przedstawiałaby wartość 1,43 groszy wedle cen rynkowych, wpłynęłaby przeto na zwiększenie wartości grzywny denarowej o niecałe 3% wartości czystego srebra w niej zawartego, co w praktyce życia nie mogło mieć znaczenia.

Drogą obliczeń, opartych na powyższych założeniach i rozważaniach, uzyskujemy, że 1 grzywna półgroszy równa się: dla lat 1436—1456¹⁾ 1 grzywnie 28 groszom i 13 denarom monety pospolitej, dla lat 1457—1467 równa się 1 grzywnie 24 groszom 11 denarom, dla roku 1468 — 1 grzywnie 22 groszom 17 denarom. 1 grzywna lepszej monety pospolitej (*pecuniae melioris, antiquae, nigrae*) w latach 1436—1456 równa się 1 grzywnie 24 groszom 16 denarom, zaś w latach 1457—1468 — 1 grzywnie 21 groszom 16 denarom.

Przystępując do oznaczenia ilości gramów srebra, odpowiadającą florenowi, wzoruję się na sposobie, użytym przez Piekosińskiego i Gumowskiego w ich dziełach, niejednokrotnie tu cytowanych: mianowicie wyznaczają oni ilość srebra, odpowiadającą florenowi, mnożąc ilość groszy monety pospolitej, wyrażającą wartość badanego florena w danym roku, przez ilość gramów srebra w 1 groszu denarowym; dla lat zaś od 1456, gdyż w tym roku wybito nowy gatunek denara, mnożyć będziemy przez średnią arytmetyczną dla groszy denarowych. Chcąc przeto wyrazić wartość florena, jako monety złotej, przez gramy srebra, trzeba floreny najpierw „sprzedać” za monetę denarową, jako najpowszechniejszą w kraju i ustawową, a uzyskaną w ten sposób ilość denarów wyrazić w gramach srebra.

Ogólną zasadą ustalania ilości gramów srebra w grzywnie jakiegokolwiek gatunku grzywien (tak denarowych, jak półgroszowych, jak i groszy czeskich szerokich), będzie zasada bezpośredniego podawania ilości srebra w nich zawartego, bez względu na stosunek badanego pieniądza do grzywny denarowej; opieramy się więc na realnej zawartości srebra w monecie, którą dokonano transakcji.

Przeliczając grzywny groszy praskich na srebro, opieram się na wytycznych, podanych w tablicach Piekosińskiego i Gumowskiego i wciągniętych do naszej tablicy, z których to danych wynika, że 1 grosz praski zawierał w sobie:

¹⁾ Z wyjątkiem specyficznych kilku wypadków z r. 1441, dla których posiadamy dane źródłowe.

w r. 1437	—	1,835	gramów srebra		
w r. 1439	—	1,497	"	"	
w r. 1442	—	1,250	"	"	
w r. 1445 i 1448	—	1,500	"	"	
w r. 1460, 1462 i 1463	—	1,450	"	"	

Na tym szkielecie opieram interpolację, przyjmując, w braku wiadomości szczegółowych, a opierając się jedynie na wiadomościach o upadku monety czeskiej¹⁾, że mianowicie kurs jej spadał stale do r. 1442, po tym zaś roku podniósł się nieco, utrzymując się z małą zmianą do końca naszego okresu.

Ilość czystego srebra w grzywnie półgroszy i lepszych denarów wyznaczamy na podstawie poprzednio przyjętych zasad, wedle których skonstruowane zostały relacje, t. j. na zasadzie średniej arytmetycznej ilości gramów srebra w groszu zmieszanym z 10-ciu, 11-tu, względnie 12-tu gatunków półgroszy lub 7 gatunków lepszych denarów i kwartników, mnożąc tę średnią przez 48. Z powyższego wynika też, że ilość gramów srebra w 1 grzywnie monety denarowej gorszej dla lat 1436—1455 włącznie wynosiła 41,21 gramów²⁾, dla lat 1456—1468 zaś 42,96 gramów³⁾.

Pozostaje do omówienia stosunek florenów tureckich i grzywien czystego srebra i złota do monety denarowej. Wypadki występowania tego rodzaju walorów są nader rzadkie; floren turecki występuje 2 razy w r. 1443 i 1444 przy tej samej sprawie sądowej

¹⁾ Gumowski, „Meneta złota“, str. 138—139, 200.

²⁾ 1 grosz denarami zawierał wedle Piekosińskiego tablic ewaluacyjnych 0,858 gramów.

³⁾ 1 grosz denarami z lat 1431 i 1456 (zmieszanymi) zawierał średnio 0,895 gramów srebra (średn. aryt.).

Dla ilustracji przytoczę jeszcze jedno przeliczenie, oparte na wiadomości z XV w. — J. Caro w „Dziejach Polski“, tomie V, str. 195, podaje, że gdy Jan Tenczyński w r. 1461 uzyskał wyrok, zasądający mu od mieszczan krakowskich vadium 80.000 grzywien za zamordowanie przez mieszczan Jędrzeja Tęczyńskiego, to „obliczono, że 80.000 grzywien wynosiłoby nie mniej jak 91 centnarów srebra i że doszczętne zubożenie miasta byłoby następstwem nieuniknionem“. — Przyjmując 1 centnar = 100 funtom, 1 funt = 2 grzywnom, 1 grzywna krak. = 197,98 gramom, jak w poprzednich przeliczeniach, — wypadnie ciężar tej grzywny pieniężnej, wedle współczesnego obliczenia:

$80.000 \text{ grzywien} = 91 \text{ centnarów srebra} = 91 \times 100 \times 2 \times 197,98 \text{ gramów} = 3,597.776 \text{ gramów}.$

1 grzywna pieniężna = 44,9721 gramów, o niecałe więc 4, względnie 3 gramy więcej wypada z tego przeliczenia srebra w monecie denarowej (ustawowej), niż z naszych obliczeń przy pomocy średnich, co mogło wynikać z tego, że w owych 80.000 grzywien mogły znajdować się monety lepsze od naszych denarów.

zaś grzywny złota i srebra w r. 1446 również przy jednej sprawie. Bezpośrednich danych źródłowych dla wartości tych walerów w wymienionych właśnie latach nie posiadamy. — Co do florenów tureckich powiada zapiska sądowa sanocka z r. 1436¹⁾, że jeden floren turecki równał się 17 groszom; tę cenę musimy przyjąć dla nich odnośnie do lat 1443 i 1442.

Cenę grzywny czystego srebra ustala Piekosiński dla kilkudziesięciu lat²⁾, lecz nie dla roku naszej zapiski³⁾. Najbliższe dane Piekosińskiego odnoszą się do r. 1433, mianowicie grzywna czystego srebra = 2 grzywny 12 groszy praskich, w roku 1458 natomiast równa się 3 grzywnom monety polskiej. Ponadto zapiska sądowa halicka z r. 1459⁴⁾ mówi, że za grzywnę czystego srebra wagi lwowskiej płacono 4 grzywny monetą pospolitą. Przy takiej rozbieżności danych i odległości dat, skłonny jestem przyjąć dla naszego wypadku cenę halicką grzywny czystego srebra 4 grzywny monety pospolitej, ze względu na to, że odnośna wiadomość pochodzi z aktów sądowych i z ziemi Ruskiej, więc stosunkami i wiadomościami bardziej zbliżoną do stosunków ziemi Przemyskiej, oraz i na to, że w 4 grzywnach monety pospolitej denarami z lat 1431—1440 znajdowało się czystego srebra 164,84 gramów, więc tylko około 17% mniej, niż w grzywnie czystego srebra krakowskiej wagi.

Cenę grzywny czystego złota przyjmuję 12 razy większą od ceny grzywny czystego srebra, a to na podstawie stosunku złota do srebra, ustalonego przez Gumowskiego dla lat 1445 i 1448⁵⁾, czyli 1 grzywna złota = 48 grzywnom monety pospolitej.

Dla florena tureckiego obliczamy ilość srebra na 14,59 gramów, dla grzywny czystego srebra przyjmujemy oczywiście jej wagę równą wadze grzywny krakowskiej, t. j. 197,68 gramów; zaś 1 grzywna czystego złota odpowiadałaby 2372,16 gramom czystego srebra.

Że w praktyce życia XV wieku w ziemi przemyskiej dokładnie zdawano sobie sprawę z różnicy wartości czy to półgroszy, czy też groszy czeskich w stosunku do monety pospolitej, a nawet, że szacowano owe lepsze gatunki monet mniej więcej tak wysoko, jak my je w tablicy VIII relacji pieniężnych dla odpowiednich lat oszacowali, świadczą 2 zapiski sądowe sądu ziemskiego przemyskiego.

¹⁾ AGZ XI, 760.

²⁾ Piekosiński, str. 218.

³⁾ AGZ XIII. 3028 z r. 1446.

⁴⁾ AGZ XII, 2905.

⁵⁾ Gumowski, „Moneta złota“, str. 233.

Pierwsza z nich (nr. 1766) z dnia 21/VII 1442 mówi: „Nobilis Jurek de Myelnow nobili Fedkoni de Ryboticze obligavit in decem marcis mediorum grossorum unam aream, in qua solus sedebat; de qua area solvebat kmetho Stepan mediam sexagenam. Et in villa Volya sibi in predictis pecuniis obligavit alium kmethonem videlicet Nye-
sta, qui solvit marcam census, quos debet tenere Fedko a festo Natalis Chri. proximi usque ad futurum festum Nativitatis Christi“. Węć za pożyczanie 10 grzywien półgroszy, równych wedle naszej tablicy relacyjnej 15 grzywnom 47 gr. 4 den. monety pospolitej dał dłużnik w zastaw 1 grzywnę 30 groszy czynszu rocznego, czyli dłużnik płacił bardzo niewiele ponad 10% pożyczanego kapitału, to jest tyle, ile powszechnie płacono procentów w formie zastawiania czynszów rocznych w ziemi przemyskiej¹⁾ w badanych przez nas czasach. Druga zapiska (1939) z dnia 15/II 1443 mówi: „Petrus de Mszurow Paulo Gawronkoni de Ownya obligavit quinque marcas census super hominibus benedotatis et sextum agrum desolatum in Strzelczyce in triginta et duabus marcis grossorum Prahensium sine IX grossis et quando pecunias predictas dabit, tunc debet condescendere de predictis laneis“, — czyli za pożyczanie 31 grzywien 39 groszy monety czeskiej (praskiej), co przeliczone wedle naszej tablicy relacyjnej równałoby się 53 grzywnom 47 gr. 5 den. monety pospolitej, dłużnik płacił rocznie w formie zastawionego czynszu z 5-ciu łąnów osiadłych 5 grzywien, czyli 10% od 50 grzywien pospolitej monety długu²⁾, oraz dał w zastaw pole nieosiadłe, z którego dochód miał zapewne wyrównać procent od pozostałych 4 prawie grzywien długu. Te dane źródłowe przemawiają dość silnie za wielkiem zbliżeniem do prawdy naszych obliczeń relacji różnych gatunków monet.

Dobiegamy do końca naszych rozważań nad stosunkami monetarnymi około połowy XV w. w związku z zagadnieniami kredytu. Opierają się one na dość nielicznym materiale źródłowym, uzupełnionym rozumowaniem, opartem na dedukcji lub analogji. Czy w kwestji monetarnej owych czasów można wogóle dojść do zupełnie ścisłych i całkowicie zadawalniających rezultatów, jest wątpliwem. Stosunki monetarne bowiem w końcu średniowiecza są u nas zbyt płynne i różnorodne, a materiał źródłowy szczupły, by można

¹⁾ Patrz IV rozdział, ustęp o procentach od pożyczek.

²⁾ Zasadniczo płacono czynszu z 1 łąnu osiadłego rocznie 1 grzywnę monety pospolitej.

było ustalić każdy szczegół struktury. Współcześni sami dają świadectwo tej niestałości stosunków, jak wskazują liczne zapiski, z których dwie przytoczę: „...Et si in istis duobus annis aliquando se moneta permutaverit, extunc que tunc decurerit in Regno, eandem sibi persolvere tenebuntur“¹⁾, — oraz „...Et si, quod Deus aufferat, quod pecunia ista minuta esset anichilata vel destructa, extunc Pyleczski tenetur solvere pecunia bona, que erit et que transibit in toto“ (regno)²⁾. Jeśli więc w XV w. panował poprostu chaos w stosunkach monetarnych, to czy można mieć nadzieję sprowadzenia wszystkiego do jednego mianownika bez popełnienia błędu? — A jednak przy badaniu stosunków pieniężnych trzeba koniecznie mieć do czynienia z jednolitą monetą, by ewentualna jej różnorodność nie zasłaniała obrazów. Przez ujednostupnienie elementu monetarnego kwestji kredytowej (bardzo z natury swej skomplikowanej), uzyska się większą jasność i przejrzystość innych elementów tej kwestji, bez popełnienia większych błędów.

Zapewniwszy się w zagadnienia monetarne XV wieku, możnaby jeszcze dla celów porównawczych niniejszej pracy pokusić się o wyrażenie wartości przeciętnej grzywny XV wieku we współczesnym nam pieniądzu, złotym w złocie. Przewidując daleko idące zastrzeżenia, jakie nasunąć się tu muszą, możnaby posłużyć się w tym celu nielicznymi wiadomościami o cenach niektórych artykułów (zboża i bydła) z XV w., zaczerpniętymi z naszego materiału źródłowego, z przeciętnymi cenami tychże artykułów z pierwszej części roku 1925 (przed spadkiem wartości złotego). Łącząc cenę pewnego artykułu z XV w. znakiem równości z ceną takiej samej ilości tegoż artykułu z roku 1925, wyrazić można wartość pieniądza XV wieku przez wartość złotych w złocie. Zastrzeżenia, jakie tu się nasuwają, dotyczą jakości artykułów dziś i w XV w., powszechności ich użycia, użyteczności ich dla ludzi XV w. i dla ludzi dzisiejszych, wreszcie nielicznej ilości danych źródłowych z XV w. wobec dzisiejszych „średnich cen“, opartych na wykazach cen targowych lub giełdowych przeróżnych środowisk, konjunktur i t. p. Tem nie mniej próby takiej podjąć się warto, choćby celem postawienia tej sprawy na porządku dziennym dyskusji historyków gospodarczych, a bez pretensji do ścisłości i dokładności.

Korzystamy z kilkunastu wzmianek naszego źródła o cenach

¹⁾ A. G. Z. XIII, 2126.

²⁾ A. G. Z. XIII, 3298 oraz 3075.

kłody żyta, kłody pszenicy, koni, krów i wołów, za których pośrednictwem otrzymamy porównanie wartości pieniądza XV w. z pieniądzem dzisiejszym.

Przedewszystkiem — kłoda była miarą ciężaru ciał sypkich. Znajdujemy w „Słowniku języka polskiego“ Lindego,¹⁾ że lwowska kłoda żyta ważyła 532 funtów polskich, a w „Kronice m. Lwowa“ Zubrzyckiego,²⁾ że kłoda pszenicy ważyła 607 funtów. Przyjmując, że funt lwowski przed r. 1764 miał 32 łutów i ważył 419 gramów,³⁾ otrzymamy, że 1 kłoda żyta ważyła 222·84 kg, a kłoda pszenicy 253·33 kg.

a) Cen 1 kłody żyta (*truncus siliginis*) znajdujemy⁴⁾ na łączną kwotę 60 gr. 11 den., z czego uzyskujemy średnią cenę jednej kłody (= 222·80 kg.) 15 gr. 3 den. (= 273 den.), czyli 100 kg. żyta posiadałoby cenę 125 den. Przeciętna cena 100 kg. żyta we Lwowie w styczniu 1925 wynosiła 22·75 zł.⁵⁾ Stąd 125 denarów równa się 22·75 złotym w złocie, czyli

1 denar XV w. = 0·1816 zł. w złocie,

1 grosz XV w. = 3·26 zł. w złocie,

1 grzywna XV w. = 156·50 zł. w złocie na podstawie porównania cen żyta.

b) Cen 1 kłody pszenicy (*truncus tritici*) posiadamy⁶⁾ na łączną kwotę 1 grzywna 9 gr. 11 den., czyli średnia cena 1 kłody pszenicy (= 253·33 kg.) wynosi 28 gr. 15 den. (= 519 den.), stąd 100 kg. pszenicy posiadałoby cenę 204·9 denarów. Przeciętna cena 100 kg. pszenicy we Lwowie w styczniu 1925 wynosiła 30·12 zł.⁷⁾ Stąd 204·9 denarów równa się wartością swą 30·12 złotym w złocie, czyli

1 denar XV w. = 0·143 zł. w złocie,

1 grosz XV w. = 1·594 zł. w złocie,

1 grzywna XV w. = 124·52 zł. w złocie na podstawie porównania cen pszenicy.

Nie wiemy jednak, czy kłoda przemyska była równa kłodzie

¹⁾ Linde, „Słownik języka polskiego“, tom II, str. 379.

²⁾ Zubrzycki, „Kronika m. Lwowa“, str. 221.

³⁾ Obliczenia autora poprawiono tu według informacji p. Aleksego Gilewicza, który przygotowuje pracę o dawnych miarach i wagach polskich.

⁴⁾ 6228 wraz z 6362, 3602, 5269, i 327.

⁵⁾ „Lwów w cyfrach“, miesięcznik statystyczny Urzędu statyst. m. Lwowa, 1925, zeszyt 1.

⁶⁾ 6228 wraz z 6362, 2088.

⁷⁾ „Lwów w cyfrach“, 1925l zesz. 1.

lwowskiej w XV w. Według informacji z r. 1648 (A. G. Z. XXI, nr. 10) kłoda przemyska była wtedy o trzecią część większa od kłody lwowskiej, miała mianowicie 8 półmiarków po 36 garncy, t. j. 256 garncy, gdy lwowska miała 8 półmiarków po 24 garnce, dlatego też dla zrównania kłody przemyskiej z lwowską postanowiono, że ma mieć tylko 6 półmiarków czyli 192 garncy. Gdyby ta różnica zachodziła już w XV. wieku, toby obliczone tu ceny 100 kg. zboża należało o czwartą część obniżyć. Być może jednak, że w r. 1648 chodziło o różnicę między kłodą lwowską handlową a kłodą przemyską, którą mierzono daniny, uiszczane przez włościan w zbożu.

c) Cen koni posiadamy 17¹⁾ na łączną kwotę 56 grzywien 28 gr., czyli przeciętna cena 1 konia wynosi 3 grzywny 15 groszy 13 den. (= 2875 den.). Przeciętna cena 1 konia w styczniu 1925 r. była 252 zł.²⁾ Stąd 2875 denarów = 252 zł., czyli

1 denar XV w. = 0·0876 zł. w złocie,

1 grosz XV w. = 1·5768 zł. w złocie,

1 grzywna XV w. = 75·6864 zł. w złocie na podstawie porównania cen koni.

d) Cen wołów, abstrahując od często spotykanych kar sądowych, wyrażanych w wołach, co było równoważne połowie grzywny, znajdujemy 16³⁾ w transakcjach handlowych, względnie rodzinnych, na łączną kwotę 26 grzywien 16 gr. (= 1248 gr.), czyli przeciętna cena 1 wołu wynosi 78 gr. Nie posiadamy dzisiejszej przeciętnej ceny jednej sztuki wołu, lecz ceny 1 kg. żywej wagi; na podstawie informacji, zasiągniętej w Dyrekcji rzeźni m. Lwowa, przeciętna waga wołu najgorszej jakości wynosi 450 kg.; przyjmujemy najgorszą jakość wołu ze względu na znacznie gorsze warunki hodowli, opasu i na gorszą rasę w XV w., niż dziś. Przeciętna cena 1 kg. żywej wagi w styczniu 1925 r. wołów najgorszej jakości wahała się między 0·42 a 0·60 zł.,⁴⁾ przeciętnie więc 0·51 zł., czyli jako średnią cenę 1 wołu najgorszej jakości przyjmujemy 229·50 zł. Stąd 78 groszy XV w. = 229·50 zł., czyli

1 grosz XV w. = 2·9423 zł. w złocie,

1 grzywna XV w. = 141·22 zł. w złocie, na podstawie porównania cen wołów.

¹⁾ 610, 865, 867, 955, 1687, 2098, 2101, 2428, 3150 wraz z 3151, 3151 wraz 3152, 3430, 4393, 4478, 4694, 5218, 5412, 7370.

²⁾ „Lwów w cyfrach“, r. 1925, zesz. 1.

³⁾ 1687, 2742, 3404, 3933, 4008, 4292, 5154, 5280, 5549, 5603 wraz z 5604, 6187, 6188, 6657, 7076, 7077, 7130.

⁴⁾ „Lwów w cyfrach“, r. 1925, zesz. 1.

e) Cen krów wreszcie posiadamy 5¹⁾ na łączną kwotę 4 grzywny 7 gr., więc przeciętna cena 1 krowy wynosi 35·8 groszy. Nie posiadamy, jak w poprzednim wypadku, przeciętnej współczesnej nam ceny jednej krowy, lecz ceny 1 kg. żywej wagi krowy. Na podstawie informacji z Dyrekcji rzeźni we Lwowie przeciętna waga krowy najgorszej jakości wynosi 300 kg., cena 1 kg. żywej wagi w styczniu 1925 r. krów najgorszej jakości wahała się między 0·30 zł. a 0·55 zł.,²⁾ średnio więc 0·425 zł., czyli jako średnią cenę 1 krowy najgorszej jakości przyjmiemy 127·50 zł. Stąd 35·8 groszy w XV wieku = 127·50 zł., czyli

1 grosz XV w. = 3·5614 zł. w złocie,

a 1 grzywna XV w. = 170·9472 zł. w złocie, na podstawie porównania cen krów.

Posiadamy więc oszacowania przypuszczalnej wartości grzywny, wyrażonej w dzisiejszej monecie złotowej w złocie, oparte na porównaniu cen kilku artykułów z połowy XV wieku w ziemi Przemyskiej z cenami ze stycznia 1925 r. we Lwowie; obliczywszy średnią arytmetyczną między powyższymi pięciu wartościami, uzyskamy średnią wartość 1 grzywny z połowy XV wieku, 135·88 zł. w złocie, którą jako przypuszczalną równowartość gospodarczą grzywny XV wieku możnaby przyjąć w dalszych rozważaniach.

¹⁾ 2278, 4008, 4555 wraz z 4557, 5603 wraz z 5604, 7130.

²⁾ „Lwów w cyfrach“, r. 1925, zesz. 1.

ROZDZIAŁ III.

Stan faktyczny stosunków kredytowych ziemi przemyskiej i przeworskiej w świetle liczb.

Uwagi wstępne. Połowa XV. wieku jest okresem przełomowym w ustroju społecznym, politycznym i gospodarczym państwa Polskiego. Gdybyśmy chcieli ściśle określić momenty narodzin nowych stosunków, możnaby pomieścić je w okresie lat 1450—1460. Przewaga oligarchji możnowładczej po śmierci Jagiełły spowodowała w życiu politycznem i gospodarczem ogromny wzrost możnych rodów; przeliczne zastawy i nadania dóbr królewskich zachwiały skarbem państwa a ufundowały bogactwo rodów¹⁾. Małoletność i nieobecność króla sprzyjała rozrostowi władzy magnatów, której cechami jednak są nieład, zamieszki wewnętrzne i pograniczne, zaniedbywanie obowiązków urzędowych, niezadowolenie²⁾; w tej atmosferze zrodziła się reakcja, która pod Cerekwicą i Opokami otworzyła nową kartę dziejów. Polityka wewnętrzna Kazimierza Jagiellończyka i wojna pruska ułatwiły rolę junjorom tak, że za cenę niewielkich, a przynajmniej niezbyt chętnie udzielanych wysiłków wojennych i podatkowych zyskały rzesze szlacheckie udział w prawodawstwie i kolosalne na przeszłość perspektywy rozwoju bogactwa — i znaczenia politycznego.

Ruś Czerwona inkorporowana ostatecznie w skład państwa Polskiego aktem z dnia 9. stycznia 1433³⁾, urządzoną została na wzór ziem polskich z całkowitem prawem politycznem i sądowem

¹⁾ J. Caro „Dzieje Polski“ t. IV. str. 197—199, str. 239—240 oraz przypis 2. str. 239; wreszcie str. 153 przypis 2.

²⁾ Tamże str. 254—256.

³⁾ Caro „Dzieje Polski“ t. IV. str. 39.

polskiem w roku 1434¹⁾; od tego czasu dzieliła dolę i niedolę Korony, biorąc czynny udział w życiu politycznym i gospodarczym Małopolski przedewszystkiem. W sprawach interesujących w połowie XV. w. całą Koronę (wojna pruska, sukcesja czeska) Ruś Czerwona nie wykazywała silniejszego udziału, natomiast sprawa sporu z Litwą o Wołyń i Podole, stosunki z Mołdawją oraz kwestja tatarska były czynnikami zainteresowania politycznego, jako odbijające się bezpośrednio na życiu Rusi Czerwonej. Partykularyzm życia politycznego jest cechą czasów ówczesnych, co pozostaje w zupełnej zgodzie z młodością kultury politycznej szerokich mas szlachtyrystwa, która dopiero w XV w. dochodzi do głosu w sprawach państwa, lecz nie była jeszcze w stanie obejmować swym horyzontem ich całości.

Ruś Czerwona obok Podola — to najmłodsza w tym czasie prowincja Korony, — kraj ekspansji i świeżego osadnictwa, przedstawia zmieszanie dwóch czynników narodowych i religijnych, nie daje się jednak ze źródła naszego wyczuwać, by te różnice wywoływały niechęci, czy zwalczanie się wzajemne. Obok wielkich nadań na rzecz przybyłych tu z zachodnich prowincji gałęzi rycerskich rodzin, spotyka się liczne nadania dla tubylców Rusinów²⁾. Nie narodowe, czy religijne zagadnienia absorbowały przeciętnego szlachcica, mieszkańca ziem czerwonoruskich, lecz przedewszystkiem sprawy gospodarskie, ugruntowanie się na ziemi, czerpanie z niej pożytków i bogacenie się; w stosunku do państwa — maximum zdobyczy prawnych i politycznych przy minimum świadczeń; wobec zagranicy — spokój i możność oddania się swym interesom. A tego spokoju Rusi bardziej brakowało niż innym częściom państwa, zwłaszcza brakowało ziemiom trembowelskiej, halickiej i lwowskiej; napady luźnych tatarskich czambułów lub większych ord były zjawiskiem corocznem³⁾, niepokoje od granicy wołoskiej też zdarzały się mimo przyjaznych na ogół wówczas stosunków Polski z Wołoszczyzną i Multanami.

W stosunku do reszty ziem województwa ruskiego pozostawały ziemie przemyska i sanocka niejako w uprzywilejowanym położeniu. Najbliższe kulturalniejszych ziem Korony najwcześniej poczęły czerpać skarby kultury, najsilniej wystawione były na cał-

¹⁾ Kutrzeba St. „Historja ustroju Polski w zarysie — tom I. Korona“ wyd. V. (1920) str. 87.

²⁾ Fr. Papée „Władysław III“ w „Historji Politycznej Polski“ wyd. „Encyklopedia Polska“ Ak. Um. Część I. str. 526.

³⁾ AGZ. XVII. Przedmowa, str. XLV.

kowity wpływ zachodu. Były one najbardziej zasymilowane do innych prowincji Korony pod każdym względem. Z drugiej strony zasłonięte były resztą ziem województwa od najazdów tatarskich i wołoskich — najmniej cierpiały. Sanocka nadto ziemia żywe utrzymywała stosunki z Węgrami, co w dalszej drodze przenikało i do ziemi przemyskiej. Obie stanowiły geograficzną całość dzięki biegowi rzeki Sanu i charakterowi topograficznemu¹⁾, choć politycznie wyodrębniły się od siebie jeszcze przed wprowadzeniem prawa polskiego.

Ziemie przemyską (terra Przemisliensis) dzielono w okresie naszej pracy na 4 powiaty (districtus): przemyski, samborski, drohobycki i stryjski, z tych zaś tylko w przemyskim spotykamy ślady staroruskich włości, które w połowie XV. w. są tylko kluczami dóbr królewskich lub prywatnych; spotykamy więc włość (także districtus) mościcką, rzeszowską, leżajską, łańcucką, przeworską, jarosławską, tyczyńską²⁾. Nic konkretnego nie da się powiedzieć o genezie takiego podziału. Pod względem podziału sądowego, wedle dzisiejszego stanu źródła istniał w ziemi przemyskiej jeden sąd ziemski, urzędujący w Przemyśle lecz wyjeżdżający kilka razy do roku na roczki do Przeworska i tam prowadzący osobną księgę aktów; wyższą instancją tegoż sądu jest colloquium generale — wiec sądowy, zbierający się raz na rok na św. Katarzynę³⁾. W każdym zaś powiecie urzęduje sąd grodzki — w Przemyśle od r. 1462⁴⁾, w Samborze najpóźniej od r. 1448⁵⁾, w Drohobyczu istnieć miał wedle zapisów w księdze sąd. przemyskiej⁶⁾, w Stryju zaś znamy wyraźnie nazwanego w r. 1465 sędziego Iwana Bratkowskiego⁷⁾. O możliwości istnienia sądu grodzkiego w Jarosławiu mówi przedmowa do XIII. tomu AGZ.⁸⁾ Tego podziału sądowego będziemy się trzymać nadal w niniejszej pracy. Żał, że z działalności wszystkich tych sądów pozostało dla nas tak mało, bo tylko księgi 3 są-

¹⁾ Jabłonowski „Źródła Dziejowe t. XVIII“. „Ruś Czerwona cz. II“, str. 10 i 11.

²⁾ Jabłonowski „Ruś Czerwona“ cz. II, str. 17 i 18.

³⁾ AGZ. XIII. 538.

⁴⁾ AGZ. XIII. str. 393.

⁵⁾ AGZ. 1646, 2481, 3536, 3716, 5733. — Od tego miejsca aż do końca pracy w przytaczaniu XIII. tomu AGZ. cytować będziemy dla krótkości tylko numer zapiski bez oznaczenia tytułu i tomu; czyli cytat n. p. „3515“ oznacza zapiskę nr. 3515 z XIII. tomu AGZ.

⁶⁾ 2822, 3675, 5461, 6683.

⁷⁾ 5924, 5931.

⁸⁾ Str. XI.

dów i to niezupełne; ale i te, jak wykazaliśmy w I rozdziale, obfitują w materiał, ilustrujący życie gospodarcze kraju.

Rodzaje kredytu. Ilość 3274, 4537¹⁾ faktów, zanotowanych przy końcu I. rozdziału, zachęca dostatecznie do rozpatrzenia życia gospodarczego w zakresie kredytu i stosunków pieniężnych mieszkańców ziemi przemyskiej, zachęca do szczegółowego wglądu w ruchliwość gospodarczą, umiejętność ulepszania posiadanych, tworzenia nowych dóbr przy pomocy pieniądza — tego potężnego *nervus rerum*.

Jeżeli używamy terminu „kredyt“ w odniesieniu do wieku XV. i do stosunków wyłącznie niemal rolniczych, bo o tej tylko gałęzi produkcji mówić możemy na podstawie naszych ksiąg sądowych, należy znacznie ograniczyć to pojęcie, jakie życie gospodarcze podsuwa nam dziś pod tym terminem. O ile dziś bez kredytu nie można sobie wyobrazić ani produkcji, ani obrotu, ani konsumpcji, więc całości życia gospodarczego, to stosunki w XV. w. nie wykazują konieczności takiego warunku *sine qua non*. Gospodarka społeczna była jeszcze dość prymitywną, oddalenie się jej od form naturalnych nie wielkie. Zasadniczą jego cechą charakterystyczną jest brak jakichkolwiek form wyższej organizacji, gdy n. p. kredyt miejski (handlowo-przemysłowy) już ją posiadał. Jest to kredyt indywidualny, osobisty, obwarowany przez szereg prawnych norm i formuł, ściśle przestrzeganych przez kontrahentów i władzę. Pły nie on z dwóch głównie przyczyn: albo z użyczenia gotówki przez jej właściciela potrzebującemu jej na pewien czas, albo z odłożenia na czas przyszły wykonania aktualnego w danej chwili zobowiązania pieniężnego; jedynym papierem kredytowym jest list dłużniczy i zapis w księdze sądowej, który zobowiązywał tylko osoby w nim wyszczególnione, przekazywanym, sprzedawanym być nie mógł w znaczeniu sprzedaży dzisiejszych papierów kredytowych, chyba że wyraźnie w umowie zastrzeżono możliwość przekazania lub odsprzedania danego zobowiązania (długi przechodzące na spadkobierców, podzastawy).

Wśród 3274, 4537 faktów, mających jakikolwiek, luźny nawet związek z życiem kredytowym, znajdujemy 1416, 2003 umów kre-

¹⁾ Jak wyżej wspomniano, używać będziemy podwójnych liczb odróżniających się jakością druku: pierwsza liczba drukiem zwykłym, powstała bezpośrednio przez zliczenie odnośnych danych źródła, jest wyłącznie na materiale źródłowym oparta; druga drukiem *pochyłym* jest sumą pierwszej i ilości oszacowanej przez interpolację luk. — Powyżej wymienione w tekście dwie liczby pochodzą z tablic III. i VII, jako sumy ogółu faktów.

dytowych ¹⁾ rozmaicie zabezpieczonych. Rozróżniamy cztery najważniejsze sposoby zabezpieczenia, a to 1-o list, względnie zapis w księgach sądowych bez dalszych zabezpieczeń innych ²⁾, 2-o zakład (vadium, poena vallata ³⁾, 3-o rękojmię (rękę podzielną lub niepodzielną) ⁴⁾, 4-o zastaw ⁵⁾, a to: a) dany w chwili umowy, faktyczny ⁶⁾, lub b) dany w razie niespełnienia zobowiązania, a zarazem mogący być: α) z dzierżeniem (posiadający znów dwie możliwe formy: użytkowy czysty czyli kupno renty ⁷⁾, albo do wydzierżenia, gdy dochody z zastawionego obiektu same amortyzują dług ⁸⁾ i β) bez dzierżenia przez sam zapis zastawu w księgi ⁹⁾; nadto wyróżniamy jeszcze zastaw sądowy nakazany wyrokiem ¹⁰⁾ w sprawie sądowo-kredytowej, gdzie prócz zabezpieczenia w formie zastawu istnieje jeszcze powaga wyroku jako zabezpieczenie wierzytelności.

Na podstawie powyższego uzyskujemy 10 form kredytowych, ujmujących całkowicie ogół ruchu kredytowego, dobyty z naszego źródła, a mianowicie: I.) pożyczki zabezpieczone tylko zapisem w księgach sądowych, II.) pożyczki zabezpieczone zakładem, którym była kwota pieniężna, z góry umówiona, III.) pożyczki zabezp. rękojmią, wpisaniem tylko w księgach sądowych (czyli krótko rękojmię zapisane w księgach), IV.) pożyczki zabezp. rękojmią i zakładem rękojmię i dłużnika (czyli rękojmię zabezp. zakładem), V.) pożyczki zabezp. rękojmią i ewentualnym zastawem (czyli rękojmię zabezp. warunkowym zastawem), VI.) pożyczki zabezp. ewentualnym zastawem (warunkowy zastaw), VII.) pożyczki zabezp. faktycznym zastawem użytkowym — „z dzierżeniem“, VIII.) pożyczki zabezp. faktycznym zastawem, z którego dochody amortyzowały dług — „do wydzierżenia“, IX.) pożyczki zabezp. zastawem obiektu, z którego wierzyciel pobierał tylko czynsz, czyli t. zw. zastawy „bez dzierżenia“, — i wreszcie X.) zastawy sądowe.

¹⁾ Tablice statyst. III i VII — sumy ogólne faktów kategorii pierwszej, kredytowe.

²⁾ Dąbkowski P., „Zarys prawa polskiego prywatnego“ wyd. III. (1922) str. 304, 309, 312.

³⁾ Tamże str. 304, 319.

⁴⁾ Tamże str. 304, 306, 288—292.

⁵⁾ Tamże str. 304, 272—287.

⁶⁾ Tamże str. 279.

⁷⁾ Tamże str. 275, 270—272.

⁸⁾ Tamże str. 276.

⁹⁾ Tamże str. 277.

¹⁰⁾ Tamże str. 280.

TABLICA IX.
Zestawienie ilości umów kredytowych według ich form zabezpieczenia.

Formy kredytu	I okres			II okres			Oba okresy razem		
	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok
Pożyczki zabezpieczone zapisem w księgach sąd.	118 149	11·1 11·2	8 10	37 57	10·2 8·4	4 6	155 206	11·0 10·4	7 9
Pożyczki zabezpieczone zastawem (vadium)	207 264	19·6 19·9	14 18	40 80	11·1 11·8	4 9	247 344	17·4 17·1	10 14
Rękojemstwa	60 77	5·7 5·8	4 5	14 29	3·9 4·3	2 3	74 106	5·2 5·3	3 5
	123 151	11·7 11·4	8 10	20 36	5·5 5·3	2 4	143 187	10·2 9·3	6 8
	76 86	7·2 6·6	5 6	30 49	8·3 7·2	3 5	106 135	7·5 6·7	4 6
Pożyczki zabezpiecz. ewentualnym zastawem	210 271	19·9 20·5	14 19	91 190	25·5 28·2	10 21	301 461	21·2 23·1	13 19
Zastawy	67 82	6·4 6·2	4 5	56 97	15·3 14·4	6 11	123 179	8·6 8·9	5 7
	6 9	0·6 0·2	$\frac{2}{15}$ $\frac{3}{16}$	3 9	0·5 1·0	$\frac{2}{9}$ 1	9 18	0·6 0·8	$\frac{1}{13}$ $\frac{3}{4}$
	186 233	17·6 17·6	12 16	67 120	18·9 17·8	7 13	253 353	17·9 17·7	11 15
	2 3	0·2 0·1	$\frac{2}{15}$ $\frac{1}{16}$	3 11	0·8 1·6	$\frac{1}{13}$ 1	5 14	0·4 0·7	$\frac{1}{16}$ $\frac{1}{12}$
Razem	1055 1325	100 100	70 88	361 678	100 100	40 75	1416 2003	100 100	59 83
Stosunek procentowy okresów do całości	74·4 66·2			25·6 33·8			100 100		

TABLICA
Zestawienie sum pieniężnych,

Formy kredytu	Rodzaj pieniądza	I okres (1436—1450)					
		Ilość pieniędzy		Stosunek procentowy form		Średnio na 1 rok	
Pożyczki zabezpiecz. zapisem w księgach sądowych	grzywny mon. posp. złote w złocie	9.073-37- 1 1.232.944-41	13.547-21-11 1,840.827-52	11-4	13-1	605 82.196	903 122.735
Pożyczki zabezpiecz. zakładem	grzywny mon. posp. złote w złocie	10.092-40- 5 1.371.414-94	12.579- 4- 2 1.709.246-15	12-7	12-1	673 91.428	839 113.949
Rękojemstwa zabezp. zapisem w księgi sądowe	grzywny mon. posp. złote w złocie	1.592-37-14 216.427-87	1.874-11-14 254.672-45	2-0	1-8	106 14.428	122 16.978
Rękojemstwa zabezp. zakładem	grzywny mon. posp. złote w złocie	11.470-13- 5 1.558.581-17	13.604-29-16 1,848.596-10	14-5	13-2	765 103.905	907 123.239
Rękojemstwa zabezp. pieczone ewentualnym zastawem	grzywny mon. posp. złote w złocie	6.231-17-16 846.718-90	7-154-19- 2 972.139-60	7-8	6-9	415 56.448	477 64.809
Pożyczki zabezpiecz. ewent. zastawem	grzywny mon. posp. złote w złocie	19.418-10-19 2.638.548-65	26.135-13-10 3,557.262-16	24-5	25-4	1294 175.903	1742 236.751
Zastawy zdzierzeniem	grzywny mon. posp. złote w złocie	6.149- 2- 1 835.531-91	7.743-33- 5 1,050-213-01	7-7	7-5	410 55.702	516 70.014
Zastawy do wydzierzenia	grzywny mon. posp. złote w złocie	318-24- 43 277-78	443-15- 60.237-29	0-4	0-4	21 2.885	29 4.216
Zastawy bez dzierżenia	grzywny mon. posp. złote w złocie	15.083-36-14 2,049.582-12	20.121-33- 3 2,734.135-50	19-0	19-5	1005 136.639	1341 182.256
Zastawy sądowe	grzywny mon. posp. złote w złocie	50- - 6.794-00	56-15- 7-651-73	0-03	0-1	3 453	4 510
Razem	grzywny mon. posp. złote w złocie	79.480-28- 10,799 821-45	103.260- 4- 9 14,028.981-61	100	100	5299 719.988	6884 935.266
Stosunek ‰‰‰ okresów do całości		77-40‰					

W źródle występują przeróżne sposoby formułowania zobowiązań kredytowych¹⁾ od najprostszych, zawartych w kilku słowach, do bardzo zawiłych, przyczem niejednokrotnie w jednej umowie występują kombinacje głównych typów formułowania tak, że wielo-

¹⁾ Jako przykłady dość typowe podaję: ad I zap.: 883, 1319, 2880, 3572; ad II: 235, 327, 916, 977, 1881; ad III: 768, 314, 503, nadto takie jak 1186, 3161; ad IV: 194, 464 + 465, 1141, 3750; ad V: 458 + 459, 460 + 462, 615 + 617, 616 + 618, 3259, 7393 + 7394; ad VI: 960, 2223, 2596; ad VII: 1465, 1264, 1936, 2159, 2222; ad VIII: 1121, 1209, 1829; ad IX: 1379, 5057, 620; ad X: 5043, 5144.

X.
pożyczonych na różne zabezpieczenia.

II okres (1460—1468)						Oba okresy razem					
Ilość pieniędzy		Stosunek procent. form		Średnio na 1 rok		Ilość pieniędzy		Stosunek procent. form		Średnio na 1 rok	
1.930- 4- 4	3.033-10-	8·2	6·7	214	337	11.003-41- 5	16.580-31-11	10·7	11·2	459	691
262.260·35	412.152·34			29.140	45 695	1.495.204·46	2.252.979·86			62.300	93.874
1.127- 3-	2.144-28-	4·8	4·3	125	238	11.219-43- 5	14.723-32- 2	10·9	9·8	467	613
153.145·25	291 405·96			17 060	32.379	1.524.560·19	2.000.652·11			63.523	83.361
945-32-	1.890-39-	4·0	4·1	105	210	2.538-21-14	3.765- 2-14	2·5	2·5	106	157
128.497·16	256 923·57			14.277	28.547	344 925·03	511.596 02			14 372	21.316
706-14- 4	1.157-22-	3·0	2·5	67	128	12.176-27- 9	14.762- 3-16	11·8	9·9	507	615
95.970 90	157 275·42			10 663	17.475	1.654.552·07	2.005 871·52			6 940	83.578
3.168- 3-	6.502-47-	13·6	14·4	352	722	9.399-20-18	13.657-18- 2	9·1	9·2	392	569
430 476·33	883 624·77			47.881	98.180	1.277.195·23	1.855.764·37			53.217	77.323
4 998-24-16	9.910-19-	21·3	22·0	555	1101	24.416-35-14	36.045-32-10	23·8	24·3	1018	1502
679 198·69	1,346 624·57			75.466	149.625	3.317.747·34	4,897.886·73			138.239	204.078
5.335-26-10	11.115-29-	22·9	24·6	593	1235	11.484-28-11	18.859-14- 5	11·1	12 7	479	786
724.994·95	1,510.388·27			80.555	167.821	1.560.526·86	2,560.601·28			65.022	106.692
211- -	612-10-	0·9	1·3	23	68	529-24-	1.055-25-	0·5	0·7	22	439
28.670 68	83 186·86			3.186	9.234	71.948·76	143.424·15			2.998	5.976
4.943-24-16	8.860-26-	21·1	19·6	549	985	20.027-13-12	28.982-11- 3	19·5	19·5	835	1208
671.725·29	1,203 970·38			74.636	133.774	2 721.307·41	3,938.105·88			113.388	164.088
50- -	242-31-	0·2	0 5	5	27	100- -	298-46	0·1	0·2	4	12
6.794·00	32.970·69			755	3.663	13.588·00	40.622·42			566	1.693
23.415-36-14	45.470-21-	100	100	2602	5052	102 896-16-14	148.730-25- 9	100	100	4·87	6197
3.181.733·60	6,178.522·83			353.926	686.502	13,981.555·05	20,207.504·34			582 565	841.979
22·6%						100%					

krotnie należy taką umowę rozbijać na kilka części i każdą z nich odpowiednio uwydatnić w statystyce. W wypadkach, gdy umowa przewiduje najpierw jeden rodzaj zabezpieczenia, a w razie niespełnienia tego — inny (np. najpierw zakład, a w razie niedania go — zastaw), bierzemy jako podstawę klasyfikacji zabezpieczenie pierwsze.

Wedle powyższego podziału uzyskujemy ilości faktów kredytowych, wyszczególnione w tablicy IX. Jednak nietylko liczba za-

TABLICA
Osoby biorące udział

Formy kredytu	Charakter kredytowy osób	I okres (1436—1450)					
		Ilość osób		%		Średnio na 1 rok	
Pożyczki z zapisem sądowym	W	206	275	16·5	17·3	14	18
	D	125	155	10·3	10·3	8	10
Pożyczki z zakładem	W	229	292	18·3	18·4	15	20
	D	212	266	17·5	17·5	14	17
Rękojemstwa z za- pistem sądowym	R	67	81	18·2	18	4	5
	W	60	74	4·8	4·7	4	5
	D	64	81	5·3	5·2	4	5
Rękojemstwa z za- kładem	R	198	253	53·8	56·3	13	17
	W	143	180	11·4	11·3	9	12
	D	154	191	12·7	12·7	10	13
Rękojemstwa z ewen- tualnym zastawem	R	103	115	28	25·7	7	8
	W	81	92	6·5	5·8	5	6
	D	90	101	7·4	6·7	6	7
Pożyczki z ewent. zastawem	W	242	316	19·5	19·9	16	21
	D	245	319	20·4	21·1	16	21
Zastawy z dzierże- niem	W	75	92	6·0	5·8	5	6
	D	92	118	7·6	7·8	6	8
Zastawy do wydzier- żenia	W	6	9	0·6	0·6	$\frac{1}{3}$	$\frac{3}{5}$
	D	6	9	0·6	0·6	$\frac{1}{8}$	$\frac{3}{5}$
Zastawy bez dzier- żenia	W	202	253	16·2	16·0	14	17
	D	216	270	18·0	17·9	14	18
Zastawy sądowe	W	2	3	0·2	0·2	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{5}$
	D	2	3	0·2	0·2	$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{5}$
Wszystkie formy kredytu	R	368	449	100	100	24	30
	W	1246	1586	100	100	83	106
	D	1206	1513	100	100	80	101
Procentowy stosunek	Rękojemcy	81·6	75·3				
	Wierzyciele	76·3	68·0				
	Dłużnicy	72·4	63·4				
Ogół osób w ruchu kredytowym		2820	3548			188	237
	%	75·1	66·8				

XI a.
w ruchu kredytowym.

II okres (1460—1468)						Oba okresy razem					
Ilość osób		%		Średnio na 1 rok		Ilość osób		%		Średnio na 1 rok	
45	77	11·5	10·4	5	9	251	352	15·3	15·1	10	15
55	86	11·9	9·8	6	9	180	241	10·8	10·1	7 1/2	10
42	81	10·8	10·9	5	9	271	373	16·6	16·1	11	16
46	89	10·0	10·3	5	10	258	335	15·5	14·9	11	15
19	37	22·9	25·2	2	4	86	118	19·1	19·8	4	5
14	29	3·5	3·9	2	3	74	103	4·5	4·4	3	4
15	31	3·2	3·5	2	3	79	112	4·7	4·7	3	5
27	45	32·5	30·6	3	5	225	298	49·9	50·0	9	13
20	37	5·1	5·0	2	4	163	217	9·9	9·3	7	9
32	68	6·9	7·7	3	8	186	259	11·2	10·8	8	11
37	65	44·6	44·2	4	7	140	180	31·0	30·2	6	8
31	51	7·9	6·9	3	6	112	143	6·8	6·1	5	6
38	50	8·3	5·7	4	6	128	151	7·7	6·3	5	6
98	200	24·9	27·0	11	22	340	516	20·8	22·2	14	21
121	259	26·5	29·7	13	29	366	578	22·0	24·2	15	24
63	117	16·0	15·8	7	13	138	209	8·4	9·0	6	8
73	144	15·9	16·5	8	16	165	262	9·9	11·0	7	11
4	12	1·0	1·6	1/2	1	10	21	0·6	0·9	2/5	1
4	12	0·8	1·4	1/3	1	10	21	0·6	0·9	2/5	1
73	126	18·6	17·0	8	14	275	379	16·8	16·3	11	16
73	124	15·9	14·2	8	14	289	394	17·3	16·5	12	16
3	11	0·7	1·5	1/3	1	5	14	0·3	0·6	1/5	1/2
3	11	0·6	1·2	1/8	1	2	14	0·3	0·6	1/5	1/3
83	147	100	100	9	16	451	596	100	100	19	25
393	741	100	100	44	82	1639	2327	100	100	68	97
460	874	100	100	21	97	1666	2387	100	100	69	99
18·4	24·7					100	100				
23·7	32·0					100	100				
27·6	36·6					100	100				
936	1762			104	196	3756	5310			156	221
24·9	33·2					100	100				

TABLICA XI b.

Osoby biorące udział w ruchu kredytowym według ich stanu.

Formy kredytu	Charakter kredytowy osób	Przynależność stanowa	Ilość osób					
			Ilość osób			Ilość osób		
			I okres	II okres	Oba okresy razem	I okres	II okres	Oba okresy razem
Pożyczki zabezp. zapisem w księgach	Wierzyciele	I *	—	—	2	6	2	6
		II	135	175	37	65	172	240
		III	17	25	—	—	17	25
		IV	3	4	—	—	3	4
		V	45	64	4	4	49	68
		VI	3	3	—	—	3	3
		VII	3	4	2	2	4	6
	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	120	150	49	80	169	230
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	2	2	1	1	3	3
		VI	2	2	5	5	7	7
		VII	1	1	—	—	1	1
Pożyczki zabezp. zakładem	Wierzyciele	I	1	1	—	—	1	1
		II	205	258	35	66	240	324
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	1	1	—	—	1	1
		V	21	30	4	11	25	41
		VI	1	2	3	4	4	6
		VII	—	—	—	—	—	—
	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	210	264	41	80	251	344
		III	1	1	—	—	1	1
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	1	1	—	—	1	1
		VI	—	—	5	9	5	9
		VII	—	—	—	—	—	—
Rękojemstwa zabezp. zapisem w księgach sąd.	Rękojemcy	I	—	—	—	—	—	—
		II	67	81	19	37	86	118
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	—	—	—	—
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
	Wierzyciele	I	4	5	1	3	5	8
		II	53	65	13	26	66	91
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	1	1	—	—	1	1
		V	—	—	—	—	—	—
		VI	1	2	—	—	1	2
		VII	1	1	—	—	1	1
Rękojemstwa zabezp. ewent. zastawem	Dłużnicy	I	—	—	15	37	—	—
		II	60	75	—	—	75	106
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	1	1	—	—	1	1
		VI	3	5	—	—	3	5
		VII	—	—	—	—	—	—
Rękojemstwa zabezp. zakładem	Rękojemcy	I	—	—	—	—	—	—
		II	192	243	24	42	216	285
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	1	—	—	—	1
		V	3	4	—	—	3	4
		VI	3	5	—	—	3	5
		VII	—	—	3	3	3	3
	Wierzyciele	I	3	1	—	—	1	1
		II	133	169	17	32	150	201
		III	1	2	1	1	2	3
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	4	3	2	4	6	7
		VI	2	3	—	—	2	3
		VII	2	2	—	—	2	2
Rękojemstwa zabezp. ewent. zastawem	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	125	152	28	61	153	213
		III	8	9	—	—	8	9
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	6	9	2	5	8	14
		VI	15	21	1	1	16	22
		VII	—	—	1	1	1	1
	Rękojemcy	I	—	—	—	—	—	—
		II	102	114	32	52	134	166
		III	—	—	1	1	1	1
		IV	1	1	—	—	1	1
		V	—	—	4	12	4	12
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Pożyczki zabezp. ewent. zastawem	Wierzyciele	I	—	—	—	—	—	—
		II	80	91	29	47	109	138
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	1	1	1	3	1	4
		VI	—	—	1	1	1	1
		VII	—	—	—	—	—	—
	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	79	90	29	47	108	137
		III	1	1	—	—	1	1
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	1	3	1	3
		VI	10	10	8	8	18	18
		VII	—	—	—	—	—	—
Pożyczki zabezp. ewent. zastawem	Wierzyciele	I	2	3	—	—	2	3
		II	230	300	95	192	325	492
		III	—	—	1	2	1	2
		IV	1	2	—	—	1	2
		V	7	9	2	6	9	15
		VI	2	2	—	—	2	2
		VII	—	—	—	—	—	—

Formy kredytu	Charakter kredytowy osób	Przynależność stanowa	Ilość osób					
			I okres		II okres		Oba okresy razem	
Pożyczki zabezpieczone ewent. zastawem	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	243	316	103	217	346	533
		III	—	—	1	1	1	1
		IV	1	1	1	1	2	2
		V	—	—	2	5	2	5
		VI	—	—	14	39	14	35
		VII	1	2	—	—	1	1
Zastawy z dzierżeniem	Wierzyciele	I	—	—	—	—	—	—
		II	68	84	60	171	128	195
		III	1	2	—	—	1	2
		IV	1	1	—	—	1	1
		V	3	3	1	3	5	6
		VI	—	—	1	3	1	3
		VII	2	2	—	—	2	2
Zastawy bez dzierżenia	Dłużnicy	I	2	3	1	1	3	4
		II	86	111	72	143	158	254
		III	2	2	—	—	2	2
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	2	2	—	—	2	2
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Zastawy do wydzierżenia	Wierzyciele	I	—	—	—	—	—	—
		II	6	9	1	6	7	15
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	1	2	1	2
		VI	—	—	2	4	2	4
		VII	—	—	—	—	—	—
Zastawy bez dzierżenia	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	6	9	4	12	10	21
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	—	—	—	—
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Zastawy bez dzierżenia	Wierzyciele	I	—	—	—	—	—	—
		II	193	241	72	123	265	364
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	5	7	1	3	6	10
		VI	4	5	—	—	4	5
		VII	—	—	—	—	—	—

Formy kredytu	Charakter kredytowy osób	Przynależność stanowa	Ilość osób					
			I okres		II okres		Oba okresy razem	
Zastawy bez dzierżenia	Dłużnicy	I	1	1	—	—	1	1
		II	212	266	70	119	282	385
		III	—	—	1	1	1	1
		IV	2	2	—	—	2	2
		V	1	1	2	4	3	5
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Zastawy sądowe	Wierzyciele	I	—	—	—	—	—	—
		II	2	3	3	11	5	14
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	—	—	—	—
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Zastawy sądowe	Dłużnicy	I	—	—	—	—	—	—
		II	2	3	3	11	5	14
		III	—	—	—	—	—	—
		IV	—	—	—	—	—	—
		V	—	—	—	—	—	—
		VI	—	—	—	—	—	—
		VII	—	—	—	—	—	—
Razem wszystkie formy kredytu	Rękojemcy	I	—	—	—	—	—	—
		II	361	438	75	131	436	569
		III	—	—	1	1	1	1
		IV	1	2	—	—	1	2
		V	3	4	4	12	7	16
		VI	3	5	—	—	3	5
		VII	—	—	3	3	3	3
Razem wszystkie formy kredytu	Wierzyciele	I	8	10	4	9	12	19
		II	1105	1395	362	679	1467	2074
		III	19	29	2	3	21	32
		IV	7	9	—	—	7	9
		V	86	117	17	36	103	153
		VI	13	17	7	12	20	29
		VII	8	9	2	2	9	11
Razem wszystkie formy kredytu	Dłużnicy	I	3	4	1	1	4	5
		II	1143	1436	414	801	1557	2237
		III	12	13	2	2	14	15
		IV	3	3	1	1	4	4
		V	13	16	8	18	21	34
		VI	30	38	33	50	64	88
		VII	2	3	1	1	3	4

I* = skarb i sądy

IV = duchowni wschod.

II = szlachta

V = mieszczenie

III = duchowni katol.

VI = kmiecie

VII = żydzi.

TABLICA XII.

Zestawienie ilości miesięcy, na czas których pożyczano.

Formy kredytu	I okres			II okres			Oba okresy razem							
	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok	Ilość absolutna	Stosunek % poszcz. form	Średnio na 1 rok					
Pożyczki zabezp. zapisem w księ- gach sądowych .	1666	2120	12·3 12·3	111	141	401	617	7·2 5·8	45 69	2067	2737	10 8 9·8	86	114
	1967	2467	14·5 14·3	131	164	351	712	6·3 6·7	39 79	2318	3179	12·1 11·3	97	132
	390	474	2·9 2·7	26	32	127	279	2·3 2·7	14 31	517	753	2·7 2·7	22	32
	1122	1398	8·2 8·1	75	93	145	300	2·6 2·9	16 33	1267	1698	6·6 6·1	53	71
	670	806	4·9 4·6	45	54	259	450	4·7 4·3	29 50	929	1256	4·9 4·5	39	52
Pożyczki zabezp. ewent zastawem	1993	2622	14·7 15·2	133	175	1100	2382	19 8 21·3	122 265	3093	5004	16·2 17·8	129	208
Zastawy faktyczne dane w chwili umowy (użytkowe, kupno-renty) bez dzierz. . do wydzierz. .	1467	1876	10·8 10·8	98	125	1276	2472	23·0 23·1	142 275	2743	4348	14·3 15·5	114	181
	366	453	2·7 2·6	21	30	330	764	5·9 7·2	37 85	696	1217	3·6 4·3	29	51
	3911	5010	28·7 29·0	261	334	1494	2537	26·9 23·7	166 282	5405	7547	28·2 26·9	225	314
sądowe	48	63	0·3 0·4	3	4	72	241	1·3 2·3	8 27	120	304	0·6 1·1	5	13
Razem	13600	17289	100 100	907	1153	5555	10754	100 100	617 1195	19155	28043	100 100	798	1168
Stosunek $\frac{\%}{n}$ okre- sów do całości .	71	61·7				29	38·3			100	100			

Uwagi do tablicy XII. W źródle prócz ściśle oznaczonych terminów płatności długów spotykamy terminy nieokreślone lub brak oznaczenia terminu; do pierwszych należą „zwrot na żądanie” oraz trwanie zastawów „do skupu”, do drugich zaś pożyczki bezterminowe i wypadki nie wymienienia terminu. Przy zestawieniu niniejszej tablicy przyjęto następujące normy długości kredytu:

1. Bezterminowe liczymy za 3 lata i 3 mies., t. j. wedle zapadania dawności w sprawach ruchomości w sądownictwie ziemskim (Dąbkowski „Zarys prawa polskiego prywatnego” str. 89 i 20).

2. Zwrot na żądanie liczymy za pół roku — oszacowane bez podstaw (jeden wypadek taki).

3. Zastawy „do skupu” liczymy za 2 lata, ponieważ czas trwania zastawu oznaczano na 1 lub 3 lata (Dąbkowski „Zarys prawa pol. pryw.” str. 284); przyjąwszy, że połowa zastawów mogła być wykupioną po 1 roku, druga zaś po 3 latach uznajemy, że średnio czas trwania zastawu „do skupu” należy liczyć jako 2 lata.

4. Nieoznaczone terminy szacujemy statystycznie w ten sposób, że liczymy uzyskane pozycje rzeczywiście źródłowo stwierdzone w obrębie danej formy kredytu, sumujemy długość ich terminów, sumę tę dzielimy przez ilość faktów, w których termin jest oznaczony przez źródło lub przez nas, a uzyskaną średnią uważamy za jednostkę długości terminu dla 1 faktu o nieoznaczonym terminie dla danej formy kredytu.

padłych umów¹⁾, ale i sumy pieniężne, jakimi w nich obracano²⁾, ilość osób, uczestniczących w różnym charakterze w umowach³⁾ i czas, na jaki pożyczano pieniądze⁴⁾, nadto długość terminów pożyczek⁵⁾ i wysokość kwot pożyczanych⁶⁾ mówią dopiero o rozmiarach transakcyj i tętnie życia gospodarczego, przeto przy omawianiu pojedynczych gałęzi kredytu i jego rozwoju brać musimy przede wszystkim te elementy pod uwagę.

W powyższych zestawieniach rzuca się w oczy różnaitość rozwoju pojedynczych form kredytowych. Najczęstszymi umowami były takie, w których przewidywano danie zastawu w razie niespłacenia długu w umówionym terminie t. zw. warunkowe zastawy; jest to forma najpoważniejsza, bo sama jedna wyczerpuje przeszło $\frac{1}{6}$ część całego ruchu kredytowego. Z zastawów faktycznych, reprezentujących w 4 swych formach przeszło $\frac{1}{4}$ część kredytu, wyróżniają się zastawy bez dzierżenia, gdzie wierzyciel pobierał z zastawionego majątku tylko czynsz, jako dochód od pożyczonego kapitału, pozostawiając zarząd gospodarczy i resztę dochodów z gospodarstwa właścicielowi-dłużnikowi, przyczem zwraca uwagę, że tak w I, jak

¹⁾ Tablica IX.

²⁾ Tablica X.

³⁾ Tablica XI a i XI b.

⁴⁾ Tablica XII.

⁵⁾ Tablica XIII.

⁶⁾ Tablica XIV.

TABLICA XIII.

Zestawienie ilości umów kredytowych według długości terminów spłaty.

Formy kredytu	Okresy		Krótkoterminowe		średnioterminowe		długoterminowe				Nieoznaczone	Bezterminowe	Zwrot na żądanie	Do skupu	Sumy															
	do 2 tygodni	od 2 tyg. do 1 miesiąca	od 1 mies. do 3 mies.	od 3 do 6 mies.	od 6 mies. do 1 roku	od 1 roku do 2 lat	od 2 do 3 lat	od 3 do 8 lat	ponad 8 lat																					
Pożyczki zabezp. zapisem w księg.	I	2	3	24	30	8	10	9	11	30	38	6	7	4	5	6	8	2	3	25	31	2	3	—	—	—	118	149		
	II	6	9	2	3	1	2	3	4	12	19	2	4	2	3	1	1	1	7	7	17	17	—	—	—	—	—	37	57	
Pożyczki zabezp. zakładem	I	3	4	21	28	34	44	48	61	55	72	17	21	7	8	8	9	1	1	12	15	—	—	1	1	—	207	264		
	II	2	4	2	4	5	10	7	14	15	30	4	8	2	4	—	—	—	—	3	6	—	—	—	—	—	40	80		
Rekolejstwa zab zapisem w księg.	I	—	—	7	9	3	4	7	9	11	14	—	—	—	—	1	2	—	—	31	40	1	1	—	—	—	60	77		
	II	2	4	1	2	—	—	1	2	4	8	—	—	—	—	—	—	—	—	5	11	—	—	—	—	—	14	29		
Rekolejstwa zabezp. zakładem	I	2	2	10	12	15	19	20	25	47	58	11	13	2	2	2	2	—	—	14	18	—	—	—	—	—	123	151		
	II	1	2	—	—	5	9	4	7	4	7	2	4	—	—	—	—	—	—	4	7	—	—	—	—	—	20	36		
Rekolej. zabezp. ewent. zastawem	I	3	3	7	8	7	8	15	17	23	27	10	11	2	2	—	—	—	—	9	10	—	—	—	—	—	76	86		
	II	—	—	2	3	4	7	6	9	7	11	5	9	1	2	—	—	—	—	5	8	—	—	—	—	—	30	49		
Pożyczki zabezp. ewent. zastawem	I	9	11	34	45	23	29	33	42	55	72	28	36	10	13	5	6	—	—	13	17	—	—	—	—	—	210	271		
	II	1	2	8	17	9	18	19	42	22	47	16	32	6	12	2	4	1	2	6	12	1	2	—	—	—	91	190		
Zastawy z dzierżeniem	I	—	—	—	—	—	—	—	—	12	14	4	5	2	3	2	3	—	—	1	1	—	—	—	—	—	46	56		
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	4	7	—	1	2	—	—	—	—	—	2	3	—	—	—	—	—	49	85		
Zastawy do wydzierżenia	I	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	3	6	9
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	3	—	—	—	—	—	—	1	3	3	9	
Zastawy bez dzierżenia	I	—	—	—	—	—	—	3	4	37	46	13	17	3	4	2	2	—	—	8	10	1	1	—	—	—	119	149	196	233
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	5	9	4	8	1	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	101	67	120
Zastawy sądowe	I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	2	3
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	7	3	11
Sumy z poszcz. okresów	I	19	23	103	132	90	114	135	169	271	343	90	112	30	37	26	31	4	5	113	142	4	5	1	1	1	169	217	1055	1325
	II	12	21	15	29	24	46	40	78	73	138	33	65	13	25	5	10	3	6	32	58	1	2	—	—	—	110	200	361	678
Sumy z obydwu okresów razem	I	31	44	118	161	114	160	175	247	344	481	123	177	43	62	31	41	7	11	145	200	5	7	1	1	1	279	417	1416	2003
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Stosunek procent poszcz. grup w okr.	I	1:8	1:7	9:7	10:0	8:5	8:6	12:8	12:7	25:7	25:9	8:5	8:4	2:8	2:8	2:2	2:3	0:4	0:4	10:7	10:7	0:4	0:4	0:1	0:1	0:1	16:1	16:0	100	100
	II	3:4	3:0	4:1	4:3	6:7	6:7	11:3	11:4	20:2	20:3	9:1	9:6	3:6	3:7	1:4	1:6	0:8	1:0	8:9	8:6	0:3	0:3	—	—	—	30:2	29:5	100	100
Stosunek proc. w całości	I	2:2	2:2	8:3	8:0	8:0	7:9	12:5	12:3	24:3	24:7	8:6	8:9	3:0	3:1	2:2	2:0	0:5	0:6	10:2	10:0	0:4	0:35	0:1	0:05	19:7	20:5	100	100	
	II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

TABLICA XIV.

Zestawienie umów kredytowych według wysokości kwot pożyczkowych.

Wysokość kwot pożyczanych	Okresy	Do 1-nej grzywny	Od więcej niż 1 do 10	Od więcej niż 10 do 20	Od więcej niż 20 do 50	Od więcej niż 50 do 100	Od więcej niż 100 do 200	Od więcej niż 200 do 500	Od więcej niż 500 do 1000	Od więcej niż 1000 do 2000	Ponad 2000	Nieznaczone	Suma													
Pożyczki zabezp. za- pisem w księgach sąd.	I	4	5	40	50	17	22	27	35	12	15	8	10	6	8	2	2	1	1	1	118	149				
	II	2	3	12	19	5	8	5	8	11	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	57				
Pożyczki zabezpiecz. zakładem	I	5	7	49	62	45	57	51	65	33	42	16	21	7	9	—	—	—	—	1	1	207	264			
	II	2	4	14	28	10	20	9	18	3	6	1	2	1	2	—	—	—	—	—	—	40	80			
Rękojmnstwa zabezp. zapisem w księg sąd.	I	7	9	20	25	5	7	9	11	6	8	3	4	—	—	—	—	—	—	10	13	60	77			
	II	1	2	2	4	2	4	2	5	3	6	—	—	2	4	—	—	—	—	2	4	14	29			
Rękojmnstwa zabezp. zakładem	I	1	1	23	29	18	22	29	36	25	31	15	18	7	8	1	1	—	—	1	1	123	151			
	II	—	—	7	12	5	9	2	4	4	7	2	4	—	—	—	—	—	—	—	—	20	36			
Rękojmnstwa zabezp. ewent. zastawem	I	2	2	9	10	12	13	23	27	13	14	9	11	8	9	—	—	—	—	—	—	76	86			
	II	—	—	4	7	7	11	5	8	8	13	2	3	3	5	1	2	—	—	—	—	30	49			
Pożyczki zabezpiecz. ewent. zastawem	I	3	4	46	59	34	44	52	67	29	38	29	38	15	19	1	1	—	—	1	1	210	271			
	II	2	4	21	45	18	38	21	44	16	33	10	20	3	6	—	—	—	—	—	—	91	190			
Zastawy z dzierżeniem	I	—	—	7	9	11	13	15	18	12	15	10	12	6	8	1	1	—	—	—	—	6	82			
	II	—	—	8	13	14	25	14	24	10	18	4	7	4	7	2	3	—	—	—	—	56	97			
Zastawy do wydzier- żenia	I	—	—	1	1	2	4	1	1	1	—	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	6	9			
	II	—	—	—	—	—	—	1	3	2	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	9			
Zastawy bez dzier- żenia	I	1	2	34	43	31	38	50	67	38	47	12	16	11	14	5	7	—	—	—	—	4	5	186	233	
	II	—	—	12	21	14	25	14	25	12	22	7	12	3	6	2	6	—	—	—	—	3	5	67	120	
Zastawy sądowe	I	—	—	1	2	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	3	3	11	
	II	—	—	1	4	1	4	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	11	—	—	
Sumy z poszczególnych okresów	I	23	30	230	290	175	220	258	322	168	210	104	133	60	75	10	12	1	1	1	1	7	24	30	1045	1325
	II	7	13	81	153	76	144	74	142	69	127	26	48	18	33	4	9	—	—	—	—	5	9	361	678	
Sumy z obydwu okre- sów razem		30	43	311	443	251	364	332	464	237	337	130	181	78	108	15	21	1	1	1	1	12	29	39	1416	2003
Stosunek procentowy poszcz. grup w okresach	I	2.2	2	21.8	22.6	16.6	16.6	24.4	24.2	15.9	15.8	9.9	10.0	5.6	5.5	1.0	1.9	0.1	0.1	0.1	0.1	0.7	2.2	2.2	100	100
	II	2.0	1.9	22.4	22.5	21.0	21.2	20.5	21.0	19.1	18.8	7.2	7.1	5.0	4.9	1.4	1.3	—	—	—	—	—	1.4	1.3	100	100
Stosunek procentowy w całości		2.1	2.1	22.0	22.15	17.7	18.2	23.4	23.2	16.7	16.8	9.2	9.0	5.5	5.4	1.1	1.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.7	2.1	1.9	100	100

i w II okresie ta jedyna forma kredytu wykazuje jednakowe natężenie, czego nie wykazują inne formy; zastawy z dzierżeniem (kupno renty) odgrywały już mniejszą rolę. Zastawy do wydzierzenia zaś, gdzie dług amortyzowano ze wszystkich dochodów zastawionego obiektu miały minimalne znaczenie. Pozostaje to zapewne w związku z niewygodami i małymi korzyściami tej formy dla obu stron: dłużnik tracił wszelkie korzyści ze swej własności, wierzyciel musiał zarządzać wziętym zastawem, składać rachunki, w zysku miał tylko czynsze, resztę dochodów pobierając na spłatę kapitału, — w przeciwieństwie do kupna renty, gdzie wierzyciel pobierał całkowity dochód z majątku, o spłatę kapitału zaś troszczył się dłużnik z innych źródeł. Zastawy z wyroku sądowego są niemal bez znaczenia.

Rękojemstwa (w trzech swoich odmianach łącznie) są reprezentowane najslabiej tak wobec grupy zastawów, jak i grupy pożyczek zabezpieczonych zapisem i zakładem; wyczerpują około $\frac{1}{6}$ część całości. Wydają się one w praktyce życia najbardziej złożoną formą przez konieczność wciągania w transakcję osoby trzeciej — rękojemcy, który musi zabezpieczać się na dwie strony niejako — i od dłużnika, by on spełnił swe zobowiązania i od wierzyciela, który pretensji swych dochodził przede wszystkim na rękojemcy. Rola i położenie rękojemcy były dość trudne, to też nie wielu, jak z zestawień wynika, znajdowało się ochotnych do podejmowania poręki za dłużników, stąd niewielkie stosunkowo ich znaczenie. Wśród trzech form rękojemstwa wybija się zabezpieczenie ich zakładem pieniężnym, jako forma mniej skomplikowana, niż ewentualne danie zastawu w razie niespełnienia rękojemstwa (gdzie w grę wchodził i majątek dłużnika i majątek rękojemcy), zaś dająca większe zabezpieczenie, niż prosty zapis poręki w księgi.

Pośrednie miejsce w życiu kredytowym zajmowały transakcje zabezpieczone tylko zapisem w księgi lub zakładem pieniężnym; łącznie obejmowały około $\frac{1}{4}$ całości. Dwie te formy jednakie niemal miały znaczenie.

Po takim powierzchownem przyjrzeniu się całości przejdźmy do szczegółów.

Pożyczki zabezpieczone zapisami w księgach były najprostszą a zarazem najslabiej zabezpieczoną formą kredytu; w tej formie zaangażowanych było 11·0‰, 10·4‰ umów, 10·7‰, 11·2‰ pieniędzy, 15·3‰, 15·7‰ wierzycieli, 10·8‰, 10·1‰ dłużników na 10·8‰, 9·8‰ ogółu miesięcy. Jest to forma kredytowa dla drobnego kredytu; najwięcej transakcyj, bo 65·2‰, 65·8‰ opiewa na kwoty od 1—30 grzywien, wysokie zaś kwoty są tu dość rzadkie, jakkolwiek jedyny

dług 2000 grzywien¹⁾ zaciągnięty został w tej właśnie formie. Najulubieńszymi terminami spłaty tego rodzaju długów był termin jednomiesięczny i jednoroczny, przy równej tantym ilości nieoznaczonych terminów. Średni dług równa się tu kwocie 71, 80·5 grzywien, gdybyśmy jednak abstrahowali od wyjątkowo wysokiego długu 2000 grzywien, umówionego przez dwóch magnatów (Pilecki i ks. Opolski), średni dług spadnie do kwoty 58·4, 70·9 grzywien pożyczony na przeciętny tu termin 13·3, 13·2 miesięcy.

Przeciętnie uczestniczyło w jednej umowie w charakterze wierzycieli 1·6, 1·7, w charakterze dłużników 1·1, 1·2 osoby; wśród wierzycieli uderza duża ilość mieszczan 49, 68 i duchowieństwa katolickiego 17, 25 osób, nie występujących tak licznie w żadnej innej formie kredytu. Co do mieszczan pozostaje to w związku z „braniem na kredyt“ towarów u kupców po miastach przez szlachtę, a trafiają się stosunkowo częste wzmianki o sprawach sądowych z powodu zalegania przez szlachtę ze spłatą długów „sklepowych“, ponadto szlachta wogóle chętnie pożyczala u mieszczan²⁾. Co do duchowieństwa zaś możnaby wnioskować, że było ono jednym ze źródeł, dostarczających ze swych dochodów drobnego kredytu. Również należy zwrócić uwagę na żydów, którzy też w charakterze wierzycieli najliczniej tu występują (4, 6 osób), nie mogąc uzyskać silniejszego zabezpieczenia prawnego. Wreszcie znaczna przewyżka wierzycieli nad dłużnikami, również tu jedynie występująca, mówi o łącznym dostarczaniu kredytu przez kilku wierzycieli jednemu dłużnikowi — może dla zmniejszenia ryzyka wobec małego zabezpieczenia (występuje to zjawisko tylko w I okresie), przypada mianowicie 1·4, 1·5 wierzycieli na 1 dłużnika. Wogóle ta forma kredytu oparta jest jedynie na gwarancjach prawnych i osobistych (moment zaufania); złamanie umowy pociąga za sobą proces sądowy, na skutek którego dopiero wierzyciel może zdobyć nowe gwarancje nad dłużnikiem; musimy więc uznać tę formę, pomimo jej prostoty, za niezbyt pewną i dogodną dla ówczesnych stosunków.

Z ciekawszych zapisów, odnoszących się do tego działu, zwrócić można uwagę na depozyt, który złożył Jan Mzurowski w ręce małżonków Andrzeja i Heleny z Zurowicz w wysokości 3 grzywien czystego złota, 30 grzywien srebra niekutego i 200 grzywien monety pospolitej³⁾, co oceniliśmy łącznie na 424 grzywien monety pospolitej.

¹⁾ 4276.

²⁾ n. p. 4981, 5003, 5313 i t. d.

³⁾ 3028.

W tej grupie zamieściliśmy 3 sprawy, jedyne, na jakie się natknęliśmy w całym tomie, umowy z przewidzianem zabezpieczeniem wyłącznie w formie zadatku¹⁾; wobec tej szczupłej ilości trudno było tworzyć osobną dla nich grupę; opiewają one razem na 180 grzywien. Poza tem grupa ta nie daje podstaw do głębszych rozważań, jako najprymitywniejsza w swych formach.

Materiał źródłowy nasuwa pytanie, czy nie zachodziły wypadki zaciągania pożyczek bez żadnych zabezpieczeń, nawet bez wpisania umów w księgi sądowe. Pozytywnie i bez zastrzeżeń nie można tego na podstawie naszego źródła potwierdzić; istnieje jednak prawdopodobieństwo takich wypadków, spotyka się bowiem skargi sądowe o spłatę długów, o których zaciągnięciu poprzednio źródło milczało, lecz przyczyną takiego braku wiadomości może być również i stan źródła, odpowiednie mianowicie zapiski mogły zaginąć. Jakkolwiek przypuścić można istnienie całkowicie niezabezpieczonych pożyczek, zwłaszcza drobnych i krótkoterminowych wśród ludzi bliskich sobie rodowo lub zaprzyjaźnionych, pewnych i dobrze się znających, podobnie jak i dziś się dzieje, jednak kategoria ta usuwa się całkowicie z pod badań, nie posiadając charakteru jawnego — publicznego.

Pożyczki zabezpieczone zakładem dają już wyższy stopień zabezpieczenia długu. Groźba spłaty „totidem“ w razie niedopełnienia warunku terminu jest dla dłużnika dość silną, by go zmusić do uiszczenia długu, tem bardziej, że w ślad za tą stratą ustalonego zakładu szły dalsze obostrzenia, np. jeśli dłużnik nie spłaci owego zakładu w wysokości kwoty dłużnej — po oznaczonym czasie (zwykle trzeciego dnia) spłacić ma dalszy, drugi zakład w wysokości długu albo ma dać wwiązanie na oznaczone dobra. Umów spłacenia po raz drugi nowego zakładu w wysokości długu było 34, dania w zastaw ruchomości 2, przyrzeczeń dania wwiązania w dobra 24, lecz w żadnym z nich nie wskazano dokładnie jakiego rodzaju zastaw ma być danym. W trzech wypadkach godzono się na postępowanie sądowe w sądzie ziemskim, w trzech zaś w sądzie grodzkim, wreszcie w dwóch wypadkach zastrzeżono zapłacenie kary 1000 grzywien za niespłacenie w terminie. By jeszcze silniej zastrzec się przeciwko niedopełnieniu zobowiązania, warunki szły niekiedy dalej, mianowicie w razie niedotrzymania drugiego terminu i niespełnienia drugiego warunku (drugi zakład lub wwiązanie) — przewidziano w 23 wypadkach jeszcze nowe wwiązanie w dobra (bez oznaczania rodzaju

¹⁾ 3693; 3690, 4012, 4013; 4205; sprawę przekazaną w zapisie 1815 przenosimy do grupy pożyczek zabezp. zakładem.

zastawu) jako trzeci stopień zabezpieczenia. Widzimy więc tutaj owo spleatanie form kredytowych między sobą w jednej i tej samej umowie. Prócz takich zabezpieczeń istniały zabezpieczenia honorowe lub osobiste, jednak rzadkie: w 2 wypadkach dłużnik stawia jako zakład zwrotu długu swój honor i uczciwość („sub fide et honore et perpetua maledicione“)¹⁾ lub w 1 wypadku godzi się na więzienie²⁾. Kwestją, czy niepunktualni dłużnicy spłacali istotnie owe „tyleż zakładu“, zajmujemy się przy omawianiu spłacalności długów wogóle.

Zakłady obejmują 17%, 17% umów, 10·9%, 9·8% sum pieniężnych, 12·1%, 11·3% długości czasu, 16·6%, 16·1% wierzycieli i 15·5%, 14·9% dłużników; przeciętny jeden dług tej formy stanowi kwotę 45, 43 grzywien pożyczoną na przeciętny czas 9·4, 9·2 miesięcy. Długi od 2—100 grzywien wyczerpują 83·8%, 83·4% wszystkich umów tej formy. Również charakteryzują się krótkością terminów od 2 tygodni do 1 roku i stosunkowo niewielką ilością długów o nieokreślonym terminie płatności. Duży odsetek wierzycieli i dłużników przy wysokim procencie ilości transakcyj a niskim sum pożyczonych i czasu, na jaki pożyczano oraz przewaga terminów krótkich (do 1 roku) świadczy o charakterze tej formy, jako bardzo dogodnej i chętnie stosowanej przy pożyczkach drobnych lub średnich, a krótkoterminowych. Pojedynczą umowę zawiera tu najczęściej tylko jeden wierzyciel z jednym dłużnikiem, przyczem mieszczanie jako wierzyciele odgrywają pewną rolę (około 10%), podczas gdy nie pojawiają się jako dłużnicy. Duchowieństwo prawie zupełnie nie uczestniczyło w tej formie kredytu, jak również i żydzi.

Zakłady możemy uznać za taką formę kredytu, gdzie gwarancją dla wierzyciela jest kapitał dłużnika, prawdopodobnie więc stosowano je do dłużników znanych z zasobności pieniężnej; dług zaciągnięty w formie zakładu możnaby uważać za pewne wyręczenie, którem wierzyciel służy chwilowo potrzebującemu, lecz naogół zasobnemu w gotówkę (w granicach wysokości długu) dłużnikowi. Ta forma musiała mieć duże znaczenie w rolnictwie, pozwalając bowiem bez bezpośredniego obciążania majątku nieruchomego³⁾ na uzyskanie gotówki w potrzebie (np. na przednowku). Dokładniejsze zbadanie dat kalendarzowych zaciągania i spłacania długów oraz osobowości kontrahentów może wyjaśnić nam kwestję.

¹⁾ 3952, 5011.

²⁾ 1907.

³⁾ Zdarzało się jednak, że wierzyciel zastrzegał sobie, by dłużnik do czasu spłacenia długu majątku swego nie sprzedawał ani zastawiał (np. zap. 3207).

Rękojemstwa zabezpieczone zapisem w księgi sądowe. Jak już poprzednio wspomnieliśmy, ta forma miała niewielkie znaczenie. Stanowi ona 5·2⁰/₀, 5·3⁰/₀ umów, 2·5⁰/₀, 2·5⁰/₀ sum dłużnych, 4·5⁰/₀, 4·4⁰/₀ wierzycieli, 4·7⁰/₀, 4·7⁰/₀ dłużników i 2·7⁰/₀, 2·7⁰/₀ długości terminów; jako bardziej skomplikowana i dająca małe zabezpieczenie nie była chętnie stosowaną. Tym ilościom odpowiada ilość ręczyeli, stanowiąca tylko 22·9⁰/₀, 25·2⁰/₀ ogółu ręczyeli, pojawiających się przy 3 formach rękojemstwa, jako też wysokość kwot dłużnych. Najwyższe kwoty pożyczone tu dochodzą ledwo 300 grzywien, najwięcej zaś długów zaciągnięto na kwoty 5—10 grzywien. Krótko-terminowość ich jest też widoczną (od 2 tygodni do 1 roku). Wyjątkowo pojawia się 1, 2 transakcje z terminem 3—5 lat; dużo zaś długów bez oznaczonego terminu. Wierzycielami i dłużnikami są prawie wyłącznie ziemianie-szlachta, ręczyelami wyłącznie szlachta, pięciokrotnie, *ośmiokrotnie* występuje sąd jako wierzyciel. Średni dług wynosi 34·3, 35·5 grzywien na średni termin 8·0, 7·7 miesięcy. W 11 wypadkach występuje po 2 ręczyeli, w jednym aż trzech; również i dłużnicy w czterech wypadkach przewyższają liczbą wierzycieli, w reszcie wypadków transakcje zachodzą między pojedynczymi osobami. W wypadkach występowania kilku (2) rękojemców trzy razy dawano porękę ręką podzielną, 7 razy ręką pospólną, zaś w dwóch wypadkach nie można było ustalić charakteru poręki. Ten rodzaj rękojemstwa był używany przeważnie w umowach rodzinnych i wśród krewnych dla zabezpieczenia różnych pieniężnych zobowiązań małoletnich (gdzie ręczyelami są opiekunowie), dla zabezpieczenia sum należnych z działów majątkowych, z tytułu posagu i t. p., mało natomiast był stosowany między osobami niezwiązanymi ze sobą węzłami krwi.

Rękojemstwa zabezpieczone zakładem stanowią formę pożyczki podwójnie zagwarantowanej majątkiem ruchomym (kapitałem) rękojemcy i dłużnika, łączącą w sobie cechy zakładów i poręczeń zwyczajnych. Zajmują one już o wiele znaczniejsze miejsce wśród rękojemstw a w całości ruchu kredytowego dorównują prawie pożyczkom zabezpieczonym wpisem w księgach sądowych. Dla silniejszego zabezpieczenia należytości umówiono się na wypadek niespłacenia długu w oznaczonym terminie do dania, jako zabezpieczenie drugiego rzędu: wwiazania w majątek w 15 wypadkach, spłacenia zakładu ponownego w wysokości zaciągniętego długu (totidem) w 7 wypadkach, dania określonego procentu w 1 wypadku¹⁾ i pozwolenia

¹⁾ 2144, 2145.

na ciężenie (*pignoratío*) w 1 wypadku. Nadto w 10 umowach przewidziano jeszcze dalsze (trzeciorzędne) zabezpieczenie, którem miało być wwiązanie w dobra. Jak wierzyciel zabezpieczał swój kapitał na poręczycielu, tak z drugiej strony poręczyciel domagał się dla siebie zabezpieczenia ze strony dłużnika. Wobec tego cała umowa o dług poręczony wymagała dwóch oddzielnych aktów-zobowiązań i w przeważającej ilości wypadków takie podwójne zapisy, odnoszące się do jednego aktu kredytowego, istnieją w księgach; na pierwszym miejscu figurują zazwyczaj poręczenia, na drugim stwierdzenie dłużnika, że uzyskał porękę (*fecit pro se fideiubere*) oraz zobowiązanie jego, jako dłużnika, wobec poręczyciela.

Rodzaje zabezpieczenia w jednej i drugiej części tego samego aktu nie zawsze bywają jednakie. Poręczyciel może zabezpieczyć wierzyciela zobowiązaniem do spłaty zakładu w wysokości długu, natomiast dłużnik może zabezpieczyć poręczyciela w inny sposób, np. dając wwiązanie w swe dobra; naturalnie częstsze bywały wypadki, że zabezpieczenie było jednakowego charakteru w obu częściach umowy. Z natury poręczeń zapisanych tylko w księgach, a bez dalszych zabezpieczeń, wynikało, że zapis w księdze dotyczył tak poręczyciela (wobec wierzyciela), jak i dłużnika (wobec poręczyciela), przeto podwójne wpisy w księgi przy tamtym rodzaju poręczeń nie istnieją i specjalnych zobowiązań dłużnika względem ręczyciela niema w żadnym wypadku. Natomiast przy poręczeniach zabezpieczonych wierzycielowi zakładem ze strony ręczyciela, — dłużnicy zabezpieczali ręczyciela w 32 wypadkach przez zobowiązanie się do dania mu zakładu równego kwocie dłużnej, w 2 wypadkach przez danie dwukrotnie takiegoż zakładu, w 8 wypadkach przez spłatę zakładu przy równoczesnem daniu wwiązania w majątek, w 1 wypadku przez danie zakładu równego połowie długu, w 4 wypadkach przez danie wwiązania w majątek, w 2 wypadkach przez przyjęcie na siebie strat, szkód i kar spadłych ewentualnie na ręczyciela, w 2 wypadkach przez pozwolenie ciężenia siebie, w 1 wypadku przez danie zakładu w kwocie aż 10.000 grzywien. W pozostałych wypadkach księgi nie notują zobowiązań dłużnika wobec ręczyciela, tem nie mniej zobowiązanie takie istniało jako wynikające z natury formy prawnej. Zawsze ręczyciel mógł dochodzić swych praw na dłużniku, a spora ilość spraw sądowych zanotowanych jako wynikłe z niedopełnienia umowy przez dłużnika właśnie przy tym rodzaju poręk świadczy, że ręczyciele dochodzili swych pretensyj i zyskiwali pomyślne dla siebie wyroki.

Ten rodzaj rękojmemstwa stanowi 10·2%, 9·3% ogółu umów,

11·8‰, 9·9‰ sum dłużnych, 9·9‰, 9·3‰ ilości wierzycieli, 11·2‰, 10·8‰ ilości dłużników, 6·6‰, 6·7‰ długości czasu pożyczek; wogóle zaś ta forma obejmuje 49·9‰, 50·0‰ liczby ręczycieli. Przyczyny takiego jej stanowiska w życiu kredytowym wyłuszczyliśmy w ogólnych uwagach, uznając tę formę za najdogodniejszą wśród pożyczek poręczonych dla wszystkich trzech stron zaangażowanych w transakcjach tego rodzaju. Reprezentują one sumy średniej wysokości, mianowicie 54‰, 53‰ umów zawarto na kwoty od 20 do 200 grzywien, zaś średni dług wynosił 85, 79 grzywien, pożyczonych na średni czas 9·0, 9·7 miesięcy. Stąd wniosek, że ta forma stosowana była do poważniejszych choć krótkoterminowych umów, zaś jedno z dwóch wogóle największych zobowiązań w tę formę właśnie zostało ujęte i wypełnione¹⁾. Również pod względem długości terminów pojawiają się tu obok przeważających umów na termin krótki również i na dłuższe, kilkuletnie terminy. Obok szlachty, naturalnie przeważającej, pojawiają się duchowni, mieszczenie, kmiecie i żydzi tak jako wierzyciele i dłużnicy, jak i jako rękojemcy. W szczególności występowało w 38 wypadkach po dwóch ręczycieli, w 14 wyp. po trzech, w 4 wyp. po czterech, w 1 wyp. pięciu²⁾; wierzycieli w 11 wypadkach po dwóch, w 3 wypadkach po trzech, w 1 wypadku po czterech; dłużników w 15 wypadkach po dwóch, w 8 wyp. po trzech, w 4 wyp. po czterech. To łączenie się stron w grupy kilkuosobowe jest charakterystyczne szczególnie dla tej właśnie formy kredytu, albowiem na 143 umów wogóle 92 (t. j. 64·3‰) zostało zawartych takich, gdzie jedna przynajmniej ze stron stanowiła grupę; w tej liczbie 92 umów znajdujemy 5, w których dwie strony z pośród trzech występują jako grupy, a 1 umowę³⁾, w której wszystkie trzy strony były grupami. Rękojemcy, występując grupami w 57 wypadkach, dali porękę pospólną 36 razy, porękę podzielną 7 razy, nie dało się zaś ustalić jakości poręki w 14 wypadkach.

Z ciekawszych umów pojawia się tu poręka, w której rękojemca, woźny sądowy, ręcząc spłatę 1 grzywny 2 groszy szlachcicowi za 2 mieszczan, jako gwarancję ze swej strony „...se subdidit sub detentionem tamquam fur, qui subtrahit bovem...”⁴⁾. Jeszcze bardziej charakterystyczną jest zapiska stwierdzająca, ale nie bezpośrednio, umowę czy zobowiązanie żyda Symona do zapłacenia księciu Iwanowi Ostrogskiemu 102 florenów i 7 kóp szerokich groszy

¹⁾ 1585, 1856.

²⁾ 2466, 2467, 2468, 2828, 2923.

³⁾ 189.

⁴⁾ 6696.

pras., poręczoną przez 3 innych żydów, zaskarżalną, z pominięciem praw żydowskich, w sądzie grodzkim, przyczem, gdyby żydzi zobowiązania nie spełnili, ksiązę może i dłużnika i rękojemców „...detinere, incaptivare et ligare usque ad extorsionem...” należnej sumy¹⁾). Rzucają one obie ciekawe światło na stosowane względem innych stanów środki represyjne w sprawach pieniężnych.

Rękojemstwa zabezpieczone ewentualnym zastawem stanowią pośrednią formę między rękojemstwami a zastawami, łącząc w sobie cechy i wagę obu tych form zasadniczych; pewność zwrotu jest gwarantowana z jednej strony majątkiem nieruchomym względnie stałymi dochodami z niego poręczyciela, z drugiej zaś majątkiem nieruchomym lub przez inne zobowiązania dłużnika. Jak przy poprzedniej formie tak i tu całość transakcji opierała się na dwóch aktach: zobowiązanie poręczyciela względem wierzyciela i zobowiązanie dłużnika względem poręczyciela, pomijając drugo- i trzeciorzędne zabezpieczenia w razie niedotrzymania terminu zasadniczego umowy.

Forma ta co do znaczenia swego w ogóle stosunków kredytowych stoi prawie na równi z rękojemstwami wpisanymi tylko w księgi, małą więc spełniała rolę, ujmując około 5% ogółu stosunków kredytowych. Uderza tu istnienie tylko wtórnych zabezpieczeń na wypadek niedotrzymania pierwszego terminu, brak zaś, prócz jednego faktu, zabezpieczeń trzeciorzędnych, pojawiających się przy innych formach kredytu. Jest to zgodne z naturą tego rodzaju rękojemstwa o tyle, że wierzyciel, uzyskawszy wwiązanie w dobra ręczyciela względnie dłużnika i położywszy rękę przynajmniej na czynszu z warunkowo oddanych w zasadniczej umowie dóbr, nie potrzebował dalszych zabezpieczeń względem ręczyciela; tem niemniej 25 umów przewidywało wtórne zabezpieczenie ze strony rękojemcy, a to: zapłacenia kary (zakładu) w wysokości długu w 19 umowach, ponowne wwiązanie w dobra w 2 umowach²⁾, stratę zastawionych warunkowo dóbr poręczycieli, z których czynsz zostałby już zajęty przez wierzyciela w razie niedotrzymania pierwszego terminu w 3 umowach³⁾, naganę szlachcica-rękojemcy w 1 umowie⁴⁾, oraz zapłacenie kary w wysokości długu wraz z równoczesnem wwiązaniem w dobra, a nadto w razie zignorowania drugiego terminu jako trzeciorzędne,

1) 7063.

2) 1411; 1917.

3) 197; 3287; 61.

4) 1636.

wyżej wspomniane, zabezpieczenie ponowną spłatę kary w wysokości długu w 1 umowie¹⁾.

W ślad za zabezpieczeniami wierzycieli ze strony rękojemców szło zabezpieczenie tych ostatnich ze strony dłużników: 27 razy przez zobowiązanie się dania wwiązania w swój majątek; 1 raz przez zgodę na naganę szlachectwa²⁾; 1 raz przez zobowiązanie się zwrócenia rękojemcy kar, któreby nałożono na niego²⁾; prócz tego w 6 umowach dali dłużnicy wtórne zabezpieczenie w formie ewentualnej spłaty zakładu w wysokości długu (totidem) za niedotrzymanie zasadniczych warunków umowy. Należy tu zwrócić uwagę na ten przejaw, że jeśli pierwszorzędne zabezpieczeniem ze strony poręczyciela i ze strony dłużnika jest danie ewentualnego zastawu, to jako drugorzędne zabezpieczenie występuje w przeważających ilościach zobowiązanie do spłaty kary w wysokości długu.

Poza tem zaciekawia nas fakt, że na 143 umów o rękojemstwo za zakładem i 106 umów o rękojemstwo za zastawem tylko przy 52 (t. j. 36%) umowach pierwszego i 29 (t. j. 27%) drugiego rodzaju dłużnicy wyraźnie dali swe zabezpieczenia rękojemcom. Przypuszczać można dla wytłumaczenia tego zjawiska, że jeśli pozostałe umowy (64% i 73%) przez sam wpis w księgi i normy prawne były wystarczająco pewne i dawały prawną podstawę do wytoczenia postępowania sądowego nieakuratnemu dłużnikowi, to te wyraźne zapisy (36%, 27%) dłużnika na rzecz rękojemcy są z jednej strony same przez się pewnego rodzaju wyższem zapewnieniem dla ryzykującego swym majątkiem rękojemcy, z drugiej zaś strony à prioritynem zastrzeżeniem dłużnika, do jakiej części majątku, wzgl. do jakich pretensji ograniczyć się może rękojemca, poszukujący swych praw na nieakuratnym dłużniku. Wreszcie mogło tu chodzić także o to, by rękojemca, niespłacony przez dłużnika, nie musiał odrazu oddawać sprawy sądowi celem ustalenia sposobu zaspokojenia pretensji zawiedzionego rękojemcy, lecz przyznaje tę część postępowania samym umawiającym się stronom, odsuwając ingerencję sądu na dalszy plan.

Szczegółowo rękojemstwa zabezpieczone zastawem stanowią w całości stosunków kredytowych 7·5%, 6·7% ilości umów, 9·1%, 9·2% sum pożyczonych, 4·9%, 4·5% długości czasu, 6·8%, 6·7%, wierzycieli, 7·7%, 6·3% dłużników oraz 31·0%, 30·2% rękojemców. Średni dług wyraża się kwotą 88·6, 101·7 grzywien pożyczoną na średni termin 9·0, 9·3 miesięcy, co wobec 28·3%, 27·4% umów

¹⁾ 4713.

²⁾ 616, 618.

o kwoty od 10—30 grzywien i 57·5%, **58·5%** umów o kwoty ponad 30 grzywien dowodzi, że ta forma służyła kredytowi średniemu i wysokiemu. W parze z powyższem idą także względnie długie terminy płatności długów, o czym świadczy 48·1%, **47·4%** umów zawartych na czas od 3 miesięcy do 1 roku, a 17%, **17·7%** umów zawartych na czas dłuższy niż 1 rok.

W charakterze kontrahentów występuje przeważnie szlachta obok rzadko pojawiających się mieszczan; żydów brak tu z natury umowy (gwarancja oparta na majątku ziemskim). Grupami występują strony dość licznie, zwłaszcza znowu rękojemcy, którzy przez takie łączenie się zmniejszają do pewnego stopnia wielkość ryzyka poręki. Rękojemcy występują w grupach po dwóch 25 razy, po trzech 3 razy, po czterech 2 razy; wierzyciele po dwóch 5 razy, po trzech 2 razy; dłużnicy po dwóch 6 razy, po trzech 1 raz, po czterech 2 razy, po dziesięciu (kmienci) 1 raz. Wśród 37 umów, w których przynajmniej jedna ze stron tworzyła grupę, w 8 umowach dwie strony były grupami, w jednej umowie¹⁾ wszystkie trzy strony wystąpiły w grupach. Grupy rękojemców dały 13 razy porękę wspólną, 13 razy porękę podzielną, w 4 zaś wypadkach rodzaju poręki nie można było ustalić.

Pożyczki zabezpieczone ewentualnym zastawem cieszyły się największym zastosowaniem i wzięciem. Zabezpieczenie pożyczki na ziemi było dla rolniczej warstwy ludności najdogodniejszym, najpewniejszym i najłatwiejszym tak dla wierzycieli jak i dłużników, przy takim bowiem zabezpieczeniu wierzyciela, dłużnik miał minimum strat i przykrości, o ile tylko dopełniał warunków umowy i zwrócił dług w terminie; stąd właśnie płynie ta intensywność stosowania omawianej formy w praktyce życia. Uzyskane w zestawieniach cyfry mówią za siebie: 21·2%, **23·1%** ilości umów, 23·8%, **24·3%** pieniędzy, 20·8%, **22·2%** wierzycieli, 22 0%, **24·2%** dłużników było zaangażowanych w tej formie kredytu na 16·2%, **17·8%** całej długości czasu trwania pożyczek. Korzystają z tej formy obok szlachty wszystkie grupy społeczne, nawet w 1, 2 wypadkach żydzi jako dłużnicy. Śmiało można powiedzieć, że $\frac{1}{4}$ część całości życia kredytowego na tej formie się opierała. Jest ona stosowana przy drobnym, średnim i wysokim kredycie, zwłaszcza kredyt średni (20—200 grzywien) stanowi tu 52·0%, **52·5%**, drobny 41·3%, **42·1%**. Stosowane tu były wszelkie terminy, krótki jednak termin $\frac{1}{2}$ —1 miesiąca wybija się na pierwsze miejsce. Przeciętny dług wynosił

¹⁾ 1971.

81·1, 78·2 grzywien i był pożyczonym na przeciętny czas 10·2, 10·8 miesięcy. Dość często występują wierzyciele i dłużnicy w grupach, o czym świadczy przewyżka ilości wierzycieli o 39, 55, a dłużników o 65, 117 nad ilością umów.

Celem zapewnienia sobie dotrzymania terminów, umowy niniejsze przewidywały w 60 wypadkach zapłatę „totidem“ w razie niespłacenia długu w terminie, w 7 wypadkach totidem i wwiązanie w dobra równocześnie, w 3 wypadkach kary (raz „pietnadziestą“, raz 5 grzywien, raz 300 grzywien), a w każdym wypadku kara była znacznie wyższą od pożyczonego kapitału; w 1 wreszcie wypadku przewidziano w umowie totidem oraz karę ponadto. W przeważnej części zabezpieczano pożyczki ewentualnem dozwoleń wwiązania w majątek ziemski, albo określając dokładnie w jaki względnie w jaką część majątku dłużnika, albo wyrażając się ogólnikowo bez wyszczególnienia obiektu mającego być zastawionym w razie niedotrzymania terminu; w mniejszej części zabezpieczano je zwłaszcza przy drobnych kwotach ewentualnem ciążeniem na ruchomościach. Bardzo często pojawia się w umowach formuła, że w razie wytoczenia sprawy przed sądem z powodu niedotrzymania umowy, strona niedotrzymująca (więc dłużnik w pierwszym rzędzie) ma sprawę przegrać i zapłacić 3 grzywiny kary powodowi i tyleż sądowi.

Zastawy we wszystkich swych postaciach łącznie obejmują około 30% całości życia kredytowego, wraz zaś z poprzednio omówionemi pożyczkami, zabezpieczonemi ewentualnym zastawem, tworzą ponad połowę wszystkich stosunków. W odróżnieniu jednak od ostatnio omówionej formy — zastawy stanowią bardziej niewygodną formę — wymagały od dłużnika wyrzeczenia się na pewien czas całości lub części dochodu z majątku zastawionego, od wierzyciela specjalnego silniejszego lub słabszego zajęcia się obiektem zastawionym. Z tego wnioskować należy, że używano tej formy zabezpieczenia z dwóch przyczyn: 1-o gdy dłużnik nie cieszył się dość silnem zaufaniem wierzyciela i zwrot długu stawałby się problematycznym, względnie gdy dłużnik potrzebując za wszelką cenę pożyczki, musiał przyjąć na siebie najcięższe warunki stawiane przez właściciela kapitału i dawać mu największe korzyści, — albo 2-o gdy właściciel kapitału, mając wolną gotówkę do najkorzystniejszego na dłuższy czas ulokowania, znajdował właściciela majątku zainteresowanego w zagospodarowaniu tegoż lub w pewnych periodycznych z niego dochodach, a potrzebował w tym celu większej gotówki. Zastawy nadto były formą, dającą się łatwo przenosić na inne osoby albo sprzedawać w dalsze ręce i jako takie noszą nazwę podza-

stawów, były więc z tego powodu dogodne dla wierzycieli, którzy pragnęli odzyskać swą gotówkę lub jej część przed wykupnem zastawu przez dłużnika.

Wśród zastawów¹⁾ odróżniamy kilka stopni, wskazujących różnice zainteresowania się obu stron kontraktujących, więc zastawy z dzierżeniem obiektu przez wierzyciela wynikały z największego napięcia jednej z dwóch powyższych przyczyn; w takim razie albo wierzyciel znajdował się w najlepszych dla siebie warunkach (ad 1), albo dłużnik, uzyskawszy gotówkę na postronne potrzeby (a nie na potrzeby zastawionego majątku), oddalał się, a wierzyciel gospodarzył na wziętym w zastaw majątku, czerpiąc zeń wszystkie do-

¹⁾ Zapiski naszego źródła naogół są łatwe do interpretacji. Nie przedstawia bowiem trudności odróżnienie ich, gdy ma się do czynienia z zapisami umowy kredytowej w księgę, z pożyczkami pod zakład, wszystkimi rękojemstwami, warunkowymi zastawami, zastawami do wydzierżenia lub zastawami sądowymi. Formulowane są tak, że z ich treści jasno wynika rodzaj umowy kredytowej. Mniej jasne natomiast, przynajmniej na pierwszy rzut oka, są zapisy, dotyczące zastawów bez dzierżenia, gdyż wydają się podobne do zapisów zastawów z dzierżeniem. W tych wypadkach baczyć należy na to, czy wierzyciel-zastawobiorca uzyskuje zaraz po udzieleniu pożyczki wwiązanie w dobra zastawione, względnie, czy zapiska lub kilka zapisek, odnoszących się do tej samej umowy, wskazuje, by zastawobiorca sam gospodarzył na zastawie (wtedy mamy do czynienia z zastawem z dzierżeniem), czy też przeciwnie nie nie zdradza faktycznego wwiązania wierzyciela w zastaw lub zapiska mówi tylko o zastawieniu czynszów z obiektu zastawionego (wtedy mamy do czynienia z zastawem bez dzierżenia), a dłużnik sam wpłacał wierzycielowi czynsz z zastawionego obiektu (np. zapiski 1861, 2127). Również podzastawy odróżniać należy według tych kryteriów. Przykładami zastawów z dzierżeniem mogą być następujące zapiski: 1846, 1988, 2115, 3204, 3255, 3295+3296, 3389, 3379, 4570+4739+5211, 4620, 4690, 5741, 2984+2985+3558+3876 (za kryterjum odróżniające służy tu formuła dania wwiązania w obiekt); 5000 (wyraźnie mówi o posiadaniu obiektu przez wierzyciela); 1005 (wierzycielem kmięć, który prawdopodobnie pożyczył kapitał, aby mógł uzyskać obiekt, na którymby sam gospodarzył); 3883 (i wierzyciel i dłużnik razem mają dokonywać napraw zastawionego młyna i innych obiektów, więc wierzyciel musiał też dzierżyć połowę młyna); 1329, 2932 (wierzyciel po spłacie i ustąpieniu ma zabrać te plony, które zasiał, więc sam musiał gospodarzyć); 2986+3118+3889 (dopiero druga z kolei zapiska dowodzi zastawu z dzierżeniem, trzecia zaś mówi o podzastawie tegoż obiektu. Przykładami zastawów bez dzierżenia będą zapiski: 325, 1379, 1550, 1583, 2010, 2240, 2494, 2689, 2795, 3594, 3639, 3753, 3792, 3903, 3982, 4040, 4206, 4275, 4445, 4456, 4792, 5588, 6008, 6101, 7161 (nie świadczy, by wierzyciel sam gospodarzył na zastawie); 3699+3700 (ojciec pożycza pod zastaw bez dzierżenia od syna pieniądze wniesione przez synową jako posag, zaś syn zapisał ów posag na zastawie); 1582, 1825, 1855, 1861, 1911, 1939, 2239, 5624 (zastaw tylko czynszów płynących z obiektów zastawionych); 2282 (zastaw i podzastaw bez dzierżenia); 2021+2067+2073+2875 (zastaw i dwukrotny, kolejny podzastaw tegoż obiektu).

chody (ad 2). Jest to więc typowa forma kupna renty rolnej, doskonale zabezpieczonej.

Zastawy do wydzierżenia stanowią tylko odmianę zastawów z dzierżeniem, korzystniejszą dla dłużnika, gdyż dochody z majątku obracano na spłatę kapitału, przyczem wierzyciel stawał się administratorem majątku, winnym wykazać się rachunkami z gospodarki. Obie więc przyczyny działają tu w słabszym natężeniu — jednakowo niemal. Zastawy bez dzierżenia są natomiast dogodną formą dla uzyskania kapitału na inwestycje rolne, dlatego wykazują znaczne natężenie (ok. 17%) w całości ruchu, a ponad $\frac{1}{2}$ wszystkich zastawów. Ta forma jest wynikiem małego natężenia jednej z dwóch, lub obydwóch równocześnie przyczyn wyżej wykazanych i najbardziej odpowiadała interesom właścicieli kapitału, pragnących stałych, równych, przez dłuższy czas wpływających dochodów oraz interesom ziemian, szukających kapitału na inwestycje rolne; pierwsi uzyskiwali czynsze roczne z zastawionego obiektu, jako procenty od kapitału, drudzy, tracąc ów jeden z wielu dochodów, zatrzymywali inne, nie wypuszczając z ręki zarządu majątku; te zastawy są pod każdym względem najbardziej zbliżone do dzisiejszego kredytu hipotecznego rolnego. Zastawy sądowe, tak bardzo nieliczne, stanowią rodzaj przymusowego zabezpieczenia sądowego, nie mają więc charakteru wolnej umowy, ani czystej formy kredytowej.

Zastawy wogóle charakteryzują się wyższymi kwotami pożyczonemi (średni kredyt (20—200 grzywien) ma tu znaczną przewagę, a wysoki kredyt (ponad 200 grzywien) duży udział) oraz długimi terminami (najkrótszy termin 4—6 miesięcy), przyczem przeważna część umów nie przewidywała określonego terminu co do daty, lecz dawała dłużnikom możliwość wykupienia zastawów w dowolnym czasie z uwzględnieniem oczywiście warunków gospodarki rolnej.

Przedmioty zastawu były dość różnorodne¹⁾; określone one zostały w 369 wypadkach na 390 umów zastawów. Uderza tu duża ilość zastawionych z dzierżeniem łąnów w stosunku do ilości wypadków ściśle określonych, odwrotnie niż przy zastawach bez dzierżenia, wśród których zastaw łąnów był przeciętnie rzadszy. Można z tego wnioskować, że dłużnik potrzebując pieniędzy tak gwałtownie, że musiał zawierać najcięższą dla siebie umowę, starał się pożyczyć jak najmniej, więc oddać w ręce wierzyciela jak najmniejszą ilość ziemi (łany, a nie wsie), podczas gdy przy umowach bez dzierżenia,

¹⁾ Patrz tablica XV (str. 83); tablica ta zawiera liczby powstałe tylko z danych źródłowych bez uzupełnień.

TABLICA XV.
Przedmioty zastawu.

Zastawy		I okres		II okres		Oba okresy	
rodzaje	przedmioty	ilości	%	ilości	%	ilości	%
Z dzierżeniem	ogółem	61	24·5	52	43·3	113	30·6
	wsi	25 $\frac{5}{6}$	24·4	21	48·2	46 $\frac{5}{6}$	31·4
	łany	119 $\frac{3}{10}$	44·7	74	60·6	193 $\frac{3}{10}$	49·7
	curiae	7	13·4	23	74·2	30	36·1
Do wydzierżenia	ogółem	6	2·4	3	2·5	9	2·4
	wsi	4 $\frac{1}{3}$	4·0	1	2·3	5 $\frac{1}{3}$	3·5
	łany	2	0·7	10	8·2	12	3·1
	curiae	—	—	—	—	—	—
Bez dzierżenia	ogółem	180	72·3	62	51·7	242	65·5
	wsi	75 $\frac{1}{3}$	71·6	21 $\frac{1}{2}$	49·5	96 $\frac{5}{6}$	65·0
	łany	138	52	34	27·8	172	44·3
	curiae	45 $\frac{1}{4}$	86·6	8	25·8	53 $\frac{1}{4}$	63·9
Sądowe	ogółem	2	0·8	3	2·5	5	1·3
	łany	7	2·6	4	3·4	11	2·8
Razem 4 rodzaje	ogółem	249	100	120	100	369	100
	wsi	105 $\frac{1}{10}$	100	43 $\frac{1}{2}$	100	148 $\frac{1}{5}$	100
	łany	266 $\frac{3}{10}$	100	122	100	388 $\frac{3}{10}$	100
	curiae	52 $\frac{1}{4}$	100	31	100	83 $\frac{1}{4}$	100

Nadto zastawiono w obu okresach razem:

¹⁾ z dzierżeniem: 1 sołectwo, 1 kopalnię, 1 $\frac{1}{2}$ młyna, 1 robociznę, 5 części wsi, 4 łąki, x łąk, 1 rybnik, 2 x pól, 1 monaster, 1 wygon, $\frac{1}{3}$ działu, 1 kmiecia, 2 obszary pól, 1 dworzyszczce, x ogrodów, 6 quartalia agri, 2 portiones hered., 3 płaszczce.

²⁾ do wydzierżenia: 1 karczmę, x łąnów.

³⁾ bez dzierżenia: 1 sołectwo, 18 młynów, x młynów, 8 $\frac{1}{2}$ karczem, 7 portiones, 10 quartalia agri, 1 kopalnię, 6 i 2 x łąnów, 3 obszary, 18 $\frac{3}{4}$ części wsi, 6 $\frac{1}{4}$ pól, 2 x pól, 1 dworzyszczce, 4 ogrod. dobra w 14 wsiach, $\frac{1}{2}$ dóbr we wsi, 5 $\frac{1}{6}$ dóbr, $\frac{1}{3}$ dziedzictwa, 1 $\frac{1}{2}$ działu, 6 $\frac{1}{2}$ stawów, 54 kmieci, 2 posagi, 2 części posagu, $\frac{1}{2}$ wszystkich młynów, winnice.

Wreszcie w r. 1436 zastawiono 1 miasto z dzierżeniem, a w r. 1450 1 miasto bez dzierżenia, zaś w 1468 r. 1 przedmieście bez dzierżenia.

Uwaga: x oznacza nieokreśloną bliżej ilość.

słabiej stosunkowo obciążając swój majątek i uzyskując łagodniejsze warunki, dłużnik pożyczał większe kwoty i mógł bez wielkich dla siebie strat obciążyć nimi całą wieś. Nasuwa się nadto i wniosek inny, mianowicie, że majątniejsi dłużnicy, posiadacze całych wsi co najmniej, znajdowali łatwiejszy kredyt, więc uzyskiwali dogodniejsze warunki, niż właściciele drobniejszych obiektów rolnych (łanów). Wreszcie możliwem było i to, że wśród chętnych do kupna renty więcej było takich, którzy, nie mając dość wielkiego kapitału, mogli go tylko lokować na łanach, mniej zaś takich, którzy mogliby szukać lokaty na całych wsiach. Równoległa z powyższą obserwacja ilości zastawionych „curiae” oraz innych obiektów majątkowych, wyszczególnionych w ostatnich rubrykach odpowiednich form kredytowych tablicy XV, przemawia za powyższemi wnioskami, które zsumować można w twierdzeniu, że pod zastaw z dzierżeniem chętniej oddawano drobniejsze obiekty majątkowe, pod zastaw zaś bez dzierżenia obiekty większe, każdy zaś z wyszczególnionych powodów przyczynił się do tego objawu w pewnej mierze. Co do zastawów do wydzierżenia zaznaczyć należy przewagę zastawów całych wsi nad zastawami łanów, natomiast przy zastawach sądowych sąd, zabezpieczając pretensje prawne na ziemi, zabezpieczał je wyłącznie na łanach, jako najodpowiedniejszej do tego jednostce, niosącej ustalone prawa (przywilejami lokacyjnemi) czynsz 1 grzywny, podczas gdy obiekty innej wielkości (wieś, curia, portio, dworzyszcze, dział i t. p.) nie posiadały takiej cechy.

Sprawą stosunku wielkości obiektu podległego zastawowi do wysokości kwoty pożyczonej zajmujemy się poniżej osobno¹⁾.

Liczby statystyczne odnoszące się do poszczególnych form zastawów przedstawiają się następująco:

Zastawy z dzierżeniem wykazują 8·6%, 8·9%, ilości umów, 11·1%, 12·7% kapitałów, 8·4%, 9·0% wierzycieli, 9·9%, 11·0% dłużników, 14·3%, 15·5% miesięcy w całości życia kredytowego. Na kredyt drobny przypada 32·5%, 33·5%, na średni 52·8%, 52·5%, na wysoki 10·5%, 15·4% umów, reszta na nieoznaczone sumy. Umów na termin oznaczony co najmniej roczny zawarto 19·5%, 18·4% do woli dłużników, czyli „do skupu” pozostawiono 77·2%, 78·7% zastawów, resztę na terminy krótsze lub nieoznaczone. Zastawy więc z dzierżeniem są jedną z form kredytu długoterminowego. I tu, jak wszędzie zresztą, jedna i druga strona występuje w grupach, jak świadczy przewyżka wierzycieli i dłużników nad ilością zawartych

¹⁾ Str. około 116—130.

umów, dłużnicy częściej jednak niż wierzyciele, co pozostaje w związku ze wspólną gospodarką najbliższych krewnych na jednym obiekcie rolnym (np. bracia między sobą, ojciec z synami i t. p.); pojawia się tu 2 żydów, którzy wzięli w zastaw 3 płaszcze od księcia Iwana z Przedzielnicy¹⁾, jedyny zastaw ruchomości i to w rękach żydowskich w tym dziale kredytu. Przeciętna tu wysokość zastawu wynosiła 93·3, 105·3 grzywien, zaś przeciętny okres trwania zastawu 22·3, 24·3 miesiące. Na wypadek niedotrzywania umowy w 1 wypadku zastrzeżono zapłacenie przez dłużnika drugie tyle (totidem) długu, w 2 wypadkach przewidziano karę mniejszą, niż wynosił dług, w 5 zaś przejście zastawionego majątku na własność wierzyciela (zastaw na upad — in vim perditionis).

Z reguły przewidywano, że gdyby dłużnik nie wykupił zastawu w terminie, wierzyciel będzie mógł dzierżyć zastaw „ab anno ad annum“, względnie do nowego określonego terminu, zwykle trzyletniego.

Podzastawy były tu rzadkie — wszystkiego 3 wypadki na sumę łączną 198 grzywien, na termin w 2 wypadkach „do skupu“, w 1 wypadku na 3 lata, obiektami ich były: 1 wieś, część wsi, 3 łany.

Tu wreszcie napomknąć należy o jedynym podobnym wypadku, mianowicie ciekawej sprzedaży-kupnie renty: właściciel zapisał wieś po swej śmierci kościołowi; połowę jej oddał zaraz kościołowi, drugą połowę zastawił za 300 grzywien z terminem do śmierci biorącego zastaw, po śmierci którego dopiero rzeczona połowa wsi miała przejść na własność kościoła²⁾.

Zastawy do wydzierżenia. Przyczyn słabego ich rozwinięcia (0·6⁰/₀, 0·8⁰/₀ ilości umów, 0·5⁰/₀, 0·7⁰/₀ ilości pieniędzy, 0·6⁰/₀, 0·9⁰/₀ ilości wierzycieli, tyleż ilości dłużników, 3·6⁰/₀, 4·3⁰/₀ ilości miesięcy) dopatrywać się można w niedogodności warunków tej formy zabezpieczenia kredytowego dla obu stron, jak już wyżej wspomnieliśmy. Forma ta jest bowiem dość dawną, jeśli chodzi o jej genetyczny rozwój³⁾, starszą od zastawów bez dzierżenia, tak że tylko w niej samej dopatrywać się można przyczyn nierozwinięcia. Umowy tego rodzaju opiewały na kwoty niskie i średnie (5—150 grzywien), a na terminy długie (od 1 roku do ponad 8 lat), to znaczy przewidywano ściśle termin, w którym zastawy powinny ulec amortyzacji, lub też (w 3, 6 wypadkach) aż do skupu, a raczej do amortyzacji bez względu na to, kiedy się ona dokona. Przeciętny zastaw przedstawia kwotę

¹⁾ 2217.

²⁾ 1606.

³⁾ Dąbkowski: Zarys prawa polsk. pryw. str. 276, i orównaj ze str. 277.

58·8, 58·6 grzywien na 77·3, 67·5 miesięcy, czyli mamy do czynienia z formą kredytu najdłuższego. Podzastawiania tych zastawów nie zaobserwowaliśmy.

Zastawy bez dzierżenia są drugą po pożyczkach, zabezpieczonych ewentualnym zastawem, formą najsilniej uwzględnianą w życiu kredytowym. Są one najbardziej do tamtych zbliżone swoimi cechami, łącznie zaś obie jako dogodne dla poszukujących kapitału obejmują około $\frac{2}{5}$ całości stosunków kredytowych. Zastawy bez dzierżenia przedstawiają 17·9%, 17·7% ilości umów kredytowych, 19·5%, 19·5% ilości pieniędzy, 16·8%, 16·3% wierzycieli, 17·3%, 16·5% dłużników i 28·2%, 26·9% ilości miesięcy. Pod tą formą pożyczano kwoty wszelkiej wysokości (od $\frac{1}{2}$ do 1000 grzywien), przy czem na drobny kredyt przypada 36·3%, 36·5%, na średni 52·5%, 51·8%, na wysoki 8·3%, 8·7% umów, reszta na nieoznaczone kwoty; pożyczano zaś tylko na długie terminy (od 4 miesięcy wzwyż) 26·8%, 26·0% i do skupu 69·5%, 70·8% umów, reszta nieoznaczone i bezterminowe. Wierzyciele i dłużnicy występują także w grupach, dłużnicy częściej niż wierzyciele; poza szlachtą kilkakrotnie pojawiają się mieszczanie (częściej jako wierzyciele, wśród nich 1, 2 ormianin). Przeciętny zastaw bez dzierżenia przedstawia kwotę 79·1, 82·1 grzywien na 21·3, 21·3 miesięcy. Na wypadek niedotrzymania umowy w 3 wypadkach dłużnik miał zapłacić karę w wysokości długu, w 3 wypadkach wierzyciel miał uzyskać pełne wwiązanie w zastawione dobra (zastaw bez dzierżenia miał się zamienić w zastaw z dzierżeniem), w 4 wypadkach wierzyciel zyskiwał prawo odebrać na własność majątek zastawiony, dopłacając (lub nie) resztę do wysokości pełnej wartości majątku (zastaw na upad). W bardzo licznych wypadkach w razie niedotrzymania oznaczonego terminu spłaty oznaczano nowy termin lub odkładano go „do skupu“.

Ilość podzastawów jest tu stosunkowo wielka, przyczem w kilku wypadkach podzastawy przechodziły w ręce dalszych, drugich podzastawców, a mianowicie 24 zastawów zostało podzastawionych na kwotę łączną 1541 grzyw. 39 groszy 4 denary — 24 wierzycielom przez 28 dłużników (wśród nich 1 mieszczanin). Podzastawieniu podległo $20\frac{1}{3}$ wsi, 1 tenuta bliżej nieznana, 27 łanów, 5 curiae, 1 młyn, 1 karczma, 1 łąka, nieoznaczono obiektów przy 2 podzastawach; w 2 wypadkach przewidziano termin dziesięciomiesięczny wykupu, w innych „do skupu“. Z tych 24 podzastawów — 5 podległo dalszemu podzastawieniu już w trzecie ręce, mianowicie $2\frac{1}{2}$ wsi, 9 łanów i $\frac{1}{2}$ młyna za kwotę 348 grzywien przez 5 dłużników 5 wierzycielom na termin „do skupu“. Forma zastawu bez

dzierżenia najlepiej nadawała się do przechodzenia w dalsze ręce, sprzedawano tu bowiem prawo do pewnego dochodu bez ruszenia z majątku samego właściciela, na którym ciążył zastaw, dla właściciela zaś obojętnem było, kto pobierze czynsz z obciążonego zastawem obiektu.

Zastawy sądowe jakkolwiek były z zasady zastawami użytkowymi z dzierżeniem, zajmują najpośledniejsze miejsce w życiu kredytowym, stanowią bowiem 0·4⁰/₀, 0·7⁰/₀ ilości faktów, 0·1⁰/₀, 0·2⁰/₀ ilości pieniędzy, 0·3⁰/₀, 0·6⁰/₀ ilości wierzycieli, tyleż ilości dłużników, 0·6⁰/₀, 1·1⁰/₀ ilości miesięcy. Snać rzadko sądy uciekały się do tego środka zabezpieczenia wyroku. W zastawach tych uczestniczyła wyłącznie szlachta, nadto nie podzastawiano ich, co wynikało z natury samej formy zastawu. Kwoty zabezpieczone nią są małe (od 5—50 grzyw.), a wszystkie opiewały na termin „do skupu“. Przeciętny dług sądownie zabezpieczony zastawem wynosił 20, 21·3 grzywien.

Całość ruchu kredytowego. Przechodząc zkolei od poszczególnych form kredytu do całości ruchu, ujrzymy następujący obraz, jaki nam dają cyfry:

I tak przeciętna jedna pożyczka bez względu na formę wyraża się kwotą 72·6, 74·2 grzywien, pożyczonych na czas 13·6, 14·0 miesięcy, przez 1·2, 1·1 wierzycieli — 1·1, 1·2 dłużnikom (przyczem 1 rękojemstwo poręczone było przeciętnie przez 1·4, 1·4 rękojemców). Mając zaś tablice XIII i XIV na uwadze, stwierdzamy w całości względną przewagę pożyczek danych na terminy jednoroczne i dłuższe, ponieważ:

na terminy do 3 miesięcy	zawarto 18·5 ⁰ / ₀	18·7 ⁰ / ₀	umów,
„ „ od 3 mies. do 1 roku	„ 36·9 ⁰ / ₀	36·5 ⁰ / ₀	„
„ „ powyżej 1 roku	„ 34·4 ⁰ / ₀	35·5 ⁰ / ₀	„

pozostawiając na uboczu terminy nieoznaczone w ilości 10·2⁰/₀ 10·0⁰/₀; równocześnie stwierdzamy względną przewagę kredytu średniego nad drobnym i wysokim, albowiem na kwoty

do 20 grzywien	zawarto 41·8 ⁰ / ₀	42·4 ⁰ / ₀	umów
ponad 20 do 209 grzyw.	„ 49·3 ⁰ / ₀	49·0 ⁰ / ₀	„
ponad 200 grzywien	„ 6·8 ⁰ / ₀	6·7 ⁰ / ₀	„

(nieoznaczonych 2·1⁰/₀, 1·9⁰/₀ dodane do którejkolwiek z powyższych pozycyj nie zmieni ich wzajemnego stosunku). Biorąc pod uwagę nadto częste występowanie kontrahentów w grupach, oraz przewagę

form kredytowych, dających silniejsze zabezpieczenie kapitału, wprowadzamy ogólny wniosek, że ostrożność w udzielaniu kredytu i korzystaniu zeń, dążność do zabezpieczenia kapitału oraz cierpliwość i wyrozumiałość stron kontraktujących są cechami ówczesnych lat.

Średnio w 1 roku zawierało 68, 97 wierzycieli z 69, 99 dłużnikami 59, 83 umów kredytowych na łączną sumę 4287, 6197 grzywien na łączny czas 798, 1168 miesięcy.

O ile stosunki kredytowe były rozpowszechnione i żywe wśród ówczesnego społeczeństwa? Odpowiedź na powyższe pytanie uzyśkać moglibyśmy przez zestawienie naszych tu rozwiniętych liczb z ilością ludności i powierzchnią ziemi przemyskiej. Nie posiadamy jednak odnośnych zestawień dla wieku XV, natomiast posiadamy je dla wieku XVI w dziele Alexandra Jabłonowskiego p. t. „Ruś Czerwona“ (Źródła dziejowe, tom XVIII, część II), jakkolwiek przyjmowane są one z wielką ostrożnością i zastrzeżeniami w nauce¹⁾; istnieje co do nich przekonanie, że są za niskie dla drugiej połowy XVI w.²⁾. Papée przeszacowuje ilości demograficzne z XVI w. dla czasów Kazimierza Jagiellończyka w stosunku $5\frac{1}{2} : 3$ względnie $8 : 5$. Gdybyśmy przyjęli ten sam stosunek i przeszacowali ilość ludności ziemi przemyskiej podanej przez Jabłonowskiego na 161.660 głów (121.645 ludności wiejskiej i 40.015 miejskiej)³⁾ otrzymamy w ziemi przemyskiej 88—101 tysięcy ludności. Przyjmujemy tu okrągło 100.000 głów w całej ziemi przemyskiej, a mianowicie proporcjonalnie do odnośnych pozycyí Jabłonowskiego na str. 190, 192, 210,

¹⁾ Rutkowski, Zarys gospodarczych dziejów Polski, str. 111 i nast.

Tadeusz Korzon, Aleksander Jabłonowski, Kwart. histor. roczn. XXVIII, zes. 2 rok 1914, str. 163—168,

²⁾ Fr. Papée, Kazimierz IV Jagiellończyk... w „Historji politycznej Polski, część I“ (Encyklopedia polska Pol. Ak. Um.) str. 594.

³⁾ Jabłonowski, Ruś czerwona, część II, str. 210. — Przy sposobności zwrócić należy uwagę, że w tablicy Jabłonowskiego na str. 210, podającej obok ilości głów i powierzchni danego terytorjum także gęstość zaludnienia na 1 milę², wkradła się rachunkowa pomyłka w rubrykach „Na 1 milę kw. ludności wiejskiej“ i „Na 1 milę kw. ogółem głów“ — dla ziemi przemyskiej; zamiast bowiem istniejących tam liczb 416 i 585 powinno być 513·76 i 682·77, co wynika z prostego podziału odpowiednich liczb z rubryki „Ludności wiejskiej“ wzgl. „Ludności ogółem głów“ przez ilość mil kwadr., jak to już bez pomyłek czyniono dla dalszych pozycyí tej samej tablicy oraz w innych poprzednich tablicach. Dzięki tej poprawce gęstość zaludnienia ziemi przemyskiej w XVI w. zbliża się bardziej do gęstości ziemi sanockiej, a oddala od ziemi lwowskiej, zaś pod względem gęstości ludności wiejskiej wysuwa się na drugie po sanockiej, a przed lwowską ziemią.

układamy tabelę oszacowania ilości ludności dla czasów Kazimierza Jagiellończyka:

Powiaty	Kmiec	Inna ludność wiejska opo- datkowana	Folwarki	Probstwa	Suma ludności wiejskiej	Ludność miejska	Ogół ludności	Powierzchnia w km ²	Gęstość zalud- nienia na 1 km ²
Przemyski	29.913	14 957	1.090	55	46 015	19.080	65.095	7.555·33	8·6 osób
Samborski	10.542	5.270	384	19	16.215	2.555	18.770	2.915·00	6·4 „
Drohobycki	4.046	2.023	148	7	6.224	2.078	8.302	784·64	10·6 „
Stryjski	4.417	2.208	161	8	6.794	1.039	7.833	1.782·38	4·4 „
Cała ziemia przemyska	48.918	24.458	1.783	89	75 248	24.752	100.000	13.037·35	7·7 osób

Wielkość powierzchni ziemi i powiatów przyjmujemy za Jabłonowskim bez zmian 236·77 mil kwadratowych¹⁾, co czyni²⁾ 13.037·35 km².

Porównując z kolei nasze wyniki, odnoszące się do stosunków kredytowych z powyższym przypuszczalnym układem demograficznym, obliczamy, że na 1 km² mogło przypadać w całej ziemi przemyskiej w badanych przez nas latach 0·11, 0·15 umów pożyczkowych, 7·9, 11·4 grzywien mon. posp., 0·13, 0·18 wierzycieli, 0·13, 0·18 dłużników, zaś na 1 osobę zaludnienia wypadało 1·029, 1·487 grzywien pożyczek. Odwrotnie przypada:

1 umowa	na	9·207	6·509 km ²	i na	71	50	osób.
1 grzywna	„	0·127	0·088	„ „ „	0·97	0·67	„
1 wierzyciel	„	7·954	5·627	„ „ „	61	43	„
1 dłużnik	„	7·826	5·462	„ „ „	60	42	„

Liczby powyższe, oparte o sumaryczne zestawienia kredytu nie wyrażają jednak stosunków w przecięciu na 1 rok, z kolei więc przypatrzmy się średnim rocznym stosunków kredytowych w zestawieniu z przypuszczalnym układem demograficznym. A więc przeciętnie w 1 roku naszych czasów przypadało:

	na 1000 głów ludności		na 100 km ²
0·59	0·83 umów kredytowych,	0·45	0·64 umów kredytowych,
42·87	61·97 grzywien pożyczon.,	32·88	47·53 grzywien pożyczon.,

¹⁾ Jabłonowski, str. 42.

²⁾ 1 mila² = 55·0629 km². Patrz S. Orgelbranda „Encyklopedia powszechna“ tom X, 1901, str. 185. Dr. Schlömilch, Tablice logarytmiczne, str. 36 podaje długość mili geograficznej = 7420·44 m. — Jabłonowski wyrażał powierzchnię w milach geograficznych kwadratowych, a nie w innych.

	na 1000 głów ludności		na 100 km ²
0·68	0·97 wierzycieli,	0·52	0·74 wierzycieli,
0·69	0·99 dłużników,	0·53	0·76 dłużników,
7·98	11·68 miesięcy trwania długów.		

Odwrotnie w 1 roku przypadał(a) średnio:

1 umowa	na 220·97	157·07	km ² i na 1695	1205	osób
1 grzywna	„ 3·04	2·104	„ „ „	23	16 „
1 wierzyciel	„ 191·73	134·41	„ „ „	1471	1031 „
1 dłużnik	„ 188·95	131·69	„ „ „	1449	1010 „

Powyższe dwie grupy zestawień statystycznych dowodziłyby stosunkowo słabego rozwinięcia kredytu i wielkiej abstynencji ludności od korzystania z tego ważnego udogodnienia gospodarczego. Wnioski takie jednak byłyby fałszywe z dwóch względów: 1. Nie całe terytorjum ziemi przemyskiej, wyrażone owymi 13 tysiącami km², było gospodarczo czynne w XV w.; ogromne obszary karpackie były bardzo słabo zaludnione, wręcz puste w znaczeniu demograficznym i gospodarczym, ilość osad na jednostkę obszaru była tam wybitnie mniejsza od okolic niżej położonych. Również północna część powiatu przemyskiego była dość słabo zaludniona i zagospodarowana (Zamech, Krzeszów). Jedno i drugie widoczne jest z mapy załączonej przy V rozdziale niniejszego; ta przyczyna sama musi spowodować korzystniejsze ukształtowanie liczb statystycznych dla środkowych okolic ziemi przemyskiej. 2. Ustaliliśmy stosunki kredytowe niemal wyłącznie dla szlachty, która w księgach sądowych występuje jako czynnik jednostronnie przynajmniej kontraktujący. Ostatnie więc obliczenia należy zestawić przede wszystkim z ilością szlachty w XV w. w ziemi przemyskiej żyjącą, a wówczas będziemy mogli słusznie wyciągać wnioski o całym ruchu kredytowym szlachty. Bez wątpienia nie tylko ludność miejska (wraz z żydami i ormianami), ale i kmiecie zawierali umowy kredytowe, których ślady jednak albo zupełnie nie trafiły do aktów grodzkich i ziemskich, albo w minimalnych ilościach (i o tyle tylko są przez nas uwzględnione); szukać ich trzeba gdzieindziej¹⁾. Również przypuścić się musi, że duchowieństwo obu wyznań o wiele liczniej korzystało z kredytu lub go udzielało, niż wygląda to z Aktów grodzkich i ziemskich. Natura naszego materiału źródłowego zmusza do zacieśnienia się w księgach szlacheckich, więc ustalone przez nas dane porównać należy z ilością szlachty.

¹⁾ Archiwum miejskie m. Przemysła zawiera obfite i cenne materiały do dziejów wewnętrznych i gospodarczych miasta od pocz. XV w.

Tu natrafiamy na brak bezpośrednich liczb; Jabłonowski, na którego obliczeniach, odpowiednio przeszacowanych, dotychczas się opieramy, pomieścił liczbę szlachty w ilości ludności dworsko-folwarcznej¹⁾, łącząc ją wraz z czeladzią, służbą i jej rodzinami w jedno-Przeszacowując tablice Jabłonowskiego dla wieku XV i powiatów ziemi przemyskiej przyjęliśmy w rubryce „Folwarki“ sumę 1783 osób tej kategorii (szlachty z rodzinami i czeladzi). Gdy weźmiemy jednak pod uwagę znany nam z materiału źródłowego fakt istnienia bardzo licznych rodzin, a więc dworów i folwarków szlacheckich, o czym zaświadczy znów VI rozdział niniejszej pracy, oraz wielką często ilość głów w jednej rodzinie szlacheckiej, siedzącej niejednokrotnie tylko na 1 wsi, uznać musimy nawet w stosunku do przyjętych 100.000 ludności całej ziemi, ową liczbę 1783 osób szlachty i czeladzi za zbyt szczupłą. Nadto Jabłonowski nie znajduje w XVI w. w ziemiach przemyskiej i sanockiej drobnej szlachty, pracującej własnoręcznie na roli; może w XVI w. jej nie było (?). Pobieżna jednak nawet znajomość tomu XIII A. G. Z. wskazuje, że taka kategoria szlachty istniała w XV w.²⁾, tak, że i ten rodzaj szlachty uwzględnić należy.

Z powyższych przyczyn mamy stanowcze przekonanie, że liczba 1783 osób nie będzie za wielką do określenia ilości samej szlachty (drobnej, możniejszej i magnatów) wraz z rodzinami, lecz bez czeladzi, stanowiłoby to ledwo 1·78% ogółu ludności ziemi przemyskiej. Nie znajdując żadnych lepiej uzasadnionych wskazówek bądź to co do absolutnych, bądź też względnych liczb, odnoszących się do ilości szlachty XV w., przyjmujemy jako taką dla ziemi przemyskiej liczbę 1783 głów, mającą minimalne chociaż podstawy prawdopodobieństwa.

Przyjmując obliczenia ze str. 89—90 (kredyt w stosunku do ogółu ludności i powierzchni) jedynie za orjentacyjne i mogące służyć dla ewentualnego porównania z innymi okolicami i czasami, bez wysnuwania z nich konkretnych wniosków dla niniejszej pracy, przechodzimy do rozważenia stosunków kredytowych na tle przyjętej przez nas ilości szlachty.

Liczyby tablic IX, X i XII (str. 59—61 i 66) możemy bez zmian uznać za odnoszące się do stosunków kredytowych szlacheckich, we wszystkich bowiem umowach, jak mówiliśmy, przynajmniej jedna ze stron należy do szlachty. Z tablicy XI zaś łatwo wydzielimy szlachtę od innych stanów.

¹⁾ Jabłonowski, str. 142—145.

²⁾ Materiał dowodowy podany będzie w VI rozdziale.

Uzyskujemy więc przedewszystkiem, że w całokształcie spraw tu badanych stanowi:

	rękojemców	wierzycieli	dłużników
	%	%	%
szlachta	96·7 95·5	89·5 89·1	93·5 93·7
mieszczenie wraz z ormianami	1·6 2·7	6·4 6·6	1·3 1·4
duchowieństwo obu wyznań .	0·4 0·5	1·7 1·8	1·1 0·8
kmiecie	0·7 0·8	1·2 1·2	3·7 3·7
Żydzi	0·7 0·5	0·5 0·5	0·2 0·2
władze państw.	0·0 0·0	0·7 0·8	0·2 0·2

Na podstawie niniejszego stwierdzamy: 1. Szlachta była wyłączną prawie grupą udzielającą poręczeń, co wobec szlacheckiego charakteru kredytu dowodzi solidarności stanowej i dobrej woli usłużenia swym autorytetem osobistym lub majątkowym dla pokrycia potrzeb innych osób. 2. Szlachta i kmiecie są grupami w silniejszym stopniu poszukującymi kredytu, niż go udzielającymi. 3. Mieszczenie, duchowieństwo i żydzi raczej udzielają pożyczek, niż ich poszukują, co zwłaszcza silnie uwydatnia się wśród mieszczan. 4. Władze państwowe nie udzielały swego autorytetu jako ręczyciele, natomiast o ile chodzi o sądy, to te wyłącznie występują w charakterze wierzycieli, o ile o skarb królewski, to ten częściej występuje jako dłużnik (4 razy na 6 wypadków, **5 razy na 9**), niż jako wierzyciel (2 razy na 6, **4 na 9**). 5. W stosunki kredytowe ze szlachtą wchodzi inne warstwy społeczne tylko w małym stopniu tak, że szlachta w około 90% całości owego życia kredytowego była zdana na samą siebie, jeżeli zaś na polu kredytu wchodziła w stosunki z innymi stanami, to najczęściej z mieszczaństwem. 6. Żydzi odgrywają bardzo małą rolę (około $\frac{1}{2}\%$ całości) w stosunkach kredytowych szlachty.

Zestawienie ilości szlachty, biorącej udział w umowach kredytowych w ciągu całego badanego tu czasu z przyjętą przez nas ilością ogółu szlachty ziemi przemyskiej dowodzi szerokiego jej korzystania z kredytu i chętnego udzielania tegoż potrzebującym. Odpowiednie liczby tablicy XI dorównują a nawet *przewyższają* ilość jej ogółu, więc przypuścić należy, że prawdopodobnie ogół szlachty, bez liczniejszych wyjątków, zawierał transakcje kred. między sobą, a ta sama jednostka występowała jednocześnie w charakterze wierzyciela w jednej, w charakterze dłużnika w drugiej, w charakterze rękojemcy w innej sprawie. Dzięki temu kredyt już w XV wieku musimy uważać za jedną z najważniejszych form i dróg cyrkulacji pieniądza, za jeden z najważniejszych sposobów uruchomienia wolnych kapitałów. Stwierdziliśmy poprzednio przeciętny roczny obrót

kredytowy w sumie 4287, **6197** grzywien monety pospol.; przyjmując w założeniu, że wszystkie długi były spłacane, otrzymamy drugie tyle obrotu pieniężnego rocznie, wynikającego tylko ze stosunków kredytowych szlachty, nie mówiąc o innych grupach ludności, nie mówiąc o innych czynnikach gospodarczych, wywołujących krążenie pieniądza.

Przypatrzmy się dalej stosunkowi przeciętnej na 1 rok liczby szlachty biorącej udział w życiu kredytowym do ogółu szlachty, więc w 1 roku przypada przeciętnie:

1 rękojemca-szlachcic	na 99	74	szlachty
1 wierzyciel	"	29	21
1 dłużnik	"	27	19

W ciągu całego badanego czasu przypada przeciętnie w 1 roku:

	na 1 osobę szlachecką ogółu	na 100 szlachty ogółu
umów	0.79 1.12	3.31 4.66
pieniędzy	57.71 83.42 grzywien	240.5 347.6 grzywien
rękojemców-szlachty	0.24 0.32	1.01 1.35
wierzycieli "	0.82 1.16	3.42 4.82
dłużników "	0.87 1.26	3.65 5.22
czasu na jaki pożyczono	10.69 15.73 miesięcy.	

Na 100 km² przypada:

	w całym badanym czasie	przeciętnie w 1 roku
kontrahentów szlachty	26.54 37.43	1.11 1.55
rękojemców "	3.34 4.36	0.14 0.18
wierzycieli "	11.26 15.91	0.47 0.66
dłużników "	11.94 17.16	0.50 0.71

W całym badanym okresie przypada:

na 1 kontrahenta nieszlachcica	11.7 11.4	kontrahentów szlachty
" 1 rękojemcę	29.1 21.7	rękojemców
" 1 wierzyciela	8.5 8.2	wierzycieli
" 1 dłużnika	14.3 14.9	dłużników

Świadczy to o słuszności wniosków ze str. 92 i 93 w odniesieniu do szlachty, a nadto stwierdza wielką intensywność jej stosunków kredytowych.

Liczby te odnoszą się do całej szlachty bez względu na wiek i płeć; umowy kredytowe jednak zawierane były wśród osób pełnoletnich; przyjmując więc, że każdy kontrahent reprezentuje rodzinę szlachecką, złożoną przypuśćmy z 5 członków (on sam, żona, troje niepełnoletnich i niewłasnowolnych dzieci), co nie będzie zbyt wiele, uzyskamy powiększenie pięciokrotne ostatnich liczb, które same mówią za siebie o wielkości obrotów i szerokiem stosowaniu kredytu wśród szlachty. Jeśli bowiem przeciętnie w 1 roku na 100

Zestawienie stosunkowych odpowiedników poszczególnych form,

L a t a	1436	1437	1438	1439	1440	1441	1442	1443	1444	1445	1446	1447
Pożyczki zabezp. zapisem w księgach	5·0	9·8	30·6	7·7	4·4	3·8	20·6	9·1	4·9	8·1	26·6	6·5
Pożyczki zabezp. zakładem	15·4	24·4	16·7	9·1	9·5	7·5	7·2	11·2	12·6	18·8	30·6	18·8
Rękojemstwa zabezp. zapisem w księgach	2·0	1·8	2·8	5·7	0·4	—	4·5	5·7	2·8	3·4	5·8	4·3
Rękojemstwa zabezp. zakładem	11·6	22·4	6·8	6·7	1·9	6·3	6·8	7·4	7·6	13·0	23·5	7·4
Rękojemstwa zabezp. ewent. zastawem	2·8	13·0	1·6	3·7	5·3	2·5	3·9	5·9	2·1	1·9	8·1	6·7
Pożyczki zabezpiecz. ewent. zastawem	6·1	20·4	26·0	10·1	9·9	8·1	11·1	31·0	16·3	26·6	36·3	16·5
Zastawy z dzierżeniem	8·8	5·7	2·2	4·8	4·7	2·6	5·9	8·8	3·3	10·0	13·4	13·8
Zastawy do wydzierżenia	—	—	—	2·5	—	—	1·1	—	—	1·5	1·3	—
Zastawy bez dzierżenia	6·4	19·2	25·8	6·0	14·0	13·9	13·1	22·0	22·7	34·6	21·6	8·8
Zastawy sądowe	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1·3	—
Całość życia kredytowego	62·6	120·9	119·6	60·3	53·1	48·3	79·1	111·5	73·8	126·6	175·1	85·5
1. element całości: ilość umów	60·0	136·0	108·0	68·0	59·0	44·0	82·0	98·0	74·0	131·0	181·0	96·0
2. element całości: ilość pieniędzy	59·7	120·1	145·7	53·3	49·0	66·8	70·9	177·0	77·8	114·8	171·3	67·9
3. element całości: ilość wierzycieli	67·1	132·5	173·8	63·7	52·5	43·0	83·5	99·0	71·0	123·1	186·8	92·1
4. element całości: ilość dłużników	61·3	125·9	91·5	62·1	56·2	38·6	77·2	98·2	69·6	125·9	188·0	93·1
5. element całości: ilość czasu trwania pożyczek	65·1	94·9	97·9	55·6	49·6	53·8	82·6	97·5	76·3	139·6	144·5	81·9

szlachty - pełnoletnich głów rodzin istotnie zawarto 16, 23 umów na łączną kwotę 1202, 1738 grzywien, a wśród owej setki było 5, 7 rękojemców, 17, 24 wierzycieli, 18, 26 dłużników, to taki stan rzeczy, oparty wprawdzie tylko jednostronnie o liczby źródłowo stwierdzone (wzgl. *źródłowo uzupełnione*), z drugiej strony tylko przypuszczalny, ale logicznie zupełnie możliwy i zgodny z ogólnym znanym obrazem stosunków gospodarczych owych czasów, musimy uznać za świadczący o zrozumieniu wartości kredytu i posługiwaniu się nim powszechnem.

Jeżeli zaś liczby te dowodzą równocześnie wielkiego zapotrzebowania gotówki, to z drugiej strony dowodzą również, że to zapotrzebowanie było pokryte, wprawdzie nie wyłącznie przez warstwę szlachecką, lecz przez nią w ogromnej mierze, a w braku wolnego kapitału u niej, w dalszej linii u mieszczaństwa. Pokrycie to zaś udzielane było niekoniecznie na najcięższych warunkach, skoro tylko

XVI.

elementów i całości życia kredytowego w ciągu lat i w okresach.

1448	1449	1450	I okres	1460	1461	1462	1463	1464	1465	1466	1467	1468	II okres	Całość
4.5	4.0	8.1	166.1	7.1	0.9	6.7	1.7	4.0	4.1	9.4	7.5	3.2	54.7	223.0
9.0	8.7	10.4	212.4	8.6	2.7	26.4	4.0	2.6	2.2	2.4	3.5	2.1	57.2	271.7
3.4	0.3	0.9	49.1	1.8	2.3	11.7	0.9	1.4	1.1	1.4	5.0	—	24.9	75.2
12.0	4.1	2.9	147.0	5.3	3.8	4.1	5.5	1.0	1.3	—	2.6	2.9	29.4	178.8
8.8	5.6	3.2	73.6	2.5	2.0	12.0	5.4	2.5	1.1	12.4	3.5	1.9	48.0	128.3
13.9	12.0	8.4	264.7	12.5	13.9	38.2	35.9	16.6	8.4	13.0	25.6	4.8	174.4	443.9
5.1	2.6	2.1	97.9	9.6	10.2	48.7	5.4	17.6	11.0	10.4	4.8	2.6	125.5	224.7
—	—	2.7	10.0	—	1.1	5.9	0.4	3.0	—	1.1	0.8	—	13.7	23.5
17.4	10.0	9.1	256.7	3.3	9.2	31.3	13.8	12.0	3.8	19.6	8.0	13.2	124.0	380.8
0.9	—	—	2.3	—	0.8	2.0	4.9	—	—	—	0.8	—	8.8	11.2
80.2	50.9	53.2	1316	58.1	49.4	199.6	81.4	65.5	55.7	73.1	74.9	33.0	683.4	2003
88.0	55.0	45.0	1325	60.0	52.0	170.0	98.0	63.0	41.0	84.0	77.0	33.0	678.0	2003
63.7	44.8	91.2	1391	48.1	26.7	24.7	53.2	59.0	37.6	50.6	51.2	38.5	612.4	2003
80.9	55.9	39.6	1365	56.8	55.1	161.8	84.3	59.4	39.6	72.3	78.3	30.1	637.8	2003
92.3	50.3	39.4	1270	66.3	55.4	198.9	94.8	60.4	38.6	76.4	113.3	29.4	733.4	2003
79.3	49.3	66.7	1235	58.4	69.2	234.1	85.6	90.3	36.2	89.0	26.9	35.0	768.1	2003

około 13% całości kredytu dotyczyło czasowej alienacji majątków, około 17% czasowej alienacji czynszów z dóbr, około 27% udzielono pod rękojmią osób trzecich. Czasy więc naogół sprzyjały rozwojowi kredytu, z czego przez analogję do dzisiejszych przejawów życia ekonomicznego przypuszczać możemy pomyślny stan gospodarczy ziemi przemyskiej.

Zwróćmy jeszcze uwagę na rozwój kredytu w progresji lat poszczególnych i stan tegoż w dwóch okresach; pozwoli nam na to tablica XVI, w której — niestety — zamieszczamy dane ruchu kredytowego w pojedynczych latach w sumach łącznych wszystkich form. Rzecz prosta — obserwacja poszczególnych form kredytu w poszczególnych latach¹⁾ dałaby więcej podstaw do umotywowania naszych wywodów.

¹⁾ Jak to miało miejsce w pierwotnej redakcji pracy.

Porównanie z ziemią Sanocką. Jakkolwiek dotychczasowych wyników naszych badań nad ziemią przemyską nie można porównać z badaniami innych okolic Rzeczypospolitej w braku odpowiedniej publikowanej pracy, jesteśmy przecież w możności zestawić nasze wyniki ze stanem kredytu w równoczesnych niemal latach w ziemi sanockiej, a to dzięki niepublikowanej pracy p. Apisdorfówny o stosunkach kredytowych w ziemi sanockiej w latach 1423—1462, opartej o takie same źródła, t. j. Akta grodzkie i ziemskie sanockie¹⁾. Pomimo odmiennego układu i konstrukcji możemy przez łączenie odpowiednich pozycji szczegółowych utworzyć pozycje statystyczne, odpowiadające naszym; dzięki dobremu przechowaniu się A. G. Z. sanockich luki w nich są bardzo nieznaczne, będziemy więc porównywali liczby (absolutne i względne) sanockie z naszymi liczbami uzupełnionymi; przy każdej więc liczbie sanockiej dla porównania podajemy odpowiadającą tamtej liczbę przemyską, wypisaną cyframi pochyłymi w klamrze.

W ziemi sanockiej w latach 1423—1462 zanotowano następującą ilość umów i pieniędzy pożyczonych: (Tablica str. 97).

Wysokość pożyczonego w ziemi sanockiej kapitału²⁾ w latach 1436—1450 wyraża się sumą 33.217 grzyw. 10 groszy [103.260 grzyw. 4 gr.], zaś w l. 1460—1462 sumą 8.454 grzyw. 21 gr. [23.927 grzyw. 34 gr.].

Ilość³⁾ wierzycieli: 895 [2327] osób, w tem 812 [2074] szlachty, wójtów i sołtysów, 7 [41] duchownych, 55 [153] mieszczan, 21 [29] kmieci.

Ilość dłużników⁴⁾: 914 [2387] osób, w tem 1 królowa [5 król], 870 [2237] szlachty, wójtów i sołtysów, 7 [19] duchownych, 16 [34] mieszczan, 19 [88] kmieci. Wreszcie na podstawie Jabłonowskiego⁴⁾ po przeliczeniu, względnie przeszacowaniu, jak to czyniliśmy dla ziemi przemyskiej, danych co do powierzchni i zaludnienia, otrzymamy dla ziemi sanockiej w XV wieku: wielkość obszaru 4088.46 km², ilość ogółu ludności 56.818 głów, ilość ogółu szlachty 1013 głów.

¹⁾ F. Apisdorfówna, Kredyt w ziemi sanockiej (1423—1462), praca seminarjna wykonana w Seminarjum historii społecznej i gospodarczej Uniwersytetu J. K. we Lwowie w r. 1923 (w archiwum Seminarjum).

Akta grodzkie i ziemskie sanockie z tych lat wydane w XII tomie AGZ.

²⁾ Apisdorfówna o. c. str. 40.

³⁾ Tamże, str. 32, 33.

⁴⁾ Jabłonowski o. c., str. 42 i 210.

Na podstawie tych liczb obliczamy ¹⁾ procentowy stosunek sum rocznych kredytowanych w ziemi sanockiej w latach 1436–1450 do całości okresu tychże lat = 100%.

Lata:	1436	1437	1438	1439	1440	1441	1442	1443	1444	1445	1446	1447	1448	1449	1450
%	3·7	3·1	3·0	3·3	4·3	9·1	7·2	7·0	3·7	8·4	4·8	8·8	13·2	11·8	8·6
[%]	4·3	8·7	10·5	3·8	3·5	4·8	5·0	13·4	5·7	8·3	12·8	4·9	4·6	3·2	6·5

i takiż sam stosunek sum rocznych kredytowanych w latach 1460 do 1462 do całości okresu tychże lat = 100%.

Lata:	1460	1461	1462
%	16·5	20·2	63·3
[%]	14·9	8·3	76·8

Procentowy stosunek wierzycieli i dłużników różnych stanów:

Stan	Wierzyciele %	Dłużnicy %
Władze państwowe	0·0 [0·8]	0·1 [0·2]
Szlachta	90·7 [89·1]	95·3 [93·7]
Duchowni	0·8 [1·8]	0·7 [0·8]
Mieszczanie	6·2 [6·6]	1·8 [1·4]
Kmiecie	2·3 [1·2]	2·1 [3·7]
Żydzi	0·0 [0·8]	0·0 [0·2]

Na 1 km² z. sanockiej przypadało w ciągu lat:

	1423–1462	1436–50,60–68
umów	0.17	[0·15]
grzywien	16.23	[11·41]
wierzycieli	0.22	[0·18]
dłużników	0.22	[0·18]

Na 1 osobę zaludnienia przypadało pieniędzy pożyczonych 1.168 grzyw. [1487 grzyw.].

1 umowa przypadała	na	5·849	[6·509] km ² , a na	81	[50]	osób
1 grzywna	„	0·061	[0·088]	„ „ „	0·86	[0·67] „
1 wierzyciel przypadał	„	4·568	[5·627]	„ „ „	63	[43] „
1 dłużnik	„	4·473	[5·462]	„ „ „	62	[42] „

Na 1 szlachcica ogółu przypada w ciągu całego czasu (1423 do 1462): umów 0·69 [1·12], pieniędzy pożyczonych 65·51 [83·42] grzywien, wierzycieli 0·88 [1·16], dłużników 0·90 [1·26].

W całym okresie przypada:

na 1 kontrahenta nieszlachcica	13·3	[11·4]	kontrahentów-szlachty
„ 1 wierzyciela	„	9·8	[8·2] wierzycieli- „
„ 1 dłużnika	„	20·2	[14·9] dłużników- „

¹⁾ Apisdorfówna podaje na str. 40 wykaz sum pieniężnych ogółu pożyczek w pojedynczych latach 1423–1462 bez specyfikacji na rodzaje kredytu, co możemy porównać z sumarycznymi zestawieniami naszymi w tablicy X (str. 60–61).

Na 100 szlachty ogółu przypada przeciętnie w 1 roku umów 1·73 [4·66], pieniędzy pożyczonych 163·8 [347·6] grzywien, wierzycieli 2·21 [4·82], dłużników 2·26 [5·22].

Przeciętnie w 1 roku na 100 szlachty-pełnoletnich głów rodzin zawarto 9 [23] umów na łączną kwotę 819 [1738] grzywien, a wśród owej setki było 11 [24] wierzycieli i 12 [26] dłużników.

Porównanie powyższe wykazuje, że: 1. W Sanockiem dążono do silniejszego zabezpieczenia pożyczonego kapitału i stosunkowo wyższe kwoty lokowano na zasadzie form kred., dających większe gwarancje (30·5% umów, a aż 53·3% sum pieniężnych wykazują zastawy użytkowe), zaś umowy zawarte na słabszych gwarancjach dotyczyły sum małych (17·3% umów, a tylko 6·5% sum pieniężnych na pożyczkach zabezpieczonych wpisem w księgi lub zakładem). Spostrzeżenie to dotyczy też i ziemi przemyskiej, gdzie jednak występuje w formie o wiele łagodniejszej [9·7% umów na 13·4% sum pieniężnych na zastawach użytkowych, a 27·5 umów na 21·0% sum pieniężnych na pożyczkach zabezpiecz. wpisem lub zakładem]. 2. Pomimo znacznie większej ilości lat (40) Sanockie wykazuje znacznie mniejszy kapitał pożyczony tak w całości jak i przeciętnie na 1 rok, wyjątek stanowią znowu zastawy z dzierżeniem i do wydzierżenia. 3. Rozwój kredytu w szeregu lat i wysokość jego, przynajmniej w sumach pieniężnych wyrażona, są zupełnie odmienne w Sanockiem niż w Przemyskiem; jedynie rok 1462, tak wybijający się swemi wysokimi liczbami w Przemyskiem, charakteryzuje się podobnie i w Sanockiem; może dalszy postęp badań okaże, czy to jest tylko zbiegiem przypadku, czy też posiada ugruntowaną przyczynę. 4. Udział osób różnych stanów w życiu kred. obu ziem jest dość podobny, w Sanockiem jednak nieszlachta była słabiej reprezentowana w życiu kredytowym szlachty.

Dalsze zestawienia wraz z powyżej omówionemi spostrzeżeniami stwierdzają słabsze tętno życia kredytowego w Sanockiem w razie rozłożenia kredytu na ogół ludności. Stosunek jednak kredytu do obszaru jest w niem pomyślniejszy, co świadczy o większem zagospodarowaniu terenów górskich (tu dostępniejszych niż w Przemyskiem), a więc o większej pojemności ziemi w Sanockiem dla stosunków kredytowych. Jaskrawo jednak występuje różnica między ziemiami, jeśli zestawimy kredyt z przypuszczalną liczbą szlachty. Jeżeli ilość szlachty w Sanockiem, przez nas przyjęta, o tyle zbliżała się w XV w. do prawdy, o ile do niej zbliżała się w Przemyskiem, to na podstawie ostatnich zestawień (na 100 szlachty w 1 roku przeciętnie) szlachtę sanocką uznać należy za pozostającą bardzo

w tyle za przemyską, czy w możności uzyskania pożyczek (ubóstwo sfer mogących ich udzielać), czy w chęci korzystania z kredytu (brak potrzebujących pożyczek), czy wreszcie w zrozumieniu korzyści obustronnych z rozwoju stosunków kredytowych (zacołanie gospodarcze). Sądząc z dążności do silnego zabezpieczania pożyczek, przypuszczać należy większe trudności gospodarcze w Sanockiem (górzystość i lesistość terenu przy większej w stosunku do ziemi przemyskiej gęstości zaludnienia 13·9 osób na 1 km²), jeżeli znajdowało się tylu dłużników, godzących się na tak wysokie zabezpieczenie. Szlachta sanocka była w gorszym położeniu materjalnem i silniej niż inne stany korzystała z kredytu.

Rozwój stosunków kredytowych w ciągu lat i różnice między obu okresami. Obserwując zestawienia tablic IX—XII oraz wykres tablicy XVII, będący względnym obrazem przeciętnych danych, wyrażonych w tablicach statystycznych w liczbach absolutnych, możemy zdać sobie sprawę z rozwoju stosunków kredytowych w ciągu dwóch okresów lat przez nas badanych. Naogół poszczególne formy kredytu wykazują w tym samym czasie równoległe tendencje rozwojowe tak w kierunku wzrostu, jak i spadku, zwłaszcza formy, cieszące się większem wzięciem u stron; oczywiście są i wyjątki od tej reguły, jak np. pożyczki zabezp. wpisem między rokiem 1443 a 1444, pożyczki zabezp. zakładem i także rękojemstwa w latach 1436—1438, zastawy z dzierżeniem w latach 1461—1462 i 1465—1466 i kilka innych jeszcze drobniejszych; wyjątki te jednak nie są tak jaskrawe, by nie można było stwierdzić równoczesnego i proporcjonalnego naogół rozwoju poszczególnych form kredytu.

Znaczne jednak różnice zarysowują się między I okresem (1436—1450) a II (1460—1468). Różnice te polegają przedewszystkiem na tem, że w II okr. wysunęły się zastawy z dzierżeniem na czoło, podczas gdy poprzednio zajmowały dość skromne miejsce; w II okresie wykazały zwłaszcza dość dużą przewyżkę w pieniądzach nad I-szym (7·5% w I, 24·6% w II), czego nie można powiedzieć o innych formach.

Liczyby procentowe i średnie roczne poszczególnych form i całości wprowadzają w szczegóły, zbędnem więc byłoby przytaczać je tu ponownie; zestawienia zaś graficzne tablicy XVIII dają dokładne wyobrażenie o tych różnicach okresów między sobą i w stosunku do całości, jak i o stosunku wielkości i znaczenia form w I i II okresie. Pamiętając, że I okres liczy lat 15, zaś II tylko 9, możemy odczytać z tablicy XVIII, że naogół jednakowy poziom i intensyw-

ność w obu okresach wykazują tylko rękojemstwa, zabezpieczone wpisem i zastawy bez dzierżenia, pewną przewyżkę w okresie II nad I, pożyczki zabezpiecz. ewent. zastawem i także rękojemstwa, inne formy wykazują silne odchylenia na korzyść I (słabiej zabezpieczone) lub na korzyść II (silniej zabezpieczone) od wielkości, którą ustaliliśmy jako normalną dla I wzgl. II okresu.

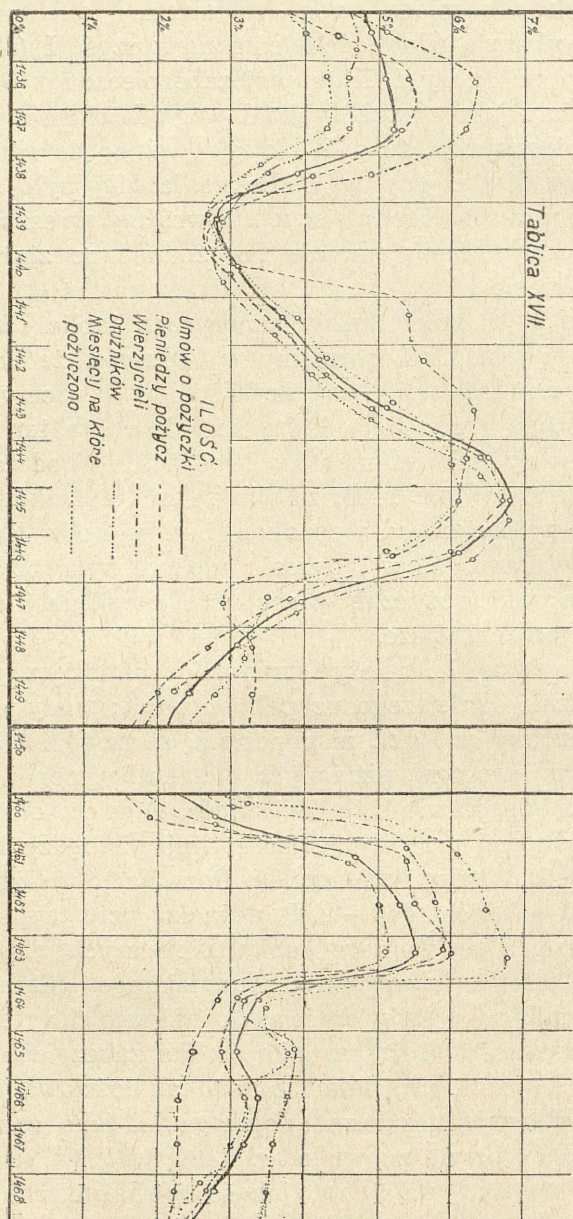
Stąd wnioskujemy, że w II okresie dążono do silniejszego zabezpieczenia kapitału, gdy w I okresie łatwiej było uzyskać pożyczkę na warunkach łagodniejszych. Zwróćmy wreszcie uwagę na nieznaczną liczbą i kapitałem, ale tak znamienne zastawy sądowe w I a w II okresie.

Obserwując z kolei liczby sumaryczne tablic statystycznych i linie wykresu tabl. XVII, notujemy w I okresie, że linie sum piennych do r. 1444 stale, zaś ilości umów i wierzycieli bardzo często górują nad grubą linią, która posiada charakter średniej czy wypadkowej wszystkich elementów kredytu, — podczas gdy linie ilości miesięcy stale do r. 1448, zaś linie ilości dłużników przeważnie wykazują niższy poziom od wypadkowej. Mówi to w łączności z poprzednimi uwagami, że w I okresie większa była podaż kapitału, łatwiejsze warunki pożyczki, więcej transakcyj, łatwiejsza spłata, a terminy umowne krótsze.

W okresie zaś II należy stwierdzić coś wręcz przeciwnego, pomimo znacznie silniejszego uzupełnienia luk; sumy pieniężne wykazują niewidziany w I okr. niski poziom, a rozwój ich ilości podąża zupełnie innymi drogami, niż innych elementów, ponad zaś wypadkową wznoszą się prawie stale linie ilości miesięcy oraz dłużników, poniżej wypadkowej przebiegają prócz linji pieniędzy także prawie ciągle linie ilości umów i wierzycieli. Pozwala to na bardziej pesymistyczny sąd o latach 1460—1468, dowodzi wzrostu popytu na kapitał, zmniejszenia się wolnego kapitału, cięższych warunków umownych, zmniejszenia ilości umów, trudniejszego spłacania długów, dłuższych terminów, a sądy częściej stosunkowo chwytają się prawa zastawiania własności dłużnika, jako środka zabezpieczenia wyroku. O ile jednak końcowe dwa lata I okresu tak ilościowo jak zwłaszcza jakościowo wykazują nieznaczną pogorszenie, jako zapowiedź późniejszego okresu, o tyle znowu od r. 1466, więc na schyłku II okr. widzimy choć nie ilościowe, ale zato jakościowe nieznaczące polepszenie.

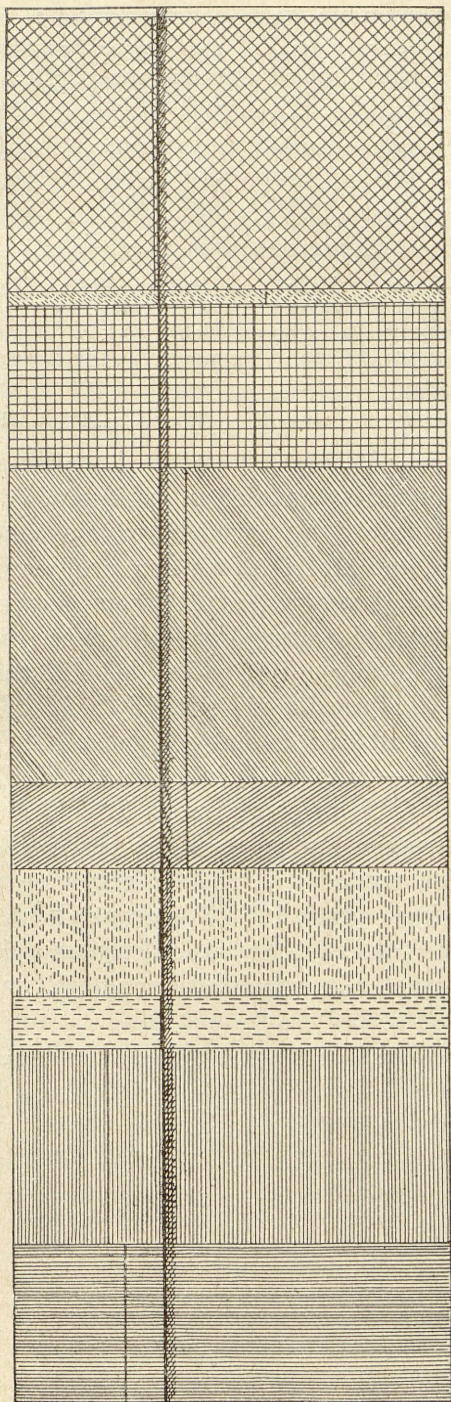
Zestawienie procentowego stosunku elementów kredytu i odpowiadających całości w I i II okr. z procentowym stosunkiem ilości lat w I i II okr. (15 : 9), oraz zestawienie średnich na 1 rok elementów i odpowiadających (z tabl. XVI na str. 94—5) ze średnimi rocznymi całości:

Tablica XVII.

TABLICA XVIII.

GRAFICZNE ZESTAWIENIE STOSUNKU ZNACZENIA FORM KREDYTOWYCH W OBU OKRESACH
na podstawie tabl. XVI i XVII.

Objasnienie znaków.

	Pożyczki zabezp. zapisem w Ks. sądowych ok. 12%		Rekojemstwa zabezp. zapisem w Ks. sądowych ok. 5%		Rekojemstwa zabezp. ewentual- nym zastawem ok. 6%		Zastawij z dzierżeniem kupno nieruchomości ok. 12%		Zastawij bez dzierżenia ok. 17%
	Pożyczki zabezp. zakładem ok. 14%		Rekojemstwa zabezp. zakładem ok. 10%		Pożyczki zabezp. ewentual- nym zastawem ok. 23%		Zastawij do wydzierżenia ok. 0.7%		Zastawij sądowe ok. 0.3%

Zestawienie liczb procentowych:

	Ilość umów %	Ilość pie- niędzy %	Ilość ręk- jemców %	Ilość wierzy- cieli %	Ilość dłużni- ków %	Ilość mie- sięcy %	Procentowy stosunek odpo- wiedników ca- łości %	Procentowy stosunek ilości lat w I i II okresie %
I okr.	66·2	69·3	75·3	68·0	63·4	61·7	65·8	62·5
II okr.	33·8	30·7	24·7	32·0	36·6	38·3	34·2	37·5
Całość	100	100	100	100	100	100	100	100

Zestawienie średnich rocznych:

	Ilość umów	Ilość pie- niędzy	Ilość ręk- jemców	Ilość wierzy- cieli	Ilość dłużni- ków	Ilość mie- sięcy	Średnia rocz- na odpowied- ników całości
I okr.	88	6884	30	106	101	1153	87·72
II okr.	75	5052	16	82	97	1195	75·93
Całość	83	6197	25	97	99	1168	83·46

dowodzą prawdziwości ostatnich wywodów i wniosków z dodaniem, że w II okr. było znacznie trudniej o rękjemców, — a zarazem świadczą o prawidłowości i skuteczności użycia metody odpowiedników w przedstawianiu całości złożonego problemu społeczno-gospodarczego w liczbach i wykresach. Dalsze zestawienia równie wymownie mogłyby potwierdzać uzyskany tu obraz, nie będziemy ich jednak mnożyć, ograniczając się tylko do obliczenia przeciętnej jednej pożyczki, która wynosiła w I okr. 75·34 77·93 grzywien mon. posp. pożyczonych na 12,9 13·1 miesięcy przez 1·18 1·19 wierzycieli 1·14 1·14 dłużnikom, — zaś w II okresie 64·86 67·08 grzywien, pożyczonych na 15·4 15·9 miesięcy przez 10·8 10·9 wierzycieli 1·27 1·29 dłużnikom, — wobec znanej nam już przeciętnej pożyczki dla całości kredytu, która wynosiła 72·6 74·2 grzywien pożyczonych na czas 13·6 14·0 miesięcy, przez 1·2 1·1 wierzycieli 1,1 1·2 dłużnikom.

Przypatrzmy się jeszcze terminom i wysokościami kwot pożyczonych w obu okresach dla dopełnienia poglądu na I i II okr., więc na termin ¹⁾:

do 3 miesięcy	zawarto w I okr. 20·0% 20·3% umów, w II okr. 14·2% 14·0% umów,						
od 3 mies. do 1 roku	"	"	"	"	"	"	"
powyżej 1 roku	"	"	"	"	"	"	"
nieoznaczony	"	"	"	"	"	"	"

zaś na kwoty ²⁾:

do 20 grzywien	zawarto w I okr. 40·6% 41·2% umów, w II okr. 45·4% 45·6% umów,						
ponad 20 grzyw. }	"	"	"	"	"	"	"
do 200 grzyw. }	"	"	"	"	"	"	"
ponad 200 grzyw.	"	"	"	"	"	"	"
nieoznaczone	"	"	"	"	"	"	"

¹⁾ Patrz tablica XIII zestawienie sumaryczne i procentowe okresów na str. 68.

²⁾ " " XIV " " " " " na str. 69.

Zaliczywszy terminy nieoznaczone do kategorii długoterminowych pożyczek w myśl tego, co ustaliliśmy na str. 87—88, widzimy w I okresie przewagę terminów krótkich i średnich łącznie nad długimi, co by dalej świadczyło o większej łatwości spłacania długów i o tem, że dłużnicy nie byli zmuszani okolicznościami do zaciągania pożyczek pod zastaw — z reguły długoterminowy. Przeciwnie jest w II okresie, gdzie wzrost ilości i wysokości zastawów zwłaszcza użytkowych, t. j. długoterminowych pożyczek, świadczy o gorszym położeniu dłużników. Nadto rozkład kredytu na krótki, średni i długi jest bardziej równomierny w I niż II okr., gdzie różnice między czasokresami terminów wynoszą około 15% umów; to zaś mówi, że dłużnik w I okr. miał większą łatwość i swobodę w wyborze czasokresu trwania stosunku dłużnego i wybierał średni jako najdogodniejszy dla siebie, gdy w II okresie przypuszczać można pewien przymus na dłużnikach, może niekoniecznie ze strony wierzycieli wywierany, ile ze strony okoliczności i stosunków gospodarczych.

Tylko co do wysokości kwot pożyczanych różnice między okresami są niewielkie — w I okresie góruje kredyt średni nad drobnym w silniejszym cokolwiek stopniu niż w II, z czego znów możnaby sądzić, że dłużnicy więcej liczyli się z wysokością pożyczki w II okresie wobec trudności, jakie poprzednio stwierdziliśmy.

Całość porównania świadczy, że stosunki gospodarcze w latach 1460—1468 były gorsze, niż w latach 1436—1450; mniejsza była ilość wolnego kapitału, kredyt skutkiem tego był trudniejszy do uzyskania i cięższy w warunkach, t. j. droższy, a ruch kredytowy bujniej i pomyślniej rozwijał się w latach 1436—1450. Jaskrawa to różnica obrazów rozdzielonych dziewięćcią lat, z którego brak świadectw, lecz w którym zająć mogły ważne zmiany; — kto wie, czy nie w nich właśnie leży przyczyna braku źródłowych danych?

Poszczególne lata obu okresów wykazują silne różnice między sobą, co uwydatnia wystarczająco wykres tablicy XVIII (str. 103), przyczem zwrócić uwagę należy na przebieg czarnej kreskowanej linii i na jej punkty wytyczne, oznaczające rzeczywiste odpowiedniki całości stosunków kredytowych w poszczególnych latach.

ROZDZIAŁ IV.

Szczegóły stosunków kredytowych.

Rozważywszy całokształt życia kredytowego przedewszystkiem pod względem jego form i rozwoju w czasie, wejść musimy w szczegóły jemu właściwe, jak stopa procentowa, terminy, raty, spłacalność długów i t. p., dzięki czemu badane zagadnienie uwydatni się w szczegółach, dotychczas tu mało lub wcale nie uwzględnianych.

1. Rodzaje pieniądza w kredycie.

Przyglądając się powierzchownie zestawieniom¹⁾, nie możemy nie zwrócić uwagi na jakość monety, którą posługiwano się w stosunkach. Ze względu na rodzaj użytego pieniądza odróżniamy umowy, których kapitał wyraża się *a)* w monecie pospolitej, *b)* w innych gatunkach monet, przeważnie w gatunkach lepszych²⁾, *c)* w płodach naturalnych lub wyrobach rzemieślniczych, *d)* w różnych wartościach pieniężnych i w naturaljach równocześnie³⁾.

Przytoczone tu zestawienie (patrz tablica XIX na str. 107) umów wedle sposobu wyrażenia w nich wartości długu wykazuje, że najczęściej posługiwano się w transakcjach monetą pospolitą wyłącznie; — lepszych krajowych i obcych gatunków monet wyłącznie użyto tylko w 7% transakcyj, wogóle zaś obce i lepsze krajowe gatunki miały zastosowanie w 11,7% umów (wraz z monetą pospolitą, albo wraz z naturaljami, albo tylko same); — w I okresie obce i lepsze gatunki monet były znacznie częściej stosowane (12,8% umów) niż w II (8,3%); — natomiast transakcje kredytowe przy pomocy pło-

¹⁾ Patrz tablica X. na str. 60—61.

²⁾ Floreny węgierskie, floreny tureckie, grzywny groszy praskich, grzywny półgroszy, grzywny monety lepszej, wybranej, dawnej.

³⁾ Ze względu na niestosowanie uzupełnień do sum wyrażonych w gatunkach lepszych monety i na wielką trudność stosowania do nich uzupełnień, posługiwać się będziemy tylko liczbami źródłowemi, nieuzupełnionemi.

TABLICA XIX.

Zestawienie umów kredytowych poszczególnych form
ze względu na jakość monety, użytej w transakcjach.

Rodzaj umów kredytowych			Umowy opiewające na:							umowy nieoznaczone pod względem środka tran- zakcji	Razem
			monetę pospolitą wyłącznie	monetę pospolitą wraz z monetą lepszą, pol- ską i obcą:	monetę pospolitą wraz z płodami naturalnymi i przemysłowymi:	monetę pospolitą wraz z mo- netą lepszą, polską i obcą, oraz z płodami naturalnymi i przemysłowymi:	wyłącznie monetą lep- szą, — polską i obcą:	monetę lepszą, polską i obcą, wraz z płodami natural- nymi i przemysłowymi	wyłącznie płody natu- ralne i przemysłowe:		
Pożyczki zabezpie- czone zapisem w ks.ęgi w okresie	I	103	3	1	—	—	8	—	2	1	118
	II	36	—	—	—	—	1	—	—	—	37
Pożyczki zabezpie- czone zakładem w okresie	I	172	14	—	—	—	20	—	—	1	207
	II	38	—	—	—	—	2	—	—	—	40
Rękojmemstwa	zabezpieczone zapisem w księgi w okresie	I	47	1	—	—	2	—	—	10	60
		II	12	—	—	—	—	—	—	2	14
	zabezpieczone zakładem w okresie	I	97	7	2	—	13	1	—	3	123
		II	16	1	—	—	3	—	—	—	20
	zabezpieczone warunkowym zasławem w okresie	I	66	7	—	—	3	—	—	—	76
		II	28	—	—	—	2	—	—	—	30
Pożyczki zabezpie- czone warunko- wym zasławem w okresie	I	183	6	2	1	—	17	—	1	—	210
	II	82	3	2	—	—	4	—	—	—	91
Zasławy	z dzierżeniem w okresie	I	56	1	—	—	5	—	—	5	67
		II	48	3	—	—	5	—	—	—	56
	do wydzierże- nia w okresie	I	6	—	—	—	—	—	—	—	6
		II	3	—	—	—	—	—	—	—	3
	bez dzierżenia w okresie	I	153	12	1	—	15	—	1	4	186
		II	58	3	—	—	3	—	—	3	67
	sądowe w okresie	I	2	—	—	—	—	—	—	—	2
		II	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Sumy umów bez względu na formy we- dług grup	I okres	885	51	6	1	—	83	1	4	24	1055
	II okres	324	10	2	—	—	20	—	—	5	361
	w obu okre- sach razem	1209	61	8	1	—	103	1	4	29	1416
Procentowy stosunek ilości umów według grup	w I okresie jako 100%	83,9	4,8	0,6	0,1	—	7,9	0,1	0,4	2,3	100%
	w II okresie jako 100%	89,8	2,8	0,5	0,0	—	5,5	0,0	0,0	1,4	100%
	w całości jako 100%	85,4	4,3	0,6	0,07	—	7,3	0,07	0,26	2,0	100%

TABLICA XX.

Zestawienie sum pieniężnych pożyczonych w poszczególnych latach w monetach różnej jakości i w towarach.

Rok	Sumy pieniężne umów zawartych częściowo lub całkowicie w monecie pospolitej			Sumy pieniężne umów, zawartych częściowo lub wyłącznie w monetach lepszych, — polskich i obcych, — przeliczone na monetę pospolitą ¹⁾			Wartości umów, zawartych częściowo lub wyłącznie w towarach, przeliczone na monetę pospolitą ²⁾		
	w liczbach absolutnych		‰ wszystkich sum roku	w liczbach absolutnych		‰ wszystkich sum roku	w liczbach absolutnych		‰ wszystkich sum roku
	grzywien	gr.		grzywien	gr.		grzywien	gr.	
1436	3.373	—	84,4	609	5	15,3	11	—	0,3
1437	6.371	15	75,9	2.023	31	24,1	—	—	—
1438	5 803	38	81,6	1.311	16	18,4	—	—	—
1439	1.742	24	44,0	2.191	36	55,4	25	—	0,6
1440	1.674	42	46,0	1.966	34	53,9	0	45	0,1
1441	4.287	36	86,5	668	38	13,4	3	—	0,1
1442	4.039	24	76,7	1.228	31	23,3	—	—	—
1443	4.303	25	49,4	4.405	30	50,6	—	—	—
1444	4.662	41	87,7	647	27	12,2	3	—	0,1
1445	2.077	—	59,1	1.438	42	40,9	—	—	—
1446	6.331	36	77,5	1.550	17	19,0	284	—	3,5
1447	4.341	20	97,2	124	32	2,8	—	—	—
1448	4.693	19	99,2	38	8	0,8	—	—	—
1449	3.212	42	96,4	115	35	3,5	2	—	0,1
1450	3 883	36	99,2	17	12	0,4	15	—	0,4
Razem w I okresie	60.798	14	76,5	18.338	17	23,1	343	45	0,4
1460	3.032	16	94,4	181	22	5,6	—	—	—
1461	508	24	78,4	137	29	21,2	2	—	0,4
1462	5 642	14	90,0	627	—	10,0	—	—	—
1463	1.286	18	99,8	—	—	0,0	3	6	0,2
1464	2.109	41	91,9	186	32	8,1	—	—	—
1465	2.308	38	99,7	7	13	0,3	—	—	—
1466	2.600	42	78,6	710	4	21,4	—	—	—
1467	1.315	44	95,2	66	32	4,8	—	—	—
1468	1.697	29	63,1	991	17	36,9	—	—	—
Razem w II okresie	20.502	26	87,58	2.908	5	12,4	5	6	0,02
Razem w obu okresach	81.300	40	79,0	21.246	22	20,7	349	3	0,3

¹⁾ Patrz tamże; — obliczone tu przez odjęcie liczby z powyżej (przypis 1) wymienionej rubryki oraz wartości płodów naturalnych danego roku od ogólnej sumy pożyczonych pieniędzy w danym roku, przeliczonej na monetę pospolitą.

²⁾ Wartości płodów naturalnych i przemysłowych obliczono na podstawie wiadomości źródłowych, albo na podstawie oszacowania przypuszczalnej wartości danego obiektu.

dów naturalnych i wyrobów przemysłowych, (samych lub z pieniędzmi), wykazują znikomy procent (1% umów w ogóle stosunków, 1,2% w I okresie, 0,5% w II okresie). Niema żadnych wyrażniejszych wskazówek, czy pewne formy kredytu specjalnie wyróżniają się stosowaniem lepszych lub obcych gatunków monet; pożyczki zabezpieczone zakładem i rękojmemstwa zabezpieczone zakładem wykazują wprawdzie wyższy procent umów w monetach częściej lub wyłącznie obcych wzgl. lepszych, niż inne rodzaje kredytu, lecz teksty odpowiednich zapisek nie zdradzają przyczyn tego zjawiska, które mogło być wynikiem zbiegu okoliczności, a następstwem jakiejś istotnej przyczyny.

Dokładniejszy pogląd na omawianą kwestję da nam następne zestawienie sum względnie wartości pieniężnych umów zawartych albo w pospolitej, albo w obcej i lepszej krajowej monecie, albo w towarach przeliczonych na monetę pospolitą dla ułatwienia porównania — (patrz tablica XX na str. 108).

Tablica ta potwierdza, że transakcje dokonywane płodami naturalnymi względnie przemysłowymi małą odgrywały rolę w kredycie nie tylko pod względem ilości umów tego rodzaju, ale w większej jeszcze mierze pod względem przypuszczalnej wartości tych płodów (0,3% całości stosunków kred.), oraz że w II okresie znacznie mniej co do ilości i znacznie mniejszych co do wartości zawarto umów w obcych i lepszych polskich gatunkach monet i w płodach niż w I okresie (w II 12,4% przeciwko 23,1% w I w monetach, zaś 0,02% w II przeciwko 0,4% w I okresie w płodach. Rozszerzając te dane na całość stosunków gospodarczych, możemy przypuścić, że obieg obcych względnie lepszych polskich monet w ziemi przemyskiej w latach 1436—1450 wynosił około $\frac{1}{4}$ części całego obiegu pieniężnego, zaś w l. 1460—1468 tylko około $\frac{1}{8}$ części; ale i tu w obrębie naszych dwóch okresów widzimy wybitne różnice w poszczególnych latach, zwłaszcza lata 1436—1446 wykazują duże obroty lepszymi gatunkami (od 12,2% do 55,4% w pojedynczych latach), które łącznie w tych latach wynosiły:

Lata	Transakcje w monecie pospolitej na sumę grzywien monety pospolitej		Transakcje w monetach polskich lepszych lub obcych, przeliczonych na monetę pospolitą na sumę grzywien		Transakcje w naturaljach, oszacowanych w monecie pospolitej na sumę grzywien		Razem wszystkie transakcje przeliczone na monetę pospolitą w sumie grzywien
	w liczbach absolutnych	%	w liczbach absolutnych	%	w liczbach absolutnych	%	
1436—1446	44 666—41—	70,8	18.042—25—7	28,5	326—44—15	0,6	63.036—15—4
1447—1450	16.131—21—	98,1	295—39—14	1,8	17 — —	0,1	16.444—12—14

w przeciwieństwie do lat 1447—1450, które pod tym względem wyglądają znacznie gorzej niż okres II. Jest prawdopodobne, że objaw ten jest bezpośrednim następstwem uchwały sejmu piotrkowskiego z r. 1447 zakazującej obiegu obcych monet, potwierdzonej uchwałą z r. 1451¹⁾, świadczy to o chwilowym przynajmniej posłuchu dla uchwał sejmowych, i ich wpływie na życie gospodarcze i kredytowe.

Dalszym ciągiem lat 1447—1450 pod tym względem, lecz o bardziej już optymistycznym wyglądzie wydają się lata 1460—68, — brak jednak danych z lat 1351—1459 zabrania stwierdzenia wpływu znanych ustaw na stosunki pieniężne. W każdym razie lata 1460—1468 wykazują znaczniejsze ożywienie obrotów w monetach obcych wzgl. lepszych polskich (od 0,0% do 36,9% w pojedynczych latach); jaskrawe różnice między pojedynczymi latami są następstwem przypadku, a niektóre lata mają frekwencję równą średniej frekwencji monet obcych i lepszych z lat 1436—1446. Zmniejszenie się ilości monet obcych wzgl. lepszych w obiegu w II okresie przypisać można także ogólnemu pogorszeniu się stosunków gospodarczych, stwierdzonych poprzednio, wyrażające się między innymi także i tym właśnie objawem odpływu cenniejszych gatunków pieniądza.

Należy jeszcze oddzielić monety lepsze polskie od monet obcych dla zobrazowania znaczenia ich obu. Tablica X wykazuje ilość monety obcej i monety lepszej polskiej w ciągu lat w liczbach absolutnych; tu przeliczymy je na monetę pospolitą dla udogodnienia porównania, a tak uzyskany obraz stosunków pieniężnych jest znów pouczający.

W I okresie pożyczono we florenach węgierskich na sumę przeliczoną na monetę pospolitą 4.700 grzywien 29 gr. (74,6%)²⁾ w szerokich groszach praskich 1572 grzywny 26½ gr. (24,9%)³⁾ a we florenach tureckich pożyczono tylko w r. 1443 kwotę 28 grzywien 10 gr. (2 pożyczki, 0,5%); razem pożyczki w obcej monecie wynosiły 6.301 grzywien 24 gr. (100%). Pożyczki w lepszej monecie polskiej wynosiły przeliczone na monetę pospolitą 12,036 grzywien 42 grosze⁴⁾, co w łącznej sumie pożyczek w monecie odmiennej od pospolitej stanowi 65,6%.

¹⁾ Patrz Piekosiński: „O monecie i stopie menniczej w Polsce“ str. 79, oraz Długosz: „Opera omnia“ tom XIV, str. 81 i str. 33 i 35 niniejszej pracy.

²⁾ Najwięcej pożyczono w roku 1443 mianowicie 3,723 grzywien w monecie pospolitej.

³⁾ Najwięcej pożyczono w r. 1445 t. j. 485 grzyw. 31 gr. w mon. posp.

⁴⁾ Pożyczki w lepszej monecie polskiej skupiają się głównie na lata 1437—1440; wtedy pożyczki te wynoszą 6736 grzywien pospolitych.

W II okresie pożyczki we florenach węgierskich równały się 2190 grzywien 34 gr. monety pospolitej (94,1⁰/₀), a pożyczki w sze-rokich groszach praskich tylko 136 grzyw. 32 gr. (5,9⁰/₀). Pożyczki w lepszej monecie polskiej dają wtedy tylko 580 grzywien 34 gr., co stanowi 20⁰/₀ ogólnej sumy pożyczek w monecie lepszej od pospolitej.

W obu okresach pożyczono 6891 grzyw. 15 gr. we florenach węgierskich, 1709 grzyw. 10¹/₂ gr. w groszach praskich i 28 grzywien i 16 gr. we florenach tureckich, razem 8.628 grzywien 42 gr. (40,6⁰/₀), a w lepszej monecie polskiej 12.617 grzywien 28 gr. mon. posp. (59,4⁰/₀).

W I okresie widzimy dość znaczny obieg monet obcych w stosunku do lepszych polskich gatunków, równy około połowie wartości obiegu tych ostatnich; w II okr. wręcz przeciwnie obieg monet obcych jest czterokrotnie większy, niż obieg lepszych polskich. Zważywszy, że zanik lepszych gatunków polskich występuje całkiem wyraźnie w r. 1447 tuż po znacznej ich frekwencji w latach bezpośrednio poprzedzających, uzyskujemy argument na potwierdzenie przypuszczenia, że to ustawy sejmów z r. 1447 i 1451 tak oddziaływały na obieg monetarny; — również w tych latach 1447—1450 obserwujemy osłabienie obrotów w monetach obcych.

W latach 1460—1468 istotnie lepsze monety polskie małą odgrywają rolę, natomiast wielkiem wzięciem cieszą się monety obce, właśnie może dzięki brakowi polskich lepszych, można jednak przypuszczać, że ostrze ustaw sejmowych, wymierzone przeciw monecie niedenarowej albo stępiło się z biegiem lat i potrzeby życia okazały się silniejsze w swych objawach gospodarczych, niż ustawa, zwłaszcza jeśli jej przestrzegania władze nie pilnowały, albo ustawy zostały cofnięte, o czem jednak nie wiemy, — istnieją bowiem bądź-co-bądź stypulacje w lepszych gatunkach monet polskich.

Biorąc pod uwagę stosunek obrotu monet obcych do monety polskiej, bez względu na jej jakość i gatunek, uzyskujemy:

Okresy	Wartość transakcyj zawartych									
	w monetach polskich			w monetach obcych			w towarach			
	wyrażonych w monecie pospolitej									
	w liczbach absolutnych		w 0/0	w liczbach absolutnych		w 0/0	w liczbach absolutnych		w 0/0	
	grzywien gr. den.			grzywien gr. den.			grzywien gr. den.			
I	72.835	7 10	91,7	6.301	23 11	7,9	343	44 15	0,4	
II	21.083	12 10	90,0	2 327	18 4	9,98	5	6 —	0,02	
Całość	93.918	20 20	91,3	8.628	41 15	8,4	349	2 15	0,3	

Pomijając znikomą rolę transakcyj w towarach, przekonujemy się ostatecznie, że ponad 8% wartości wszystkich transakcyj przypada na dokonane częściowo lub całkowicie w monetach obcych, — w latach 1436—1450 stosunek ten jest mniejszy, w latach 1460—1468 powiększa do 10% najwidoczniej kosztem wycofania z obiegu polskich lepszych pieniędzy, co jest dość znamienne.

Wszystkie powyższe wywody odnoszą się do stosunków kredytowych, można jednak tu odtworzony obraz odnieść do całości stosunków pieniężnych na naszym terytorjum około połowy XV wieku, bez obawy popełnienia większego błędu. Ruch kredytowy bowiem, nie będąc wpływem jakiejkolwiek świadomości i celowo zorganizowanej akcji zbiorowej, lecz tylko następstwem potrzeb gospodarczych jednostek, nie podlegał wpływom innym, jak tylko tym, które oddziaływały na całość stosunków pieniężnych. Udział czyto pieniędzy obcych, czy naszych lepszych gatunków w obrotach kredytowych, jest — sędzę — wiernem odbiciem stosunków pieniężnych w danym czasie i danem terytorjum, zwłaszcza, że rozważanie niniejsze oparto na szerokich podstawach i dużych stosunkowo sumach, różnorodność więc roli przypadkowych okoliczności anuluje się wzajemnie; można przeto stwierdzić, że w badanym czasie w ziemi przemyskiej w całej masie kursujących pieniędzy znajdowało się około 8% obcej monety.

Czy jakość monety, w której zawierano transakcje, względnie w której żądano spłaty długów odgrywała rolę i jaką? Odpowiedź twierdzącą dać można choćby na podstawie istnienia stosunkowo licznych zapisów umów w cenniejszych monetach. Znamy już ilość umów zawartych całkowicie lub częściowo w lepszej monecie. Otóż na owych 166 umów¹⁾ źródło podaje specjalne zastrzeżenia, odnoszące się do jakości monety w 16 stypulacjach; jeden raz dług, zaciągnięty w monecie pospolitej, w razie niespłacenia w umówionym terminie ma być spłacony w terminie późniejszym, ale w półgro szach²⁾; — w 1 wypadku przy umowie opiewającej na półgrosze wyraźnie zaznaczono, że czynsz roczny z zastawionego obiektu ma być płatny w monecie pospolitej³⁾. O wiele już częstsze są (8 wypadków) pożyczki zabezpieczone zakładem, opiewające na lepsze gatunki monet, w których spłatę zakładu przewidziano wyraźnie w tych samych gatunkach monet⁴⁾; — wreszcie w sześciu wypad-

¹⁾ Patrz str. 107, tablica XIX.

²⁾ 195.

³⁾ 1206.

⁴⁾ 1589; 1335; 1760 i 1761; 2003; 4633; 4508; 1228; 1276.

kach zastrzeżono zwrot w takiej samej monecie, w jakiej dług zaciągnięto¹⁾. Wobec tego zaznaczyć należy rzadkość specjalnych zastrzeżeń co do jakości monety, przypuszczać jednak można, że domagano się spłaty długu w tej wartości przynajmniej, w jakiej go zaciągnięto.

2. Obowiązek służby wojskowej, a kredyt.

Kilkakrotnie poprzednio wzmiankowaliśmy, że stosunki kredytowe opierają się bezpośrednio lub pośrednio o ziemię, że opisywany tu kredyt, to kredyt rolniczy (w przeważającej przynajmniej części). Stwierdziliśmy, że 56·2% 57·9% pożyczek jest zabezpieczonych silniej lub słabiej na ziemi (pożyczki zabezp. warunkowym zastawem poręczone lub nieporęczone, oraz faktyczne zastawy wszelkich rodzajów), — z kolei przeto wypada zapoznać się bliżej ze stosunkiem kredytu do ziemi, na której się opierał, z której powstał i dla której służył. Wiadomo zaś, że w Polsce posiadanie majątku ziemskiego łączyło się ściśle z obowiązkiem obrony państwa. Omawiając więc stosunek kredytu do majątku ziemskiego, zająć się musimy także stosunkiem tegoż do obowiązków wojskowych stron, umawiających się o kredyt.

Ustalono w nauce zasadę, że „zastawnik (biorący zastaw = wierzyciel) ponosił ciężary publiczne, ciążące na dobrach, a także i służbę wojskową²⁾”. Nie przecząc temu podkreślić jednak należy, że w ziemi przemyskiej spotykamy się z szeregiem odchyłeń od tej zasady. Nie we wszystkich umowach o małą lub warunkową alienację, (zastawy faktyczne i warunkowe), omawiano stosunek stron do obowiązku służby wojskowej (*expeditio bellica*) z tytułu dzierżenia lub na wypadek ewentualnego dzierżenia wchodzącego w grę obiektu majątkowego; wyraźnie co do tego wypowiada się 43 umów, a wśród nich w 42 wypadkach³⁾ obowiązki wojskowe pozostawały w całej rozciągłości po stronie dłużnika, to jest właściciela obiektu; natomiast rzeczony ciężar spaść miał na wierzyciela tylko w konsekwencji 2 umów⁴⁾. Prócz tych — w jednym wypadku dzierżawy (arenda — akt niekredytowy) obowiązek służby wojskowej przenie-

¹⁾ 1195; 4798; 4801: 5759; 6198; 676.

²⁾ Dąbkowski „Zarys polskiego prawa prywatnego“ wyd. III. (1922) str. 282.

³⁾ 234; 325; 676; 774: 874; 973; 1024; 1039; 1202; 1643; 1861; 2592; 2932; 3023; 3074; 3528; 3595; 3657, 3655, 3656; 3665; 3979; 4149; 4337; 4623; 4635; 4681; 4732; 4792; 4892; 5000; 5327; 5367; 5588; 6012; 6013; 6015; 6025; 6035; 6041; 6053; 6524; 6568; 4623.

⁴⁾ 878; 1507; 1561.

siono na dzierżawcę¹⁾), i w jednym wypadku, gdy wuj za pewną sumę pieniędzy odstępuje swój majątek siostrzeńcom z zastrzeżeniem dania mu dożywocia, obowiązek wojskowy przechodzi na nowych właścicieli²⁾).

Jest zrozumiałe, że w wypadkach umów, gdy dłużnikowi raczej chodziło o uzyskanie kapitału, niż wierzycielowi o lokatę tegoż, wierzyciele starali się zagarnąć jak najwięcej korzyści dla siebie, składając ciężary na dłużników, znajdujących się w trudniejszej sytuacji. Ustalona powyżej przewaga liczebna umów kredytowych, wyraźnie zwalających obowiązki wojskowe na dłużnika, nie przesądza jeszcze jeszcze zasady prawnej, przeciwnej temu, ogólnie obowiązującej, wskazuje jednak, że w praktyce działa się rozmaicie.

Niezależnie od umów co do wypraw wojennych, znajdujemy klauzule co do t. zw. *expeditionale*, *expeditionalia* = wyrząd wojenny; był to pewnego rodzaju ciężar złożony na kmieci, stanowiący korzyść właściciela³⁾). Nie wchodząc w kwestję, na czym zasadzało się owo *expeditionale*, stwierdzamy tylko, że owa korzyść, genetycznie wywodząca się od obowiązków wojskowych, w różnych umowach przypada bądź dłużnikowi-właścicielowi obiektu zastawionego, bądź też wierzycielowi, — zależnie od jakości formy zastawu, a nawet przy zastawach z dzierżeniem pozostaje niekiedy przy dłużnikach (np. w zap. 4932).

Wyprawy wojenne, pospolite ruszenie, najazdy tatarskie lub służba przy boku króla (wojskowa i cywilna), należały do powodów odraczających terminy sądowe, mogły więc przez analogię odraczać i wykonanie zobowiązań⁴⁾). Dla uniknięcia posługiwania się tym środkiem procesowym, zastrzegano często spłatę długu w oznaczonym terminie bez względu na ewentualną wyprawę wojenną lub służbę królewską⁵⁾).

¹⁾ 5269.

²⁾ 6566.

³⁾ Zap. 1039 „... (dłużnik) *expeditionalia recipere debet*“.

Zap. 1024 „...*Expeditionem Nicolaus (dłużnik) debet intercedere et expeditionalia recipere post kmethones*“.

Zap. 6035 „... (dłużnicy) *debeut ipsam (wierzycielkę) tueri a bello et expeditionales debet recipere ipsa domina*“ (wierzycielka).

Zap. 4623 „... *Sin non solverit (dłużnik), debet eis (wierzycielom) dare intro-missionem in medietatem villae D. et cum piscinula... et cum taberna, expeditionibus bellicis alias swyrzandy. Stiborius (dłużnik) aut successores obligati sunt a bello aut expeditione bellica intercedere*“.

Nadto zapiski 834, 846, 4932, 5377.

⁴⁾ Np. 369; 463; 1340; 1675, 1700; 2861; 3025; 3435; *passim*.

⁵⁾ Np. 25; 28; 29; 32; 52; 54; 155; 2045; 3112; 3118; 7312; *passim*.

TABLICA XXI.

Zestawienie umów wedle ujętego w nich stosunku wielkości obiektów zastawnych do kwot, za które je zastawiano.

L. p. grupy	Grupy umów zdefiniowane ze względu na stosunek wielkości zastawów do wysokości kwot pożyczonych	Poręczone po- żyteczki z wa- zastawem	Poręczone po- żyteczki z wa- zastawem		Pożyczki za- bezpieczone warunkowym zastawem	Z a s t a w y								Sumy grup umów	
			Ilość	‰		Ilość	‰	z dzier- żeniem	do wy- dzierże- nia		bez dzierże- nia		sądowe		
									Ilość	‰	Ilość	‰	Ilość	‰	
Umowy, w których każdym 10 grzywnom odpowiadał															
1	Zastaw 1 łanu	11	10,4	32	10,7	23	18,7	2	22,2	24	9,5	2	40,0	94	11,9
2	Obiekt mająt., z którego płynął czynsz 1 grzyw. r.	13	12,4	29	9,6	—	—	—	—	2	0,8	—	—	44	5,5
3	Więcej niż 1, mniej niż 2 łany	5	4,7	14	4,7	11	8,9	—	—	10	3,9	1	20,0	41	5,1
4	2 lub więcej łanów	2	1,8	3	1,0	—	—	—	—	2	0,8	—	—	7	0,9
5	Obiekt mająt., dający 1—2 grzyw. czynszu .	6	5,7	8	2,7	—	—	—	—	—	—	—	—	14	1,8
6	" "														

W sprawach wojskowych obowiązków szlachty odgrywał przeto kredyt rolę znaczną, — nagiął nakazy prawa wojskowego do wymagań interesu kontrahentów i omijał przeszkody, stawiane mu przez obowiązki wojskowe i przywileje z nich wynikające dla kontrahentów.

3. Stosunek wielkości obiektów zastawnych do wysokości pożyczek i ich oprocentowania.

Przy rozpatrywaniu stosunku kredytu do ziemi istotną jest kwestja wielkości obiektów majątkowych w zależności od pożyczanych sum pieniężnych, zabezpieczanych na nich.

Szczegółowy przegląd wszystkich rzeczonych obiektów wraz z kwotami, za które je faktycznie lub warunkowo zastawiono, podany był w szeregu tablic w dodatku III, które musiały pozostać w rękopisie. Tu umieścimy tylko statystyczne ujęcie owych zestawień wedle form kredytowych¹⁾. Suma całkowita warunkowych i faktycznych zastawów przedstawia się następująco:

A)	Pożyczki zabezp. rękojmemstwem i warunkowym zastawem	106
B)	Pożyczki zabezp. warunkowym zastawem	301
C)	Zastawy z dzierżeniem	123
D)	„ do wydzierżenia	9
E)	„ bez dzierżenia	253
F)	„ sądowe	5
Razem		797 ²⁾

Wszystkie te umowy należy rozpatrzyć z punktu widzenia, jak kontraktujące strony ujmują w umowach rzeczony stosunek zastawianej ziemi do wielkości pożyczki. W zależności więc od tego, jak wielkie zastawy i jakie dochody z nich zostały dla wierzycieli w umowach przewidziane, podzielić możemy ogół ich na 18 grup, zaznaczając odrazu, że wśród nich ośm pierwszych stanowi jedną kategorię, dziesięć zaś następnych (ostatnich) drugą³⁾, (t. j., że czynsz roczny jest większy niż 10%, mniejszy niż 20% pożyczonego kapitału).

¹⁾ Patrz tabl. XXII statyst. — Zestawienia, o których mowa, i wywody, na nich oparte, obejmują tylko ilości faktów źródłowo stwierdzonych, — bez jakichkolwiek uzupełnień z tytułu interpolacji luk.

²⁾ Tablica IX stat. rubryka „Sumy z całości“.

³⁾ Wyszczególnione tu grupy zaopatrzone były pierwotnie w tablicy specjalnymi znakami, indentyicznymi ze znakami, jakie znajdują się przy odpowiednich szczegółowych pozycjach tablic dodatku III, dla uwidocznienia, które pozycje dodatku III zostały zesumowane w liczby łączne, podane w tablicy XXI.

Przedewszystkiem odrzucamy grupę umów, w których albo obiekt albo kwota zastawna pozostaje nieznana (grupa 18), jako nie nadającą się do omawiania ze stanowiska stosunku wielkości obiektu do kwoty pieniężnej — z braku danych. — Z kolei zajmujemy się zastawami ruchomości, ujętymi w 2 grupy (15 i 16). Konie i woły są przedmiotem tylko warunkowych zastawów; z natury rzeczy wynikało, że ani jako trwały, dłuższy zastaw, ani jako zastaw bez dzierżenia nie mogły być używane, lecz stanowić mogły tylko ewentualny przedmiot chwilowego, krótkotrwałego zabezpieczenia długu w razie nieuiszczenia go w terminie, a więc zajęcie ich w zastaw miało charakter pewnej groźby i przymusu względem dłużnika, co odpowiada polskiemu terminowi tej czynności prawnej „ciążenie“. Najczęściej 1 wół lub w jego miejsce koń zabezpieczał $\frac{1}{2}$ grzywny długu, jak to z tablic szczegółowych widoczne; innych zwierząt domowych, jako przedstawiających mniejszą jeszcze wartość, nie brano w ciężenie¹⁾. Zdarzały się odchylenia w jedną lub drugą stronę, nie zanotowaliśmy jednak wypadku, by 1 wołu zastawiano za kwotę mniejszą niż $\frac{1}{4}$ grzywny lub większą niż 1 grzywna. Kwota średnia odpowiadająca jednemu wołu przy zabezpieczaniu pożyczek wyraża się w naszych stosunkach sumą 26,7 groszy.

Innych ruchomości nie wyszczególnialiśmy specjalnie; jako warunkowe zastawy często są stosowane, na co wskazują liczby procentowe (7, 6% i 10, 6% umów). Posługiwano się niemi w tym charakterze przy drobnych pożyczkach, — najmniejsza kwota w tej formie pożyczona wynosiła 1, największa 100 grzywien, przeciętna w naszych stosunkach 12 grzywien 36 $\frac{1}{2}$ gr. mon. posp., najliczniej pojawiają się tu kwoty 2—5 grzywien i 10—20 grzywien.

Najliczniejszą i obejmującą najszerszą skalę sum zastawnych jest grupa wsi zastawionych w całości lub w znanych nam częściach (grupa 11 a i b). Pragnąc ustalić kwoty zastawne wsi całych w wypadkach zastawiania części wsi lub pewnej znanej ilości wsi, sprawdzaliśmy kwotę zastawną, znaną ze źródła, do sumy za jedną całą wieś, to znaczy, gdy $\frac{1}{4}$ część wsi zastawiono za 20 grzywien, to w rozważaniach niniejszych uwzględniamy taki wypadek, jako zastaw 1 całej wsi za 80 grzywien. Zdajemy sobie sprawę z tego, że w praktyce owa $\frac{1}{4}$ część wsi nie musiała odpowiadać co do swej wartości czwartej części wartości całej wsi, a jeśli, przypuścimy, zastawiono 3 wsie łącznie za 300 grzywien, bynajmniej nie znaczy to, by każdą z osobna miano zastawić za 100 grzywien, nie

¹⁾ Jedyny raz spotykamy zastaw jałowicy za 12 groszy. — zap. 1788.

musiały one bowiem przedstawiać jednakowej wartości; — tem nie mniej wprowadziliśmy tu takie uproszczenie, nie chcąc rozdzielać i tak zawiłej kwestji na drobniejsze jeszcze zagadnienia; dążymy bowiem do zbadania przeciętnych stosunków, a nie wyszczególniania indywidualnych wypadków.

Pod zastaw jednej wsi pożyczano najrozmaitsze kwoty od 10 do 1000 grzywien mon. posp.; różnorodność kwot tu osiągniętych jest ogromna; najniższe, najwyższe i przeciętne¹⁾ pożyczki pod zastaw jednej wsi różnią się w poszczególnych formach kredytu dość znacznie, co ilustruje zestawienie poniższe:

Formy kredytowe:	Kwoty zastawne:		
	najniższe,	najwyższe,	przeciętne
Poręzione pożyczki zabezp. warunkowym zastawem	15 grz.	300 grz.	94 ¹ / ₂ grz.
Pożyczki zabezpieczone warunkowym zastawem	10 „	459 „	121 ² / ₃ „
Zastawy z dzierżeniem	30 „	1000 „	188 ¹ / ₂ „
„ do wydzierżenia	12 ¹ / ₂ „	130 „	63 ¹ / ₆ „
„ bez dzierżenia	12 „	800 „	144 ¹ / ₃ „
„ sądowe	—	—	—
Wszystkie pożyczki pod zastaw bez względu na formę	10 „	1000 „	140 „

Najczęściej zaś pojawiają się kwoty:

40 grzywien w 11 wypadkach	
50 „ „ 13 „	
60 „ „ 11 „	
80 „ „ 10 „	
100 „ „ 26 „	
125 „ „ 6 „	
150 „ „ 8 „	
160 „ „ 7 „	
200 „ „ 14 „	
300 „ „ 6 „	
nawet 800 „ „ 2 „	

Pierwsze zestawienie dodaje dalsze cechy charakterystyczne poszczególnych form kredytu do ujawnionych już poprzednio i świad-

¹⁾ Przekiętne pożyczki pod warunkowy lub faktyczny zastaw obliczamy, dzieląc sumy pożyczek uzyskanych w zastawach danej formy przez ilość tych pożyczek — tak dla jednej formy kredytowej, jak i dla wszystkich sześciu tu omawianych razem form.

czy o wartości różnych wsi, gdyż, jakkolwiek kwoty, za które je zastawiano, były w przeważającej ilości wypadków mniejsze od cen tychże¹), były jednak prawdopodobnie, proporcjonalne do wartości wsi i wielkości dochodów z nich czerpanych. Drugie zestawienie dowodzi pewnego schematycznego traktowania kwot pożyczkowych przez strony; pozwala domyślać się, że nie uwzględniano ściśle wysokości pożyczki w zależności od wielkości obiektu, lecz szacowano wieś niejako „na oko“. Może wyrobił się pewien „usus“ wśród szlachty w dostosowywaniu „mniej — więcej“ pożyczki do zastawu lub odwrotnie; dlaczegożby bowiem aż w 26 wypadkach zastawiano wsie po 100 grzywien, w 14 po 200, w 13 po 50 i t. d.? — Mamy tu do czynienia z szablonowem do pewnego stopnia traktowaniem kwot pożyczonych. Dodajmy jeszcze pewną ilość zastawów, opiewających na 100, 200, 50 i t. d. grzywien monety półgroszowej, grzywien groszy czeskich lub florenów, a zwiększą się jeszcze liczby ostatniego zestawienia. W szczegółowych wykazach zastawów mogą zwracać uwagę kwoty kunsztownie obliczone np. 129 grzywien 34 grosze 13 denarów i t. p. — pochodzą one z przeliczenia monet lepszych gatunków na monetę pospolitą, gdzie groszy i denarów nie dało się uniknąć; — źródło w takich razach mówi o kwotach kończących się na jednostkach florenów lub półgroszy, bardzo rzadko zapiski przekazują kwoty sprecyzowane w groszach, nigdy zaś w denarach. Zastawy całych wsi lub określonych ich części często były stosowane, objęły bowiem około $\frac{1}{3}$ zastawów faktycznych, a około $\frac{1}{4}$ warunkowych.

Z powyższem łączy się zastawianie nieokreślonych części wsi (grupa 12) i zastawianie większych kompleksów dóbr ziemskich z ich urządzeniami, dochodami, lub też zastawianie dóbr ziemskich w żaden sposób nie określonych dokładniej w źródle (grupa 13). Prócz kwot zastawnych niczego więcej nie da się powiedzieć o tych zastawach, brak bowiem danych, pozwalających na ustalenie szczegółów. Za zastaw nieokreślonych części wsi osiągnano pożyczki w kwotach:

¹ 59 w zestawieniu z 2863 i 4165 + 4171; — 933 w zest. z 2324, 3033, 3034; — 3664 w zest. z 3390 (wyderkauf); — 485 lub 2232 w zest. z 484; — 1242 + 1406 + 1407 lub 1863 lub 2329 + 2356 w zest. z 4413; — 6552 w zest. z 3689 + 4012; — 377 w zest. z 6093; — 4798 w zest. z 6055; 4205 w zest. z 3603 (sołtystwo); — 5635 w zest. z 5633 i 5634 (sołtystwa); — 7302, 3513, 3812, 4074 w zest. z 5639; — 379 w zest. z 1806; — 6212 w zest. z 6908 + 6909; — 459, 4302 w zest. z 959, 969, 1467; — 1209 w zest. z 893; — 2937, 2938 w zest. z 2026; — 68, 849, 1024, 2269 + 2530 w zest. z 2457; — 939 w zest. z 1415; — 1465, 2470, 4106 w zest. z 2469.

Formy kredytu:	Kwoty zastawne:		
	w grzywnach monety pospolitej najniższe, najwyższe, przeciętne		
Poręczone pożyczki zabezp.			
warunkowym zastawem	$5\frac{3}{4}$	13	$9\frac{1}{3}$
Pożyczki zabezp. warunko-			
wym zastawem	14	100	46
Zastawy z dzierżeniem . .	40	800	246
„ do wydzierżenia . . .	—	—	—
„ bez dzierżenia	20	$78\frac{2}{3}$	$46\frac{1}{2}$
„ sądowe	—	—	—
Wogóle wszystkich pożycz-			
czek pod zastaw	$5\frac{3}{4}$	800	94

Najczęściej powtarzające się tu kwoty mieszczą się między 30 a 50 grzywunami, a wskazują, że istotnie łączą się one z częściami wsi; (wyjątek stanowi zastaw z dzierżeniem takiej części za 800 grzywien¹⁾, co wpływa na wysokość przeciętnej dla zastawów z dzierżeniem. Gdyby abstrahować od tego pojedynczego wypadku, przeciętna ta wynosiłaby $103\frac{1}{8}$ grzywny).

Za zastaw całych kompleksów majątków ziemskich lub wogóle dóbr ziemskich zupełnie nieokreślonych osiągnano:

Forma kredytu:	Kwoty zastawne:		
	w monecie pospolitej najniższe, najwyższe, przeciętne		
Poręczone pożyczki zabezp. warunko-			
wym zastawem	73	1000	303
Pożyczki zabezpiecz. warunkowym za-			
stawem	3	170	$67\frac{1}{2}$
Zastawy z dzierżeniem	4	360	87
„ do wydzierżenia	—	—	—
„ bez dzierżenia	$1\frac{18}{48}$	800	85
„ sądowe	—	—	—
Wogóle wszystkich pożyczek pod za-			
staw	$1\frac{18}{48}$	1000	$99\frac{3}{5}$

Najczęściej pojawiały się kwoty:

200 grzywien w 3 wypadkach,

100 „ „ 4 „

¹⁾ Zap. 5741 — źródło mówi: „...M. de V. obligavit totam porcionem suam villae Vykothi...“ — określenie więc wystarcza na zakwalifikowanie tej umowy do niniejszej grupy, jakże jednak rozciągliwym jest pojęcie „tota portio sua villae“... zresztą to syn zastawia swoją część matce i bratu, co może tłumaczyć wysokość pożyczki przy niewielkim może(?) obiekcie zastawionym.

40 grzywien w 5 wypadkach.

30	"	"	6	"
20	"	"	4	"
10	"	"	5	"

W tej grupie da się odróżnić zastawy drobnych, nieokreślonych obiektów ziemskich za drobne kwoty, oraz zastawy wielkich, rzeczywistych kompleksów majątkowych, o dużej przypuszczalnie wartości, za kwoty wysokie. I tak drobne obiekty w ilości 57 zastawiono za kwoty od $1^{18}/_{48}$ do $43^{32}/_{48}$, a przeciętnie za 18 grzywien monety pospolitej, obiekty wielkie i kompleksy majątków w ilości 45 za kwoty od 50 do 1000, a przeciętnie za $198^{2}/_{5}$ grzywien.

Od tej grupy przechodzimy bezpośrednio do bardzo słabo reprezentowanej grupy 17, obejmującej zastawy wójtostw, sołtystw kopalni, oraz grupy 14, obejmującej zastawy karczem, młynów, domów etc. Częściowo szukać tych obiektów należy, jak powyżej zaznaczono, także w grupie kompleksów majątkowych. Oddzielnych zastawów sołtystw i wójtostw notujemy tylko cztery, a to wójtostwo w Samborze za 310 grzyw¹⁾; — 4 wójtostwa (w Birczy, Nowymbrodzie, Korzenicy i Nowej Wsi) za 20 grzywien łącznie; jest to prawdopodobnie zabezpieczenie reszty należnych pieniędzy za dokonane właśnie kupno jednego wójtostwa, a raczej sołtystwa, wspólnego dla czterech wsi, gdy cena kupna wynosiła 60 grzywien²⁾; — sołtystwo w Młodowicach za 30 grzywien³⁾ i sołtystwo w Lipnikach za 60 grzywien⁴⁾. Pragnąc i tu ustalić pewną przeciętną, (którą należy przyjmować z największymi zastrzeżeniami, jako opartą na małej ilości danych), obliczyliśmy ją w wysokości 109,8 grzywien. Prócz tych 4 wzgl. 5 zastawów umieściliśmy w tej grupie warunkowy zastaw kilku żup solnych w Soli, Jasienicy i Basowej za 3000 florenów węgierskich, t. j. za 3723 grzywien 46 groszy w roku 1443⁵⁾. Te obiekty zabezpieczały, jak widzimy, sumy różnej wysokości od 5 względnie 20 do 3733 grzywien, rozpiętość skali więc ogromna. Wobec znikomej ilości faktów (0,6 umów) nie można tych wyników uogól-

¹⁾ 3737; ta zapiska podaje zastaw za 620 grzywien, lecz w zestawieniu z zap. 3577 warunkowe obciążenie wójtostwa wynosiło istotnie 310 grzywien (z dochodem po $15\frac{1}{2}$ grzywiny rocznie z czynszów dla każdego z 2 wierzycieli).

²⁾ 5635 w zestawieniu z 5633 i 5634.

³⁾ 4205.

⁴⁾ 1737; Dokonano w tym czasie jeszcze jednego warunkowego zastawu połowy wójtostwa w Radymnie za 129 grzywien 9 gr, lecz nie wliczyliśmy aktu tego w nasze tablice, wiadomość pochodzi bowiem z A. G. Z. VIII nr. 64.

⁵⁾ 2043.

niać, — przeciwnie uważając niniejsze umowy za wyjątkowe, należy ją usunąć z pod ogólnych rozważań.

Przyczyn tego rzadkiego pojawiania się sołtystw i wójtostw, jako zastawów, dopatrywać się można w tem, że były one obiektami, niosącymi wielkie dochody właścicielowi. O ile więc sołtystwo lub wójtostwo nie zostało wykupione przez właściciela wsi, to taki sołtys lub wójt, korzystający z pełni dochodów, przyznanych mu przywilejem lokacyjnym, był dość bogatym, by nie potrzebował poszukiwać kredytu; — o ile sołtystwo było już własnością pana wsi, to ten mógł się wystrzegać zastawiania tego cennego, bo niosącego znaczne dochody, obiektu.

Nieruchomości przemysłowe, domy miejskie, stanowiąc 2,9⁰/₁₀ ogółu zastawów nasuwają więcej spostrzeżeń; zastawiono mianowicie:

	za kwotę zastawną		
	najmniejszą:	największą:	przeciętną:
5 karczem	6	50	29 ³ / ₅ grzyw.
12 młynów	2 ¹ / ₄	100	36 ³ / ₄ „
2 dochody z młynów	30	33	31 ¹ / ₂ „
2 domy w miastach	6 ¹ / ₄	30	18 ¹ / ₈ „

Wliczono tu nadto dwie umowy, obejmujące:

karczmę, młyn i 2 dworzyszczu razem za 33 grzywien, oraz karczmę, młyn i 1¹/₂ rybnika razem za 30 grzywien.

Przeciętnie zaś jedna nieruchomość przemysłowa, wiejska lub miejska lub dochody z niej były zastawione za 30¹/₃ grzywien. Niniejsza grupa zdaje się być najlepiej znaną, można było bowiem rozbić ją na szczegółowe obiekty, a różnice między karczmami lub młynami łatwo wytłumaczyć rozmiarami tych przedsiębiorstw lub ich korzystnem położeniem, np. karczma „Nabrzedze“ = na brzegu, u brodu lub mostu¹⁾, karczma „przy kościele“²⁾, zastawione za 50 wzgl. za 40 grzywien. Nie wliczyliśmy tu karczmy, zastawionej za 30 grzywien, z której płynęło 3 grzyw. czynszu rocznie, ten bowiem zastaw włączono do grupy umów drugiej, jako niosący czynsz, równy 10⁰/₁₀ pożyczonego kapitału³⁾.

Zastawy tak zwanych „curiae“, dworzyszcz i osiedli, służyły przeważnie dla zabezpieczenia drobniejszych pożyczek. Ten typ własności ziemskiej też nie jest dokładnie określonym pod względem wiel-

¹⁾ 2638.

²⁾ 2681 — 2 konie, tu wymienione, szacuję okragło na 10 grzywien, co odpowiada mniej więcej ówczesnym cenom koni.

³⁾ Brak jej tu w niczem nie wpływa na obliczenie przeciętnej, gdyż zgadza się ona z kwotą zastawną rzeczony karczmy.

kości i wartości. Co do „curiae“ należy uwzględnić dworzyszcza „curiae“, przypuszczalnie małe i większe posiadłości kilkunasto lub kilkudziesięciomorgowe, nieraz tylko chaty z ogrodami lub małym kawałkiem gruntu, t. j. posiadłości nadane wieśniakom nie na warunkach prawa niemieckiego, są więc wyrazem niezorganizowanego w jednolity system, pierwotnego lub samorządnego osadnictwa, sięgającego na Rusi Czerwonej wstecz do czasów książąt halickich. Z braku dowodów źródłowych bezpośrednich świadczą o tem 1) drobne kwoty, za które je zastawiano wzgl. sprzedawano, 2) wyraźne odróżnienie w źródle łańów od „curiae“¹⁾.

Drugi rodzaj „curiae“ to dwory szlacheckie z przynależnym do nich folwarkiem, zabudowaniami, więc samodzielne gospodarstwa właściciela wsi, wyjęte z pod norm prawa niemieckiego, jakkolwiek genetycznie z niem związane; szły one w zastaw za wyższe kwoty aż do 100 grzywien oraz występują w tych samych wsiach obok łańów, jako obiekt im przeciwstawiony lub z całości wsi wyodrębniony w danej transakcji²⁾.

Kryteria te jednak nie zawsze dadzą się stosować, zwłaszcza, że zdarzały się kwoty zastawne wyższe za „curiae“ — przypuszczalne gospodarstwa włościańskie, niż za „curiae“ — przypuszczalne folwarki i dwory. Wobec lakoniczności źródła i niewyjaśnienia sprawy w literaturze, zachowujemy jednolitość w traktowaniu statystycznym całej grupy i notujemy kwoty zastawne za nie: najniższą 3, najwyższą 100, przeciętną $11\frac{2}{3}$ grzywien mon. posp., zaznaczając, że wśród 80 zaliczonych tu „curiae“, 11 zastawiono za kwoty 9—14 grzywien, więc za kwoty bardzo bliskie przeciętnej. Sama zaś przeciętna zbliża się do przeciętnej kwoty zastawnej pojedynczych łańów, które zastawiano za 10 grzywien lub kwoty zbliżone do 10 grzywien, jak poniżej wskażemy.

Grupa umów, w których przedmiotem zastawu jest „kmić“ t. j. ziemia, zajęta przez jednego kmiecia, jest bodaj najbardziej nieustalona ze wszystkich dotychczas rozważanych. Notujemy w niej 28 umów, obejmujących razem 77 kmieci, ale poza nią kmiecie występują w innych grupach, o ile tylko źródło bliżej określa wielkość lub dochodowość siedziby chłopskiej. Co do zaliczenia zastawów kmieci do grup, kierowaliśmy się następującymi wskazaniem: jeżeli źródło wyraża się np. „zastawił kmieci“.. bez podania ich

¹⁾ 1253; — 1550; — 1358; — 2012; — 2282; — 1349; — 3154; — 3735; — 4206; — 3591; — 3976; — *passim*.

²⁾ 834; — 1911, 2199, 3296, 2986, 3118, 3889; — *passim*.

liczby, zaliczaliśmy taki wypadek do grupy 13-tej dóbr ziemskich bliżej nie oznaczonych; — jeżeli źródło określa, jaki dochód wzgl. czynsz roczny płynął od zastawionych kmieci, zaliczaliśmy takie wypadki do jednej z odnośnych grup (1—8), obejmujących obiekty majątkowe, z których płynął znany dochód; — jeżeli źródło mówi o zastawie „curiae“ — i dworzyszcz, na których siedział jeden lub kilku kmieci, zaliczaliśmy takie wypadki do grupy 10 zastawów „curiae“ i dworzyszcz; — w ten sposób omawiana w tej chwili grupa zastawów kmieci obejmuje tę resztę zastawów, jaka nie mieściła się w żadnej innej.

Z temi uwagami, biorąc pod rozwagę rzeczoną grupę, obserwujemy wśród nich same drobne kwoty zastawne, przypadające na jednego kmiecia, jakkolwiek zdarzają się duże pożyczki, zabezpieczone na kilku kmieciach równocześnie (np. 100 grzywien na 9 kmieciach). — Za zastaw jednego kmiecia osiągnano najmniej 2, najwięcej 16, przeciętnie 5 grzywien 47 groszy, więc prawie 6 grzywien mon. posp., przyczem około $\frac{1}{3}$ umów tej grupy opiewała na sumy 5—8 grzywien, a więc zbliżała się do przeciętnej. Wynikałoby z tego, że siedziby kmieci, tu zgrupowanych, przedstawiały małe gospodarstwa, na których tylko drobne kwoty można było zabezpieczać.

Jeżeli jednak weźmiemy pod uwagę wszystkie stypulacje źródła, wyszczególniające siedziby kmiece, jako przedmioty zastawu, bez względu na grupy, między które je rozdzielono, wówczas przeciętna ulegnie podwyżce, jakkolwiek liczby krańcowe nie wiele się zmienia. Mianowicie w 83 wypadkach uległy zastawowi siedziby 227 kmieci na łączną sumę 1817 grzyw. 29 groszy. Pożyczka najwyższa wynosiła $20\frac{1}{2}$, najniższa 2 grzywien, przeciętna zaś, zabezpieczona na siedzibie 1 kmiecia, wynosi 8 grzywien monety pospolitej. Dowodzi to, że posiadłości kmiece zaczęły się już rozdrabniać; jeśli wziąć pod uwagę, że przeciętnie jedną „curia“ zastawiano za $11\frac{2}{3}$, jeden łan za 10 grzywien mon. posp., to przeciętnie 1 kmieć siedział na mniejszym kawałku ziemi, niż „curia“ lub łan. Ubocznie więc dochodzimy do przeświadczenia, że w połowie XV w. w ziemi przemyskiej na 1 kmiecia przypada średnio $\frac{3}{5}$ — $\frac{4}{5}$ łana; proces rozdrabniania ziemi kmiecej już się rozpoczął, jakkolwiek postęp jego jeszcze nieznacznym.

Dotychczas omówione grupy umów, z wyjątkiem umów o ewentualne ciążenie, tem się charakteryzują, że indywidualne przedmioty zastawu, zaliczone do tej samej grupy, mogły się różnić między sobą wielkością i wartością, że nie jesteśmy w stanie określić ich

wielkości i wartości, że stosunek obiektu zastawionego do kwoty zastawnej, ustalony w jednym wypadku, nie może być przyjęty za istotny w innych wypadkach, czyli że nie posiadamy wspólnego dla nich miernika tego stosunku; — inaczej mówiąc, że nie wiemy na pewno, czy dwie wsie, zastawione za równe sumy, były istotnie sobie równe. Określenie obiektów, jak „wieś“, „dobra“, „portio“, „część“, „sołtystwo“, „dworzyszcze“, „kmić“ są tego rodzaju, że nie dają dokładnych wiadomości o ich wartości. Ustaliliśmy przeciętne, właściwe całej grupie, ale skale rozwarości między najmniejszymi a największymi pożyczkami danej grupy są bardzo szerokie; przypuszczamy pewną proporcjonalność zupełnie logiczną i naturalną między wartością obiektu a kwotą zastawną, ale w granicach tejże jak wiele mogło być wahań i dowolności? — Wreszcie nie jest nam znany dochód, płynący z każdego zastawu dla wierzyciela, czyli nie znamy stopy procentowej, wedle jakiej daną transakcję kredytową zawarto, względnie przeprowadzono.

Wedle wypośredkowanych przeciętnych można ułożyć schemat obiektów, jakie zastawiano, w zależności od sumy pożyczonej, więc ich kolejność od najmniejszej do największej byłaby następująca:

	przeciętnie za:
woły zastawia się	$1\frac{1}{2}$ grzywn.
pojedynczych kmić	6 „
(łany, nie należące do tych grup o czym niżej	10 „
„curiae“, dworzyszcza	$11\frac{2}{3}$ „
różne ruchomości	$12\frac{3}{4}$ „
drobne obiekty rolne, nieokreślone co do wielkości	18 „
karczmy, młyny, domy	$30\frac{1}{3}$ „
części wsi	94 „
wójtostwa, sołtystwa	109,8 „
wsie całe pojedynczo	140 „
większe kompleksy majątkowe	$198\frac{2}{5}$ „

Pozostałe grupy umów (1—8) w przeciwieństwie do poprzednich mają wspólny stały miernik wielkości i — z zastrzeżeniami w tej chwili drugorzędnymi — wartości obiektów zastawnych; — jest nim łan, względnie taki obiekt majątkowy, z którego płynął stały czynsz roczny w kwocie 1 grzywny. Nie możemy tu badać, jakie łany były w użyciu w ziemi przemyskiej — frankońskie, czy chełmińskie; — przyjmujemy łan, jako jednostkę znanej wielkości i znanej dochodowości, z czego wypływała i w XV wieku i dla nas obecnie łatwość ustalania tak kwot pożyczanych pod zastaw jednego łanu, względnie wielokrotności ich, jak i procentu od pożyczki.

Jedną z istotnych właściwości zastawu było: dać wierzycielowi za wypożyczenie kapitału dochód, któryby nie podpadał pod kategorię lichwy z prawa kanonicznego. Dochód ten mógł być rozmaity z różnych obiektów majątkowych, lecz życie gospodarcze domagało się pewnych norm ogólnych, do których całość ruchu kredytowego mogłaby się stosować; krótko mówiąc, życie musiało wysunąć kwestję stopy procentowej, której wysokość znów zależała od całokształtu stosunków kredytowych. Tę stopę procentową trzeba było związać z pewnym obiektem majątkowym, który sam byłby zabezpieczeniem długu, a roczny dochód z niego w postaci czynszu szedłby na wynagrodzenie wierzyciela. Osadnictwo na prawie niemieckiem ułatwiło tę kwestję wysuwając łąn, ten swój element gospodarczy, administracyjny i prawny, także jako jednostkę w zakresie kredytu, zabezpieczonego zastawem, a 20,9⁰/₁₀₀ ogółu umów o zastaw warunkowy lub faktyczny¹⁾ opierało się w naszych stosunkach na łąnie jako obiekcie, z którego płynął lub miał płynąć w pewnych warunkach stały dochód dla wierzyciela (grupy 1, 3, 4, 7).

Dalszych 10,0⁰/₁₀₀ umów (grupy 2, 5, 6, 8), dotyczących przeważnie zastawów warunkowych, nie wymieniało dokładnie wielkości obiektu zastawnego, lecz wyraża się, że w wypadku nie spłacenia długu w terminie, dłużnik ma dać zastaw na takim obiekcie, gdzie jest pewna, ściśle określona ilość grzywien czynszu rocznie. Tak więc 30,9⁰/₁₀₀ ogółu umów przewiduje dokładnie wielkość dochodu dla wierzyciela, co pozwala nam na określenie stopy procentowej w każdym poszczególnym wypadku.

Przechodząc do szczegółowego rozpatrzenia tych grup, zwrócimy uwagę przede wszystkim na umowy, w których każdym 10 grzywnom odpowiadał 1 łąn, przynoszący 1 grzywnę czynszu rocznie, przyczem niejednokrotnie dłużnik zobowiązuje się dodać wierzycielowi z innych źródeł kwotę, brakującą do pełnego tak umówionego dochodu, gdyby z obiektu zastawionego taki dochód wierzycielowi nie wpłynął²⁾. 94 umów tej grupy objęło 505½ łąnów za kwotę 5055 grzywien. Zgrupowaliśmy tu umowy, przewidujące wyraźnie zabezpieczenie każdych 10 grzywien na 1 łąnie i niosące wierzycielowi dochodu 10⁰/₁₀₀ rocznie od pożyczonego kapitału.

Bezpośrednio z tą grupą łączy się druga, gdzie ujęto umowy, nie wyszczególniające przedmiotu zastawu, lecz określające wielkość

¹⁾ Patrz tabl. XXI.

²⁾ 40, 377, 1209, 895, 1583, 1582, 1633, 1639, 1738, 1819, 1839, 1840, 1988, 2382, 2387, 2659... passim.

rocznego dochodu w wysokości 10⁰/₀ pożyczonego kapitału. Umowy takie spotykamy najczęściej przy pożyczkach warunkowo opartych na zastawie, tu bowiem dłużnik nie określał dokładnie przedmiotu zastawu, lecz dawał zobowiązanie dostarczenia obiektu, w razie niespłacenia długu w terminie, określenie zaś szczegółowe obiektu miało nastąpić dopiero w razie zaistnienia przewidywanej ewentualności. Nieliczne są tylko wypadki, gdzie przy oznaczeniu wsi zastawionej, oznacza się również dochód na 10⁰/₀ kapitału bez wyszczególnienia ilości łanów¹⁾.

Godną uwagi jest dokładność obliczenia owych 10⁰/₀ dochodu przy pożyczkach wyrażonych nie w okrągłych dziesiątkach, lecz w jednostkach lub ułamkach grzywien, co przy groszowym systemie monetarnym mogło być dla ówczesnych, niezbyt prawdopodobnie biegłych w arytmetyce, ludzi dość trudnem, a obliczenia te są nader dokładne, różnice wynoszą 0,12—0,26 grosza²⁾.

Ogół umów tej grupy przy 44 pożyczkach na ogólną sumę 4906¹/₂ grzywien przywidyuje 490 grzyw. 20¹/₂ groszy czynszu rocznie, jako dochód wierzycieli, czyli dokładnie 10⁰/₀ kapitału z błędem obliczenia = 0,022 grosza.

Szczególnie podkreślić należy te dwie ostatnie grupy; uważamy je za bardzo charakterystyczne dla studjowanych stosunków. Wprawdzie tylko 17,4⁰/₀ umów o zastaw mówi wyraźnie o dziesięcioprocentowej stopie i o zabezpieczeniu 10 grzywien na 1 łanie, jako zastawie, ale są to umowy jednostajnie trzymające się tej stopy, czego powiedzieć nie można o umowach innych grup, których stopy procentowe indywidualnie się zmieniają, więc brak im charakterystycznej jednostajności.

W 48 wypadkach umowy przewidywały zabezpieczenie większe

¹⁾ 1861, 2127.

²⁾ Oto kilka przykładów. Zap. 3510: dług 5¹/₂ grzywny zabezp. warunkowo na obiekcie majątkowym, z którego czynsz roczny = 26¹/₂ grosza, co za 10 grzywien wyniosłoby 48·18 groszy, czyli tu dochód obliczony na 10⁰/₀ kapitału z błędem obliczenia 0,18 gr.

Zap. 1394: dług 23 grzyw. zabezpieczony warunkowo na obiekcie majątk., z którego czynsz roczny = 2 grzyw. 15 groszy, co za 10 grzyw. wyniosłoby 48·26 groszy, czyli 10⁰/₀ kapitału z błędem obliczenia 0·26 grosza.

Zap. 3964: dług 22 grzyw. zabezp. warunkowo na obiekcie, z którego czynsz roczny = 2 grzyw. 10 groszy, co za 10 grzyw. wyniosłoby 48·18 groszy, to jest 10⁰/₀ kapitału z błędem obliczenia 0·18 grosza.

Zap. 3741: dług 16 grzyw. zabezp. warunk. na obiekcie majątk., z którego czynsz roczny = 1 grzyw. 29 groszy, co za 10 grzyw. wyniosłoby 48·125 groszy, czyli 10⁰/₀ kapitału z błędem obliczenia = 0·125 grosza.

niż 1 łąn za pożyczanie 10 grzywien, tem samem stopa procentowa zwiększała się w zależności od tego, ile łąnów szło w zastaw za każdym 10 grzywien. Odróżniliśmy tu osobno zastawy większe niż 1 łąn, mniejsze niż 2 łąny za każdym 10 grzywien (grupa 3), osobno zaś zastawy 2 lub więcej łąnów za 10 grzywien (grupa 4). W pierwszej z nich 41 umów przewidywało zastaw $154\frac{3}{4}$ łąnów, niosących oczywiście $154\frac{3}{4}$ grzywien czynszu rocznego za 1252 grzywien 10 gr. mon. posp. czyli 1 łąn zastawiano przeciętnie za 8,09 grzywien, a stopa procentowa w tej grupie wynosiła przeciętnie 12,36%, czyli zbliżała się ku normie 10%, gdyż większość umów nieznacznie odchyłała się od normy „1 łąn za 10 grzywien“. Takimi nieznacznie odchylającymi się od normy umowami są zastawy np.:

2 łąny za 18 grzywien zamiast za 20 grzywien							
4	"	"	38	"	"	"	40
3	"	"	28	"	32 gr.	zamiast za	30 grzywien
19	"	"	185	"	—	"	190
7	"	"	69	"	36	"	70
4	"	"	39	"	46	"	40

Oczywiście zdarzały się, lecz znacznie rzadziej, zastawy znacznie odchylające się od normy „1 łąn za 10 grzywien“ np.:

zastaw 10 łąnów za 63 grzywien 16 gr. zamiast za 100 grzywien
 " 2 " " 12 " — " " " 20 "

bo przecież między łąnami zachodziły znaczne różnice w urodzajności i zagospodarowaniu.

Bezpośrednio z tą grupą łączy się jej niejako uzupełnienie, obejmujące umowy, które przewidywały tylko dochód płynący z zastawionego obiektu, większy niż 10% a mniejszy niż 20% (grupa 5). Tu w 14 umowach zastawiono ziemi za sumę 396 grzywien, przy czem dochód łączny miał wynosić 52 grzyw. 37 gr. czynszu rocznie, co stanowi przeciętnie 13,33% rocznie pożyczanego kapitału.

W grupie czwartej, (zastawy, gdzie 10 grzywien zabezpieczano na dwóch lub więcej łąnach), zawarto 7 umów na łączną sumę 178 grzyw. 22 gr., którą zabezpieczono na 40 łąnach, więc dochód roczny z czynszów płynął w kwocie 40 grzywien, przeto łąn zastawiano przeciętnie za 4 grzyw. 22 gr., co stanowiło 22,41% rocznie od pożyczanego kapitału.

Analogiczna grupa 6 umów, przewidujących z zastawionego obiektu 20% lub więcej objęła 4 umowy na łączną sumę $50\frac{1}{2}$ grzywien, zabezpieczoną na zastawach, dających 11 grzywien rocznego czynszu, czyli 21,78% rocznie.

W końcu umowy zabezpieczające każdych 10 grzywien na mniej niż 1 łanie — (grupa 7) — w ilości 24 umów objęły łącznie 1438 grzywien 43 groszy, zabezpieczonych na $114\frac{1}{4}$ łanach, skąd płynąć miał dochód $114\frac{1}{4}$ grzywien z czynszów rocznych, czyli 1 łan zastawiano tu za 12,59 grzywien przeciętnie, a stopa procentowa wynosiła 7,94% rocznie.

Analogicznie 18 umów, zabezpieczających kapitały na obiektach majątkowych, dających mniej niż 10% rocznie czynszów (grupa 8) objęło łączną sumę 573 grzywien 42 groszy, zabezpieczonych na obiektach majątkowych, z których rocznie płynęło 49 grzywien 7 groszy czynszów, co stanowiło 8,56% pożyczonych kapitałów.

Ostatecznie więc wszystkie umowy o warunkowy lub faktyczny zastaw możemy podzielić na takie, w których wyraźnie przywidywano dochód z zastawionego obiektu, oraz takie, w których przy mniej lub więcej dokładnem oznaczeniu samego przedmiotu zastawnego nie oznaczono wyraźnie dochodu. Nie ulega wątpliwości, że dochód taki musiał istnieć wśród tych ostatnich, nie potrafimy go jednak określić w braku danych; przypuścić musimy natomiast, że dochód ten nie mógł zbyt daleko odbiegać od zasad obserwowanych wśród umów, które go określały. I jedno i drugie bowiem są wpływem tych samych potrzeb i tych samych warunków gospodarczych. Pod tym względem zapewne ówczesni nie robili zasadniczych różnic między zastawem np. wsi, z której dochodu nie określano w tekście spisanej umowy, a zastawem jednego lub kilku łanów o znanym czynszu rocznym. Obserwowaliśmy wahania w wysokości dochodu w poszczególnych wypadkach, określono go więc w umowie, jeśli zachodzić mogłaby wątpliwość, do czego zobowiązuje się dłużnik i jakie korzyści uzyskać miał wierzyciel; — nie określano go, jeśli nie było wątpliwości, co należy się wierzycielowi od dłużnika. Opierając się zaś na tem rozumowaniu, wyrażamy przekonanie, że stosunki, tak w zakresie wysokości stopy procentowej, jak i wielkości i wartości obszarów oddawanych w zastaw, zaobserwowane na owych 30,9% umów, dokładnie nam znanych, można w przybliżeniu rozciągnąć na ogół zastawów.

Zbliżamy się więc do rezultatu: ustaliliśmy poprzednio dane dla poszczególnych grup umów; łącząc grupy o znanej ilości łanów, zastawionych na różnych warunkach otrzymujemy: w 166 umowach, czyli w 20,9% ogółu umów zastawiono faktycznie i warunkowo $814\frac{1}{2}$ łanów, z których płynąć miało 814 grzywien 24 gr. czynszów rocznych za ogólną sumę 7924 grzywien 27 groszy, więc 1 łan przeciętnie zastawiano za 9,72 grzywien czyli 10 grzywien kapitału za-

bezpieczano na 1,03 łana. Natomiast w 246 umowach, czyli w 30,9% ogółu umów pożyczono pod zastaw 13.851 grzyw. 21 gr. kapitału, który wierzycielom miał przynieść 1417 grz. 40 gr. dochodu, czyli przeciętna stopa procentowa wynosiła 10,23% rocznie. Pamiętać jednak należy, że przy zastawach warunkowych wierzyciel uzyskuje dochód z majątku zastawionego dopiero wtedy, gdy dłużnik nie spłacił należności w terminie, a wierzyciel uzyskał na tej podstawie formalne wwiązanie w przewidziany obiekt, dokonane przez woźnego sądowego, zaś przy zastawach z dzierżeniem dochód z czynszu rocznego był tylko częścią wszystkich dochodów, czerpanych przez wierzyciela z zastawu, więc całość pożytków wierzyciela wyrażała się wyższym procentem.

Uogólniając rezultaty, stwierdzamy w ziemi przemyskiej w XV w., że zwyczajnie 1 łan zastawiano za 10 grzywien mon. posp., z którego wierzyciel uzyskiwał w formie czynszów rocznych 1 grzywnę dochodu, co stanowiło 10% rocznie od kapitału pożyczonego.

Jedno zastrzeżenie dodać tu należy. W odniesieniu do całej omówionej sprawy korzyści wierzyciela z zastawu grały rolę czynsze i dochody (*census et proventus*) z obiektu zastawionego; jeżeli używaliśmy tu terminu „procent“, czyniliśmy to w znaczeniu arytmetycznym dla oznaczenia liczebnego stosunku dochodu do kapitału, nie zaś w znaczeniu finansowo-gospodarczym, w jakim dzisiejsza terminologia ekonomiczna słowa tego używa. Wiek XV znał pojęcie procentu, jako dochodu z kapitału samego w sobie, pod nazwą „*effectus*“ lub „*usura*“, temi jednak terminami nigdy nie określano dochodów wierzyciela z zastawu, bo te dawała ziemia, rola, a nie pieniądz pożyczony.

4. Oprocentowanie kapitału poza zastawami.

W związku z wielkością zastawów w stosunku do kwoty pożyczonej omówiliśmy i dochodowość zastawów dla wierzycieli jako sprawę integralnie z pierwszą połączoną i od niej zależną. Z kolei jednak wyłania się pytanie, czy i jakie korzyści ciągnął wierzyciel przy innych formach kredytu poza zastawami faktycznymi, czyli pytamy o procenty od kapitału w dzisiejszym znaczeniu finansowo-gospodarczym tego terminu. — Niestety Akta G. i Z. są pod tym względem bardzo skąpe, przynajmniej w odniesieniu do naszego terytorjum. Wyraźnych wzmianek o procencie od pożyczonego kapitału spotkaliśmy 24. Rozdzielić je należy następująco:

a) 6 umów¹⁾ przewiduje zapłatę procentu dopiero na wypadek niespłacenia długu w określonym umową terminie. Określony tu procent ma być płacony tak długo, dopóki pożyczka nie zostanie zwróconą, więc w tych wypadkach umowa o ewentualny procent ma charakter groźby względem dłużnika, celem jej jest zapewnienie spłaty w terminie, a w przeciwnym wypadku przyspieszenie spłacania długu i odszkodowanie wierzyciela za niezwrócenie kapitału. Te umowy nie mają więc cech dzisiejszych umów o procent.

b) 9 umów²⁾ dotyczy wypożyczania względnie korzystania z kapitałów lub praw, będących własnością nieletnich, wdów, kobiet niezamężnych i niewłasnowolnych, kapitałów dziedziczonych po ojcach z tytułu spadku, po matkach z tytułu przejścia jej posagu na dzieci, lub po mężach, jako odprawa posagu i wiana. W tych wypadkach kapitały lub prawa, oszacowane na podstawie dokumentu posagowego wedle zapisanej na dobrach sumy (w 1 wypadku u nas), oddawane były u nas na procent, płatny rocznie od chwili wypożyczenia do chwili spłaty. Jest to więc oprocentowanie specjalnych kapitałów, które możnaby nazwać pupilarnymi z uwagi na specjalną opiekę prawa i władz nad majątkiem wdów i nieletnich. Oprocentowanie takich kapitałów tylko częściowo można podciągnąć pod kategorię operacji finansowej, dającej dochód właścicielowi kapitału z obracania kapitałem przez niewłaściciela.

c) 5 umów³⁾ tylko odnieść można do normalnego oprocentowania kapitału, przynajmniej niema wskazówek czegokolwiek innego.

d) 4 wzmianki⁴⁾ o pobieraniu procentów są tego rodzaju, że nie dają pojęcia o charakterze samej umowy o procent, usuwamy je więc z pod rozważań.

Stwierdzamy więc 14 umów w naszych stosunkach (b) i c)), które przewidują oprocentowanie kapitału w dzisiejszem znaczeniu. Jest to tak mało (2,26%) wobec 619 umów o pożyczki, zabezpieczone inaczej, niż warunkowym lub faktycznym zastawem, że możemy powiedzieć, iż wyraźne umowy o procent są rzadkością. Widać, że zakaz prawa kanonicznego, a w ślad za nim i cywilnego, skutkował — przynajmniej na papierze.

Można się domyslać, że posiadacze kapitałów pożyczali celem udzielenia pomocy drugiej osobie, gdy mieli środki po temu, z po-

¹⁾ 791, 792; — 2144; — 2931; — 3858; 3655, 3656; — 6553.

²⁾ 2327; — 1830; — 1764; — 2706; — 4541; — 5001, 5022; — 5357, 5358, 5360; — 6572; — 6900.

³⁾ 2038; 2934, 2935; 3107; 4686 w łączności z 4508, 4529, 4553; — 5003.

⁴⁾ 5015; — 19; — 22; — 681, 682.

budek idealnych lub spodziewając się korzyści nie-pieniężnych, albo szukali sposobów obejścia prawa, których źródło nie zdradza. Zapewne znajdowali się tacy właściciele kapitału, którzy, czyto jako krewni i powinowaci, czy jako ludzie życzliwi, pożyczali swój kapitał bez procentu, lub oczekiwali na spłatę należitości, nie żądając procentu. Mogło to mieć miejsce przy kupnie ziemi na kredyt, przy regulowaniu należitości spadkowych, gdy ich nie spłacano w chwili podziału spadku, oraz w widoku zysków, nie w formie pieniądza spodziewanych; tacy jednak musieli być w mniejszości. Prywatne, rodzinne, sąsiedzkie i osobiste stosunki nastroczały z pewnością tyle możliwości i kombinacyj różnych, nie koniecznie pieniężnych, korzyści, że wykluczyć tych motywów nie można.

Ale druga ewentualność — szukanie sposobów obejścia prawa — musiała być zjawiskiem częstym w akcji kredytowej. Przypuszczać można obejście przepisów przeciw pobieraniu procentów na dwóch drogach: albo 1) przez pobieranie pewnej kwoty pieniężnej przez wierzyciela zgóry przy wypłacaniu pożyczki dłużnikowi przez potrącenie, czyli wierzyciel udzielał mniej, niż dłużnik w zapisie sądowym zobowiązywał się w pewnym terminie zwrócić, a przez zastrzeżenie następstw w razie niespłacenia w terminie (zakład w wysokości długu, zastaw, postępowanie sądowe, albo wszystkie te trzy klauzule na raz), otwierała się przed wierzycielem możność uzyskania dalszych korzyści i zysków (wzięcie zakładu, zastawu); — albo 2) przez oznaczenie w zapisie sądowym terminu wcześniejszego „oficjalnego“, niż dług faktycznie miał być spłaconym, przy równoczesnem wyznaczeniu kary za niespłacenie w terminie oficjalnym, kary, zapadającej „in crastino“ — nazajutrz lub w kilka dni po nim. Tu dochód wierzyciela miał prawną zasłonę kary za niedotrzymanie terminu¹⁾. Przypuszczamy, że owych 6 umów o wyraźny procent, płatny w wypadku niedotrzymania terminu, powyżej pod a) wymienionych, miało właśnie ten charakter, a wyznaczenie w nich płacenia procentów po terminie oficjalnym miało za cel obejście prawa.

Również umowy o pożyczki, zabezpieczone zakładem, płatnym nazajutrz lub w kilka dni po terminie oficjalnym, posiadały zapewne ten charakter; celem zaś samego zakładu, jako takiego, była nie tylko gwarancja zwrotu w terminie, ale i danie wierzycielowi dochodu za pożyczenie kapitału. Tu jeden jednak istnieje skrupuł:

¹⁾ Porównaj: Karol Gide, „Zasady ekonomji społecznej“, polskie wyd. V, według XIII wyd. franc. Poznań, Fiszer i Majewski, str. 506.

pożyczki, zabezpieczone zakładem, w przeważającej ilości wypadków zabezpieczają zakład w wysokości długu (totidem), — czyż w razie przypisania im wyżej wspomnianego celu możnaby przypuścić, że stopa procentowa tych pożyczek równała się 100%, gdy stwierdziliśmy przy zastawach przeciętnie 10%, a najwyżej dwadzieścia kilka? Źródło nasze w żadnym wypadku nie daje podstawy do stwierdzenia prawdziwości takiego domysłu. Wprawdzie są nieliczne dowody płacenia w rzadkich razach zakładu¹⁾, ale tylko jako kary za niespłacenie długu i jako odszkodowanie dla wierzyciela za niedotrzymanie terminu. Lecz na razie zostawmy sprawę spłaty „totidem“ na uboczu.

Wychodząc z założenia, że wierzyciel nie miał racji być dobroczyńcą dłużnika, sądzymy, iż przy pożyczkach poza zastawami musiał osiągać swoje korzyści, dłużnik zaś musiał mu je dawać, ale obaj starannie ukrywali tę stronę procederu przed okiem prawa i formalnie w zapisach nie pozostawiali śladów tego, skąd płynie dla nas trudność badania stopy procentowej poza zastawami.

Pewne światło na korzyści wierzyciela w związku z ustalaniem podwójnych terminów rzuca umowa z roku 1446²⁾. Oto dłużnik zobowiązuje się spłacić dług 170 grzywien w dniu 24 grudnia 1446, gdyby jednak chciał go spłacić w dniu 24 czerwca 1446, wierzyciel godzi się przyjąć 150 grzywien. Mamy tu niewątpliwie do czynienia z zamaskowanym procentem, płatnym w razie niespłacenia długu w terminie wcześniejszym, lub z czemś w rodzaju dyskonta, wynoszącym 13,3% na $\frac{1}{2}$ roku, czyli 26,6% rocznie; odwrotnie domyślać się tu można, że czysty dług wynosił 150 grzywien, a 20 grzywien miało stanowić procent za pół roku. — Nadto kilka umów³⁾ wskazuje na wzrastanie z biegiem czasu kwoty dłużnej w kolejnych ich zapisach, co można uważać za jeden ze sposobów maskowania procentu od kapitału.

Jak się okazuje, wyraźne umowy o procent bardzo rzadko pojawiają się, jeśli zaś występują, to przybierają postać możliwie zgodną z prawem, więc postać klauzul karnych na wypadek niespłacenia, albo też odnoszą się do specjalnego rodzaju kapitałów

¹⁾ O czem niżej na str. 220—222.

²⁾ Zap. 2854 i 2855; nie znamy daty dnia i miesiąca tej umowy z powodu poprzedzającej jej zapisy luki w źródle.

³⁾ 1180, 1181, 1242, 1406, 1407, 1814, 1736; — 2243, 2563, 2988; — 2596, 3472, 3854, 4106, 4244, 4245; — 2322, 2854, 2855, 3112; — 6008; — 4456; — 1320, 1339, 1536.

pupilarnych, dla których prawo przewidywało nietylko możliwość, ale i konieczność przyrostu przez dochody perjodyczne¹⁾. Wysokość stopy procentowej w wyszczególnionych powyżej umowach przedstawia się następująco:

ad a) (Procenty jako kara za niedotrzymanie terminu spłaty). Zapiska 3858 przewiduje 10% w stosunku rocznym, jako karę za niespłacenie kapitału, przyczem spłata procentu uwalnia od obowiązku spłacenia kapitału w tymże roku, natomiast spłata w pierwszym terminie nastąpić miała po 7½ miesiącach od dokonania wpisu w aktach ziemskich.

Zap. 3655 przewiduje spłatę kapitału w 6-miesięcznych ratach, a w razie zalegania z ratami 10% od każdej z nich w stosunku rocznym.

Zap. 2931 przewiduje 10%, lecz tylko domyślać się można, że w stosunku rocznym. Termin płatności długu ledwie w 7 dni po wpisie w akta. (Tak krótki termin spłacenia 20 grzywien można podciągnąć pod sposób obejścia prawa o lichwie).

Zap. 791 i 792 przewidują spłatę 21 grzywien długu w ciągu 2 miesięcy, w przeciwnym razie dłużnik dać ma 2 grzywiny „census seu pensae“, a jeśli tego nie spłaci, ma zapłacić zakład w wysokości długu.

Zap. 6553 przewiduje spłatę 4 grzywien w terminie jednego roku, a w razie niespłacenia — 15 groszy jako procent rocznie (t. j. 7,8% w stosunku rocznym), zabezpieczonych na dochodach z piwa, sprzedawanego w karczmie. Wreszcie zap. 2144 najciekawsza, bo przewiduje w trzymiesięcznym terminie spłatę 110 grzywien monety pospolitej, w przeciwnym razie żąda nazajutrz po terminie 100 grzywien szerokich groszy praskich, co równa się 156 grzywnom 29 groszom 14 denarom²⁾, czyli 142,06% zasadniczego długu, a w razie niespłacenia i tego, umowa żąda po 10 grzywien szer. groszy praskich za każdy tydzień zwłoki. — W pięciu więc tu wyszczególnionych wypadkach spotykamy stopę procen-

¹⁾ Opiekunowie, administrując majątkiem nieletnich, mieli obowiązek rok rocznie kwotę, ustaloną na podstawie wielkości majątku i doświadczenia z gospodarki na nim, składać jako dochód w oznaczonym miejscu lub oznaczonej osobie, który to dochód kapitalizował się z biegiem czasu. Przykłady w zapiskach, podanych w przypisie 2, strony 131; nadto na składanie rachunków z administracji: 1830; — 4314; — 2327; — 4541; — 4443; — 189, 193; — 2551, 2552, 2553; — 1587. — Analogicznie do tego, prawo musiało uznać dochód, przynoszony przez kapitał nieletniego lub nieposiadającego pełni praw, w formie procentów rocznych.

²⁾ Obliczone na podstawie tablicy VIII relacyjnej (str. 39).

tową 10% (ale nie zawsze w stosunku rocznym), w jednym wypadku prawie 8% na rok.

ad b) (Procenty od kapitałów kobiet lub nieletnich). Tu umowy przewidują w czterech wypadkach¹⁾ procent od kapitału w wysokości 10% rocznie, w 5 wypadkach²⁾ umowy dotyczą kapitałów, których kwota, a tem samem i stopa procentowa, pozostaje nieznaną.

ad c) (Wyraźne umowy o procent od pożyczonych kapitałów). W tej grupie jedna tylko zapiska nie wskazuje wyraźnie stopy procentowej, lecz mówi, że dług ma być spłacony „cum effectu”³⁾, — cztery inne przewidują 10% rocznie⁴⁾.

W wyraźnych przeto umowach o procent od kapitałów obserwujemy stopę procentową równą 10% rocznie, co potwierdza nasze obliczenia stopy procentowej przy zastawach, poprzednio na str. 129 i 130 przeprowadzone.

5. Spłacanie zakładów.

Spłacanie zakładów nastroczało obu stronom wiele trudności; wszak płacenie kary, najczęściej 100-procentowej, było wielkiem obciążeniem. Przypuścić można, że pożyczki zabezpieczone zakładem są formą bardzo pierwotną i pochodzą z tych czasów, gdy pieniądź był rzadkością, a niezwrócenie go właścicielowi mogło istotnie narazić tegoż na szkody, równe pożyczonemu kapitałowi, gdy natomiast ziemia posiadała zbyt małą wartość z powodu jej nadmiaru, niezagospodarowania i prymitywności uprawy, by można było na niej zabezpieczać tak rzadką i cenną wartość, jakim był pieniądź. W owych pierwotnych czasach użyczenie pieniądza drugiej osobie było prawdziwem ryzykiem dla właściciela, nie więc dziwnego, że ten domagał się możliwie wysokiego odszkodowania. Wiek XV odsunął się jednak znacznie od tych pierwotnych czasów w organizacji życia gospodarczego. Zakład więc, jako forma zabezpieczenia pożyczonego kapitału, stawał się anachronizmem, wytworzyły się już inne, dogodniejsze sposoby zabezpieczenia w formie poręki i zastawu, ziemia bowiem, coraz gęściej zasiedlana i coraz lepiej gospodarczo eksploatowana, — i co najważniejsze, od czasów kolonizacji na prawie niemieckiem przynosząca dochody także w pieniądzach,

¹⁾ 2327; — 2706; — 6572; — 6900.

²⁾ 5001; — 5358; — 1813; — 1764; — 4541.

³⁾ 2038.

⁴⁾ 2934 i 2935; — 3107; — 4686; — 5003.

stawiała się godnym równoważnikiem tracącego z biegiem wieków na wartości pieniądza, zabezpieczonego na niej. Skutkiem tego pożyczki, zabezpieczone zakładem, musiały z postępem czasu tracić na znaczeniu i dziś nie znajdujemy we współczesnych nam stosunkach tej formy pożyczania pieniędzy w użyciu, podczas gdy inne formy kredytu z XV wieku spotykamy w naszych czasach udoskonalone; (pożyczkom zabezpieczonym zapisem odpowiadają dziś skrypty dłużne, pożyczkom poręczonym — poniekąd „żyro“ wekslowe, zastawom ruchomości — lombardowanie, zastawom nieruchomości — kredyt hipoteczny).

Jakkolwiek w ziemi Przemyskiej w połowie XV w. często używano tej formy kredytu, jednak rzadko dochodziło w rzeczywistości do spłacania zakładu, gdy klauzula spłacenia go stawiała się aktualną. Zupełnie pewnych i jasnych dowodów spłacania zakładu w razie niedotrzymania terminu nie znaleźliśmy w naszym materiale: w czterech wypadkach możemy przypuszczać z kilku zestawionych ze sobą zapisek, że mamy do czynienia ze śladami zgody dłużnika na spłacenie zakładu, przyczem prawdopodobieństwo nie jest we wszystkich tych wypadkach jednakowo silne.

1) 18/I 1445 zawarto umowę o spłatę posagu ratami, w kwocie 100 grzywien, a niespłacenie w terminie każdej raty pociągać miało spłatę zakładu;¹⁾ istotnie znajdujemy pokwitowanie spłaty pierwszej raty w terminie, jak się możemy domyślać.²⁾ Cały dług miał być umorzony w r. 1447, tymczasem pod datą rocznika sądowego 7/I 1449 znajdujemy dwie zapiski³⁾, mówiące o pozwach sądowych i o spłacie należności oraz kar w łącznej sumie 180 grzywien, należnych z racji owego posagu. Biorąc pod uwagę wzmiankę o pozwach, przypuszczać można, że dłużnik nie spłacił w terminie dalszych rat, lecz czy na skutek późniejszej, nieznanej nam ugody, czy może wyroku sądowego, spłacił ostatecznie posag wraz z umówionym pierwotnie zakładem.

2) Umowa z dn. 15/II 1440 przewiduje spłatę 30 grzywien półgroszy w dniu 1/V 1440 r.⁴⁾, lecz 25/IV 1440 spotykamy drugą umowę tych samych osób w sprawie spłacenia 30 grzywien półgroszy i 30 grzywien monety pospolitej w dniu 22/V 1440 r.⁵⁾ — Jeśli nie ma się tu do czynienia z zaciągnięciem drugiego nowego długu

¹⁾ 2419.

²⁾ 2739.

³⁾ 3874 i 3875.

⁴⁾ 1250.

⁵⁾ 1269.

u tych samych wierzycieli przed spłatą pierwszego i jakby pewnego „skonsolidowania“ obu długów, przypuścić można, że owych 30 grzywien monety pospolitej jest zakładem, do którego spłacenia dłużnik zobowiązuje się w terminie późniejszym wobec uchybienia w pierwszym.

3) Zobowiązanie z dn. 24/X 1440 mówi o poręczonym długu, zabezpieczonym zakładem¹⁾, a zapiska z dn. 22/I 1442 o zobowiązaniu się rękojemcy do spłacenia wierzycielowi kapitału wraz z zakładem;²⁾ — jeżeli „dampnum“ oznacza „zakład“, określany często w innych umowach tym terminem, to mamy tu do czynienia ze zobowiązaniem się do spłacenia zakładu.

4) 23/I 1437 zobowiązał się dłużnik do spłaty zabezpieczonego zakładem długu 35 grzywien w dniu 24/VI 1437³⁾, czego widocznie nie wykonał i w dniu 24/II 1438 powtarza zobowiązanie odnośnie tej samej kwoty pod grozą zakładu⁴⁾ (prolongata terminu płatności); po pięciu zgórą latami spotykamy wiadomość⁵⁾, że tenże dłużnik spłacił 70 grzywien temuż samemu wierzycielowi, przyczem zaznaczyć należy, że w ciągu owych 5 lat rzeczony dłużnik nie zaciągał żadnych innych długów.

Nadto w jednym wypadku możemy przypuszczać, że sąd przychylił się do skargi wierzyciela, domagającej się spłaty długu i zakładu⁶⁾, a w innym, również odosobnionym, że wierzyciel darował spłatę zakładu dłużnikowi pod pewnym warunkiem⁷⁾.

Oto byłyby pewne, jakkolwiek nie wystarczające do wypowiedzenia katerycznego twierdzenia, wskazówki, iż zakład bywał spłacany; wobec jednak tak małej ilości nie zupełnie wystarczających dowodów, sądzić można, że te możliwe wypadki spłacaniu zakładu były wyjątkami.

Natomiast aż nadto liczne znajdujemy wskazówki, że, jeżeli dłużnik, związany umową o pożyczkę zabezpieczoną zakładem, uchybił terminowi spłaty długu, starał się przez porozumienie z wierzycielem uzyskać zmianę umowy o tyle, by nie płacić zakładu, jako takiego, lecz zadowolić wierzyciela w inny sposób.

Najprostszym i często praktykowanym sposobem było przesu-

¹⁾ 1335.

²⁾ 1589.

³⁾ 195.

⁴⁾ 787.

⁵⁾ 2048.

⁶⁾ 1943, 2003.

⁷⁾ 487, 7225.

nięcie w porozumieniu z wierzycielem terminu płatności na czas¹⁾ późniejszy, dwukrotne przesunięcie terminu z równoczesnym niewielkim powiększeniem długu (może jako rodzajem procentu za zwłokę)²⁾, lub prolongata terminu płatności, jako wynik procesu sądowego lub rozstrzygnięcia polubownego wraz z pogodzeniem się stron³⁾. Nie zawsze jednak sprawa kończyła się polubownie; znamy częste skargi sądowe wierzycieli, względnie rękojemców, przeciwko dłużnikom o spłatę kapitału i zakładu w wysokości długu, uzasadniane zwykle przez powodów tem, że skutkiem niespłacenia długu w terminie ponieśli straty i szkody w wysokości długu⁴⁾. Ta właśnie formuła, stereotypowo powtarzająca się w skargach o długi, przemawia też za uznaniem zakładu za pierwotną formę kredytu, utrzymującą się przy życiu dzięki tradycji i dzięki formalizmowi, cechującemu prawo polskie, boć trudno sobie wyobrazić, by istotnie wierzyciel tyle strat poniósł już nazajutrz lub w trzy dni po niedotrzymanym terminie płatności. Ale też i sądy w wyrokach swoich, nakazując spłatę kapitału, domagały się od powoda stwierdzenia przysięgą, że istotnie tyle strat i szkód poniósł;⁵⁾ pewien wierzyciel nawet zjawił się do sądu w dniu płatności długu, aby go albo odebrać, albo natychmiast złożyć przysięgę o poniesionej szkodzie, gdyby dłużnik nie uścił wierzytelności⁶⁾.

I nie spotykamy wyroków sądów, wręcz nakazujących dłużnikom spłatę zakładu, a tylko w trzech wypadkach przypuszczamy znowu umowy stron, dokonane może pod presją przewodu sądowego⁷⁾, w czwartym zaś, w umowie, dokonanej pod presją sądu, dłużnik daje wwiązanie rękojemcy na $\frac{1}{2}$ wsi, jako zakład zabezpieczający tak kapitał, jak i zakład i procenty za zwłokę⁸⁾.

Już na str. 72—73 i 74—76 podaliśmy statystykę umów, przewidujących zgóry albo danie wwiązania w dobra, albo zobowiązanie się do spłaty ponownej zakładu (drugiego zakładu), jako drugi,

¹⁾ 1581, 1815, 2367, 2368, 2369, 2590, 3056, 3476; — 739, 770; — 51, 380; — 2216; — 3075, 3298; — 3506, 4252; — 4107, 4319; — 1193, 1194, 1335, 1337; — 1326, 1355, 1359; — 3236, 3397.

²⁾ 4125, 4224, 4290.

³⁾ 437, 685, 1199, 1248, 1473, 1522, 1672.

⁴⁾ Np. 3590; — 4774, 4875; — 3926, 4005; — 5988, 6225; — 4959; — 4501; — 4414, 4415, 4650; — 2001; — 926 — 929; — 745; — 449; — *passim*.

⁵⁾ Np. 1672; — 161; — 722; — 4508; — 246, 247, 369; — 698; — 938; — 648; — 650; — 651; — 1237; — 1475; — 1847; — 3389; — 4109; — *pass m*.

⁶⁾ 1429, 1457.

⁷⁾ 694, 702; — 362, 7193, 7194; — 1835, 2088, 2096, 2338,

⁸⁾ 4508, 4529, 4553, 4573, 4686.

względnie trzeci stopień zabezpieczenia na wypadek niedotrzymania pierwszego, względnie drugiego terminu; tu podnieść należy dość obfite umowy, w których po niespłaceniu długu w pierwszym terminie, dłużnik zobowiązuje się dać wierzycielowi, wzgl. rękojemcy wwiazanie w swe dobra na zabezpieczenie nie tylko kapitału pożyczonego, lecz także i zakładu, czyli zobowiązuje się dać zastaw na kwotę dwa razy wyższą, niż opiewał dług¹⁾, a różne stąd tej samej sprawy, prolongaty, częściowe spłaty długu, skargi i ugody wikały ją w trudny do rozwiązania splot i przedłużały na lat dziesiątek²⁾. Niekiedy znów w pierwszej już umowie, opartej na zakładzie, jako formie zabezpieczenia, przewidywano w razie niespłacenia w terminie danie wwiazania w dobra dłużnika, jako zastaw tylko sumy dłużnej (kapitału), a o zakładzie zupełnie nie wspomniano.³⁾

Na podstawie powyższego materiału można nabrać przekonania, że spłacanie zakładu, jeśli miało miejsce, było nadzwyczajną rzadkością, wręcz wyjątkiem; jeżeli dłużnik miał nieszczęście podpaść pod klauzulę spłacenia zakładu, starał się nie dopuścić do tego drogą porozumienia z wierzycielem przez prolongatę płatności lub czasem przez spłatę procentu, a w najgorszym razie przez danie zastawu⁴⁾, gdy zaś wierzyciel dochodził wykonania umowy za pośrednictwem sądu, sąd brał stronę raczej dłużnika, zmuszając wierzyciela do wykazania prawdziwości jego strat, wynikłych z niespłacenia długu.

Taki stan rzeczy wydaje się zupełnie zgodny z poziomem stosunków gospodarczych XV w., gdyż wobec przeciętnej stopy procentowej 10% rocznie i posiadania wystarczających sposobów zabezpieczenia długu (zastawy), tylko wyjątkowo można było dopuszczać do płacenia kapitałiscie aż 100% dochodu od kapitału w formie zakładu.

¹⁾ 32; — 43; — 439; — 440; — 513; — 665, 667; 676; 940; — 972, 973; — 1516, 1517, 1518; — 1526, 1527, 1605, 2147; — 1641; — 2144, 2145; — 2062, 2063, 2064; — 2281; — 2322, 2854, 2855, 3112; — 2324; — 2399, 2571; — 2432; — 2562; — 2680; — 2719; — 2860; — 2882; — 2883; — 2936; — 2937; — 2938; — 3018, 3019; — 3026; — 3109; — 3113; — 3314; — 3703; — 3844, 3845; — 4014; — 4101, 4302; — 4130; — 4283; — 4345, 4346; — 4502, 6428; — 4555, 4556, 4557, 4558; — 4633; — 4637; — 4688, 4700; — 4812, 4813; — 5628; — 6598; — 6026; — 6027.

²⁾ Taką jest sprawa, ujęta w zapiskach: 150, 1192, 1275, 1364, 1604, 1812, 1813, 1466, 1603, 1811, 2146, 2486.

³⁾ Np. 3596; — 4245; — 4635; — 4201; — 4385; — 7350; — 6841; — 76, 77.

⁴⁾ Źródło jednak nie odzwierciedla, jakiego rodzaju były to zastawy — z dzierżeniem, czy bez?

6. Spłacanie długów.

1. Raty.

Spłacanie zakładu doprowadza nas bezpośrednio do sprawy spłacania długów, jako ostatniego stadium każdej umowy kredytowej. Odróżnić tu należy szereg momentów tego finału aktu kredytowego, a mianowicie sposób spłacania, miejsce, termin spłaty, wreszcie stosunek ilości długów spłaconych do niespłaconych.

Uiszczano długi bądź jednym aktem spłaty, bądź ratami, t. j. rozkładając spłatę na szereg aktów. Zasadniczo nie rozkładano spłaty długu na raty przy wszystkich rodzajach zastawu, co wynikało z ich natury, gdyż wymagały wykupu jednym aktem, lub też, jak zastawy do wydzierżnienia, amortyzowały się w miarę uzyskiwania dochodów z obiektu zastawionego. Wyjątkiem jedynym w naszych stosunkach jest rozdział spłaty długu 350 grzywien półgroszy i 150 grzywien monety pospolitej, zabezpieczonego zastawem bez dzierżnienia¹⁾, na trzy nierówne raty, z których pierwsze dwie przypadały w odstępach półrocznych, a trzecia po roku.

W obrębie pozostałych form kredytowych stosunek długów spłaconych ratami do ogółu umów danego rodzaju przedstawia się następująco:

Ratami spłacono:	w I okresie		w II okresie		w obu okr.	
	Ilość	% ²⁾	Ilość	%	Ilość	%
Pożyczek zabezp. wpisem w księgi	11	9,3	8	21,6	19	12,2
Pożyczek zabezp. zakładem	22	10,6	8	20,0	30	12,3
Poręczonych pożyczek zabezp. wpisem w księgi	2	3,3	—	—	2	2,7
Poręczonych pożyczek zabezp. zakładem	8	6,5	1	5,0	9	6,3
Poręczonych pożyczek zabezp. warunkowym zastawem	8	10,5	4	13,3	12	11,3
Pożyczek zabezp. warunk. zastawem	21	10,0	12	13,2	33	10,9
W sumie powyższych sześciu form kredytowych	72	9,1	33	14,2	105	10,2
W ogólnej sumie wszystkich pożyczek wraz z zastawami	73	6,9	33	9,1	106	7,5

Do takiego więc środka ułatwiania spłaty długów, jakim jest rozkład na raty, uciekano się, jak widzimy, dość rzadko. Na podstawie powyższych liczb możemy zanotować przeciętnie ledwie dzie-

¹⁾ 7302, 3513, 3812, 4074.

²⁾ % w stosunku do wszystkich pożyczek danego rodzaju.

siątą część długów wszystkich, spłacanych ratami przy takich pożyczkach, przy których ten sposób spłaty był praktykowany, a ledwo 7% pożyczek, biorąc pod uwagę całość ruchu kredytowego. Wiadoma zaś przewaga liczb procentowych w okresie II nad pierwszym przemawia za stwierdzonym już poprzednio objawem większych trudności gospodarczych w latach 1460—68, ponieważ w okresie tym uczuвано potrzebę liczniejszych ulg i ułatwień kredytowych, niż w pierwszym.

W I okresie na spłaty ratami rozpożyczono 12.990 grzywien 33 groszy, co w stosunku do sumy kwot pożyczek, zabezpieczonych zapisami w księgi, zakładami i warunkowymi zastawami, poręczonemi i nieporęczonemi, stanowiło 22,7%, w II okresie w taki sposób pożyczono 3.892·5 grzywien, co stanowiło 30,2% takichże pożyczek, w obu zaś okresach łącznie omawiany procent wynosił 24,4. W stosunku zaś do ogółu sum pieniężnych, pożyczonych pod wszystkimi formami zabezpieczenia, pożyczki spłacane na raty wynosiły w I okr. 17,2%, w II okr. 16,6%, w obu razem 17,1%. Cyfry te, odnoszące się do sum pieniężnych, w zestawieniu z poprzednio przytoczonymi odnoszącymi się do ilości umów, przekonują, że spłatami na raty posługiwano się częściej i w silniejszym stopniu przy pożyczaniu większych kwot pieniężnych, co jest objawem całkiem naturalnym, a że nie ilość umów, lecz kwota pożyczona odgrywać tu musiała rolę najważniejszą, przekonujemy się z tego, że $\frac{1}{4}$ część pożyczek nie zabezpieczonych faktycznym zastawem, a prawie $\frac{1}{5}$ część ogółu ruchu, wyrażona w sumach pieniężnych, oparta była na spłacaniu ratami. Zjawisko to w silniejszym stopniu występuje w latach 1460—68, niż w latach 1436—50.

Niniejsze wywody uzyskują dalsze potwierdzenie w następującem zestawieniu:

Dzieląc wszystkie pożyczki ze względu na wielkość kwoty pożyczonej na drobne (do 20 grzywien), średnie (ponad 20 do 200 grzywien) i wysokie (ponad 200 grzywien), przypatrzmy się, jaki jest stosunek długów, spłacanych ratami, do ogółu tychże w obrębie rzeczonych trzech grup. Wśród ogółu drobnych pożyczek stanowią pożyczki spłacane ratami w I okr. 17 wypadków, t. j. 4,0% umów, w II okr. 9 wypadków, t. j. 5,5% umów, w obu okresach 26 wypadków, t. j. 4,4% umów; wśród ogółu pożyczek średnich stanowią pożyczki spłacane ratami w I okr. 44 wypadków, t. j. 8,3%, w II okr. 19 wyp., t. j. 11,2%, w obu okresach 63 wypadków, t. j. 9,0% umów.

Zaś wśród ogółu pożyczek wysokich stanowią pożyczki spła-

cane ratami w I okr. 12 wypadków, t. j. 16,4%, w II okr. 5 wypadków, t. j. 21,7%, w obu okresach razem 17 wypadków, t. j. 17,7% umów ¹⁾).

W rozkładaniu długów na raty wysokość ich odgrywała rolę tak dalece, że przy średnim kredycie dwa razy, przy wysokim cztery razy częściej posługiwano się ratami, niż przy drobnym; ta proporcja jest jednakowa w I i II okresie, przy istnieniu jednak zjawiska poprzednio stwierdzonego, że więcej stosunkowo pożyczek spłacano ratami w II, niż I okresie.

Najczęściej przy spłatach ratami dzielono dług na 2 raty (w I okr. w 41 wypad., t. j. 56,2% spłat na raty, w II okr. w 19 wyp., t. j. 57,6%, w obu okresach łącznie — 56,6%); — rzadziej już rozdzielano na więcej, a mianowicie podział na 3 raty spotyka się w I okr. w 15 wyp., t. j. 20,5%, w II okr. 5 wyp., t. j. 15,1%, w obu okr. 18,9%; — na 4—6 rat w I okr. 14 wyp., t. j. 19,2%, w II okr. 5 wyp., t. j. 15,1%, w obu okr. 17,9%; — na 7 i więcej rat w I okr. w 3 wyp., t. j. 4,1%, w II okr. w 2 wyp., t. j. 6,1%, w obu okr. 4,7%; wreszcie na nieokreśloną źródłowo ilość rat w II okresie w 2 wypadkach, t. j. w 6,1%, w obu okresach łącznie 1,9% umów o spłatę ratami.

Drobne pożyczki spłacono w $\frac{2}{3}$ wypadków w 2 ratach, średnie i wielkie pożyczki spłacono tylko w nieco więcej niż połowie wypadków (54%) w 2 ratach, a w $\frac{1}{4}$ w 4 lub więcej ratach.

W połowie umów zawartych na zasadzie spłat ratami (49,1%) przewidywano raty równe, nie oznaczono wysokości rat w trzech wypadkach (t. j. 2,8%), w reszcie umów spłacać miano ratami nierównymi. Odróżniliśmy wypadki, gdy nierówność rat jest uzasadniona czemkolwiek w samej umowie, albo wynika z natury kwoty pożyczonej (np. dług 17 grzywien dzielono na dwie raty: 10 i 7 grzywien) i ta grupa stanowi 27,4% ogółu umów opartych na spłacie ratami, pozostałych zaś 20,7% umów przewiduje nierówne raty bez widocznych przyczyn.

Przy dalszem rozpatrywaniu spłacalności długów ratami należy za stanowić się nad okresami czasu, dzielącymi moment zawarcia umowy od terminu pierwszej raty, oraz okresami, oddzielającymi terminy rat między sobą. Przedewszystkiem rzeczywiste daty zawarcia umów kredytowych w przeważającej ilości wypadków są dla nas nieznanne. —

¹⁾ Ilości pożyczek drobnych, średnich i wysokich obliczono z tablicy XIV (str. 69), abstrahując od ilości pożyczek, zawartej w poziomej rubryce „nieoznaczone“, gdyż wszystkie pożyczki spłacane ratami są znane co do swej kwoty.

W naszym źródle bardzo rzadko spotykamy w samych zapiskach sądowych, zawierających umowy kredytowe, daty ich zawarcia, z konieczności więc uważać musimy datę wpisu umowy w księgi za chwilę rozpoczynającą wejście w stosunek kredytowy dłużnika do wierzyciela. Jest to słuszne ze względów prawnych, gdyż prywatna umowa uzyskiwała prawomocność dopiero w chwili wpisania jej w księgi sądowe, lecz dla stosunków gospodarczych ten stan prawny nie posiada wyłącznego znaczenia; ważniejszym byłoby dla nas wiedzieć, kiedy umowa doszła do skutku i od kiedy dłużnik zaczynał faktycznie używać kapitału pożyczonego. Z pewnych przesłanek wnioskować możemy, że strony, umawiające się o pożyczkę, niezawsze spieszyły się z opublikowaniem jej w księgach.

Jeżeli porównamy długość czasu między datą wpisu umowy do księgi a datą płatności pierwszej raty — z długością czasu między datami płatności pojedynczych rat tej samej pożyczki, uzyskamy wśród naszych 106 umów podział następujący:

35 umów t. j.	33,1 ⁰ / ₀	posiada te czasokresy równe,	
27 " "	25,5 ⁰ / ₀	" " "	prawie równe,
24 " "	22,6 ⁰ / ₀	" " "	nierówne,
12 " "	11,3 ⁰ / ₀	" " "	jaskrawo różne
8 " "	7,5 ⁰ / ₀	nie określa dostatecznie długości rzeczonych czasokresów.	

Najważniejsze w tej chwili umowy o jaskrawo różnych czasokresach dowodzą najdobitniej, że z zapisami zawartych prywatnie umów w pewnych wypadkach nie spieszono się; trudno bowiem wyobrazić sobie, aby istotnie zawarto umowę dnia 19/III 1460 r., t. j. wtedy, kiedy ją wpisano w księgę sądową, skoro przewidywała spłatę pierwszej raty w kwocie 150 grzywien już w dniu 13/IV 1460, a drugiej raty 5/IV 1461, t. j. w rok po pierwszej w wysokości 187¹/₂ grzywien¹⁾, to znaczy, aby dłużnik już po niecałym miesiącu korzystania z pożyczki musiał płacić jej pierwszą ratę, gdy drugą miał płacić w rok po pierwszej; — raczej przypuścić należy, że umowę zawarto znacznie wcześniej, lecz wpisano ją w akta, przy jakiejś sposobności później; podobnie w innych 11 wypadkach²⁾. Te przykłady są dość jaskrawe i co do nich można przypuszczać, że świadczą o spóźnionych wpisach umów w księgi; co do innych, mniej jaskrawych, trudno już wysnuwać podobne domysły.

Ostatnią wreszcie sprawą, związaną z rozważaniem spłat na

¹⁾ 4444, 4446, 4447, 4448.

²⁾ 5003; — 2601; — 3333; — 390; — 2310, 2430; — 623, 624; — 1262; — 1178; — 2141, 3497, 3510; — 152, 153, 154, 679, 680; — 3782.

raty, są odstępy czasu między terminami płatności rat pierwszych od następnych. Gdzie przewidywano 2 raty (54,8‰), tam rzecz prosta mamy do czynienia z jednym tylko czasokresem. Wśród takich umów znajdujemy:

3 t. j.	2,8‰	przewidujące	czasokres	dłuższy niż 1 rok,	krótszy niż 2 lata,
29 „	27,4‰	przewidujących	czasokres	1 roku,	
2 „	1,9‰	„	„	krótszy niż 1 rok,	dłuższy niż 1/2 roku,
11 „	10,4‰	„	„	1/2 roku,	
9 „	8,5‰	„	„	krótszy niż 1/2 roku,	dłuższy niż 1 mies.
4 „	3,8‰	„	„	1 miesiąca lub krótszy	niż 1 miesiąc.

Wśród umów zaś o więcej niż 2 ratach czasokresy między ratami były równe lub nierówne. Wśród czasokresów równych (31,1‰) spotykamy:

24 wypadków, t. j.	22,6‰	rocznych	czasokresów,
7 „	6,6‰	półrocznych	czasokresów,
2 wypadki, „	1,9‰	czasokresy	2 względnie 3 miesięczne.

Wśród czasokresów nierównych (10,3‰) spotykamy:

5 wypadków, t. j.	4,7‰	czasokresów	rocznych i półrocznych,
5 „	4,7‰	„	„ i 2 lub 4 miesięcznych,
1 wypadek, „	0,9‰	o	czasokresach kilkumies. i jednotygodniowych.

W 4 umowach (t. j. 3,8‰) nie można było stwierdzić długości czasokresów badanych.

Podkreślić należy znaczną przewagę (50‰) rocznych odstępów między terminami spłaty rat, jako typowych dla rozkładu długów na raty; obok nich występują dość często półroczne czasokresy między terminami (17,0‰); — inne pojawiają się sporadycznie. Czasokresy krótsze są właściwe ratom, opiewającym na mniejsze kwoty, natomiast przy czasokresach dłuższych spotykamy raty, opiewające tak na wysokie, jak i na drobne kwoty.

Na tej podstawie dochodzimy do przekonania, że pożyczki dawane na spłaty były na ogół długoterminowymi. Wiedząc zaś na podstawie rozdziału III, iż pożyczki poręczone i nieporęczone, zabezpieczone wpisem w księgi, zakładem i warunkowym zastawem były formami właściwymi dla krótkoterminowego i średnioterminowego kredytu, możemy powiedzieć, że w rzeczonych formach kredytu, na ogół krótkoterminowego, długi spłacane ratami stanowią specjalną grupę, odznaczającą się dłuższymi terminami.

Na zakończenie tej części podajemy przeciętną, ujmującą najwybitniejsze cechy i przejawy, umowę o pożyczkę, spłacaną ratami; przedstawiałaby się ona jako „zabezpieczonych zakładem 159 grzywien 13 groszy 6 denarów, pożyczonych na 2 lata, spłacanych w trzech równych ratach“ (pierwszy warjant), względnie „w ratach i terminach nierównych“ (drugi warjant).

2. *Prolongowanie terminów spłaty.*

Wspomnieliśmy już przy sposobności omawiania spłacalności zakładów o prolongowaniu terminu spłaty, jako o jednym ze sposobów uchylania się od spłacania „totidem,” zakładu. Przesuwanie terminu spłaty na czas późniejszy pojawia się i w innych formach kredytu, nie tylko przy pożyczkach zabezpieczonych zakładem, a że jest zjawiskiem ciekawym, musimy mu się bliżej przypatrzeć.

Prolongat nie spotykamy w naszym materiale wśród pożyczek zabezpieczonych wpisem w księgi, poręczonych i nieporęczonych, co może być następstwem zbiegu okoliczności przypadkowych, a nie istotnych jakich przyczyn, — ani też wśród zastawów do wydzierżenia i sądowych, co wynika z ich natury. W innych formach kredytu stwierdziliśmy stosowanie prolongat wśród umów o:

pożyczki zabezpieczone zakładem w 19 wypadkach,
poręczone pożyczki zabezpieczone zakładem w 2 wypadkach,
„ „ „ warunkowym zastawem w 3
wypadkach,

pożyczki zabezpieczone warunkowym zastawem w 11 wypadkach,
zastawy z dzierżeniem w 2 wypadkach,

„ bez dzierżenia w 2 „

razem w 39 wypadkach, co stanowi 2,75⁰/₀ ogółu stwierdzonych umów kredytowych. Prolongowanie terminu spłaty dwa razy jest częstsze (7·7⁰/₀), wśród pożyczek zabezpieczonych zakładem, niż w innych rodzajach kredytu. Rzeczne umowy opiewały łącznie na sumę 2661 grzyw. 12 gr. mon. posp., co w całości stanowi 2,57⁰/₀ wszystkich sum pożyczonych, a na 1 umowę prolongowaną przypada średnio 68,29 grzywien. W całokształcie więc ruchu kredytowego prolongaty nie odgrywały znacniejszej roli, a stosowano je do sum przeciętnych¹⁾. Zwrócić uwagę należy na pewną ilość przedłużeń, przy których zmieniano kwotę dłużną, a to w 2 wypadkach ją zmniejszono (przypuszczalnie na skutek częściowej spłaty)²⁾, w 4 zaś zwiększono o proporcjonalnie niewielkie kwoty, przypuszczalnie będące wyrazem dodania do kapitału procentów za zwłokę, względnie za czas, w którym długu nie spłacono³⁾. O ile umowa zasadnicza

¹⁾ Przeciętny dług bowiem wynosi w naszych stosunkach 72,66 grzywien; patrz str. 143.

²⁾ 3663, 3960; — 150, 1192, 1275, 1364, 1604, 1812, 1813, 1466, 1603, 1811, 2146, 2486;

³⁾ 2322, 2845, 3114; — 677, 942; — 1181, 1242, 1406, 1407, 1814, 1736; — 4125, 4224, 4290.

przewidywała spłatę na raty, wówczas prolongowano terminy płatności rat.

Umowy o przedłużenie terminu płatności nastąpiły: w 6 wypadkach przed zapadnięciem pierwotnego terminu, w 8 wypadkach w chwili zapadnięcia terminu¹⁾, w 19 wypadkach już po zapadnięciu terminu płatności, w 5 wypadkach nie można było ustalić momentu prolongaty. W wypadkach prolongowania przed upływem pierwotnego terminu, najkrótszy przeciąg czasu między datą prolongaty a pierwotnym terminem płatności wynosił 2 miesiące, najdłuższy zaś $2\frac{1}{2}$ roku²⁾, natomiast w wypadkach prolongowania po upływie pierwotnego terminu płatności rzeczony czasokres wynosił najmniej 1 miesiąc, najwięcej $3\frac{1}{2}$ roku. Niektóre długi były kilkakrotnie prolongowane, mianowicie 1 raz prolongowano 34 umów, dwukrotnie prolongowano 4 umowy, trzykrotnie jedną.

Na jak długi czas prolongowano spłatę, przyjmując za początek tego okresu pierwotny termin spłaty, za koniec ostateczną przewidzianą datę uiszczenia długu bez względu na to, czy w ciągu trwania wierzytelności prolongowano ją raz, czy kilka razy?

Na $\frac{1}{2}$ —1 miesiąca prolongowano 3 umowy,

„ 1—6 miesięcy „ 5 umów,

„ $\frac{1}{2}$ roku „ 5 „

„ $\frac{1}{2}$ —1 roku „ 1 umowę,

„ 1 rok „ 7 umów,

„ 1—2 lat „ 5 „

„ 2 lat „ 3 umowy,

„ 2—5 lat „ 3 „

„ 7 lat „ 1 umowę

„ czas nieokreślony z braku wiadomości o ostatecznym terminie płatności prolongowano 6 umów.

Średnia długość okresu prolongaty wynosiła prawie 1 rok 4 miesiące.

Pewne znaczenie jeszcze w tej materji mieć może rozważenie, jakie były różnice w czasie między czasokresem od zasadniczego

¹⁾ Biorąc pod uwagę często pojawiające się wypadki, o czym będzie niżej mowa, że nie przestrzegano ściśle co do dnia terminu spłaty długów, lecz że mogła ona nastąpić w tydzień i więcej przed lub po przewidzianym terminie, a przynajmniej w tym czasie spłatę stwierdzano w księgach, przyjmujemy za dokonane prolongaty długów w chwili zapadnięcia pierwszego terminu płatności jeśli zapisano je w aktach na tydzień przed lub po terminie płatności

²⁾ Okresów krótszych niż 1 tydzień nie bierzemy pod uwagę, okresy dłuższe niż 1 tydzień, krótsze niż 2 tygodnie liczymy za $\frac{1}{2}$ miesiąca.

zawarcia długu do daty prolongaty, a czasokresem od pierwotnego terminu płatności (na podstawie zasadniczej umowy) do ponownie przewidzianego terminu płatności (na podstawie prolongaty), ponieważ ono pozwoli zaobserwować, w jakim stopniu przedłużenia umów wpłynęły na tempo spłaty długu. Za kryterjum rozważania bierzemy okoliczność, że, gdy czasokres między datami zawarcia umowy i prolongaty jest dłuższy, niż czasokres między terminami spłaty początkowo przewidzianej i odłożonej przez prolongatę, wówczas tempo spłaty po prolongowaniu jest żywsze; w przeciwnym razie tempo spłaty po prolongowaniu jest słabsze. Pod tym względem zestawienie okazuje, że rzeczzone czasokresy były między sobą:

równe (różnicę czasokresów wynoszącą 7 lub mniej dni nie brano pod uwagę zupełnie) w 6 wypadkach,

prawie równe (gdy różnice czasokresów wynosiły 1 miesiąc lub mniej) w 6 wypadkach,

nierówne w 18 wypadkach,

nieokreślone (w braku jednej z potrzebnych tu dat) w 9 wypadkach; zaś między 18 wypadkami o nierównych czasokresach, 11 wypadków okazuje tempo spłaty żywsze po prolongacie, a tylko w 7 tempo wolniejsze. — Na tej podstawie możemy uważać, że w większości wypadków prolongaty wpłynęły na większą żywość spłaty długu, czyli prolongowanie ułatwiało dłużnikom uiszczenie się z długu.

3. Miejsce i sposób spłacania długów.

Co do samego aktu spłaty znajdujemy w indywidualnych umowach wielkie bogactwo różnorodnych, oryginalnych nieraz zastrzeżeń, omówień, warunków tak, że zapisy, mające dość schematyczne formy ramowe, powtarzające się stereotypowo, wypełnione są szczegółami, dostosowanymi najwidoczniej do osobistego położenia, czy interesu stron umawiających się. Tu wskazać należy najważniejsze i powtarzające się szczegóły z rzeczzonego zakresu. Wiele umów wskazuje miejsce płatności długów, którym był sąd¹⁾ albo magistraty miast, grody, prywatne mieszkanie wierzyciela i t. p.²⁾. Co do sposobu dokonania spłaty, to umowy bardzo często zastrzegają spłatę gotówką (parata pecunia³⁾); rzadziej już pojawiają się stypulacje,

¹⁾ N. p. 777; 1473; 2590; 2644; 2670; 3821.

²⁾ 874; 875; 934; 972; 973; 1241; 1578; 1585; 1861; 2127; 2327; 2335; 2623; 3894; 3912; 3980; 4290; 4314; 4339; 4398a, 4399, 4400; 4443; 4541; 4923; 6020; 6304; 6658; 6900; 7287; 7312.

³⁾ 54; 56; 327; 578; 583; 499; 606; 665; 666; 677; 752; 659; 863; 890; 891; 1810; 2432; 2860; 3887 i t. d.

zastrzegające spłatę własnymi pieniędzmi (*propria pecunia*)¹⁾, lub taką samą monetą, w jakiej dług był zaciągnięty²⁾). Zdarzają się tu i ówdzie umowy, nie określające ściśle terminu spłaty, lecz oznaczające tylko, że dłużnik ma spłacić dług w jakiś czas po otrzymaniu wezwania wierzyciela³⁾, albo też dłużnik mógł zapowiedzieć spłatę długu — zwłaszcza wykup zastawu — na pewien okres czasu naprzód⁴⁾; wreszcie niekiedy umowy zaznaczają, że spłata ma nastąpić „na prostą pomowę“, „*ad simplicem loquellam*“ t. zn. bez odwoływania się do władzy sądowej i wytaczania procesu, lecz na zwykłe żądanie wierzyciela⁵⁾.

Szczegółowe rozpatrywanie tych zastrzeżeń jest zbyt ciężkie jako nie mające istotnego znaczenia dla badania ruchu kredytowego.

4. Terminy spłaty.

Odpowiedź na pytanie, jaka pora roku, a więc jakie okoliczności sprzyjały zaciąganiu długów, a jakie ich spłacaniu, — nie ulega wątpliwości wobec rolniczego charakteru badanych tu stosunków kredytowych; tem nie mniej należy objąć liczbami tę sprawę, choćby dla zrewidowania apriorycznego poglądu. Ująć w cyfry tę sprawę można, badając w jakich porach roku przypadają wpisy umów o pożyczki, a w jakich przewidziane terminy spłaty; zaznaczyć należy, że weźmiemy tu pod uwagę daty nie tylko pierwotnych umów, lecz także i prolongat umów, oraz daty terminów spłacania nie tylko całych długów, lecz także i pojedynczych rat, jako charakteryzujące omawianą kwestję, sumy więc ogólne w zestawieniach przewyższają liczebnie sumę zawartych umów.

Zestawienie dat zawarcia umów pożyczkowych przedstawiono w tablicy XXII na str. 150.

Pewna, dość znaczna stosunkowo, część dat zawarcia umów pozostaje nieznana (14⁰/_o); wynika to stąd, że często o zawarciu umowy dowiadujemy się *ex post* z zapisek o spłacie długu, ze skarg sądowych o niespłacenie, z umów rodzinno-majątkowych, z umów o prolongatę i t. p. i siłą rzeczy w takich razach nie znamy daty ich zawarcia. Resztę dat rzeczonych przyjmujemy zasadniczo wedle dat roczków, notowanych w księgach sądowych, w czasie których

¹⁾ 810; 1265; 1509; 1810; 2211; 2623.

²⁾ 676; 1193; 4798.

³⁾ 977; 2327; 3844; 3845; 6903.

⁴⁾ 1202; 6229; 6561.

⁵⁾ 32; 76; 77; 102; 155; 2854; 3112.

wpisywano (oblatowano) zgłoszone przez strony umowy. Dzięki temu rejestrujemy tu daty wpisu, co nie musi być identyczne z datą zawarcia umowy¹⁾; jak już wyżej wzmiankowano, nie jesteśmy w stanie ustalić właściwych dat umowy, ale nie sądzimy, by przeciętnie zbyt wiele czasu mogło upływać między faktyczną umową, a zalegalizowaniem jej w aktach sądowych, na czym niewątpliwie stronom zależeć musiało. Rzeczowa różnica czasu wynosić mogła tyle mniej więcej, ile czasu upływało między jednym a drugim rocznikiem, to jest w sądzie ziemskim przemyskim około 4 tygodni, w grodzkim przemyskim około jednego tygodnia, w ziemskim przeworskim nieco więcej jak dwa miesiące, czyli wykazane tu daty dni i miesiący przyspieszyć należy o około 1—2 miesiące, czyli średnio $1\frac{1}{2}$ miesiąca. Również w związku z odbywaniem roczków pozostają małe odsetki umów wpisanych w okresach, w których przypadają święta Wielkanocne (cały kwiecień), Zielone (druga połowa maja i pierwsza czerwca), Boże Narodzenie, a wydatne zwiększenie wpisów w okresach przed lub po tych świętach.

Wyraźnie zaznacza się jesień, zima i wczesna wiosna, jako pory, w których zaciągnięto przeważającą ilość pożyczek, bo w czasie między 16 listopada a 15 maja (6 miesięcy) wpisano $57,1\%$, natomiast od 16 maja do 15 listopada (6 miesięcy) $28,5\%$ umów, rozdzielwszy zaś ilość pożyczek, nieokreślonych co do daty zawarcia, proporcjonalnie między obie grupy możemy przypuszczać, że w połowie roku, obejmującej koniec jesieni, zimę i początek wiosny, zawierano $\frac{2}{3}$ umów całego roku, na drugą zaś połowę roku przypada tylko $\frac{1}{3}$ część umów.

Przyczyny tego stanu rzeczy wydają się jasne wobec rolniczego charakteru naszych kontrahentów. Nie można jednak brać pod uwagę tylko potrzeby dłużników, lecz także i możliwości finansowe wierzycieli, którzy w tym okresie mieli najwięcej wolnego kapitału do dyspozycji z powodów nie tylko zakończenia w jesieni i w zimie kampanji rolniczej i spieniężenia plonów, lecz również i dlatego, że w jesieni (św. Marcin) i w zimie (Boże Narodzenie, Popielec) przypadały najczęściej terminy spłaty czynszów od włości i długów, więc przypływ gotówki. Dłużnicy natomiast potrzebowali, jak zobaczymy, pieniędzy nie tylko na potrzeby gospodarki rolnej, ale i na różne spłaty i zobowiązania rodzinne (posagi, spłaty

¹⁾ Dowody, że umowy robiono najpierw, a potem wpisywano je w akta są w zapiskach 379, 1000 1002, 1109, 1351, 2701, 2702, 2703, 2704, 3307, 2859, 3957, 4228, 4243, 4282, 4296, 4365, 4492, 4553, 4676—4679, 4608, 4722, 4875, 4882, 5044, 5045, 5211, 5404, 5985, 5922, passim.

TABLICA XXII.

Zestawienie umów poszczeg. form kredytowych, wedle daty wpisu w akta sądowe — we wszystkich badanych latach.

W okresach półmiesięcznych wpisano w akta sądowe umów:	Ilości umów kredytowych			Procentowy stosunek umów			Święta przypadające w okresach półmiesięcznych
	1436—1450	1460—1468	w całości ruchu kredytowego	1436—1450	1460—1468	w całości ruchu kredytowego	
				%	%	%	
1—15 stycznia	64	20	84	5,8	5,5	5,7	Tydzień po Bożem Narodzeniu, Nowy Rok, Święto Trzech Króli.
16—31 „	62	35	97	5,7	9,6	6,6	
1—14 lutego	44	3	47	4,0	0,8	3,2	
15—28 lutego	87	15	102	8,0	4,2	7,0	Popielec
1—15 marca	43	11	54	3,9	3,0	3,7	
16—31 „	58	17	75	5,3	4,7	5,2	Niedziela Palmowa, Wielkanoc. Niedziela Przewodnia.
1—15 kwietnia	20	14	34	1,8	3,8	2,3	
16—30 „	53	18	71	4,8	4,9	4,9	Wniebowstąpienie. Tygodnie przed Zielonemi Świętami.
1—15 maja	61	8	69	5,6	2,2	4,7	
16—31 maja	50	7	57	4,6	1,9	3,9	Zielone Święta.
1—15 czerwca	10	6	16	0,9	1,6	1,1	
16—30 „	7	8	15	0,6	2,2	1,0	Ś-to Jana Chrzciciela, — Piotra i Pawła. Tydzień po święcie Piotra i Pawła.
1—15 lipca	26	27	53	2,4	7,4	3,6	
16—31 „	13	9	22	1,2	2,5	1,6	Wniebowzięcie Matki Boskiej.
1—15 sierpnia	20	13	33	1,8	3,6	2,3	
16—31 sierpnia	5	1	6	0,5	0,3	0,4	Narodzenie Matki Boskiej. Św. Michała.
1—15 września	19	3	22	1,7	0,8	1,5	
16—30 „	22	10	32	2,0	2,7	2,2	Wszystkich Świętych. — Św. Marcina.
1—15 paździer.	53	19	72	4,8	5,2	4,9	
16—31 „	24	11	35	2,2	3,0	2,4	
1—15 listop.	44	9	53	4,0	2,5	3,6	Św. Mikołaja. Boże Narodzenie.
16—30 listop.	57	8	65	5,2	2,2	4,5	
1—15 grudnia	80	15	95	7,3	4,2	6,5	
16—31 „	33	8	41	3,0	2,2	2,8	
Nieokreślony czas co do dnia i mies.	141	69	210	12,9	19,0	14,4	
Sumy	1096	364	1460	100	100	100	

TABLICA XXIII.

Zastawienie przewidzianych w umowach terminów spłat długów i rat.

Przewidziano spłatę długów, ich rat w okre- sach	Ilości pożyczek (szesściu form)		Procentowe stosunki w obrębie poprzednich szesściu form kredyt.				Ilości zastawów				Procentowe stosunki w obrębie sumy zastawów				Święta przypadające w okresach półmiesięcznych
	1436— 1450	1460— 1468	w całości w rachunku długowemu	1436— 1450		1460— 1468		w całości w rachunku długowemu	1436— 1450		1460— 1468				
				o/o	o/o	o/o	o/o		o/o	o/o					
1-15 stycznia	41	15	56	4,3	5,6	4,6	—	3	1	4	1,1	0,8	1,0	Tydzień po Bożem Narodzeniu, Nowy Rok, S-to Trzech Króli.	
16-31 " 1-14 lutego	7 34	3 7	10 41	0,7 3,5	1,1 2,6	0,8 3,4	—	—	—	—	—	—	—	—	
15-28 (29) lutego	34	2	36	3,5	0,8	3,0	—	2	2	4	0,7	1,5	1,0	Popielec.	
1-15 marca	22	7	29	2,3	2,6	2,4	—	3	1	4	1,1	0,8	1,0	Niedziela Palmowa, Wielka- noc, Niedziela Przewodnia.	
16-31 " 1-15 kwietnia	21 24	8 5	29 29	2,5 2,5	3,0 1,8	2,4 2,4	—	2 3	—	2 3	0,7 1,1	—	0,5		0,8
16-30 " 1-15 maja	27 20	5 5	45 25	3,9 2,1	3,0 1,8	3,7 2,0	—	3 —	1 1	4 1	1,1 —	0,8 0,8	1,0 0,2	Wniebowstąpienie, Tygodnie przed Zielonemi Świętami.	
16-31 maja	15	3	18	1,6	1,1	1,5	—	—	—	—	—	—	—	Zielone Święta.	
1-15 czerwca	11	2	13	1,3	0,8	1,0	—	1	1	1	—	0,8	0,2		S-to J. Chrzcze, i Piotra i Pawła.
16-30 " 1-15 lipca	123	27	150	12,9	10,1	12,3	—	9	3	12	3,3	2,2	3,1	Tydz. po święcie Piotra i Pawła.	
16-31 " 1-15 sierpnia	19 49	11 6	30 55	2,0 5,1	4,1 2,3	0,6 4,5	—	—	2	2	—	1,5	0,5	Wniebowzięcie Matki Boskiej	
1-15 września	6	3	9	0,6	1,1	0,7	—	4	1	2	0,4	0,8	0,5		Narodzenie Matki Boskiej.
16-30 " 1-15 września	25	8	33	2,6	3,0	2,7	—	1	—	4	1,5	—	1,0	Św. Michała.	
1-15 października	23	14	37	2,4	5,2	3,0	—	1	—	1	0,4	—	0,2	Wszystkich Świętych; — Św. Marek.	
16-31 " 1-15 października	9 77	3 39	12 116	1,0 8,1	1,1 14,6	1,0 9,5	—	1 3	1 4	1 7	0,4 1,1	0,8 3,0	0,5 1,7		Św. Mikołaja.
16-30 listopada	12	5	17	1,3	1,8	1,4	—	1	—	1	0,4	—	0,2	Boże Narodzenie	
1-15 grudnia	45 159	3 46	44 206	4,3 16,7	1,1 17,2	3,6 16,8	—	50 —	3 —	53 —	18,5	2,2	13,2		
Spłata nast. na żądanie	3	3	6	0,3	1,1	0,5	—	—	—	—	—	—	—		
Bezterminowe długie	3	—	3	0,3	—	0,2	—	1	—	1	0,4	—	0,2		
Do skupu (zastawy)	—	—	—	—	—	—	—	169	110	279	62,6	83,2	69,5		
Termin spłaty nieo- kreślony co do dnia i miesiąca	127	28	155	13,3	10,5	12,7	—	8	—	8	2,9	—	2,1		
Razem	953	268	1221	100	100	100	—	270	132	402	100	100	100		

z powodu działów), wyekwipowanie się na wojnę, spłaty innych długów, zakupy towaru w miastach i t. p., co było niezależnem od stosunków gospodarki rolnej dłużnika. Uzyskanie pożyczki zawisło od istnienia wolnych kapitałów u wierzyciela; w tym więc sensie istniała pośrednia zależność ruchu kredytowego od gospodarki rolnej przez osobę wierzyciela, a nie tylko dłużnika. Dalsza obserwacja terminów spłaty i przyczyn indywidualnych umów przyczyni się do objaśnienia tej kwestji.

W poszczególnych porach roku rozkładają się wpisy umów w aktach następująco:

od 15 lutego do 15 maja (wiosna)	27,8 ⁰ / ₀
„ 16 maja do 15 sierpnia (lato)	13,5 ⁰ / ₀
„ 16 sierpnia do 15 listopada (jesień)	15,0 ⁰ / ₀
„ 16 listopada do 14 lutego (zima)	29,3 ⁰ / ₀

W poszczególnych połowach miesiący występują pewne różnice między latami 1436—1450 a 1460—1468 (między I okresem, a II), wpisy bowiem w akta w obu okresach rozdzielają się między poszczególne pory roku następująco:

między 15 lutego a 15 maja	w I okr.	29,4 ⁰ / ₀	umów,	w II okr.	22,8 ⁰ / ₀	umów
„ 16 maja a 15 sierpnia	„ „ „	11,5 ⁰ / ₀	„	„ „ „	19,2 ⁰ / ₀	„
„ 16 sierpnia a 15 listopada	„ „ „	15,2 ⁰ / ₀	„	„ „ „	14,5 ⁰ / ₀	„
„ 16 listop. a 14 lutego	„ „ „	31,0 ⁰ / ₀	„	„ „ „	24,5 ⁰ / ₀	„

Przy zapisach pożyczek w aktach grodzkich i ziemskich nie omawiano szczegółowo terminu wejścia umowy w życie; wystarczyło dokonanie pożyczki i oblatowanie aktu; natomiast spłata długu i jej zabezpieczenie były pieczołowicie obwarowywane w zapisach. Wiele już szczegółów w tej materji dokładnie omówiliśmy, mimo tego obserwacja terminów spłat dała pole do liczniejszych uwag. Zestawienie terminów spłaty zawarte jest w tablicy XXIII (patrz str. 151).

Przedewszystkiem zaznaczamy, że żadnych przesunięć czy poprawek terminów czynić tu nie potrzebujemy. Niema wątpliwości, że termin spłaty rozumiano w tym dniu, w którym go ustalono w umowie, czyli, że źródło podaje daty aktualne. Inna sprawa, że opóźnienie kilkudniowe w spłacie mogło nie mieć znaczenia, jakkolwiek w formalnem brzmieniu umowy zapowiadano nałożenie „totidem vadii“, wwiązanie w majątek albo ciążenie zaraz nazajutrz lub trzeciego dnia po terminie, — zwłaszcza, gdy wierzyciel nie pragnął w takich razach wykorzystywać swego prawa. Spotykane w źródle pokwitowania spłat dowodzą, że rzeczne opóźnienia uchodziły bez widocznych dla nas następstw.

Ze względu na datę płatności odróżniają się wybitnie zastawy

faktyczne od innych form kredytowych, to też ujęliśmy te dwie grupy osobno dla siebie. Terminy spłaty w pierwszych sześciu formach, jak mówiliśmy o tem wyżej, o wiele częściej ulegały przesunięciom, a spłaty — podziałowi na raty, niż przy zastawach, dowodzi tego liczba ustalonych terminów płatności 1221 wobec 1026 umów zasadniczych, czyli nadwyżka ilości terminów wynosi 12⁰/₀ ilości umów. Natomiast terminy spłat zastawów rzadko ulegały zmianom, a nadwyżka ilości terminów stanowi nieco ponad 3⁰/₀ ilości umów. Umowy, w których terminów płatności z braku dat dziennych i miesięcznych nie można było ustalić są stosunkowo liczne w formach gorzej zabezpieczonych (12,7⁰/₀), podczas gdy przy zastawach najczęściej wierzyciel oczekiwał, aż dłużnik wykupi zastaw, czyli zasadniczo termin płatności nie był oznaczony, zależał od woli i możliwości dłużnika, czyli, jak mówiono, zastaw trwał aż „do skupu“, natomiast ilość zupełnie nie dających się określić terminów płatności, a raczej wykupu zastawów jest nieznaczna (2,1⁰/₀ ilości terminów). Rzecz jasna, że różnice te wynikają z samej istoty owych odróżnianych tu grup form kredytowych, zdefiniowanych ze względu na sposób zabezpieczenia.

Wejdźmy w szczegóły dat spłaty długów pierwszych sześciu form, nie zabezpieczonych bezpośrednio majątkiem ziemskim. — Wyróżniają się pewne półmiesięczne okresy, powiedzmy od razu pewne daty w ciągu roku: druga połowa czerwca, dzięki świętom Jana Chrzciciela (24/6) i Piotra i Pawła (29/6), w którym to dniu odbywał się odpust i jarmark w Przemyślu, oraz druga połowa grudnia — Boże Narodzenie. Znamienne są te dwie daty, przypadające na koniec pierwszej, względnie drugiej połowy roku, jako najczęściej powtarzające się. Za nimi dopiero wysuwa się pierwsza połowa listopada — św. Marcin. Mniejszą już rolę odgrywały daty Nowego Roku, Trzech Króli (razem 4,5⁰/₀), Wniebowzięcia Matki Boskiej (15/8), św. Michała (29/9), św. Mikołaja (6/12), jak również takie dni jak Popielec, Palmowa Niedziela, Wielkanoc, Przewodnia Niedziela i Zielone Świątki, między które rozdzielają się terminy płatności dość równomiernie (4,6⁰/₀—2,4⁰/₀). Na inne daty, obliczane w praktyce przeważnie na dni i tygodnie przed lub po wyżej wspomnianych świętach przypadała już mała liczba płatności. Najmniejsza ich ilość pojawia się w drugiej połowie lipca i tejże sierpnia.

Takie skupienie terminów płatności w pewne dni zawdzięczać należy przede wszystkim temu, że w dni te najłatwiej było zjechać się kontrahentom w umówionem miejscu. Wziąwszy pod uwagę, że uiszczanie długu dokonywało się w obecności sądu, a przynaj-

mniej świadków, że czasem oblatowywano spłatę (quietatio) w aktach sądowych, że przy takich sposobnościach załatwiano w mieście najrozmaitsze sprawy religijne, gospodarcze, polityczne, skupianie terminów w pewnych dniach świątecznych, a zarazem ważnych ze względów gospodarczych (jarmarki), tłumaczy się samo przez się. Jako drugą przyczynę dopiero można przytoczyć moment gospodarczy, a więc znów targi i jarmarki, jako sposobność spieniężania płodów i uzyskania gotówki na spłatę. Tu dalsza obserwacja liczb staje się konieczną: umówiono się mianowicie o spłatę, przypadającą:

w terminach wiosen.	(15/II—15/V)	w 193 wypadkach, co stanowi	15,9%
" "	letnich (16/V—15/VIII)	" 273	" " 22,3%
" "	jesien. (16/VIII—15/XI)	" 218	" " 17,8%
" "	zimowych (16/XI—14/II)	" 373	" " 30,6%

Pora roku odgrywała też znaczną rolę, jakkolwiek różnice między niemi są nieco łagodniejsze, niż przy datach zawierania umów. W każdym razie jesień i zima, okres po ukończeniu kampanji rolniczej, sprzyjały więcej spłatom (48,4%), niż wiosna i lato (38,2%).

Grupa zastawów nosi odmienne od pierwszej piętno. Prawie $\frac{3}{4}$ zastawów nie posiada ściśle określonego terminu wykupu, uzależniony on jest od woli i możliwości materialnej dłużnika. Wy tłumaczyć taką dowolność można, biorąc pod uwagę przyczyny, wywołujące istnienie zastawów, poprzednio już wskazane. Jeśli zastaw wynikał z potrzeb dłużnika, to wątpliwem byłoby, aby dłużnik mógł w krótkim czasie zebrać sumę na wykup zastawu, a żadna ze stron, zwłaszcza dłużnik, nie mogła przewidzieć, kiedy takie wykupno mogłoby nastąpić, trudno więc byłoby mówić zgóry o terminie; z drugiej strony wierzycielowi, biorącemu w swe ręce gospodarkę na zastawie nie opłacałoby się przez krótki czas jej prowadzić¹⁾, — mógł liczyć na to, że właściciel nieprędko będzie w możliwości dług spłacić. Jeśli zaś zastaw wynikał z chęci wierzyciela ulokowania kapitału i gospodarowania na cudzej ziemi, przy braku możliwości lub zainteresowania właściciela w uprawie jej na własny rachunek, — tem mniej można przewidzieć, kiedy zainteresowania obu czynników się zmieniają. Zresztą zastawy do okupu dawały wyjście dogodne dla obu stron w razie zmiany zainteresowań. Wierzyciel, pragnąc odzyskać kapitał, zanim dłużnik mógłby go oddać, mógł obiekt majątkowy podzastawić, dłużnik, który znalazł się w możliwości wykupienia obiektu, mógł tego dokonać z uwzględnieniem interesów wierzyciela.

¹⁾ 1265.

Zdarzało się więc, że wierzyciel mógł wzywać dłużnika do wykupu zastawu, dając mu pewien czas na zgromadzenie pieniędzy ¹⁾, dłużnik zaś mógł zapowiedzieć wierzycielowi zamiar wykupienia zastawu również na pewien okres czasu wprzód ²⁾. Uważać więc możemy terminy „do skupu“ za bardzo dogodną instytucję kredytową, albowiem przy zapewnieniu zwrotu długu, jakie dawało zabezpieczenie na nieruchomości, przy stałych dochodach dla wierzyciela, pozostawiała ona obu stronom wolną rękę w możliwości zlikwidowania stosunku dłużniczego — i w tem leży przyczyna jej powodzenia.

Moment powrotu własności w ręce właściciela musiał uwzględniać rok gospodarski; jeśli więc dokonywał się przed siewami wiosennymi lub po nich, to zasiewy jesienne lub wiosenne i plony z nich pozostawały własnością wierzyciela, aż do ich zebrania ³⁾. Zastaw zasadniczo powinien trwać conajmniej rok, zwykle umawiano się, że ma trwać 1 lub 3 lata, gdyby jednak w tym terminie nie został wykupiony, ma się automatycznie przedłużać na następne pojedyncze lata (ab anno ad annum) tak, że dłużnik miał możliwość wykupienia go co roku. — Jeżeli wierzyciel wziął zastaw z gotowymi już zasiewami, to po ustąpieniu z zastawu należała doń tylko nadwyżka zasiewów, przez siebie dokonanych, ponad tę ilość, jaką zastał w majątku ⁴⁾. W innym wypadku dłużnik zastrzegł, że przy skupieniu zastawu zasiewy, dokonane przez wierzyciela zastaw biorącego, mają być ocenione (otaksowane) i po cenie ustalonej odstąpione dłużnikowi-właścicielowi majątku ⁵⁾. Jeżeli wierzyciel stale zamieszkiwał w majątku wziętym w zastaw, wymawiał sobie czasem prawo przemieszczwania w nim przez potrzebny mu czas jeszcze po wykupieniu zastawu ⁶⁾. Odwrotnie mógł właściciel majątku zastrzec przy oddawaniu majątku w dzierżenie lub do wydzierżenia prawo zamieszkania dla siebie lub swej rodziny ⁷⁾. Zastrzegano także, że wszelkie wkłady, jakieby wierzyciel w czasie dzierżenia zakładu poczynił, a które przyczyniłyby się do trwałego podniesienia wartości majątku, dłużnik ma zwrócić przy skupie zastawu ⁸⁾.

¹⁾ 2327, 3844, 3845, 6903.

²⁾ 1202, 6229, 6524, 6561

³⁾ 874, 1329, 2932, 4928, 6074, 6104, 6561.

⁴⁾ 6229.

⁵⁾ 3664.

⁶⁾ 77, 987, 1108, 3129 w zest. z 3211 i 3212, 6229, 1260 i 1261, 3494.

⁷⁾ 834, 1549, 2986, 3118.

⁸⁾ 77, 670, 939, 1265, 1415, 1416, 1557, 3479, 4699, 4928.

Natomiast w razie szkód, zaszytych w majątku w czasie zastawu, pochodzących z siły wyższej lub z rąk sąsiadów, krewnych dłużnika i t. p., z reguły wierzyciel nie ponosił uszczerbku, lecz dłużnik brał szkody na własną stratę i zobowiązywał się bronić wierzyciela od sąsiadów i krewnych. Wyjątek stanowią dwie umowy między tymi samymi osobami, z których wynika, że $\frac{1}{3}$ część szkód z siły wyższej w czasie trwania zastawu ponieść miał wierzyciel¹⁾.

Zastawy „do skupu“ mniej były liczne w I okresie, niż w II, coby dowodziło, że w I okresie łatwiej było określić termin wykupu, czyli łatwiej było przewidzieć czas posiadania potrzebnej na wykup gotówki, co w II okresie rzadziej się zdarzało.

Z innych terminów wykupu zastawów wysuwa się na pierwszy plan Boże Narodzenie z większą stosunkowo, zwłaszcza w I okresie, ilością umów, i następnie z kolei co do ilości przypadających spłat święto Piotra i Pawła, ale już z daleko mniejszą, niż poprzednio ilością. Inne terminy pojawiają się nader rzadko, — są bez znaczenia, a nawet spotykamy całomiesięczne okresy, w których nie zamierzano wykupić żadnego zastawu. W stosunku do pełnej ilości umów danej formy zastawów — zastawy do wydzierżenia posiadają określony termin najczęściej, bo aż w 66% umów. Zastawy bez dzierżenia o ściśle oznaczonym terminie wykupu stanowią 30% wszystkich zastawów tego rodzaju, zaś zastawy z dzierżeniem tylko w 23,6% wypadków posiadały określony termin wykupu. Terminy te przypadały, jak wiemy już, na koniec pierwszego lub drugiego półrocza.

5. *Splacalność długów — pokwitowania.*

Stosunek dłużniczy ustawał z chwilą ostatecznego wykonania przez dłużnika umowy, t. j. z chwilą zwrotu kapitału wierzycielowi przez dłużnika. Czy wszystkie długi zostały spłacone, oto zagadnienie, domagające się w tem miejscu odpowiedzi. Niestety źródło nie odznacza się pod tym względem jasnością i nie daje pewnych podstaw. W księgach sądowych znajdujemy przede wszystkim szereg pokwitowań z odbioru pożyczonych pieniędzy, które można uważać za bezsporne, pewne dowody spłaty. Odnoszą się one do umów, zawartych we wszystkich formach kredytowych, z wyjątkiem zastawów do wydzierżenia i zastawów sądowych; niemi zajmujemy się w pierwszym rzędzie. Doliczyliśmy się takich pokwitowań:

¹⁾ 1861; 2127.

W obrębie:	W I okr.		W II okr.		W całości	
	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.
Pożyczek zabezp. wpisem .	24	965	12	1383	36	2348
Pożyczek zabezp. zakładem	17	1949 ¹ / ₂	2	200	19	2149 ¹ / ₂
Poręczonych pożyczek zabez- pieczonych wpisem	7	356	5	216	12	572
Poręczonych pożyczek zabez- pieczonych zakładem . .	8	467	—	—	8	467
Poręczonych pożyczek zabez- pieczonych warunk. zast.	9	797 ³ / ₄	2	24	11	821 ³ / ₄
Pożyczek zabezp. warunko- wym zastawem	18	1241	13	799	31	2040
Zastawów z dzierżeniem . .	6	1373 ¹ / ₄	1	40	7	1413 ¹ / ₄
Zastawów bez dzierżenia .	15	958 ¹ / ₃	8	572	23	1530 ¹ / ₃
Całego ruchu kredytowego .	104	8107 ⁵ / ₆	43	3234	147	11.341 ⁵ / ₆

W zestawieniu ze wszystkimi umowami poszczególnych form kredytowych ¹⁾ — pokwitowania spłaty stanowią:

Wśród:	W I okr.		W II okr.		W całości	
	Umów	Sum	Umów	Sum	Umów	Sum
w p r o c e n t a c h						
Pożyczek zabezp. wpisem .	20,3	10,6	32,4	71,7	22,3	21,3
Pożyczek zabezp. zakładem	8,2	19,3	5,0	17,7	7,7	19,1
Poręczonych pożyczek, zab. wpisem	11,6	22,3	35,7	22,8	16,2	22,5
Poręczonych pożyczek, zab. zakładem	6,5	4,1	—	—	5,6	3,8
Poręczonych pożyczek, zab. warunkowym zastawem	11,8	12,8	6,6	0,8	10,4	8,7
Pożyczek zab. warunkowym zastawem	8,5	6,4	14,3	16,0	10,3	8,4
Zastawów z dzierżeniem .	8,9	22,3	1,8	0,7	5,7	12,3
Zastawów bez dzierżenia .	8,1	6,3	11,9	11,6	9,1	7,6
Całego ruchu kredytowego	9,8	10,2	11,9	13,8	10,4	11,0

Uderzającą jest wielka różnorodność liczb absolutnych i procentowych, określających stosunek pokwitowań spłaty wraz z sumami pieniężnymi do ogółu pożyczek w poszczególnych rodzajach kredytu, a wskutek tego nie możemy z przytoczonych tu liczb wprowadzić wniosków co do spłacalności długów wogóle. Czyż byłoby możliwe, by z pożyczek, zabezpieczonych wpisem, spłacono 23%

¹⁾ Zebranemi w tablicach IX i X (patrz str. 59—61).

umów a 21% pieniędzy, natomiast z poręczonych pożyczek zabezpieczonych zakładem tylko 5,6% umów, a 3,8% pieniędzy? Czy jest możliwe, aby wśród zastawów z dzierżeniem w I okresie wykupiono ich 8,9% umów, a 22,3% pieniędzy? Czy jest prawdopodobne, aby z pośród wszystkich pożyczek i zastawów razem tylko około dziesiątą ich część spłacono? Gdyby taki stan rzeczy istniał przez kilka lat, gdyby na 10 wypadków użyczenia kapitału, wracał kapitał do właściciela tylko w 1 wypadku, — ruch kredytowy musiałby zamrzeć. Dotychczasowe badanie bynajmniej nie prowadzi do tak pesymistycznych rezultatów i choć w latach 1460—1468 dostrzegamy pewne obniżenie się życia kredytowego, to jednak nic nie świadczy o jego tendencji do upadku i zaniku. Innemi słowy musimy uznać powyżej zestawione liczby za miarodajne tylko dla ilości zachowanych dziś, formalnych pokwitowań spłat długów, ale nie za wyraz istotnej spłacalności wszystkich długów, czyli poszukiwania odpowiedzi na główne w tym ustępie pytanie czynić należy na innej drodze. W każdym razie ujawnione tu liczby należy uznać za najniższą granicę spłacalności wierzytelności.

Nasuwa się tutaj kilka uwag. Najwięcej spotykamy pokwitowań wśród pożyczek zabezpieczonych wpisem, poręczonych i nieporęczonych, a zbieg okoliczności skupił w II okresie pokwitowania przeważnie na wysokie pożyczki (71,7% sum pieniężnych pokwitowanych w stosunku do 32,4% umów). Tak wysoka liczba pokwitowań w tych dwóch rodzajach pożyczek wynika stąd, że około $\frac{1}{4}$ część takich umów zarejestrowaliśmy właśnie tylko na podstawie owych pokwitowań, jako jedynych wiadomościach o transakcji w braku innych danych.

Na brak większej ilości pokwitowań w ogóle stosunków wpływa też ilość luk w materiale źródłowym, jako też dziewięcioletni okres (1451—1459), z którego brak danych, — wszak w tych latach zapadały terminy płatności pożyczek, zaciąganych w badanych latach; wreszcie ograniczyliśmy się rokiem 1468, poza który nie wychodzimy, a po nim też wpisywano pokwitowania spłat pożyczek z lat badanych. Dzięki tym czynnikom, jak i dzięki okoliczności, że widocznie nie domagali się zainteresowani dłużnicy oblatowania spłaty ich długów przez wierzycieli w aktach, liczba pokwitowań spada do około 10% umów i sum pieniężnych.

Wszystkie powyżej wyszczególnione pokwitowania odnoszą się do spłat całych długów; pokwitowania spłat części długu (rat) spotykamy dość rzadko; w szczęśliwych wypadkach znajdujemy pokwitowania wszystkich rat, tak że z nich składa się całość długu. Poza

tymi wypadkami znajdujemy 8 pokwitowań części długu bez wiadomości o spłacie reszty. — Nieodzowną częścią pokwitowania spłaty całego długu była formuła, że wierzyciel nie ma żadnych pretensyj do dłużnika i że wszystkie poprzednie zapisy długu w księgach sądowych unieważnia i z nich skreśla¹⁾.

Przeważnie pokwitowania były dawane w terminie przewidzianym lub nieco później, z zapisem pokwitowania bowiem trzeba było czekać do odbycia się najbliższego roczku sądowego; spotykamy jednak pokwitowania spóźnione, albo wiadomości, że spłata nastąpiła dopiero po procesie i wyroku sądowym, albo też na skutek dobrowolnej ugody stron, powziętej już po wszczęciu sprawy sądowej przez wierzyciela. Spóźnionych pokwitowań (objętych liczbami powyżej zestawionemi) znaleźliśmy 11, pokwitowań zaś spłat, dokonanych po wszczęciu lub po ukończeniu postępowania sądowego — 14. Nie zaobserwowaliśmy natomiast żadnej spłaty przed terminem płatności.

Nie znajdujemy żadnych danych, by zastawy, co do wykupu których ustalono ścisły termin, były istotnie w tym terminie wykupywane, przypuszczać więc można, że w rezultacie wszystkie zastawy były „do skupu“ w ręku wierzyciela. Ponieważ zaś, jak wiemy, około $\frac{2}{3}$ zastawów nie miało przewidzianych z góry ścisłych terminów płatności, względnie wykupu, nie można ich brać pod uwagę przy badaniu punktualności i akuratności spłat.

W przeciwstawieniu do pokwitowań spłat długów posiadamy również pewną ilość bezpośrednich i wyraźnych wiadomości, że niektóre długi nie zostały spłacone, wynikiem czego były skargi sądowe i procesy o nieznanym nam rezultatach (nie znajdujemy wiadomości o spłacie tych długów po sprawie sądowej), — względnie, że zastawy nie zostały wykupione, wynikiem czego było przejście obiektów zastawionych na własność wierzycieli (zastaw na upad). Takich wiadomości jest jednak znacznie mniej, niż pokwitowań, a mianowicie nie spłacono długów i nie wykupiono zastawów:

Wśród:	W I okr.		W II okr.		W całości	
	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.
Pożyczek zabezp. wpisem .	—	—	1	10	1	10
Pożyczek zabezp. zakładem	2	40	3	269 $\frac{1}{2}$	5	309 $\frac{1}{2}$
Poręczonych pożyczek zabezpionych wpisem . . .	4	274	3	99 $\frac{3}{4}$	7	373 $\frac{3}{4}$

¹⁾ 39; — 1247; — 1635; — 1729; — 1736; — 1856; — 3476; — 3733; — 3757; — 4074; — 4328; — 4419; — 5013; — 6898; — 7225.

Wśród:	W I okr.		W II okr.		W całości	
	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.
Poręczonych pożyczek zabez- pieczonych zakładem . .	6	273	3	55 ¹ / ₂	9	328 ¹ / ₂
Poręczonych pożyczek zabez- pieczonych warunk. zast.	8	738 ¹ / ₂	1	248 ¹ / ₂	9	287
Pożyczek zabezp. warunko- wym zastawem	8	988 ¹ / ₂	5	38 ¹ / ₂	13	1027
Zastawów z dzierżeniem . .	4	487	1	150	5	637
Zastawów bez dzierżenia . .	2	629 ¹ / ₂	2	503	4	1132 ¹ / ₂
Całego ruchu kredytowego .	34	3430 ¹ / ₂	19	1374 ³ / ₄	53	4105 ¹ / ₄

W zestawieniu ze wszystkimi umowami poszczególnych form kredytowych stanowią one:

Wśród:	W I okr.		W II okr.		W całości	
	Umów	Sum	Umów	Sum	Umów	Sum
W p r o c e n t a c h						
Pożyczek zabezp. wpisem .	—	—	2,7	0,5	0,6	0,1
Pożyczek zabezp. zakładem	0,9	0,4	7,5	23,9	2,0	2,7
Poręczonych pożyczek zab. wpisem	6,6	17,2	21,4	10,5	9,4	14,7
Poręczonych pożyczek zab. zakładem	4,8	2,3	15,0	7,8	6,2	2,7
Poręczonych pożyczek zab. warunkowym zastawem	10,5	11,8	3,3	7,8	8,5	3,0
Pożyczek zab. warunkowym zastawem	3,8	5,1	5,5	0,8	4,3	4,2
Zastawów z dzierżeniem .	5,9	7,9	1,8	2,8	4,0	5,5
Zastawów bez dzierżenia .	1,1	4,1	3,0	10,2	1,6	5,6
Całego ruchu kredytowego	3,2	4,3	5,3	6,3	3,7	3,9

Porównanie ilości niespłaconych pożyczek z ilością ogólną pożyczek nie ujawnia tak jaskrawych rozbieżności w szczegółowych pozycjach form kredytowych, jak to było widocznem w zestawieniu pokwitowań spłat. Ale i tu należy uznać brak pewności przytoczonych liczb z tych samych, co i przy pokwitowaniach, przyczyn (luki materiału źródłowego, ograniczenie się do roku 1468); wiadomości nasze i tu są niepełne. Więc na podstawie ostatnio przytoczonych liczb możemy tylko stwierdzić, że najmniejsza znana nam ilość długów niespłaconych wynosiła około 4% ogółu pożyczek, czyli najwyższa granica spłacalności długów wynosiła 96%, gdy najniższą granicę poprzednio określiliśmy na 10%. Zbyt jednak są one odległe, by nie zmuszały nas do dalszych poszukiwań.

W umowach stron spotykamy czasem uwagę, że po spłaceniu długu lub wykupieniu zastawu wierzyciel winien unieważnić dokonany poprzednio zapis dłużny w księgach („debet de libro describere“, „de libro delere“)¹). Jak dokonywało się technicznie, materialnie owe unieważnienie dokonanego poprzednio zapisu, owe zaznaczenie prawnego wygaśnięcia zawartego dawniej aktu? Wydawca XIII tomu A. G. Z. zaznacza skrótem „z. p.“ przy wielu zapisach, że w oryginale są one przekreślone. Uważamy te przekreślenia za ową dość prymitywną formę unieważniania wygasłych już zapisów, dokonywanego przez pisarza sądowego na wniosek, czy żądanie kontrahentów lub ich spadkobierców, a utwierdza nas w tym przekonaniu szereg wyraźnych śladów takiego kasowania zapisów, zaznaczonych odpowiednią uwagą wydawcy²), przyczem odmienna ręka i odmienny atrament świadczyłyby za naszym poglądem, że skreśleń dokonywano później, t. j. w czasie, kiedy zapis mógł wygasnąć przez wykonanie jego treści. Ponadto znajdujemy przy licznych umowach, których wykonanie jest przez inne zapiski wyraźnie stwierdzone, przekreślone zapisy główne tychże umów, co

¹) Przypis 1 na str. 256, oraz 143, 4748, 5426, 7312, passim.

²) Oto zanotowane przez nas:

Dwie zapiski 4943 i 4944, odnoszące się do tej samej sprawy, oznaczone „z. p.“, posiadają w oryginale dopisek tą samą, co zapiska, zrobiony ręką, lecz odmiennym atramentem: „Casata sunt hec“.

Zap. 3075 przekreślona „z. p.“, a u góry tą samą ręką dopisano „exivit“.

U góry zapiski 3710 dopisała odmienna, ale współczesna, ręka „Litera inhibita feria tertia proxima post festum Purificacionis Marie anno Domini Mo CCCCXL nono“ (4/II 1449), a wzdłuż zapiski „Littera inhibita...“ z tą samą datą. Zaś w roczku z dnia 4/II 1449 w zapisce 3884 występuje ta sama ręka, co w powyższych słowach.

Zap. 5652 przekreślona („z. p.“), a u samej góry dopisano współczesną ręką „exsolutum est“.

Zap. 6244, 6284, 6245, przekreślone („z. p.“), mówiące o przyszłym terminie złożenia przez stronę przysięgi, posiadają nieprzekreślony dopisek „Composuerunt“.

Przy zapisce 6524 przekreślonej („z. p.“) dopisała ręka odmienna, choć współczesna słowo: „Solvit“.

Przy zapisce 7007 przekreślonej („z. p.“) dopisano słowo „Solutae“ pismem współczesnym, ale ręką i atramentem odmiennym, przyczem atrament słowa „Solutae“ jest taki sam, jak ten, którym przekreślono zapiskę.

Zap. 3957 przekreślona („z. p.“) posiada dopisek nieprzekreślony „ad mandatum domini Hleb, subiudicis deletum est“ dokonany tą samą ręką i atramentem, co w przekreślonej zapisce, a ów pan podsędek Hleb występuje w zapisce przekreślonej jako dłużnik.

Zap. 1949 w całości nie przekreślona, ma skreśloną tylko kwotę pieniężną jednej raty, a przy skreśleniu na boku dopisano współcześnie „iam solvit“.

wydawca zaznaczył skrótem „z. p.“ bez jakichkolwiek dopisek lub uwag¹⁾. Przyjmujemy przeto zapisy przekreślone za takie, które zostały umorzone, to znaczy, jeżeli treścią przekreślonej zapiski była umowa kredytowa, to umowa ta została na żądanie stron uznana za wygasłą, a stać się to mogło przez spłacenie długu; wierzyciel polecał pisarzowi sądowemu zapis skreślić, a rzeczą dłużnika było nakłonić wierzyciela, by tak sprawę załatwił w sądzie.

Kryterjum to ma swoje braki, przedewszystkiem ten, że między nieprzekreślonymi zapisami mogą znajdować się faktycznie wygasłe umowy, a nieunieważnienie ich wynikało z braku odpowiedniego zainteresowania się stron lub braku skrupulatności pisarzy sądowych. Wątpić natomiast należy, by skreślenie pewnych zapisek następowało skutkiem innych przyczyn lub, co gorzej, było wynikiem przypadku czy swawoli; księgi sądowe były zbyt poważnym dokumentem dla współczesnych i najbliższych po nich pokoleń, by niepowołana ręka bez istotnej przyczyny faktycznego wygaśnięcia umowy mogła dokonywać w nich skreśleń. Tem bardziej jest wątpliwem, by w wiekach późniejszych, gdy przestano opiekować się starymi księgami sądowymi i one ulegały niszczeniu, zależało komuś na skreślaniu pewnych zapisek, a pozostawianiu tuż obok innych nieprzekreślonych, zwłaszcza, że po upływie życia kilku najbliższych XV wiekowi pokoleń stawały się one całkowicie przestarzałymi i bezużytecznymi.

Biorąc pod uwagę powyżej wyrażone zastrzeżenie, że nie wszystkie faktycznie wygasłe umowy musiały być skreślone, oraz fakt istnienia rozlicznych luk, przeliczamy sprawy kredytowe, których główne zapisy znajdujemy przekreślone, notujemy je jako długi

¹⁾ Oto zapiski zaznaczone jako skreślone („z. p.“), o wykonaniu treści których dowiadujemy się z zapisek późniejszych:

skreślona („z. p.“) zap.			5, odnośne pokwitowanie w zap.	176, 757.
”	”	”	487,	” ” 7225.
”	”	”	3026,	” ” 3127, 3477.
”	”	”	7312,	” ” 3220, 3221.
”	”	”	3690 wraz z 3689, odnośne pokwitowanie w zap. 4012.	
”	”	”	1275, 1364, 1604,	” ” ” 2486.
”	”	”	195 (i nieskr. 787),	” ” ” 2048.
”	”	”	4502,	” ” ” 6028.
”	”	”	486,	” ” ” 1173.
”	”	”	3110 (3356)	” ” ” 3548.

skreślona („z. p.“) zap. 1180 (zwiększony zapis w 1814), odnośne pokwitowanie w zap. 1736.

skreślona („z. p.“) zap. 152 (153, 154), odnośne pokwitowanie w zap. 680 (157, 679).

spłacone i dodajemy tak uzyskane liczby do wykazanych poprzednio na str. 157 w statystyce pokwitowań długów spłaconych. W sumie otrzymamy spłaconych długów ¹⁾:

Wśród:	w I okr.		w II okr.		w całości	
	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.	Umów	Na sumę grzyw.
Pożyczek zab. wpisem .	44	1668	18	1507	63	3175
Pożyczek zab. zakładem	73	4778	10	341 ² / ₃	83	5119 ² / ₃
Poręczon. pożyczek zab. wpisem	19	886 ¹ / ₂	8	588 ³ / ₄	27	1475 ¹ / ₄
Poręczon. pożyczek zab. zakładem	49	5352	6	245	55	5597
Poręczon. pożyczek zab. warunk. zastawem .	30	2970	13	901	43	3871
Pożyczek zab. warunko- wym zastawem . . .	75	6164	47	2980	122	9144
Zastawów z dzierżeniem	26	2944	21	1436	47	4380
Zastawów bez dzierż. .	60	5702 ¹ / ₂	22	1594 ¹ / ₃	82	7296 ⁵ / ₆
Całego ruchu kredytow.	376	30.465	145	9593 ³ / ₄	521	40.058 ³ / ₄

W zestawieniu ze wszystkimi umowami poszczególnych form kredytowych — spłacone długi stanowią:

Wśród:	w I okr.		w II okr.		w całości	
	Umów	Sum	Umów	Sum	Umów	Sum
W p r o c e n t a c h						
Pożyczek zabezp. wpisem .	37,3	18,4	48,6	78,1	40,0	28,8
Pożyczek zabezp. zakładem	35,3	47,3	25,0	30,3	33,6	45,8
Poręczonych pożyczek zab. wpisem	31,7	55,6	57,1	62,2	36,5	58,1
Poręczonych pożyczek zab. zakładem	39,8	46,6	30,0	34,7	38,4	45,9
Poręczonych pożyczek zab. warunkowym zastawem	39,5	47,6	43,3	28,4	40,5	41,2
Pożyczek zabezp. warunko- wym zastawem	35,7	31,7	51,6	59,6	40,5	37,4
Zastawów z dzierżeniem .	38,8	47,8	37,5	26,9	38,2	38,1
Zastawów bez dzierżenia .	32,3	37,8	32,8	32,2	32,4	36,4
Całego ruchu kredytowego	35,6	38,4	40,2	40,9	36,8	38,9

¹⁾ Zestawione tu liczby są więc sumą stwierdzonych źródłowo pokwitowań spłat i przypuszczalnie spłaconych długów, t. j. zliczonych zapisek przekreślonych, zawierających treść umów kredytowych. Samą ilość przypuszczalnie spłaconych długów uzyskamy, odejmując poszczególne liczby absolutne, względnie procentowe, zestawienia na str. 157 od liczb niniejszego zestawienia.

W takim zestawieniu najprawdopodobniej wygasłych umów kredytowych obserwujemy w całości stosunków o wiele większą jednostajność, wyrażającą się w liczbach procentowych; 30—40% umów uznano za wygasłe, a przyjąć możemy, że oznacza to ilość spłaconych długów. Jednostajność ta zwłaszcza wyraźnie uwydatnia się w pierwszym okresie; w drugim wahania są większe, mianowicie w granicach 24—57% umów. Wprawdzie nie da się tego utrzymać dla sum pieniężnych spłaconych, bo tu liczby procentowe i absolutne zależały od wielkości długów uznanych za wygasłe; w tym wypadku ważniejsze są ilości umów, one bowiem są miarodajne, gdy chodzi o ustalenie spłacalności długów, a nie wysokość sum pieniężnych, które pod kątem widzenia badania spłacalności mają charakter drugorzędny i przypadkowy; spłacenie bowiem lub niespłacenie tak drobnego, jak i wysokiego długu jednakowo świadczy o dłużnikach i jednakowo przyczynia się do ogólnego obrazu spłacalności, a nawet etyki kredytowej. — W całokształcie więc ruchu otrzymujemy 36,8% ogółu umów, uznanych za wygasłe, co przyjmujemy za punkt wyjścia dalszych rozważań.

Zaznaczyliśmy poprzednio, że na takich podstawach oparte zestawienie nie może samo przez się dać wystarczających rezultatów; trzeba by w niem poczynić poprawki, a to ze względu 1) na luki źródła, 2) na możliwość, że nie wszystkie faktycznie wygasłe umowy kredytowe zostały w księgach sądowych przekreślone.

Tu jednak brak podstawy źródłowej do poczynienia rzeczonych poprawek; posługiwać się możemy tylko logiką stwierdzonego dotychczas stanu i opartych na niej przypuszczeniach. Niepodobna przypuścić, by tylko 38,9%, powiedzmy okragło 40% pożyczonych kapitałów wracało do wierzyciela od dłużnika. I taki bowiem stan spłacalności wywołać musiałby upadek ruchu kredytowego, upadek zaufania pieniężnego, a prawo musiałoby stworzyć o wiele silniejsze i energiczniejsze normy egzekwowania wierzytelności i karania niewypłacalnych dłużników, niż istotnie spotykamy w prawie polskim. Jaką musiałaby być stopa procentowa, gdyby istniało tak silne ryzyko pożyczającego? Nie do pomyślenia byłyby inne formy kredytu, jak tylko zastawy z dzierżeniem i do wydzierżenia, a te przecież nie należą w naszych stosunkach do najczęściej stosowanych. Znikoma ilość zastawów sądowych (5 stwierdzonych, a 14 domniemych) w ciągu lat 24 oraz rozwinięty ruch kredytowy upoważnia do przypuszczenia większej spłacalności i akuratności wśród osób z kredytu korzystających. Jeżeli wśród wszystkich umów stwierdzamy 10% spłaconych i wyraźnie pokwitowanych, około dalszych

30% jako, wedle wszelkiego prawdopodobieństwa, uznane za wygasłe, a tylko 4% jako niespłacone i zaskarżone do sądu (nie wykluczone, że i te kiedyś zostały spłacone), to wnioskować możemy co do reszty wypadków, t. j. około 56 na 100, że dłużnicy nie wymagali od wierzycieli formalnego stwierdzenia w księgach spłacenia długu, że nie dopilnowywali skreśleń aktów wygasłych, że ufali wierzycielom, iż ponownie o zwrot długu, już spłaconego, dopominać się nie będą, że po wręczeniu wierzytelności wierzycielowi ipso facto zanikał stosunek dłużniczy ich obu. Bez wątpienia spłaty dokonywano przy świadkach, znikało więc niebezpieczeństwo, mogące wynikać z nieformalności aktu. Jeżeli weźmiemy jeszcze pod uwagę, że zazwyczaj przy zawieraniu transakcji kredytowej dłużnik wręczał wierzycielowi list dłużniczy (*littera*), zwracany przy spłacie dłużnikowi, to sam fakt powrotu listu dłużniczego w ręce dłużnika był wystarczającym do wygaśnięcia stosunku kredytowego między nimi. W tychto zwyczajach prawnych leży przyczyna, że w źródle znajdujemy unieważnienia tylko około 40% zawartych umów pożyczkowych; reszta wygasła, nie pozostawiając śladów historycznych swego wygaśnięcia.

Nie mogąc liczbowo i bezpośrednio ustalić ilości spłaconych długów, opierając się na zestawieniu długów niespłaconych (4%), na małej ilości zastawów sądowych oraz na wnioskach, wypływających z dotychczasowych badań, uznać musimy wypłacalność dłużników za udowodnioną; inna rzecz, że prolongaty oraz sprawy sądowe, wynikłe wogóle ze stosunków kredytowych (o czem będzie jeszcze mowa), obniżają w pewnej mierze terminową wypłacalność czyli akuratność kredytową dłużników.

Na tem zamykamy rozważanie głównych zagadnień życia kredytowego w jego objawach „wewnętrznych“, ściśle z ruchem tym związanych. Można by je pogłębiać i przeprowadzać jeszcze bardziej szczegółowo; wątpimy jednak, czy wpłynęłoby to na wszechstronniejsze zbadanie i opisanie kwestyj rozpatrywanych. Przejdziemy z kolei do rozważenia czynników zewnętrznych kredytu, jego przyczyn, wśród których się rozwijał i następstw, które wytwarzał.

ROZDZIAŁ V.

Kredyt jako czynnik życia gospodarczego ziemi przemyskiej w połowie XV w.

Z jakich źródeł płynęło poznane przez nas życie kredytowe ziemi przemyskiej, co wytwarzało zobrazowany powyżej stan? Jakiego rodzaju i jak silne były potrzeby szlachty przemyskiej, zmuszające ją do uciekania się do korzystania z usług cudzego kapitału i ułatwiania sobie przeprowadzenia zadań i zamiarów gospodarczych? Indywidualne stosunki kredytowe wpływały z najprostszych przyczyn, z konieczności, przed którymi stawał dłużnik i wierzyciel, ale przedewszystkiem ten pierwszy. Gospodarstwo rolne, pęd do przysporzenia sobie obszaru majątku, zabezpieczenie rodziny, uregulowanie spadku po rodzicach, czy krewnych, były w pierwszym rzędzie czynnikami zmuszającymi do poszukiwania cudzego kapitału w braku własnego; spory z krewnymi lub sąsiadami, których źródła były najrozmaitsze, scysje z władzą, z kodeksem prawnym, wymagały zadośćuczynienia przybierającego bardzo często formę odszkodowań pieniężnych, wreszcie przeróżne potrzeby życia codziennego, dziś dla nas nie do zbadania w szczegółach, dostarczały powodów do poszukiwania kapitałów.

Prócz tych indywidualnych czynników nie bez znaczenia pozostają ogólne warunki rozwoju gospodarczego, właściwe czasowi i miejscu i wpływające na stosunki kredytowe. Ogólny stan bogactwa społecznego, łatwość lub trudność gospodarzenia na roli, handel, położenie geograficzne, pokój i wojna i t. p. niezależne od jednostek czynniki wyciskały swe piętno na ruchu kredytowym, były tem tłem politycznem, społecznem i ekonomicznem, na którem dopiero kształtuje się indywidualne życie.

Przy analizie czynników indywidualnych rejestrujemy wszystkie zaszłe fakty jednego rodzaju (np. wszystkie kupna-sprzedaże, wszystkie

posagi i t. p., a następnie wyszczególniamy wśród nich te, które spowodowały akt pożyczki, — z tem zastrzeżeniem, że bierzemy pod uwagę tylko dane o rzeczonych faktach, znajdujące się w księgach sądowych przemyskich i przeworskich z lat 1436—1450 i 1460—1468, a nie wprowadzamy uzupełnień ze względu na luki źródła. W ten sposób uświadomimy sobie: 1) jakie znaczenie w życiu gospodarczem, ziemi przemyskiej posiadał dany rodzaj zjawisk jako całość, 2) ile pojedynczych faktów danego zjawiska gospodarczego oparło się o kredyt, 3) o ile dane zjawisko wpłynęło na rozwój kredytu. Nasze zainteresowanie budzą dwa ostatnie zagadnienia, pierwsze leży poza programem badania.

Najbliższe stosunkom kredytowym zjawiska, które z natury swojej skłaniały do posługiwania się kredytem, a zarazem ułatwiały zabezpieczenie pożyczki, były kupno-sprzedaż nieruchomości i dzierżawa (arenda); pożyczkę bowiem zabezpieczyć można było bezpośrednio na obiekcie, będącym przedmiotem sprzedaży.

Akty kupna-sprzedaży nieruchomości zaliczyliśmy przy podziale materiału źródłowego, jakiego dokonaliśmy w rozdziale I, do kategorii drugiej (sprawy rodzinno-majątkowe i akta kupna-sprzedaży, wywołujące stosunki kredytowe). O ile kupna-sprzedaże dokonane zostały częściowo lub całkowicie na kredyt, to odnośne umowy kredytowe zaliczono w statystyce ogólnej stosunków kredytowych wedle sposobu zabezpieczenia ich. Poniższe zestawienie ilustruje całość rzeczzonego zjawiska gospodarczego i znaczenie jego w wytwarzaniu transakcyj kredytowych¹⁾.

Rok	Wszystkie umowy o kupno-sprzedaż nieruchomości		Ilość umów kupna sprzedaży, zawartych częściowo na kredyt		Ilość umów kupna- sprzedaży, zawartych całkowicie na kredyt		Stosunek procentowy umów na kredyt (całko- wity i częściowy) do ogółu tychże umów w danym roku			
	ilość umów	na sumę grzywien gr.	umowy	na sumę grzywien gr.	umowy	na sumę grzywien gr.	umowy	na sumę grzywien gr.	%	%
1436	8	869	43	4	440	—	—	—	50,0	50,5
1437	14	5.169	40	5	580	—	3	1.700	57,1	44,1
1438	8	1,634	36	2	245	—	4	1.004	75,0	77,6
1439	10	665	—	3	162	—	6	270	90,0	64,9
1440	9	2,460	13	4	589	29	2	891	66,6	60,2
1441	8	973	42	1	125	—	4	284	62,5	42,0
1442	10	1.249	7	1	39	46	6	282	70,0	25,7

¹⁾ W niniejszem zestawieniu i wszystkich następnych analogicznych w bieżącym rozdziale, akty i umowy zawarte na kredyt, i tu jako takie wykazywane, były już uwzględniane w statystyce stosunków kredytowych (rozdz. III i IV), jako odpowiednie fakty kredytowe; zestawienie ich ze względu na przyczyny indywidualnych stosunków kredytowych znajduje się przy końcu niniejszego rozdziału.

Rok	Wszystkie umowy o kupno-sprzedaż nieruchomości			Ilość umów kupna sprzedaży, zawartych częściowo na kredyt			Ilość umów kupna- sprzedaży, zawartych całkowicie na kredyt			Stosunek procentowy umów na kredyt (całko- wity i częściowy) do ogółu tychże umów w danym roku	
	Ilość umów	na sumę		umowy	na sumę		umowy	na sumę		umowy	sumy
		grzywien	gr.		grzywien	gr.		grzywien	gr.		
1443	9	1.597	16	1	50	—	3	686	46	44,4	46,1
1444	9	1.358	—	4	362	24	—	—	—	44,4	26,7
1445	12	3.214	—	6	419	—	1	30	—	58,3	13,9
1446	12	3.397	13	4	634	29	3	1.289	5	5,3	56,6
1447	11	2.744	34	1	250	—	2	900	—	27,3	41,9
1448	16	2.608	38	3	257	—	4	129	—	43,7	14,8
1449	12	1.630	—	3	170	—	1	300	—	33,3	28,8
1450	9	1.012	24	3	390	—	2	200	—	55,5	58,2
Sumy z I okr.	157	30.585	18	45	4.714	32	41	7.966	47	54,8	41,4
1460	9	1.520	—	1	25	—	3	340	—	44,4	24,0
1461	3	270	—	—	—	—	1	165	—	33,3	61,1
1462	9	1.200	24	2	227	—	1	40	—	30,0	22,3
1463	2	94	9	1	20	—	1	3	9	100,0	24,6
1464	2	15	—	—	—	—	1	10	—	50,0	66,6
1465	6	3.065	30	2	80	—	1	10	30	50,0	2,9
1466	15	729	—	2	17	—	5	99	24	46,6	16,0
1467	11	1.103	34	1	5	—	6	364	2	63,6	33,4
1468	4	214	21	—	—	—	2	12	45	50,0	6,0
Sumy z II okr.	61	8.212	13	9	374	24	21	1.045	14	49,2	17,3
Sumy z obu okre- sów łącznie	218	38.797	31	54	5.089	8	62	9.012	13	53,2	36,3

Zilustrowaliśmy zagadnienie dwoma szeregami liczb: odnoszącymi się do ilości umów i do wielkości sum pieniężnych. W poszczególnych latach obserwujemy znaczne wahania ilości aktów kupna-sprzedaży dokonanych na kredyt — w stosunku do ogółu tychże aktów, co jest wynikiem przypadkowego nagromadzenia ich w jednych latach, braku ich w innych latach. Zwrócić należy uwagę na obniżenie się absolutne i stosunkowe ilości kupna-sprzedaży w II okresie i na zmniejszenie posługiwania się przy nich kredytem obok równoczesnego zmniejszenia się przeciętnej ilości aktów. Że procent umów, zawartych na kredyt, jest przeważnie wyższy, niż procent sum pieniężnych kredytowanych, zrozumiałe jest ze względu na umowy zawarte częściowo na kredyt, gdyż w tych wypadkach umowy liczymy jako jednostki całkowite, z sum zaś pieniężnych tylko te ich części, których nie spłacono gotówką. Wogóle więc zawarto więcej niż połowę umów kupna-sprzedaży na kredyt, sum jednak pieniężnych kredytowano przy tem tylko ponad $\frac{1}{3}$ część;

możemy więc wyrazić się, że kredyt ułatwił wymianę nieruchomości w 36—53 procentach.

Obok kupna-sprzedaży nieruchomości notujemy 26 wypadków kupna-sprzedaży ruchomości (zboże, sukno, naczynia i t. p.) na kredyt. Ponieważ sprzedaży ruchomości za gotówkę nie notowano — rzecz naturalna — w aktach sądowych, nie znamy ogółu obrotu handlowego ruchomościami, rejestrujemy więc tylko wypadki kupna na kredyt, odpada tu przeto możność porównania ogółu rzeczonych transakcyj z dokonanymi na kredyt. Sprzedaży różnych ruchomości dokonano:

w roku	1441	wypadków	1	na sumę	10 grz. — gr.
"	1443	"	1	" "	12 " — "
"	1444	"	1	" "	50 " — "
"	1447	"	1	" "	10 " — "
"	1448	"	2	" "	37 " — "
"	1449	"	1	" "	2 " — "
"	1461	"	2	" "	35 " — "
"	1462	"	1	" "	24 " — "
"	1463	"	1	" "	3 " 9 "
"	1464	"	2	" "	110 " — "
"	1465	"	1	" "	30 " — "
"	1466	"	4	" "	55 " 12 "
"	1467	"	8	" "	55 " 21 "

Razem wypadków 26 na sumę 433 grz. 42 gr.

Dzierżawy majątków ziemskich (tenuty) były rzadkiem zjawiskiem w stosunkach prywatnych szlachty przemyskiej. Notujemy w I okresie ledwo 3, w II okresie 10 umów o dzierżawę. W naturze tych umów leżało spłacenienie tenut dzierżawnych w miarę użytkowania dochodów z dzierżawionego obiektu, a że dzierżawę umawiano z góry na pewną, ściśle określoną ilość lat i sumę pieniężną jedną, choć rozdzieloną na raty, więc kredyt miał tu szerokie zastosowanie. Stwierdziliśmy:

w roku	wypuszczono dzierżaw		z czego kredytowano	
	w ilości	na sumę łączną	w ilości umów	sumę
1437	1	100 grzywien	1	100 grzywien
1442	1	40 "	1	40 "
1447	1	nieokreśloną, lecz już spłaconą w całości		
1460	1	75 "	1	75 "
1462	1	100 "	1	100 "

w roku	wypuszczono dzierżaw		z czego kredytowano	
	w ilości	na sumę łączną	w ilości umów	sumę
1463	3	540 grzywien	3	400 grzywien
1465	1	10 „	—	— „
1466	1	60 „	1	60 „
1467	1	35 „	1	35 „
1468	2	66 „	2	66 „
Razem	13	1.026 grzywien	11	876 grzywien

czyli zawarto 84,6⁰/₀ umów i uregulowano 85,4⁰/₀ należności pieniężnych w zakresie dzierżaw, czyli ponad ⁵/₆.

Bardzo doniosłą rolę w życiu społecznym i rodzinnym przedewszystkiem odgrywały posagi i wiana, a zatem i w stosunkach gospodarczych i kredytowych przejawia się ich znaczenie. Ze względów powyższych musimy nimi zająć się cokolwiek szerzej ze stanowiska stosunków pieniężnych i kredytowych, nie wchodząc w ich genezę, czy opis stosunków, będących częścią prawa małżeńskiego.

Posag był częścią spadku córki po ojcu, względnie po krewnych, wyznaczoną przez ojca, a w braku jego woli przez krewnych. Zwykle w naszych stosunkach wypłacany bywał zamężnym kobietom w formie gotówki, a gdy jej brakło odpowiednią sumę pożyczano, obciążając nią dobra ojca lub wreszcie nadawano mu formę długu ojca (jako dłużnika) względem zięcia (jako wierzyciela). Dawanie córkom posagu w dobrach ziemskich nieruchomości było w Przemyskiem rzadkością. Wobec takich zwyczajów często posag przybierał postać zobowiązania kredytowego. Posag był własnością żony, która mogła go oddać do dyspozycji męża. Mąż, będąc zobowiązany do zapewnienia żonie odpowiedniego do swego stanu i majątku utrzymania za swego życia i po swej śmierci, dawał żonie wiano w wysokości posiadanego przez nią posagu — nie w gotówce, lecz w formie zapisu odpowiedniej sumy pieniężnej na swych dobrach, zwykle na połowie tychże dóbr wraz z domem mieszkalnym, przez co obciążał rzeczoną część swego majątku. Jeśli posag żony nie był nieruchomością, a żona oddawała go mężowi w używanie, mąż zapisywał zwykle na połowie swych dóbr sumę równą podwójnemu posagowi, (posag i wiano) jako własność żony, względnie jej spadkobierców.

Jakąkolwiek była geneza tego t. zw. rzędu posagowego ¹⁾ i jakiegokolwiek modyfikacje miejscowe, system ten miał na celu zabez-

¹⁾ Dąbkowski: „Zarys prawa polskiego prywatnego“, s. 117, oraz 118—126.

pieczenie małżonki i jej dzieci, pochodzących z legalnego małżeństwa z dokonującym zapisu wiana mężem, na wypadek śmierci męża. Charakterem swoim przypomina nowoczesną instytucję ubezpieczenia rodziny na wypadek śmierci jej głowy, przystosowanego do średniowiecznego prawa oraz systemu gospodarczego i społecznego. Z tej przyczyny jak i ze względu na obciążanie ziemi zapisami posagu-wiana, krępującymi transakcje kredytowe, zabezpieczone na tejże ziemi, należy się instytucji posagu i wiana uwzględnienie przy omawianiu pieniężnego i kredytowego ruchu.

O ile posag wpłacano gotówką, stawał się dla męża poważną dźwignią gospodarstwa, mógł być zużyty produkcyjnie, mógł stać się wolnym kapitałem w rękę właściciela (żony), lub użytkowcy za zgodą żony (męża), nadającym się do lokowania u dłużników (na procent lub pod zastaw), a więc mógł stać się źródłem dochodów i wpływać na rozwój ruchu kredytowego. O ile posiadał formę nieruchomości lub zastawu na dobrach rodziny żony, powiększał zakres gospodarczej działalności męża, wprowadzając nie pod względem prawnym, albowiem posag pozostawał własnością żony w myśl zasady oddzielności majątkowej małżonków, ale faktycznie, bo wyjątkowymi, przypuszczalnie, musiały być wypadki, gdy w posagowym majątku żony nie gospodarzył mąż.

Przy posagach posługiwano się chętnie kredytem, jak widać z zamieszczonego zestawienia, nadmienić jeszcze trzeba tylko, że mąż dokonywał „oprawy żony“ (reformatio) czyli zapisu wiana (wzgl. posagu i wiana) dopiero wtedy, gdy posag był wpłacony, a przynajmniej prawnie zabezpieczony.

W interesujących nas latach nadano posagów:

Rok	Wogóle nadano posagów		Z tego kredytowano posagów			Stosunek procentowy posagów kredytowanych do ich ogółu	
	w ilości	na sumę		w ilości	na sumę	ilości ‰	sum ‰
		grz.	gr.		grz.	gr.	
1436	11	2.310	—	5	690	—	29,8
1437	14	1.881	—	6	485	—	25,8
1438	4	1.070	—	2	520	—	48,6
1439	10	1.470	—	4	120	—	8,1
1440	10	1.795	32	2	519	32	28,9
1441	4	2.960	—	1	2.400	—	81,1
1442	13	3.548	27	3	938	38	26,4
1443	13	955	—	7	355	—	37,2
1444	5	670	—	3	270	—	40,3

Rok	Wogóle nadano posagów			Z tego kredyto- wano posagów			Stosunek procentowy posagów kredytowanych do ich ogółu	
	w ilości	na sumę		w ilości	na sumę		ilości	sum
1445	11	2.204	1	4	1.109	36	36,3	50,3
1446	21	3.909	16	3	210	—	14,3	5,3
1447	14	2.283	10	3	250	—	21,4	10,9
1448	11	4.619	26	1	100	—	9,1	2,2
1449	4	610	—	1	110	—	25,0	18,0
1450	4	877	—	2	427	—	50,0	48,7
Razem w I okresie	149	31.163	16	47	8.505	10	31,5	27,3
1460	10	1.026	—	6	263	12	60,0	25,6
1461	5	1.330	—	1	200	—	20,0	15,0
1462	12	1.781	1	3	571	1	25,0	32,0
1163	3	300	—	1	100	—	33,3	33,3
1464	6	1.102	6	2	302	6	33,3	27,4
1465	5	760	—	3	670	—	60,0	88,2
1466	11	942	—	6	476	—	54,5	50,5
1467	5	770	—	1	200	—	20,0	25,9
1468	10	1.220	—	5	830	—	50,0	68,0
Razem w II okresie	67	9.231	7	28	3.612	19	41,8	39,1
Razem w obu okresach łącznie	216	40.394	23	75	12.117	29	34,7	30,0

Średnio jeden posag wynosił w I okresie 209 grzywien monety posp., w II okresie tylko $138\frac{1}{3}$ grzywien mon. posp., w obu łącznie 187 grzyw. mon. posp., biorąc pod uwagę wszystkie posagi; wśród kredytowanych natomiast posagów, przeciętnie jeden wynosił w I okresie 181 grzyw., w II okr. 129 grzyw., w obu łącznie $161\frac{1}{2}$ grzywien mon. posp.

Z powyższych zestawień wynika, że posagi w około $\frac{1}{3}$ swej części były kredytowane; między poszczególnymi latami zachodzą duże różnice w posagach kredytowanych (od 2,2% do 88,2%), co wskazuje na wielkie wahania w obfitości gotówki w ziemi przemyskiej. Zwraca uwagę fakt, że w I okresie mniej uciekano się do kredytu przy wyposażaniu córek, niż w II, co świadczy znowu o większych trudnościach materialnych w latach 1460—1468. Podkreślić wreszcie należy, że przy umowach kredytowych, wynikających ze spłat posagów, wierzyciel (kobieta-córka) pojawia się prawnie nie z chwilą zawarcia małżeństwa, lecz dopiero z chwilą dokonania

zobowiązania ojca (krewnych) zameężnej na jej rzecz, względnie na rzecz jej małżonka.

Obciążenie pieniężne ziemi, jakie powstawało z zapisów posagów i wian przez mężów na rzecz żon, wynosiło dwa razy tyle, co same posagi, jeżelibyśmy abstrahowali od bardzo rzadkich w Przemyskiem wypadków, w których wiano było mniejsze lub większe od posagu; do sumy obciążeń ziemi, pochodzących z zastawów faktycznych i warunkowych, należy przeto dodać 80.789 grzywien mon. posp. dla uzyskania całkowitej kwoty zapisanej na majątkach ziemskich w badanych latach.

Odwrotnością niejako długów, zaciąganych na spłatę posagów, były **długi** zaciągane przez rodzinę zameężnej, wyposażonej majątkiem nieruchomym, **celem wykupienia nieruchomości z rąk wyposażonej** i zamiany nieruchomości na gotówkę oraz długi, zaciągane przez rodzinę zmarłego męża, celem wykupu z rąk wdowy obiektu majątkowego, na którym posag i wiano były zapisane. Takich wypadków notujemy 16, a mianowicie:

w roku	1438	długów	1	na sumę	50	grz.	—	gr.
"	1440	"	1	" "	60	"	—	"
"	1442	"	3	" "	140	"	—	"
"	1443	"	1	" "	87	"	17	"
"	1449	"	1	" "	40	"	—	"
"	1460	"	4	" "	557	"	24	"
"	1462	"	1	" "	30	"	—	"
"	1463	"	1	" "	38	"	36	"
"	1466	"	1	" "	10	"	—	"
"	1467	"	1	" "	400	"	—	"
"	1468	"	1	" "	200	"	—	"

Razem długów 16 na sumę 1.613 grz. 29 gr.

Nie posiadamy natomiast wystarczających wiadomości o ogólnej liczbie wypadków wykupywania nieruchomości posagowych przez krewnych wyposażonej lub męża.

Umowy kredytowe wynikały również ze stosunków rodzinno-majątkowych, jak działy, zamiany, zobowiązania względem różnych członków rodziny i t. p. I tak wśród 22 wypadków **zamiany obiektów ziemskich** między krewnymi lub obcymi osobami dokonano 11 takich, przy których jedna ze stron dopłacała pewną kwotę pieniężną drugiej, gdy wartości zamienianych nieruchomości nie były równe, przy czem w 7 umowach cała kwota pieniężna lub jej część była kredytowana. Zawarto mianowicie takich umów:

w roku	ilość umów	na sumę		z czego w długi pozostało		umów		na sumę	
		grz.	— gr.	grz.	— gr.	grz.	— gr.	grz.	— gr.
1444	2	80	grz. — gr.	2	80	grz. — gr.			
1445	1	50	" — "	—	—	" — "			
1446	1	100	" — "	1	100	" — "			
1447	2	787	" 34 "	1	200	" — "			
1449	1	280	" — "	1	80	" — "			
1450	2	2.589	" 35 "	1	2.000	" — "			
1460	1	270	" — "	1	180	" — "			
1466	1	30	" — "	—	—	" — "			
Razem	11	4.187	grz. 21 gr.	7	2.640	grz. — gr.			

czyli na kredyt zawarto 63,6⁰/₁₀₀ zamian majątków z dopłatą pieniężną, a sumy pieniężne kredytowane stanowiły 63,0⁰/₁₀₀ sum dopłaconych przy tych zamianach.

Działów majątkowych w spadku po rodzinie (najczęściej po rodzicach) dokonano 50; przy 15 działach przewidywano dopłaty pieniężne z powodu nierówności podzielonych części; w 1 dziale z pośród tych ostatnich spłata należności nastąpiła natychmiast, w pozostałych 14 działach wytworzyły się należności dla różnych osób w ilości 22 zobowiązań pieniężnych, kredytowanych całkowicie, a mianowicie:

w roku	było działów ze zobow. pien.	z należnościami		z czego kredytowano	
		w ilości	na sumę	w ilości	na sumę
1436	2	3	190 grz. — gr.	2	90 grz. — gr.
1437	1	2	169 " — "	2	169 " — "
1438	2	5	1.719 " 31 "	5	1.719 " 31 "
1442	2	2	250 " — "	2	250 " — "
1443	1	2	380 " — "	2	380 " — "
1446	1	1	50 " — "	1	50 " — "
1447	2	2	106 " — "	2	106 " — "
1460	1	3	125 " — "	3	125 " — "
1462	2	2	1.024 " — "	2	1.024 " — "
1467	1	1	30 " — "	1	30 " — "
Razem	15	23	4.043 grz. 31 gr.	22	3.943 grz. 31 gr.

W tej grupie zobowiązań pieniężnych wszystkie niemal były uregulowane drogą kredytowania.

Prócz jednorazowych zobowiązań, wynikających ze stosunków rodzinno-majątkowych, przy działach, zapisach majątkowych, dożywociach, darowiznach i t. p. spotykamy zobowiązania trwałe, per-

jodycznie obciążające majątek na rzecz krewnych, zwykle matek, niezamężnych sióstr, bratanic i t. p., lub też, przy sprawowaniu opieki nad nieletnimi i ich majątkiem, zobowiązania opiekunów nieletnich na rzecz ich pupilów. Zobowiązania takie trwały zwykle pewną ilość lat, nie jesteśmy jednak w stanie ustalić w każdym wypadku, przez ile mianowicie lat zobowiązania te istniały w swej mocy; odnośne bowiem zapisy w księgach spotykamy tylko raz, bardzo rzadko zaś z postronnych wiadomości dowiadujemy się o wypadkach, powodujących wygaśnięcie rzeczonych zobowiązań (śmierć lub dojrzałość prawna osób, na rzecz których dokonano zobowiązania). Bez wątpienia zobowiązania takie można traktować jako dług, ciężące na majątku, to też wciągaliśmy je w nasze ogólne zestawienia pożyczek (rozdział III) tylko jeden raz a mianowicie w tym roku, w którym dane zobowiązanie zostało wpisane do ksiąg sądowych. — Badając zaś w tem miejscu indywidualne przyczyny długów, musimy i tę grupę faktów wziąć w rachubę.

Perjodycznych zobowiązań (ale uwzględnionych w wykazach statystycznych w jednym tylko roku) było:

w roku	ilość zobowiązań	na sumę	w roku	ilość zobowiązań	na sumę
1436	1	5 grz. — gr. rocznie	1445	1	6 grz. — gr. rocznie
1437	2	9 „ — „ „	1447	2	11 „ — „ „
1440	1	60 „ — „ „	1448	2	16 „ — „ „
1442	1	12 „ — „ „	1460	2	80 „ — „ „
1443	3	24 „ — „ „	1462	1	10 „ 6 „ „
1444	2	11 „ — „ „	1464	2	11 „ — „ „
Razem			20	255 grz. 6 gr. rocznie	

Z pośród **darowizn**, dokonywanych zazwyczaj w naturze (ruchomościach lub nieruchomościach), jedna tylko posiada cechy aktu kredytowego¹⁾, mianowicie obdarowanie służącej trzydziestu grzywunami, zapisanemi na dochodach z karczmy, jako zastaw do wydzierżenia.

Długi wynikające ze spłacania główszczyzny, były bardzo rzadkie; zanotowaliśmy 6 długów pochodzących z tej przyczyny, a mianowicie:

w r. 1436 1 dług w kwocie 15 grz. plus kamień wosku²⁾ (zabójstwo prawdopodobnie ruskiego bojar, brata ruskiego popa),

¹⁾ 4737.

²⁾ Kamień wosku oszacowano i tu i w III i IV rozdziale na 1 grzywnę, co uwzględniono już w sumie niniejszego zestawienia.

w r. 1448	1 dług w kwocie	10 grz.	(zabójstwo kmiecia),
" "	1460 3 długi w sumie	50 "	(1 zabójstwo kmiecia i 1 zabójstwo szlachcica, spłacane przez 2 osoby po 20 grz. każda),
" "	1462 1 dług w kwocie	30 "	(zabójstwo szlachcica)
Razem	6 długów na sumę	106 grz.	mon. posp.

Niejednokrotnie dla **spłacenia dawnego długu** lub wykupienia zastawu uciekano się do zaciągania nowego; działo się tak zwłaszcza, gdy spadkobiercy odziedziczyli już jakieś długi po przodku. Znaleźliśmy takich wypadków:

w roku	ilość wypadków	na sumę	w roku	ilość wypadków	na sumę
1436	1	60 grz. — gr.	1444	6	290 grz. — gr.
1437	4	101 " — "	1445	2	80 " — "
1438	2	83 " — "	1446	6	318 " 47 "
1439	4	410 " 46 "	1447	5	177 " 36 "
1440	5	344 " 38 "	1448	3	530 " — "
1441	2	64 " — "	1449	1	50 " — "
1442	5	256 " 12 "	1450	3	250 " — "
1443	4	130 " — "	Razem w I okr. 53		3.176 grz. 35 gr.
1460	2	85 " 04 "	1465	1	21 grz. — gr.
1461	2	30 " — "	1466	2	127 " 24 "
1462	3	1.201 " 32 "	1467	—	— " — "
1463	1	60 " — "	1468	—	— " — "
1464	3	318 " 24 "	Razem w II okr. 14		1.843 grz. 36 gr.

Razem w obu okresach 67 wypadków na sumę 4990 grz. 23 gr.

Połowa wieku XV i czasy późniejsze słyną w dziejach naszych z licznych **zastawów dóbr królewskich**. Zaznaczyło się to i w przemyskiej ziemi, jakkolwiek w księgach sądowych bardzo nieznacznie, czterema zastawami królewszczyzn, a mianowicie:

w roku 1441	1 raz na kwotę	70 grzywien mon. posp.
" " 1442	1 " " "	300 " " "
" " 1446	1 " " "	100 " " "
" " 1460	1 " " "	100 " " "
Razem	4 razy na sumę	570 grzywien mon. posp.

Sprawy sądowe wszczynane z najrozmaitszych powodów (spory przy działach majątkowych, wyposażenie kobiet, skupywanie przez

rodziny dóbr posagowych, sprawowanie opieki nad nieletnimi i ich majątkiem, rozgraniczanie majątków ziemskich lub ich części, zajazdy, skupowanie zastawów i t. p.) były często przyczyną stosunków kredytowych. Zasadą było, że w skargach sądowych i pozwach określano pieniężną wartość sporu i wysokość szkód poniesionych przez powoda tak, że sąd rozstrzygać musiał nie tylko istotę sporu, ale także i wysokość oszacowania pieniężnego. Wobec tego powodowie oszacowali dość wysoko swe pretensje, a szkody określali zwykle na sumę równą wysokości pretensji, wyrażonej w pieniądzu. Sądy zaś, o ile wyrokowały co do istoty sporu na korzyść poszkodowanego, bardzo często redukowały sumę pieniężną, oddalając nawet pretensje do odszkodowania. Tem się tłumaczy znaczna wysokość sum ogólnych pretensji zaskarżonych, a niska stosunkowo suma pretensji zasądzonych, uwidaczniająca się w poniższym zestawieniu. Prócz tego niezawsze po wszczęciu sprawy sądowej doprowadzano ją do wyroku; niejednokrotnie strony godziły się same, a wykonanie ugody umacniano ustaleniem zakładu (vadium, poena vallata) przeciwko tej stronie, któraby ugody nie dotrzymała. Sumy pieniężne, zasądzone wyrokiem, względnie ustalone ugodą, rzadko kiedy spłacano natychmiast, stawały się przeto długami płatnymi wedle umowy między zainteresowanymi, a w ten sposób pomnażały ruch kredytowy. Zestawienie ilustruje, o ile rzeczone spory wpływały na stosunki badane i w jakim stopniu zobowiązania, wynikłe z tych spraw, regulowane były za pośrednictwem kredytu.

W roku	Ilość ogólna pieniężnych spraw sądowych wedle pozwów		W tem było pieniężnych spraw zakończonych zobowiązaniami kredytowymi	
	ilość	na sumę	w ilości	na sumę
1436	10	4.501 grz. — gr.	8	807 grz. 14 gr.
1437	37	5.315 „ 05 „	12	199 „ 44 „
1438	9	200 „ 24 „	3	105 „ 45 „
1439	11	2.077 „ — „	4	391 „ — „
1440	6	465 „ 02 „	3	101 „ 10 „
1441	2	420 „ — „	2	420 „ — „
1442	13	605 „ 24 „	4	133 „ 12 „
1443	10	3.969 „ 24 „	6	170 „ — „
1444	12	2.226 „ 02 „	5	470 „ — „
1445	22	796 „ 24 „	7	253 „ — „
1446	26	1.765 „ 24 „	12	1.211 „ 45 „
1447	25	921 „ 17 „	7	150 „ 45 „

W roku	Ilość ogólna pieniężnych spraw sądowych wedle pozwów			W tem było pieniężnych spraw zakończonych zobowiązaniami kredytowymi		
	Ilość	na sumę		w ilości	na sumę	
1448	31	10.695	„ 26 „	4	156	„ — „
1449	16	693	„ 24 „	6	165	„ 36 „
1450	12	1.231	„ 12 „	1	160	„ — „
Razem w I okresie	242	35.883 grz. 16 gr.		84	4.896 grz. 11 gr.	
		co stanowi 34,7%			13,6%	
1460	20	1.696 grz. 12 gr.		3	352 grz. — gr.	
1461	—	— „ — „		—	— „ — „	
1462	29	1.789 „ 18 „		5	155 „ 12 „	
1463	9	2.096 „ 24 „		3	49 „ — „	
1464	14	3.864 „ — „		3	136 „ 32 „	
1465	30	8.635 „ 44 „		11	238 „ 45 „	
1466	32	3.569 „ 18 „		3	120 „ 27 „	
1467	5	136 „ 47 „		1	40 „ — „	
1468	17	3.406 „ 16 „		3	103 „ 36 „	
Razem w II okresie	156	25.194 grz. 35 gr.		32	1.196 grz. 08 gr.	
		co stanowi 20,5%			4,7%	
Razem w obu okresach	398	61.078 grz. 03 gr.		116	6.092 grz. 19 gr.	
		co stanowi 29%			9,9%	

W związku ze sprawami sądowymi, jako przyczyną stosunków kredytowych, pozostają także kary sądowe, nakładane na strony bądźto za samo przekroczenie prawa, to znaczy in merito samej zaskarżonej sprawy bądź też za przekroczenia formalne w związku z toczącą się sprawą sądową, a więc za niestawienie się powoda lub pozwanego na termin, niestawienie się świadka, niewłaściwe zachowanie się wobec sądu, niezastosowanie się do wyroku, nieprzyjęcie pozwu, przeszkadzanie woźnemu sądowemu w dokonaniu wwiązania lub ciążenia, odebranie woźnemu zajętych w ciążeniu obiektów (bydła), pobicie woźnego, skarga bezpodstawna, skarga wbrew poprzedniej ugodzie, naruszenie umowy kredytowej i t. p. Kary sądowe nakładane były bardzo często i przypadały tak sądowi samemu jak i stronie, na rzecz której sąd ją przysądził.

Stosowano przeważnie 3 wymiary kary: 6 skojców (12 groszy), 3 grzywny i 14 grzywien (kara królewska). W sprawach sądowych

przeważa wymierzanie kary 3 grzywien. Kary na rzecz sądu płatne były natychmiast, a gdy ukarany nie posiadał gotówki, nakazywano ciążenie przez woźnego. Kredytowanie kar zasądzonych dla sądu pojawia się nader rzadko; zanotowaliśmy w I okresie 7 kar przypadających na jego dobro, w II okresie tylko 3 kary kredytowane. Natomiast kary, przypadające dla stron od przeciwników, kredytowano stosunkowo często tak, że w rezultacie stanowiły znaczniejszy odsetek spraw kredytowych, gdy brać pod uwagę ich ilość, ale drobny, gdy chodzi o sumy pieniężne. Mianowicie na korzyść sądów i stron łącznie nałożono na podsądnych:

w roku	ogółem kar		z tego kredyto-		w roku	ogółem kar		z tego kredyto-	
	w ilości	na sumę	w ilości	na sumę		w ilości	na sumę	w ilości	na sumę
		grz. gr.		grz. gr.			grz. gr.		grz. gr.
1436	1	3 12	1	3 12	1444	7	13 36	3	9 12
1437	17	18 46	6	12 36	1445	19	60 24	6	32 —
1438	6	9 36	4	6 12	1446	7	55 12	2	9 12
1439	12	28 24	5	18 —	1447	16	29 12	6	12 36
1440	6	15 12	2	6 —	1448	22	107 12	9	33 24
1441	5	6 36	2	3 12	1449	12	31 36	3	3 36
1442	12	31 24	4	6 36	1450	3	6 12	—	— —
1443	10	38 24	4	12 12	Razem	155	456 22	57	169 —
					w I okr.				

co w stosunku do ogółu kar wymierzonych w I okresie stanowi 36,8% 37,0%

		grz. gr.		grz. gr.			grz. gr.		grz. gr.
1460	5	33 —	3	16 24	1465	14	57 24	6	18 12
1461	—	— —	—	— —	1466	14	110 23	5	22 24
1462	9	33 12	4	18 12	1467	21	119 —	1	43 12
1463	38	190 36	11	42 36	1468	4	21 —	1	14 —
1464	15	62 —	6	15 24	Razem	120	627 —	45	174 24
					w II okr.				

co w stosunku do ogółu kar wymierzonych w II okresie stanowi 37,5% 27,8%

Razem w obu okresach ogółem kar w ilości 275 na sumę 1.083 grz. 22 g., z czego kredytowano kar w ilości 102 (t. j. 37,1%), na sumę 343 grz. 24 gr. (t. j. 31,7%)¹⁾.

¹⁾ W pewnym związku z karami sądowymi pozostaje szczególna kategoria kar, nie należących do kompleksu naszych kredytowych zagadnień, na które jednak pragnąłbym zwrócić uwagę. Są to kary 14 grzywien (królewskie), wymierzone za niespłacanie podatków w wysokości wiardunka, mianowicie poboru (ex-actio), podymnego i inn., względnie za niedopuszczenie do ciążenia dóbr, nakazanego za niespłacenie rzeczonych podatków królewskich. Powtarzają się one wyłącznie w księgach sądu grodzkiego przemyskiego od r. 1463 do 1469 corocznie, a zaczynają się zapiską 5079. Nie posiadamy wskazówek, czy były one komukolwiek kredytowane, co upoważnia nas o zignorowania ich w badaniu stosunków

Na tem wyczerpujemy listę znanych nam przyczyn umów kredytowych z braku obszerniejszych danych. Zsumujmy wyniki w obydwu okresach i całości i porównajmy je z ogółem umów kredytowych (tabl. IX i X), a uzyskamy w ten sposób przegląd znaczenia poszczególnych znanych nam przyczyn indywidualnych ruchu kredytowego: (patrz tabl. XXIV str. 181).

Znamy więc przyczyny około 41% umów kredytowych, obejmujących około 47% sum kredytowych, bez mała więc połowy obrotu pożyczkowego. Interesują nas nadewszystko liczby procentowe. Porównanie liczb procentowych umów z takimiż sum pieniężnych mówi o przeciętnej wysokości pojedynczych pożyczek, zaciąganych z różnych przyczyn. Tak więc przewyżka liczb procentowych sum pieniężnych nad liczbami procentowymi umów przy pożyczkach, zaciąganych przy kupnie—sprzedaży nieruchomości, przy zamianach dóbr, świadczy, że naogół w takich razach obracano wysokimi sumami; odwrotnie przy kupnie—sprzedaży nieruchomości, zobowiązaniach perjodycznych, sprawach sądowych i nadewszystko karach sądowych, obracano sumami małymi.

Poszczególne przyczyny nie odgrywały jednakowej roli. Ze znanych nam wyróżniają się: kupno—sprzedaż nieruchomości i wyposażanie kobiet tak co do swej liczebności, jak i wielkości kapitału. Na drugim miejscu stoją spłaty dawnych długów, sprawy sądowe i kary sądowe (te ostatnie tylko co do swej liczebności). Małe zna-

kredytowych, choć z drugiej strony brak danych, czy, kiedy i jak były te kary spłacane. Wgląd w zestawienie kar za niespłacenie rzeczonych podatków wskazuje, jak opornie szło ściąganie tak częstych w owych latach podatków nadzwyczajnych wśród szlachty i jakich środków chwyciło się państwo (za pośrednictwem starostów) celem ich ściągnięcia z opieszłych czy niechętnych podatników. Podaję tu zestawienie ilości i sum pieniężnych rzeczonych kar.

Rok	Ilość zapisek, zawierających wiadomości o karach królewskich	Ilość wymierzonych pojedynczych kar królewskich po 14 grz.	Sumy pieniężne z kar królewskich grz.
1463	15 (2)	35 + 1 kara 10 grz.	500
1464	69 (2)	94	1.316
1465	69 (2)	108	1.512
1466	65 (5)	92	1.288
1467	35	39	546
1468	19	22	308
Razem	272	391	5.470

Liczbę w nawiasach określają ilość zapisek, mówiących, że karę 14 grzywien nałożono na każdą wieś danego właściciela, nie podając ilości tych wsi; w zestawieniu niniejszem przyjęliśmy liczenie takich wiadomości za 5 kar nałożonych na 5 wsi danego właściciela, czyli za 70 grzywien kary na właściciela.

TABLICA XXIV.

Zestawienie przyczyn umów kredytowych.

Rodzaj przyczyny	Ilość umów kredytowych, zawartych z danej przyczyny			Sumy pieniężne kredytowane						Stosunek procentowy									
	w I okr.	w II okr.	w obu okr.	w I okr. grzyw.	w II okr. grzyw.	w obu okr. grzyw.	w I okr. gr.	w II okr. gr.	w obu okr. gr.	w I okr.	w II okr.	w obu okr.	w I okr.	w II okr.	w obu okr.	w I okr.	w II okr.	w obu okr.	w I okr.
Kupno-sprzedaż nieruchomości.	86	30	116	12.681	31	1.419	38	14.101	21	8,2	8,4	8,2	15,9	6,1	13,7				
Kupno-sprzedaż ruchom. . .	7	19	26	121	—	312	42	433	42	0,6	5,2	1,8	0,1	1,3	0,4				
Dzierżawy	2	9	11	140	—	736	—	876	—	0,2	2,5	0,8	0,2	3,1	0,9				
Posagi	47	28	75	8.505	10	3.612	19	12.117	29	4,4	7,7	5,3	10,7	15,5	11,8				
Wykupno dóbr posagowych i wiecznych	7	9	16	377	17	1.236	12	1.613	29	0,6	2,5	1,1	0,5	5,3	1,6				
Dopl. przy zamianach dóbr	6	1	7	2.460	—	180	—	2.640	—	0,5	0,3	0,5	3,1	0,8	2,6				
Działy rodzinne	16	6	22	2.764	31	1.179	—	3.943	31	1,5	1,6	1,5	3,5	5,0	3,8				
Zobowiązania perjodyczne	15	5	20	154	—	101	6	255	6	1,4	1,4	1,4	0,2	0,4	0,2				
Darowizny	—	1	1	—	—	30	—	30	—	—	0,3	0,1	—	0,1	0,02				
Spląty główwszyzny	2	4	6	26	—	80	—	106	—	0,2	1,1	0,4	0,03	0,3	0,1				
Spląty dawnych długów lub wykup zastawów	53	14	67	3.146	36	1.843	36	4.990	24	5,1	3,8	4,7	4,0	7,9	4,9				
Zastaw dóbr królewskich .	3	1	4	470	—	100	—	570	—	0,3	0,3	0,3	0,6	0,4	0,5				
Sprawy sądowe, zaskarżone zobowiązania kred. .	84	32	116	4.896	11	1.196	8	6.092	19	7,9	8,9	8,2	6,2	5,1	5,9				
Kary sądowe	57	45	102	169	—	174	24	343	24	5,5	12,5	7,2	0,2	0,8	0,3				
Razem znane przyczyny . .	385	204	589	35.911	40	12.201	41	48.113	33	36,4	56,5	41,5	45,2	52,1	46,7				
Nieznane przyczyny	670	157	827	43.568	36	11.213	43	54.782	31	63,6	43,5	58,5	54,8	47,9	53,3				
Całkowity ruch kredyt. . .	1055	361	1416	79.480	28	23.415	36	102.896	16	100	100	100	100	100	100				

czenie miały: kupno—sprzedaż ruchomości, dzierżawy, wykup dóbr wiecznych i posagowych, dopłaty przy zamianach dóbr, działy rodzinne. Inne przyczyny pozostają niemal bez znaczenia. Gdybyśmy wykupno dóbr posagowych i wiennych, dopłaty przy zamianach dóbr, działy rodzinne i zobowiązania rodzinne perjodyczne ujęli w jedną grupę, jako przyczyny, wynikające z interesów rodzinno-majątkowych, moglibyśmy przyznać im rolę poważniejszą (4,5% ilości umów, a 8,2% sum pieniężnych) i postawić na drugim miejscu ze względu na udział w ruchu kredytowym.

Między pierwszym a drugim okresem zachodzą znaczne różnice. Bez wątpienia pewną rolę ma tu stan zachowania źródła, ale nie bez znaczenia pozostają jednak i trudności gospodarcze w II okresie, na które zwracaliśmy stale uwagę, jak i czynnik przypadkowości, wynikający z różnorodności interesów pojedynczych indywiduów, posługujących się kredytem. Na ogół przodujące przyczyny odgrywały jednakową rolę w obu okresach, różnice pojawiają się w przyczynach drugorzędnych. Charakterystyczne są sumy ogólne wypadków o znanych przyczynach: gdy w I okresie znamy przyczyny pożyczek w nieco więcej jak $\frac{1}{3}$ części wypadków, w II okresie znamy je dla więcej niż połowy umów; różnica ta natomiast zmniejsza się, gdy weźmiemy pod uwagę sumy pieniężne.

Zachodzi z kolei pytanie, jakich przyczyn domyślać się możemy dla reszty umów kredytowych, co do powodów których źródło nie zawiera wiadomości. W domysłach tych opierać się możemy tylko na znajomości potrzeb środowiska, z jakim ma się do czynienia, potrzeb, w których trzebaby się uciekać do kredytu.

Podawanie przyczyn zaciągnięcia jakiegoś długu było raczej rzeczą przypadku; prawo nie zobowiązywało kontrahentów do koniecznego zaznaczania, co ich skłoniło do zawarcia umowy pożyczkowej, ponieważ było to obojętnem dla sprawy uprawnienia zapisu dłużnego; wpisywano przyczynę, jeśli której ze stron zależało na zaznaczeniu, dlaczego dług zaciąga lub spłaca celem równoczesnego z długiem oblatowania czyli uprawnienia tej pierwiastkowej czynności, której konsekwencją był zapis dłużny. Publikując w księgach dług z powodu kupna wsi, publikował dłużnik tem samem i sam fakt zakupu; publikując dług z powodu działu rodzinnego, publikował tem samem i sam fakt podziału i t. p. Jeśli więc odpadała potrzeba opublikowania aktu, będącego przyczyną umowy kredytowej, wpisywano w akta sądowe tylko jej skutek, t. j. samą umowę.

Zdaje się nie ulegać wątpliwości, że w liczbie pożyczek o nieznanym nam przyczynach mogą znajdować się i takie, które w rze-

czywistości były obrócone na którąś z wyszczególnionych w ostatniej tablicy potrzeb, choć tego przy oblatowaniu umowy w księgach niczem nie zaznaczono. Znamienne jest, że nie spotykamy się z wymienieniem takich przyczyn, jak kupno narzędzi, sprzętów domowych, ubrania, części uzbrojenia, jak potrzeba gotówki na ulepszenia w gospodarstwie, na podróże, na wyprawy wojenne. Czyż takie potrzeby opędzano tylko z własnej gotowizny, lub czy takich potrzeb wogóle nie było? Stopa życia szlachty podnosi się w Polsce od końca XIV wieku, z nią więc wyrastają nowe potrzeby codziennego życia, nowe wymagania w zakresie wygód, a nawet zbytku. Pierwocin wystawności i świetności XVI wieku poszukiwać można już w XV wieku, a ziemia Przemyska z pewnością nie pozostawała w tyle za innymi, skoro przez kilka jednostek, z niej pochodzących, uczestniczyła w bujnym rozkwicie myśli i postępu złotego wieku (Ks. St. Orzechowski, Wapowski).

Zastanawiając się powyżej nad indywidualnymi przyczynami stosunków kredytowych, mieliśmy na względzie dłużnika; pamiętać jednak należy też o wierzycielu. Dla wierzyciela przyczyną wejścia w umowę kredytową była albo chęć ulokowania kapitału (podaż kapitału, wierzyciel z dobrej woli), albo konieczność oczekiwania, aż dłużnik, nie mogący na razie wywiązać się ze zobowiązania (np. rodzinno-majątkowego) w przyszłości zobowiązania swoje wykona (wierzyciel z konieczności). Biorąc pod uwagę znane z ostatniej tablicy przyczyny długów, wierzycieli z dobrej woli dopatrywać się możemy tylko przy potrzebach skarbu królewskiego i przy wypożyczaniu pieniędzy na spłatę innych długów dłużnika, częściowo tylko przy posagach, jeżeli sumę, potrzebną na posag, pożyczano u osoby postronnej i wpłacano w gotówce wyposażonej kobiecie, względnie jej mężowi. We wszystkich innych wypadkach mamy do czynienia z wierzycielami z konieczności.

Analizując indywidualne przyczyny umów kredytowych, zbliżamy się myślowo do rozważenia celów tychże umów. Ogólnie powiedziawszy, celem pożyczki było zaspokojenie potrzeb, które ją wywoływały. Nie mając bezpośrednich wiadomości co do sposobów zużycia pożyczonego kapitału, t. j. realizowania celów zamierzonych, opierać się musimy na przypuszczeniach, wysnutych ze znajomości przyczyn zaciągania długów. Kapitały pożyczone mogły być wydawane na cele produkcyjne i konsumcyjne i pod tym kątem zamierzamy kwestję rozważyć. Za produkcyjne zużycie kapitałów uważamy takie, które trwale przyczynić się mogło do rozszerzenia lub ulepszenia gospodarstwa, zwiększenia majątku, trwałego zabezpieczenia

członków rodziny na wypadek śmierci głowy rodziny, trwałego zwiększenia dochodów osoby zużytkowującej kapitał. Za konsumpcyjne zużycie kapitałów uważamy takie, w którym kapitał obracano na zadośćuczynienie doraźnym potrzebom, względnie brakom życia codziennego, gospodarczego, rodzinnego, na potrzeby uzbrojenia, na wyprawy wojenne, na dogodzenie własnej przyjemności, ambicji, względom osobistym, na wynagrodzenie krzywd za czynności przeciwne prawu, wreszcie na inne cele, których realizowanie nie przyczyniało się do zwiększenia majątku lub uzyskania trwałego dochodu.

Z tych założeń wychodząc, uważać należy za produkcyjne zużycie kapitału, jeśli go obracano na kupno nieruchomości, na dzierżawy, na wykupno dóbr wiecznych i posagowych, na dopłaty przy zamianach dóbr ziemskich, na działy rodzinne, na zobowiązania perjodyczne (bo one zawsze miały na celu zabezpieczenie materialne członków rodziny w okresie ich małoletności lub starości), na posagi (uważając je za zabezpieczenie żon na wypadek śmierci mężów), na potrzeby skarbu królewskiego (bez względu na to, na co król je wydał). Częściowo za produkcyjne, częściowo za konsumpcyjne zużycie kapitału uważać można kupno ruchomości — (w zależności od przedmiotu kupna). Natomiast za konsumpcyjne zużycie kapitału uważać można darowizny, spłaty gówszczyzny, spłaty dawnych długów (bez względu na co owe dawne długi zaciągnięto), zobowiązania z tytułu spraw sądowych, kary sądowe.

Stosując powyższe kryteria do naszych stosunków i uzyskanych liczb, przyjąć możemy, że w całokształcie ruchu kredytowego na znane nam cele produkcyjne zaciągnięto pożyczek:

Dla dokonania:	Procent ogółu	
	umów w obu okres.	sum pieniężnych łącznie w proc.:
Kupna nieruchomości	8,2	13,7
Dzierżawy	0,8	0,9
Wyposażenia kobiet	5,3	11,8
Wykupna dóbr posagowych i wiecznych	1,1	1,6
Dopłat przy zamianach dóbr	0,5	2,6
Działów rodzinnych	1,5	3,8
Zobowiązań perjodycznych	1,4	0,2
Na potrzeby skarbu królewskiego (przez czem wierzyciel uzyskiwał dochód z za- stawu)	0,3	0,5
Kupna ruchomości (połowa)	0,9	0,2
Razem na znane nam cele produkcyjne	20,0	35,3

Na znane nam cele konsumcyjne zaciągnięto pożyczek:

Dla dokonania:	Procent ogółu	
	umów	sum pieniężnych
	w obu okresach	łącznie
	w procentach:	
Darowizny	0,1	0,0
Spłat główsszczyzny	0,4	0,1
Spłat dawnych długów i wykupu zastawów	4,7	4,9
Spłat z tytułu spraw sądowych	8,2	5,9
Spłat kar sądowych	7,2	0,3
Kupna ruchomości (połowa)	0,9	0,2
Razem na znane nam cele konsumcyjne	21,5	11,4

Miedzy pożyczkami, zaciąganymi z nieznanym nam przyczyn, a więc i dla nieznanym celów, przypuszczać można istnienie zaciąganych tak na cele produkcyjne, jak i konsumcyjne, a chcąc oba rodzaje ująć w liczby, należy zastanowić się, w jakim stosunku podzielić całą ilość rzeczonych pożyczek. Przyjąć dla nich ten stosunek, jaki zachodzi wśród pożyczek o celach znanych (t. j. prawie po połowie ilości umów na cele produkcyjne i konsumcyjne, a około $\frac{3}{4}$ sum pieniężnych na produkcyjne i około $\frac{1}{4}$ sum pieniężnych na konsumcyjne), mogłoby doprowadzić do fałszywych wniosków. Należy wziąć pod uwagę, że znaczna część możliwych dla ówczesnej szlachty celów produkcyjnych streszczała się w ujawnionych już powyżej, a więc w dokupywaniu majątków ziemskich oraz zabezpieczaniu rodziny na przyszłość w najrozmaitszych formach tych działań; że przeważnej części ulepszeń i inwestycji gospodarczych (powiększania inwentarza żywego i martwego, budowy młynów, dróg, grobli, budynków gospodarczych, nawodniania i odwodniania, karczowania i t. p.), można było dokonać przy minimalnym nakładzie pieniężnym lub wogóle bez niego; że w okresie panowania Władysława III wyprawy szlachty na Węgry, a panowania Kazimierza Jagiellończyka wojna pruska zmuszały bądźto jednostki, bądź ogół szlachty do dokonywania wydatków, związanych z uzbrojeniem się i wyprawami; że można przypuścić pojawianie się już w XV w. początków zamiłowania do zbytku, strojów, klejnotów i t. p., tak widocznych i wybujałych w XVI i XVII wieku¹⁾; że w źródle naszym pojawiają się zapiski, stwierdzające istnienie u pojedynczych osób owych bogactw w klejnotach, drogich ozdobach i t. p.²⁾, —

¹⁾ Łoziński: „Życie polskie w dawnych czasach“, wyd. VI, str. 33—93.

²⁾ 1249, 3028, 3857, 4564, 4565, 6196.

można przypuścić, iż, poza ujawnionemi powyżej — wydatki produkcyjne szlachty ówczesnej były niewielkie, iż znaczną część zaciąganych długów pochłaniały wydatki konsumcyjne. Nie chcąc popełniać zbyt wielkiego błędu, przyjmujemy, że z pożyczek o nieznanych nam celach tylko $\frac{1}{5}$ część umów i sum pieniężnych zużyto na produkcyjne, resztę zaś na konsumcyjne, czyli, że z pośród wszystkich wogóle pożyczek obrócono:

	Na cele produkcyjne:		Na cele konsumcyjne:	
	ilości umów	sum pien.	ilości umów	sum pien.
	w p r o c e n t a c h			
Pożyczek o celach znanych . . .	20,0	35,3	21,5	11,4
Pożyczek o celach nieznanach	11,7	10,6	46,8	42,7
Razem	31,7	45,9	68,3	54,1,

czyli, uogólniając liczby, przyjąć możemy, że około 30% umów, a 40% pieniędzy pożyczonych zużyto produkcyjnie, nadając pojęciu produkcyjności dość szeroką interpretację ze względu na czasy i poziom gospodarczy polskiej społeczności szlacheckiej XV wieku.

Ze względu na sposób życia i system gospodarczy, w jakim obracała się szlachta przemyska w XV w., uznać musimy, że takie użytkowanie kapitału było na ogół dodatnie, a kwoty zużycia produkcyjnego wysokie. Bez wątpienia przebijają się w tem troska o warsztat pracy (rolę) i o byt rodziny, czego nigdy ogółowi szlachty naszej nie można było zaprzeczyć.

Dziś takie użytkowanie pożyczonego kapitału uważalibyśmy za marnotrawstwo (około 60% kapitału pożyczonego na cele konsumcyjne!), ale pamiętać należy o olbrzymiej różnicy, zachodzącej między XV wiekiem w Polsce a dzisiejszymi stosunkami. Wrosły już w ziemię szlachcic XV w. mógł 60% pożyczonego kapitału zużywać nieprodukcyjnie, bo dochody z roli były obfite, stosunki zaś kredytowe na ogół niezbyt ciężkie (większość form kredytowego zabezpieczenia nie przewidywała czasowego przejścia ziemi z rąk dłużnika do wierzyciela, oprocentowanie 10 od sta, raty i prolongowania terminów płatności). Z tych nieprodukcyjnych wydatków mógł szlachcic pokrywać potrzeby wojenne (wyręczał więc pod tym względem państwo), mógł pokrywać także inne koszty służby państwowej, gdy do niej został powołany. Jeżeli zaś wydawał na stroje, ozdoby i urządzenie domu, to dzięki temu podnosił swą stopę życiową i kulturę materialną życia codziennego, co go znów skierowywało do podniesienia swej umysłowości, szukania oświaty i wykształcenia. W tym małym co do miejsca i czasu wycinku stosunków kredytowych, w jakim

obrać się nasze badanie, dostrzegamy cały szereg przejawiających się w elementarnych swych formach czynników naszych stosunków kulturalnych, społecznych i gospodarczych wieków późniejszych.

Zastosowanie kredytu w stosunkach gospodarczych podniosło i ułatwiło rozwój tychże stosunków. Widoczne to z porównania całości poznanych na początku niniejszego rozdziału zjawisk prawnogospodarczych, jak kupno-sprzedaż, posagi i t. p. z tą ich częścią, której dokonano na kredyt.

Rodzaj transakcyj	Wogóle zawarto transakcyj		Z czego na kredyt zawarto transakcyj		Procentowy stosunek zawartych na kredyt umów do ogólnej ilości i sum tychże transakcyj	
	w ilości	na sumę	w ilości	na sumę	%	%
w I okresie (lata 1436—1450)						
	grzywien		grzywien		%	%
Kupno - sprzedaż nieru- chomości	157	30.585	86	12.682	54,8	41,4
Dzierżawy	3	140	2	140	66,6	100,0
Posagi	149	31.163	47	8.505	31,5	23,3
Zamiany dóbr ziemskich	9	3.887	6	2.460	66,6	63,3
Działy rodzinno - mająt- kowe	17	2.865	16	2.765	94,1	96,5
Sprawy sądowe	242	35.883	84	4.896	34,7	13,6
Kary sądowe	155	456	57	169	36,8	37,8
Razem w I okresie . . .	732	104.979	298	31.617	40,7	30,1
w II okresie (lata 1460—1468)						
Kupno - sprzedaż nieru- chomości	61	8.212	30	1.420	49,2	17,3
Dzierżawy	10	886	9	736	90,0	83,1
Posagi	67	9.231	28	3.612	41,8	39,1
Zamiany dóbr ziemskich	2	300	1	180	50,0	60,0
Działy rodzinno - mająt- kowe	6	1.179	6	1.179	100,0	100,0
Sprawy sądowe	156	25.195	32	1.196	20,5	4,7
Kary sądowe	120	627	45	175	37,5	27,8
Razem w II okresie . . .	422	45.630	151	8.498	35,8	18,6
w obu okresach łącznie						
Kupno - sprzedaż nieru- chomości	218	38.797	116	14.102	53,2	36,3
Dzierżawy	13	1.026	11	876	84,6	85,4
Posagi	216	40.394	75	12.117	34,7	30,0
Zamiany dóbr ziemskich	11	3.187	7	2.640	63,6	63,0
Działy rodzinno - mająt- kowe	23	4.044	22	3.944	95,6	97,5
Sprawy sądowe	398	61.078	116	6.092	29,1	9,9
Kary sądowe	275	1.083	102	344	37,1	31,7
Razem w obu okresach .	1154	150.609	449	49.115	38,9	26,6

Zestawienie powyższe jest wielce w treść bogate. Pewne rodzaje transakcyj były wyłącznie lub prawie całkowicie zawierane na kredyt (dzierżawy i dopłaty przy działach majątkowych), co leżało już w ich naturze, dzierżawca bowiem musiał wpierw zebrać plon, nim mógł zapłacić tenutę, w stosunkach zaś rodzinno-majątkowych spadkobierca-dłużnik musiał wejść najpierw w posiadanie przypadającego mu działu, aby mógł spłacać zeń spadkobiercę-wierzyciela. Przy zamianach dobrami, co miało miejsce tak między członkami jednej rodziny, jak i między niespokrewnionymi, ewentualne dopłaty kredytowano częściej, niż w połowie ogółu takich umów. Aktów kupna-sprzedaży nieruchomości dokonano na kredyt w połowie wypadków, ale zwraca uwagę, zwłaszcza w II okresie, że większą część należitości (w II okresie prawie $\frac{5}{6}$ należitości) spłacono gotówką. Natomiast rzadziej już uciekano się do kredytu, gdy trzeba było córkę, czy siostrę wyposażyć lub zapłacić karę sądową (około $\frac{1}{3}$ część na kredyt). Przy spłacaniu należitości przysądzonych wyrokiem starano się wprawdzie o uzyskanie kredytu u wierzycieli, wygrywających sprawę (około 30% umów), lecz ci prawdopodobnie niezbyt chętnie, zwłaszcza przy większych sumach im przysądzonych, godzili się na zwłokę w spłacie należitości (ok. 10% sum pieniężnych kredytowanych), a sąd, jak w odpowiednim miejscu zwróciliśmy uwagę (str. 177), często zasądzał mniejsze kwoty, niż powód żądał w skardze.

W całokształcie spraw, podlegających tu dzięki treści naszego źródła ujęciu statystycznemu, traktowanych w obu okresach razem, obserwujemy, że kredyt zastosowano prawie w 40% umów dla spłacenia 26% należnych sum pieniężnych. Wyrażając się inaczej, można ustalić, że trzem transakcjom gotówkowym odpowiadały dwie transakcje kredytowe, zaś każdym 275 grzywnom, płaconym gotówką, odpowiadało 100 grzywien kredytowanych¹⁾.

Zbliżamy się do ostatecznego ujęcia **znaczenia kredytu** dla gospodarczego życia szlachty przemyskiej w badanym czasie. Wyobraźmy sobie na chwilę, że zawieranie umów kredytowych nie było zupełnie znane; przypuścić w takim razie można, że owych 449 umów na sumę 40.115 grzywien nie mogłoby przyjść do skutku; zawartoby więc tylko 705 umów na 110.494 grzywien. Wprowadzenie więc

¹⁾ Z 1154 umów wogóle, zawarto 449 na kredyt, czyli 705 umów zawarto za gotówkę; zaokrąglając liczby otrzymamy stosunek umów za gotówkę do umów na kredyt jak 709 : 450 = 1,5 : 1. Analogicznie na 150.609 grzywien wogóle kredytowano 40.115 grzywien; zaokrąglając otrzymany stosunek 110.494 grzywien gotówki do 40.115 grzywien kredytowanych 2,75 : 1.

form kredytowych w praktykę życia dodało mu 63⁰/₀ intensywności, jeśli brać pod uwagę ilość umów, a 36⁰/₀, jeśli brać pod uwagę sumy pieniężne, (a to na podstawie obliczenia: 705 umów za gotówkę do 1154 umów wogóle ma się tak, jak 100 umów gotówkowych: X umów wogóle; $X = 163$; czyli na 163 umów wogóle zawarto 100 w gotówce, a 63 na kredyt; — analogicznie 110.494 grzywien płaconych gotówką do 150.609 grzywien ogółu transakcyj = 100 : 136).

Ponieważ jednak z owych 449 umów, dokonanych na kredyt, pewna ilość dokonana była częściowo tylko na kredyt, przy równoczesnem spłaceniu reszty gotowizną, przypuszczać możemy, że gdyby wogóle kredytu nie znano, to ta część mogłaby przyjść do skutku, co prawda w mniejszych rozmiarach, a więc wskaźnik ożywienia stosunków gospodarczych dzięki zastosowaniu kredytu, obliczony z ilości umów (63⁰/₀) nie może być w całej swej rozciągłości aktualnym. O wiele ściślejszy będzie tu wskaźnik, obliczony z ilości sum pieniężnych (36⁰/₀), gdyż istotnym czynnikiem kredytu jest owo dobro, udzielane drugiej osobie, więc w naszych stosunkach pieniędzy, a nie umowa, która jest tylko formą zewnętrzną stosunków kredytowych. Zarazem ten wskaźnik jest najmniejszym dla traktowanych tu transakcyj, gdyż obliczono go dla samych kredytowanych sum pieniężnych bez względu na ilość umów.

Przekonujemy się więc, że zastosowanie kredytu powiększyło ruch wśród znanych nam zjawisk gospodarczo-pięniężnych conajmniej o 36⁰/₀, czyli o przeszło $\frac{1}{3}$ część. Bez wątpienia miało to duże znaczenie dla postępu i rozwoju tak gospodarczego jak i kulturalnego, ułatwiało stosunki i rozszerzało ich granice, pobudzało do większej aktywności, umożliwiało regulowanie najróżnorodniejszych spraw, jakie życie nasuwało. Dodatnie i stosunkowo liczebnie wielkie znaczenie kredytu, jako dźwigni gospodarczej dla ówczesnych — nie ulega wątpliwości, jeżeli zechcemy mierzyć poznany tu stan rzeczy od punktu „zero“ t. j. od stanu, w którym kredyt jeszcze nie istniał, (jakkolwiek praktycznie rzecz ujmując, trudno wyobrazić sobie, by w społecznym ustroju mogły być momenty nieistnienia najprostszych przynajmniej jego form).

Przy porównywaniu poznanego stanu kredytu ze stosunkami dzisiejszymi, występuje olbrzymia różnica. Przedewszystkiem brak jakiegokolwiek wyższej organizacji w stosunkach kredytowych szlachty; były one tylko bezpośrednie, t. j. jednostka, potrzebująca pieniędzy, poszukiwała jednostki, względnie jednostek, mogących ich użyczyć. Źródło nie podaje żadnych przypuszczeń, już

nie mówimy o istnieniu jakiejś zbiorowej organizacji kredytowej, ale nawet istnieniu pośredników między dłużnikiem a wierzycielem. Nawet żadnego z poznanych indywiduów, biorących udział w ruchu kredytowym, nie moglibyśmy określić mianem „zawodowego dostarczyciela kredytu“, u niewielu osób obserwujemy tylko częstsze, niż u innych, dostarczanie gotówki, co jednak nie było zawodową ich czynnością. Ten wszelki brak organizacji dowodzi, że życie społeczno-gospodarcze, a z niem i kredyt, było dopiero w pierwszej fazie swego rozwoju, w fazie bezpośredniości i indywidualności działania. Jakkolwiek wykształciło ono już pewne formy kredytowe, głównie jako sposoby zabezpieczania spłaty i zwrotu kapitału, to jednak ta cecha jakościowa nie zdaje się być najważniejszą dla charakterystyki kredytu owych czasów. Na pierwsze miejsce zdaje się wysuwać cecha ilościowa (umów i sum pieniężnych), określająca, jak często uciekano się do kredytu, jak wzrastało jego zapotrzebowanie, jak szeroko rozlewał się ruch kredytowy, co wszystko w przyszłości dopiero wywołać musiało ulepszenie organizacji, a więc tem samem podniesienie jakości stosunków kredytowych. Nie znaczy to, aby owe wyższe formy organizacyjne kredytu nie istniały wogóle nigdzie. Znało je już w Polsce życie miejskie (handel, rzemiosło, żydzi), wykazaliśmy jednak liczbami, że szlachta przemysła prawdopodobnie bardzo mało korzystała ze stosunków ze sferami miejskimi, a odnośne zapisy w księgach sądowych jakością swoją nie różnią się od zwykłych zapisów, dokonywanych między szlachtą wyłącznie. — Z całego powyższego rozważania wynika, że w ówczesnych stosunkach społeczno-gospodarczych kredyt, podobnie jak do dziś dnia w naszych stosunkach rolniczych, nie mógł odgrywać decydującej roli, lecz tylko rolę pomocniczą, ułatwiającą regulowanie spraw majątkowych, rodzinnych i osobistych jednostek i służył w większości wypadków celom konsumcyjnym.

Powróćmy jeszcze na chwilę do tablicy XXIV i przyjrzyjmy się liczbom z poszczególnych okresów; zastanawia przedewszystkiem w II okresie wielki spadek procentu umów kredytowanych w stosunku do zawartych umów. Ujmując te stosunki wyraziściej, otrzymamy, że w I okr. na 100 umów gotówkowych — zawarto 68 umów na kredyt, zaś na 100 grzywien transakcyj gotówkowych — 43 grzywien kredytowano; w II okresie na 100 umów gotówkowych — zawarto 55 umów na kredyt, zaś na 100 grzywien transakcyj gotówkowych — 23 grzywien kredytowano. Dowodzi to, że w II okresie podaż kapitału do rozpozyczenia znacznie się zmniejszyła, podczas gdy prawdopodobnie poszukiwanie go trwało w dość silnej mierze

(68 : 55 < 43 : 23), dzięki zaś temu do skutku dochodziły umowy kredytowe na mniejsze sumy, niż w I okresie. Podniosła się w tym czasie tylko liczba dzierżaw, co wskazuje, że prowadzenie gospodarstwa rolnego stawało się trudniejsze, otwierało więc pole dla większej przedsiębiorczości rolnika dzierżawcy i wymagało zapewne większego kapitału ruchomego dzierżawnego i obrotowego. Biorąc pod uwagę stosunek transakcyj kredytowych do ogółu transakcyj zawartych w II okresie w porównaniu z I okresem, zauważyć należy wzrost posagów, dawanych na kredyt przez rodziny kobiet, wychodzących zamąż, tak co do ilości ich, jak i co do sum pieniężnych; zapewne rodziny znajdowały się naogół w gorszym położeniu pieniężnym w II okresie, niż w pierwszym. Silnie spadło zwłaszcza pod względem sum pieniężnych kredytowanie należności, nakazanych wyrokiem sądowym (z 34,7% umów i 13,6% pieniędzy w I okr. na 20,5% umów i 4,7% pieniędzy w II okr.), co znowu mówi o braku zaufania do osób obciążonych wyrokami, z których wypływały zobowiązania pieniężne, lub też o nastawianiu przez wygrywających sprawę o natychmiastową spłatę gotowizną należności i o kredytowaniu w takich razach tylko kwot drobniejszych. — Przy sprzedażach—kupnie nieruchomości zwraca uwagę fakt, że gdy przy ilości umów o kredytowanie należności za obiekt kupna stosunek procentowy do ogółu transakcyj o kupno jest prawie jednakowy w obu okresach (54,8% w I okr., a 49,2% w II okresie) i równa się około połowie wszystkich aktów kupna, to w I okresie suma dłużna prawie dorasta połowy sumy wszystkich transakcyj, czyli utrzymuje się prawie na równym poziomie z ilością umów (41,4%), — w II okresie natomiast owe sumy kredytowane opadają do $\frac{1}{6}$ części (17,3%) ogółu sum, za które obiekty kupowano. Dowodzi to kupowania mniejszych, a więc tańszych obiektów, lub kredytowania tylko drobniejszych kwot.

Te szczegóły uzupełniają nasze poprzednie spostrzeżenia, odnoszące się do lat 1460—1468.

O ile życie gospodarcze wywoływało rozwój kredytu, a on sam był tylko formą ułatwiającą, jednym z narzędzi i objawów tego życia, to w jednej przynajmniej dziedzinie kredyt sam, jako podmiot, był przyczyną powstawania, tworzenia się nowych spraw; jest to dziedzina życia prawnego-sądowego. Częściowo lub całkowicie niedotrzymane warunki umów kredytowych zmuszały pokrzywdzone w taki sposób strony do szukania opieki prawa, do odwoływania się do instytucji sprawiedliwości. Notujemy tu tylko te sprawy,

które były roztrząsane przed oficjalnymi sądami. Skoro liczne sprawy sporne, lecz nie-kredytowe, były przedmiotem sądów polubownych, jak się z wielu zapisek dowiadujemy¹⁾, to można przypuszczać, że i w sprawach spornych kredytowych uciekano się także do sądów polubownych, prywatnych, wymykają się one jednak z pod naszej obserwacji, więc nie mogły stać się przedmiotem statystyki. Ilość spraw sądowych wynikłych ze stosunków kredytowych przedstawia się następująco:

W roku	kred. spraw	Zaskarżono na sumę		Co stanowi w stosunku do ilo- ści zawartych (tabl. IX i X)	
				umów kred. na sumę kred. w procentach	
1436	1	20	grzyw. — gr.	1,8	0,5
1437	9	311	„ 12 „	7,0	3,7
1438	7	147	„ 36 „	10,0	2,1
1439	4	112	„ 12 „	5,9	2,8
1440	1	60	„ — „	1,7	1,6
1441	2	25	„ — „	4,5	0,5
1442	2	106	„ 40 „	2,4	2,0
1443	13	257	„ 42 „	20,9	3,0
1444	4	99	„ 32 „	5,9	1,9
1445	4	122	„ 11 „	7,4	3,4
1446	8	212	„ 24 „	7,2	2,6
1447	11	430	„ 24 „	12,9	9,6
1448	12	574	„ — „	13,6	12,1
1449	3	94	„ — „	5,4	2,8
1450	5	190	„ 24 „	19,2	4,8
Razem w I okr.	86	2764	grzyw. 17 gr.	8,1	3,5
1460	7	626	grzyw. 4 gr.	12,9	19,5
1461	4	272	„ 36 „	23,5	42,1
1462	11	347	„ 20 „	18,9	5,5
1463	9	241	„ 36 „	28,1	18,0
1464	2	268	„ 24 „	6,0	11,7
1465	3	40	„ 39 „	8,8	1,7
1466	3	25	„ 40 „	4,0	0,7
1467	1	10	„ 38 „	3,6	0,8
1468	3	29	„ 35 „	9,7	1,1
Razem w II okr.	43	1863	grzyw. 32 gr.	11,9	7,9
Razem w obu okr.	129	4628	grzyw. 1 gr.	9,1	4,5

¹⁾ 366, 646, 847, 1779, 2389, 2390, 2492, 2565, 2898, 2967, 3229, 3678, 3993, 3997, 4219, 4506, 5072, 5656, 7046, passim.

Przeciętna zaś kwota, przypadająca na 1 umowę zaskarżoną, wynosiła w I okresie 32 grzywny 7 groszy, w II okr. 43 grzywny 17 gr., w całym czasie 35 grzyw. 5 gr.

Z powyższego widać, że transakcje kredytowe w niewielki sposób przyczyniały się do wzrostu ilości spraw sądowych. Wynika to z porównania ostatniego zestawienia z zestawieniem sądowych spraw pieniężnych (nie będących następstwem stosunków kredytowych)¹⁾, i wskazuje, że ilość ich ma się do ilości sądowych spraw kredytowych, jak około 3 : 1, a sumy pieniężne w obu rodzajach spraw wchodzące w grę, jak około 15 : 1. Uznać musimy, że ruch kredytowy rzadko zmuszał osoby, w nim udział biorące, do uciekania się do powagi sądu, bo mniej niż $\frac{1}{10}$ część spraw, a mniej niż $\frac{1}{20}$ część kapitału pożyczonego była przedmiotem rozpraw sądowych. Świadczy to dodatnio o skrupulatności kontrahentów; na innem już miejscu mówiliśmy o sposobach zapobiegania wniesieniu skargi sądowej w razie niedotrzymania warunków umowy. Podkreślić nadto warto, że jak z liczb wynika, niewielkie sumy były przedmiotem skarg. Przeciętna wierzytelność jest znacznie większa, niż przeciętna kwota sporna, a stosunek transakcyj zaskarżonych do ogółu zawartych w danym roku, w większości lat wykazuje nieznaczne procenta. Zwłaszcza dodatnio uwydatnia się I okres, gdzie wyjątkowo wysoka liczba sądowych spraw kredytowych pojawia się tylko w 3 latach, przyczem tym wydatnym liczbom spraw towarzyszą nieznaczne kwoty kapitału, o które skarżono. W II okresie ujemnie wyróżnia się pięć pierwszych lat ze znaczną stosunkowo liczbą spraw i większymi kwotami, gdy późniejsze lata upodobią się do lat I okresu. Najwyższa zaskarżona wierzytelność sięga w I okresie 286 grzywien w roku 1448²⁾, najmniejsza 2 grzywny w roku 1443³⁾; w II okresie największa wierzytelność zaskarżona w roku 1460 — 300 grzywien⁴⁾, najmniejsza w 1462 — 2 grzywny⁵⁾.

Te wskazówki naprowadzają na przypuszczenie, że przyczyną zniewalającą do zaskarżenia niedotrzymanej umowy nie była zła wola strony niedotrzymującej, lecz istotny brak możliwości jej dotrzymania i trudności materialne pozwanego, o których jednak źródło mileży.

¹⁾ Patrz str. 177 i 178.

²⁾ 3648.

³⁾ 2000.

⁴⁾ 4492.

⁵⁾ 4959.

Na tem kończymy rozważania na temat znaczenia kredytu jako czynnika gospodarczego ziemi Przemyskiej oraz indywidualnych przyczyn stosunków kredytowych. Rezultaty i sądy nasze wyszczególniliśmy w odpowiednich miejscach rozdziału; gdybyśmy mogli jeszcze bliżej podpatrzeć życie i stosunki ówczesne, zbliżyć się do szczegółów codziennego życia, o wiele więcej dałoby się w naszej materji powiedzieć. Tak bogate źródło, jak akta grodzkie i ziemskie, jeszcze jednak kryje przed nami bardzo wiele, zawiera bowiem tylko samą kwintesencję stosunków prywatnych w tym tylko rozmiarze, jaki był potrzebny, by znalazły się one pod ochroną prawa.

ROZDZIAŁ VI.

Stosunki kredytowe osób i grup stanowych lub majątkowych, oraz stosunki kredytowe w odniesieniu do terytorjum, na którym się rozwijały.

Ważną dla zobrazowania ruchu kredytowego kwestją jest przedstawienie aktywności osób, biorących w nim udział. Dotychczas omawialiśmy rzecz z punktu ogólnego, masowo traktując poszczególne zagadnienia. Należy z kolei związać to, co już opisano, z osobami, tworzącymi ruch kredytowy oraz z terytorjum, na którym działano i które w dużej mierze było przedmiotem transakcyj kredytowych.

Posługiwanie się kredytem przez jakąś osobę jest częścią jej działalności gospodarczej; należałoby przeto opisywać najpierw całą akcję gospodarczą jednostki; a na tem tle dopiero rozwinąć jej umowy kredytowe. Nie da się jednak przedstawić tak pojętego programu z kilku przyczyn: 1) Źródło nasze nie wystarcza do ujęcia całokształtu działalności gospodarczej jednostek już z natury swojej, notuje bowiem, jak kilkakrotnie podnosiliśmy, tylko sprawy jednostek, które wymagały legalizacji i pomocy sądu; o innych stronach działania ich milczy; poszukiwania w innych materiałach źródłowych nie dałyby pożądaných rezultatów. Niejednokrotnie byłoby to nawet bezcelowe ze stanowiska dorobku historycznego; bo o ile pożądanem byłoby zobrazowanie gospodarczej działalności takich Odrowążów, Pileckich, Koniecpolskich, Jarosławskich ¹⁾, Zamoyskich czy Stadnickich, to zajmowanie się osobami czy rodzinami, zupełnie w owych i w późniejszych czasach przeciętnymi, nie przedstawia interesu historycznego; tworzą one masę bezimienną dla historii

¹⁾ Gałąź rodziny Tarnowskich; patrz Jabłonowski „Czerwona Ruś, część II, str. 350. — Źródła dziejowych tom 18, część 2.

i jako taką należy je traktować. 2) Co się tyczy wybitnych rodzin, budzących ciekawość historyka, to ich działalność obejmowała znacznie szersze terytorjum, niż ziemia przemyska; tacy Buczaccy u nas pojawiają się ledwo w 9 sprawach przy stosunkowo małych transakcjach¹⁾; Stadniccy w 14 sprawach²⁾, częściej już Pileccy, Odrowążowie, Koniecpolscy Jarosławscy, którzy tu mieli swe ogniska domowe. Co do tych rodów przedstawienie ich gospodarczej działalności wymaga osobnych opracowań i nie może mieścić się w ramach niniejszego tematu pracy. Ograniczyć się przeto musimy do zestawienia tylko stosunków kredytowych jednostek w mniemaniu, że nawet ujęcie części gospodarczej działalności osób przydać się może.

W tym celu zamieszczamy spis osób biorących udział w ruchu kredytowym, dzieląc ich masę na grupy stanowe, przy czem szlachtę rozdzielono na grupy: książąt i kniaziów (członków rodów dynastycznych), możnowładców i dygnitarzy urzędów centralnych, szlachtę-urzędników ziemskich i królewskich terytorjalnych, szlachtę bez urzędów, oraz wójtów i sołtysów. Wójtów i sołtysów umieściliśmy wśród szlachty dlatego, że 1) jednostki ze szlacheckich rodów posiadały wójtostwa i sołtystwa, 2) w źródle w przeważającej ilości wypadków tytułowano ich „nobilis“; ponieważ zaś celem przedstawionego podziału było zgrupowanie osób o jednakowych mniej-więcej podstawach materialnych bytu, złączyliśmy wójtów i sołtysów w jedną grupę bez względu, czy są, czy nie są pochodzenia szlacheckiego. W grupach duchownych obrządku łacińskiego i wschodniego ujęliśmy tylko te osoby, które dokonywały transakcyj kredytowych tylko dobrami duchownymi lub pieniędzmi przypuszczalnie z tych dóbr pochodzącymi; gdy natomiast stwierdzić można było, że umowa dotyczy dóbr rodzinnych duchownego, zawsze w naszych stosunkach szlacheckich, umieszczaliśmy go wśród szlachty.

W poszczególnych grupach, gdzie ilość osób tego wymagała, wydzieliliśmy osoby, wyróżniające się: jako przeważnie wierzyciele, jeśli suma pieniędzy, przez nie wypożyczana jest wyższą o więcej niż 25% od zaciągniętych przez tę samą osobę długów (podgrupa „a“), osoby wyróżniające się jako przeważnie dłużnicy, jeśli suma ich długów przewyższa o więcej niż 25% sumę im należnych wierzytelności (podgrupa „c“); osoby, których sumy długów i wierzytelności są równe, lub różnica między sumą długów a sumą wierzytelności jest

¹⁾ Spis osób działających w kredycie, str. 197.

²⁾ Tamże materiał źródłowy.

mniejsza niż 25⁰/₁₀ sumy mniejszej, zaszeregowaliśmy w oddzielną podgrupę nazwaną w spisie osób: „w równej mierze wierzyciele i dłużnicy“ (podgrupa „b“); — poręczeń i sum poręczonych nie braliśmy za podstawę podziału, wobec czego należało stworzyć w niektórych grupach czwartą podgrupę „d“ dla osób, występujących wyłącznie jako rękojemcy. W spisie uwzględniliśmy prócz sum rękojemstw, wierzytelności i długów także ilość wypadków występowania danej osoby w charakterze rękojemców, wierzycieli i dłużników, a sumy w tych rubrykach uzyskane odpowiadają sumom ogólnym tablicy XI-tej zwracamy jednak uwagę na notatkę podaną przy końcu omawianego spisu uczestników ruchu kredytowego. Prócz tych danych spis zawiera liczby porządkowe zapisek ksiąg sądowych, odnoszących się do zestawionych spraw, w porządku tychże spraw, (więc kolejność liczb nie zawsze mogła być zastosowaną).

Spis osób

biorących udział w ruchu kredytowym, uporządkowanych wedle stanów i grup społecznych, z wyszczególnieniem ilości i wielkości ich rękojemstw, wierzytelności i długów.

(W grzywnach i groszach monety pospolitej, oznaczonych przy poszczególnych osobach tylko cyframi przedzielonymi pauzą.)

I. Skarb królewski.

1. Skarb królewski: rękojemca —, wierzyciel 2 razy na 105, dłużnik 4 razy na 570; zap. 19, 1746, 1747, 2852, 6644, AGZ. VIII 67, 86.

II. Sądy ziemi przemyskiej.

1. Sąd ziemski przemyski: ręk. —, wierz. 1 r. na 0—12, dłuż. —; zap. 2030.

2. Sąd grodzki przemyski: ręk. —, wierz. 3 r. na 9—24, dłuż. —; zap. 5169, 5407, 5755.

3. Sąd ziemski przeworski: ręk. —, wierz. 6 r. na 6—40, dłuż. —; zap. 717, 751, 963, 1059, 3488, 3494.

Razem sądy: ręk. —, wierz. 10 r. na 16 grzywien, 28 groszy, dłuż. —.

III. Książęta — kniaziowie rusko-litewscy.

1. De Przędzielnica Iwan, książę Nieświeski: ręk. —, wierz. 3 r. na 37, dłuż 2 r. na 10; zap. 1676, 2217, 2931, 3705, 4758.

2. De Opole Wacław, ks. Opolski: ręk. —, wierz. 1 r. na 2.000, dłuż. —, zap. 4276, 4277, 4278.

3. Świdrygielło, były W. Ks. Lit.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 110; zap. 895, 1264.

4. De Ostróg Iwan, książę Ostrogski: ręk. —, wierz. 1 r. na 78—0, dłuż. —; zap. 7063.

Razem książęta: ręk. —, wierz. 5 r. na 2.115 grzyw. dłuż. 3 r. na 120 grzyw.

IV. Moźnowładcy i dygnitarze urzędów koronnych.

a) Przeważnie wierzyciele.

1. De Pilcza Piotr: ręk. —, wierz. 1 r. na 22, dłuż. —; zap. 2472.
 2. Odrowąż Mateusz z Mistkowic al. ze Sprowy, wojski samborski: ręk. 1 r. na 33, wierz. 1 r. na 0—12, dłuż. —; zap. 3531, 5030.
 3. Odrowąż Andrzej ze Sprowy — wojew. i starosta general. ruski: ręk. —, wierz. 1 r. na 165, dłuż. 1 r. na 80; zap. 4690, 2750.
 4. Koniecpolski Przedbor, kaszt. rozprzański, starosta przemyski, kaszt. sandomierski: ręk. —, wierz. 2 r. na 3.768—46, dłuż. 3 r. na 392—39; zap. 1267, 2043, 2819, 2251, 6560, 6561, 6562, 5563.
 5. Koniecpolski Mikołaj Jakób, starosta przem.: ręk. —, wierz. 8 r. na 578—2, dłuż. —; zap. 5760, 5761, 5952, 5988, 6225, 6239, 6952, 7123.
 6. De Szczekarzewice Tarło Zaklika, star. stryjski, krajczy koronny: ręk. —, wierz. 5 r. na 794—12, dłuż. —; zap. 42, 881, 4701, 5472, 7252.
 7. De Wiśniew Dobiesław, kaszt. lubelski: ręk. 1 r. na 25, wierz. 1 r. na 70—40, dłuż. —; zap. 6231, 6232, 6233.
 - 8¹. De Rzeszów al. de Dynów Małgorzata, żona Mościca z Wielkiego Koźmina: ręk. —, wierz. 1 r. na 2.400, dłuż. 4 r. na 1.120; zap. 1585, 1856, 2115, 4209, 5015.
- Razem a): ręk. 2 r. na 58 grzyw., wierz. 20 r. na 7.800 grzyw., dłuż. 8 r. na 1.592 grzyw. 39 gr.

b) W równej mierze wierzyciele i dłużnicy.

1. Buczacki Michał, syn Teodoryka wojew. podolski, kaszt. halicki, star. kamieniecki: ręk. 2 r. na 348—8, wierz. 1 r. na 239—34—15, dłuż. 1 r. na 300; zap. 197, 458, 459, 486, 1173, 4492, 7208.
 2. Stadnicki de Radinice Mikołaj, najwyż. komornik król., najwyższy łożny królewski (cubicularius): ręk. 2 r. na 70—40, wierz. 4 r. na 611, dłuż. 8 r. na 736—32; zap. 458, 459, 7153, 7154, 1497, 1498, 1499, 1501, 1502, 2689, 3258, 3259, 3672, 3689, 3690, 3707, 3887, 4012, 4013, 6102, 6102, 6145, 6552, 6657.
- Razem b): ręk. 5 r. na 419 grzyw. 1 gr., wierz. 5 r. na 850 grzyw. 35 gr., dłuż. 9 r. na 1.036 grzyw. 32 gr.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Pilecki de Pilcza al. de Łańcut Jan, od r. 1459 wojew. krakowski: ręk. 2 r. na 2900, wierz. 3 r. na 240, dłuż. 17 r. na 6269—1; zap. 42, 372, 441, 442, 443, 1431, 7153, 7154, 881, 1578, 1585, 1770, 1856, 1861, 2127, 2148, 2149, 2326, 2465, 2477, 2861, 3018, 3019, 3020, 3075, 3298, 7350, 3894, 3912, 3980, 4129, 4276, 4277, 4278.
2. Jarosławska Sandochna, wdowa po Spytku de Jarosław al. de Tarnów, wojew. sandomierskim: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 14; zap. 3862.
3. Jarosławski Rafał, kasztelan wojnicki: ręk. 2 r. na 250, wierz. 2 r. na 53, dłuż. 3 r. na 796—11; zap. 155, 246, 247, 369, 441, 442, 443, 967, 1211, 1431.
4. Jarosławski Spytko (senjor), brat Rafała: ręk. 1 r. na 140, wierz. —, dłuż. 16 r. na 2035—31; zap. 155, 967, 1762, 1819, 1820, 1821, 1823, 1824, 1826, 1827, 1843, 1860, 1863, 2323, 2328, 2329, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360, 2361, 2363, 3456.

1) W ten sposób wyróżnione są kobiety biorące udział w obrocie kredytowym.

5. Jarosławski Jan (senjor), brat Rafała: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 12 r. na 1858—30; zap. 7195, 970, 972, 973, 971, 1180, 1181, 1242, 1406, 1407, 1814, 1736, 1187, 1188, 1189, 1202, 1409, 1417, 1426, 1427.

6. Jarosławski Jan (junjor), syn Rafała kasztelana wojnick.: ręk. —, wierz. 4 r. na 380, dłuż. 9 r. na 1957—45; zap. 7302, 2376, 3863, 4923, 5344, 3011, 3844, 3845, 4116, 4419, 4633, 4943, 4944, 5165, 5353, 5390, 5392.

7. Jarosławski Spytko (junjor), syn Rafała (kaszt. wojnic.) podkomorzy przemyski: ręk. 1 r. na 30, wierz. 1 r. na 200, dłuż. 16 r. na 2274—3; zap. 4634, 4641, 4886, 4887, 4889, 4928, 4932, 4943, 4944, 4947, 5000, 5060, 5314, 5316, 5324, 5330, 5640, 5641, 6207, 6208, 6209, 6212.

8. Jarosławski Rafał (junjor), syn Rafała kaszt. wojnic. alias Jakób — starosta lwowski: ręk. 1 r. na 300, wierz. —, dłuż. 10 r. na 1101—9; zap. 4634, 4641, 4747, 4928, 4932, 4943, 4944, 5059, 5366, 5367, 5368, 6206.

9. Jarosławska Anna, żona (potem wdowa) Rafała kaszt. wojnick.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 399—29; zap. 3026.

10. Odrowąż ze Żurawicy Sprowski Dobiesław, kasztelan przemyski: ręk. 10 r. na 1483—20, wierz. 2 r. na 318, dłuż. 7 r. na 920; zap. 1544, 1557, 1611, 1810, 2229, 2471, 3198, 3248, 3201, 3572, 3577, 3578, 3674, 3720, 3737, 7393, 7394, 3912, 3980, 4070, 4129, 4132, 4184, 4182, 5043, 6889.

11. Odrowąż Piotr ze Sprowy, wojew. podolski, potem ruski, star. gener. ruski, starosta samborski i halicki: ręk. 1 r. na 700, wierz. 4 r. na 230, dłuż. 5 r. na 1170; zap. 59, 7208, 7226, 967, 2062, 3577, 3737, 7393, 7394, 4069, 4070, 3213.

12. Odrowąż Paweł de Zagorze, stolnik potem kasztelan lwowski: ręk. 2 r. na 150, wierz. 7 r. na 388—0, dłuż. 7 r. na 655; zap. 1633, 1638, 1639, 1911, 1943, 2430, 2936, 2937, 2838, 3129, 3131, 3211, 3212, 3213, 3213, 3436, 3727, 3728, 3741, 6020, 4132.

13. Odrowążowa Dorota, żona Mateusza Odr. z Mistkowic: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 4737.

14. Odrowąż Jan ze Sprowy; podczaszy sandomierski, starosta samborski: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 42; zap. 6016.

15. Buczański Mużyło, starosta śniatyński: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 50; zap. 1058, 1061, 1062.

16. Buczański Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 51; zap. 3360, 3652.

17. De Wiśnicz Mikołaj kaszt. przemyski: ręk. 1 r. na 233—16, wierz. —, dłuż. 2 r. na 2438; zap. 1247, 1585, 1856, 7208.

18. Koniecpolski Jakób, starosta sieradzki: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 693—16; zap. 6560, 6561, 6562, 6563, 7087.

Razem c): ręk. 21 r. na 6186 grzyw. 36 gr., wierz. 24 r. na 1.829 grzyw., dłuż. 96 r. na 22.755 grzyw. 29 gr.

d) Wyłącznie rękojemcy.

1. Buczański Teodoryk: ręk. 1 r. na 50, wierz. —, dłuż. —; zap. 1058, 1062.
Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: ręk. 2 r. na 58, wierz. 20 r. na 7.799—16, dłuż. 8 r. na 1592—39, osób razem 8.

b) w równej mierze wierz. i dłużn.: ręk. 5 r. na 419—1, wierz. 5 r. na 850—35, dłuż. 9 r. na 1036—32, osób razem 2.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. 21 r. na 6186 grzyw. 36 gr., wierz. 24 r. na 1829 grzyw., dłuż. 94 r. na 22062 grzyw. 13 gr., osób razem 18.

d) wyłącznie rękojemcy: ręk. 1 r. na 50, wierz. —, dłuż. —, osób razem 1.

Razem możnowładcy i dygnitarze: rękojemcy 29 r. na 6.713 grzyw., wierzyciele 49 r. na 10.479 grzyw. 3 gr., dłużnicy 111 r. na 24.691 grzyw. 37 gr., osób razem 29.

V. Szlachta-urzędnicy królewscy terytorjalni i ziemscy.

a) *Przeważnie wierzyciele.*

1. Siennicki (de Siennów) Andrzej, stolnik halicki: ręk. —, wierz. 5 r. na 296—33, dłuż. 2 r. na 174—24; zap. 2464, 2601, 3699, 3700, 3957, 4483, 4540, 4798, 5646, 5647.

2. Próchnicka Warszka, wdowa po Piotrze Próchnickim, kasztel. przemyskim: ręk. —, wierz. 1 r. na 337—24, dłuż. —; zap. 4444, 4446, 4447, 4448.

3. Próchnicki Aleksander, podstoli przemyski: ręk. 1 r. na 1—24, wierz. 6 r. na 413—16, dłuż. 6 r. na 301—47; zap. 5, 176, 361, 458, 460, 461, 739, 757, 768, 770, 777, 816, 900, 901, 916, 1465, 1887, 2440, 2560, 7306, 7307.

4. Próchnicki al. de Rozborz Jan, podczaszy przemyski: ręk. —, wierz. 4 r. na 473—40, dłuż. 5 r. na 339—3; zap. 235, 458, 459, 460, 461, 916, 960, 961, 962, 893, 894, 1269, 1467, 1887, 4299, 4300, 6840, 6933.

5. Mzurowska Femka, żona Mzurowskiego Jana (senjora) stolnika przemyskiego: ręk. —, wierz. 1 perj. na 5, dłuż. —; zap. 3480, 3484.

6. De Orzeg Henryk, sędzia ziemski przemyski: ręk. 15 r. na 612—34, wierz. 25 r. na 628—19, dłuż. 11 r. na 293—12; zap. 55, 156, 285, 458, 459, 486, 616, 618, 620, 666, 819, 896, 1173, 1186, 1200, 1246, 1247, 1250, 1263, 1268, 1269, 1270, 1492, 1635, 1636, 1739, 1749, 1910, 1930, 1936, 1954, 1964, 2062, 2063, 2064, 2159, 2184, 2239, 2263, 2466, 2471, 2648, 2745, 2829, 2838, 2856, 2858, 2880, 2882, 3110, 3111, 3201, 3264, 3356, 3360, 3652, 3663, 3900, 3955, 3956, 3960, 4130, 4201, 2825, 2857, 967.

7. De Orzeg Bieniesz, łowczy przem.: ręk. —, wierz. 12 r. na 291—32, dłuż. 5 r. na 61—32; zap. 620, 1200, 1250, 1268, 1269, 1270, 1739, 2159, 2239, 2321, 2648, 2745, 2880, 3572, 3663, 3955, 3960, 4130, 2825, 2857.

8. De Orzeg Adam, łowczy przem.: ręk. —, wierz. 1 r. na 150—, dłuż. —; zap. 5622.

9. De Boratyn Wołczko, podsędek przemyski: ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. —; zap. 68.

10. De Grochowce Piotr, sędzia ziemski przemyski: ręk. 4 r. na 140, wierz. 15 r. na 581, dłuż. 6 r. na 306—32; zap. 34, 155, 194, 198, 390, 486, 659, 663, 681, 980, 1173, 1319, 1532, 2034, 2228, 2858, 2865, 2984, 2985, 3128, 3214, 3558, 3638, 3876, 3906, 4068.

11. De Rokszyce Warcaba Jan, syn Michała, komornik przem.: ręk. —, wierz. 1 r. na 111—, dłuż. —; zap. 4066.

12. De Starzawa Doliński Jan, komornik, potem wojewoda przemyski: ręk. —, 1 r. na 40—, wierz. 1 r. na 39—20, dłuż. 1 r. na 15; zap. 1501, 1502, 2877, 4151.

13. De Iskań al. de Bilicze Doliński Jan, syn Jana, chorąży, potem sędzia ziem. przemyski: ręk. 2 r. na 80, wierz. 5 r. na 324, dłuż. —; zap. 4458, 4513, 4810, 4814, 5129, 5165, 6560, 6561, 6562, 6563, 6903.

14. De Starzawa Dolińska Elżbieta, wdowa po Janie wojew.: ręk. —, wierz. 1 r. na 8—20, dłuż. —; zap. 3674, 3720.

15. De Felsztyn Miklasz (Mikołaj) łowczy przemyski: ręk. 4 r. na 147—42, wierz. 2 r. na 250, dłuż. 5 r. na 130—12; zap. 18, 51, 247, 300, 439, 440, 471, 475, 476, 626, 645, 986, 988, 1070.

16. De Felsztyn Herbort, chorąży przemyski: ręk. 4 r. na 345—47, wierz. 5 r. na 302, dłuż. 2 r. na 91; zap. 2, 878, 879, 1758, 1943, 2003, 2986, 3118, 3577, 3578, 3737, 3889, 3907, 7393, 7394.

17. De Zamiechów Gołąbek Paweł, podsędek przemyski (ziem?): ręk. 5 r. na 342—40, wierz. 21 r. na 1106—9, dłuż. 2 r. na 50; zap. 195, 499, 628, 972, 1193, 1194, 1335, 1337, 1427, 1589, 1770, 1860, 2048, 2148, 2149, 2323, 2357, 2358, 2399, 2571, 2669, 2696, 2717, 2723, 2847, 3075, 3124, 3298, 3350, 3389, 3465, 3602, 3819, 3844, 3845, 3886.

18. De Zamiechów Katarzyna, córka Pawła: ręk. —, wierz. 1 r. na 115—41, dłuż. —; zap. 2361.

19. De Zimnawoda Gołąbek Jan, podsędek lwowski: ręk. 1 r. na 34—38, wierz. 1 r. na 485—45, dłuż. 3 r. na 372; zap. 1554, 1636a, 2679, 3979, 4040.

20. De Natkowice al. de Zamiechów Gołąbek Mikołaj, komornik, potem podsędek przemyski: ręk. 9 r. na 293—4, wierz. 18 r. na 579—16, dłuż. 4 r. na 140—4; zap. 52, 545, 671, 677, 942, 1187, 1188, 1189, 1773, 2144, 2296, 2436, 2679, 2846, 2883, 2884, 3128, 3194, 3230, 3672, 3706, 3822, 3886, 4039, 4419, 4508, 4529, 4553, 4573, 4686, 4686, 4691, 5952, 6021, 5390.

21. De Pełnatycze Fal Piotr, wojski lwowski: ręk. 1 r. na 69—36, wierz. 8 r. na 449—8, dłuż. 2 r. na 106—10; zap. 4108, 4114, 4628, 4629, 4703, 4890, 4891, 4892, 4893, 4894, 4983, 5019, 5020, 5057, 5309, 5310, 5327, 5377.

22. De Zarnowiec, al. de Topolowa Mikołaj, komornik ziemsk. przemyski: ręk. r. 7 na 345—38, wierz. 3 r. na 429—29, dłuż. 4 r. na 99; zap. 76, 77, 939, 1411, 1830, 2448, 2599, 3017, 3021, 3495, 3804, 4125, 4209, 4224, 4293, 7252.

23. De Morawsko Marcisz, komornik ziemsk. przemyski: ręk. 1 r. na 30, wierz. 24 r. na 934—17, dłuż. 2 r. na 100—24; zap. 155, 692, 752, 770, 967, 1426, 2242, 2563, 2656, 2859, 2988, 3455, 3458, 3475, 3509, 3510, 3560, 3744, 3820, 3843, 3849, 3869, 3870, 3882, 3883, 4015, 4107, 4236, 4241, 4696, 6127.

24. De Morawsko Marcin, syn Marcisza, podsędek ziemsk.: 1 r. na 40, wierz. 2 r. na 92, dłuż. 1 r. na 27—24, zap. 3514, 4797, 4921, 6207.

25. De Dublany Nos Mikołaj, wojski lwowski: ręk. —, wierz. 2 r. na 761—6, dłuż. 1 r. na 140; zap. 1843, 3018, 3019, 3980, 4070.

26. De Pilchowice Piotr, pisarz ziemsk. halicki: ręk. —, wierz. 4 r. na 455—36, dłuż. —; zap. 1606, 3260, 3952, 3953.

27. De Branice Piotr, sędzia ziemsk. lwowski: ręk. —, wierz. 1 r. na 102—24, dłuż. —, zap. 6015.

28. De Żuków Filip, kasztel. międzyrzecki (Wielkopolska): ręk. —, wierz. 1 r. na 800, dłuż. —; zap. 5015.

29. De Kobylany Jakób, kaszt. biecki: ręk. —, wierz. 1 r. na 400, dłuż. —; zap. 2335.

30. Czarny Mikołaj, podsędek kamieniecki: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. —; zap. 1139.

31. Malanowski Mateusz, wojewoda (?): ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. —; zap. 3314.

32. De Szamotuły Wincenty, starosta lwowski: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 492.

33. Lenkowiec Paweł, pisarz ziem. przemyski: ręk. —, wierz. 1 r. na 200—, dłuż. —; zap. 405.

34. Szymon, woźny przeworski: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 3 r. na 2—32; zap. 1571, 1816, 2138, 1456.

35. ? Ścibor, podsędek halicki, ręk. —, wierz. 1 r. na 3, dłuż. —; zap. 1059,

36. ? Ścibor, podsędek lubelski: ręk. —, wierz. 1 r. na 66, dłuż. —; zap. 967.

37. De Subcastro z Podgrodzia Marcisz, jakiś mały urzędnik przy sądzie grodz. może woźny: ręk. —, wierz. 5 r. na 7—42, dłuż. —; zap. 5407, 5221, 6641. 6696, 6724.

Razem a): ręk. 56 r. na 2.524 grzyw. 14 gr., wierz. 185 r. na 11.206 grzyw. 26 gr.. dłuż. 65 r. na 2.751 grzyw. 15 gr.

b) W równej mierze wierzyciele i dłużnicy.

1. Mzurowski Jan (senior) stolnik przemyski: ręk. 5 r. na 417—24, wierz. 6 r. na 566—24, dłuż. 13 r. na 628—2; zap. 52, 102, 189, 190, 194, 221, 662, 664, 665, 667, 668, 687, 863, 595, 1264, 1319, 1648, 1808, 1825, 1930, 1964, 1971, 2141, 2240, 2391, 2392, 2393, 2568, 3028, 3262, 3510.

2. De Grochowce Piotr, syn Piotra sędziego, miecznik przemyski: ręk. 2 r. na 29—18, wierz. 3 r. na 35, dłuż. 2 r. na 30; zap. 2282, 4555, 4558, 4788, 5044, 5122, 5126, 5284, 5801.

3. De Rokszyce Warcaba Michał, sędzia grodz. przem.: ręk. 12 r. na 620—26, wierz. 6 r. na 256—24, dłuż. 7 r. na 248—47; zap. 61, 163, 185, 362, 377, 464, 465, 579, 606, 612, 7193, 7194, 671, 673, 674, 676, 837, 862, 891, 896, 1092, 1760, 1761, 1801, 1803, 1910, 2858, 3293, 3294, 3224, 3346, 3347, 3556, 3782, 4014.

4. De Korytnica Korytko Mikołaj, burgrabia krakowski i wojski sądecki: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. 1 r. na 60; zap. 6565, 7040.

5. Bolesławski Marek, wojewoda przemyski: ręk. —, wierz. 2 r. na 230, dłuż. 3 r. na 265; zap. 2248, 2267, 2852, 2853, 3782.

6. De Parwazino Jan, podżupnik ze Soli: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 2 r. na 116—47; zap. 623, 624, 896, 1262.

Razem b): ręk. 19 r. na 1.067 grzyw. 20 gr., wierz. 19 r. na 1.248 grzyw., dłuż. 28 r. na 1.349 grzyw. 1 gr.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Siennicki Sienko, podkomorzy przemys., kaszt. lwowski: ręk. 2 r. na 63—11, wierz. 1 r. na 200, dłuż. 9 r. na 387; zap. 460, 461, 1758, 1764, 1986, 1985, 2242, 2563, 2988, 3350, 3389, 3455, 3699, 3700, 3820, 3371.

2. Siennicki Mikołaj Hleb, podsędek przemyski: ręk. —, wierz. 1 r. na 40—34, dłuż. 1 r. na 122; zap. 3957, 3958.

3. Siennicki Jakób, podczaszy halicki: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 4 r. na 110—34; zap. 3958, 4537, 5023, 5318, 5387, 5388, 5389.

4. De Rybotycze Waszko, podsędek, potem sędzia przemyski: ręk. 5 r. na 251—1, wierz. 9 r. na 193—36, dłuż. 5 r. na 629—36; zap. 32, 275, 671, 874, 875, 1108, 1243, 1260, 1261, 1309, 1523, 1760, 1761, 1889, 1907, 1942, 3705, 4417, 4419, 4420, 4622, 4626, 4633, 4720, 6039.

5. Wapowski Piotr, syn Michała, łowczy i wojski przemyski: ręk. 11 r. na 518—45, wierz. 3 r. na 473—12, dłuż. 27 r. na 1279—2; zap. 2038, 2225, 2251, 2636, 2659, 2660, 2661, 2669, 2696, 2719, 2723, 2808, 2809, 2861, 2846, 2873, 2874, 2961, 2985, 3098, 3106, 3142, 3205, 3230, 3236, 3338, 3397, 3659, 3706, 3720, 3894,

3896, 3952, 3953, 3955, 3956, 3978, 4003, 4028, 4038, 4066, 4151, 4201, 4458, 4569, 4633, 4712, 4713, 5190, 5196, 6034, 6609, 976.

6. Próchnicki Piotr, kasztelan przemyski: ręk. 9 r. na 382, wierz. 3 r. na 245—16, dłuż. 26 r. na 1989—45; zap. 126, 327, 458, 459, 464, 465, 486, 615, 616, 617, 618, 754, 775, 898, 960, 961, 962, 977, 1173, 1186, 1195, 1316, 1467, 1545, 1587, 1615, 1635, 1699, 1887, 1904, 1910, 1961, 1985, 2396, 2470, 2596, 2663, 2670, 2678, 2821, 2934, 2945, 3472, 3744, 3750, 3796, 3854, 4101, 4102, 4103, 4104, 4106, 4107, 4244, 4245, 4274, 4302, 4319.

7. Próchnicki Aleksander, al. Olechno (junior), komornik przemyski: ręk. 1 r. na 10, wierz. 4 r. na 107, dłuż. 4 r. na 192—18; zap. 4608, 4648, 4844, 5057, 5156, 5157, 5185, 2795, 6509, 6546, 4444, 4448.

8. Mzurowski Jan, syn Jana, wojski przemyski: ręk. —, wierz. 5 r. na 61—24, dłuż. 11 r. na 225—35; zap. 3506, 4252, 3861, 3826, 4108, 4483, 4421, 4540, 4537, 4798, 4814, 4891, 4892, 4893, 4983, 5019, 5020, 5023, 5053, 5156, 5157, 5309, 5313, 5377.

9. Mzurowska Małgorzata, żona Jana wojskiego przem.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 70; zap. 2601, 1825, 1829.

10. Mzurowski Mikołaj (senior), brat Jana stolnika, miecznik przemyski: ręk. 5 r. na 341—12, wierz. 5 r. na 109, dłuż. 12 r. na 313—36; zap. 189, 190, 199, 660, 847, 883, 1139, 1170, 1249, 1300, 1315, 1370, 1756, 1762, 1808, 1855, 2079, 2087, 2093, 2094, 1203, 2116, 2124, 2221, 2236, 2569, 2814, 3505, 3821, 4114, 4232.

11. De Orzeg Anna, wdowa po Bienieszu de Orz. łowczym: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 150; zap. 5622.

12. Jacimirski al. de Wykoty Fryderyk, miecznik sanocki: ręk. 3 r. na 158—5, wierz. 3 r. na 400, dłuż. 17 r. na 1124—1; zap. 51, 125, 134, 135, 197, 380, 7196, 7197, 7198, 785, 799, 1370, 1636, 1638, 1764, 1982, 1983, 1988, 2221, 2239, 2942, 2945, 3255, 3333, 3334, 7365, 7392, 1639, 1738.

13. De Rokitoica Dersniak Jan, podkomorzy przemyski: ręk. 8 r. na 599—29, wierz. 3 r. na 131—32, dłuż. 5 r. na 780; zap. 439, 440, 460, 461, 471, 484, 485, 487, 488, 603, 7225, 977, 1230, 1551, 1678, 1814, 2230, 2231, 2232, 2333, 2396, 3844, 3845, 7350, 3961, 4269.

14. De Rokszyce Beata, żona Jana Warcaby de Rok, komornika przem.: ręk. —, wierz. 1 r. na 18, dłuż. 2 r. na 140; zap. 4469, 4712, 4713.

15. De Pleszowice Fredro Henryk al. Andrzych, syn Fredry-Fryderyka, kasztelan przemyski i halicki: ręk. —, wierz. 1 r. na 3—24, dłuż. 2 r. na 15; zap. 4718, 5624, 6019.

16. Bibelski (= de Bybło) Jaczek, stolnik przemyski: ręk. 11 r. na 528—6, wierz. 4 r. na 169—28, 12 r. na 261—28; zap. 247, 439, 471, 615, 617, 1186, 1263, 1699, 1788, 1961, 2034, 2070, 2187, 2405, 2434, 2540, 2646, 2648, 3182, 3293, 3294, 3324, 3346, 3347, 3382, 4274, 440, 4810, 6013, 6025, 6026, 6053, 6059, 2794, 6551, 6841.

17. De Humniska Jerzy, kaszt. sanocki, podkomorzy przem.: ręk. 3 r. na 200, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 2935, 2945, 3293, 3294, 3750.

18. De Śliwnica Janota al. Jan, żupnik drohobycki: ręk. —, wierz. 1 r. na 29, dłuż. 4 r. na 67; zap. 55, 285, 451, 7195, 7226.

19. De Zastawie al. de Wiśnia, al. de Dubaniowice Wnuczek Mikołaj, starosta skalski: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 302—24; zap. 6015, 6889.

20. De Bóbrka Szymon, wojski przemyski: ręk. 4 r. na 47—19, wierz. 2 r. na 36, dłuż. 16 r. na 192—4; zap. 222, 223, 264, 343, 698, 742, 743, 745, 751, 912,

921, 929, 938, 947, 954, 1224, 1241, 1455, 2373, 2388, 2396, 2434, 3861, 5228, 6237, 6238.

21. De Pomorzany Andrzej, pisarz ziemski przem.: ręk. 5 r. na 29, wierz. 4 r. na 55—23, dłuż. 2 r. na 311; zap. 642, 1241, 1262, 1606, 2010, 2680, 2723. 2847, 3602, 3743, 3926, 3927, 4005, 4006.

22. De Wiśnia (Bieńkowa) Ścibor, podsędek, potem sędzia ziem. lwowski: ręk. 2 r. na ?, wierz. 6 r. na 129—24, dłuż. 8 r. na 333, zap. 1693, 1743, 1958, 2269, 2457, 2458, 2466, 2467, 2524, 2529, 2530, 2706, 2733, 2745, 2826, 2827, 3382, 4151, 4623.

23. De Stojanice Czuryło Jan (ojciec), podkomorzy halicki: ręk. 1 r. na 10—24, wierz. —, dłuż. 9 r. na 342—42, zap; 195, 650, 659, 661, 787, 791, 792, 2048, 2057, 2210, 2211, 2427.

24. De Kłokowce Mikołaj, komornik przemyski: ręk. 1 r. na 52, wierz. 1 r. na 15, dłuż. 4 r. na 62—12; zap. 3906, 4710, 4736, 5636, 5625, 6097, 6870, 2456.

25. De Szczepanowice al. de Zakrzów Burzyński Paweł, sędzia grodzki lwowski: ręk. 1 r. na 6, wierz. 3 r. na 62—0, dłuż. 2 r. na 106; zap. 2661, 3107, 3108, 3406, 3901, 4758, 5228, 6145.

26. Ćwikła Mikołaj, woźny sądu ziemsk. przemysk.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 22—36; zap. 326, 980.

27. De Martynów Koło Paweł, kasztel. halicki: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 70; zap. 2471.

28. De Lublin Parawa Mikołaj, kasztel. halicki: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 3703.

29. De Wrocimowice Marcisz, chorąży krakowski: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 239—35; zap. 197.

30. ? Marta, kasztelanowa lwowska: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 95; zap. 4719.

31. De Ostrów Sławski Stanisław, burgrabia grodzki przemyski: ręk. 2 r. na 76—25, wierz. 3 r. na 121—36, dłuż. 3 r. na 518; zap. 4417, 4420, 4421, 4633, 4697, 5122, 5126, 5190, 5196, 6609.

32. Żupnik o nieznanem nazwisku i imieniu — może Mikołaj Serafin, w każdym razie nie Jan de Śliwnica ani Jan de Parwasino, znani podżupnicy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3723—46; zap. 2043.

Razem c): ręk. 74 r. na 3.273 grzyw. 34 gr., wierz. 64 r. na 2.612 grzyw. 21 gr., dłuż. 199 r. na 14.407 grzyw. 1 gr.

d) wyłącznie rękojemców:

1. De Smolicze Piotr, kaszt. sanocki: ręk. 3 r. na 100, wierz. —, dłuż. —; zap. 2945, 3750, 471.

2. ? Piotr, chorąży sanocki: ręk. 2 r. na 100, wierz. —, dłuż. —; zap. 2945, 3750.

8. Nieszcz, woźny sąd. drohobyc.: ręk. 1 r. na 1—2, wierz. —, dłuż. —; zap. 6696.

Razem d): ręk. 6 r. na 201 grzyw. 2 gr.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: ręk. 56 r. na 2524—14, wierz. 185 r. na 11.206—26, dłuż. 65 r. na 2.751—15, razem osób 37.

b) w równej mierze wierzyciele i dłużnicy: ręk. 19 r. na 1.067—20, wierz. 19 r. na 1.248, dłuż. 28 r. na 1.349, razem osób 6.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. 74 r. na 3.273—34, wierz. 64 r. na 2.612—2 dłuż. 198 r. na 10.683—3, razem osób 32.

d) wyłącznie rękojemcy: ręk. 6 r. na 201—2, razem osób 3.

Razem szlachta-urzędnicy: ręk. 155 r. na 7.066 grzyw. 22 gr. wierz. 268 r. na 15.066 grzyw. 28 gr., dłuż. 291 r. na 14.783 grzyw. 19 gr., razem osób 78.

VI. Szlachta bez urzędów.

a) przeważnie wierzyciele:

1. De Staromieście Stogniewowa al. de Rzeszów Fenna, wdowa po Janie Stogniewie: ręk. —, wierz. 2 r. na 80 + perjod 8, dłuż. —; zap. 5358, 5360.

2. De Staromieście Małgorzata, siostra Jana Stogniewa de St., żona Stanisława Gedko de Bobowa: ręk. —, wierz. 1 r. na 950, dłuż. —; zap. 934, 935, 936.

3. De Staromieście Jan, syn Jana Stogniewa: ręk. 3 r. na 188, wierz. 5 r. na 1.189—29, dłuż. 3 r. na 530; zap. 2115, 2237, 2281, 3479, 3495, 3835, 2212, 4275, 4441, 5628, 5629, 7268.

4. De Rybotycze Aleksander: ręk. 4 r. na 135—7, wierz. 10 r. na 965—12, dłuż. 10 r. na 669—24; zap. 469, 470, 528, 534, 874, 875, 1108, 1179, 1182, 1190, 1244, 1191, 1560, 1626, 1729, 1760, 1761, 1767, 1768, 2822, 2967, 3538, 3539, 3540. 4021, 4699, 4774, 4875, 6104, 6128, 4194, 2065, 1506, 1243.

5. De Brześciany Mikołaj Mirza al. Mykita: ręk. —, wierz. 2 r. na 244—36, dłuż. 4 r. na 27—24; zap. 1250, 1261, 1329, 2320, 4621, 4732, 4621.

6. De Rybotycze Rafał: ręk. —, wierz. 2 r. na 216—32, dłuż. 2 r. na 84—24; zap. 6039, 6842, 6902, 6909.

7. De Rybotycze al. de Jasionów Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 200, dłuż. 2 r. na 84—24; zap. 4743, 6842, 6902, 6903.

8. Siennicki Oleski Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 35, dłuż. —; zap. 926; 2134, 2135.

9. De Żurawiczki Maciej: ręk. —, wierz. 3 r. na 112—24, dłuż. 3 r. na 50; zap. 1102, 1460, 1542, 2352, 2579, 2632, 2990, 3858, 1810, 2229.

10. De Żurawiczki „procurator“ Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 14, dłuż. —; zap. 4242, 5105, 5118, 5119.

11. De Cieszacin Aleksy: ręk. 2 r. na 6—40, wierz. 3 r. na 110—12, dłuż. 1 r. na 10; zap. 752, 753, 2084, 2138, 3481, 3482, 3483, 3526.

12. De Cieszacin Jakób: ręk. 1 r. na ?, wierz. 2 r. na 82, dłuż. 3 r. na 12, zap. 3501, 3818, 5952, 6074, 6644, — 967.

13. De Cieszacin Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 45, dłuż. 2 r. na 15—24; zap. 234, 235, 967.

14. De Cieszacin Jadwiga, żona Ramsza de Cieszacin: ręk. —, wierz. 2 r. na 481—1, dłuż. 1 r. na 100; zap. 4928, 4932, 5313.

15. Zamoyski (= de Zamoście) al. de Bircza, al. de Białoboki Jakób (Jaczeko). ręk. 2 r. na 9, wierz. 12 r. na 538—9, dłuż. 2 r. na 33—30; zap. 108, 1121, 1526, 1527, 1605, 2147, 2646, 2987, 3113, 3293, 3294, 3346, 3870, 3871, 4652, 4653, 4689, 5011, 5169, 5322, 5384, 6017.

16. Zamoyski?, stryj Semka: ręk. —, wierz. 1 r. na 7, dłuż. —; zap. 6050.

17. Zoleczki Mikołaj, ojczym Mikołaja i Jana Orzechowskich: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 186, 240, 435.

18. Orzechowski Aleksander: ręk. —, wierz. 1 r. na 17, dłuż. 1 r. na 5; zap. 6987, 6634.

19. Orzechowski Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 5, dłuż. —; zap. 6634.

20. De Wołczyszczowice Fedka, wdowa po Hryczku de Woł.: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 1274.

21. De Wołczyszczowice Budziwoj Jan, syn Budziwoja Karaś de Lubinie: ręk. 1 r. na 100, wierz. 5 r. na 167—8, dłuż. 1 r. na 100; zap. 4697, 4774, 4875, 5235, 5236, 5265, 5429, 5431 b, 5967, 5968, 5970, 6036, 6096, AGZ. VIII—86.

22. De Ruszowice Karaś Piotr: ręk. —, wierz. 11 r. na 477, dłuż. 3 r. na 48—22; zap. 1193, 1194, 1335, 1337, 2465, 2477, 2861, 1528, 1529, 1530, 1754, 28. 30, 175, 1802, 2056, 2537, 2538, 27, 54, 1781, 1947.

23. De Ruszowice Anna, żona Piotra: ręk. —, wierz. 2 r. na 150, dłuż. — zap. 1954, 2000, 3107, 3106, — 2148, 2149, 1497, 1498.

24. De Ruszowice al. de Duńkowice Karaś Mamajowicz Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 300, dłuż. 3 r. na 53; zap. 5236, 5265, 5429, 5431 b, 5967, 5968, 5970, — AGZ. VIII, 67.

25. De Duńkowice Wiktorja, żona Jerzego Karasia: ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. —; zap. 992, 993, 994.

26. De Pantelowice Zofja, wdowa po Andrzeju de Pantelowice: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 2142, 2644, 3759, — AGZ. VIII: 71, 72, 77.

27. De Pantelowice Szerszeń Mikołaj, brat Andrzeja, Mateusza, Tomasza i Jana: ręk. 6 r. na 216—46, wierz. 17 r. na 2002—22, dłuż. 10 r. na 313—38; zap. 40, 46, 146, 147, 148, 158, 684, 968, 1572, 1584, 1839, 1840, 2101, 2322, 2346, 2354, 2351, 2373, 2382, 2387, 2388, 2393, 2596, 2599, 2633, 2854, 2855, 3017, 7306, 7307, 3112, 3314, 3472, 3853, 3854, 3869, 3870, 4106, 4210, 4234, 4244, 4245, 4648, 5011, 5074, 5315, 6069, 6237, 6238.

28. De Pantelowice Elżbieta, siostra Mikołaja, Andrzeja, Tomasza, Mateusza i Jana: ręk. —, wierz. 1 perjod na 5, dłuż. —; zap. 148.

29. De Świebodna Piotr: ręk. —, wierz. 3 r. na 205, dłuż. —; zap. 1815, 1581, 2590, 3056, 2369, 2367, 3202, 3476, 4244.

30. Mzurowski Piotr: ręk. 8 r. na 318—25, wierz. 16 r. na 711—46, dłuż. 20 r. na 534—11; zap. 197, 323, 492, 573, 606, 612, 890, 1120, 1363, 1795, 1799, 1801, 1808, 1939, 1958, 1986, 1987, 1988, 2020, 2021, 2057, 2153, 2184, 2227, 2238, 2249, 2306, 2419, 2515, 2739, 2875, 2891, 2892, 2927, 3109, 3138, 3145, 3197, 3207, 3214, 3506, 3258, 3259, 3333, 3437, 3439, 3659, 3707, 3792, 3793, 3874, 3875, 3907, 3908, 3933, 4232, 4252.

31. De Myślatyce Katarzyna: ręk. —, wierz. 2 r. na 66—12, dłuż. —; zap. 5746, 5747, 5748, 5755, 5762, 6092, 2749.

32. Mzurowska Katarzyna, wdowa po Mikołaju de Strzelczyce: ręk. —, wierz. 2 r. na 60, dłuż. —; zap. 6572, 6524.

33. De Rudn'ki Łaczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 89—8, dłuż. —; zap. 1968.

34. De Orzeg Andrzej: ręk. 1 r. na 50, wierz. 1 r. na 70, dłuż. —; zap. 194, 3161.

35. De Orzeg Biedrzych: ręk. —, wierz. 2 r. na 22—12, dłuż. 1 r. na 3—19; zap. 4884, 5630, 6051.

36. De Boratyn Maszka, matka Chleba, Andrzeja, Dmitra de Boratyn: ręk. —, wierz. 1 perj. na 10, dłuż. —; zap. 2015.

37. De Boratyn Małgorzata, żona Dmitra de Boratyn: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —, zap. 2234.

38. De Bolanowice Michał: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 7097.

39. De Hermanowice Katarzyna, żona Jana de Grochowce: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 1641.

40. De Grochowce Mikołaj, syn Piotra sędziego: ręk. —, wierz. 3 r. na 51—48, dłuż. —; zap. 986, 988, 1070, 1552, 1553.

41. De Grochowce Anna, żona Piotra sędziego, matka Piotra miecznika: ręk. —, wierz. 1 r. na 70, dłuż. —; zap. 2825, 2857.

42. De Grochowce Franciszek, syn Piotra sędziego: ręk. —, wierz. 2 r. na 15—24, dłuż. —; zap. 2862, 3288, 3658.

43. De Pleszowice Fredro = Fryderyk (im. własn.): ręk. 3 r. na 164, wierz. 17 r. na 1.908—39, dłuż. 12 r. na 599—23; zap. 7, 56, 338, 615, 616, 617, 618, 648, 661, 7138, 820, 847, 895, 1186, 1187, 1247, 1264, 1267, 1316, 1405, 1657, 1659, 1704, 1708, 1711, 1898, 2203, 2432, 2561, 2644, 2539, 2680, 2837, 7312, 3196, 3220, 3221, 3262, 3303, 3557, 3659, 3703, 3733, 3743, 3927, 4006, 4014.

44. De Pleszowice Fredro Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 80, dłuż. —; zap. 6552.

45. De Dąbrówka Nieczuja Prokop: ręk. 1 r. na 1—6, wierz. 3 r. na 34, dłuż. —; zap. 1456, 3338, 3743, 3926, 4005.

46. De Piotrasówka (al. de Raclawówka) Mikołaj: ręk. 2 r. na 127—42, wierz. 8 r. na 2.041—4, dłuż. —; zap. 76, 77, 691, 1204, 1408, 2126, 2324, 2325, 3022, 4212, 4277, 4278.

47. De Piotrasówka Zaklika Piotr: ręk. —, wierz. 1 r. na 170, dłuż. —; zap. 5646, 5647.

48. De Wykoty Kruszynka, brat Kostka: ręk. —, wierz. 2 r. na 150, dłuż. —; zap. 134, 135.

49. De Wykoty Wańko: ręk. —, wierz. 1 r. na 33—36, dłuż. —; zap. 845.

50. De Wykoty Katarzyna, wdowa po Wańce de Wyk.: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 785, 799.

51. De Riterowice Stanko: ręk. 1 r. na 33—16, wierz. 1 r. na 300, dłuż. —; zap. 577, 578, 1007.

52. De Kussinice Fryderyk, syn Konrada (senjora), brat Konrada (junjora): ręk. 3 r. na 92—23, wierz. 18 r. na 1.087—30, dłuż. 1 r. na 40; zap. 194, 663, 664, 665, 666, 667, 686, 687, 863, 973, 1181, 1201, 1242, 1406, 1407, 1736, 1760, 1761, 1814, 1842, 2144, 2145, 2228, 2436, 2562, 2882, 3109, 3414, 3519, 3547, 3822, 3824.

53. De Kussinice Konrad (junjor), syn Konrada (senjora): ręk. —, wierz. 2 r. na 75, dłuż. 1 r. na 10; zap. 3519, 5651, 6207.

54. De Kussinice Zygmunt, syn Konrada (senjora): ręk. 1 r. na 10, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 5768, 6209.

58, 56, 57. De Zabłoćce Iwanko, z braćmi (ilu? — przyjmujemy że z dwoma): ręk. —, wierz. 4 r. na 30, dłuż. —; zap. 4707, 4708.

58. De Zabłoćce Kunasz: ręk. —, wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 4732.

59. De Czelatycze Pakosz, syn Mikołaja de Czel.: ręk. —, wierz. 3 r. na 131, dłuż. —; zap. 4504, 4749, 7095.

60. De Wyszatycze Jerzy, brat Konrada (sen.) de Kussinice: ręk. 7 r. na 166—38, wierz. 5 r. na 69—19, dłuż. —; zap. 194, 353, 503, 628, 663, 664, 666, 687, 682, 683, 1187, 1188, 1189, 1201.

61. De Barańczyce Mateusz: ręk. 2 r. na 31—24, wierz. 1 r. na 9, dłuż. —; zap. 1141, 3531, 3739.

62. ? Stanisław, domownik (= familiaris) Jaska de Bibel: ręk. —, wierz. 1 r. na 7—16, dłuż. —; zap. 4885.

63. De Bibel Bibelski Mikołaj Kościej: ręk. 2 r. na 9—24, wierz. 2 r. na 60—16, dłuż. —; zap. 6013, 6025, 5029, 6724.

64 De Bibel Kościej Prokop: ręk. —, wierz. 4 r. na 62, dłuż. 1 r. na 0—12; zap. 4456, 5521, 6053, 2755.

65. De Biechów Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 220—47, dłuż. —; zap. 397, 603, 2230, 2232, 1657, 1658, 1659, 3220, 3221, 7138, 7312.

66. De Bilicze „?” matka Andrzeja i Fedka: ręk. —, wierz. 1 r. na 1, dłuż. —; zap. 473.

67. De Tamanowice Uljana, siostra stryjeczna Andrzeja de T.: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 7132.

68. De Bircza Aleksander: ręk. —, wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 1175.

69. De Śliwnica Mikołaj: ręk. —, wierz. 9 r. na 736, dłuż. 1 r. na 100; zap. 2248, 2266, 2401, 2402, 2675, 2676, 2873, 3169, 3205, 3206, 3665, 3794, 3890, 3978.

70. De Biskupice Waszko: ręk. —, wierz. 2 r. na 150, dłuż. 3 r. na 80; zap. 2062, 2222, 2283, 2863, 4165.

71. De Biskupice Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 55, dłuż. —; zap. 4171.

72. De Zwięczyca al. de Izdebnik Elżbieta, żona Włodka de Z.: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 4620.

73. De Bóbrka Waszko: ręk. —, wierz. 5 r. na 106, dłuż. 1 r. na 42; zap. 222, 223, 264, 343, 754, 775, 782, 898, 1455.

74. De Boiska Bal Jan: ręk. 2 r. na 100, wierz. 1 r. na 23, dłuż. —; zap. 46. 2945. 3750.

75. De Zawada Świętopełk Stefan Stanisław: ręk. 2 r. na 90, wierz. 14 r. na 1.762—32, dłuż. 6 r. na 48°; zap. 2984, 2985, 3558, 3750, 3876, 3955, 3956, 4688, 4700, 4721, 4810, 5053, 5034, 5076, 5078, 5143, 5144, 5146, 5875, 2781, 6609, 6645, 6657, 6920.

76. De Bolestraszyce Małgorzata; żona Stefana Świętopełka de Zawada: ręk. —, wierz. 1 perj. na 60, dłuż. —; zap. 1316, 1587.

77. De Bolestraszyce Anna, wdowa po Steczku de Bolestraszyce: ręk. —, wierz. 1 perj. na 30. dłuż. —; zap. 1764, 1982.

78. De Podleszki al. de Żarnowiec al. de Lipniki Albert: ręk. 5 r. na 196—12, wierz. 30 r. na 2.547—23, dłuż. 3 r. na 187; zap. 325, 379. 1141, 1183, 1512, 1635, 1737, 1738, 1843, 1904, 1911, 2057, 2187, 2210, 2211, 2280, 2448, 2466, 2467, 2689, 2698, 2719, 2726, 2742, 2828, 2868, 2896, 2942, 3020, 3129, 3131, 3211, 3212, 3249, 3382, 3409, 3436, 3577, 3578, 3737, 3735, 7393.

79. De Lipniki al. de Podleszki? ojciec Jana Szałowskiego: ręk. —, wierz. 1 r. na 80, dłuż. —; zap. 2750.

80. De Dobaniowice Czyran Jan: ręk. —, wierz. 5 r. na 805; zap. 382, 1272, 1507, 1561, 1636 a, 1892.

81. De Dobaniowice Anna, żona Jana Czyrana de D.: ręk. —, wierz. 2 r. na 99—44, dłuż. —; zap. 2458, 3026.

82, 83, 84. Trzy siostry Anny, żony Jana Czyrana de Dobaniów.: ręk. —, wierz. 3 r. na 239—36, dłuż. —; zap. 3026.

85. De Salomunice Snopek Jan, ojczym i opiekun dzieci Stanisława de Dobaniowice: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 2 perj. na 8; zap. 3703, 3303, 3878.

86. De Salomunice Andrzej, syn Stanisława de Dobaniowice: ręk. —, wierz. 2 r. na 27—24, dłuż. 1 r. na 20; zap. 2706, 2826, 3303, 5620, 6005, 6169.

87. De Felsztyn Mikołaj (Miklasz): ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 1 r. na 50; zap. 6036, 6841.

88. De Zamiechów Gołabek Andrzej: ręk. 2 r. na 75, wierz. 9 r. na 340—24, dłuż. —; zap. 3382, 3757, 3796, 4040, 4102, 4103, 4569, 4702, 6021, 6145, 6209.

89. De Monastyrz al. de Oleszyce Ramsz: ręk. —, wierz. 5 r. na 340, dłuż. 3 r. na 33—4; zap. 70, 314, 327, 384, 7277, 2934, 2935, 3817, 7350.

90. 91. De Monastyrz Ramsz, Piotr Andrzej: ręk. —, wierz. 3 r. na 112—24, dłuż. —; zap. 1828, 1853.

92. 93. De Monastyrz Małgorzata i dzieci Ramsza de Monastyrz i Małgorzaty, która wyszła po raz drugi za Jana Mzurowskiego (młodsze): ręk. —, wierz. 1 r. na 36—27, dłuż. —; zap. 1828, 1853.

94. De Pełnatycze Fal (= Chwał): ręk. 8 r. na 338—46, wierz. 19 r. na 867—30, dłuż. 1 r. na 6; zap. 40, 46, 158, 702, 729, 742, 743, 768, 899, 921, 947, 970, 971, 997, 1195, 1544, 1572, 1578, 1582, 1770, 1823, 1824, 1825, 1829, 1842, 2328, 2329, 2355, 2356, 2357, 2358, 2981, 3861, 1583, 2231.

95. De Milczyce Mikołaj. ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 1 r. na 2; zap. 485, 602.

96. De Góra Andrzej: ręk. —, wierz. 2 r. na 217, dłuż. —; zap. 388, 1708, 7138, 3221, 2231, 2233.

97. De Porudno Nierbota Maciej: ręk. —, wierz. 2 r. na 120, dłuż. —; zap. 497, 987.

98. De Góra Róża Mikołaj: ręk. —, wierz. 7 r. na 342—10, dłuż. —; zap. 4633, 4960, 4976, 5839, 6027, 6555, 7007, 5390.

99. De Stroża Stroski Stanisław: ręk. —, wierz. 12 r. na 385—16, dłuż. 3 r. na 140; zap. 883, 1608, 1756, 1945, 2021, 2023, 2067, 2068, 2124, 2206, 2875, 2891, 2892, 3138, 3143, 3196, 3206, 3505, 3557, 3733, 3821.

100. De Laszki Zawięza Mikołaj: ręk. 1 r. 10—24, wierz. 22 r. na 646—4, dłuż. 2 r. na 88—36; zap. 791, 792, 801, 985, 1308, 1320, 1333, 1339, 1349, 1536, 1693, 1743, 1746, 1747, 1974, 2416, 2528, 3078, 3137, 3163, 3591, 3680, 3889, 3903, 3976, 3982, 4026, 5113, 5117, 5122, 5126, 6011.

101. De Laszki Dorota, wdowa po Janie Zawięza de Laszki: ręk. —, wierz. 1 r. na 38—36, dłuż. —; zap. 5122, 5126.

102. De Jankowice al. de Nowosiedlce Płaczek Kunat Piotr: ręk. 2 r. na 96—5, wierz. 2 r. na 6—12, dłuż. —; zap. 2300, 3643, 3644, 3907, 3908, 3989, 6212

103. De Jankowice al. de Stobno Marek: ręk. —, wierz. 3 r. na 1.283—10, dłuż. 1 r. na 250; zap. 76, 2128, 3391, 3664, 3842.

104. De Jankowice Płaczek Zygmunt: ręk. 3 r. na 37—46, wierz. 4 r. na 718—38, dłuż. 1 r. na 3; zap. 1826, 1827, 1863, 2328, 2329, 2355, 2356, 2386, 3475, 3672, 3847, 4114.

105. De Tustanowice Ilko: ręk. 1 r. na 23—47, wierz. 3 r. na 619—34, dłuż. 3 r. na 260—40; zap. 805, 812, 1504, 1558, 1760, 1761, 1968, 2044, 2151, 3115.

106. De Tustanowice Iwan: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 817.

107. Te Tustanowice Maszko: ręk. —, wierz. 1 r. na 80, dłuż. 1 r. na 12; zap. 3638, 3753.

108. De Tustanowice Ihnat: ręk. 1 r. na 10, wierz. 2 r. na 43—9, dłuż. —; zap. 4555, 4558, 4704, 4729.

109. De Czyżowice Anna, wdowa po Stanisławie de Czyżowice: ręk. —, wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 6192.

110. De Mielnów Kostko: ręk. —, wierz. 2 r. na 50, dłuż. 2 r. na 12—24; zap. 982, 4205, 4206, 6556.

111. De Korczynna Anusia, żona Łukasza de Mielnów: ręk. —, wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 6551.

112. De Michałowice Fedorko: ręk. 1 r. na 10, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 29, 2528, 2529.

113. De Michałowice Korejwa Marcisz: ręk. —, wierz. 2 r. na 120—45. dłuż. 1 r. na 60; zap. 2223, 2494, 2822, 3675, 3914, 3981.

114. De Nikłowice al. de Żuklin Chleb.: 1 r. na 33—16, wierz. 3 r. na 52—24, dłuż. —; zap. 810, 1093, 1099, 1328, 4419.

115. De Sasorowicze Kula Mikołaj: ręk. 3 r. na 53—16, wierz. 3 r. na 33, dłuż. —, zap. 1007, 1303, 1548, 1799, 2425, 2810, 2893, 3352, 3394, 3399.

116. De Sasorowicze Anna, żona Mikołaja: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 1178.

117. Gołuchowski Jan: ręk. 3 r. na 261—21, wierz. 5 r. na 432—15, dłuż. —; zap. 460, 461, 970, 971, 972, 1209, 1819, 1823, 1824, 1833, 2328, 2329, 2355, 2356

118. De Rostwa al. de Rozwienica Andrzej: ręk. —, wierz. 9 r. na 133—12, dłuż. 2 r. na 82—24; zap. 833, 837, 1300, 1326, 1328, 1355, 1359, 1483, 1514, 1598, 1636, 1661, 1936, 3900.

119. De Chłopczyce Maszko: 1 r. na 89—0, wierz. 2 r. na 38, dłuż. —, zap. 70, 384, 929, 1181, 1181, 1242, 1406, 1407.

120. De Ossany Łopaczeński Tomasz: ręk. —, wierz. 5 r. na 227—13, dłuż. 1 r. na 47; zap. 4792, 5759, 6043, 6099, 6100, 6554, 6555.

121. De Krzywca Małgorzata Agnieszka, wdowa po Derśławie de Krzywca: ręk. —, wierz. 1 r. na 66, dłuż. 2 r. na 26—24; zap. 361, 623, 624, 3142.

122. De Lutków Piotr: ręk. —, wierz. 8 r. na 238—23, dłuż. —; zap. 109, 163, 150, 1192, 1275, 1466, 1603, 1604, 1811, 1812, 1813, 2146, 1526, 1605, 2147, 2001, 2399, 2571, 1364.

123. De Lutków Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 23, wierz. 1 r. na 4—41; zap. 2496, 3124, 4801.

124. Wapowska Wiktorja, córka Michała Wapowskiego: ręk. —; wierz. 1 r. na 30, dłuż. — zap. 668, 675.

125. De Jaskmanice Małgorzata, żona Jana Zbrojka de Jaskm.: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 105.

126. De Lutków Beata, stryjna Mikołaja de Lutków: ręk. —, wierz. 1 r. na 19, dłuż. —; zap. 3528.

127. De Mglino Jadwiga, domownica Doroty Odrowążowej ze Sprowy: ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. —; zap. 4737.

128. De Nowosiedlce Mikołaj-Herman: ręk. —, wierz. 2 r. na 361—34, dłuż. —; zap. 3862, 2078, 3513, 3812, 4074, 7254, 7282, 7302, 7303, 7305.

129. De Nowosiedlce Szymon Herman: ręk. 1 r. na ?, wierz. 3 r. na 511—34; zap. 2078, 3513, 3812, 4074, 7254, 7282, 7302, 7303, 7305, 3862, 3863, 4073.

130. De Łysaków Jan: ręk. 3 r. na 80, wierz. 5 r. na 340—46, dłuż. 4 r. na 201—8; zap. 160, 161, 251, 716, 722, 742, 768, 970, 971, 1833, 3514, 4747, 4748, 4886, 4887, 4889, 5640.

131. De Morawsko Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 12, dłuż. —; zap. 4921.

132. De Szczepanowice Elżbieta, żona Pawła Burzyńskiego de Sz. siostra Piotra Wapowskiego: ręk. —, wierz. 1 r. na 160, dłuż. —; zap. 2659, 2808, 2809.

133. De Lutownia Hryń (= Ryn): ręk. —, wierz. 2 r. na 15—39, dłuż. 1 r. na 5—16; zap. 152, 153, 154, 157, 679, 680, 1330, 6164.

134, 135, 136. De Lutownia Mikołaj, Grzegorz i Stan (trzej bracia): ręk. —, wierz. 3 r. na 12, dłuż. —; zap. 152, 153, 154, 157, 679, 680.

137. De Solec Kokot Marcin al. de Cholowice: ręk. —, wierz. 6 r. na 2—475 dłuż. 1 r. na 2; zap. 876, 1609, 6075, 2664, 2245, 2270, 3154.

138. 139. De Solec Helena i Katarzyna, 2 córki Marcina Kokota de S.: ręk. —, wierz. 2 r. na 60, dłuż. —; zap. 987.

140. De Solec Kokot al. Kunat Piotr: ręk. 2 r. na 14, wierz. 1 r. na 533—16, dłuż. —; zap. 503, 846, 6849, 7087.

141. De Solec Anna, żona Marcina de S.: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 497.

142. De Młodowice Działosza Jerzy: ręk. 2 r. na 24—19, wierz. 3 r. na 150, dłuż. —; zap. 1196, 2638, 2663, 2681, 2856.

143. De Młodowice Działosza Michał: ręk. 1 r. na 10, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 3334, 3603.

144. De Kłokowce Rafał: ręk. —, wierz. 1 r. na 33, dłuż. —, zap. 2456.

145. De Czajkowice Działosza Piotr: ręk. —, wierz. 2 r. na 145, dłuż. 2 r. na 45; zap. 34, 105, 123, 124, 390.

146. De Kopyšno (= Kopistno) Onaczko: ręk. —, wierz. 2 r. na 23—24, dłuż. —; zap. 4735, 4812, 4813.

147. De Kopyšno (= Kopistno) Sienko: ręk. —, wierz. 1 r. na 5—36, dłuż. —, zap. 4177.

148. De Kopyšno Fienna: ręk. —, wierz. 1 r. na 17, dłuż. —, zap. 3693.

149. De Kopyšno Marusia: ręk. —, wierz. 1 r. na 8—24, dłuż. —, zap. 4735.

150. Skorczowski Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. 1 r. na 2; zap. 2251, 3414.

151. Skorczowski Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 2432.

152. De Zaborze Budko: ręk. —, wierz. 1 r. na 20—12, dłuż. 1 r. na 4; zap. 573, 651, 1689, 1886.

153. Rajski Paweł: ręk. —, wierz. 5 r. na 100, dłuż. 2 r. na 4—40; zap. 161, 714, 716, 717, 1024, 1220, 967.

154. De Żelazna al. de Drohobycz Jaksan Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 500, dłuż. 3 r. na 350; zap. 372, 2448, 2450, 3459, 5360.

155. De Krynica Szymon: ręk. —, wierz. 2 r. na 23, dłuż. —; zap. 378, 1867.

156. De Krynica Naga: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 2414.

157, 158. De Krynica dzieci Mikołaja Słabosz (ile? przyjmuję dwoje): ręk. —, wierz. 2 r. na 110, dłuż. —, zap. 2327.

159. De Skole Zanko syn Chojdy: ręk. —, wierz. 1 r. na 200, dłuż. —; zap. 3594.

160. De Drohojów Aleksander: ręk. —, wierz. 3 r. na 30—24, dłuż. 2 r. na 22; zap. 4104, 5113, 5117, 6547, 6548, 6549.

161. Bolesławski Pietrzyk: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 2853.

162. De Mościska Guncerz Jan: ręk. —, wierz. 3 r. na 55—46, dłuż. 2 r. na 35—47; zap. 123, 124, 834, 981, 1256.

163. De Głowczyń Ludko: ręk. —, wierz. 2 r. na 569—32, dłuż. 1 r. na 300; zap. 441, 442, 577, 578, 943.

164. De Pakość Hryczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 4—24, dłuż. —; zap. 2410.

165. De Pakość Iwanek: ręk. —, wierz. 1 r. na 33—16, dłuż. 1 r. na 6; zap. 80, 3689, 3690, 4012, 4013.

166. De Pakość Paszko: ręk. —, wierz. 1 r. na 33—16, dłuż. —; zap. 3689, 3690, 4012, 4013.

167. De Pakość Kuźma: ręk. —, wierz. 1 r. na 33—16, dłuż. —; zap. 3689, 3690, 4012, 4013.
168. De Kuroszów al. de Filipowicze al. de Sarniki Kurosz Mikołaj: ręk. —, wierz. 7 r. na 447—47, dłuż. 3 r. na 139; zap. 1285, 1286, 1909, 2472, 2481, 2509, 3198, 3248, 3639, 3701, 4280, 2474.
169. De Waszkowice Hleb: ręk. —, wierz. 2 r. na 20, dłuż. 1 r. na 10; zap. 1556, 4019, 4695.
170. De Waszkowice Miechno: ręk. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 4695.
171. De Popiele Iwanko: ręk. —, wierz. 4 r. na 51—47, dłuż. —; zap. 1614, 1620, 1640, 6103, 6104.
172. De Popiele Kuźma: ręk. —, wierz. 3 r. na 39—47, dłuż. —; zap. 1614, 1620, 1640.
173. De Popiele al. de Raciczno Michał: ręk. —, 1 r. na 12—24, dłuż. —; zap. 2150.
174. De Popiele al. de Raciczno Uljan: ręk. —, wierz. 1 r. na 3—24, dłuż. —; zap. 2495.
175. De Laszki Małgorzata, żona Dobiesława Kryrskiego de Zakrzów: ręk. —, 1 r. na 100, wierz. 1 r. na 42—24, dłuż. —; zap. 1615, 2041, 2042, 2637.
176. De Kutiszcze Ihnat: ręk. —, wierz. 6 r. na 466—34, dłuż. —; zap. 363, 458, 459, 460, 461, 464, 465, 614, 885.
177. De Slawanczyno Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 200, dłuż. —; zap. 4641.
178. De Wacowicze Ihnat: ręk. 1 r. na 13, wierz. 2 r. na 194—1, dłuż. —; zap. 3173, 3175, 3729, 4021.
179. De Chorzów Symko: ręk. —, wierz. 2 r. na 20, dłuż. —; zap. 2451, 2452.
180. De Mikulice Jan al. Janusz: ręk. 1 r. na 18, wierz. 3 r. na 69, dłuż. 1 r. na 10; zap. 742, 743, 4990, 5073, 5315, 5318.
- 181, 182. De Kropiwniki Roszko i Joszko, dwóch braci: ręk. —, wierz. 2 r. na 200, dłuż. —; zap. 6867.
183. Bykowicz Jan (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 141.
184. Dawidowski Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 200, dłuż. —; zap. 6889.
185. Anna, wdowa po szlache. Cielątku: ręk. —, wierz. 1 r. na 585—31, dłuż. —; zap. 2523.
186. De Siemuszowa Omelto Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 160, dłuż. 1 r. na 80; zap. 2936, 2937, 3437.
187. De Kobierzyno al. de Monasterz Jan: ręk. —, wierz. 4 r. na 97—24, dłuż. —; zap. 241, 634, 1252, 1257, 1557.
188. De Martinow Jadwiga, wdowa: ręk. —, wierz. 1 r. na 400, dłuż. —; zap. 1611.
189. De Prałkowce Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 22—24, dłuż. —; zap. 4000.
190. De Prałkowce Katarzyna, żona Mikołaja: ręk. —, wierz. 1 r. na 22—24; zap. 4000.
191. De Teszkowice Fedka, żona Olefira Hryczki de Teszk.: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 3261.
192. De Paclaw Iwan Sloch: ręk. —, wierz. 2 r. na 8—24, dłuż. 1 r. na 5—32; zap. 1535, 3295, 3296, 4735.
193. De Korczyzna Fedka: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. —; zap. 5604.
194. De Korczyzna Anna: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. —; zap. 5604.
195. De Kruszelnica Hryczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. —; zap. 4715.

196. De Rolow Czobot Waszko: ręk. —, wierz. 2 r. na 13, dłuż. —; zap. 2780, 6199.
197. De Witkowice Rola Paweł: ręk. —, wierz. 4 r. na 244—16, dłuż. —; zap. 3697, 4508, 4529, 4553, 4573, 4686, 5000.
198. De Brahowce Iwan: ręk. —, wierz. 1 r. na 5, dłuż. —; zap. 1510.
199. De Dobrzany Jaczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 2783.
200. De Kije Kiski Jan: ręk. —, wierz. 3 r. na 150, dłuż. 1 r. na 55; zap. 4740, 6098, 6203, 6546.
201. De Uzdow Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 140, dłuż. —; zap. 6848.
202. De Kryrowice al. de Dębów Otta Szymon: ręk. —, wierz. 2 r. na 190, dłuż. 2 r. na 18—8; zap. 6524, 6976, 6922, 4502, 5297, 6028.
- 203.** De Kryrowice Dorota: ręk. —, wierz. 1 r. na 4, dłuż. —; zap. 6035.
204. De Pożogi Jakób: ręk. —, wierz. 2 r. na 426—46, dłuż. 1 r. na 70—40; zap. 6198, 6199, 6200, 6229, 6231, 6232, 6237, 6238.
205. De Szamicze Mokrosang Tomasz: ręk. —, wierz. 1 r. na 55, dłuż. —; zap. 4445, 4566.
206. De Uherce Jaczko: ręk. —, wierz. 2 r. na 124, dłuż. —; zap. 4570, 4739, 5211.
207. De Siedliska Jan Matfiej: ręk. —, wierz. 5 r. na 45, dłuż. —; zap. 5702, 6019, 6591, 9598, 6616.
208. De Hoszów Jerzy: ręk. —, wierz. 1 r. na 8, dłuż. —; zap. 6101.
209. De Dolina Czarnota Pirka Bartosz: ręk. —, wierz. 2 r. na 50, dłuż. —; zap. 3713, 6012.
210. De Parznice Marcisz: ręk. —, wierz. 11 r. na 128—9, dłuż. —; zap. 4801, 5477, 5708, 5768, 5842, 5893, 6319, 6321, 6568, 6968, 7091.
211. De Wojciechowice Mikołaj: ręk. —, wierz. 8 r. na 241—8, dłuż. —; zap. 4125, 4224, 4290, 4637, 4890, 4891, 4892, 4893, 4894, 4898, 4983, 5327.
212. Buksa Mikołaj, domownik starosty: ręk. —, wierz. 1 r. na 7, dłuż. —; zap. 5890.
213. De Lubieńce Stanisław: ręk. 1 r. na 10, wierz. 2 r. na 89—20, dłuż. —; zap. 1729, 4555, 4556, 4557, 4558, 4699.
214. De Lubieńce Andrzej: ręk. —, wierz. 2 r. na 89—20, dłuż. —; zap. 1729, 4699.
215. De Lubieńce Ilko: ręk. —, wierz. 2 r. na 89—20, dłuż. —; zap. 1729, 4699.
216. Klauceński Mikołaj: ręk. —, wierz. 2 r. na 36—12, dłuż. —; zap. 6520, 6724.
217. Zbrozek Stanisław, domownik biskupa przemysk.: ręk. —, wierz. 1 r. na 8—18, dłuż. —; zap. 2753.
218. De Nehowice Janusz: ręk. —, wierz. 2 r. na 140, dłuż. —; zap. 4469, 4712.
219. De Siedlec Sopichowski Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 210, dłuż. —; zap. 4947, 5628.
220. De Błażejowice Mikołaj: ręk. —, wierz. 2 r. na 150, dłuż. —; zap. 6020, 6021.
221. De Bukowsko Czeszykowicz Jerzy: ręk. 1 r. na 160, wierz. 3 r. na 184; zap. 236, 1643, 1949, 4458.
222. De Tywnia Jan Bobola: ręk. —, wierz. 2 r. na 80, dłuż. —; zap. 4635, 4895.

223. Słomka Jan, domownik starosty: ręk. —, wierz. 1 r. na 33, dłuż. —; zap. 5283.
- 224.** ? ? Katarzyna Symkowa; ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 2782.
225. Danko Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 4, dłuż. —, zap. 6553.
226. De Jaromirka Jakób: ręk. —, wierz. 1 r. na 27—24, dłuż. —; zap. 4797.
227. De Chmielek Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 4, dłuż. —; zap. 5090.
228. De Brunowice Kapustka Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 5163.
229. Stachowicz Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 3, dłuż. —; zap. 5425, 5579.
230. De Jurjowicze Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 18—26, dłuż. —; zap. 4501.
231. De Humpno Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 42, dłuż. —; zap. 6016.
232. De Rogóżno Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 4931.
233. De Wirzbua Chonko Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 230, dłuż. —; zap. 5368.
234. Czołhan Manczikal: ręk. —, wierz. 1 r. na 160; zap. 5367.
235. De Leśniowice Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 37—24, dłuż. —; zap. 4422, 4638, 5022.
336. De Romanów Piotr: ręk. —, wierz. 1 r. na 147, dłuż. —; zap. 3791.
237. De Ownia Gawronek Paweł: ręk. —, wierz. 1 r. na 53—47, dłuż. —; zap. 1939.
238. De Ownia Gawronek Mikołaj: ręk. —, wierz. 3 r. na 83, dłuż. —; zap. 2729, 2732, 2918, 3208.
239. De Cybulino Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 20, dłuż. —; zap. 2398, 4090.
240. De Smolenie Błażej: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. AGZ. VIII, 65.
241. De Otwinów Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 319—32, dłuż. —; zap. 1206, 1207, 1311, 1312, 1313, 1314.
242. De Zbigniewice Wawrzyniec: ręk. —, wierz. 1 r. na 400, dłuż. —; zap. 2335.
243. De Zahutin Marcin: ręk. —, wierz. 4 r. na 226, dłuż. —; zap. 2816, 2932, 3595, 4149.
244. Tłuczymost Mikołaj: ręk. —, wierz. 4 r. na 93—12, dłuż. —; zap. 782, 912, 1224, 2821.
245. De Brodnica Bartosz: ręk. —, wierz. 2 r. na 80, dłuż. —; zap. 1499.
246. De Malusza Jakób: ręk. —, wierz. 2 r. na 160, dłuż. —; zap. 2493, 3209.
247. De Kosina Mikołaj: ręk. —, 3 r. na 23—22, dłuż. —; zap. 125, 126, 2594.
248. Czechorz ? ? : ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 626.
249. Całowski Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 47, dłuż. —; zap. 2726.
- 250.** Całowska Jadwiga, żona Mikołaja: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 1777.
251. Wielopolski Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 319—32, dłuż. —; zap. 3033, 3829, 3830.
252. Arbort (? może Herbort?): ręk. —, wierz. 1 r. na 11—38, dłuż. —; zap. 1550.
253. De Trnag Andrzej Przepiórka: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. —; zap. 3979.
- 254, 255. Chocz i Jerzy, dwaj bracia: ręk. —, wierz. 2 r. na 20, dłuż. —; zap. 631.
256. Orlik? (szlachcie): ręk. —, wierz. 1 r. na 75, dłuż. —; zap. 896.

257, 258, 259, 260. Korczakowa Dorota, wdowa, z 3 córkami Małgorzatą, Jadwigą i Dorotą: ręk. —, wierz. 4 perj. na 8, dłuż. —; zap. 188, 189, 190, 193.

261. Ówiklina Dorota, wdowa: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 2874, 3098.

262. De Pieczeniagi Jakusz: ręk. —, wierz. 1 r. na 79—44, dłuż. —; zap. 1411.

263. ? Katarzyna, córka Janoty? żona Jerzego?: ręk. —, wierz. 1 r. na 70, dłuż. —; zap. 2448, 2450.

264. De Kozłowicze Mikołaj: ręk. —, wierz. 3 r. na 469—32, dłuż. —; zap. 439, 440, 1007.

265. De Grabownica Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 70, dłuż. —; zap. 2938.

266. De Bołszow Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 123—9, dłuż. —; zap. 362, 7193, 7194.

267. De Bołszow Katarzyna, matka Jana de Boł.: ręk. —, wierz. 2 r. na 123—9; zap. 362, 7193, 7194.

268. De Laskówka Bernard: ręk. —, wierz. 1 r. na 70, dłuż. —; zap. 2670.

269. Popowicz Stefan: ręk. —, wierz. 2 r. na 100, dłuż. —; zap. 1058, 1061, 1062.

270. De Oleśnica Karaś: ręk. —, wierz. —, 1 r. na ?, dłuż. —; zap. 1889.

271. Kluz (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 199—38, dłuż. —; zap. 979.

272, 273, 274, 275, 276, 277. De Hawłowice Jerzy z synami (ilu?) i braćmi: Lazurem, Maszem, Iwanem (liczę 2 synów) — razem 6 osób: ręk. —, wierz. 6 r. na 20, dłuż. —; zap. 4, 5, 176, 757, 777, 900, 901.

278. Jamurowicz Iwanko: ręk. —, wierz. 2 r. na 39—15; zap. 1532, 1401

279. De Kruszców Śliden Jan: ręk. — wierz. 1 r. na 33, dłuż. —; zap. 4535.

280. De Brzozdowce Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 1237.

281. Iwanowski Aleksander: ręk. —, wierz. 2 r. na 35, dłuż. —; zap. 1352, 1394, 1668.

282. De Gromniki Abraham: ręk. —, wierz. 2 r. na 289—40, dłuż. — zap. 940, 1202.

283. De Grączka Krystyn: ręk. —, wierz. 1 r. na 113—45, dłuż. —; zap. 1409.

284. De Bratkowce Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 180, dłuż. —; zap. 1963 2143, 2672, 2983, 4281, 3605.

285, 286, 287. De Sanniki trzech braci: Senko, Iwan, Hryczko: ręk. —, wierz. 3 r. na 200, dłuż. —; zap. 3887.

288. De Osztatyn Katarzyna, żona Maszka de Osztatyn: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 2027.

289. De Sośnica Błazek: ręk. —, wierz. 1 r. na 14, dłuż. —; zap. 1488.

290. De Dobrynice Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 10; zap. 1519.

291. De Pilawa Jadwiga, żona Andrzeja de Pilawa: ręk. —, wierz. 1 r. na 21, dłuż. —; zap. 2725.

292. De Roźniatycy Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 2903

293. De Wierzbosze Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 3637.

294. De Malczyce Fiedorko: ręk. —, wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 870, 1774.

295. Niżneawski Piotr: ręk. —, wierz. 1 r. na 13, dłuż. —; zap. 3596.

296. Kaszubski Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 7—4, dłuż. —; zap. 3817.

297. De Chinobyl Jan, syn Strachoty: ręk. —, wierz. 1 r. na 18, dłuż. —; zap. 4293.

298. De Dyszków Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 43—24, dłuż. —; zap. 908.

299. De Kunowo Andrzej: ręk. —, wierz. 2 r. na 14—24, dłuż. —; zap. 25, 1131.

300. De Zbyszewo Zbigniew: ręk. —, wierz. 2 r. na 117, dłuż. —; zap. 1909, 2474.
301. Grabkowski Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 3430.
302. De Morochów Małgorzata, żona Stanka de Mor.: ręk. —, wierz. 1 r. na 27, dłuż. —; zap. 4142, 4180.
303. Michał ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 1—24, dłuż. —; zap. 31.
- 304, 305. De Hylikowice Mikołaj i Jan, dzieci Klemensa: ręk. —, wierz. 2 r. na 30, dłuż. —; zap. 1830.
306. De Malice Katarzyna, żona Wilhelma de Malice: ręk. —, wierz. 1 r. na 200, dłuż. —; zap. 3459.
307. Malski Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 35, dłuż. —; zap. 6041, 6550.
308. De Rakowice Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. 1 r. na 13—22: zap. 2592, 2594.
309. De Radewice Maszka, siostra Waszka: ręk. —, wierz. 1 r. na 8, dłuż. —; zap. 4693, 4694.
310. De Kujkowice Jadwiga, wdowa po Macieju de Milatyn: ręk. —, wierz. 2 r. na 45, dłuż. —; zap. 5053, 5054.
311. Kłozman Jan, szlachcic: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 964.
312. De Uhrowsko Andrzej: ręk. —, wierz. 2 r. na 225, dłuż. —; zap. 583, 1881.
313. De Rozborz Mateusz: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 234.
314. Kunatowa ? (szlachcianka): ręk. —, wierz. 2 r. na 30, dłuż. —; zap. 967.
315. Jakób prokurator de Zgłobień: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 967.
316. De Maleczów Bystram: ręk. —, wierz. 1 r. na 37—24, dłuż. —; zap. 967.
317. De Maleczów Petrus: ręk. —, wierz. 1 r. na 37—24, dłuż. —; zap. 967.
318. Horsan ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 1—24, dłuż. —; zap. 361.
319. Maszko ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 314.
320. Jerzy ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 7—48, dłuż. —; zap. 984.
321. Katarzyna ? (szlachcianka): ręk. —, wierz. 1 r. na 135, dłuż. —; zap. 7197.
322. Tatjana ? (szlachcianka): ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 4714.
323. Odracek Jan, szlachcic z Przemyśla: ręk. 1 r. na 20, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 1363.
324. De Pilchowice Wierusz: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. —; zap. 2793.
325. De Pobiedna Leonard: ręk. —, wierz. 2 r. na 320, dłuż. 1 r. na 150; zap. 1910, 1949, 2225.
326. De Rybotycze al. de Buchowice Hryczko al. Grzegorz: ręk. —, wierz. 3 r. na 130, dłuż. 3 r. na 34—24; zap. 4456, 4559, 4560, 4691, 6008.
183. De Domahościska al. de Dąbrówka Bartosz: ręk. 1 r. na 33—16, wierz. 7 r. na 195—33, dłuż. 8 r. na 108—26; zap. 791, 849, 1007, 1039, 1124, 1127, 1128, 1165, 1176, 1178, 1303, 1509, 1547, 1548, 1749, 1795, 1799, 1871, 1879, 2184, 2425, 2810, 2829, 3531.
327. De Stojanice Czuryło Jan (senior): ręk. —, wierz. 3 r. na 1,528—27, dłuż. 6 r. na 239—12; zap. 4570, 4739, 4740, 4852, 4853, 4854, 5211, 6212, 6546, 7107, 7125, 7120, 7121.
328. De Stojanice Czuryło Jan (młodszy) brat Jana starsz.: ręk. 1 r. na 1000, wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; 4852, 4853, 4854, 6059, 2794.
329. De Korytnica Bieniesz Korytko: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 449.

330. De Stroża Stroski Andrzej: ręk. —, wierz. 5 r. na 132, dłuż. 1 r. na 100; zap. 1499, 1501, 1502, 1756, 1945, 3505, 3659, 3821.

331. De Krzywca Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 5465, 5471, 5478, 6325, 6666.

332. De Lutownia Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 4, dłuż. —; zap. 152, 153, 154, 157, 679, 680.

333—362. 29 nieznanych z imienia lub nazwiska osób w 23 sprawach: ręk. —, wierz. 29 r. na 1.961—15, dłuż. —; zap. 107, 818, 892, 227, 1012, 1263, 1268, 1363, 1456, 1635, 2186, 2192, 2293, 2733, 2805, 2840, 3182, 3250, 3289, 3565, 3590, 3738, 5004.

Razem a): rękojemcy 103 razy na 4.569 grzyw. 32 gr., wierzyciele 817 razy na 53.849 grzyw. 16 gr., dłużnicy 182 razy na 7.333 grzyw. 22 gr., razem osób 362.

b) W równej mierze wierzyciele i dłużnicy:

1. De Rybotycze Jerzy (al. de Lubieńce): ręk. 1 r. na 100, wierz. 7 r. na 664—37, dłuż. 5 r. na 661—25; zap. 32, 676, 1182, 1243, 1244, 1504, 1506, 1558, 1560, 1760, 1761, 1768, 2065, 3110, 3356, 3548, 3787, 4194.

2. De Rybotycze Iwaszko: ręk. —, wierz. 1 r. na 9, dłuż. 2 r. na 7—24; zap. 4456, 4559, 4561.

3. Orzechowski Jan: ręk. 2 r. na 10—12, wierz. 5 r. na 203, dłuż. 6 r. na 231—43; zap. 150, 1192, 1466, 1603, 1811, 1813, 1852, 2146, 2486, 915, 240, 435, 7161, 1200, 1379, 1492, 4552, 4563, 4688, 4700, 2030, 185, 2883.

4. Wapowski Michał (ojciec): 3 r. na 272, wierz. 7 r. na 1.024, dłuż. 16 r. na 1.072—22; zap. 32, 61, 109, 236, 362, 543, 544, 545, 670, 7161, 671, 672, 673, 674, 992, 993, 994, 1009, 1177, 1315, 1376, 1386, 1497, 1498, 1641, 1643, 1910, 1949, 1972, 2038, 2148, 2149, 2203.

5. Próchnicki Rafał: ręk. —, wierz. 3 r. na 290, dłuż. 4 r. 254; zap. 4444, 4448, 4648, 5057, 5310, 5314, 5327, 5330, 6841.

6. De Boratyn Chleb, brat Dmitra: ręk. —, wierz. 4 r. na 172—18, dłuż. 3 r. na 180; zap. 893, 894, 1887, 2015, 2016, 2570, 2470, 2677, 2678, 3113, 3789.

7. De Boratyn Andrzej, brat Dmitra: ręk. —, wierz. 3 r. na 145—18, dłuż. 3 r. na 180; zap. 893, 894, 1887, 2015, 2016, 2570, 2677, 2678, 3113.

8. De Grochowce al. de Hermanowice Jan syn[Piotr, sędziego: ręk. 1 r. na 3, wierz. 29 r. na 423—46, dłuż. 6 r. na 380; zap. 688, 689, 1169, 1196, 1256, 1315, 1508, 1610, 1613, 1898, 2011, 2067, 2068, 2073, 2222, 2236, 2237, 2249, 2281, 2282, 2283, 2812, 2860, 2863, 2891, 2892, 3138, 3143, 3045, 3197, 3204, 3236, 3287, 3334, 3397, 3439, 3529, 3556, 3663, 3960, 4132, 4165, 4171, 4182, 4184, 4788, 5169.

9. De Wykoty Dorota, wdowa po Mszczuju de Wyszogród, matka Hinka i Jana: ręk. —, wierz. 1 r. na 400, dłuż. 1 r. na 500; zap. 4721, 5741.

10. De Wykoty Jan, syn Doroty brat Hinka: ręk. —, wierz. 1 r. na 440, dłuż. 1 r. na 500; zap. 4721, 5741.

11. De Bilicze Fedko: ręk. —, wierz. 1 r. na 140, dłuż. 9 r. na 154—12; zap. 473, 480, 1179, 1190, 1191, 1483, 1514, 1598, 1626, 3289, 3290, 3291, 3655, 3656, 3695.

12. De Tamanowicze Dzieciatkowicz Andrzej, brat Fedka de Bilicze: ręk. 3 r. na 113—20, wierz. 4 r. na 119—12, dłuż. 2 r. na 120; zap. 80, 480, 1190, 7196, 1267, 2874, 3098, 3202, 3289, 5291, 6616.

13. De Biskupice Jerzy: ręk. 2 r. na 26, wierz. 4 r. na 155, dłuż. 9 r. na 180; zap. 59, 1758, 2012, 2062, 2216, 2282, 2464, 2838, 3086, 3287, 3288, 3658, 4171, 4205, 7247.

14. De Błozew al. de Orzewicze Barsz Jan: ręk. 2 na 39, wierz. 4 r. na 360, dłuż. 7 r. na 367; zap. 2440, 2560, 2561, 2598, 3287, 3288, 3619, 3658, 3961, 4079, 4109, 4269, 4274, 4301, 4563, 4690, 6239, 6318, 6591.

15. De Tustanowice Jurko (Jerzy): ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 1 r. na 10—38; zap. 5611, 6691.

16. De Jaskmanice Primusowicz Zbrozek Jan: ręk. —, wierz. 3 r. na 51, dłuż. 4 r. na 45—19; zap. 156, 1196, 2310, 2320, 2741, 3309, 3637.

17. De Krzywca Rafał: ręk. —, wierz. 2 r. na 72, dłuż. 2 r. na 85; zap. 623, 624, 2961, 3764, 5143.

18. De Popiele Andrzej: ręk. —, wierz. 1 r. na 13, dłuż. 1 r. na 13; zap. 6128.

19. De Chorzów Mateusz: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. 2 r. na 48—20; zap. 3674, 3720, 4875, 5875, 6045.

20. De Rozenbark Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. 1 r. na 50; zap. 2942.

21. Cielątko ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. 1 r. na 50; zap. 2942.

22. De Borczyce Slapicz Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 100, dłuż. 2 r. na 90—24; zap. 1284, 1349, 1746, 1747.

Razem b): ręk. 14 r. na 563 grzyw. 32 gr., wierz. 86 r. na 4.892 grzyw. 35 gr., dłuż. 88 r. na 5.181 grzyw. 34 gr., razem osób 22.

c) *Przeważnie dłużnicy.*

1. De Staromieście al. de Rzeszów Stogniew Jan: ręk. —, wierz. 4 r. na 858—29, dłuż. 18 r. na 4.087—16; zap. 77, 449, 691, 933, 934, 935, 939, 940, 943, 1009, 1204, 1206, 1207, 1210, 1211, 1312, 1313, 1314, 1408, 1411, 1413, 1416, 1311, 1905, 2324, 2327.

2. De Staromieście al. de Powietna Stanisław, syn Stogniewa: ręk. —, wierz. 1 r. na 399—29, dłuż. 2 r. na 700; zap. 3479, 4275, 7268.

3. De Staromieście Gabański Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 399—29; zap. 7268.

4, 5, 6. De Staromieście Jan, Jan, Jan, 3 bracia niepodzielni, wspólnie działający: ręk. —, wierz. —, dłuż. 18 r. na 2.661—8; zap. 2126, 2128, 2325, 2335, 3022, 3033, 3034, 3829, 3830.

7. De Gumniska (Humniska) al. de Potok-Rzeszowski Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 330, dłuż. 3 r. na 450; zap. 3841, 4073, 4212, 4441.

8. De Rybotycze Radko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 39; zap. 275, 378, 834.

9. De Rybotycze Fedko: ręk. 1 r. 2—32, wierz. 2 r. na 68—41, dłuż. 14 r. na 115—12; zap. 1005, 1239, 1303, 1329, 1508, 1523, 1613, 1766, 1767, 2452, 2658, 3295, 3296, 3603, 3907, 3908, 4177, 2017.

10. De Buchowicze Dzieciatkiewicz Iwan, brat Aleksandra, Jerzego i Waszka de Rybotycze: ręk. 4 r. na 161—20, 2 r. na 45, dłuż. 2 r. na 433—16, zap. 1190, 1191, 1267, 1501, 1502, 2199, 2837, 3787, 6902, 7132.

11. De Rybotycze Ihnatko, Hynat: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 14—24, zap. 1329, 1358, 1535.

12. De Rybotycze Andrzej: ręk. —, wierz. 2 r. na 26, dłuż. 3 r. na 45, zap. 2018, 2451, 2658, 4206, 4559.

13. De Bolanowice Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 38—23; zap. 7007.

14. De Rybotycze albo de Brześciany Malofiej Miklasz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 5 r. na 56—24; zap. 4626, 4732, 4621, 6008.

15. De Rybotycze Bohdan: ręk. — wierz. 1 r. na 9, dłuż. 2 r. na 25; zap. 4456, 4459, 4561.

16. De Żurawiczki Andrzej: ręk. 11 r. na 526—40, wierz. 3 r. na 362—24, dłuż. 18 r. na 1538—30; zap. 161, 716, 915, 2135, 2192, 2293, 3011, 3028, 3475, 3481, 3488, 3494, 3514, 3526, 3818, 3837, 3838, 3849, 3850, 3858, 3862, 4116, 4236, 4637, 4638, 4895, 4960, 4976, 5001, 5004, 5022, 5244, 5347, 5353, 5355, 5392, 5852.

17. De Żurawiczki Mieczysław: ręk. 1 r. na 5, wierz. 2 r. na 49—12, dłuż. 7 r. na 94—36; zap. 116, 716, 714, 1826, 1827, 2586, 2588, 3054, 3062, 3501, 4088, 4241, 4635.

18. De Żurawiczki Piotr: ręk. 6 r. na 213—16, wierz. 3 r. na 67—30, dłuż. 8 r. na 101—24; zap. 915, 2135, 2141, 2192, 2293, 2579, 2632, 2990, 3011, 3457, 3488, 3489, 3494, 3509, 3514, 3808, 3822, 4235, 5001, 2555, 2826.

19. De Cieszacin Henryk (= Hincza, Hanek) ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 16—24; zap. 4116, 5321.

20. De Cieszacin Małgorzata, wdowa po Janie de Ciesz.: ręk. —, wierz. 1 perj. na 3, dłuż. 1 r. na 10; zap. 1582, 5321.

21. De Cieszacin Ramsz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 7 r. na 146—24; zap. 3843, 4637, 4898, 4981, 5003, 5588, 6074, 5321.

22. Zamoyski al. de Bircza Iwan: ręk. 1 r. na 7—24, wierz. —, dłuż. 3 r. na 36—30; zap. 108, 1121, 1526, 1605, 2646, 3870.

23. Zamoyski Piotr (Piechno): ręk. —, wierz. 2 r. na 24, dłuż. 3 r. na 35; zap. 1526, 1527, 1528, 1529, 1605, 1754, 4451, 7050, 1402.

24. Zamoyski Semko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 17; zap. 6050, 7050.

25. Orzechowski Mikołaj, brat Jana: ręk. 6 r. na 154—46, wierz. 5 r. na 84—24, dłuż. 8 r. 158—6; zap. 150, 185, 186, 240, 377, 1193, 1194, 1230, 1275, 1330, 1335, 1337, 1364, 1492, 1497, 1498, 1589, 1604, 1812, 2000, 2486, 2670, 2883, 2886, 3074, 3560, 915, 1852.

26. De Lubinie Karaś Budziwoj: ręk. —, wierz. 2 r. na 50, dłuż. 19 r. na 817—5; zap. 27, 1274, 1758, 1777, 1871, 2027, 2199, 2216, 2730, 3086, 3204, 6222, 2781, 5190, 5196.

27. De Wołczysszczowice Hryczko: ręk. —, wierz. 2 r. na 0—20, dłuż. 1 r. na 10; zap. 405, 1045, 1093.

28. De Dmikowice Karaś Mamajowicz Jerzy: ręk. 2 r. na 6, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 9 r. na 137—24, zap. 28, 30, 2537, 2538, 1802, 2000, 2730, 1876, 1785, 1488, 1402, 1169, 1170, 660, 199, 189.

29. Wapowski Jakób: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 25; zap. 2636.

30. Wapowska Małgorzata, żona Jakóba de W.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 6609.

31. Próchnicki Piotr (junior): ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 151—42; zap. 4444, 4448, 4648, 5057.

32. Próchnicki al. de Hawłowicze Muszyk: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 278—32, zap. 6840, 6933, 7038.

33. Próchnicki al. de Wiklewice Kostko al. Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4, zap. 4882.

34. De Pantelowice Andrzej: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 6 r. na 228—7, zap. 40, 46, 144, 145, 146, 148, AGZ. VIII—64, 65.

35. De Pantelowice Maciej: ręk. —, wierz. 2 r. na 27—22, dłuż. 11 r. na 525—29, zap. 46, 148, 147, 684, 968, 1584, 1840, 2382, 2386, 2387, 2568, 2391, 2398, 2592, 2633, 3847, 4090.

36. De Pantelowice Tomasz: ręk. 1 r. na 100, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 5 r. na 205—29; zap. 46, 146, 147, 148, 684, 968, 1572, 1584, 1839.

37. De Pantelowice al. de Łopuszka Jan, brat Andrzeja, Mikołaja Szerszeń, Macieja i Tomasza de Pantelow.: ręk. 2 r. na 71, wierz. 8 r. na 347—34, dłuż. 15 r. na 668—27; zap. 40, 46, 144, 145, 146, 147, 148, 158, 499, 677, 684, 702, 729, 942, 968, 1158, 1460, 1516, 1517, 1518, 1581, 1584, 1839, 2392, 2399, 2568, 2571, 2590, 3056, 3465, 3476, 3757, 3819, 3871, 4101, 4104, 4210, 4234, 4302.

38. De Pantelowice Spytko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10, zap. 1566.

39. Mzurowski Mikołaj, syn Jana: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 17—24; zap. 3506, 4252.

40. Mzurowski Jan Rego: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 5 r. na 157—24; zap. 5318, 5387, 5388, 3746, 5747, 5748, 5755, 5792, 1828.

41. De Myślatyce Lasiota Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 5 r. na 150—16; zap. 349, 1956, 2184, 2263, 2829, 4130, 6100, 6554.

42. Mzurowski al. de Strzelczyce Mikołaj-Miszka: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 3 r. na 123—23; zap. 1828, 5318, 5387, 5389, 7007.

43. Mzurowski Jan, syn Mikołaja miecznika: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 5054.

44. Mzurowski Stanisław, syn Mikołaja miecznika: ręk. —, wierz. 1 r. na 3—8, dłuż. 2 r. na 22; zap. 6572, 6922, 5890.

45. De Rudniki Paweł: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 1945.

46. De Rudniki Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 60; zap. 6565.

47. De Myślatyce Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 6572.

48. De Orzeg Henryk, syn Henryka sędziego: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 22—12; zap. 5630, 6051.

49. Jacimirski Jan, syn Fryderyka: ręk. 1 r. na 2—24, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 4 r. na 70; zap. 528, 2467, 2468, 2733, 2931, 2942, 3198, 3248.

50. De Boratyn (al. de Bolanowicze, al. de Stobno) Dmitr, brat Chleba, Maszka, Andrzeja: ręk. 4 r. na 165, wierz. 8 r. na 373—6, dłuż. 30 r. na 2.240—36; zap. 583, 614, 616, 618, 774, 816, 893, 894, 976, 1023, 1180, 1181, 1217, 1219, 1242, 1406, 1407, 1465, 1881, 1892, 1947, 1958, 2144, 2145, 2234, 2266, 2267. 2310, 2322, 2401, 2402, 2410, 2430, 2570, 2675, 2676, 2677, 3309, 3360, 3652, 3664, 4502, 4503, 4513, 4555, 4556, 4557, 4558, 4608, 4844, 5425, 5579, 6026. 6027, 6028, 6318, 4541, 3390, 3391, 2741, 2854, 2855, 2987, 3112, 3169, 3261, 3264.

51. 32, 53, 54. De Rokietnica al. de Orzewicze (= Urzejowice) Derszniakowa Elżbieta, wdowa po Janie Derszniaku, wraz z 3 synami, Piotrem, Stanisławem i Janem (wspólność majątkowa): ręk. —, wierz. —, dłuż. 24 r. na 1.267—46; 4443, 4563. 4652, 4688, 4689, 4700, 4977, 4990, 5013, 5073, 5074. 5228, 5322, 5323, 5384, 5391, 5875, 6045, 6198, 6199, 6200, 6229, 6233, 6236, 6237, 6238, 4931, 5144, 6069, 7095, 7097,

55. De Domahościska Henryk: ręk. w. wierz. —, dłuż. 12 r. na 102—47; zap. 801, 1326, 1355, 1359, 2300, 2416, 2427, 2896, 3078, 3713, 3714, 3719, 3727, 3741, 3728.

56. De Domahościska Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 2795.

57. De Wykoty al. de Riterowice Kostko: ręk. —, wierz. 2 r. na 150, dłuż. 9 r. na 333—34; zap. 134, 135, 198, 463, 470, 503, 528, 7196, 1282, 1283, 1284, 1285, 1286. 1308.

58. De Riterowice Drobisz, brat Stanka: ręk. 1 r. na 0—24, wierz. 2 r. na 18, dłuż. 1 r. na 60; zap. 781, 1102, 2673, 3787.

59. De Wykoty Hinko, syn Mszczuja de Wyszogród: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 831; zap. 4508, 4529, 4553, 4686, 5741.

60. De Kussinice Konrad, (senjor) ojciec: ręk. 1 r. na 6, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10—43. zap. 314, 353.

61. De Kussinice Jan, syn Konrada senjora: ręk. 2 r. na 24, wierz. —, dłuż. 6 r. na 76; zap. 5708, 5842, 5893, 6319, 6320, 6321, 6568, 6968, 7091.

62. De Czelatyce Mikołaj, brat Konrada de Kussinowice starszego — ojca: ręk. 16 r. na 659—35, wierz. 13 r. na 258—38, dłuż. 10 r. na 418; zap. 43, 52, 543, 544, 602, 645, 648, 650, 651, 1135, 1137, 1139, 1201, 1237, 1342, 1429, 1457, 1516, 1689, 1724, 1783, 1784, 1823, 1824, 1835, 1846, 1847, 1855, 1880, 1886, 2079, 2087, 2088, 2093, 2094, 2096, 2103, 2116, 2338, 2361, 2436, 2465, 2477, 2541, 2569, 2586, 2588, 2861, 3128, 3505, 3519, 3821, 3824, 4039, 4504, 5144, 5146, 6021, 3250.

63. De Czelatyce Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 1342, 1783, 1784, 1880.

64. De Kussinice Katarzyna, wdowa po Konradzie de Kussinice starszym, ojcu: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 27; zap. 1201.

65. De Biesków al. de Ossany al. de Oglady Mikołaj: ręk. 2 r. na ?, wierz. 1 r. na 60, dłuż. 13 r. na 1.171—1; zap. 1141, 1183, 1250, 1269, 1270, 1635, 2466, 2467, 2523, 2524, 2573, 3733, 2745, 2827, 2868, 2942.

66. De Barańczyce Łukasz: ręk. 2 r. na 8—18, wierz. —, dłuż. 2 r. na 33—24; zap. 4850, 6068, 2753, 6548.

67. De Barańczyce Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 18—24; zap. 4850.

68. De Bibel (= Bybło) Andrzej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na ?; zap. 1045.

69. De Bibel (= Bybło) Senko, brat Jaczka: ręk. 2 r. na 3—12, wierz. 3 r. na 92—32, dłuż. 3 r. na 150; zap. 3906, 4736, 4882, 5030, 5637, 6029, 6076, 2755, 7038.

70. De Śliwnica Paweł, brat Jana: ręk. 4 r. na 76, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10—24; zap. 55, 285, 451, 983, 7195.

71. De Śliwnica Katarzyna, żona Jurka, syna Jana: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 70; zap. 2670.

72. De Śliwnica Jakób, brat Jana i Pawła: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 29; zap. 451.

73. De Białoboki Ramsz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 42; zap. 4653, 4959, 6920.

74. De Zwiężczyca al. de Izdebnik, al. de Bielin Włodko: ręk. 1 r. na 199—38, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 2 r. na 671—29; zap. 978, 979, 3115, 6036, 6096, 6222.

75. De Błóżew Anna, żona Jana Barsz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 70; zap. 1739, 2159.

76. De Błóżew al. de Orzewicze Wańko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 95; zap. 246, 247, 369, 4563.

77. De Błóżew Barsz Jan, syn Jana: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 16, zap. 5043, 5118, 5105.

78. De Bóbrka Elżbieta, matka Szymona, wojskiego: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 21; zap. 222, 223, 264.

79. De Boiska Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 369—32; zap. 439, 440, 471.

80. De Boiska Otto: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 64—24; zap. 241, 634, 833, 1252, 1253, 1512.

81. De Podleszki al. de Szalawa Adam: ręk. —, wierz. 1 r. na 1, dłuż. 3 r. na 586—21; zap. 379, 2698, 2881, 3735.

82. De Podleszki Szałowski Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 4701.

83. De Podleszki Szałowski Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 88; zap. 5472, 6547.

84. De Dobaniowice Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 6 r. na 171—12; zap. 68, 791, 792, 848, 849, 1012, 1023, 1024, 1135, 1137, 1173, 1219, 1879, 486.

85. De Dobaniowice Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 6 r. na 154; zap. 1257, 1342, 1352, 1783, 1784, 1880, 2269, 2530, 486, 1173, 1135, 1137.

86. De Salomunicze al. de Dobaniowice Stanisław, syn Stanisława: ręk. —, wierz. 2 r. na 27—24, dłuż. 5 r. na 68—7; zap. 2706, 2826, 3303, 5629, 6005, 6169, 4792, 5154, 5759.

87. De Felsztyn Helena, wdowa po Fryderyku de Felsztyn: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 120; zap. 2828.

88. De Felsztyn al. de Rodowice „Felsztyn“ Jan, syn Fryderyka de Felsztyn: ręk. —, wierz. 1 r. 20, dłuż. 13 r. 443—12; zap. 2540, 2816, 2967, 3538, 3639, 3653, 3701, 3595, 7365, 7392, 3983, 5030, 6038, 6841.

89. De Felsztyn, al. de Czaple Jakób: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. 9 r. na 245—2; zap. 2932, 3983, 4149, 4628, 4529, 4703, 4501, 4743, 4774, 4875, 5129.

90. De Felsztyn Jan, brat Jakóba: ręk. —, wierz. 1 r. na 25, dłuż. 4 r. na 130; zap. 3983, 4149, 4628, 4629, 4703.

91. De Felsztyn al. de Dobromil Zebrzyd: ręk. — wierz. —, dłuż. 1 r. na 50; zap. 6841.

92. De Zimnawoda al. de Leśniowice Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 4691.

93. De Natkowice Gołabek Budko Jan: ręk. 1 r. na ?, wierz. —, dłuż. 3 r. na 117; zap. 1724, 1905, 2466, 2467, 3430.

94. De Porudno Anna, wdowa po Macieju Nierbota de Porudno: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 225; zap. 2153, 2154, 2238.

95. De Porudno Jan: ręk. 1 r. na 33—17, wierz. 1 r. na 5, dłuż. 10 r. na 422; zap. 2039, 2419, 2427, 2562, 2732, 2739, 2929, 2930, 2959, 3103, 3108, 3249, 3256, 3406, 3665, 3874, 3875, 3890, 3901, 3933.

96. De Porudno Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 40; zap. 2039.

97. De Radinice Stadnicki Stanisław: ręk. —, wierz. 3 r. na 44—24, dłuż. 1 r. na 100; zap. 1370, 2221, 3680, 4503, 4608, 4844.

98. De Stojanice Czuryło Andrzej, brat Jana: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 2 r. na 1.170—40; zap. 4852, 4853, 4854, 6059, 2794.

99. De Jankowice Ptaczek Mikołaj: ręk. 3 r. na 31^s—24, wierz. 2 r. na 7—36, dłuż. 2 r. na 30—36; zap. 1217, 1220, 1237, 1407, 1814, 1820, 1821, 2359, 2360, 3526.

100. De Jankowice Halsz-Mikołaj, syn Piotra Ptaczka. ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 60; zap. 6098, 6099, 6203.

101. De Jankowice Wirbanta-Rumpala, syn Piotra Ptaczka: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 60; zap. 6098, 6099, 6203.

102. De Tustanowice Kostko I; ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 40; zap. 805.

103. De Tustanowice Laczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 315—47; zap. 812, 1943, 2003.

104, 105, 106. De Tustanowice, 3 bracia, Kostko II, Fiedko, Sienko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 50: zap. 817.

107. De Tustanowice al. de Kłodnica Filip al. Laczko: ręk. 1 r. na 150, wierz. 2 r. na 31, dłuż. 5 r. na 665—33; zap. 978, 979, 3173, 3729, 3753, 4621, 4022, 4512.

108. De Borysław Hryczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. 5 r. na 81—32, zap. 4555, 4557, 4558, 4560, 4561, 4704, 4729, 6977, 6978, 6979.

109. De Czyżowice Iwan: ręk. 1 r. na 19, wierz. 2 r. na 51—16, dłuż. 20 r. na 530—43; zap. 363, 814, 885, 890, 1067, 1251, 1265, 1320, 1339, 1532, 1536, 1692, 1974, 2020, 2729, 2918, 3207, 3208, 3258, 3259, 3437, 3591, 3707, 3792, 3907, 3908, 3976, 4026, 4621.

110. De Czyżowice Stanisław: ręk. 1 r. na 19, wierz. —, dłuż. 6 r. na 50—37; zap. 2227, 2306, 2742, 3927, 3258, 3258, 3259, 3707, 3409, 3795.

111. De Krukienice Rychlik Mikołaj: ręk. —, wierz. 5 r. na 197, dłuż. 4 r. na 340—19; zap. 102, 141, 814, 847, 1067, 1111, 1249, 1251, 1265, 1266, 1609.

112. De Krukienice Rychlik Jan, syn Mikołaja: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 3262.

113. De Ostrów Rafał: ręk. 4 r. na 186—24, wierz. —, dłuż. 6 r. na 288; zap. 268, 437, 543, 244, 685, 1199, 1248, 1376, 1473, 1522, 1672, 1986, 1987, 2718, 4440, 4713, 5893, 6048, 6319, 6320.

114. De Mielnów Jerzy: ręk. —, wierz. 1 r. na 9, dłuż. 2 r. na 24—23; zap. 862, 982, 1766.

115. De Orzewicze Sienko Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 60; zap. 926, 964.

116. De Orzewicze Anna, żona Sienka de Orzewicze: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 18; zap. 963, 925.

117. De Orzewicze Jaczek, syn Sienka: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20, zap. 2598.

118. De Orzewicze Aleksander: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 1 r. na 70; zap. 5588, 6102.

119. De Orzewicze Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 7—12; zap. 6597.

120. De Rozwienica Gołuchowski Jakób: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10; zap. 5768.

121. De Chłopczyce Zuzanna, wdowa po Maszku: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 25; zap. 2793.

122. De Chłopczyce Zun al. Fedor: ręk. 1 r. na 5, wierz. 2 r. na 33—12, dłuż. 3 r. na 43; zap. 870, 1774, 3590, 3596, 3793, 3795, 4028, 2336, 2577, 2582, 2606, 2607, 2344, 2376, 2395, 2572.

123. De Chłopczyce Stanisław al. Stanko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 109; zap. 2578, 2581, 3000, 3010, 3064, 3065, 3837, 3838, 3850.

124. De Chłopczyce Horszowicz Petrus: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 30—6; zap. 5988, 6225, 6724.

125. De Tuligłowy Kunat Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 79—44, dłuż. 2 r. na 765—44; zap. 1272, 1554, 3026.

126. De Krzywca Sakwa Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na ?, dłuż. 5 r. na 349—8; zap. 236, 1376, 1379, 1386, 1985, 1986, 1987, 3597.

127. De Krzywca Chabry Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 47; zap. 623, 624, 7464.

128. De Krzywca Klewak Zebrzyd: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 25; zap. 623, 624.

129. De Lutków Mikołaj: ręk. —, wierz. 1 r. na 6, dłuż. 3 r. na 35—41; zap. 1925, 3528, 3692, 4801.

130. De Lutków Piechna, żona Mikołaja: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4—41; zap. 4801.

131. De Lutków al. de Czemierzowicze Stanisław, Stanko: ręk. —, wierz. 1 r. na 12, dłuż. 3 r. na 18; zap. 2001, 2496, 3565, 3692.

132. De Lutków Abraham: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 43; zap. 2656, 2859, 3883, 4015.

133. De Wojutycze Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. 6 r. na 371—48; zap. 1552, 1608, 3529, 3794, 3882, 6127, 7247.

134. De Wojutycze Zygmunt: ręk. —, wierz. 1 r. na 95, dłuż. 3 r. na 135; zap. 4719, 6039, 6041, 6550.

135. De Kłokowce Paweł: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10—48; zap. 984, 2862.

136. De Kłokowce Tomasz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 6—12; zap. 5625, 6097.

137. De Kłokowce Katarzyna, córka Tomasza de Kł.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 6870.

138. De Nowosiedlce al. de Cholowice Kokot Jerzy: ręk. —, wierz. 1 r. na 20, dłuż. 5 r. na 26—26; zap. 2011, 2270, 2664, 4513, 6075.

139. De Łysaków Paweł al. Pełka: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 400; zap. 4747, 4748, 4886, 4887, 4889, 5640.

140. De Morawsko Mikołaj: ręk. 1 r. na ?, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 4921, 5952.

141. De Morawsko Jakób: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 4921.

142, 143. De Lutownia Henryk i Waszko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 10—32; zap. 152, 153, 154, 157, 679, 680.

144. De Pobiedna Anna, żona Leonarda: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 150; zap. 1910.

145. De Młodowice Działosza Marek: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 2 r. na 30; zap. 4707, 4708, 4710.

146. De Korytnica al. de Rychcice Korytko Jan — Aleksander: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. 4 r. na 142; zap. 1507, 1561, 6131, 7040, 4720, 6017.

147. De Korytnica Korytko Tomasz: ręk. 2 r. na 74—8, wierz. —, dłuż. 2 r. na 114—8; zap. 1507, 1561, 2028, 2206, 6565.

148. Pietrzyk (szlachcie), domownik Piotra Odrowąża de Sprowa: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10; zap. 2880.

149. Goworek ? (szl.): ręk. 1 r. na 15, wierz. —, dłuż. 2 r. na 17—32; zap. 188, 189, 190, 193, 1971.

150. Goworkowa Dorota, żona G.: ręk. 1 r. na 15, wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 1971.

151. Dobrochna, wdowa po Januszu Działoszy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 68—45; zap. 34, 620.

152. De Czajkowice Jakób: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 2663.

153. De Borszowice Jaczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 18—4; zap. 2812.

154. De Truszowice al. de Łuczyce Lankorski Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 5 r. na 74—21; zap. 819, 981, 1256, 2860, 5702.

155. De Łuczyce Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3—19; zap. 4884.
156. 157. Dron i Onaczko, dwaj bracia: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 7; zap. 688, 689.
158. De Kopistno-Kopyšno Chan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 13; zap. 877, 1907, 1942.
159. De Kopistno-Kopyšno Iwan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 23—24; zap. 3693, 3696.
160. De Wola Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 140; zap. 3655, 3656, 3695.
161. De Tapin Janusz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 35; zap. 2555, 2836.
162. De Kujmatyce Jaczek: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 1—24; zap. 3643, 3644, 3989.
163. De Kujmatyce Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 21—24; zap. 2893, 3352, 3394, 3399, 3643, 3644, 3989.
164. De Kujmatyce Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 1—24; zap. 1131.
165. De Drozdowice al. de Woszczeńce Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 80; zap. 29, 56.
166. De Trzcieniec Jan: ręk. 1 r. na 4, wierz. —, dłuż. 3 r. na 163—19; zap. 997, 2981, 3303, 3878.
167. De Trzcieniec Odrzych: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5—12; zap. 1661.
168. De Seratino Maszko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5; zap. 1510.
169. De Krynica Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 26—32; zap. 1551.
170. De Krynica, bratanek Szymona de Krynica: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 1867.
171. De Krynica Iwaszko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 8; zap. 6101.
172. De Skole Chodecz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 50; zap. 2414.
- 173.** De Skole Chojda: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 200; zap. 3594.
174. De Tarchanowice Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 75; zap. 382.
- 175, 176, 177, 178. De Tarchanowice, czterej bracia, Jan, Jakób, Stanisław i Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 70; zap. 4623.
179. De Dydiatycze Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 45; zap. 861, 1092, 1803.
180. De Dydiatycze Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 6; zap. 2515.
- 181.** De Dydiatycze Małgorzata: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 8—24, zap. 5044.
182. De Dydiatycze Stanisław, syn Małgorzaty: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 8—24; zap. 5044.
- 183.** De Dydiatycze Świętochna: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 1519.
184. De Drohojów Jan: ręk. 2 r. na 45, wierz. 4 r. na 23—36, dłuż. 2 r. na 80; zap. 1516, 1517, 1518, 1519, 1788, 2371, 2515, 2718, 3192, 3757, 3886.
- 185.** De Drohojów Anna, żona Jana: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 1516, 1517, 1518.
- 186.** De Dobrynice Małgorzata, jakaś krewna Anny lub Jana de Drohojów: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 1516, 1517, 1518.
187. De Miśnice Jaśko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 13; zap. 25.
188. De Dmitrowice Jan: ręk. —, wierz. 1 r. na 0—24, dłuż. 5 r. na 60; zap. 1773, 1785, 1876, 1925, 2725, 3194, 4702.
189. De Dmitrowice Stanisław: ręk. —, wierz. 1 r. na ?, dłuż. 4 r. na 27—6; zap. 2030, 2296, 2903, 4002, 4007.

190. De Dmitrowice Maciej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 2883.
191. De Dmitrowice Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na ?; zap. 4002.
192. De Chodnowice Siemko: ręk. —, wierz. 2 r. na 15, dłuż. 4 r. na 27; zap. 513, 678, 781, 882, 938, 954.
193. De Więckowice al. de Borezyce Namiestnik Piotr: ręk. 1 r. na 0—12, wierz. 1 r. na 69, dłuż. 4 r. na 115—24; zap. 678, 878, 379, 882, 1102, 1150, 1158.
194. De Więckowice Prosimko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 33—36; zap. 845.
195. De Borezyce Elżbieta, żona Hanczka de Borezyce: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 2.
196. Mikołaj „de obligatione, quam habet circa Novam Civitatem”: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 43—24; zap. 908.
197. De Pakość Olenkowicz Paweł: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 6; zap. 1957, 2188.
198. De Koryto Andrzej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 2223.
199. De Tejsarów Anna, żona Stefana Łączka: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 27; zap. 4142, 4180.
200. De Waszkowice Szepiarczyc Aleksander: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 26—12; zap. 266, 1556, 3590, 4019.
201. De Worchowica Jaczek; ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 7; zap. 1676.
202. De Popiele Tysz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 46—11; zap. 1620, 1640, 2150.
203. De Popiele Desz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 46—11; zap. 1614, 1640, 2150.
204. De Popiele Matfiej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 13; zap. 6128.
205. De Popieie al. de Raczno Dmitr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3—24; zap. 2495.
206. De Sandkowicze al. de Mszańce Iwanko al. Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 25; zap. 1950, 2881, 2986, 3118, 3163.
207. De Sandkowicze Małgorzata, żona Iwanka: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 67—43; zap. 1550, 2986, 3118, 3903, 3982.
208. De Sandkowicze Motruna, (może teściowa Iwanka?): ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5—43; zap. 1550.
209. De Sandkowicze Aleksander: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5—48; zap. 1401.
210. De Sandkowicze Fedor al. Zun: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 6038.
211. De Tarnawa Steczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 315; zap. 07, 19, 1405.
212. De Tarnawa Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 365; zap. 7, 476, 1405.
213. De Zakrzów al. de Cholowice Kryrski Dobiesław; ręk. 1 r. na 70, wierz. 2 r. na 122—24, dłuż. 3 r. na 173; zap. 1394, 1615, 2039, 2040, 2041, 2042, 2637, 2930, 3161.
214. De Krzeszowice Michał: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 17; zap. 4103.
215. De Strzeszów Pakosz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 100; zap. 1889, 2934, 2935.
216. Koluszko Jan (szlachcie); ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 70; zap. 3161.
217. De Czarnów Rafał: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 52.

218. De Slawanczyno Andrzej Leb: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 2—32; zap. 188, 1890, 190, 193.
219. De Slawanczyno Jadwiga, żona Andrzeja Leba: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 1971.
220. De Waczowice Iwan al. Jan: ręk. —, wierz. 2 r. na 86—32, dłuż. 3 r. na 154—45; zap. 475, 2044, 2151, 4021, 4622, 5839.
221. Brudzeński Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3; zap. 3547.
222. Zabit... (?) Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 443, 1431.
223. De Czernina Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 33; zap. 3531.
224. De Malechów Andrzej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 75; zap. 2936, 2937, 2938.
225. De Jurkowiec Paweł: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 75; zap. 2936, 2937, 2938.
226. De Koniuszki Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 188; zap. 2493, 3182, 3209, 4022.
227. De Kropiwniki Kuźma: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 13; zap. 3173, 3175.
228. De Kropiwniki Anna, wdowa po Prokopie de Kropiwniki: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 200; zap. 6867.
229. Korzycki Bartłomiej: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 34—38; zap. 2679.
230. De Rytwiany Dersław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 100; zap. 4129.
231. Dawidowski Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 14—8; zap. 2206.
232. Pieniak Piotr (szlachcic): ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 1175.
233. De Borczyce, brat Jana Slapicza: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20—24; zap. 1349.
234. De Milczyce Małgorzata: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 75—35; zap. 2493.
235. De Dubno Marcisz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 39—20; zap. 2877.
236. De Tadenicze Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 80; zap. 3137.
237. De Prałkowce Symko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 22—24; zap. 4000.
238. De Prałkowce Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 32—24; zap. 4000, 5163.
239. De Prałkowce Marcin: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5; zap. 2010.
240. De Prałkowce Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5; zap. 2010.
241. De Prałkowce Anna, żona Mikołaja de P.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 2782.
242. Chłowaczewicz Jaczek: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 631.
243. De Witoszowice Zawisza: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 9; zap. 5284.
244. De Korytnica al. de Truskawiec Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 7; zap. 4720.
245. De Strzałków al. Denowski Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 80; zap. 5628, 5629.
246. Strzekon Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4—6; zap. 6034.
247. Kryżyc Jerzy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4—6; zap. 6034.
- 248, 249. Jan i Mircza (szlach.), dwaj bracia rodzeni: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 7—16; zap. 4885.
250. De Bortatyn Garnysz Jakób: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 6520.

251. De Bortatyn Garnysz Marcin; ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 13—24; zap. 6023, 6549.
252. De Bortatyn Garnysz Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 12; zap. 6022.
253. De Teszkowice Olefir Hryczko: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, dłuż. 1 r. na 30; zap. 513, 4812, 4813.
254. De Sroki Taras: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 16; zap. 6192, 6193.
255. De Łukowa Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4; zap. 5090.
256. De Cholowice al. de Nowosiółki Kokot Michał: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 24—12; zap. 6597, 6987.
257. De Paclaw Fedor: ręk. —, wierz. 1 r. na 2—24, dłuż. 1 r. na 5—32; zap. 3295, 3296, 4735.
258. De Paclaw Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 5—32; zap. 4735.
259. De Korczyzna Kalenik: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 25; zap. 5604.
260. De Korczyzna Hryczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 25; zap. 5604.
261. Kuszylnicki Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3—30, zap. 5477.
- 262.** De Kruszedlnica Tatiana: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 30; zap. 4715.
263. De Rolow Czobot Iwan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3; zap. 2780.
264. De Brahowce Franciszek: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 3; zap. 5169.
265. De Rozhurcze Jaczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 20; zap. 4555, 4556, 4557, 4558.
266. De Dobrzany Wanko: ręk. 1 r. na 20, wierz. —, dłuż. 3 r. na 60; zap. 2783, 2794, 5185, 6012, 6059.
267. Gronowski Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 18; zap. 4421.
268. De Krysowice Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na ?; zap. 6524.
- 269.** De Krysowice Barbara Oczyzna: ręk. —, wierz. 1 r. na ?; dłuż. 1 r. na 15; zap. 6524, 6976.
270. De Czaple Jan; ręk. —, wierz. 1 r. na 30, dłuż. 1 r. na 50; zap. 1183, 4620.
271. De Czeszki Pełka Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 2; zap. 6035.
272. De Czeszki Pełka Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 2; zap. 6035.
273. De Samicze Mokrosang Piotr: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 55; zap. 4445, 4566.
- 274.** De Siekiernice Jadwiga, żona Piotra?: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10; zap. 4696.
275. De Złoczkowicze Stanisław: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 2—24; zap. 5365.
276. De Zwiężczyca al. de Żurawiczki Rafaf: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 6; zap. 4242.
277. De Hylikowice al. de Zabierzów Klemens: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 399—29; zap. 1416.
278. De Malice Wilhelm: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 414—29; zap. 4151, 7268.
279. De Radewicze Waszko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 8; zap. 4693, 4694.
280. De Wołoszce Drobisz: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 0—45; zap. 2280.
281. Hryczko ? (szlachcic): ręk. —, wierz. 1 r. na 34, dłuż. 2 r. na 515—47; zap. 985, 7153, 7154, 7198.

282. Marusia ? (szlachcianka): ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 12; zap. 681, 682.

283. Szymon Pirch (szlachcie): ręk. 1 r. na 15; wierz. —, dłuż. 1 r. na 15; zap. 722.

284. De Czelatycy Mikołaj: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 41; zap. 4749.

285. De Krukienice Piotr: ręk. —, wierz. 1 r. na ?, dłuż. 1 r. na 100; zap. 3262, 6068.

286. De Radochoncze Jan: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 630; zap. 32, 686, 670, 675.

287. De Kopistno Hryczko: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 23—24; zap. 3693, 3696.

288—330. 43 osób (dłużników) nieznanymi z imienia lub nazwiska, występujących w 26 sprawach: ręk. —, wierz. —, dłuż. 43 r. na 1.699—32; zap. 107. 663, 666, 782, 818, 892, 1059, 1158, 1788, 2186, 3351, 2481, 2509, 2753, 2783, 2805, 3526, 3804, 3926, 4005, 4714, 5143, 6068, 7208, 7247, 7252, 7277.

Razem c): ręk. 96 r. na 3.383 grzyw. 29 gr., wierz. 137 r. na 5.504 grzyw. 20 gr., dłuż. 830 r. na 42.332 grzyw. 36 gr., razem osób 330.

d) Wyłącznie rękojemcy:

1. De Duńkowice Andrzej: ręk. 1 r. na 25; zap. 3886.

2. De Tustanowice Iwaszko: ręk. 1 r. na 2—24; zap. 6965.

3. De Kornelowice Hryczko: ręk. 1 r. na 2—24; zap. 469, 470, 528.

4. De Prałkowce Michał: ręk. 3 r. na 3; zap. 1889, 3547, 7277.

5. Słupowski Łukasz: ręk. 1 r. na 500; zap. 372.

6. Jamnicki Mateusz: ręk. 1 r. na 15; zap. 1183.

7. De Tuszatowice Filip al. Laczko: ręk. 1 r. na 20; zap. 475.

8. De Tuszatowice Ilko: ręk. 1 r. na 20; zap. 475.

9. De Siemigenow Hołubiej Iwan: ręk. 1 r. na 10; zap. 4555, 4556, 4557, 4558.

10, 11, 12. ? Senko, Jurko, Stanko 3 bracia (szlachc.): ręk. 6 r. na 6; zap. 1059.

13. Rafael ? (szlachcie): ręk. 1 r. na 250; zap. 7153, 7154.

14. Jaczko ? (szlachcie): ręk. 1 r. na 0—24; zap. 1785, 1876.

15, 16, 17, 18, 19, 20. 6 osób (rękojemców) nieznanymi z imienia lub nazwiska, występujących w 2 sprawach: ręk. 6 r. na 100; zap. 1177, 2203.

Razem d): ręk. 25 r. na 954 grzyw. 24 gr., razem osób 20.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: ręk. 103 r. na 4.569—32, wierz. 817 r. na 53.849—16, dłuż. 182 r. na 7.333—22, razem osób 362.

b) w równej mierze wierz. i dłużn.: ręk. 14 r. na 563—32, wierz. 86 r. na 4.892—35, dłuż. 88 r. na 5.181—34; razem osób 22.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. 96 r. na 3.383—29, wierz. 137 r. na 5.504—20, dłuż. 830 r. 42.332—36, razem osób 330.

d) wyłącznie rękojemcy: ręk. 25 r. na 954—24, wierz. —, dłuż. —, razem osób 20.

Szlachta bez urzędów: ręk. 238 r. na 9.471 grzyw. 21 gr., wierz. 1040 r. na 64.246 grzyw. 23 gr., dłuż. 1100 r. na 54.847 grzyw. 44 gr., razem osób 734.

VII. Wójtowie, sołtysi, tywuni, kniaziowie wsi na prawie wołoskiem.

a) przeważnie wierzyciele:

1, 2, 3. De Wyszatyce, trzy siostry Mikołaja i Ramołta, sołtysów z Wyszatyce: Beata, Elżbieta, Jadwiga: ręk. —, wierz. 3 perj. na 15, dłuż. —; zap. 1919.

4. De Swiebodna Paweł, sołtys w Tamanowicach: ręk. —, wierz. 1 r. na 10, zap. 3290.

5. De Śliwnica Jan, sołtys w Śliw. dawniej w Birczy: ręk. —, wierz. 1 r. na 12—24, dłuż. 1 r. na 3—24; zap. 4718, 5625, 6097.

6. De Zamiechów Jan, wójt: ręk. —, wierz. 1 r. na 1—18, dłuż. —; zap. 4007.

7. De Wisznia Panasz Zygmunt wójt: ręk. 1 r. na 93—21, wierz. 8 r. na 970, dłuż. —; zap. 5059, 5060, 5076, 5316, 5324, 5641, 6206, 6208, 6212.

8, 9, 10. De Wisznia Jan, Paweł, Anastazja, dzieci Michała Panasza i Katarzyny — wójtów z Wiszni: ręk. —, wierz. 6 r. na 80, perj. 8; zap. 6900.

11. De Jarosław al. de Kidałowice Mikołaj, wójt z Jarosławia: ręk. 2 r. na 25—45, wierz. 13 r. na 707—14, dłuż. 1 r. na 0—12, zap. 696, 698, 1135, 1137, 1429, 1457, 1520, 1821, 1826, 1827, 1833, 1846, 1847, 2359, 2360, 2363, 2569, 3495, 3804, 3835, 3837, 3838, 3850, — 967.

12. De Niklowice Wrona Stanisław, sołtys: ręk. —, wierz. 3 r. na 60; zap. 160, 221, 251, 810.

13, 14. De Niklowice Stanisław i Anna, dzieci Stanisława Wrony, sołtysa z Nikłow: ręk. —, wierz. 2 r. na 60, dłuż. —; zap. 2396.

15. De Solec al. de Chołowice Kokot Jan, wójt: ręk. —, wierz. 4 r. na 140—17, dłuż. 4 r. na 2—36; zap. 876, 1610, 3863. 6019, 2041, 2042, 2637, 2930, 5407.

16. De Malowa Stawiecki Paweł, sołtys: ręk. 1 r. na 127—42, wierz. 1 r. na 6, dłuż. —, zap. 899, 76, 77.

17. De Przemyśl Waszko, wójt przemyski: ręk. —, wierz. 4 r. na 82, dłuż. 1 r. na 20; zap. 222, 264, 1120, 1571.

18, 19. De Lubinie Marcisz, sołtys w Lub. wraz z żoną?: ręk. —, wierz. 2 r. na 43—33, ręk. —; zap. 1871.

20. De Kopistno Andrzej, wójt w Sanoczanach: ręk. —, wierz. 2 r. na 25, dłuż. —; zap. 4812, 4813, 5624.

21. De Skole Mikołaj, sołtys: ręk. —, wierz. 4 r. na 85—48, dłuż. 1 r. na 25; zap. 1039, 1124, 1127, 1141, 1176.

22. De Munina Falisław, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 50, dłuż. 2 r. na 29, zap. 3843, 3863, 6048.

23. De Rączyna Wola al. de Lipniki al. de Wieczne Marcisz, sołtys. ręk. —, wierz. 5 r. na 202, dłuż. 2 r. na 60—12; zap. 751, 1633, 1639, 1738, 3653, 3675, 3914, 3981, 4068.

24. De Rączyna Wola Paweł, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 30; dłuż. —; zap. 3675, 3914, 3981.

25. Elżbieta, wójtowa z Leżajska: ręk. —, wierz. 1 r. na 110, dłuż. —; zap. 4440.

26. De Kwiatkowce Piotr, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 6011.

27. De Borszowice „Siostrzeniec“ Mikołaj, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 37, dłuż. —, zap. 4850.

28. De Gedlarowa Siekany Jan, sołtys: ręk. 1 r. na 43, wierz. 3 r. na 60—24, dłuż. —, zap. 1426, 2371, 3192, 3458, 3488, 3494.

29. Elżbieta, wdowa po Janie Siekanym de Gedlarowa: ręk. —, wierz. 2 r. na 678—24, dłuż. —; zap. 4104, 4314, 4315, 4316.

30. De Gedlarowa Jan, syn Jana Siekanego — sołtys: ręk. —, wierz. 3 r. na 372—36, dłuż. —; zap. 4923, 5344, 5345, 5347, 5353.

31. De Gedlarowa Stanisław, syn Jana Siekanego, sołtys: ręk. —, wierz. 3 r. na 372—36, dłuż. —; zap. 4923, 5344, 5345, 5347, 5353.

32. De Wiśniowa Olej Jan, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 4943, 4944.

33. De Niżacice Jagienka, wójtowa z Kańczugi: ręk. —, wierz. 2 r. na 200, dłuż. 4417, 4419, 4420.

34. De Makowa Wołoszyn, kniaź wsi na prawie wołoskiem: ręk. 1 r. na 8, wierz. 3 r. na 26, dłuż. —; zap. 846, 877, 1358, 2848.

35. De Błazowa Andrzej, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 125, dłuż. —; zap. 4209.

36. De Tyczyn Nikiel, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 5; zap. 3481, 3818.

37. De Tyczyn Nikłowa Dorota, żona sołtysa: ręk. —, wierz. 1 r. na 5, dłuż. —; zap. 3481, 3818.

38. De Cyków (Czyków) Jan, sołtys: ręk. —, wierz. 3 r. na 19, dłuż. —; zap. 18, 534, 3782.

39. De Krasnopol Mikołaj, sołtys: ręk. —, wierz. 1 r. na 21, dłuż. —; zap. 3021.

40. De Szczepanowice Urban, wójt ze Żochowa: ręk. —, wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 2326.

Razem a): ręk. 6 r. na 298 grzyw. 12 gr., wierz. 90 r. na 4821 grzyw. 33 gr., dłuż. 13 r. na 170 grzyw. 36 gr., razem osób 40.

b) W równej mierze wierzyciele i dłużnicy.

Takich brak.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. De Wyszatyce Mikołaj, sołtys: ręk. —, wierz. —, dłuż. 4 r. na 157—24; zap. 1919, 2638, 2681, 2856.

2. De Wyszatyce Ramońd, sołtys: ręk. —, wierz. —, dłuż. 6 r. na 119—1; zap. 1919, 2541, 2884, 2886, 3532, 4422, 5177.

3. De Wyszatycze Andrzej, sołtys: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 60; zap. 5078.

4. De Balice Jan, wójt z Przemyśla: ręk. 1 r. na 35—47, wierz. 3 r. na 50, dłuż. 4 r. na 203—32; zap. 2143, 2672, 2983, 3572, 3605, 3936, 4014, 4281, 4814, 5023.

5, 6. De Biskowice Jan i Katarzyna, dzieci Hanczla sołtysa z Biskowic: ręk. —, wierz. 4 r. na 44, dłuż. 2 r. na 100; zap. 1007, 1956, 4069.

7, 8. De Bircza Stanisław i Mateusz, wójtowie z Birczy: ręk. —, wierz. 2 r. na 20, dłuż. 2 r. na 52; zap. 5635, 5636.

9. De Wisznia Panasz Mikołaj wójt: ręk. —, wierz. 3 r. na 27—38, dłuż. 2 razy na 41; zap. 43, 1509, 1547, 2893, 3352, 3394, 3713.

10. De Wisznia al. de Bortatyn Michał Panasz, wójt: ręk. —, wierz. 2 r. na 18, dłuż. 2 r. na 108; zap. 6022, 6023, 6509, 6900.

11. De Nowosiedlce al. de Cholowice Andrzej, sołtys: ręk. 1 r. na 16—44, wierz. —, dłuż. 4 r. na 14—14; zap. 2245, 2270, 2664, 3154, 1246.

12. De Kidałowice Helena, matka Mikołaja de Kidał. al. Jarosław, wójta jarosławsk.: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 1—8; zap. 1883.

13. De Tapin Morawa, wójt z Leżajska: ręk. 1 r. na 43, wierz. 1 r. na 44. dłuż. 3 r. na 110. zap. 160, 543, 544, 1426, 2192, 2293, 2840, 3458.

14. De Roźniatowice Olbracht, sołtys: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 10; zap. 1583.

15. De Brylińce Konrad, kniaź wsi na prawie wołoskiem: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 4; zap. 6598.

16. Matias tywun z Nehrebki: ręk. —, wierz. —, dłuż. 1 r. na 40—10: zap. 5761.

17. 18. Sołtysi ze Siennicy, (ilu?), przyjmuję, że dwóch: ręk. —, wierz. —, dłuż. 2 r. na 16—44; zap. 1246.

Razem c): ręk. 3 r. na 95 grzyw. 43 gr., wierz. 15 r. na 203 grzyw. 38 gr., dłuż. 36 r. na 1.037 grzyw. 37 gr., razem osób 18.

Zestawienie: —

a) przeważnie wierzyciele: ręk. 6 r. na 298—12, wierz. 90 r. na 4.821—33, dłuż. 13 r. na 170—36, razem osób 40.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. 3 r. na 95—43, wierz. 15 r. na 203—38, dłuż. 36 r. na 1.037—37, razem osób 18:

Wójtowie, sołtysi etc.: ręk. 9 r. na 394 grzyw. 7 gr., wierz. 105 r. na 5.025 grzyw. 21 gr., dłuż. 49 r. na 1.208 grzyw. 25 gr., razem osób 58.

Zestawienie grup osób liczonych w tablicy XI b. za szlachtę:

III. Książęta, kniaziowie: ręk. —, wierz. 5 r. na 2.115, dłuż. 3 r. na 120; razem osób 4.

IV. Moźnowładcy i dygnitarze: ręk. 29 r. na 6.713—37, wierz. 49 r. na 10.479—3, dłuż. 111 r. na 24.691—37; razem osób 28.

V. Szlachta-urzędnicy: ręk. 155 r. na 7.066—22, wierz. 268 r. na 15.066—28, dłuż. 291 r. na 14.783—19; razem osób 77.

VI. Szlachta bez urzędów: ręk. 238 r. na 9.471—21, wierz. 1040 r. na 64.246—23, dłuż. 1100 na 54.847—44; razem osób 734.

VII. Wójtowie, sołtysi etc.: ręk. 9 r. na 394—7, wierz. 105 r. na 5.025—24, dłuż. 49 r. na 1.208—25; razem osób 58.

Razem: ręk. 431 r. na 23.645 grzyw. 39 gr., wierz. 1467 r. na 96.932 grzyw. 29 gr., dłuż. 1557 r. na 100.068 grzyw. 42 gr., razem osób 903.

VIII. Duchowni katolicy.

a) Przeważnie wierzyciele.

1. De Humniska Jan, dziekan przemyski: wierz. 1 r. na 52, dłuż. 1 r. na 20; zap. 5635, 5636.

2. Jan kapelan?: wierz. 2 r. na 14, dłuż. —; zap. 967.

3. Biskup krakowski?: wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 967.

4. Arcybiskup lwowski?: wierz. 1 r. na 8, dłuż. —; zap. 967.

5. Pleban jarosławski?: wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 967.

6, 7, 8, 9, 10, 11. Kanonicy przemyscy, liczę za sześciu: wierz. 12 r. na 90, dłuż. —; zap. 967.

Razem a): wierz. 18 r. na 234 grzyw., dłuż. 1 r. na 20 grzyw.; osób razem 11.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Mikołaj, kanonik: wierz. —, dłuż. 4 r. na 156—18; zap. 4444, 4448, 4648, 5057, 5156, 5157.

2. De Orzeg Franciszek, dziekan przemys., proboszcz św. Florjana „Extra muros“ w Krakowie, dziekan lwowski, kanonik przemys.: wierz. 3 r. na 231—24, dłuż. 6 r. na 525; zap. 54, 194, 487, 486, 662, 664, 686, 687, 1173, 2858, 3109, 4068, 7225.

3. Piotr, kanonik przemyski: wierz. —, dłuż. 1 r. na 15—47; zap. 628.

4. Piotr: biskup przemyski: wierz. —, dłuż. 2 r. na 125; zap. 2680, 3824.

Razem c): wierz. 3 r. na 231 grzyw. 24 gr., dłuż. 13 r. na 822 grzyw. 17 gr,

d) Wyłącznie rękojemcy.

1. Mikołaj, biskup przemyski: 1 r. na 300 grzyw.; zcp. 2781.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: ręk. —, wierz. 18 r. na 234, dłuż. 1 r. na 20; osób razem 11.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. —, wierz. 3 r. na 321—24, dłuż. 13 r. na 822—17; osób razem 4.

d) wyłącznie rękojemcy: ręk. 1 r. na 300, wierz. —, dłuż. —, osoba 1-

Razem duchowni katolicy: 1 r. na 300 grzyw., wierz. 21 r. na 465 grzyw. 24 gr., dłuż. 14 r. na 842 grzyw. 17 gr.; osób razem 16.

IX. Duchowni obrządku wschodniego.

a) Przeważnie wierzyciele.

1. De Lantownia Taras, pop.: ręk. 1 r. na 40, wierz. 5 r. na 197, dłuż. —; zap. 1177, 2636, 3582, 3936, 4003, 4038.

2. Radko pop. z Wielinic: ręk. —, wierz. 1 r. na 33—16, dłuż. —; zap. 1532.

3. Pop z Wnikowie: ręk. —, wierz. 1 r. na 2, dłuż. —; zap. 1950.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Anastazy, władyka przemyski: dłuż. 1 r. na 3; zap. 1121.

2. De Chodnowice Chodor, pop.: dłuż. 1 r. na 5; zap. 1553.

3. Iwan, władyka przemyski: dłuż. 1 r. na 50; zap. 7123.

Razem a) przeważnie wierzyciele: ręk. 1 r. na 40, wierz. 7 r. na 232—16, dłuż. —; razem osób 3.

Razem c) przeważnie dłużnicy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 3 r. na 58; razem osób 3.

Duchowieństwo obrz. wschodniego: ręk. 1 r. na 40 grzyw., wierz. 7 r. na 232 grzyw. 16 gr., dłuż. 3 r. na 58 grzyw., razem osób 6.

X. Mieszczanie.

a) Przeważnie wierzyciele

1—7. Rajcy przemyscy (liczę ich 7): wierz. 14 r. na 120, dłuż. —; zap. 1648, 2814.

8. Fienna, żona Filipa z Przem.: wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 4451.
9. Jaśko z Przemyśla: wierz. 1 r. na 60, dłuż. —; zap. 268, 437, 685, 1199 1248, 1473, 1672.
10. Michał Szindlar z Przem.: wierz. 1 r. na 0—42, dłuż. —; zap. 5154.
11. Michał Kordys z Przem.: wierz. 2 r. na 199—9; dłuż. 1 r. na 47—46; zap. 1972, 2038, 2144, 2145, 2436.
12. Piotr, rajca przemyski: wierz. 1 r. na 4, dłuż. —; zap. 1781.
13. Steczko, mieszcz. z Przem.: wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 2070.
14. Szymon i Ihnat bracia i ich synowiec Senko, mieszczanie: wierz. 3 r. na 5, dłuż. —; zap. 2865.
15. De Bóbrka Anna, żona mieszczanina Mikołaja z Kańczugi: wierz. 3 r. na 62; zap. 2101, 2373, 2386, 2351, 2346.
16. Kłoz Wierzynek, mieszcz. z Krakowa: wierz. 3 r. na 1.436, dłuż. —; zap. 967, 1861, 2127.
17. Piotr Ormieńczyk (nazwisko!), mieszcz. z Przemyśla: wierz. 3 r. na 75—17, dłuż. —; zap. 61, 3074, 3110, 3111, 3356, 3548.
18. Min Diak, mieszcz. z Drohobycza: wierz. 1 r. na 50, dłuż. 1 r. na 10; zap. 4512, 5611.
19. Miarka Felsztyński Mikołaj z Drohobycza: wierz. 4 r. na 31—37, dłuż. 1 r. na 0—25; zap. 6691, 6696, 6959, 6965, 6977, 6978, 6979.
20. Byczek Stanisław z Morawska: wierz. 1 r. na 5—24, dłuż. 1 r. na 0—25; zap. 6696, 7107, 7125.
21. Mikołaj, młynarczyk z Byczkowicz: wierz. 1 r. na 20, dłuż. —, zap. 5191.
22. Jan Bancewski z Sandomierza: wierz. 1 r. na 63—16, dłuż. —; zap. 4634.
23. Jakób, cyrulik z Przeworska: wierz. 3 r. na 34, dłuż. —; zap. 4959, 4977, 5323, 5391.
24. Mikołaj, cyrulik z Przeworska: wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 1566.
25. Paweł, mieszcz. z Łańcuta: wierz. 3 r. na 142, dłuż. —; zap. 4990, 5003, 5313.
26. Brańczuch Mikołaj ze Lwowa: wierz. 1 r. na 100, dłuż. —; zap. 5637, 6076.
27. Baran Stanisław z Przeworska: wierz. 1 r. na ?, dłuż. —; zap. 2352.
28. Hanczl z Mościsk: wierz. 1 r. na 15—24, dłuż. —; zap. 1711.
29. Piotr Ormianin: wierz. 1 r. na 9, dłuż. —; zap. 2011.
30. Omslan, mieszcz. (skąd?): wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 3696.
31. Balko, mieszcz. (skąd?): wierz. 1 r. na 15, dłuż. —; zap. 3696.
32. Janiszowa Katarzyna z Przemyśla, mieszcza: wierz. 1 r. na 17, dłuż. —; zap. 579.
33. Groff, mieszcz. z Przeworska: wierz. 1 r. na 5, dłuż. —; zap. 925.
34. Mikołaj, mieszcz. z Przeworska: ręk. 1 r. na 5, wierz. 2 r. na 13—40, dłuż. —; zap. 925, 963, 2084.
35. Baltazar, mieszcz. z Jarosławia: wierz. 1 r. na 129—10, dłuż. —; AGZ. VIII—64.
36. Katarzyna, żona Praski mieszcz. z Przeworska: wierz. 1 r. na 6—36 dłuż. —; zap. 4088.
37. Link Franczek, mieszcz. z Ropczyc: wierz. 3 r. na 648—35, dłuż. —; zap. 933, 1413, 1417.
38. Filip z Ropczyc: 1 r. na 546—4, dłuż. —; zap. 4325.
39. Szadurka Jan: wierz. 1 r. na 4—24, dłuż. —; zap. 698.
40. Kolibaba Piotr z Przeworska: wierz. 1 r. na 2, dłuż. —; zap. 4079, 4109.

41. Jan Balczar z Krukienic: wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 1957, 2188.
 - 42, 43. Ihnat i Trusz, mieszcz. z Przemyśla: ręk. 2 r. na 6, wierz. 2 r. na 6, dłuż. —; zap. 681, 682.
 44. Walentyn z Jarosławia: wierz. 1 r. na 22, dłuż. —; zap. 774.
 45. Piotr, karczmarz z Przeworska: wierz. 1 r. na 0—24, dłuż. —; zap. 745.
 46. Piotr, kupiec z Przeworska: wierz. 1 r. na 0—14, dłuż. —; zap. 1816.
 47. Brzytewka (z Jarosławia?): wierz. 2 r. na 66, dłuż. —; zap. 967.
 48. Kielcz (z Jarosławia?): wierz. 2 r. na 87—24, dłuż. —; zap. 967.
 49. Dobko (z Jarosławia?): wierz. 1 r. na 10, dłuż. —; zap. 967.
 50. Ślemuder (z Jarosławia?): wierz. 3 r. na 15, dłuż. —; zap. 967.
 51. Synowiec Gerlacha?: wierz. 1 r. na 2—24, dłuż. —; zap. 967.
 52. Świdniczar (z Jarosławia?): wierz. 3 r. na 9, dłuż. —; zap. 967.
 53. Burnejserowa (z Jarosławia?): wierz. 2 r. na 16—29, dłuż. —; zap. 967.
 54. Hoszówna (z Jarosławia): wierz. 2 r. na 3, dłuż. —; zap. 967.
 55. Krystyn ? : wierz. 1 r. na 40, dłuż. —; zap. 967.
 56. Chranst ? : wierz. 1 r. na 20, dłuż. —; zap. 967.
 57. Grodzki ? : wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 967.
 58. Jordan ? : wierz. 1 r. na 2—24, dłuż. —; zap. 967.
 59. Mandalicz ? : wierz. 2 r. na 19, dłuż. —; zap. 967.
 60. Browarnikowi w Jarosławiu: wierz. 1 r. na 3, dłuż. —; zap. 967.
 61. Franciszek Lwik ? : wierz. 1 r. na 300, dłuż. —; zap. 967.
 - 62, 63. Dwoje dzieci Królewskiego?: wierz. 2 r. na 20, dłuż. —; zap. 967.
 64. Paweł, aptekarz w Krakowie: wierz. 1 r. na 6, dłuż. —; zap. 967.
 65. Szuler we Lwowie: wierz. 1 r. na 8—36, dłuż. —; zap. 967.
 66. Manczykalówna ? : wierz. 1 r. na 41—24, dłuż. —; zap. 967.
- Razem a): ręk. 3 r. na 11 grzyw., wierz. 100 r. na 4.573 grzyw. 37 gr., dłuż. 4 r. na 58 grzyw. 47 gr.; razem osób 66.

b) W równej mierze wierzyciele i dłużnicy.

1. Jun Jan z Mościsk i Lwowa: ręk. —, wierz. 3 r. na 149—28, dłuż. 1 r. na 147; zap. 266, 349, 2240, 3791.

c) Wyłącznie dłużnicy.

1. Konrad, mieszcz. z Przemyśla: dłuż. 1 r. na 10; zap. 3260.
 2. Hainka, matka Konrada: dłuż. 1 r. na 10; zap. 3260.
 3. Mikołaj, młynarz z Przemys.: dłuż. 5 r. na 214; zap. 5125, 5170, 5171, 5191, 5283, 5465, 5471, 5478, 6325, 6666, 6952.
 4. Waszko, mieszcz.: dłuż. 1 r. na 0—12; zap. 927.
 5. Talak Ormianin: dłuż. 1 r. na 70; zap. 1762.
 6. Florjan, mieszcz. z Przeworska: dłuż. 3 r. na 333; zap. 2237, 3011, 3475.
 7. Janusz, mieszcz.: dłuż. 1 r. na 15; zap. 722.
 8. Mikołaj, mieszcz. z Kańczugi: dłuż. 1 r. na 30; zap. 3314.
 9. Młynarz (!) z Przeworska: dłuż. 2 r. na 7—40; zap. 2084, 3054, 3062.
- Razem c): dłuż. 16 r. na 690 grzyw. 4 gr.; razem osób 9.

d) Wyłącznie rękojemcy.

- 1, 2, 3, 4. Piotr Róg, Wanch Jakiel, Jan, rzeźnik, Mikołaj Malowany, mieszczanie przemyscy: ręk. 4 r. na 20, wierz. —, dłuż. —; zap. 5191.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: ręk. 3 r. na 11, wierz. 100 r. na 4.573—37, dłuż. 4 r. na 58—48; razem osób 66.

b) w równej mierze wierzyciele i dłużnicy: ręk. —, wierz. 3 r. na 149—28, dłuż. 1 r. na 147; razem osób 1.

c) przeważnie dłużnicy: ręk. —, wierz. —, dłuż. 16 r. na 690—4 razem osób 9.

d) wyłącznie rękojemcy: ręk. 4 r. na 20, wierz. —, dłuż. —; razem osób 4.

Mieszczanie: ręk. 7 r. na 31 grzyw., wierz. 103 r. na 4.723 grzyw. 17 gr., dłuż. 21 r. na 896 grzyw. 4 gr., razem osób 80.

XI. Kmiecie.*a) Przeważnie wierzyciele.*

1. Mateusz z Domahościsk: wierz. 1 r. na 10; zap. 3714.
2. Lycz, koniuch królewski z Bratycz: wierz. 1 r. na 12; zap. 5177.
3. Pietrzyk, służący Jana z Korytnicy: wierz. 1 r. na 21; zap. 6131.
4. Mikołaj, służący Jana z Drohojowa: wierz. 1 r. na 3; zap. 2515.
5. Masz, kmieć z Morawska: wierz. 1 r. na 2—24; zap. 5365.
6. Piotr Lang z Pikulic: wierz. 1 r. na 2—4; zap. 5880.
7. Nikiel z Pikulic: wierz. 1 r. 2—4; zap. 5880.
8. Dorota z Pikulic: wierz. 1 r. na 2—4; zap. 5880.
9. Pestenka z ?: wierz. 1 r. na 1; zap. 1005.
10. Chodko z Zarzecza: wierz. 2 r. na 9; zap. 3054, 3062.
11. Ojciec kmiecia Iwana z Wieckowic: wierz. 1 r. na 10; zap. 1835, 2088, 2096, 2338.
12. Korczyk z Pawłosiowa: wierz. 1 r. na 13; zap. 3826.
13. Jakusz?: wierz. 1 r. na 1—36; zap. 1128.
- 14, 15, 16. Święcz, Piotr i Filip, kmiecie z ?: wierz. 3 r. na 120, zap. 1111.
17. Truszon, sługa sędziego: wierz. 1 r. na 2—36; zap. 326.
18. Jakób, organista z Dobrzechowa: wierz. 1 r. na 40; zap. 5125, 5170, 5171.
19. nienazwany: wierz. 1 r. na 5—12; zap. 6240.
- Razem a): wierz. 20 r. na 257 grzyw. 24 gr.; razem osób 19.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Daniło z Lutowni: dłuż. 1 r. na 14—27; zap. 6164.
- 2, 3. Kmiecie Korytko i Wojtek: dłuż. 2 r. na 10; zap. 1835, 2088, 2096, 2388.
4. Iwan Nowak z Rubierzowic: dłuż.: 1 r. na 6—12; zap. 5880.
5. Fiedecz z Nehrebki: dłuż. 1 r. na 50—10; zap. 5760.
6. Zan Koniuch z Nehrebki: dłuż. 1 r. na 0—4; zap. 6641.
7. Iwan Klissowanta: dłuż. 1 r. na 2—36; zap. 6240.
8. Fedor z Wielinicz: dłuż. 1 r. na 2—36; zap. 6240.
9. Paszko Issajowicz: dłuż. 1 r. na 2—24; zap. 6965.
- 10—64. Nieokreślona ilość kmieci, występujących w 13 sprawach zbiorowo. (tylko w jednej sprawie podana ilość kmieci na 12-tu, — w reszcie spraw powiedziano w zapisach ogólnie „kmiecie“); ilość ich przyjmuję na 55 kmieci: dłuż. 55 r. na 177—36; zap. 31, 2669, 2696, 2718, 2847, 2848, 3556, 3560, 3602, 6239, 6318, 6616, 6645.

Razem c) dłuż. 64 r. na 266 grzyw. 41 gr.

d) Wyłącznie rękojemcy.

1, 2. Kuryło i Roszko, dwaj flisacy (navigatores): ręk. 2 r. na 16; zap. 152, 153, 154, 157, 679, 680.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: 20 r. na 257—24; razem osób 19.

c) przeważnie dłużnicy: 64 r. na 266—41; razem osób 64.

d) wyłącznie rękojemcy: 2 r. na 16; razem osób 2.

Kmiecie: ręk. 2 r. na 16 grzyw., wierz. 20 r. na 257 grzyw. 24 gr., dłuż. 64 r. na 266 grzyw. 41 gr., razem osób 85.

XII. Żydzi.*a) Przeważnie wierzyciele.*

1, 2. Dawid i Szymon, 2 żydzi: wierz. 2 r. na 3; zap. 2217.

3. Izaak, pasierb Alchmonei: wierz. 1 r. na 5; zap. 1961.

4. Alchmonea, macocha Izaaka: wierz. 1 r. na 5; zap. 1961.

5. Muncha, wdowa po Alchimiuszu: wierz. 2 r. na 151—12; zap. 1762.

6. Jordan, celnik z Jarosławia: wierz. 1 r. na 34; zap. 5366.

7. Ryfka z Jarosławia: wierz. 2 r. na 3; zap. 967.

Razem a): wierz. 9 r. na 201 grzyw. 12 gr.; razem osób 7.

c) Przeważnie dłużnicy.

1. Szymon ? : dłuż. 1 r. na 78; zap. 7063.

2. Dawid, celnik z Przemyśla: dłuż. 2 r. na 72; zap. 2819, 3789.

Razem c): dłuż. 3 r. na 150 grzyw.; razem osób 2.

d) Wyłącznie rękojemcy.

1, 2, 3. Trzej żydzi: Moszej, Lazar, Zalman: 3 r. na 78; zap. 7063.

Zestawienie:

a) przeważnie wierzyciele: 9 r. na 201—12; razem osób 7.

c) przeważnie dłużnicy: 3 r. na 150; razem osób 2.

d) wyłącznie rękojemcy: 3 r. na 78; razem osób 3.

Żydzi: ręk. 3 r. na 78 grzyw. wierz. 9 r. na 201 grzyw. 12 gr., dłuż. 3 r. na 150 grzyw., razem osób 12.

Zestawienie ogólne wszystkich grup.

I. Skarb królewski: ręk. —, wierz. 2 r. na 105; dłuż. 4 r. na 570; razem osób 1.

II. Sądy ziemi przemys.: ręk. —, wierz. 10 r. na 16—28, dłuż. —, razem osób 3.

III, IV, V, VI, VII. Szlachta: ręk. 431 r. na 23.645—38, wierz. 1467 r. na 96.932—29, dłuż. 1557 r. na 100.068—42, razem osób 903.

VIII. Duchowni katolicy: ręk. 1 r. na 300, wierz. 21 r. 465—24, dłuż. 14 r. na 842—17, razem osób 16.

IX. Duchowni obrz. wschod.: ręk. 1 r. na 40, wierz. 7 r. na 232—16, dłuż. 3 r. na 58, razem osób 6.

X. Mieszczanie: ręk. 7 r. na 31, wierz. 103 r. na 4.723—17, dłuż. 21 r. na 896—4, razem osób 80.

XI. Kmiecie: ręk. 2 r. na 16, wierz. 20 r. na 257—24, dłuż. 64 r. na 266—41, razem osób 85.

XII. Żydzi: ręk. 3 r. na 78, wierz. 9 r. na 201—12, dłuż. 3 r. na 150, razem osób 12.

Razem: ręk. 445 r. na 24.110 grzyw. 39 gr., wierz. 1639 r. na 102.934 grzyw. 6 gr., dłuż. 1666 r. na 102.852 grzyw. 8 gr., razem osób 1106.

Niniejsze zestawienie wykazuje różnice w porównaniu z zestawieniami w rozdziale III, a to pod względem ilości rękojemców: tu o 6 mniej niż w tablicy XI, i pod względem sum pieniężnych we wszystkich trzech pozycjach w porównaniu z tablicą X. Różnice te wynikły z błędnego prawdopodobnie obliczania tablicy XI, oraz z zupełnie możliwych — przy tej ilości materiału, faktów i szczegółowych pozycji liczbowych — pomyłek. Mam jednak przekonanie, że pomyłki te nie wpływają na całość dotychczasowych obliczeń. Liczba bowiem rękojemców jest o 1,1% mniejsza od znajdującej się w tabl. XI. Suma pieniężna rękojemstw tu wykazana jest mniejsza od wykazanej w tablicy X o 3 grz. 31 gr. co stanowi mniej niż 0,02%, suma pieniężna wierzytelności jest większa o 36 grz. 37 gr., co stanowi mniej niż 0,04%, suma pieniężna długów jest mniejsza o 44 grz. 8 gr., co stanowi mniej niż 0,05% sumy wykazanej w tablicy X. Tak małe stosunkowo ilości nie mogą naruszyć dotychczas rozwiniętego opisu stosunków i na jego podstawie opartych wniosków; ponieważ poszukiwanie błędu zajęłoby więcej czasu i trudu, niż niniejsze zestawienie, pozostawiamy zatem je bez zmiany.

Spis osób uzyskuje uzupełnienie w poniższem zestawieniu¹ procentowego udziału osób pojedynczych grup w ruchu kredytowym (rubryka, „ilość osób działających“), oraz procentowego stosunku osób pojedynczych grup, występujących jako rękojemcy, wierzyciele i dłużnicy pod względem ilości wypadków wystąpień i pod względem sum pieniężnych, puszczanych w obrót przez rzeczzone osoby. Rubryki ilości wystąpień osób w charakterze rękojemców, wierzycieli lub dłużników są rozszerzonym powtórzeniem tablicy XI w jej sumach ogólnych; nowością w stosunku do XI tablicy jest tu zestawienie ilości osób uczestniczących w obrotach kredytowych, oraz rubryki sum pieniężnych.

¹ W tem i innych zestawieniach, odnoszących się do grup i osób, nie brano pod uwagę przy sumach pieniężnych denarów, zaś kwoty mniejsze, niż 12 groszy opuszczano, kwoty od 12 do 36 groszy zaokrąglano do $\frac{1}{2}$ grzywny, większe niż 36 groszy zaokrąglano do jednej grzywny.

TABLICA XXV.

Procentowy udział grup społecznych w ruchu kredytowym.

Grupy osób	Ilość osób działających	Występujących jako rękojemcy		Występujących jako wierzyciele		Występujących jako dłużnicy	
		w ilości wypadków	na sumę	w ilości wypadków	na sumę	w ilości wypadków	na sumę
	‰	‰	‰	‰	‰	‰	‰
I. Skarb królewski	0,09	—	—	0,1	0,1	0,2	0,5
II. Sądy ziemi przemyskiej . .	0,27	—	—	0,6	0,0	—	—
III. Książęta — kniaziowie . .	0,36	—	—	0,3	2,0	0,2	0,1
IV. Moźnowładcy i dygnitarze .	2,62	6,6	27,9	3,0	10,2	6,8	24,7
V. Szlachta urzędnicy	7,05	34,8	29,4	16,4	14,6	17,6	18,0
VI. „ bez urzędów	66,38	53,4	39,3	63,4	62,5	66,0	53,3
VII. Wójtowie — sołtysi etc.	5,24	2,0	1,6	6,4	4,9	2,9	1,2
Razem cała szlachta (III—VII)	81,65	97,0	98,2	89,6	94,2	93,5	97,3
VIII. Duchowni katolicy	1,44	0,2	1,2	1,3	0,4	0,9	0,8
IX. Duchowni obrz. wschod. . .	0,54	0,2	0,2	0,4	0,2	0,2	0,1
X. Mieszczanie	7,24	1,6	0,1	6,4	4,6	1,3	0,9
XI. Kmiecie	7,69	0,5	0,0	1,2	0,3	3,7	0,2
XII. Żydzi	1,08	0,7	0,3	0,5	0,2	0,2	0,2
Razem	100	100	100	100	100	100	100

Statystyki osób w charakterze rękojemców, wierzycieli i dłużników, omówionej na str. 100—5 powtarzać nie będziemy; w świetle podanego tu spisu i zestawienia sumarycznego i procentowego pozostaje ona niezmieniona, gdy chodzi o ilość wystąpień jednostek jako kontrahentów, a nie o sumy pieniężne, oraz gdy chodzi o całą szlachtę, nie rozdzieloną na grupy. Tu nastąpi tylko rozwinięcie szczegółów co do grup szlachty, oraz ujęcie sprawy ze stanowiska pożyczanych sum pieniężnych.

Indywidualny udział poszczególnych jednostek w ruchu jest ujęty w samym spisie, bardzo niewiele więcej możnaby o pojedynczych indywiduach dodać; pozostaje tylko omówienie grup i ich części.

Skarb królewski był przeważnie dłużnikiem szlachty skutkiem nielicznych zresztą zastawów królewskich, o których wspomniano w V rozdziale, wierzycielem pieniężnym był w jednym tylko wy-

padku; druga wierzytelność powstała z wypożyczenia przez szlachcica kuszy z pociskiem z „camera regalis“, więc przypuszczalnie z arsenału, zaś wartość przedmiotów wypożyczonych oszacowaliśmy na 5 grzywien¹. Trzy sądy ziemi przemyskiej, kredytując należne im kary, zaznacza ją się drobnym tylko ułamkiem procentu w rubryce wierzycieli.

Wobec charakteru źródła występuje szlachta najwybitniej, a stanowiąc 81% ogółu osób, wykazuje tak w ilości wystąpień, jak i w sumach pieniężnych większy udział procentowy w ruchu, niż osoby innych stanów. Wśród szlachty pojętej w najszerszych ramach od książąt i kniaziów aż do sołtysów włącznie, istnieje wielkie zróżnicowanie między grupami.

Grupa złożona z 4 książąt względnie kniaziów zaznacza się bardzo słabo i gdyby nie wierzytelność ks. Wacława Opolskiego, należna mu od Jana Pileckiego w kwocie 2000 grzywien, — wierzytelności i długi byłyby w tej grupie zrównoważone. Mieszkający w ziemi przemyskiej ks. Iwan Nieświeski z Przedzielnicy i tu ze szlachcianką ożeniony, choć najruchliwszy z kniaziów, w bardzo nieznacznym stopniu korzystał z kredytu; inni występują po 1 razie, udzielając względnie biorąc sumy cokolwiek wyższe od przeciętnej ogółu obrotu, wyjąwszy księcia Opolskiego.

Możnowładcy i dygnitarze koronni wykazują większą ruchliwość, niż możnaby się spodziewać po ilości osób i największą w całokształcie stosunków (2,6% ilości ogółu osób w stosunku do znacznie niekiedy większych liczb procentowych innych rubryk ostatniego zestawienia). Szczególnie wyróżniają się jako rękojemcy i dłużnicy, reprezentując wysokie tu sumy (przeciętnie na jedną osobę przypada 232 grzyw. poręczonych, 361 grzyw. wierzytelności a aż 875 grzyw. długów). Najwyraźniej możnowładcy poszukują kredytu i to w tak znaczny sposób, jak żadna inna grupa, albowiem suma ich długów równa się 243% przypadających im wierzytelności. Wśród możnowładców-rękojemców wyróżnia się kasztelan przemyski Dobiesław Odrowąż Sprowski z Żurawicy (w źródle stale zwanej Żyrawicą). Koniecpolscy (Przedbor i Mikołaj), Małgorzata z Rzeszowskich alias Staromiejskich żona Mościca z Wielkiego Koźmina (w wojew. Kaliskiem) i Zaklika Tarło ze Szczekarzewicz wyróżniają się jako wierzyciele. Natomiast rodzina Odrowążów (z wyjątkiem dwóch osób, mało wyróżniających się w ruchu kred.), cała rodzina Jaro-

¹ W braku jakichkolwiek podstaw oszacowaliśmy bez żadnych ściślejszych danych.

sławskich i Jan Pilecki figurują jako wybitni dłużnicy. Dwie osoby wykazują względnie zrównoważony swój bilans kredytowy: Mikołaj Stadnicki i Michał Buczacki. Z powyższego, oraz z danych źródłowych, odnoszących się do osób tej grupy można wnioskować właśnie, że krąg interesów gospodarczych rzeczonych osób był znacznie szerszy, a udział ich w ruchu kredytowym zaznaczył się także poza ziemią przemyską (Buczaczcy, Koniecpolscy, Odrowążowie, Jarosławscy, Pilecki). Wysokość sum poręczonych i sum dłużnych, a także i wierzytelności, choć w mniejszym już stopniu, mogą być świadectwem siły pieniężnej i wielkości dochodów tych osób, uzyskiwanych z rozległych dóbr; boć np. Jarosławscy wykazujący razem 10.437 grzyw. długów przy 653 grzywnach wierzytelności, albo Jan Pilecki, mający 6269 grz. długu przy 240 grz. wierzytelności, musieli mieć odpowiednie dochody ze swych dóbr, by długi spłacać oraz dawać należne ich wierzycielom dochody za pożyczanie kapitału. W każdym razie przytoczone liczby świadczą o rozmachu i intensywności działań gospodarczych rzeczonych osób. Wreszcie fakt, że możnowładcy znajdowali kredyt oraz dawali poręczenia na znaczne sumy, przemawia za tem, iż posiadali wielkie zaufanie w kręgu swych kontrahentów. — Porównując tę grupę z innemi zauważyć należy, że jej zapotrzebowanie pieniędzy na kredyt pokryte było (w ogólnym bilansie kredytowym ziemi przemyskiej) przez szlachtę bez urzędów, wójtów-sołtysów i mieszczan.

Szlachta piastująca urzędy ziemskie i królewskie terytorjalne, a nie pochodząca z możnych, wybitnych rodów, zaznacza się, jeśli chodzi o swą ruchliwość (stosunek liczb procentowych osób do liczb procentowych wystąpień i sum pieniężnych) równie silnie jak możni (7,0% ilości osób wobec znacznie wyższego procentowego udziału w transakcjach od 14,6% do 34,8%), jakkolwiek w sumach pieniężnych nie dorównuje magnatom w żadnym razie; (na 1 osobę tej grupy przypada przeciętnie 90,6 grzyw. poręczonych, 193 grzyw. wierzytelności i 237 grzyw. długów). Choć w znacznie mniejszych rozmiarach niż u możnych, przejawiają się tu te same tendencje: udzielanie poręczeń i zaciąganie długów; suma długów jednak tylko nieznacznie przewyższa sumę wierzytelności tej grupy. Zaznacza się wśród szlachty-urzędników większa stosunkowo ilość osób, których wierzytelności przewyższają długi (prawie połowa). — Nie można jednak twierdzić, by piastowanie urzędu, a więc dochody z niego, wpływało na wyróżnienie się danej osoby, jako wierzyciela na wielką skalę. Na przykład wśród osób, w zakres urzędowania których wchodziło sądownictwo (sędziowie,

podśędkowie, pisarze, starostowie, burgrabiowie, podkomorzowie, komornicy i woźni), mogące dawać znaczniejsze dochody, znajdujemy 23 osób, będących „przeważnie wierzycielami“, a 15 takichże osób, będących „przeważnie dłużnikami“; sumy wierzytelności pierwszych wynoszą 6346 grzyw., sumy wierzytelności drugich wynoszą 1074 grzyw.; sumy długów pierwszych wynoszą 1407 grzyw., sumy długów drugich wynoszą 4349 grzyw.; wliczając dalej sędowników, których wierzytelności prawie równoważą się z długami uzyskujemy, że urzędnicy związani z sądownictwem wykazują 7636 grzyw. wierzytelności, a 6065 grzyw. długów. Przewyżka wierzytelności, przełączona na 1 osobę-sędownika (39 grzywien) bynajmniej nie uprawnia do twierdzenia, że urzędy związane z sądownictwem dawały urzędnikowi możność stać się dostarczycielem kredytu dla innych w większych rozmiarach. Tem bardziej stosuje się to zaprzeczenie do całej grupy szlachty-urzędników, gdyż wykazuje ona nadwyżkę długów. — Z pojedynczych osób wyróżniają się tu jako przeważnie wierzyciele Henryk, Bieniesz i Adam z Orzeka, Piotr Grochowski, Mikołaj i Herburt Felsztyńscy, Paweł, Jan i Mikołaj Gołąbkowie, Marcisz z Morawska; — jako przeważnie dłużnicy Piotr Wapowski, Piotr Próchnicki, Jan i Mikołaj Mzurowscy, Fryderyk Jacimirski i Jaczko Bibelski.

Masa szlachty bez urzędów w ilości 734 osób posiada w całości swej inne cechy; jakkolwiek niektóre pojedyncze jednostki wykazują wielką ruchliwość, ogół tej cechy nie przejawia, procent bowiem osób, biorących udział w ruchu kredytowym (66,4%), jest większy niż procentowy ich udział w transakcjach (od 39,3% do 66%). Sumy pieniężne, zaangażowane przez jednostkę, wynoszą przeciętnie 13 grzywien poręczonych, 87¹/₂ grzyw. wierzytelności, 75 grzyw. długów. Przewyżka wierzytelności nad długami, wynosząca w masie 10.000 grzywien prawie, dodatnio świadczyć może o zapobiegliwości szlachty, tak, że ta grupa stała się właścicielką wolnego kapitału, dostarczonego przeważnie magnatom i szlachcie-urzędnikom. Wyróżnia się tu szereg osób swym wybitnym udziałem w ruchu tak jako wierzyciele, jak i jako dłużnicy; wymienianie tu nazwisk zbyt wiele zajęłoby miejsca, — spis osób uwydatnia je wystarczająco; spotykamy oczywiście nazwiska członków rodzin, mających wśród swoich krewnych ludzi na urzędach. Osób wyróżniających się swoją ruchliwością¹ znajdujemy jako wierzycieli 15, na sumę wierzytelności 14.701 grzywien, jako dłużników 18 na sumę

¹ Za takie liczyliśmy osoby mające najmniej 10 wierzytelności lub 10 długów.

długów 16.271 grzywien; więc nie ci, najwięcej ze swej grupy przyczyniający się do ruchu w kredycie, dostarczyli owego wolnego kapitału innym, owszem sami go poszukiwali (nadwyżka długów nad wierzytelnościami); uważamy ich za zamożnych wogóle, na równi z przeważną częścią szlachty-urzędników. Z dotychczasowych więc rezultatów obliczeń dochodzimy do wniosku, że sfery szlacheckie bardziej zamożne częściej i na większe sumy się zadłużały, niż szlachta przypuszczalnie mniej zamożna, która jednak była w stanie zaspakajać kredytowy popyt sfer zamożniejszych i bardzo bogatych (magnatów). Osób wśród „przeważnie wierzycieli“ będących właścicielami wierzytelności, wynoszących 100 lub mniej niż 100 grzywien, a nie będących równocześnie dłużnikami naliczyliśmy 211, a łącznie dostarczyły one same 8.726 grzywien, które w ten sposób stały się częścią owego wolnego kapitału, pożyczonego przez jednostki tej samej lub innych grup. Widzimy więc, że wśród szlachty dostarczycielką kapitałów dla obrotów kredytowych była w znacznej mierze owa bezimienna masa drobnej szlachty, a nie jednostki wśród niej wyróżniające się urodzeniem, urzędem lub majątkiem.

Wójtowie, sołtysi i zbliżeni do nich charakterem stanowiska urzędowego i położenia gospodarczego „kniaziowie“ wsi na prawie włoskiem (dwóch), oraz tywuni (jeden) odznaczają się jako dostarczyciele kredytu. Jako rękojemcy angażują się rzadko i na małe sumy, — przeciętna suma, poręczona przez nich wynosi na 1 osobę niecałe 7 grzyw. (jednak na pierwszy wypadek poręczenia 44 grzywien); przeciętna suma dłużna na 1 osobę 21 grzywien, przeciętna natomiast wierzytelności 86 grzywien. Dostarczyli więc 4 razy więcej kapitału niż sami potrzebowali kredytu, jest to jeden dowód więcej ich siły pieniężnej i majątkowej, nic dziwnego więc, że bez względu na pochodzenie stanowe — wójta czy sołtysa tytułowano „nobilis“. Trudno powiedzieć, by który z nich wyróżniał się jako dłużnik wobec niskich stosunkowo kwot dłużnych (największa kwota dłużna 203 grzyw. u Jana z Balic, wójta przemyskiego), natomiast jako wierzyciele wyróżniają się: rodzina Panaszów, wójtów z Sądowej Wiszni, Jan Siekany z najbliższą rodziną, sołtys z Gedlarowy — i Mikołaj w Kidałowic, wójt z Jarosławia.

Duchowieństwo obu obrządków pojawia się nie często, stąd brak podstaw do szerszego traktowania statystycznego tych grup. Zauważyć należy, że jakkolwiek wśród duchowieństwa katolickiego przeważa ilość wierzycieli, to jednak w ogólnych sumach grupy staje się ono dłużnikiem; lecz przypadkowość jest tu przy małej ilości osób widoczna, na wskazany bowiem stan rzeczy wy-

rażnie wpływa osoba księdza Franciszka z Orzeka, dziekana przemyskiego, później lwowskiego, który w dużej mierze przyczynił się do przechylenia bilansu kredytowego duchowieństwa katolickiego na stronę „debet”. — Jeszcze mniej można mówić o duchowieństwie wschodniego obrządku, wśród którego wyróżnia się jedynie Taras pop z Łętowni, jako najczęstszy w swej grupie wierzyciel.

Mieszczanie wykazują w badanych stosunkach ruchliwość mniejszą, niżby to mogło wynikać z ilości osób: są przede wszystkim wierzycielami, lista mieszczan dłużników przedstawia się skromnie wobec listy wierzycieli, a mieszczenie-rękojemcy nikną zwłaszcza przy sumach pieniężnych do 0,1%. Przeciętne na jedną osobę wynoszą $\frac{1}{3}$ grzywny dla sum poręczonych, 59 grzyw. dla wierzytelności, 11 grzywien dla długów. Należy jednak podnieść, że na kwotę wierzytelności wpłynęły wierzytelności czterech mieszczan, wynoszące sumy poważne: Wierzynka z Krakowa (1436 grzywien). Franczka Linka z Ropczyc (648 $\frac{1}{2}$ grzyw.), Filipa z Ropczyc (546 grzyw.) i Franciszka Lwika (300 grzyw.); — odejmiemy te wierzytelności od ich sumy w całej grupie, zostanie 1792 $\frac{1}{2}$ grzyw. na pozostałych mieszczan wierzycieli, czyli na 1 osobę tylko po 23,6 grzyw. Istotnie pozostali wierzyciele reprezentują niewysokie sumy (najwyższa z nich 199 grzyw., najniższa 14 groszy); sporo jest drobnych wierzycieli na kilka grzywien, możemy więc twierdzić, że w masie mieszczanie dostarczali tak sobie nawzajem, jak i szlachcie drobnego tylko kredytu z zastrzeżeniem, że tak sprawa przedstawia się w stosunkach przekazanych nam przez akta grodzkie i ziemskie. Zapisy długów mieszczańskich zaciągniętych u osób innych stanów, podobnie jak u innych mieszczan należą do ksiąg miejskich.

Ruchliwość kmieci jest bardzo nieznaczna, bo stanowiąc liczebnie 7,7% osób, biorących udział w kredycie, wykazują w poszczególnych rubrykach ruchu kredytowego od 0,07% do 3,7% udziału. Są wyłącznie albo rękojemcami, albo wierzycielami, albo dłużnikami na bardzo niskie kwoty, najwyższa kwota wśród kmieci w całym ruchu tej grupy wynosi 50 grzyw. 10 groszy, najniższa 4 grosze, przeciętnie na 1 osobę tej grupy przypada $\frac{1}{3}$ grzyw. poręczona, 3 grzywny wierzytelności, nieco więcej niż 3 grzywny długów, a suma długów prawie pokrywa się z sumą wierzytelności.

O żydach można powiedzieć to samo, co i o kmieciach, z tą tylko różnicą, że przeciętnie na 1 osobę przypadają tu kwoty wyższe, mianowicie 6 $\frac{1}{2}$ grzyw. poręczonych, 16 $\frac{3}{4}$ grzyw. wierzytelności, 12 $\frac{1}{2}$ grzyw. długów, a suma wierzytelności jest o $\frac{1}{4}$ część wyższa od sumy długów.

Ciekawą jest rzeczą, jaki udział w całym ruchu kredytowym przyjmowały kobiety. W spisie osób pomieszczano kobiety w tych grupach, w których znajdują się ich mężowie lub krewni męscy, lecz zaznaczano tłustą cyfrą porządkową, co ułatwia zebranie danych do następującego zestawienia:

Grupa	Występują jako rękojemczynie		Występują jako wierzycielki		Występują jako dłużniczki		Ilość osób
	ilość razy	na sumę	ilość razy	na sumę	ilość razy	na sumę	
IV. Moźnowładczyń i spokrewnionych z dygnitarzami	—	—	1	2400 —	7	1563 — 28	4
V. Szlachcianek spokr. z urzędnikami . . .	—	—	5	484 — 37	7	455 —	8
VI. Szlachcianek spokr. ze szlachtą bez urzędów	2	115 —	78	5923 — 13	52	2660 — 14	100
VII. Spokrew. z wójtami i sołtysami	—	—	15	1101 — 32	2	51 — 7	12
X. Mieszczanek	—	—	11	152 — 41	1	10 —	8
XI. Kobiet stanu kmecego	—	—	1	2 — 4	—	—	1
XII. Żydówek	—	—	5	159 — 12	—	—	3
Razem	2	115 —	116	10223 — 43	69	4740 — 1	136

Kobiety wykazują i w całości i w poszczególnych grupach bilans kredytowy aktywny. W dużej mierze wynika to stąd, że ich wierzytelności powstawały bądźto u wdów ze spłat posagów i wian, gdy krewni zmarłego męża wykupywali od wdowy dobra, na których posag i wiano były zapisywane, bądźto ze zobowiązań krewnych-mężczyzn (przeważnie braci) na rzecz krewnych-kobiet z tytułu działów majątkowych, bądź też ze zobowiązań opiekunów, zarządzających majątkiem nieletnich sierot na rzecz tychże sierot kobiet. Kobieta zaś będąca w pełni praw do zarządu swym majątkiem, w tym wypadku swym kapitałem, wypożyczała go dla uzyskania zeń dochodu. — Jako rękojemczynie stanowią kobiety prawie wyjątek. Jako wierzycielki są w stosunkowo dużej mierze dostawczycielkami wolnego kapitału dla mężczyzn; umowy kredytowe bowiem między samymi kobietami należą do rzadkości. W całokształcie obrotów kredytowych kobiety wykazują swój udział jako rękojemczynie w 0,4%, jako wierzycielki w 7,0%, jako dłużniczki w 4,1% ogólnej ilości wystąpień, — oraz jako rękojemczynie w 0,5%, jako wierzycielki 9,9%, jako dłużniczki w 4,6% ogółu sum pieniężnych, rejestrowanych w odnośnych rubrykach, natomiast w ogólnej ilości

osób biorących udział w ruchu kredytowym stanowią 12,3%. Przeciętna wierzytelność na 1 kobietę wynosi 75 grzyw., przeciętny dług 35 grzyw. Te liczby przeciętne i procentowe potwierdzają wprawdzie to, co wyżej o kobietach powiedziano, ale wykazują zarazem, że w stosunku do swej liczebności w ogóle osób — ruchliwość ich kredytowa stoi poniżej poziomu, udział ich w aktach kredytowych jest procentowo niższy, niż ich liczebność mogłaby pozwalać; wynika to znowu stąd, że najczęściej jedna kobieta zapisała się w źródle tylko jednym aktem kredytowym; kobiet wykazujących więcej niż jeden akt naliczyliśmy 33. Najruchliwszą z kobiet była dzielnie dająca sobie radę po śmierci męża w gospodarce i w sporach z krewnymi Elżbieta, wdowa po Janie Derszniaku z Urzejowic i Rokietnicy¹, zarządzająca majątkiem w imieniu trzech nieletnich jeszcze w pierwszych latach jej wdowieństwa — synów.

Na tem kończymy opis stosunków kredytowych jednostek i grup, a przechodzimy do stosunków terytorjalnych.

Spis miejscowości objętych ruchem kredytowym.

Powiat przemyski.

1. Albigowa, w źr. Helwigowa wraz ze wsią Buczkową, której niema na mapie (B 2 S) wł. Jana z Pilczy. $\frac{13}{5}$ 1437, 372, warunk. zastaw całej wsi 500 grzywien; $\frac{19}{6}$ 41, 1585, warunk. zastaw poręczony całej wsi (wraz z innemi) 2400 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 2127 zastaw bez dzierżenia całej wsi 1.000 grz.
2. Balice (E 3 S O) wł. Jana de Balice, wójta przemysk. potem syna jego Mikołaja. $\frac{25}{11}$ 49, 4014, warunk. zastaw poręcz. całej wsi 35 grz. 47, 6706 posag.
3. Barańczyce (F 4 Śr.) wł. Mateusza de Barańczyce i braci Jana i Łukasza. $\frac{6}{2}$ 36, 24, posag i wiano na 10 łanach 120 grz.; $\frac{5}{10}$ 62, 4849, dział; $\frac{5}{10}$ 62, 4850, zast. z dzierz. 4 łanów 37 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 2753, warunk. zastaw 1 łanu 8 grz. 18.
4. Baraniecka Wola w źr. Wola Barańczyce (F 4 W) wł. Jana de Barańczyce. $\frac{5}{10}$ 62, 4849, dział.
5. Batycze (D 3 Śr. O.) wł. Ramołda de Batycze (al. de Wyszatyce). $\frac{2}{11}$ 45, 2522 dział; $\frac{22}{1}$ 47, 3162; $\frac{27}{2}$ 47. 3120, posag i wiano żony Ramołda 100 grz.; $\frac{19}{9}$ 47, 3312, dział; ? 60, 4422, warunk. zast. 3 łanów 27 grzyw. 12; $\frac{13}{6}$ 63, 5177, zast. z dzierz. 2 kmieci 12 grz.
6. Beńkowa Wisznia (G 4 Śr.) $\frac{23}{11}$ 68, 6889, warunk. zast. poręcz. całej wsi 200 grz.
7. Berendowice w źr. Bandeowicze (D 4 Śr. N.) wł. Piotra de Grochowce. $\frac{8}{7}$ 37, 486, warunk. zast. poręcz. całej wsi 150 grz.
8. Białoboki (C 2 S W) wł. Mikołaja de Orzewicze potem Jana Barz de Błóżew.

¹ Str. 220 nr. 51.

$\frac{4}{11}$ 45, 2597, dział; $\frac{18}{6}$ 60, 4652, zast. bez dzierz. miar z młyna i innych obiektów 10 grz.; $\frac{19}{6}$ 60, 4653, warunk. zastaw $2\frac{1}{4}$ łana + $\frac{1}{2}$ wygonu 20 grz.; $\frac{24}{11}$ 68, 6920, zast. bez dzierz. 2 łanów 20 grz.

9. Białobrzegi (C2W) wł. Jana Gołuchowskiego.

Bibel = Bybło patrz Nowe Miasto.

10. Bircza w żr. Bierzca (C4N) wł. Iwana i Jakóba de Bircza, sprzedana Jerzemu de Boiska. $\frac{4}{1}$ 46, 2646, war. zast. całej wsi 50 grz.; $\frac{13}{11}$ 47, 3438 sprzedaż wsi 800 grz.; $\frac{23}{10}$ 65, 5633, 5634 sprzedaż sołtystwa w ręce szlacheica — przypuszczalnie za 15 grz.

11. Bircza Stara, zidentyfikowana z Nowobrodem, którego na mapie w tej okolicy niema, a zapiski mówią, że tam być powinien (C4N). $\frac{22}{10}$ 65, 5633, 5634, sprzedaż sołtystwa w ręce szlacheica, przypuszczalnie za 15 grz.; $\frac{22}{10}$ 65, 5635, war. zast. sołtystwa (z innemi) 20 grz.

12. Błędowa (B3NW) wł. Jana de Jarosław.

13. Błóżew Górna (E4Śr. WS) wł. Jana Barz de Błóżew $\frac{14}{5}$ 42, 1739, zast. bez dzierz. 6 łanów 40 grz.; $\frac{2}{3}$ 44, 2159, zast. z dzierz. 4 łanów 30 grz.; $\frac{15}{2}$ 45, 2438, posag i wiano żony 400 grz.; $\frac{15}{2}$ 45, 2440, zast. bez dzierz. 4 łanów 30 grz.; $\frac{30}{12}$ 45, 2560, zast. bez dzierz. 14 łanów 130 grz.; $\frac{30}{5}$ 49, 3961, sprzedaż wsi (+ wieś Dębów) 280 grz.; $\frac{29}{12}$ 49, 4070 war. zast. poręcz. całej wsi 360 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4690, sprzedaż sołtystwa w ręce właściciela wsi; $\frac{29}{12}$ 1462, 5043, zastaw sądowy; $\frac{30}{1}$ 66, 6239, war. zast. poręcz. — ruchom. (pign.) 17 grz.; $\frac{16}{5}$ 66, 6318, war. zast. poręcz. — ruchom. (pignus) 22 grz.; $\frac{28}{2}$ 67, 6591, war. zast. poręcz. — ruchom. (pignus) 14 grz.

14. Bóbrka (C3N) wł. Szymona i Waszka de Bóbrka. $\frac{18}{2}$ 37, 238, posag i wiano 200 grz.; $\frac{13}{5}$ 37, 343, war. zast. 2 łanów 20 grz.; $\frac{24}{2}$ 38, 782, zast. bez dzierz. 6 kmieci 42 grz., podzast. bez dzierz. 6 kmieci 42 grz.; $\frac{30}{1}$ 66, 6237, war. zast. poręcz. $\frac{1}{2}$ wsi 50 grz.

15. Bojowice (E4N) wł. Mikołaja de Bojowice. $\frac{24}{9}$ 42, 1771, dział; $\frac{7}{1}$ 43, 1867, posag i wiano 200 grzyw.

16. Bolanowicze al. Bolenówka (E4ON) wł. Dmitra de Boratyn. $\frac{7}{10}$ 37, 583, war. zast. całej wsi 125 grz.; $\frac{1}{2}$ 40, 1242, war. zast. poręcz. 19 łanów —; $\frac{19}{2}$ 42, 1637, posag i wiano 800 grzyw.; $\frac{30}{1}$ 43, 1887, dział —; $\frac{16}{1}$ 44, 2145, war. zast. poręcz. całej wsi 110 grz.; $\frac{28}{5}$ 44, 2234, zast. bez dzierz. części wsi 100 grz.; $\frac{2}{11}$ 44; 2266, war. zast. całej wsi 150 grz.; $\frac{2}{11}$ 44, 2267, war. zast. całej wsi 130 grz.; $\frac{21}{12}$ 44, 2298, sprzedaż sołtystwa w ręce właścic. wsi —; $\frac{21}{12}$ 44, 2322, war. zast. 20 łanów 100 grz.; $\frac{18}{1}$ 45, 2402, war. zast. całej wsi 100 grz.; $\frac{19}{1}$ 46, 2675, $\frac{28}{3}$ 47, 3169, war. zast. całej wsi 70, w II termin. 80 grzyw.; $\frac{19}{9}$ 47, 3360, war. zast. poręcz. 5 łanów 40 grzyw.; $\frac{20}{2}$ 48, 3652, war. zast. poręcz. ruchomości (pignus) 11 grz.; $\frac{19}{4}$ 48, 3664, war. zast. całej wsi 400 grz.; $\frac{22}{4}$ 60, 4502, war. zast. $\frac{1}{2}$ wsi 190 grz.; $\frac{7}{10}$ 60, 4557, war. zast. poręcz. ruchomości (pign.) 40 grz.; $\frac{7}{1}$ 66, 6027, war. zast. $\frac{1}{2}$ wsi 65 grz.; $\frac{2}{2}$ 68, 7007, war. zast. $\frac{1}{2}$ wsi 77 grz.; $\frac{3}{10}$ 68, 7098, posag i wiano 200 grz.

17. Bolestraszyce (E3WS) wł. Małgorzaty de Bolestraszyce, żony Stefana Świętopelka de Zawada. $\frac{29}{11}$ 43, 7260, zast. z dzierz. całej wsi 200 grz.; $\frac{20}{2}$ 48, 3561, 3601, posag Małgorzaty —; $\frac{3}{1}$ 63, 5078, war. zast. 6 łanów 60 grz.; $\frac{23}{2}$ 67, 6582, war. zast. poręcz. ruchom. (36 sztuk bydła) ?; $\frac{28}{2}$ 67, 6590, war. zast. poręcz. ruchom. (44 sztuk bydła) ?.

18. Bonów w żr. Bunów i Ubynów w (F3Śr.) wł. Nierboty i Jana de Porudno $\frac{27}{4}$ 39, 987, war. zast. całej wsi 60 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3108, war. zast. całej wsi 27 grzyw. 24.

19. Boratyn (D3NW) wł. Chleba de Boratyn. $\frac{28}{1}$ 43, 1887, dział; $\frac{9}{1}$ 48, 3530, dział; $\frac{17}{10}$ 47, 3383, posag i wiano 200 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4754, аренда i dzierżawa.

20. Borszowice (E4W) wł. Jaczka i Semka de Bibel. $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{4}{1}$ 46, 2648, war. zast. całej wsi 50 grz.; ? 46, 2812, war. zast. 4 łąnów 18 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3294, war. zast. poręcz. 5 łąnów 50 grz.

21. Brylińce (D4NW) wł. ? — na prawie wołoskiem. $\frac{16}{3}$ 67, 6598, war. zast. ruchom. (pignus) 4 grz.

22. Brześciany (F4W) wł. rodziny Rybotyckich. $\frac{5}{5}$ 38, 874, $\frac{3}{8}$ 39, 1108, zast. z dzierż. całej wsi 250 grz.; $\frac{2}{2}$ 40, 1245, sprzedaż wsi za 300 grz.; $\frac{29}{2}$ 40, 1260, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ wsi 239 grz. 36; $\frac{26}{3}$ 43, 1966, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi za 150 grz.; $\frac{21}{12}$ 44, 2320, war. zast. 1 łąnu 6 grz.; $\frac{2}{10}$ 46, 2933, posag i wiano 50 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4206, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ wsi 20 grz.; $\frac{4}{11}$ 60, 4621, zast. bez dzierż. 1 łąnu i $\frac{1}{2}$ młyna 18 grz.; $\frac{13}{7}$ 62, 4732, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ wsi i młyna 15 grz.

23. Buchowice (F4NW) wł. Iwanka de Buchowice oraz rodziny Rybotyckich. $\frac{13}{1}$ 41, 1501, war. zast. poręcz. $\frac{1}{2}$ wsi i $\frac{1}{2}$ młyna 40 grz.; $\frac{13}{8}$ 43, 2022, dział; $\frac{27}{1}$ 61, 4692 posag i wiano 200 grz.; $\frac{23}{2}$ 67, 6583, war. zast. ruchom. (36 sztuk bydła) ?; $\frac{22}{11}$ 68, 6897, dział; $\frac{22}{11}$ 68, 6901, darowizna $\frac{1}{3}$ części wsi oraz zast. bez dzierż. $\frac{2}{3}$ części wsi 333 grz. 16.

24. Bukowa (E4Śr.)

25. Buniowice i Boniowice. Napis nazwy wsi (E4W), znaki i miejscowość (D4O) wł. Jana Barz de Błóżew. $\frac{15}{2}$ 1445, 2438, posag i wiano 400 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3961, sprzedaż; $\frac{27}{1}$ 61, 4690, zast. z dzierż. całej wsi 165 grz.

26. Burezyce i Borczyce (F4O) wł. Mikołaja de Tadenicze. ? 36, 102, zast. bez dzierż. całej wsi 15 grz.; $\frac{23}{1}$ 47, 3137, zast. bez dzierż. całej wsi 80 grz.

27. Buszkowice (koło Przemyśla) (D3OS) wł. Dobiesława de Żyrawica, Odrowąża. $\frac{5}{10}$ 45, 2471, war. zast. poręcz. całej wsi 70 grz.; $\frac{12}{12}$ 42, 1810, dział.

28. Buszkowiczki w źr. Wirbarzyschy i Wierbohyzy, ale wobec dokładnego określenia położenia wsi w zap. 2243 mogą to być jedynie Buszkowiczki, wł. Dobiesława de Żyrawica (D3OS). $\frac{3}{7}$ 41, 1557, zast. z dzierż. całej wsi 50 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2243, sprzedaż zamiast dania posagu?

29. Byków (E3S).

30. Bylice wraz z polem „Chloszowice“ (E4O) wł. Fedka de Bylice. $\frac{8}{7}$ 37, 473, dział; $\frac{8}{7}$ 37, 480, war. zast. 4 łąnów 44—12 grz.; $\frac{23}{11}$ 39, 1190, 1191, war. zast. poręcz. 4 łąnów 44 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3290, war. zast. 1 łąnu 10 grz.; $\frac{9}{1}$ 48, 3527, wspólność majątkowa małżonków —; $\frac{4}{12}$ 48, 3781, zamiana $\frac{1}{2}$ młyna za $\frac{1}{2}$ innego młyna 98 grz.

31. Bystrowice (C3O) wł. Jana Mzurowskiego stolnika, potem jego synów Jana i Mikołaja. $\frac{12}{7}$ 64, 5377, zast. z dzierż. 2 łąnów 20 grz.; $\frac{22}{3}$ 64, 5319, dział.

32. Bzianka (A2WS) wł. rodziny Staromiejskich i Mikołaja de Żarnowiec. $\frac{26}{5}$ 38, 943, zast. z dzierż. całej wsi 419—33 grz.; $\frac{26}{5}$ 38, 946, posag i wiano żony zastawobiorey 120 grz.; $\frac{9}{5}$ 40, 1411, war. zast. poręcz. 5 łąnów 79 grz. 44; $\frac{11}{11}$ 43, 2128, war. zast. całej wsi 499 grz. 39; $\frac{22}{2}$ 48, 3841, sprzedaż wsi za 200 grz.; $\frac{19}{6}$ 60, 4654, posag i wiano 600 grz.

Cerowniki, patrz Krowniki (D3SO) (przypuszczalny błąd w źródle).

33. Chirzyna (C3SO) wł. rodziny de Krynica alias de Krzywca. $\frac{24}{4}$ 41, 1551, war. zast. całej wsi 26 grz. 32; $\frac{25}{5}$ 44, 2244, dział: $\frac{9}{8}$ 46, 2851, sprzedaż części braciom; $\frac{1}{10}$ 48, 3687, posag żony i wiano 600 grz.

34. Chirzynka (C3SO) wł. rodziny de Krynica al. de Krzywca. $\frac{1}{10}$ 48, 3697, zast. z dzierż. 1 kmiecia i karczmy 14 grz. 8.

35. Chlipla (F4 Środ.) wł. Fryderyka de Jacimierz. $\frac{18}{6}$ 36, 50, sprzedaż; $\frac{18}{6}$ 36, 51, zastaw warunk. całej wsi 100 grz.; $\frac{18}{10}$ 36, 134, zastaw z dzierżeń. całej wsi 200 grzyw.; $\frac{23}{1}$ 37, 197, war. zast. poręcz. całej wsi 239 grz. 35; $\frac{2}{5}$ 40, 1310, posag i wiano 300 grz.; ? 46, 2828, zast. bez dzierżeń. całej wsi 120 grz.

36. Chłopice (D3 NW Środ.) wł. Maszka i Stanisława de Chłopice. $\frac{1}{2}$ 40, 1242, war. zast. poręcz. 19 łąnów 267 grz.; $\frac{22}{2}$ 48, 3838, war. zast. poręcz. 3 kmieci 9 grz.; posag i wiano 25 grz.

37. Chmielnik (B3 NW) wł. braci de Stojanice. $\frac{5}{3}$ 62, 4854, zobowiązanie do działu; $\frac{5}{4}$ 62, 4854, zast. z dzierż. całej wsi 341 grz. 32.

38. Chodnowice (E4 N) wł. Sienki de Chodnowice. $\frac{2}{9}$ 37, 513, warunk. zast. części wsi 10 grz.; $\frac{24}{4}$ 41, 1553, zast. bez dzierż. dworzyszczu 5 grz.

39. Chołowice (C3 S O). $\frac{25}{7}$, war. zast. por. całej wsi 30 grz.

40. Chorzów (C3 O) wł. braci Próchnickich, po podziale przeszła na Jana, który odstąpił Piotrowi. $\frac{8}{7}$ 37, 459, war. zast. całej wsi 150 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 463, sprzedaż za 100 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 489, dział; $\frac{26}{5}$ 38, 959, $\frac{26}{5}$ 38, 969, $\frac{3}{1}$ 41, 1467, sprzedaż za 300 grz.; $\frac{18}{1}$ 45, 2415, sprzedaż sołtystwa w Ch. za 30 grz.; $\frac{2}{10}$ 49, 4101, $\frac{25}{3}$ 51, 4302, war. zast. całej wsi 110 grz.

41. Cnotyniec w źr. Hotnicze (E3 N O) wł. Jana Karasia de Ruszowice. $\frac{31}{10}$ 65, 5970, war. zast. ruchom. (pignus) 1 grz.

42. Chraplice (E4 N).

43. Chyrów, wraz ze wsią Łozów, której położenia nie ustalono ściśle, lecz przypuszczalnie leżała w okolicy Chyrowa i Felsztyna (E4 S W.) wł. Herbuta Felsztyńskiego de Łozów. ? 62, 4717, posag i wiano 200 grz.

44. Ciemierzowice w źr. Czemieszowice (D3 Śr.) wł. Mikołaja de Lutków, potem Andrzeja de Zamiechów. $\frac{9}{1}$ 48, 3528, zast. bez dzierż. 1 kmiecia ?; $\frac{1}{10}$ 48, 3692, sprzedaż 5 „rutinas“ pola za 12 grz.; $\frac{11}{8}$ 62, 4801, zast. z dzierż. 1 kmiecia 14 grz. 29; ? 66, 6209, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.

45. Cieszacin (D3 NW) wł. dzieci Ramsza do Monastyrz. $\frac{26}{2}$ 42, 1828, dział; $\frac{29}{1}$ 60, ($\frac{11}{4}$ 54) (4369), posag i wiano 160 grz.; $\frac{7}{5}$ 62, 4898, zastaw z dzierżeń. $\frac{1}{2}$ łąna 15 grz.; $\frac{1}{11}$ 62, 5003, war. zast. 3 łąnów 24 grz.; $\frac{9}{8}$ 64, 5385, dział.

46. Cyków (E4 N W) wł. Jana de Jaksmanice. $\frac{25}{4}$ 44, 2246, sprzedaż sołtystwa drogą zamiany z dopłatą za 1 wieś minus 50 grz.

47. Czaple (E4 S O) wł. rodziny Felsztyńskich. $\frac{28}{10}$ 37, 626, zast. bez dzierż. 4 łąnów 60 grz.; ? 46, 2816, warunk. zastaw całej wsi 86 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2965, sprzedaż zamiast posagu (może zastaw na wyderkauf)? 90 grz.; $\frac{20}{2}$ 48, 3639, zast. bez dzierż. karczmy i pola 23 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4743, zast. bez dzierż. 3 kmieci 33 grz. 16.

48. Czastkowice (C3 O N) wł. Mikołaja Płaczek de Jankowice. $\frac{26}{2}$ 42, 1817, posag i wiano żony 160 grz.

49. Czelatycze (D3 W) wł. Mikołaja, potem jego synów de Czelatycze. $\frac{23}{4}$ 42, 1846, zast. z dzierż. $\frac{4}{2}$ łąna 45 grz.; $\frac{4}{3}$ 43, 2093, 2094, war. zast. całej wsi 20 grz.; $\frac{1}{4}$ 43, 2103, $\frac{29}{4}$ 43, 2116, zast. z dzierżeń. 2 łąnów 20 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 2124, podzastaw z dzierżeń. 2 łąnów 20 grz.; $\frac{13}{7}$ 62, 4749, war. zast. części wsi 41 grz.; $\frac{18}{4}$ 63, 5144 zast. sądowy z dzierż. 3 łąnów 30 grz.

50. Czołhynie — nie znaleziono na mapie dzisiejszej — zidentyfikowano na podstawie podobnego brzmienia nazwy z dzisiejszymi Czołzycami (G3 Śr.) wł. Ści-bora de Wisznia. $\frac{27}{8}$ 41, 1537, sprzedaż drogą zamiany.

51. Czyszki w źr. Czeszki (E4 Śr.) wł. Fredry de Pleszowice. $\frac{30}{12}$ 45. 2561, war. zast. 2 łąnów 20 grz.; zast. z dzierż. $\frac{3}{4}$ łąna 4 grz.

52. Czudowice (C 3 O) wł. $\frac{1}{2}$ wsi braci Dmitra, Chleba i Andrzeja de Boratyn, $\frac{1}{2}$ wsi Jana de Próchnik. $\frac{15}{1}$ 38, 893, sprzedaż za 150 grz.; $\frac{15}{12}$ 38, 894, war. zast. wsi całej 91 grz. 5; $\frac{13}{7}$ 39, 1209, zast. do wydzierż. całej wsi 130 grz.

53. Czeszki w źr. Czeszki (F 3 S W) koło Mościsk.

54. Czyżowice w źr. też Czyżowice i Ciszow wł. rodziny de Czyżowice (F 4 N) (wraz z dworzyszczem „Pawłowo“). $\frac{22}{4}$ 37, 324, posag i wiano 46 grz.; $\frac{1}{8}$ 39, 1067, zast. bez dzierż. dworzyszczu 20 grz.; $\frac{15}{2}$ 40, 1251, zast. bez dzierż. 1 dworzyszczu z polami i łąkami 30 grz.; $\frac{12}{5}$ 40, 1272, zast. bez dzierż. całej wsi 280 grz.; $\frac{19}{3}$ 42, 1692, zast. war. 1 dworzyszczu 5 grz. 7; $\frac{28}{3}$ 47, 3207, war. zast. całej wsi 55 grz.; $\frac{25}{4}$ 47, 3259, war. zast. poręcz. całej wsi 80 grz.; $\frac{20}{2}$ 48, 3591, $\frac{20}{5}$ 49, 3976, zast. bez dzierż. 2 dworzyszcz 50 grz.; ? 66, 6192, war. zast. całej wsi 6 grz.; ? 66, 6193, zast. bez dzierż. 3 dworzyszcz 10 grz.; $\frac{15}{10}$ 67, 6710, 6711, sprzedaż części wsi drogą zamiany 582 grz.

55. Darowice wraz z dworzyszczem „Sepiołowskie“ (D 4 N O) wł. Dobrochny, wdowy po Januszu Działosza. $\frac{17}{12}$ 36, 151, $\frac{13}{5}$ 37, 342, sprzedaż całej wsi; $\frac{11}{11}$ 37, 620, posag i wiano ?; $\frac{11}{11}$ 37, 620, zast. bez dzierż. całej wsi 63 grz. 45; $\frac{13}{7}$ 38, 7232, $\frac{5}{5}$ 38, 886, sprzedaż dworzyszczu „Sepiołowskie“ 80 grz.; $\frac{19}{4}$ 48, 3660, sprzedaż całej wsi ?; $\frac{3}{2}$ 50, 4201, war. zast. części wsi 65 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4754, war. zast. połowy wsi 100 grz.

56. Dębów w źr. Dambowa i Dambow (C 2 S) wraz z polem „Sufrażowska Wola“, wł. Jana Derszniaka de Rokitnica oraz braci de Orzewicze. $\frac{25}{11}$ 37, 7218, posag i wiano żony (wraz z innemi wsiami) 400 grz.; $\frac{7}{11}$ 48, 3844, war. zast. poręcz. całej wsi 150 grz.; $\frac{27}{11}$ 48, 7350, war. zast. poręcz. całej wsi 120 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3961, sprzedaż wsi przez zamianę z dopłatą 280 grz. za 4 inne wsie; $\frac{7}{10}$ 60, 4563, war. zast. połowy wsi 90 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4689, war. zast. połowy wsi 50 grz.; $\frac{9}{13}$ 62, 5023, zast. bez dzierż. 1 łąnu 10 grz.; $\frac{9}{12}$ 62, 5023, pod zastaw bez dzierż. 1 łąnu 10 grz.; $\frac{30}{19}$ 62, 5053, war. zast. 6 łąnów 60; $\frac{22}{3}$ 64, 5318, zast. bez dzierż. 3 łąnów 20 grz.; $\frac{22}{3}$ 64, 5318, podzastaw bez dzierż. 3 łąnów 20 grzyw.

57. Dembno (C 2 N O) wł. Jarosławskich). $\frac{15}{5}$ 63, 5165, zast. bez dzierż. całej wsi 250 grz.; $\frac{17}{5}$ 64, 5355, war. zast. całej wsi (wraz z innemi 248 grz. — 24.

58. Dmitrowice koło Radymna (D 3 Śr.).

59. Dmitrowice koło Sądowej Wiszni (G 3 S W) wł. rodziny de Stojanice. $\frac{29}{10}$ 42, 1773, zast. bez dzierż. 3 kmieci 20; $\frac{8}{3}$ 46, 2725, war. zast. 2 łąnów 21 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3194, war. zast. 1 kmiecia 3 grz.; $\frac{4}{11}$ 60, 4573, zast. bez dzierż. 3 kmieci 14 grz. 4; $\frac{21}{1}$ 61, 4691, war. zast. poręcz. 10 łąnów 100 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4702, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ łąna 5 grz. 24; $\frac{5}{4}$ 62, 4852, dział.

Dmościce patrz Falkenberg (D 4 Śr. O).

60. Dobkowice w źr. też Dubkowicze (D 3 Śr. N) wł. Andrzeja de Boratyn. $\frac{28}{1}$ 43, 1887, dział; $\frac{3}{1}$ 47, 3113, war. zast. całej wsi 100; $\frac{9}{1}$ 48, 3530, dział.

61. Dobromil (D 4 O) wł. Felsztyńskich.

62. Dobrzany; mapa Jabłonowskiego podaje je już w ziemi lwowskiej, lecz wobec zapisów w aktach przemyskich i położenia tuż nad granicą ziemi przemyskiej, przyjmujemy ją w ziemi przemyskiej. (G 4 N) wł. Zenka i Wańka de Dobrzany; $\frac{2}{1}$ 41, 1490, sprzedaż 6 dworzyszcz za 30 grz. + wieprz; $\frac{25}{5}$ 40, 2241, sprzedaż części wsi za 40 grz.; $\frac{7}{1}$ 66, 6012, zast. z dzierż. 4 dworzyszcz z łąkami ziemią i przynależnościami 20 grz.

63. Dołhomosciska w źr. Domahosticze i Domahościska wraz z dobrami „Hubieszyn“ (G 3 S) wł. Bartosza de Domahosticze. $\frac{6}{7}$ 39, 1039, zast. bez dzierż. części wsi 47 grz. 46; $\frac{2}{5}$ 40, 1303, zast. bez dzierż. 1 kmiecia 5 grz.; $\frac{5}{13}$ 40,

1404, 1403, posag i wiano (na $\frac{1}{4}$ wsi) 100 grz.; $\frac{21}{1}$ 41, 1509, $\frac{21}{3}$ 41, 1547, zast. bez dzierz. $\frac{11}{2}$ łana 7 grz.; $\frac{25}{3}$ 43, 1956, zast. z dzierz. całej wsi ?; 43, 2026, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi za 400 grz.; $\frac{18}{1}$ 45, 2416, zast. bez dzierz. 1 kmiecia 5 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2937, war. zast. poręcz. całej wsi 80 grzyw.; $\frac{29}{11}$ 46, 2938, war. zast. poręcz. całej wsi 70 grz.; $\frac{29}{1}$ 47, 3129, zast. z dzież. połowy wsi 80 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3211, 3212, zast. z dzierz. połowy wsi 150 grz.; $\frac{14}{11}$ 47, 3436, podzastaw z dzierz. $\frac{1}{2}$ wsi 80 grz.; $\frac{8}{10}$ 48, 3713, wart. zast. poręcz. 3 łanów 30 grz.; $\frac{1}{12}$ 48, 3741, war. zast. $1\frac{1}{2}$ łana 16 grz.; $\frac{5}{8}$ 66, 2795, zast. bez dzierz. dworzyszca Hubieszyn 12 grz.

64. Drohojów (D3O) wł. Jana de Drohojów. $\frac{36}{1}$ 41, 1518, war. zast. poręcz. 6 łanów 60 grz.; $\frac{21}{2}$ 63, 5113, $\frac{7}{3}$ 63, 5117, zast. sądowy.

65. Drozdowice wraz ze wsią Turylicze nieznaną z położenia (E4WN) wł. Marty, kasztelanowej lwowskiej. $\frac{1}{7}$ 62, 4719, war. zast. całej wsi 47 grz. 24, war. zast. młyna i sadzawki (wraz z innemi) 47 grz. 24.

66. Dubaniowice w źr. Dobaniowice (G4NO) wł. Mikołaja de Dobaniowice potem Dmitra de Boratyn. $\frac{27}{8}$ 36, 68, zast. bez dzierz. połowy wsi 30 grz.; $\frac{6}{5}$ 38, 849, war. zast. połowy wsi 23 grz.; $\frac{6}{7}$ 39, 1012, war. zast. połowy wsi 27 grz.; $\frac{6}{7}$ 39, 1014, zast. bez dzierz. połowy wsi 30 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1891, sprzedaż całej wsi za 130 grz.; $\frac{2}{11}$ 44, 2269. $\frac{30}{2}$ 45, 2530, zast. bez dzierz. połowy wsi 52 grz.; $\frac{15}{2}$ 45, 2457, sprzedaż całej wsi 160 grz.; $\frac{8}{3}$ 46, 2728, posag żony i wiano 60 grz.; $\frac{2}{12}$ 60, 4623, war. zast. połowy wsi 70 grz.; $\frac{7}{1}$ 66, 6015, zast. bez dzierz. całej wsi 102 grz. 24.

67. Duńkowice na półn. wsch. od Radymna (E3NW) wieś królewska w zastawie u Jerzego Karasia Mamajowicza de Duńkowice. $\frac{28}{2}$ 36, 26 dział; $\frac{28}{2}$ 36, 28, war. zast. młyna 10 grz.; $\frac{16}{7}$ 36, 58, posag żony 100 grz.; $\frac{1}{2}$ 37, 199, $\frac{9}{13}$ 37, 660, zast. bez dzierz. młyna 7 grz.; $\frac{6}{12}$ 40, 1402, zast. bez dzierz. 2 kmieci 14 grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1488, war. zast. całej wsi 14 grz.; $\frac{28}{11}$ 42, 1802, zast. bez dzierz. 2 łanów 20 grz.; $\frac{21}{2}$ 61, 4697, zast. bez dzierz. całej wsi 300 grz.; $\frac{2}{7}$ 63, 5196, war. zast. poręcz. całej (?) wsi 43 grz. 36; $\frac{6}{9}$ 63, 5236, $\frac{3}{10}$ 63, 5265, $\frac{16}{4}$ 64, 5431, zast. bez dzierz. połowy wsi 40 grz.; $\frac{27}{1}$ 66, 6222, zast. z dzierz. połowy wsi 100 grz.; $\frac{13}{5}$ 66, 6079, zast. z dzierz. całej wsi ?.

68. Duńkowiczki w źr. Dunikowice i Dunkowice (D3O) na półn. od Przemysła wł. rodziny de Orzek. $\frac{6}{10}$ 46, 2882, war. zast. całej wsi 20 grz.; $\frac{19}{3}$ 49, 3900, war. zast. 3 łanów 22 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4201, war. zast. połowy wsi 130 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4754, war. zast. połowy wsi 100 grz.; ? 65, 5621, posag i wiano żony ?; ? 65, 5622, zast. z dzierz. części wsi 150 grz.

69. Dydiatycze (G4WN) wł. rodziny Czuryłów de Stojanice. $\frac{30}{1}$ 41, 1517, war. zast. poręcz. $\frac{1}{3}$ części wsi 30 grz.; $\frac{30}{1}$ 41, 1519, war. zast. 2 łanów 20 grz.; $\frac{26}{11}$ 42, 1803, war. zast. $4\frac{1}{2}$ łanów 45 grz.; $\frac{8}{3}$ 46, 2747, dział; $\frac{13}{7}$ 62, 4740, zast. z dzierz. portionis 55 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4750, oddanie części wsi zamiast posagu, zaznaczone jako sprzedaż?; $\frac{20}{1}$ 67, 6546, podzastaw z dzierz. portionis 55 grz.

70. Dypków (D2WŚr.) wł. Jana de Tapin. $\frac{29}{11}$ 46, posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami) 600.

71. Falkenberg, zidentyfikowane ze wsią występującą w źródle pod nazwą Dmościce, której na mapie niema; identyfikacja ta nastąpiła na podstawie tego, że Falkenberg leży tuż obok Truszwic, a w niewielkiej odległości od Rybotycz, Huwników, Sierakość, z którymi Dmościce często występują razem (D4Śr.O) wł. rodziny de Rybotycze. $\frac{18}{3}$ 37, 275, zast. z dzierz. łąk 4 grz.; $\frac{20}{2}$ 40, 1259, sprzedaż (wraz z innemi dobrami); $\frac{26}{3}$ 43, 1966, sprzedaż wraz z innemi dobrami

150 grz.; $\frac{30}{11}$ 45, 2827, sprzedaż (wraz z innemi dobrami) ?; ? 46, war. zast. całej wsi 11 grzyw. 24; $\frac{2}{10}$ 46, 2963, posag i wiano żony 100 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4206, zast. z dzierz. 2 dworzyszcz; $\frac{30}{3}$ 40, 2186, zast. bez dzierz. części wsi 25 grz. 38.

72. Felsztyn (E4S) wł. rodziny Felsztyńskich. $\frac{20}{2}$ 48, 3578, $\frac{28}{11}$ 48, 7393, war. zast. poręcz. $15\frac{1}{2}$ łana 155 grz.; $\frac{2}{12}$ 60, 4627, war. zast. 14 łanów 140 grz.; $\frac{2}{12}$ 60, 4628, war. zast. 10 łanów 40 grz.

73. Gdeszyce (E4Sr.) wł. rodziny Dzieciatkowiczów de Tamanowice. $\frac{8}{7}$ 37, 473, dział; $\frac{19}{4}$ 40, 1267, war. zast. poręcz. części wsi 183 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3202, war. zast. 3 łanów 20 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3289, dział; $\frac{23}{5}$ 47, 3289, war. zast. 2 kmieci 20 grz.; $\frac{9}{1}$ 48, 3527, wspólność majątkowa małżonków; $\frac{9}{3}$ 48, 3654, $\frac{8}{7}$ 66, 2751, sprzedaż połowy wsi; $\frac{3}{2}$ 50, 4171, war. zast. 4 łanów 40 grz.

74. Giedlarowa (C2N) wł. Jana de Jarosław, sołtystwo wł. Jana Siekanego. $\frac{30}{11}$ 44, 2371, posag i wiano zapisane na sołtystwie 200 grz.; $\frac{16}{7}$ 62, 4943, 4934, war. zast. poręcz. całej wsi 60 grz.; $\frac{15}{6}$ 63, 5165, war. zast. całej wsi 250 grz.; $\frac{17}{5}$ 64, 5355, war. zast. poręcz. całej wsi 248 grz. 24.

75. Gniewczyzna (C2Śr.) wł. rodziny Jarosławskich. $\frac{31}{1}$ 60, 4530, posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami).

76. Gorliczyzna (C2Śr.S) wł. rodziny Jarosławskich. $\frac{31}{1}$ 60, 4630, posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami).

77. Grabownica (D4O) wł. Jarochny, żony kniazia Iwana Nieświeskiego de Przedzielnica. $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział.

78. Gnojnica (F3 ON) wł. Mikołaja i Steczka de Tarnawa. $\frac{16}{1}$ 36, 7, zast. z dzierz. całej wsi i kopalni (wraz z innemi dobr.) 360 grz.; $\frac{16}{4}$ 42, 1711, zast. z dzierz. $1\frac{1}{2}$ łana 15 grz. 24; $\frac{18}{1}$ 45, 2432, war. zast. całej wsi i kopalni (wraz z innemi dobrami) 100 grz.

79. Grochowce (D4N) wł. Piotra de Grochowce i rodziny. $\frac{7}{10}$ 60, 4555, war. zast. poręcz. całej wsi 20 grz.; $\frac{11}{8}$ 62, 4788, war. zast. całej wsi 20 grz.; $\frac{13}{3}$ 63, 5122, war. zast. poręcz. całej wsi 39 grz.

80. Grodowice (E4S) wł. rodziny Felsztyńskich. $\frac{3}{2}$ 50, 4149, zast. bez dzierz. 4 łanów 40 grz.

81. Grodzisko wraz z miejscowością Podgrodzisko, której niema na mapie (E4W) wł. ks. Iwana Nieświeskiego de Przedzielnica, potem Jaczka Bibelskiego. $\frac{23}{5}$ 47, 3771, sprzedaż całej wsi.

82. Grzęsko a w źr. Grząska (C2Śr.S) wł. rodziny Jarosławskich. $\frac{19}{10}$ 63, 5059, war. zast. $7\frac{1}{2}$ łana 75 grz.

83. Gruszów w źr. Gruszowa i Hruszowa (D4Śr.) wł. rodziny Rybotyckich. $\frac{2}{12}$ 43, 2065, podzast. z dzierz. całej wsi 450 grz.; $\frac{24}{2}$ 61, 4698, posag i wiano żony 200 grz.

84. Hankowice w źr. Chankowice (F4NW) wł. rodziny Dzieciatkowiczów de Tamanowice. $\frac{8}{7}$ 37, 473, dział; $\frac{29}{1}$ 42, 1598, zast. bez dzierz. 1 łanu 10 grz.; $\frac{19}{5}$ 47, 3304, posag i wiano żony 300 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3289, zast. z dzierz. 2 kmieci 300 grz.

85. Hawłowice (C3O) wł. Aleksandra Próchnickiego. $\frac{16}{1}$ 36, 4, sprzedaż wsi za 40 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 460, 461, war. zast. poręcz. całej wsi 129 grzyw. 33.

96. Hnatkowice w źr. Natkowice (D3O) wł. Mikołaja Gołąbka de Natkowice. $\frac{8}{7}$ 37, 447 dział; $\frac{5}{12}$ 40, 1365, posag i wiano żony 160 grz.; $\frac{29}{1}$ 46, 2684, posag i wiano żony 300 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4691, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.

87. Hocisławice (E4Śr.).

88. Horysławice w źr. Horzesławice (E4ON) wł. Dmitra de Boratyn. $\frac{28}{10}$ 37, 616, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1887, dział; $\frac{2}{11}$ 44, 2266, $\frac{2}{11}$ 44,

2267, war. zast. całej wsi 130 grz.; $^{18}/_1$ 45, 2401, war. zast. całej wsi 50 grz.; $^{23}/_5$ 47, 3261, war. zast. całej wsi 40 grz.

89. Hoszany w źr. Oszany i Ossany, na mapie Jabłonowskiego już poza granicą ziemi przemyskiej; ze względu na położenie tuż koło granicy i na zapis w księdze przemyskiej włączam ją do ziemi przemyskiej (G4ON) wł. Mikołaja de Besków potem Tomasza Łopaczyńskiego. $^{30}/_{11}$ 45, 2523, zast. bez dzierz. całej wsi 585 grz. 31; $^8/_3$ 46, 2745, war. zast. całej wsi 100 grz.

90. Hoszów (D5W).

91. Hruszatyce (E4WŚr.) wł. Jaczka i Senka Bibelskich. $^2/_1$ 41, 1489, dział; $^{20}/_1$ 67, 6561, war. zast. $1^{1}/_2$ łana 15 grz.

92. Hruszowice w źr. też Ruszowice (E3NOŚr.) wł. Piotra Karasia. $^{28}/_2$ 36, 26 dział; $^{31}/_{10}$ 65, 5967, 5968, war. zast. 2 dworzyszcz 12 grz.; $^{31}/_{10}$ 65, 5970, war. zast. ruchomości (pignus) 1 grz.; $^{15}/_9$ 66, 6469, war. zast. 1 dworzyszcz 20 grz.

93. Hubice (D4O) wł. Jarochny żony ks. Iwana de Przedzielnica. $^2/_1$ 41, 1489, dział; $^8/_3$ 1446, 2727, wspólność majątkowa małżonków; $^{26}/_2$ 66, 6245, sprzedaż kniaźstwa na prawie wołoskiem.

94. Hussaków (E4N) wł. Mikołaja de Bojowice. $^{24}/_9$ 42, 1771, dział.

95. Huwniki w źr. Huhelniki, Hwelniki, Uhelniki, — wraz z Paclawiem i dzisiejszą Kalwarją Paclawską (D4Śr.) wł. Rodziny Rybotyckich i Iwanka de Buchowice Rybotyckiego. $^{29}/_2$ 40, 1258, 1259, sprzedaż niektórych dworzyszcz za ? grz.: $^{19}/_4$ 40, 1267, war. zast. poręcz. całej wsi 182 grz. 39; $^{10}/_{10}$ 40, 1329, zast. z dzierz. 1 dworzyszcz 5 grz.; $^6/_3$ 41, 1535, zast. bez dzierz. 2 dworzyszcz w Paclawiu 9 grz.; $^{21}/_7$ 42, 1763, dział Huwnik; $^{21}/_7$ 42, 1765, zamiana między braćmi; $^{12}/_8$ 43, 2022, dział reszty majątku; $^{15}/_3$ 45, 2433, posag i wiano żony 100 grz.; $^{30}/_{11}$ 45, 2527, sprzedaż części wsi za część Dmoście z dopłatą 50 grz.; $^9/_8$ 46, 2820, $^{21}/_1$ 47, 3135, posag i wiano żony 100 grz.; $^{28}/_5$ 47, 3295, 3296, zast. z dzierz. pół 5 grz.; $^{20}/_2$ 48, 3603, war. zast. całej wsi 50 grz.; $^3/_2$ 50, 4206, zast. bez dzierz. 2 dworzyszcz 20 grz.; $^{22}/_4$ 60, 4456, zast. bez dzierz. dworzyszcz (ilu?) ?; $^{27}/_1$ 61, 4692, $^{24}/_2$ 61, 4698, posag i wiano żony 200 grz.; $^{13}/_7$ 62, 4734, sprzedaż części wsi Paclawia 55 grz.; $^7/_1$ 66, 6008, zast. bez dzierz. części wsi 30 grz.; $^{22}/_{11}$ 68, 6901, darowizna; $^{22}/_{11}$ 68, 6902, zast. bez dzierz. części wsi 333 grz. 16.

96. Jaksmanice, napis nazwy (E4NW), miejscowość i znaki (E3SW) często zmienia właścicieli: 1) Jan Primusowicz de Jaksmanice, 2) Marek Bolesławski, 3) Dmitr de Boratyn, 4) Zbrożko de Bolanowice. $^8/_1$ 37, 156, war. zast. 1 kmiecia 3 grz.; $^{25}/_4$ 44, 2246, sprzedaż wsi za sołtystwo w Cykowie 150 grz. plus 50 grz.; $^2/_{11}$ 44; 2266, sprzedaż wsi za sołtystwo 150 grz.; $^{21}/_{12}$ 44, 2307, 2308, war. zast. całej wsi 100 grz.; $^{20}/_2$ 48, 3637, war. zast. 1 dworzyszcz 10 grz.; $^{22}/_{11}$ 68, 6861, dzierzawa tej wsi za rocznie 12 grz.

97. Jankowice (D3NW) wł. rodziny Ptaczków. $^3/_{12}$ 42, 1859, posag i wiano; $^{16}/_{11}$ 47, 3525, sprzedaż sołtystwa za ?; $^5/_1$ 66, 6212, war. zast. poręcz. połowy wsi 186 grz. 42; $^{24}/_{11}$ 68, 6908, $^{24}/_{11}$ 68, 6909, sprzedaż $^1/_3$ części za 200 grz.

98. Jatwięgi (F4Śr.).

99. Jarosław (D2S) wł. rodziny Jarosławskich, wójtostwo rodziny de Kidałowice. $^{23}/_4$ 42, 1848, $^{30}/_4$ 42, 1858, dział wójtostwa.

100. Jasionka w źr. Jasiennik, wł. rodziny Staromiejskich (A2O). $^3/_3$ 47 3462, posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami) 500 grz.

101. Jodłówka (w źr. jeden raz błędnie Modłówka) (C3Śr.) wł. rodziny Próchnickich. $^{15}/_{10}$ 36, 126, zast. z dzierz. sołtystwa ?; $^7/_{12}$ 39, 1195, war. zast. całej wsi 159 grz. 40; $^4/_{11}$ 45, 2596, war. zast. całej wsi 150 grz.; $^2/_3$ 47, 3472, war.

zast. całej wsi 160 grz.; $\frac{5}{12}$ 48, 3854, war. zast. całej wsi 280 grz.; $\frac{24}{4}$ 60, 4648, war. zast. całej wsi i sołtystwa 170 grz.; $\frac{3}{4}$ 63, 5057, war. zast. całej wsi 100 grz.: $\frac{30}{8}$ 68, 6844, posag i wiano żony (wraz z innemi dobr.) 400 grz.

102. Kalników (E3 O) wł. Mikołaja Siennickiego. $\frac{4}{5}$ 49, 3957, war. zast. całej wsi 122 grz.; $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział.

103. Kańczuga (C3 N) wł. Jana Pileckiego. $\frac{19}{6}$ 41, 1585, war. zast. całego miasta (wraz z innemi dobrami) 2.400 grz.

104. Kaszyce (D3 Śr.) wł. Andrzeja de Pantelowice. $\frac{3}{12}$ 36, 144, dział; $\frac{8}{7}$ 37; 446, sprzedaż wsi za sołtystwo w Radymnie.

105. Kidałowice (D3 N) wł. Mikołaja de Kidałowice, wójta w Jarosławiu. $\frac{23}{11}$ 39, 1184, $\frac{28}{4}$ 42, 1851, $\frac{23}{5}$ 49, 4099, posag i wiano żony 250 grz.; $\frac{26}{2}$ 42, 1825, zast. bez dzierz. 3 łanów 30 grz.

106. Kisielów (C3 NO) wł. Małgorzaty, żony Jana Mzurowskiego i jej dzieci. $\frac{26}{2}$ 42, 1828, dział; $\frac{26}{2}$ 42, 1828, war. zast. całej wsi 150 grz.; $\frac{28}{9}$ 47, 3510, war. zast. 1 łana 5 grz. 24; $\frac{22}{8}$ 64, 5320, dział; $\frac{24}{12}$ 64, 5588, zast. bez dzierz. „curiae“ pola i $1\frac{1}{2}$ łana 20 grz.; $\frac{9}{8}$ 64, 5385, dział; $\frac{13}{6}$ 66, 6074, zast. z dzierz. $\frac{1}{2}$ wsi 37 grz.

107. Kłokowice (D4 Śr. O) wł. Andrzeja i Fridusza, synów Fredry de Pleszowice, oraz Mikołaja de Kłokowce. $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{15}{2}$ 45, 2456, war. zast. karczmy, młyna i 2 „curiae“ 33 grz.; $\frac{9}{8}$ 46, 2811, posag i wiano żony 200 grz.; ? 46, 2862, war. zast. 1 kmiecia 5 grz.; ? 46, 2865, sprzedaż dworzyszcz za 15 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3968, sprzedaż pola Dobołowice przy Kłokowcach za ? grz.; $\frac{13}{7}$ 61, 4736, war. zast. ruchomości (pignus) 10 grz.; $\frac{22}{11}$ 68, 6870, war. zast. $1\frac{1}{2}$ łana 15 grz.

108. Kniżyce, w źr. Kneżyce (D4 N) wł. Małgorzaty de Bolestraszyce, żony Stefana Świętopełka de Zawada. $\frac{29}{4}$ 43, 1988, zast. z dzierz. 3 łanów 30 grz.; $\frac{12}{8}$ 43, 2021, podzast. z dzierz. 3 łanów 30 grz.; $\frac{2}{12}$ 43, 2067, wtórny podzastaw z dzierz. 3 łanów 30 grz.; $\frac{2}{12}$ 43, 2068, war. zast. 3 łanów 10 grz.; $\frac{13}{12}$ 43, 2073, zast. z dzierz. 3 łanów 30 grz.; $\frac{25}{5}$ 43, 2239, zast. bez dzierz. 6 łanów 60 grz.; $\frac{29}{11}$ 45, 2984, zast. z dzierz. całej wsi 100 grz.; $\frac{20}{2}$ 48, 3561, $\frac{20}{2}$ 48, 3601, posag żony 800 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4688, war. zast. poręcz. 12 łanów 60 grz. (względ. 120 grz.); $\frac{3}{1}$ 63, 5076, war. zast. 4 łanów 40 grz.; $\frac{23}{2}$ 67, 6582, war. zast. ruchomości (pignus); $\frac{20}{3}$ 67, 6609, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.

109. Koniów w źr. Koniowa (E4 Śr.) wł. Jana Barz de Błózew. $\frac{20}{5}$ 46, 3961, sprzedaż wsi drogą zamiany.

110. Koniuszki na połudn. od Sądowej Wiszni (G3 SW). $\frac{5}{10}$ 62, 4852, dział.

111. Koniuszki na połudn. zach. od Mościsk (E3 SO). $\frac{20}{1}$ 67, 6552, war. zast. całej wsi 80 grz.

112. Kopyśno w źr. Kopistno i Kopisno (D4 WN Śr.) wł. Chana de Kopyśno. $\frac{5}{5}$ 38, 877, zast. bez dzierz. 3 kmieci 10 grz.; $\frac{1}{10}$ 48, 3693, sprzedaż „portionis suae“ za 50 grz.; $\frac{1}{10}$ 48, 3669, zast. bez dzierz. 5 dworzyszcz 30 grz.; $\frac{13}{7}$ 62, 4733, sprzedaż „portionis suae“ za 45 grz. 24.

113. Kormanice (D4 ON) wł. Piotra de Czajkowice, potem Piotra de Grochowce. $\frac{16}{3}$ 36, 34, war. zast. 2 dworzyszcz 10 grz.; $\frac{10}{6}$ 37, 389, sprzedaż części wsi za 250 grz.; $\frac{10}{6}$ 37, 390, war. zast. całej wsi za 125 grz.

114. Korytniki wraz z miejscowością Iwanczepole, nieznane dzisiaj (D3 WS) wł. Marcisza de Iwanczepole. $\frac{25}{11}$ 45, 7287, $\frac{8}{10}$ 48, 3736, $\frac{3}{2}$ 49, 3885, dział i zobowiązania rodzinne; $\frac{8}{10}$ 48, 3710, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi za 600 grz.

115. Korzenica na półn. wschód od Jarosławia, według Jabłonowskiego mapy leży poza granicą ziemi przemyskiej (E2 SW) wł. Jarosławskich. $\frac{16}{7}$ 62, 4928, zast. z dzierz. całej wsi 313 grz. 17.

116. Korzeniec koło Birezy w źr. Korzenica (C4N Śr.) wł. ? ? — sołtystwo Jana de Humniska. $\frac{22}{10}$ 65, 5633, $\frac{22}{10}$ 65, 5634, sprzedaż sołtystwa (wraz z innymi) 60 grz.; $\frac{22}{10}$ 65, 5635, war. zast. sołtystwa 20 grz.

117. Kosienice w źr. Kussinice (D3 Śr.) wł. Fryderyka i Konrada de Kussinice. $\frac{30}{9}$ 37, 553, sprzedaż sołtystwa drogą zamiany; $\frac{3}{12}$ 42. 1859, $\frac{22}{1}$ 47, 3146, posag i wiano; $\frac{4}{11}$ 60, 4624, posag żony i wiano 120 grz.; $\frac{27}{2}$ 65, 5708, war. zast. 2 łąnów 12 grz.; $\frac{18}{3}$ 65, 5768, war. zast. poręcz. 2 kmieci 10 grz.; $\frac{30}{4}$ 65, 5842 war. zast. 1 łąnu 6 grz.; $\frac{29}{7}$ 65, 5893, $\frac{10}{5}$ 66, 6319, war. zast. poręcz. 2 kmieci 12 grz.; $\frac{16}{5}$ 66, 6321, war. zast. 1 kmiecia 11 grz.; $\frac{5}{1}$ 67, 6568, $\frac{27}{9}$ 68, 7091, war. zast. 2 łąnów 12 grz.; $\frac{14}{3}$ 68, 6968, war. zast. 2 kmieci 15 grz.

118. Kosina (C2W) wł. Jana de Pilcza. $\frac{10}{3}$ 46, 3018, war. zast. całej wsi (z innymi dobr.) 802 grz. 12.

119. Kostków w źr. Hosków — na półn.-zach. od Jarosławia (D2W) wł. Jarosławskich $\frac{2}{11}$ 39, 1180, war. zast. poręcz. całej wsi 257 grz. 9.

120. Kowenice w źr. Kowynice i Kawynice (F4 Śr.) wł. rodziny de Barańczyce. $\frac{9}{1}$ 48, 3531, war. zast. poręcz. $\frac{1}{2}$ wsi 33 grz.; $\frac{5}{10}$ 62, 4849, dział.

121. Kraczkowa (B2S) wł. Jana de Pilcza. $\frac{19}{6}$ 41, 1585, war. zast. poręcz. całej wsi (z innymi) 2400 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 2127, zast. bez dzierz. całej wsi (z innymi) 1000 grz.

122. Krakowiec (miasto) (F3NW) wł. Mikołaja i Steczka de Tarnawa. $\frac{16}{1}$ 36, 7, zast. z dzierz. miasta (z innymi dobr.) 360 grz.; $\frac{5}{12}$ 40, 1405, zast. z dzierz. miasta 70 grz.; $\frac{18}{1}$ 45, 2432, war. zast. miasta (z innymi dobr.) 160 grz.; $\frac{15}{4}$ 66, 6049, sprzedaż wójtostwa 100 grz.

123. Krasice (D3SW) królewszczyzna — tenuta Marka Bolesławskiego. $\frac{9}{8}$ 46, 2852, zast. z dzierz. wsi całej 100 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3280, dzierzawa wsi za ?.

124. Krasne (B2SW) wł. Małgorzaty de Magna Koźmin i jej dzieci. $\frac{9}{9}$ 45, 2591, dział.

125. Królina (F3OS) wł. rodziny Czuryłów de Stojanice. $\frac{5}{10}$ 62, 4852, dział.

126. Krowniki (D3SO) w źr. Cerowniki, błędnie odczytane prawdopodobnie.

127. Kruhel koło Jarosławia (D2WN) wł. Jarosławskich. $\frac{14}{7}$ 62, 4746, dział; $\frac{21}{1}$ 62, 4886, $\frac{11}{1}$ 65, 5640, zast. z dzierz. na wyderkauf 800 grz.; $\frac{11}{8}$ 62, 4888, posag i wiano żony 400 grz.

128. Kruhel koło Przemyśla D3OS wł. Symka i Jerzego de Prałkowce $\frac{12}{11}$ 49, 4000, zast. bez dzierz. całej wsi 45 grz.

129. Krukienice (F4 Śr.W.) wł. Mikołaja Rychlika de Krukienice. $\frac{8}{10}$ 36, 103, posag i wiano żony 200 grz.; $\frac{3}{8}$ 39, 1183, sprzedaż sołtystwa za 120 grz.; $\frac{18}{2}$ 42, 4095, zast. bez dzierz. 3 łąnów 14 grz. 19.

130. Kryrowice w źr. też Krzysowice (F3SW) wł. Jana de Zimnawoda i Kunata de Tuligłowy. $\frac{23}{6}$ 41, 1554, zast. bez dzierz. całej wsi 485 grz. 45; $\frac{20}{5}$ 49, 3979, zast. z dzierz. 8 łąnów 50 grz.; $\frac{29}{12}$ 49, 4040, zast. bez dzierz. całej wsi 122 grz.; $\frac{11}{12}$ 66, 6524, $\frac{1}{1}$ 68, 6922, zast. bez dzierz. $\frac{1}{2}$ młyna 3 grz. 8; $\frac{28}{3}$ 68, 6976, zast. bez dzierz. całej wsi 30 grz.

131. Krzczkowa w źr. Krzczkowa wola, napis: (C4NO) miejscowość (D4NW) wł. Michała de Cholowice. $\frac{4}{4}$ 68, 6987, zast. bez dzierz. połowy wsi 17 grz.

132. Krzczowice (C3N) wł. Sienka i Michała de Siennow Siennickich. $\frac{8}{7}$ 37, 460, war. zast. poręcz. całej wsi 129 grz. 33; $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział.

133. Krzemienica (B2S Środ.) wł. Jana de Pilcza. $\frac{3}{12}$ 42, 1861, zast. bez dzierz. całej wsi 350 grz.

134. Krzywca (C3 O S) wł. rodziny de Krzywca. $^{10}/_6$ 37, 445, sprzedaż dworzyszcza wraz ze zasiewami; $^{28}/_{10}$ 37, 623, sprzedaż wójtostwa 100 grz.; $^{25}/_5$ 44, 2244, dział; $^9/_8$ 46, 2849, dział; $^9/_8$ 46, 2850, oddanie wójtostwa jako dożywocie; $^{1}/_{10}$ 48, 3687, posag i wiano żony 600 grz.; $^{18}/_3$ 49, 3895, sprzedaż części pola 20 grz.; $^{29}/_{12}$ 49, 4023, dział wzgl. zmiana dawnego działu.

135. Krzywiecka Wola (C3 O S) wł. rodziny de Krzywca. $^9/_8$ 46, 2849, dział; $^{4}/_{12}$ 48, 3764, war. zast. części wsi 22 grz.; $^{18}/_3$ 49, 3891, sprzedaż części wsi 700 grz.; $^{18}/_{11}$ 67, 6716, posag i wiano żony 200 grz.; $^{15}/_2$ 68, 6950, dział.

136. Kulmatycze w źr. Kumaticze i Komaticze (G4 N W) wł. rodziny de Stojanice. $^{12}/_{11}$ 49, 3989, war. zast. całej wsi (?) 3 grz.; $^5/_{10}$ 62, 4852, dział; $^{20}/_1$ 67, 6566, sprzedaż — właściwie oddanie na własność dla zaspokojenia zobowiązań rodzinnych.

137. Kuńkowice w źr. Konikowice (D3 S Śr.) wł. Piotra de Wapowce. $^{29}/_{12}$ 49, 4066, war. zast. całej wsi 110 grz.

138. Kupiatyce (D4 O N) wł. rodziny de Orzek. $^8/_7$ 37, 458, war. zast. poręcz. całej wsi 194 grz.; $^{28}/_{10}$ 37, 616, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.; ? 46, 2856, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.; $^{19}/_4$ 48, 3663, war. zast. połowy wsi 11 grz.; $^{15}/_5$ 49, 3960, war. zast. 3 kmieci 9 grz.; ? 65, 5622, zast. z dzierz. części wsi 150 grz.; $^{17}/_9$ 65, 5630, zast. z dzierz. „portionis“ 10 grz.

139. Kupna (C3 O S) wł. rodziny do Krzywca. $^{18}/_2$ 37, 236, war. zast. całej wsi 50 grz.; $^{24}/_4$ 41, 1551, war. zast. całej wsi 27 grz.; $^{25}/_5$ 44, 2244, dział; $^9/_8$ 46, 2849, dział; $^{29}/_{12}$ 49, 4023, dział; $^{18}/_4$ 63, 5143, war. zast. poręcz. całej wsi 60 grz.; $^{18}/_4$ 63, 5143, zast. z dzierz. 6 łanów 60 grz.; $^{18}/_9$ 67, 6716, $^{25}/_8$ 68, 6847. posag i wiano żony 200 grz.

140. Laszki na wsch. od Jarosławia (E2 S W) wł. ? — tenuta braci de Jankowice. $^{15}/_7$ 62, 4928, zast. z dzierz. całej wsi (z innem. dobr.) 313 grz.; $^{14}/_3$ 63, 5126, $^{18}/_7$ 63, 5202, war. zast. poręcz. całej wsi 40 grz.; $^8/_7$ 66, 6098, zast. z dzierz. całej wsi 40 grz.; $^{20}/_1$ 67, 6556, 6557, 6558, dział.

141. Laszki Murowane koło Felsztyna wraz z miejscowością Podmonastyrz, której dziś niema na mapie (E4 S) wł. Jana de Felsztyn. $^2/_{11}$ 46, 2932, $^{20}/_2$ 48, 3595, zast. bez dzierz. całej wsi 60 + 40 = 100 grz.

142. Leżajsk (C1 S) wł. Jarosławskich. $^{29}/_{11}$ 46, 2946, Posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami) 600 grz.; $^{17}/_5$ 64, 5347, $^{17}/_5$ 64, 5355, $^9/_8$ 64, 5380, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi dobrami) 248 grz.

143. Leżachów (D2 W) wł. Jarosławskich.

144. Lipa w pow. przemyskim mimo że Jabłonowski zna ją poza granicami tegoż (C4 N W) wł. braci de Bircza. $^4/_1$ 46, 2662, sprzedaż $^{1}/_2$ wsi za ?; $^{14}/_{11}$ 47, 3438, sprzedaż wsi (wraz z innemi dobrami) 800 grz.

145. Lipniki (F3 S) wł. Adama de Szalawa. $^{13}/_5$ 37, 379, zastaw bez dzierz. całej wsi 559 grz. 21; $^{14}/_5$ 42, 1737, zast. bez dzierz. sołtystwa 60 grz.; $^{26}/_{11}$ 42, 1806, sprzedaż całej wsi za ?; $^{20}/_1$ 46, 2689, zast. bez dzierz. ? łanów (może 3?) 30 grz.

146. Lubienie w źr. Lubinie i Lubnie (F3 Śr. N) wł. Budziwoja Karasia de Lubinie. $^{28}/_2$ 36, 26, dział; $^{28}/_2$ 36, 27, war. zast. całej wsi 50 grz.; $^{12}/_5$ 40, 1274, war. zast. całej wsi 60 grz.; $^{14}/_5$ 42, 1758, war. zast. poręcz. połowy wsi 40 grz.; $^7/_1$ 43, 1871, war. zast. połowy wsi 87 grz.; $^{30}/_3$ 44, 2199, zast. bez dzierz. połowy wsi 30 grz.; $^{18}/_1$ 45, 2432, war. zast. całej wsi 100 grz.

147. Lutków w źr. też Lutkowice na południe od Radymna (D3 O Śr.) wł. Miłkołaja de Lutków oraz braci de Morawsko. $^{25}/_2$ 43, 1925, zast. z dzierz. $^{1}/_2$ łana

i pola 6 grz.; $\frac{20}{1}$ 46, 2692, sprzedaż części wsi za 50 grz. + konie; ? 46, 2859, zast. bez dzierż. młyna i 2 ogrodów 13 grz.; $\frac{9}{1}$ 48, 3528, zast. bez dzierż. 2 kmieci 19 grz.; $\frac{7}{1}$ 49, 3883, zast. z dzierż. młyna i pola 23 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3972, posag i wiano żony 20 grz.; $\frac{12}{11}$ 49, 4007, zast. bez dzierż. pola 1 grz. 18; $\frac{25}{11}$ 49, 4015, zast. bez dzierż. młyna, karczmy i pola 30 grz.; $\frac{18}{6}$ 62, 4921, dział.

148. Lutków na połudn. zachód od Mościsk (E4 O N).

149. Łąka w żr. Lanki i Lanka (B2 W) wł. rodziny de Staromieście. $\frac{26}{5}$ 38, 943, zastaw z dzierż. łąki (wraz z innemi dobr.) 419 grz. 33; $\frac{13}{7}$ 39, 1204, war. zast. całej wsi 319 grz. 33; $\frac{9}{3}$ 44, 2335, zast. bez dzierż. całej wsi 800 grz.; $\frac{2}{12}$ 45, 2623, $\frac{2}{12}$ 45, 2624, zast. z dzierż. na wyderkauf całej wsi 1000 grz.; $\frac{2}{3}$ 47, 3462, posag i wiano żony 500 grz.; $\frac{19}{3}$ 60, 4441, war. zast. całej wsi 330 grz.

150. Łañcut, miasto (B2 S) z całym kluczem wsi i przedmieściem, wł. Jana Pileckiego. $\frac{7}{5}$ 36, 41, posag i wiano żony zapis na całym mieście, przedmieściu i kluczu wsi doń należących 1000 grz.

151. Łapajówka — w żr. Miedzwiedza i Niedzwiedza. — Identyfikuję Miedzwiedzę z Łapajówką, ponieważ wszystkie jej dotyczące zapiski wymieniają ją razem z Dębowem, Orzewicami (= Urzejowice), Białobokami, leżącemi obok siebie; natomiast Łapajówka leży w bezpośrednim sąsiedztwie z Orzewicami = Urzejowicami, a inne okoliczne wsie same występują w źródle. Wykluczona jest Niedzwiedzia w powiecie samborskim, ani też wieś ta nie leżała poza ziemią przemyską, jedna bowiem z zapisek wymienia ją wyraźnie „in distr. Przemyslensi“ (zap. 4652). (C2 S O) wł. Jana Dersniaka de Rokietnica i spadkobierców. $\frac{25}{11}$ 37, 7218, posag i wiano żony 400 grz.; $\frac{18}{6}$ 60, 4652, zast. bez dzierż. całej wsi 40 grz.; $\frac{9}{8}$ 64, 5384, zast. bez dzierż. całej wsi 30 grz.; $\frac{22}{3}$ 64, 5322, zast. bez dzierż. całej wsi 25 grz.

152. Łętownia w żr. Lutownia (D3 Śr. S) wł. drobnej szlachty z Łętowni. $\frac{17}{12}$ 36, 154, war. zast. poręcz. części wsi 15 grz. + kamień wosku.

153. Łopuszka (dziś Wielka) (C3 W Śr.) wł. Jana de Pantelowice, sprzedana Janowi Pileckiemu. $\frac{3}{12}$ 36, 144, dział; $\frac{3}{12}$ 36, 147, war. zast. 6 łąnów 60 grz.; $\frac{30}{1}$ 41, 1516, war. zast. poręczon. 12 łąnów 120 grz.; $\frac{3}{4}$ 41, 1581, $\frac{29}{1}$ 42, 1815, $\frac{9}{11}$ 44, 2367, 2368, sprzedaż sołtystwa 160 grz.; $\frac{25}{1}$ 45, 2574, sprzedaż wsi 1000 grz.; $\frac{20}{11}$ 66, 6158, posag i wiano żony 180 grz.

154. Łopuszka Mała (C3 N W) w żr. Bucharzów, którego nie ma dziś w tej okolicy. Identyfikuję Bucharzów z Łopuszką Małą, ponieważ jak wynika z działów, Bucharzów leżał w bezpośredn. sąsiedztwie Pantelowic i Łopuszki Wielk., a dziś z nimi sąsiaduje Łopuszka Mała, wł. braci de Pantelowice, sprzedana Aleksandrowi Próchnickiemu. $\frac{3}{12}$ 36, 144, dział; $\frac{26}{5}$ 38, 968, $\frac{3}{4}$ 41, 1584, dział; $\frac{5}{12}$ 48, 3853, sprzedaż całej wsi za 550 grz.

155. Łowce w żr. też Lawcze, Lowczyn wraz ze wsią Witaczyn, której dziś brak (D3 N O Śr.) wł. rodziny de Morawsko. $\frac{19}{10}$ 47, 3515, posag żony i wiano 60 grz.; $\frac{2}{12}$ 60, 4625, sprzedaż sołtystwa w obu wsiach ?; $\frac{18}{6}$ 62, 4921, dział; $\frac{18}{6}$ 62, 4920, posag i wiano żony 160 grz.; ? 66, 6207, war. zast. poręcz. 4 łąnów 40 grz.

156. Łuczyce (D5 N O) wł. Jerzego Lankorskiego. $\frac{7}{4}$ 38, 819, zast. bez dzierż. połowy wsi 15 grz. 47; $\frac{1}{1}$ 39, 981, zast. bez dzierż. połowy wsi 15 grz. 47; $\frac{29}{2}$ 40, 1256, podzast. bez dzierż. połowy wsi 15 grz. 47; $\frac{18}{2}$ 65, 5702, zast. z dzierż. 2 $\frac{1}{2}$ dworzyszcz 15 grz.

157. Łukowa (C1 W) wł. Stanisława de Zolków. $\frac{30}{5}$ 67, 6658, sprzedaż wsi za 580 grz.

158. Maćkowice w żr. Manczykowice (D3 Śr.) królewsczyzna — tenuta An-

drzeja de Pomorzany. $^{22}/_1$ 42, 1606, zast. z dzierz. połowy wsi 300 grz.; $^{12}/_8$ 43, 2024, zast. z dzierz. połowy wsi 400 grz.; $^{26}/_5$ 44, 2224, darowizna sołtystwa; $^{20}/_1$ 46, 2680, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.

159. Makowa (D 3 Środ.) wieś na prawie wołoskiem.

160. Malkowice na półn. od Przemyśla (D 3 O). $^{28}/_1$ 43, 1905, war. zast. całej wsi (zamiast posagu) 100 grz.; $^{20}/_1$ 46, 2684, posag i wiano żony 300 grz.; $^{20}/_1$ 46, 2685, darowizna 1 łanu za zasługi służebne.

151. Małchowice w źr. Makowice na południe od Przemyśla (D 4 O N) wł. Małgorzaty de Bolestraszyce. $^{20}/_2$ 48, 3561, 3601, posag Małgorzaty de Bolestraszyce 800 grz.

162. Małnów w źr. Malnow (F 3 W) wł. Andrzeja de Siennów. $^{4}/_5$ 49, 3959, dział; $^{7}/_2$ 65, 5646, $^{7}/_2$ 65, 5647, zast. bez dzierz. całej wsi 170 grz

163. Manasterz nad Sanem na północ od Jarosławia (D 2 W Śr.). $^{14}/_7$ 62, 4746, dział.

164. Manasterz na połudn. do Kańczugi (C 3 WS) wł. Ramsza de Monasterz, sprzedana Janowi Pileckiemu $^{3}/_{11}$ 46, 3051, $^{27}/_{11}$ 48, 7346, sprzedaż wsi za 300 grz.

165. Markowa (B 2 S O) wł. Jana Pileckiego. $^{7}/_5$ 36, 41, posag i wiano żony (wraz z innemi dobrami) 1000 grz.

166. Medyka (E 3 S) królewszczyna.

Mielnów (D 3 S W) wł. Michała de Rokszyce. $^{25}/_7$ 36, 61, war. zast. całej wsi 30 grz.; $^{13}/_5$ 37, 377, zast. bez dzierz. całej wsi 30 grz.; $^{21}/_7$ 42, 1766, zast. bez dzierz. 1 dworzyszczu 15 grz. 47; $^{8}/_7$ 66, 6093, sprzedaż $^{1}/_5$ części wsi 21 grz.

168. Milatyn (G 3 S) wł. Andrzeja de Siennów. $^{11}/_8$ 62, 4798, zast. z dzierz. $^{1}/_2$ wsi 43 grz. 33; $^{13}/_5$ 66, 6055, sprzedaż $^{1}/_2$ wsi za 200 grz.

169. Milczyce (G 4 N) wł. Dobiesława Kryrskiego i Jana de Porudno. $^{5}/_{12}$ 40, 1394, war. zast. $2^{1}/_2$ łanów 23 grz.; $^{18}/_{11}$ 43, 2039, $^{25}/_4$ 47, 3456, war. zast. całej wsi 80 grz.; $^{18}/_{11}$ 43, 2041, war. zast. 10 łanów 100 grz.; $^{2}/_{11}$ 46, 2929, war. zast. całej wsi 70 grz.; $^{25}/_4$ 47, 3249, zast. z dzierz. 3 kmieci 30 grz.; $^{19}/_4$ 48, 3665, zast. bez dzierz. połowy wsi 70 grz.; $^{4}/_2$ 49, 3890, zast. z dzierz. 8 dworzyszcz, $1^{1}/_2$ karczmy i $^{1}/_2$ młyna 100 grz.

170. Miroczyn w źr. Miraczyn (C 2 O S) wł. Jarosławskich. $^{10}/_3$ 46, 3026, war. zast. całej wsi 250 grz.

171. Miżyniec w źr. Miezinicze (E 4 Śr.) wł. rodziny Dzieciatkowiczów. $^{13}/_7$ 62, 4737, zast. do wydierz. karczmy 30 grz.

172. Młodowice (D 4 O) wł. Jerzego Działoszy. $^{13}/_5$ 37, 342, dział; $^{7}/_{12}$ 39, 1196, war. zast. poręcz. 2 kmieci 12 grz. 19; $^{20}/_1$ 46, 2682, posag i wiano żony 100 grz.; $^{20}/_2$ 48, 3602, sprzedaż sołtystwa 50 grz.; $^{19}/_4$ 48, 3662, zast. z dzierz. połowy wsi 100 grz.; $^{3}/_2$ 50, 4205, war. zast. sołtystwa 30 grz.; $^{24}/_3$ 61, 4707, zast. z dzierz. 1 łanu 15 grz.; $^{24}/_3$ 61, 4708, war. zast. $1^{1}/_2$ łana 15 grz.; $^{24}/_3$ 61, 4710, war. zast. 4 łanów; $^{5}/_{10}$ 62, 4879, posag i wiano żony 200 grz.

173. Moczerady w źr. też Moczanady (E 4 N O) wł. rodziny de Bojowice al. Boiska. $^{7}/_4$ 38, 833, zast. bez dzierz. 2 kmieci 20 grz.; $^{24}/_9$ 42, 1771, dział; $^{7}/_1$ 43, 1867, posag i wiano żony 200 grz.

174. Mokrzany (F 4 O) wł. Jana de Wojutycze. $^{24}/_4$ 41, 1552, war. zastaw. 3 kmieci 23 grz.; $^{18}/_2$ 42, 1608, zast. bez dzierz. połowy wsi 100 grz.; $^{28}/_3$ 47, 3206. $^{4}/_{12}$ 48, 3794, podzast. bez dzierz. połowy wsi 100 grz.; $^{9}/_1$ 48, 3529, war. zast. połowy wsi 20 grz.; $^{9}/_1$ 48, 3534, posag żony i wiano 3077 grz.; $^{7}/_1$ 49, 3882, $^{29}/_{10}$ 66, 6127, zast. bez dzierz. połowy wsi 100 grz.

175. Monastyr koło Hubic i Przedzielnicy, — wymieniony w zap. 2727

i 3271 identyfikuję z miejscowością nazwaną na mapie „Heilige Geist“ koło Hubie na tej podstawie, że w bliższej i dalszej okolicy wymienionych w zapiskach wsi nie ma innych miejscowości „Monastyr“, zaś „Heil. Geist“ położeniem i treścią swej nazwy najlepiej tu można zastosować (D4 Śr. O) wł. ks. Iwana de Przedzielnica. $\frac{8}{3}$ 46, 2727, wspólność majątkowa małżeństwa; $\frac{23}{5}$ 47, 3271, sprzedaż wsi (z innymi dobrami) 540.

176. Morańce w źr. Morawicze (F3 N Śr.) wł. Mikołaja de Siennow. $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział.

177. Morawsko wraz ze wsią Bojanówką, której nie ma na mapie. $\frac{18}{6}$ 62, 4921, dział; $\frac{23}{2}$ 64, 5311, posag żony i wiano 200 grz.; $\frac{15}{6}$ 64, 5365, zast. z dzierz. pół 2 grz. — 24; $\frac{6}{9}$ 64, 6393, posag i wiano żony 300 grz.

178. Mościska miasto (F3 S W) dobra podmiejskie wł. Jana Mzurowskiego i jego synów. $\frac{15}{12}$ 38, 895, war. zast. poręcz. 11 łanów koło Mościsk 110 grz.; $\frac{4}{4}$ 40, 1264, zast. bez dzierz. 11 łanów koło Mościsk 110 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2240, zast. bez dzierz. $5\frac{1}{2}$ łanów koło Mościsk 147 grz.; $\frac{4}{12}$ 48, 3791, podzast. bez dzierz. $5\frac{1}{2}$ łanów koło Mościsk 147 grz. $\frac{30}{12}$ 62, 5054, war. zast. domu w Mościskach 30 grz.; $\frac{30}{5}$ 67, 6659, war. zast; 2 łanów koło Mościsk 35 grz.; $\frac{20}{4}$ 68, 6992, zast. bez dzierz. młyna 100 grz.

Mszańce patrz Sudkowice.

179. Munina (w źr. 1 raz błędnie Juwnina) [D3 N] wł. Jarosławskich. $\frac{13}{10}$ 63, 5060, war. zast. całej wsi 150 grz.; $\frac{23}{2}$ 64, 5316, war. zast. $7\frac{1}{2}$ łanów 75 grz.; $\frac{22}{3}$ 64, 5324, war. zast. całej wsi 180 grz.; $\frac{11}{1}$ 65, 5641, war. zast. całej wsi 200 grz.; ? 66, 6208, war. zast. 5 łanów 50 grz.

180. Myślatyce w źr. Mislaticze (E4 N O) wł. rodziny de Mislaticze. $\frac{26}{11}$ 42, 1795, war. zast. 1 łanu 10 grz.; $\frac{26}{11}$ 42, 1799, war. podzast. 1 łanu 10 grz.; $\frac{20}{1}$ 46, 2690, zast. z dzierz. całej wsi 30 grz.; $\frac{20}{1}$ 46, 2691, posag i wiano żony 60 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3177, posag i wiano żony 150 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4130, war. zast. 2 kmieci 10 grz.; $\frac{26}{2}$ 60, 4423, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{8}{7}$ 66, 6100, zast. z dzierz. „curia“ (przyp. folwarku) 100 grz.; $\frac{20}{1}$ 67, 6555, war. zast. całej wsi 47 grz.

181. Nadyby (E4 O S) wł. Jana, potem Zygmunta de Wojatycze. $\frac{9}{1}$ 48, 3534, posag żony i wiano (wraz z innymi dobrami) 3077 grz. 6; $\frac{15}{4}$ 66, 6039, war. zast. 10 łanów 100 grz.

182. Nakło w źr. Nakiel (E3 Śr.) wł. części wsi Jadwigi żony Piotra de Siekiernice sprzedana Marcinowi de Morawsko. $\frac{24}{2}$ 61, 4696, zast. bez dzierz. części wsi 10 grz.; $\frac{14}{7}$ 62, 4767, $\frac{11}{8}$ 62, 4796, sprzedaż $\frac{1}{4}$ części wsi za 75 grz.; $\frac{18}{6}$ 62, 4320, posag i wiano żony 160 grz.

183. Nehrebka (D3 S O) wł. Zenka do Nehrebka. $\frac{26}{2}$ 60, 4425, posag i wiano żony 40 grz.

184. Nienowice w źr. Niewnowice (E3 NW Śr.) wł. Andrzeja de Siennow. $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział.

185. Niklowice (G4 N) wł. Chleba de Niklowice, potem jego córek. $\frac{24}{4}$ 38, 810, zast. bez dzierz. karczmy, młyna i rybnika 30 grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{19}{2}$ 42, 1615, war. zast. 2 karczem i młyna 60 grz.

186. Nowawieś koło Birczy (C4 N). $\frac{22}{10}$ 65, 5633, $\frac{22}{10}$ 65, 6634, sprzedaż sołtystwa (z innymi sołtystwami) 60 grz.; $\frac{22}{10}$ 65, 5635, war. zast. sołtystwa 20 grz.

187. Nowe Miasto wraz ze wsią Bybło (w źr. Bibel [E4 W]) wł. Jaczka de Bibel. $\frac{10}{6}$ 37, 439, $\frac{10}{6}$ 37, 440, war. zast. poręcz. całego miasta 200 grz.; $\frac{24}{3}$ 38, 908, war. zast. 5 łanów $43\frac{1}{2}$ grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{7}{6}$ 62, 4846, posag i wiano żony 60 grz.; $\frac{7}{1}$ 66, 6013, $\frac{7}{1}$ 66, 6025, war. zast. 4 łanów 40 grz. 16; $\frac{25}{2}$ 66

6029, war. zast. 2 łanów 20 grz.; $\frac{13}{5}$ 66, 6053, zast. z dzierz. „portionis“ 32 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 2755, war. zast. 3 łanów 30 grz.; $\frac{15}{10}$ 67, 6710, 6711, sprzedaż części przedmieścia drogą zamiany; $\frac{30}{8}$ 68, 6841, war. zast. poręcz. 15 łanów 150 grz.

Nowobrod patrz: Bircza Stara.

188. Nowosiedlce na zach. od Przeworska (C2WS) wł. Jarosławskich. $\frac{4}{11}$ 45, 2602, $\frac{7}{1}$ 43, 2078, posag żony Rafała de Jarosław 2000 grz.; $\frac{25}{11}$ 44, 7282, $\frac{4}{11}$ 45, 2602, $\frac{25}{11}$ 43, 7254, zast. z dzierz. (lub sprzedaż na wyderkauf) całej wsi 709 grz. 21; $\frac{28}{0}$ 47, 3513, $\frac{11}{1}$ 48, 3812, $\frac{20}{3}$ 49, 4074, $\frac{26}{11}$ 46, 7302, zast. z dzierz. całej wsi 709 grz. 21; $\frac{11}{1}$ 65, 5639, sprzedaż wsi 1100 grz.

189. Nowosielica na półn.-zach. od Sądowej Wiszni w żr. Nowosiedlce (F3O). $\frac{25}{5}$ 44, 2245, zast. bez dzierżeń. młyna 6 grz.; ? 2270, zast. bez dzierżeń. 1 dworzyszca 2 grz.

190. Nowosiółki koło Ożomli tuż przy granicy ziemi lwowsk. w żr. Nowosiedlce (G3WŚr.) wł. rodziny Ptaczków de Nowosiedlce. $\frac{25}{5}$ 36, 44, sprzedaż połowy wsi 60 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 6203, zast. bez dzierz. całej wsi 40 grz.; $\frac{20}{1}$ 67, 6556, 6557, 6558, dział.

191. Nowosiółki koło Paclawia i Humnisk w żr. Nowosiedlce (D4Śr.) wł. rodziny Kokotków. $\frac{7}{4}$ 38, 846, zast. bez dzierz. 2 kmieci 10 grz.; $\frac{3}{5}$ 38, 876, zast. bez dziei 1 kmiecia 2 grz.; $\frac{18}{3}$ 41, 1610, $\frac{29}{4}$ 43, 2011, war. zast. młyna 2 grz. 12; $\frac{13}{5}$ 66, 6075, zast. bez dzierz. części wsi 13 grz. 24.

192. Nowosiółki na wsch. od Przemyśla na połudn. od Medyki, w żr. Nowosiedlce (E3S) wł. Fredry de Pleszowice i spadkobierców. $\frac{5}{5}$ 38, 887, sprzedaż 5 dworzyszcz 100 grz.; $\frac{22}{1}$ 47, 3154, zast. z dzierz. dworzyszcz nieosiadłego 3 grz. 24; $\frac{20}{2}$ 48, 3601, posag i wiano żony 800 grz.; $\frac{7}{1}$ 66, 6018, 6020, sprzedaż sołtystwa 25 grz.

193. Orchowice w żr. Worchowice i Warchowice (G4NW) wł. Andrzeja Bybelskiego potem synów jego. $\frac{6}{7}$ 39, 1045, zast. z dzierz. całej wsi ?; $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{19}{3}$ 42, 1669, $\frac{19}{3}$ 42, 1694, zast. z dzierz. całej wsi 30 grz.

194. Orzechowce (D3O) wł. rodziny Orzechowskich. $\frac{17}{12}$ 36, 150, war. zast. 10 łanów 100 grz.; $\frac{7}{12}$ 39, 1200, zast. z dzierz. 4 łanów 39 grz. 46; $\frac{2}{5}$ 40, 1275, $\frac{22}{1}$ 42, 1604, $\frac{12}{11}$ 42, 1812, war. zast. 5 łanów 39 grz. 46; $\frac{2}{5}$ 40, 1276, dział; $\frac{2}{1}$ 41, 1492, war. zast. poręcz. 1 kmiecia 5 grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1498, war. zast. poręcz. 5 łanów 50 grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1466, $\frac{12}{12}$ 42, 1811, $\frac{27}{1}$ 42, 2146, war. zast. 4 łanów 31 grz. 47; $\frac{2}{10}$ 46, 2914, posag i wiano żony 24 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3074, zast. bez dzierz. 1 kmiecia 5 grz.; $\frac{23}{4}$ 67, 6634, sprzedaż 1 łanu i części karczmy 8 grz.; $\frac{23}{4}$ 67, 6634, war. zast. 1 łanu 5 grz.

195. Osówka w żr. Ossowa (D1S) wł. Jarosławskich. $\frac{17}{5}$ 64, 5355, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi dobr.) 248 grz. 24.

196. Ostrów koło Radymna (D3NO) wł. Jarosławskich. $\frac{1}{2}$ 40, 1242, $\frac{9}{5}$ 40, 1406, $\frac{9}{5}$ 40, 1407, war. zast. poręcz. całej wsi 267 grz. 1; $\frac{3}{12}$ 42, 1863, war. zast. całej wsi 458 grz. 38; $\frac{9}{3}$ 44, 2329, $\frac{10}{8}$ 44, 2356, war. zast. poręcz. całej wsi 220 grz.; $\frac{3}{1}$ 60, 4420, war. zast. całej wsi 100 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4705, posag i wiano żony 600 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4713, war. zast. poręcz. 2 łanów 18 grz.; $\frac{15}{4}$ 66, 6048, war. zast. 7 łanów 50 grz.; $\frac{16}{5}$ 66, 6320, war. zast. poręcz. 2 łanów 12 grz.; $\frac{15}{10}$ 67, 6709, sprzedaż $1\frac{1}{2}$ łana 50 grz.

197. Ostrów na północ od Kańczugi koło Urzejowic (C2S) wł. Rafała de Ostrów. $\frac{7}{12}$ 39, 1197, 1198, sprzedaż sołtystwa za ?.

198. Ostrów koło Przemyśla (D3S). $\frac{29}{11}$ 46, 2972, $\frac{22}{1}$ 67, 3160, zast. z dzierz. całej wsi ?.

199. Ożańsko w źr. Oszensko (C2SO) wł. Aleksego i Jakóba de Cieszacin. $31/1$ 60, 4636, posag ? ?.

200. Ożomla w źr. Oszomla (G3Śr.) królewsczyzna, tenuta Mikołaja Stadnickiego. $2/1$ 41, 1497, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.; $13/1$ 41, 1499, zast. bez dzierz. całej wsi 80 grz.; $13/1$ 41, 1501, $13/1$ 41, 1502, war. zast. poręcz. całej wsi 80 grz.; $20/1$ 46, 2689, war. zast. całej wsi 30 grz.

201. Paćkowice w źr. Paczkowicze i Poczkowicze (D4O) wł. Fredry de Plezowice. $18/2$ 37, 212, sprzedaż sołtystwa za 80 grz.; $18/2$ 37, 212, war. zast. sołtystwa 60 grz.; $28/3$ 47, 3196, $9/1$ 48, 3557, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.; $1/10$ 48, 3703, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.

Paclaw: patrz Huwniki, z którymi się łączą.

202. Pakość w źr. Pakoscy (F4NW) wł. rodziny de Pakość i Mikołaja Stadnickiego. $10/9$ 36, 80, zast. bez dzierz. części wsi 6 grz.; $1/10$ 48, 3689, $2/11$ 49, 4012, $21/11$ 49, 4013, sprzedaż wsi za 200 grz.; $19/6$ 49, 3986, sprzedaż części ziemi we wsi drogą zamiany; $20/1$ 67, 6652, war. zast. całej wsi 80 grz.

203. Palikówka w źr. też Palikówka (B2W) wł. rodziny Staromiejskich. $13/7$ 39, 1204, war. zast. całej wsi (z innemi dobr.) 319 grz. 33; $9/3$ 44, 2335, zast. bez dzierz. całej wsi 800 grz.; $2/12$ 45, 2623, 2624, zast. z dzierz. = sprzedaż na wyderkauf (wraz z innemi dobrami) 1000 grz.; $2/3$ 47, 3462, posag i wiano żony 500 grz.

204. Pantalowice w źr. Pantelowice (C3Śr.N) wł. braci de Pantelowice. $3/5$ 36, 39, zast. z dzierz. części wsi 30 grz.; $3/5$ 36, 40, zast. bez dzierz. 13 łąnów 130 grz.; $3/12$ 36, 144, dział; $14/1$ 37, 158, war. zast. poręcz. 1 kmiecia 11 grz.; $26/5$ 38, 968, dział; $3/4$ 41, 1584, dział; $3/4$ 41, 1584, war. zast. 20 łąnów 200 grz.; $6/8$ 42, 1769, posag i wiano żony 100 grz.; $26/2$ 42, 1839, zast. z dzierz. 5 łąnów 50 grz.; $26/2$ 42, 1840, war. zast. 5 łąnów 50 grz.; $26/2$ 42, 1840, zast. bez dzierz. 15 łąnów 150 grz.; $9/11$ 44, 2369, zast. bez dzierz. 2 kmieci 25 grz.; $30/11$ 44, 2374, posag i wiano żony 200 grz.; $30/11$ 44, 2375, sprzedaż $1/3$ części karczmy; $28/12$ 44, 2386, zast. bez dzierz. 2 łąnów 20 grz.; $28/12$ 44, 2398, war. zast. 1 łąnu 10 grz.; $9/9$ 45, 2592, zast. z dzierz. 6 łąnów 60 grz.; $3/11$ 45, 2599, war. zast. 1 $1/2$ łąna 15 grz.; $19/9$ 45, 3314, war. zast. poręcz. 6 łąnów 60 grz.; $27/4$ 47, 3503, posag i wiano żony 220 grz.; $5/2$ 50, 4234, zast. bez dzierz. „portionis“ 160 grz.; $23/2$ 64, 5315, zast. z dzierz. 2 $1/2$ łąna 24 grz.; $30/1$ 66, 6237, war. zast. poręcz. połowy wsi 72 grz. — 39; $20/1$ 67, 6562, war. zast. poręcz. połowy wsi (z inną wsią).

205. Pawłosiów w źr. Pawłowosioło (D4NW) wł. Jarosławskich. $26/2$ 42, 1819, zast. bez dzierz. 10 łąnów 100 grz.; $14/7$ 62, 4746, dział; $16/7$ 62, 4932, zast. z dzierz. 10 łąnów 167 grz. 32; $16/7$ 62, 4944, war. zast. poręcz. 17 łąnów 60 grz.; $23/2$ 64, 5313, zast. do wydzierz. 10 łąnów 100 grz.; $9/4$ 64, 5330, zast. z dzierz. 7 łąnów 70 grz.

206. Połnatyce w źr. Pelnatycz i Pelnaticza (C3NO) wł. Fala de Pelnatyce. $9/3$ 44, 2328, war. zast. poręcz. połowy wsi 220 grz.; $7/1$ 62, 4983, war. zast. 7 łąnów 59 grz. 36; $10/11$ 63, 5064, posag i wiano żony 200 grz.; $9/4$ 64, 5327, war. zast. poręcz. 4 łąnów 36 grz. 32.

207. Pelkinie (D2WS) wł. Jarosławskich. $9/5$ 40, 1417, war. zast. całej wsi (wraz z innemi) 313 grz. 3; $14/7$ 62, 4746, dział; $21/1$ 62, 4886, $11/1$ 65, 5648, zast. z dzierz. = sprzedaż na wyderkauf całej wsi 800 grz.; $11/3$ 62, 4887, war. zast. 10 łąnów 100 grz.; $11/3$ 62, 4888, posag i wiano żony 200 grz.

208. Pnikut w źr. Pnikolt (F4NW) wł. Kapituły przemyskiej. $5/7$ 37, 472, dzierzawa (arenda) całej wsi.

209. Pobitno w żr. Powietna wraz z nieznaną dziś w tej okolicy miejscością Międzymoście (A2SO) wł. Staromiejskich i Jana Gabańskiego. $\frac{4}{2}$ 43, 2083, posag i wiano żony 200 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 2120, dział; $\frac{23}{11}$ 44, 2281, war. zast. 6 łąnów 56 grz.; $\frac{3}{11}$ 46, 3031, posag żony i wiano 439 grz. 32; $\frac{2}{3}$ 47, 3459, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{2}{3}$ 47, 3479, zast. z dzierz. części wsi 100 grz.; $\frac{30}{3}$ 47, 3485, dział; $\frac{8}{1}$ 50, 4207, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{15}{6}$ 64, 5360, zast. z dzierz. całej wsi 80 grz.

210. Podliski w żr. Podleszki (F4N) wraz z łąką zwaną „Brzosto“ $\frac{13}{5}$ 37, 379, $\frac{26}{11}$ 42, 1807, zast. bez dzierz. całej wsi 599 grz. 21; $\frac{26}{11}$ 42, 1807, $\frac{26}{11}$ 42, 1806, sprzedaż $\frac{1}{5}$ części wsi (wraz z inną wsią) 799 grz. 9; $\frac{8}{11}$ 48, 3735, zast. bez dzierz. dworzyszcz 17 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4701, zast. z dzierz. całej wsi 30 grz.; $\frac{10}{7}$ 64, 5472, zast. z dzierz. 8 łąnów 80 grz.; $\frac{20}{1}$ 67, 6547, war. zast. ruchom. (pignus) 8 grz.; $\frac{8}{3}$ 68, 4967, dzierzawa — аренда.

211. Porudenko w żr. Porudencze (F3O) wł. Jana de Porudno. $\frac{3}{1}$ 47, 3108, war. zast. całej wsi 45 grz. 1; $\frac{4}{2}$ 49, 3890, war. zast. całej wsi 100 grz.

212. Porudno (F3O) wł. Nierboty de Porudno. $\frac{22}{2}$ 40, 1254, posag i wiano żony 150 grz.; $\frac{27}{1}$ 44, 2153, zast. bez dzierz. połowy wsi 75 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2238, zast. bez dzierz. całej wsi 150 grz.; $\frac{30}{12}$ 45, 2562, war. zast. całej wsi 25 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3108, war. zast. całej wsi 45 grz. 1; $\frac{25}{4}$ 47, 3249, war. zast. całej wsi 30 grz.; $\frac{19}{4}$ 48, 3665, war. zast. całej wsi 70 grz.; $\frac{4}{2}$ 49, 3890, war. zast. połowy wsi 100 grz.

213. Pralkowce w żr. Prawkowcze i Pracowcze (D3SO) wł. drobnej szlachty de Prawkowcze. $\frac{29}{4}$ 43, 2010, zast. bez dzierz. części wsi 10 grz.; $\frac{12}{11}$ 49, 4001, sprzedaż dworzyszcz za ?; $\frac{9}{12}$ 49, 4067, $\frac{3}{2}$ 50, 4209, posag i wiano żony 450 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 2782, war. zast. $\frac{1}{5}$ części „portionis suae“ 20 grz.

214. Próchnik miasto wraz z nieznaną dziś wsią Prusznów (C3O) wł. rodziny Próchnickich. $\frac{8}{7}$ 37, 461, war. zast. poręcz. całej wsi 129 grz. 33; $\frac{28}{10}$ 37, 617, war. zast. 2 młynów 50 grz.; $\frac{26}{5}$ 38, 960, $\frac{26}{5}$ 38, 961, $\frac{26}{5}$ 38, 962, war. zast. 19 łąnów 185 grz.; $\frac{2}{10}$ 49, 4101, war. zast. 20 łąnów 110 grz.; $\frac{23}{2}$ 64, 5310, zast. z dzierz. 10 łąnów 102 grz. 6; $\frac{9}{4}$ 64, 5327, war. zast. poręcz 4 łąnów. 36 grz. 32; $\frac{9}{4}$ 64, 5338, posag i wiano żony 200 grz.; $\frac{30}{8}$ 68, 6840, $\frac{16}{1}$ 68, 6933, zast. bez dzierz. całego przedmieścia 200 grz.

215. Przedborze w żr. Przedworze (F3N) wł. Fredry de Plesowicze. $\frac{18}{1}$ 45, 2432, war. zast. całej wsi (wraz z innemi dobr.) 200 grz.

216. Przedzielnica (D4O) wł. Jarochny, żony księcia Iwana de Przedzielnica. $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{8}{3}$ 46, 2727, wspólność majątkowa małżonków.

217. Przemyśl-przedmieście (D3SO). $\frac{25}{4}$ 47, 3260, zast. bez dzierz. ogrodów 20 grz.; $\frac{29}{6}$ 63, 5191, war. zast. poręcz. młyna 20 grz.; $\frac{2}{11}$ 63, 5283, war. zast. młyna 33 grz.; $\frac{23}{5}$ 66, 6325, war. zast. młyna 20 grz.; $\frac{17}{2}$ 68, 6952, zast. bez dzierz. młyna 100 grz.

218. Przeworsk-przedmieście Mokre (C2S) wł. Jarosławskich. $\frac{4}{11}$ 45, 2602, zast. bez dzierz. całego przedmieścia ?; $\frac{31}{1}$ 60, 4631, zast. bez dzierz. całego przedmieścia 400 grz.; $\frac{31}{1}$ 60, 4634, zast. z dzierz. 10 łąnów 63 grz.; $\frac{24}{4}$ 60, 4641, war. zast. 10 łąnów 100 grz.

219. Przeworsk wójtostwo (C2S) wł. Jarosławskich. $\frac{10}{3}$ 46, 3023, $\frac{10}{3}$ 46, 3034, $\frac{22}{1}$ 47, 3127, $\frac{2}{3}$ 47, 3477, sprzedaż $\frac{1}{3}$ części wójtostwa 799 grz.

220. Przybyszówka (A2S) wł. Staromiejskich. $\frac{13}{7}$ 39, 1206, zast. z dzierz. „curia“ (folwarku?) 319 grz. 33; $\frac{20}{4}$ 43, 2126, war. zast. całej wsi 300 grz.; $\frac{11}{11}$ 43, 2128, $\frac{21}{2}$ 48, 3842, sprzedaż sołtystwa za 499 grz. 29; $\frac{3}{2}$ 44, 2325, war. zast. wsi całej 300 grz.; $\frac{10}{3}$ 46, 3022, war. zast. wsi całej 441 grz. 43.

221. Raclawówka (A2S) wł. Staromiejskich sprzedana Mikołajowi de Pio-

trasówka. $\frac{29}{5}$ 37, 690, sprzedaż wsi i sołtystwa za 350 grz.; $\frac{3}{12}$ 42, 1864, posag i wiano żony 489 grz. 36; $\frac{7}{2}$ 65, 5848, posag i wiano żony 400 grz.

222. Rączyna (C3Śr.) królewsczyzna — tenuta Jana, potem Jakóba-Mikołaja Koniecpolskich. $\frac{28}{11}$ 48, 7385, sprzedaż lasu 50 grz.; $\frac{20}{1}$ 67, 6563, war. zast. poręcz. $\frac{1}{2}$ wsi (wraz z inną); $\frac{27}{9}$ 68, 6849, $\frac{15}{9}$ 68, 7087, zast. bez dzierz. całej wsi 533 grz. 16.

223. Radenice w źr. Radnice i Radinice — alias Waszkowicze vel Sepiotkowicze (F4N) wł. rodziny Rybotyckich. $\frac{29}{2}$ 40, 1259, sprzedaż części wsi za ?; $\frac{30}{1}$ 41, 1523, zast. bez dzierz. $\frac{1}{4}$ części dworzyszczu 3 grz.; $\frac{23}{6}$ 41, 1556, zast. bez dzierz. „portionis“ 10 grz.; $\frac{29}{4}$ 41, 2013, sprzedaż części wsi za 200 grz.; $\frac{30}{6}$ 49, 2987, sprzedaż $\frac{1}{4}$ części dworzyszczu 20 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4695, war. zast. całej wsi 10 grz.; $\frac{19}{12}$ 47, 6832, dział.

224. Radochońce w źr. Radochoncze (E4Śr.NO) wł. Jana de Radochoncze. $\frac{28}{2}$ 36, 30, zast. z dzierz. części 40 grz.; $\frac{9}{9}$ 37, 669, $\frac{10}{7}$ 40, 1315, sprzedaż $\frac{1}{6}$ części wsi za ?; $\frac{9}{9}$ 37, 670, zast. z dzierz. części wsi 400 grz.; $\frac{5}{5}$ 38, 884, zast. bez dzierz. części wsi 400 grz.; $\frac{19}{2}$ 42, 1641, war. zast. 10 łąnów 100 grz.; $\frac{19}{2}$ 42, 1642, sprzedaż części wsi za ?; $\frac{25}{2}$ 43, 1949, war. zast. poręcz. 11 łąnów 110 grz.; $\frac{30}{3}$ 44, 2203, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2225, war. zast. całej wsi 160 grz.; $\frac{21}{11}$ 44, 2251, war. zast. poręcz. 5 łąnów 50 grz.; $\frac{4}{8}$ 46, 2660, $\frac{9}{8}$ 46, 2809, sprzedaż części wsi za 160 grz.; $\frac{4}{1}$ 46, 2659, ? 46, 2808, war. zast. 16 łąnów 160 grz.; $\frac{6}{10}$ 46, 2873, war. zast. 8 łąnów, karczmy i pola 100 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3106, $\frac{28}{3}$ 47, 3205, war. zast. 10 łąnów 100 grz.; $\frac{25}{4}$ 47, 3236, war. zast. 2 łąnów 20 grz.; $\frac{19}{9}$ 47, 3338, war. zast. $2\frac{1}{2}$ łąna 26 grz.; $\frac{4}{5}$ 49, 3955, war. zast. poręcz. 3 łąnów 30 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3978, war. zast. 5 łąnów 50 grz.; $\frac{12}{11}$ 49, 4003, war. zast. poręcz. 4 łąnów 40 grz. (?); $\frac{12}{11}$ 49, 4003, $\frac{29}{12}$ 49, 4038, zast. bez dzierz. 4 łąnów 40 grz. (?); $\frac{3}{2}$ 50, 4151, war. zast. poręcz. 3 łąnów 30 grz.; $\frac{22}{4}$ 60, 4458, war. zast. poręcz. 12 łąnów 120 grz.; $\frac{7}{10}$ 60, 4569, war. zast. ruchom. (pignus) 10 grz.

225. Radymno — wójtostwo (D3ON) wł. Andrzeja de Kaszyce, kupione przez biskupstwo przemyskie. $\frac{8}{7}$ 37, 446, sprzedaż wójtostwa drogą zamiany; $\frac{28}{8}$ 39, AGZ VIII, zap. 63, posag i wiano żony 100 grz.; $\frac{18}{3}$ 40, AGZ VIII, zap. 64, war. zast. połowy wójtostwa 129 grz. 10; $\frac{10}{1}$ 44, AGZ VIII, zap. 71, $\frac{16}{1}$ 44, AGZ VIII, zap. 72, $\frac{22}{4}$ 49, AGZ VIII, zap. 77, po $\frac{6}{1}$ 44, 2142, sprzedaż wójtostwa za 100 grz.; $\frac{4}{12}$ 48, 3759, war. zast. 20 łąnów 150 grz.

226. Rajtarowice w źr. Riterowicze (F4W) wł. Sławka i Drobisza z Riterowic. $\frac{8}{7}$ 37, 474, dział; $\frac{30}{9}$ 37, 577, sprzedaż połowy wsi 400 grz.

227. Reczpol w źr. Urzeczpole i Hurzeczpole (D3OW) wł. Wapowskich., $\frac{25}{11}$ 37, 7161, zast. bez dzierz. całej wsi 50 grz.; $\frac{5}{12}$ 40, 1379, zast. bez dzierz. całej wsi 50 grz.; $\frac{5}{12}$ 40, 1386, sprzedaż wsi; $\frac{25}{5}$ 44, 2244, dział; $\frac{2}{8}$ 46, 2849, dział; $\frac{29}{12}$ 49, 4023, dział; $\frac{18}{11}$ 67, 6716, $\frac{25}{8}$ 68, 6837, posag żony i wiano 200 grz.

228. Rogóżno (E4O) wł. Czuryłów de Stojanice. $\frac{5}{10}$ 62, 4852, dział; $\frac{12}{7}$ 68, 7049, war. zast. całej wsi 30 grz.

229. Rokietnica (D3W) wł. Jan Derśniak de Rokietnica i jego spadkobiercy. $\frac{8}{7}$ 37, 468, war. zast. poręcz. całej wsi 129 grz. — 33; $\frac{7}{10}$ 60, 4552, war. zast. 9 łąnów 90 grz.; $\frac{16}{7}$ 62, 4931, war. zast. 6 łąnów 60 grz.; $\frac{11}{10}$ 63, 5269, dzierzawa — (arenda) 100 grz.; $\frac{30}{1}$ 66, 6230, $\frac{15}{4}$ 66, 6044, zast. z dzierz. całej wsi zamiast wykupienia posagu matki; $\frac{30}{1}$ 66, 6233, war. zast. poręcz. 5 łąnów 50 grz.; $\frac{30}{1}$ 66, 6238, war. zast. poręcz. połowy wsi 50 grz.; $\frac{13}{5}$ 66, 6069, war. zast. 7 łąnów 70 grz.; $\frac{3}{10}$ 68, 7095, war. zast. 5 łąnów 50 grz.; $\frac{3}{10}$ 68, 7097, war. zast. 15 łąnów zamiast posagu siostry 150 grz.

230. Rokietnicka Wola (D3W) wł. Mikołaja de Milczyce sprzedana Janowi Derśniakowi de Rokietnica. $\frac{10}{6}$ 37, 397, posag stryjenki 2500 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 484, $\frac{25}{5}$ 44, 2230, sprzedaż wsi 1000 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 485, $\frac{25}{5}$ 44, 2230, war. zast. połowy wsi 100 grz.; $\frac{25}{5}$ 40, 2232, war. zast. połowy wsi 100 grz.; $\frac{11}{10}$ 63, 5269, dzierżawa — (arenda) na 5 lat rocznie po 70 grz.

231. Rokszyce (D4NW) wł. Michała de Rokszyce. $\frac{30}{9}$ 37, 579, zast. bez dzierż. kilku (ilu?) kmieci 17 grz.; $\frac{25}{11}$ 37, 7193, war. zast. poręcz. całej wsi 160 grz.; $\frac{9}{12}$ 37, 676, war. zast. całej wsi 120 grz.; $\frac{9}{11}$ 48, 3556, war. zast. poręcz. ruchom. (pignus) 11 grz. 36; $\frac{29}{12}$ 49, 4067, $\frac{3}{2}$ 50, 4202, posag i wiano żony 450 grz.

232. Rozbórz (C3O). $\frac{10}{8}$ 39, 1226, posag córki 40 grz.; ? 66, 6206, war. zast. całej wsi 200 grz.

233. Roźniatów, w źr. też Roźniatowice (C3N) wł. Jana i Małgorzaty de Cieszacin. $\frac{18}{2}$ 37, 234, zast. z dzierż. 1 kmiecia 10 grz.; $\frac{3}{4}$ 41, 1582, zast. bez dzierż. 1 łanu 10 grz.; $\frac{3}{4}$ 41, 1583, zast. bez dzierż. 1 kmiecia 10 grz.; $\frac{26}{2}$ 42, 1828 dział: $\frac{26}{2}$ 42, 1829, zast. do wydzierż. 2 kmieci 20 grz.; $\frac{22}{2}$ 48, 3826, sprzedaż pola za 10 grz.; $\frac{31}{1}$ 60, 4637, zast. z dzierż. 1 łanu 10 grz.; $\frac{8}{4}$ 62, 4890, 4891, 4892. war. zast. poręcz. 4 łanów 40 grz.; $\frac{4}{11}$ 62, sprzedaż sołtystwa za ?; $\frac{13}{5}$ 66, sprzedaż drogą zamiany.

234. Roźwienica w źr. Rozdwenica (D3NW) wł. Jana de Gołuchów. $\frac{8}{7}$ 37, 460, war. zast. poręcz. całej wsi 129 grz. 33; $\frac{9}{3}$ 44, 2328, $\frac{10}{8}$ 44. 2355, war. zast. połowy wsi z młynem i karcznią 220 grz.; $\frac{3}{11}$ 46, 3030, dział.

235. Rozwieniecka Wola (C3NO) wł. Jana de Gołuchów. $\frac{1}{11}$ 46, 3030, dział.

236. Rudna (A2Śr.) wł. Staromiejskich. $\frac{10}{9}$ 36, 76, war. zast. poręcz. całej wsi 383 grz. 29; $\frac{20}{3}$ 49, 4073. war. zast. całej wsi 150 grz.

237. Rudniki w źr. 1 raz Budniki (zapewne błąd w pisowni lub odczytaniu) (F3WS) wł. rodziny Mzurowskich. $\frac{23}{1}$ 37, 197, war. zast. poręcz. całej wsi 239 grz. 35; $\frac{7}{11}$ 40, 1363, zast. bez dzierż. 2 kmieci 20 grz.; $\frac{6}{3}$ 41, 1534, posag i wiano żony 300 grz.; $\frac{23}{4}$ 42, 1846, zast. z dzierż. $4\frac{1}{2}$ łana 45 grz.; $\frac{25}{5}$ 42, 2240. zast. bez dzierż. $5\frac{1}{2}$ łana (z innemi dobr.) 147 grz.; $\frac{4}{12}$ 48, 3791, podzast. bez dzierż. $5\frac{1}{2}$ łana (z innemi dobr.) 147 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4687, sprzedaż 1 łana za ?; $\frac{29}{7}$ 65, 5890, zast. z dzierż. $\frac{1}{2}$ łana 7 grz.; $\frac{15}{10}$ 67, 6707, posag i wiano żony 250 grzyw.

238. Rudołowice (D3W) wł. rodziny Mzurowskich de Mzurow i de Stojanice. $\frac{23}{4}$ 42, 1855, zast. bez dzierż. $3\frac{1}{2}$ łana 35 grz.; $\frac{5}{10}$ 62, 4854, zast. z dzierż. całej wsi 342 grz. 32.

239. Ruska Wieś, wieś położona była tuż koło Rzeszowa, dziś połączona z Rzeszowem; — na mapie traktowana razem z Rzeszowem jako jedna całość. Zapiski odnoszące się do Ruskiej wsi, odnoszą się równocześnie i do Rzeszowa (A2S) wł. rodziny de Staromieście. $\frac{9}{9}$ 45, 2591, zapis majątku dzieciom na wypadek śmierci; $\frac{3}{11}$ 46, 3831, posag i wiano żony 439 grz. 32; $\frac{2}{3}$ 47, 3459, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{2}{3}$ 47, 3479, zast. bez dzierż. całej wsi 100 grz.; $\frac{8}{1}$ 50, 4207, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{5}{3}$ 50, 4275, zast. bez dzierż. całej wsi 600 grz.; $\frac{15}{6}$ 64, 5357, zast. z dzierż. ?; albo oddanie majątku krewnym, po skupieniu przez nich dóbr wiennych od wdowy.

240. Rustweczko w źr. Rocztwo (E3SO) wł. Andrzeja de Rocztwo.

241. Rybotycze (D4Śr.) wł. rodziny de Rybotycze. $\frac{24}{5}$ 39, 1005, zast. bez dzierż. „portionis“ 1 grz.; $\frac{29}{2}$ 40, 1258, $\frac{29}{2}$ 40, 1259, sprzedaż części wsi za ?; $\frac{7}{11}$ 40, 1358, zast. bez dzierż. 2 dworzyszcz 6 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 2013, sprzedaż części

wsie za 200 grz.; $^{11}/_{10}$ 47, 3398, sprzedaż części wsi za 70 grz.; $^{2}/_{1}$ 60, 4417, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.; $^{15}/_{4}$ 66, 6040, posag i wiano żony 200 grz.

242. Rządowice, w źr. Rodkow, Rodkiew — koło Mościsk, zidentyfikowane na podst. zapisek 4852, 6986. 7045, 7046 (F3S) wł. rodziny Czuryłów de Stojanice. $^{5}/_{10}$ 62, 4852, dział; $^{12}/_{7}$ 1468, 7009, war. zast. całej wsi 30 grz.

233. Rzeplin (C3Śr.) wł. rozdzielona między różne rodziny. $^{14}/_{4}$ 37, 188, 193, oddanie majątku dzieciom; $^{26}/_{2}$ 42, 1828 dział; $^{20}/_{4}$ 43, 1969, dział; $^{20}/_{4}$ 43, 1970, zamiana dobrami; $^{20}/_{4}$ 43, 1971, war. zast. 3 łanów 30 grz.; $^{4}/_{11}$ 43, 2601, war. zast. 2 łanów 20 grz.; $^{4}/_{3}$ 50, 430, ($^{25}/_{3}$ 51, ($^{25}/_{3}$)).

244. Rzeszów miasto (A2S) nadto patrz Staromieście wł. rodziny de Staromieście. $^{11}/_{5}$ 39, 996, posag i wiano żony: $^{4}/_{3}$ 43, 2083, posag i wiano żony 200 grz.; $^{9}/_{9}$ 45, 2691, zapis majątku dzieciom; $^{3}/_{11}$ 46, 3031, posag i wiano żony 439 grz. 32; $^{2}/_{3}$ 47, 3459, sprzedaż drogą zamiany; $^{2}/_{3}$ 47, 3479, zast. bez dzierz. całego miasta 100 grz.; $^{8}/_{1}$ 50, 4207, sprzedaż drogą zamiany; $^{5}/_{3}$ 50, 4275, zast. bez dzierz. całego miasta 600 grz.; $^{17}/_{9}$ 65, 5628, war. zast. poręcz. sołtystwa 120 grz.

245. Sadkowice w źr. też Sandkowice (F4W). $^{7}/_{4}$ 38, 841, posag i wiano żony 400 grzyw.; $^{7}/_{4}$ 38, 845, war. zast. całej wsi 34 grz.; $^{28}/_{9}$ 39, 1174, sprzedaż wsi; $^{19}/_{9}$ 47, 3320, 3321, 3322, sprzedaż części wsi i sołtystwa 55 grz.; $^{14}/_{3}$ 63, 5126, $^{7}/_{1}$ 66, 6011, war. zast. poręcz. folwarku „(predium) 39 grz.; $^{7}/_{1}$ 66, 6009, posag i wiano żony 100 grz.

246. Sądowa Wisznia (G3WS) wójtostwo, wł. rodziny Panaszów. $^{25}/_{5}$ 36, 43, war. zast. młyna 11 grz.; $^{5}/_{1}$ 66, 6212, war. zast. poręcz. $^{1}/_{2}$ wójtostwa 186 grz. 43; $^{26}/_{1}$ 66, 6509, zast. z dzierz. młyna 20 grz.

247. Sanniki, a prócz tego nie istniejące dziś Szannicze, Szamlicze, Szawlicze i Szawłowicze, które identyfikujemy z Sannikami. Jabłonowski (cz. I str. 125 i 130) zna Samnicze, w tej okolicy leżące, w której spodziewamy się Szamnicz. Słownik geogr. wogóle nie zna tych miejscowości w okolicy, w której one leżeć mogły. Jakkolwiek zapiski podają jako właściciela Samnik Mikołaja Stadnickiego jako tenentariusza królewskiej, a jako właścicieli czterech nieznanych dziś miejsc. braci Czuryłów de Stojanice, można przypuścić, że rzeczona tenuta była w rękach obu grup. Pomieszczając na mapie znaki odnoszące się do wszystkich pięciu nazw razem, — tu w zapisie notujemy osobno zapis dla Sannik, osobno dla czterech nieznanych (F4N). Sanniki (znane). $^{4}/_{2}$ 49, 3887, sprzedaż wsi drogą zamiany; $^{20}/_{1}$ 67, 6552, war. zast. całej wsi 80 grz.; Szamnicze, (Szamnicze), Szawlicze, Szamlicze, Szawłowicze (nieznane); $^{30}/_{3}$ 44, 2210, $^{30}/_{3}$ 44, 2211, zast. bez dzierz. całej wsi 47 grz.; $^{8}/_{3}$ 46, 2726, podzast. bez dzierz. całej wsi 47 grz.; $^{19}/_{3}$ 60, 4445, $^{7}/_{10}$ 60, 4566, $^{7}/_{10}$ 60, 4567, $^{7}/_{10}$ 60, 4568, zast. z dzierz. całej wsi 55 grz. (wykup zastawu potraktowany błędnie w zapiskach, jako kupno-sprzedaż); $^{4}/_{11}$ 60 4570, $^{18}/_{7}$ 62, 4739, $^{3}/_{8}$ 62, 5211, zast. z dzierz. całej wsi 40 grz. potem zwiększony o + 12 grz.; $^{5}/_{10}$ 62, 4852, dział.

248. Sanoczany (E4Śr.) wł. Andrzeja de Pleszowice. ? 65, 5624, zast. bez dzierz. 1 łanu 10 grz.

249. Sarny w źr. też Sarnki (F3Środ.) wł. rodziny Siennickich. $^{17}/_{10}$ 47, 3389, zast. z dzierz. kilku (ilu?) kmieci 16 grz.; $^{1}/_{10}$ 48, 3699, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.; $^{1}/_{10}$ 48, 3700, posag i wiano żony 100 grz.; $^{4}/_{5}$ 49, 3959, dział.

250. Sarzyna (C1W) wł. Jarosławskich. $^{17}/_{5}$ 64, 5355, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi dobrami) 248 grz. 24.

251. Sąsiadowice w źr. Szanszadowice (E4SO) wł. rodziny Felsztyńskich. $^{14}/_{7}$ 62, 4743, war. zast. wsi całej 33 grz. 16; $^{30}/_{8}$ 68, 6843, posag i wiano żony?.

Sepiotkowicze patrz Radenice,

252. Siedliska koło Radymna (E3SW) wł. rodziny de Orzek. ? 65, 5621, darowizna; ? 65, 5422, zast. z dzierz. części wsi 150 grz.

253. Sielec koło Przemyśla — zidentyfikowany ze wsią Orzekiem, dziś zupełnie nieznana; zidentyfikowano na podstawie treści zapisek 2864, 3751, 5621, 5622, 5744, 6051 i na podstawie kręgu zainteresowań rodziny tam siedzącej, mającej stały kontakt kredytowy z posiadaczem wsi najbliższej leżących (D3SO), wł. rodziny de Orzek. ? 65, 5621, posag i wiano żony ?; ? 65, 5622, zast. z dzierz. części wsi 150 grz.; $15\frac{1}{4}$ 66, 6051, zast. z dzierz. części wsi $22\frac{1}{4}$ grz.

254. Siennów w źr. też Siennica (C3NO) wł. Andrzeja de Siennów. $\frac{8}{7}$ 37, 486, war. zast. poręcz. całej wsi 150 grz.; $\frac{3}{2}$ 40, 1247, zast. bez dzierz. całej wsi 38 grz.; $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział.

255. Sierakośce w źr. Syrokoszcze (D4O) wł. rodziny Rybotyckich. $\frac{29}{2}$ 40, 1258, 1259, sprzedaż „portionis“; $\frac{2}{5}$ 40, 1309, war. zast. 2 dworzyszcz 8 grz.; $\frac{21}{1}$ 41, 1508, war. zast. 2 kmieci 7 grz. 24; $\frac{30}{1}$ 41, 1523, zast. bez dzierz. $\frac{1}{4}$ części rybnika 3 grz.; $\frac{21}{7}$ 42, 1765, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{26}{3}$ 42, 1967, sprzedaż $\frac{1}{4}$ młyna 30 grz.; $\frac{28}{4}$ 43, 2013, sprzedaż części we wsiach 200 grz.

256. Sietesz (C3NW) wł. Jana Pileckiego. $\frac{19}{6}$ 41, 1585, war. zast. całej wsi (wraz z innemi) 2.400 grz.; $\frac{3}{2}$ 44, 2326, war. zast. całej wsi 100 grz.

257. Skopów w źr. Skokowa i Skokowa (C3Sr.O) wł. rodziny Próchnickich ? 65, 5623, war. zastaw 2 łąnów ?; $\frac{30}{8}$ 68, 6844, posag i wiano żony 400 grz.

258. Śliwnica (D3SW) wł. Pawła i Janoty de Śliwnica. $\frac{16}{7}$ 36, 50, war. zast. poręcz. $1\frac{1}{2}$ łąna 13 grz.; $\frac{18}{3}$ 37, 285, war. zast. poręcz. 3 łąnów 28 grz.; $\frac{8}{7}$ 37, 451, zast. bez dzierz. całej wsi 29 grz.; $\frac{22}{1}$ 42, 1607, sprzedaż $\frac{1}{3}$ wsi za 60 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2247, sprzedaż całej wsi za 500 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2248, war. zast. całej wsi 150 grz.; $\frac{9}{8}$ 46, 2852, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{23}{5}$ 47, 3280, dzierżawa (arenda).

259. Ślęcina (A2SO) w. Jana Pileckiego. $\frac{10}{3}$ 46, 3020, war. zast. całej wsi 300 grz.

260. Sokola w źr. Sokale (F3Śr.) wł. Jakóba de Siennów. $\frac{4}{5}$ 49, 3958, war. zast. wsi 40 grz. 34; $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział: $\frac{15}{10}$ 67, 6707, posag i wiano żony 250 grz.

261. Solca w źr. Siolka i Sziolka (D4Śr.) wł. Małgorzaty, żony Jana Mzurowskiego i jej dzieci. $\frac{26}{2}$ 42, 1828, dział; $\frac{20}{4}$ 43, 1969, dział; $\frac{20}{4}$ 43, 1970, sprzedaż drogą zamiany.

262. Stanisławczyk w źr. Biskupicze, których niema dziś w Okolicy, w której spodziewamy się ich. Ponieważ Stanisławczyk położony jest blisko Hermanowic, z którymi właściciele Biskupic ciągle mieli stosunki, i wreszcie sprzedali Biskupice Janowi de Hermanowice, zaś Stanisławczyk zupełnie w źródle nie pojawia się, identyfikują Biskupice ze Stanisławczykiem. (E4NW) wł. Jerzy i Waszko de Biskupicze, sprzedane Janowi de Hermanowice z rodziny Grochowskich. $\frac{16}{7}$ 36, 57, posag i wiano żony 100 grz.; $\frac{16}{7}$ 36, 59, zast. bez dzierz. całej wsi 30 grz.; $\frac{20}{6}$ 43, 2012, zast. bez dzierz. 4 łąnów 9 grz.; $\frac{2}{12}$ 43, 2064, war. zast. poręcz. całej wsi 80 grz.; $\frac{30}{3}$ 44, 2222, zast. bez dzierz. 4 kmieci 25 grz.; $\frac{23}{11}$ 44, 2282, zast. bez dzierz. 3 dworzyszcz 10 grz.; $\frac{23}{11}$ 44, 2283, zast. bez dzierz. 2 dworzyszcz 15 grz.; ? 45, 2464, war. zast. 1 łąnu 11 grz.; ? 46, 2838, zast. z dzierz. części wsi ? grz.; ? 46, 2863, sprzedaż wsi za 180 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3086, war. zast. 4 łąnów 25 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3288, war. zast. poręcz. 1 dworzyszcz 9 grz. 24; $\frac{19}{4}$ 48, 3658, war. zast. poręcz. „curiae“ 12 grz. 24; $\frac{3}{2}$ 50, 4165, sprzedaż połowy wsi za 300 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4171, sprzedaż drugiej połowy wsi za 300 grz.

Stara Bircza patrz Bircza Stara.

263. Staromieście (A2Śr.) wł. Staromiejskich. $\frac{1}{12}$ 46, 3058, sprzedaż całej wsi za ?; $\frac{2}{3}$ 47, 3459, 3460, 3461, 3463, sprzedaż 3 kmieci za 100 grz.

264. Staroniwa (A2Śr.) wł. Staromiejskich. $\frac{26}{5}$ 38, 933, war. zast. całej wsi 223 grz. 37; $\frac{3}{5}$ 40, 1413, war. zast. całej wsi 111 grz. 43; $\frac{3}{2}$ 44, 2324, war. zast. całej wsi 319 grz. 33; $\frac{3}{11}$ 46, 3033, $\frac{3}{11}$ 46, 3034, sprzedaż wsi za 319 grz. 33; $\frac{7}{2}$ 65, 5648, posag i wiano żony 400 grz.

265. Starzawa (E3O) wł. Jana Doluskiego de Starzawa. $\frac{13}{1}$ 41, 1501, war. zast. poręcz. połowy wsi 80 grz.

266. Stojanice (F3SO) wł. braci Czuryłów de Stojanice. $\frac{5}{10}$ 62, 4854, zast. z dzierz. całej wsi.

267. Strzelczyńska w źr. Strzelczyce (F3S) własność rodziny Mzurowskich. $\frac{14}{1}$ 37, 192, posag żony i wiano 200 grz.; $\frac{22}{4}$ 37, 325, zast. bez dzierz. 2 kmieci ?; $\frac{26}{11}$ 42, 8808, war. zast. 3 łąnów 30 grz.: $\frac{25}{2}$ 43, 1939, zast. bez dzierz. 6 łąnów 54 grz.; $\frac{25}{2}$ 43, 1945, zast. z dzierz. 3 łąnów 30 grz.; $\frac{25}{5}$ 44, 2249, war. zast. 1 kmiecia 6 grz. 24; $\frac{3}{1}$ 47, 3109, war. zast. poręcz. 6 łąnów 60 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3214, war. zast. połowy wsi 60 grz.; $\frac{25}{4}$ 47, 3258; war. zast. poręcz. 4 łąnów 38 grz.; $\frac{14}{11}$ 47, 3439, war. zast. połowy wsi 60 grz.; $\frac{4}{12}$ 48, 3791, podzast. bez dzierz. $5\frac{1}{2}$ łąna 147 grz.; ? 60, 4421, zast. z dzierz. 3 łąnów 18 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4687, sprzedaż „portionis” ?; $\frac{1}{7}$ 62, 4730, sprzedaż portionis 70 grz.; $\frac{1}{7}$ 62, 4731, sprzedaż portionis 70 grz.; $\frac{29}{7}$ 65, 5890, zast. z dzierz. $\frac{1}{2}$ łąna 7 grz.; $\frac{15}{10}$ 67, 6707, posag i wiano żony 250 grz.; $\frac{22}{11}$ 68, 6886 posag i wiano żony 80 grz.

268. Stubienko w źr. Stobieniec (E3Śr.) wł. Dmitra de Boratyn. $\frac{7}{4}$ 38, 816, warunk. zastaw całej wsi 20 grz.; $\frac{1}{1}$ 39, 976, zast. z dzierz. całej wsi ?; $\frac{19}{2}$ 42, 1637, posag i wiano żony (wraz z innemi) 800 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1887, dział; ? 46, 2854, $\frac{3}{1}$ 47, 3112, war. zast. całej wsi 170 grz.; $\frac{6}{10}$ 46, 2877, zast. bez dzierz. całej wsi 39 grz. 20; $\frac{7}{9}$ 62, 4820, posag i wiano żony 80 grz.

269. Stubno w źr. Stabno i Stebno (E3Śr.) wł. Dmitra de Boratyn. $\frac{28}{10}$ 37, 614, war. zast. całej wsi 100 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1881, war. zast. całej wsi 100 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1887, dział; $\frac{2}{11}$ 44, 2266, $\frac{2}{11}$ 44, 2267, war. zast. całej wsi 130 lub 150 ?; $\frac{21}{12}$ 44, 2322, war. zast. 20 łąnów 200 grz., $\frac{20}{1}$ 46, 2677, war. zast. całej wsi 60 grz.; ? 46, 2854, $\frac{3}{1}$ 47, 3112, war. zast. całej wsi 170 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2987, war. zastaw całej wsi 92 grz.; $\frac{17}{10}$ 47, 3388, posag i wiano żony 600 grz.; $\frac{17}{10}$ 47, 3390, zast. z dzierz. na wyderkauf całej wsi 700 grz.: $\frac{17}{10}$ 47, 3391, war. zast. całej wsi 250 grz.; $\frac{19}{4}$ 48, 3664, zast. bez dzierz. całej wsi 400 grz.

270. Sudkowice alias Mszańce (F4Śr.) wł. rodziny de Sudkowicze. $\frac{5}{12}$ 40, 1401, war. zast. 2 dworzyszcz 6 grz.; $\frac{6}{3}$ 41, 1531, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi z $\frac{1}{2}$ młynów i sadzawek i z całą karczmą 205 grz.; $\frac{24}{4}$ 41, 1650, zast. bez dzierz. 1 dworzyszcz, $\frac{1}{2}$ młyna i $\frac{1}{2}$ rybnika 11 grz. 38; $\frac{29}{11}$ 46, 2986, $\frac{27}{2}$ 47, 3118, zast. bez dzierz. całej wsi 24 grz.; $\frac{4}{12}$ 45, 3792, zast. bez dzierz. połowy wsi 100 grz.; $\frac{4}{2}$ 49, 3889, podzast. bez dzierz. połowy wsi 31 grz.; $\frac{10}{3}$ 49, 3903, $\frac{30}{6}$ 49, 3982, zast. bez dzierz. 50 grz.; $\frac{15}{4}$ 66, 6038, zast. z dzierz. pół 20.

271. Surochów (D2SO) wł. Jarosławskich sołtystwo Pawła Rola de Wistkowice. $\frac{7}{5}$ 62, 4896, $\frac{7}{3}$ 65, 5652, posag i wiano żony 120 grz.; $\frac{7}{10}$ 62, 5000, zast. z dzierz. całej wsi 200 grz.

272. Świebodna, w źr. Szwyebodna (C3Śr.) wł. rodziny Próchnickich. $\frac{20}{8}$ 68, 6844, posag żony 400.

273. Świlcza w źr. Swincza (A2Śr.S), wł. rodziny Staromiejskich. $\frac{30}{11}$ 44,

2385, dział; $\frac{9}{9}$ 45, 2693, darowizna połowy wsi; $\frac{11}{1}$ 48, 3801, sprzedaż części wsi za 120 grz.; $\frac{8}{1}$ 50, 4207. $\frac{8}{1}$ 50, 4208, sprzedaż drogą zamiany; $\frac{19}{6}$ 60, 4654, posag i wiano żony 600 grz.; $\frac{9}{12}$ 62, 5015. zast. z dzierz. wsi całej 800 grz.

274. Szczytna (D2SW) wł. Jarosławskich, ma tu jakąś własność Jan de Lissaków. $\frac{11}{7}$ 62, 4746, dział.

275. Szolomienice w źr. Szalomonicze i Salomunicze, na mapie Jabłonowskiego już poza ziemią przemyską (G4NO) wł. rodziny de Salomunicze. Zapiski 7187 i 7188 uzasadniają przynależność wsi do ziemi przemyskiej w połowie XV w. $\frac{10}{6}$ 37, 438, posag żony i wiano 200 grz.; $\frac{29}{4}$ 40, 1257, war. zast. 6 kmieci 20 grz.; $\frac{27}{3}$ 41, 1549, dział; $\frac{26}{11}$ 46, 7332, wspólność majątkowa małżeństwa; $\frac{19}{9}$ 47. 3303. zast. z dzierz. połowy wsi ?; $\frac{7}{1}$ 49, 3877, posag i wiano żony, wykupiony przez rodzinę męża 200 grz.; $\frac{11}{8}$ 62, 4792, $\frac{23}{5}$ 65, 5620, $\frac{11}{3}$ 65, 5759, zast. bez dzierz. $3\frac{1}{2}$ dworzyszcz 45 grz.; $\frac{25}{2}$ 66, 6031, $\frac{15}{4}$ 66, 6037, zast z dzierz. $4\frac{1}{2}$ dworzyszcz = cała wieś.

276. Tamanowice (E4ON) wł. Iwanka de Buchowice. $\frac{8}{7}$ 37, 473, dział; $\frac{28}{5}$ 47, 3289, dział; $\frac{19}{9}$ 47, 3304, posag i wiano żony 300 grz.; $\frac{29}{12}$ 68, 7132, war. zast. całej wsi 100 grz.

277. Tapin (D3Śr.) wł. Janusza de Tapin. $\frac{30}{11}$ 45, 2555, zast. bez dzierz. $3\frac{1}{2}$ Jana 35 grz.; $\frac{26}{2}$ 60, 4440, zast. z dzierz. całej wsi 110 grz.

278. Tarnawce (D3S) wł. Michała de Wapowce. $\frac{9}{12}$ 37, 673, zast. bez dzierz. połowy wsi 64 grz.; $\frac{19}{2}$ 42, 1643, zast. bez dzierz. całej wsi 74 grz.; $\frac{4}{1}$ 46, 2636, war. zast. całej wsi 50 grz.; $\frac{8}{3}$ 46, 2719, war. zast. całej wsi 50 grz.

279. Truszowice (D4Śr.) wł. Jerzego Lankorskiego de Truszowice. $\frac{18}{2}$ 65, 5702, war. zast. całej wsi 15 grz.

280. Trynecz w źr. 1 raz błędnie Krnicza (C2O) wł. Jarosławskich. $\frac{31}{1}$ 60, 4630, posag i wiano żony; $\frac{15}{6}$ 64, 5368, war. zast. całej wsi 320 grz.

281. Trzcieniec (F3WS) wł. rodziny de Trzcieniec. $\frac{19}{3}$ 42, 1661, zast. bez dzierz. 1 kmiecia 5 grz. 12; $\frac{29}{11}$ 46, 2981, zast. bez dzierz. części wsi 140 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2982, dział; $\frac{4}{5}$ 49, 3954, sprzedaż części wsi za 300 grz.

282. Trzebowniko w źr. Trzebowniczsko i Trebowniczki (A2O) wł. Staromiejskich. $\frac{9}{3}$ 44, 2335, zast. bez dzierz. całej wsi (z innemi) 800 grz.; $\frac{2}{12}$ 45, 2623, $\frac{2}{12}$ 45. 2624, zast. z dzierz. (wraz z innemi na wyderkauf) 1000 grz.; $\frac{2}{3}$ 47, 3462, posag i wiano żony 500 grz.; $\frac{19}{3}$ 60, 4441, war. zast. całej wsi 330 grz.

283. Tuligłowy w pow. Przeworskim (D3W). $\frac{20}{1}$ 67, 6560, 6561, 6562, 6563, zast. z dzierz. na wyderkauf całej wsi.

284. Tuligłowy koło Mościsk (F3OS) wł. rodziny Czuryłów de Stojanice. $\frac{5}{10}$ 62, 4852, dział.

285. Tułkowice w źr. Tuholkowicze i Tuchlukowicze (F4NW) wł. rodziny Rybotyckich (Iwanka de Buchowice, jednego z Rybotyckich). $\frac{12}{8}$ 43. 2022, dział; $\frac{27}{1}$ 61, 4692, posag i wiano żony 200 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 6083, dzierzawa — (arenda; $\frac{22}{11}$ 63, 6897, dział; $\frac{22}{11}$ 68, 6902, zast. bez dzierz. części wsi 333 grz. 16.

Tuliczów patrz Węgierka.

Tuliczówek patrz Węgierska Wola.

286. Tyczyn (z całym kluczem wsi) (A3NW) wł. Jana de Pileza. $\frac{5}{3}$ 50, 4276, sprzedaż drogą zamiany;

287. Tyszkowice w źr. też Teszkowicze (E4N) wł. córek Chleba de Nikłowice. $\frac{2}{1}$ 41, 1489. dział; $\frac{11}{8}$ 62, 4812, 4813. war. zast. „portionis” 60 grz.

288. Ujezna w źr. Hwiezdna, Wiedzne (D2V) wł. Jarosławskich. $\frac{3}{11}$ 46, 3036, zast. z dzierz. 1 łanu sołtysa 14 grz.

289. Ujkowice w źr. Hwykowce, Hwykowicze, Wykowicze (D3Śr.) wł. Wapowskich, potem Elżbiety, wdowy po Janie Derszniaku de Orzewicze (Urzejowice). $\frac{2}{1}$ 41, 1498, war. zast. poręcz. 5 łanów 50 grz.; $\frac{20}{7}$ 63, 5228, war. zast. poręcz. karczny 6 grz.; $\frac{11}{4}$ 60, 4480, posag i wiano żony 125 grz.; $\frac{21}{4}$ 60, 4480, dział.

290. Urzejowice w źr. Orzewicze i Horzewicze (C2S) wł. Sienka de Orzewicze, Jana Derszniaka de Orzewicze i wdowy po nim Elżbiety z synami. $\frac{25}{11}$ 37, 7218, posag i wiano żony 400 grz.; $\frac{4}{11}$ 45, 2547, oddanie dóbr synowi przez ojca; $\frac{7}{11}$ 48, 3843, war. zast. poręcz. całej wsi 300 grz.; $\frac{5}{3}$ 50, 4274, war. zast. poręcz. 4 łanów 40 grz.; $\frac{18}{6}$ 60, 4652, zast. bez dzierz. młyna 40 grz.; $\frac{27}{1}$ 61, 4689, war. zast. połowy wsi 50 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4700, war. zast. poręcz. 12 łanów 120 grz.; $\frac{9}{12}$ 63, 5073, war. zast. 3 łanów 25 grz.; $\frac{9}{12}$ 63, 5074, zast. bez dzierz. całej wsi 60 grz.; $\frac{22}{3}$ 64, 5322, zast. z dzierz. łąki 25 grz.; $\frac{32}{3}$ 64, 5323, $\frac{9}{8}$ 64, 5391, zast. z dzierz. 2 łanów 21 grz.; $\frac{30}{1}$ 66, 6198, 6199, $\frac{30}{1}$ 66, 6229, $\frac{30}{1}$ 66, 6200, ? 66, 6236, zast. z dzierz. całej wsi 454 grz. 8; $\frac{30}{1}$ 66, 6231, podzast. bez dzierz. całej wsi 70 grz. 40; $\frac{15}{4}$ 66, 6046, 6047, war. zast. portionis 150 grz.

291. Walawa (E3W) wł. Iwana Władyki przemyskiego i krewnych. $\frac{28}{9}$ 39, 1175, zast. bez dzierz. pola 15 grz.; $\frac{8}{12}$ 68, 7123, war. zast. połowy wsi 50 grz.

292. Wańkowice (F4O) wł. Odrowążów. $\frac{23}{6}$ 41, 1551, sprzedaż dworzyszczu za ?.

293. Wapowce (D3S) wł. rodziny Wapowskich. $\frac{15}{10}$ 36, 109, zast. z dzierz. 1 kmiecia 10 grz.; $\frac{25}{11}$ 37, 7162, posag żony i wiano 250 grz.; $\frac{25}{11}$ 37, 7193, 7194, war. zast. poręcz. całej wsi 123 grz. 9; $\frac{19}{2}$ 42, 1641 war. zast. 10 łanów 100 grz.

Waszkowice patrz Radenice.

294. Węgierka w źr. Tuliczów i Magna Tuliczów (C3O) wł. Próchnickich. $\frac{8}{7}$ 37, 459, war. zast. poręcz. całej wsi 194 grz. 25; $\frac{8}{7}$ 37, 489, dział, $\frac{5}{10}$ 45, 2470, $\frac{20}{1}$ 46, 2678, war. zast. całej wsi 170 grz.; $\frac{5}{12}$ 48, 3854, war. zast. całej wsi 280 grz.; $\frac{5}{12}$ 48, 3861, war. zast. poręcz. 1 kmiecia (?) 5 grz. 36; $\frac{30}{10}$ 49, 4108, zast. z dzierz. 1 kmiecia (?) 6 grz.; $\frac{2}{10}$ 49, 4106, war. zast. całej wsi 180 grz.; $\frac{30}{8}$ 68, 6840, $\frac{16}{1}$ 68, 6933, zast. z dzierz. 4 kmieci, pola i młyna 200 grz.

295. Węgierska Wola w źr. Tuliczówek, Parva Tuliczów, a także Huherska Wola (C3O) wł. rodz. Próchnickich, a mają do niej pretensje także Mzurowscy. $\frac{30}{12}$ 37, 774, war. zast. całej wsi 22 grz.; $\frac{2}{1}$ 41, 1465, zast. bez dzierz. całej wsi 130 grz.; $\frac{28}{1}$ 43, 1887, $\frac{25}{1}$ 45, 2570, dział; $\frac{5}{10}$ 45, 2469, sprzedaż wsi za 200 grz.; $\frac{5}{10}$ 45, 2470, war. zast. całej wsi 170 grz.; $\frac{2}{10}$ 49, 4106, war. zast. całej wsi 180 grz.; $\frac{30}{8}$ 68, 6840, $\frac{16}{1}$ 68, 6933, zast. bez dzierz. 3 kmieci ?.

296. Wiązownica (D2Śr.) sołtystwo wł. Jana de Tapin. $\frac{20}{11}$ 46, 2946, posag i wiano żony 600 grz.

297. Więckowice (D3W) wł. rodziny Próchnickich (mają tu coś też i Mzurowscy). $\frac{2}{3}$ 47, 3484, rozporządzenie majątkiem matki na rzecz dzieci; $\frac{22}{3}$ 64, 5319, dział; $\frac{9}{8}$ 64, 5378, sprzedaż służebności.

298. Wielunice w źr. Wieliniche i Weliniche (E4NW) wł. rodziny Bybelskich. $\frac{2}{1}$ 41, 1489, dział; $\frac{28}{6}$ 68, 7038, zast. bez dzierz. „portionis“ 78 grz. 32.

299. Wierzawice (C2N) królewszczyna, tenuta Jarosławskich; sołtystwo Jana de Tapin. $\frac{20}{11}$ 46, 2946, posag i wiano żony; $\frac{17}{5}$ 64, 5355, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi 248 grz. 24).

300. Wierzbna w źr. Wirzbna (D2SW) wł. Jarosławskich. $\frac{13}{7}$ 39, 1202, war. zast. całej wsi 159 grz. 40; $\frac{12}{8}$ 62, 4947, war. zast. całej wsi 150 grz.

301. Wietlin (D2SO) wł. Jarosławskich.

302. Wisiełówka, w źr. Wilkowja. Wilkowję zidentyfikowano z dzisiejszą

Wisielówką na podst. położenia geogr. i mapy Jabłonowskiego oraz opisu położenia w zap. 2120 (B 2 W). $\frac{29}{4}$ 43, 2115, zast. z dzierz. całej wsi 70 grz.; $\frac{9}{4}$ 43, 2120, dział; $\frac{9}{9}$ 45, 2591, dział; $\frac{3}{11}$ 46, 3031, posag i wiano żony 439 grz. 32; $\frac{22}{2}$ 48, 3835, war. zast. 10 łanów 100 grz.

303. Witoszyńce (D 4 N) w źr. Witoszowice, wł. Zawiszy de Witoszowice. $\frac{3}{11}$ 63, 5284, war. zast. 4 dworzyszcz 9 grz.

304. Wojnowice w źr. Hwyskowice (F 3 S) wł. Czuryłów de Stojanice: $\frac{22}{4}$ 60, 4480, posag matki 125 grz.; $\frac{5}{10}$ 62, 4854, zast. z dzierz. całej wsi (wraz z innemi) 341 grz. 42.

305. Wojutycze (F 4 W) wł. Jana i Zygmunta de Wojutycze. $\frac{9}{1}$ 48, 3534, posag i wiano żony 1000 grz.; $\frac{15}{4}$ 66, 6041, zast. bez dzierz. $1\frac{1}{2}$ łana i pola 20 grz.; $\frac{20}{1}$ 67, 6550, sprzedaż sołtystwa za ?; $\frac{20}{1}$ 67, zast. bez dzierz. 2 kmieci 15 grz..

306. Wola Cicha w źr. Wola i Wola Wonarowa (A 2 Śr.) wł. Staromiejskich. $\frac{10}{9}$ 36, 76, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z drugą wsią) 383 grz. 29.

Wola Zabierzowska patrz Zabierzów.

307. Wolica (koło Kańczugi) w źr. Leksówka i Oleksówka alias Wolica (C 2 W) wł. Mikołaja de Orzewicze i Jana Dersniaka de Rokitnica. $\frac{10}{8}$ 39, 1229, dział, $\frac{5}{10}$ 39, 4239, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi z polami 30 grz.; $\frac{18}{6}$ 62, 4901, $\frac{16}{7}$ 62, 4931, zast. bez dzierz. całej wsi 60 grz.; $\frac{20}{6}$ 63, 5183, 5184, $\frac{3}{8}$ 64, 5480, $\frac{3}{8}$ 64, 5481, zast. bez dzierz. całej wsi 30 grz.; $\frac{8}{7}$ 65, 5875, zast. z dzierz. całej wsi 40 grz.; $\frac{15}{4}$ 66, 6046, $\frac{15}{4}$ 66, 6047, sprzedaż wsi 150 grz.; $\frac{14}{11}$ 40, 1435, 1436, sprzedaż $\frac{1}{2}$ wsi 40 grz.

308. Woliczka, w źr. Wola Świniecka i Wola Donatowa, dziś nie istniejące zidentyfikowano na podst. przynależności do majątków Staromiejskich (A 2 W) wł. Staromiejskich. $\frac{26}{5}$ 38, 943, zast. z dzierz. całej wsi (z innemi) 419 grz. 33; $\frac{16}{5}$ 38, 946, posag żony 120 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 1125, dział; $\frac{30}{11}$ 44, 2385, dział; $\frac{9}{9}$ 45, 2593, zast. z dzierz. całej wsi (= darowizna do śmierci zastawobiorey — po niej zaś ma obiekt wrócić do właściciela).

309. Wólka, w źr. Turaczyn; identyfikują te dwie miejscow. na podst. wyrażenia źródła „libertas Turaczyn“ i położenia Wólki koło Łopuszki, Rączyny i Zagórze, tam gdzie możnaby się spodziewać Turaczyna (zap. 2459) (C 3 W) sporne, przyznane Janowi de Koniecpole. ? 45, 2459, zast. z dzierz. całej wsi ?.

310. Wołczyszczowice (F 4 NO) wł. Hryczka de Wołczyszczowice i krewnych. $\frac{3}{8}$ 39, 1093, zast. bez dzierz. 1 łanu 10 grz.; $\frac{14}{5}$ 42, 1759, sprzedaż części wsi za ?; $\frac{29}{10}$ 42, 1779, sprzedaż części wsi za 50 grz.; $\frac{7}{1}$ 43, 1871, sprzedaż części wsi za 120 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2964, posag żony i wiano 300 grz.; $\frac{28}{3}$ 47, 3204, zast. z dzierz. 4 kmieci 25 grz.; $\frac{23}{5}$ 47, 3284, wspólność majątkowa małżonków; $\frac{20}{5}$ 49, 3963, sprzedaż części wsi 60 grz.; $\frac{20}{5}$ 49, 3964, sprzedaż części wsi ?; $\frac{2}{7}$ 63, 5196, war. zast. poręcz. ruchom. (pignus) 3 grz. 36; $\frac{15}{4}$ 66, 6036, war. zast. poręcz. całej wsi 100 grz.; $\frac{8}{7}$ 66, 2781, war. zast. poręcz. całej wsi 300 grz.

311. Wołostków w źr. Włostków (F 3 S O) $\frac{5}{10}$ 62, 4852, dział.

Worchowice, patrz Orchowice.

312. Woszczańce w źr. Wostencze (G 4 Śr.) wł. Piotra de Drozdowice. $\frac{28}{2}$ 36, 29, war. zast. wsi całej 40 grz.; $\frac{16}{7}$ 36, 56, war. zast. wsi całej 40 grz.

313. Wykoty (F 4 W). $\frac{23}{1}$ 37, 197, war. zast. poręcz. części wsi 239 grz. 25; $\frac{25}{11}$ 37, 7194, war. zast. poręcz. $2\frac{1}{2}$ łana 25 grz.; $\frac{25}{11}$ 37, 7197, war. zast. $13\frac{1}{2}$ łanów 135 grz.; $\frac{25}{11}$ 37, 7198, war. zast. 3 łanów 34 grz.; $\frac{19}{2}$ 42, 1633, $\frac{19}{2}$ 42, 1639, zast. bez dzierz. 6 łanów 60 grz.; $\frac{19}{2}$ 42, 1636, zast. do wydzierż. 4 łanów

30 grz.; $^{19}/_2$ 42, 1638, war. zast. wsi, dworu, młynów, karczem 120 grz.; $^{14}/_5$ 42, 1738, podzast. bez dzierz. 6 łąnów 60 grz.; $^{13}/_2$ 43, 1911, zast. bez dzierz. dworu, młyna, karczem i 3 łąnów 160 grz.; $^{7}/_9$ 45, 2467, war. zast. poręcz. całej wsi ?; $^{9}/_8$ 46, 2824, $^{9}/_8$ 46, 2040, posag żony i wiano 519 grz. 19; $^{28}/_3$ 47, 3198, $^{25}/_4$ 47, 3248, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.; $^{27}/_4$ 61, 4686, war. zast. poręcz. $^{1}/_2$ wsi 15 grz. 4; $^{1}/_7$ 62, 4721, zast. z dzierz. na wyderkauf całej wsi 1000 grz.; $^{6}/_3$ 65, 5741, zast. z dzierz. portionis 800 grz.

314. Wysoka na pół-wschód od Łańcuta (B 2 S) wł. Jana Pileckiego. $^{19}/_2$ 41, 1585, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi wsiami) 2400 grz.

315. Wysoka na półn. Rzeszowa (A 2 O) wł. Staromiejskich. $^{29}/_4$ 43, 2125, dział.

316. Wyszatyce z karczmą „Nabrzedze“ (E 3 W) wł. Mikołaja de Wyszatyce. $^{28}/_9$ 39, 1175, zast. bez dzierz. pola 15 grz.; $^{2}/_{11}$ 45, 2522, dział; $^{4}/_1$ 46, 2638, war. zast. karczmy (zamiast posagu) 50 grz.; $^{19}/_9$ 47, 3312, dział; $^{1}/_{10}$ 48, 3702, posag i wiano (zapisane na sołtystwie) 120 grz.; $^{3}/_1$ 63, 5078, dzierzawa sołtystwa na 5 lat 100 grz.

317. Wywłoka — na mapie naznaczona jako „Kuryłówka“. — Jabłonowski (Ruś Czerw. cz. I) zna ją; na mapie Chrzanowskiego figuruje jako „Kuryłówka-Wywłoka“ (C 1 S W). $^{17}/_5$ 64, 5355, war. zast. poręcz. całej wsi (wraz z innemi wsiami) 248 grz. 24.

318. Zabierzów — w źr. Wola Zabierzowska, Topolowa, Topolówka vel Dopółwka; — zidentyfikowana na podst. dokładnego opisu położenia w zap. 5343 (A 2 S). $^{25}/_{11}$ 37, 7160, sprzedaż wsi z polem za 500 grz. (?); $^{26}/_5$ 38, 939, zast. z dzierz. całej wsi 399 grz. 29; $^{26}/_5$ 38, 940, war. zast. sołtystwa, pola i łąki 260 grz.; $^{26}/_5$ 38, 945, posag i wiano żony 150 grz.; $^{9}/_5$ 40, 1411, war. zast. poręcz. 5 łąnów 79 grz. 34; $^{9}/_5$ 40, 1415, sprzedaż wsi 491 grz. 27; $^{9}/_5$ 40, 1416, sprzedaż wsi i sołtystwa 879 grz. 5; $^{10}/_3$ 46, 3021, war. zast. 2 łąnów 21 grz.

319. Zabłotce (D 3 O) wł. rodz. de Wyszatyce. $^{9}/_{12}$ 37. 631, zast. bez dzierz. części wsi 20 grz.; $^{2}/_{11}$ 45, 2522, dział; $^{30}/_{11}$ 45, 2541, war. zast. $2^{1}/_2$ łąna 29 grz. 38; $^{2}/_{11}$ 46, 2884, zast. bez dzierz. 3 łąnów 35 grz. 47; $^{22}/_1$ 47, 3162, $^{27}/_2$ 47, 3119, $^{27}/_2$ 47, 3120, posag żony i wiano 100 grz.; $^{19}/_9$ 47, 3312, $^{19}/_9$ 47, 3343, dział; $^{4}/_{11}$ 60, 4571, sprzedaż $^{1}/_2$ pola i łąk 25 grz.; $^{14}/_7$ 62, 4776, sprzedaż $^{1}/_2$ swej części 45 grz.

320. Zaczernie w źr. Zaczernie (A 2 Śr.) wł. Staromiejskich. $^{29}/_4$ 43, 2125, dział; $^{2}/_3$ 47, 3462, posag żony (wraz z innemi dobrami) 500 grz.

321. Zagórze (w źr. Borsuki al. Zagórze) (C 3 W N) tenuta lub własność Koniecpolskich. $^{28}/_3$ 47, 3209, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.; $^{15}/_9$ 68, 6849, 7087, zast. bez dzierz. całej wsi 533 grz. 16.

322. Zalesie koło Rokszyc, w źr. „Wola Czeszykowa“ lub „Wola“; — zidentyfikowane na podstawie bezpośredniego sąsiedztwa Woli Czeszykowej z Rokszycami wynikającego ze stypulacji źródła, oraz bezpośredniego sąsiedztwa Zalesia z Rokszycami na mapie. Identyfikacja niepewna! (D 4 N) wł. Warcaby de Rokszyc. $^{21}/_7$ 42, 1766, zast. bez dzierz. 1 kmiecia; $^{28}/_3$ 47, 3215, zast. z dzierz. na wyderkauf całej wsi 100 grz.; $^{9}/_1$ 48, 3515, war. zast. poręcz. ruchom. (pignus) 11 grz. 36; $^{29}/_{12}$ 49, 4067, posag i wiano żony 400 grz.; $^{23}/_5$ 47, 3294, war. zast. poręcz. 5 kmieci 50 grz.

323. Zamiechów (D 3 O) wł. Pawła de Zamiechów. $^{8}/_7$ 37, 447, dział; $^{7}/_1$ 66, 6021, war. zast. poręcz. całej wsi (zam. posagu) 50 grz.

324. Zamojsce w źr. też Zamosze (D 3 O) wł. rodziny Zamojskich. $^{15}/_{10}$ 36, 108, $^{3}/_8$ 39, 1121, zast. bez dzierz. części wsi 6 grz.; $^{80}/_1$ 41, 1527, war. zast. części wsi 15 grz.; $^{30}/_1$ 41, 1528, war. zast. części wsi 15 grz.; $^{22}/_1$ 42, 1605, sprzedaż

części wsi za ?; $^{22}/_1$ 42, 1605, $^{21}/_1$ 44, 2147, war. zast. poręcz. części wsi 15 grz.; $^{22}/_4$ 60, 4452, sprzedaż części wsi 30 grz.; $^{15}/_4$ 66, 6050, zast. bez dzierz. części wsi 7 grz.; $^{12}/_7$ 68, 7050, zast. bez dzierz. części wsi 10 grz.

325. Zarzeczce (C 3 N D) wł. Małgorzaty, żony Jana Mzurowskiego i jej dzieci. $^{26}/_2$ 42, 1828, dział; $^{4}/_{11}$ 62, 2012, sprzedaż sołtystwa za ?; $^{20}/_6$ 63, 5185, zast. z dzierz. całej wsi 20 grz.; $^{9}/_8$ 64, 5388, 5389, 5387, zast. z dzierz. 2 łąnów 20 grz.; $^{13}/_5$ 66, 6055, sprzedaż wsi drogą zamiany.

326. Złotkowice (E 4 N O) w źr. Zloczkowice, Szloczkowice oraz błędnie Wkozkwowice i Włozkwowice, wł. Ottona de Bojowicze sprzedane Dmitrowi de Boratyn. $^{18}/_3$ 37, 241, $^{15}/_2$ 40, 1253, zast. bez dzierz. 1 kmiecia 17 grz.; $^{30}/_1$ 41, 1512, war. zast. obszaru 30 grz.; $^{24}/_0$ 42, 1771, dział; $^{8}/_1$ 47, 3114, posag i wiano żony 200 grz.; $^{22}/_4$ 60, 4502, $^{25}/_2$ 66, 6028, sprzedaż wsi 190 grz.

327. Zrotowice w źr. Zwrotowice (E 4 W) wł. Jaczka de Bibel. $^{28}/_{10}$ 37, 615, war. zast. poręcz. całej wsi 50 grz.

328. Zwięczyca w źr. Swanczyca i Zwanczyca (A 2 S) wł. braci de Gołuchów. $^{3}/_{11}$ 46, 3030, dział; $^{5}/_2$ 50, 4231, dział.

329. Żuklin (C 3 N) wł. Siennickich. $^{25}/_1$ 45, 2563, $^{5}/_1$ 47, 3455, zast. z dzierz. całej wsi 70 grz.; $^{7}/_1$ 46, 2988, $^{5}/_1$ 47, 3455, zast. z dzierz. całej wsi 120 grz.; $^{5}/_{12}$ 48, 3871, zast. z dzierz. całej wsi 120 grz.; $^{4}/_5$ 49, 3959, dział.

330. Żurawica w źr. Żyrawicze wraz ze wsią Zawierzbie, (D 3 O) wł. Dobieślawa i Mateusza de Sprowa Odrowążów. $^{18}/_2$ 42, 1611, $^{18}/_2$ 42, 1612, zast. bez dzierz. połowy wsi 400 grz.; $^{12}/_{12}$ 42, 1810, dział; $^{20}/_2$ 48, 3578, $^{28}/_{11}$ 48, 7393, war. zast. poręcz. połowy wsi 155 grz.; $^{18}/_3$ 49, 3912, war. zast. poręcz. połowy wsi 150 grz.; $^{3}/_2$ 50, 4129, zast. bez dzierz. połowy wsi 100 grz.

331. Żurawicki koło Przeworska w źr. Żurowicze (C 2 S) wł. rodziny de Żurowicze, bardzo licznej! $^{3}/_{10}$ 37, 714, zast. bez dzierz. 2 łąnów 20 grz.; $^{7}/_4$ 38, 841, posag i wiano żony Maszka — Doroty 400 grz.; $^{24}/_3$ 38, 915, zast. bez dzierz. części wsi 43 grz.; $^{13}/_7$ 39, 1205, $^{19}/_{11}$ 44, 2370, posag i wiano żony Piotra — Piechny 100 grz.; $^{10}/_8$ 39, 1227, posag i wiano żony Mieczysława — Anny 250 grz.; $^{12}/_{12}$ 40, 1460, zast. bez dzierz. pola 10 grz.; $^{26}/_2$ 42, 1831, $^{22}/_2$ 48, 3836, posag i wiano żony Andrzeja — Heleny 400 grz.; $^{23}/_4$ 42, 1852, dział; $^{23}/_4$ 42, 1854, posag i wiano II-giej żony Mieczysława — Dobrochny 100 grz.; $^{4}/_5$ 44, 2352, zast. z dzierz. 2 łąk ?; $^{22}/_2$ 45, 2579, $^{7}/_1$ 46, 2990, sprzedaż sołystwa 40 grz.; $^{22}/_2$ 45, 2579, $^{2}/_{12}$ 45, 2632, $^{7}/_1$ 46, 2990, war. zast. poręcz. 1 (?) łąnu 12 grz.; $^{1}/_{12}$ 46, 3067, zast. z dzierz. części wsi 40 grz.; $^{7}/_{11}$ 48, 3849, zast. z dzierz. sądowy 4 łąnów 40 grz.; $^{5}/_{12}$ 48, 3858, war. zast. 4 łąnów 40 grz.; $^{24}/_4$ 49, 4094, posag i wiano żony Stanisława — Katarzyny 80 grz.; $^{8}/_1$ 50, 4229, zast. z dzierz. sądowy 1 $^{1}/_2$ łąna 12 $^{1}/_2$ grz. $^{5}/_2$ 50, 4235, war. zast. 3 łąnów 33 grz.; $^{31}/_1$ 60, 4635, war. zast. 4 łąnów 40 grz.; $^{31}/_1$ 60, 4637, war. zast. 2 łąnów 20 grz.; $^{19}/_6$ 60, 4660, sprzedaż pola (folwarku) 10 grz.; $^{8}/_4$ 60, 4895, war. zast. 6 łąnów zamiast posagu 60 grz.; $^{18}/_6$ 62, 4914, posag i wiano żony Stanisława — Katarzyny 80 grz.; $^{3}/_3$ 63, 5056, dzierzawa na 6 lat 60 grz.; $^{9}/_4$ 64, 5344, war. zast. poręcz. części wsi 248 grz. 24; $^{17}/_5$ 64, 5353, zast. z dzierz. części wsi 248 grz. 24; $^{7}/_3$ 65, 5651, zast. z dzierz. łąk 10 grz.

Powiat samborski.

1. Babina w źr. Babina Wola (F 4 O S) wł. Mateusza de Żyrawicze Odrowąża. $^{12}/_{12}$ 42, 1810, dział.

2. Białów w źr. Bassowa (F 5 Śr. W) żupa solna. $^{18}/_{11}$ 43, 2043, war. zast. żupy solnej (wraz z innemi żupami).

3. Biskowice w żr. Byeskowycze (F 4 S) wł. Jana Mzurowskiego, sprzed. Piotrowi de Smolicze. $\frac{6}{7}$; 39, 1006, 1007, sprzedaż sołtystwa za 100 grz.; $\frac{26}{2}$ 60, 4424, sprzedaż całej wsi; ? 6842, zast. bez dzierz. $\frac{1}{3}$ części wsi 140 grz.; $\frac{22}{11}$ 68, 6903, zast. z dzierz. 3 łanów 29 grz.

4. Błóżew Dolna (F 4 O) wł. Odrowążów. $\frac{29}{12}$ 49, 4070, war. zast. całej wsi 360 grz.; $\frac{29}{13}$ 62, 5047, zast. z dzierz. 1 kmiecia 40 groszy.; $\frac{20}{12}$ 62, 5047, zast. bez dzierz. ruchom. (pignus).

5. Czajkowicze (G 4 O) wł. Piotra de Czajkowicze. Jabłonowski umieszcza ją już w ziemi lwowskiej; jako leżącą blisko granicy, umieszczamy ją w przemyskiej ziemi. $\frac{15}{10}$ 36, 105, posag i wiano żony 40 grz.; $\frac{15}{10}$ 36, 105, zast. bez dzierz. całej wsi 40 grz.; $\frac{15}{10}$ 36, 123, sprzedaż sołtystwa 21 grz. 24.

6. Czernichów (G 4 W) wł. Odrowążów. $\frac{29}{12}$ 49, 4070, war. zast. cła (wraz z innemi dobrami).

7. Dorożów w żr. Drożów (G 5 N) wł. Odrowążów. $\frac{20}{2}$ 48, 3577, 3578, sprzedaż sołtystwa za 600 grz.

8. Dublany (G 4 S) wł. Odrowążów. $\frac{28}{3}$ 47, 3213, war. zast. całej wsi i sołtystwa 150 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4158, sprzedaż sołtystwa ?.

9. Jasienka Solna w żr. Jasienica (G 5 W) żupa solna. $\frac{18}{11}$ 43, 2043, war. zast. żupy solnej (wraz z innemi żupami).

10. Kanofosty w żr. Kalnofosty i Kalnatycze (G 4 WN) wł. Kuźmy i Olefira de Czołczycze. $\frac{27}{3}$ 41, 1537, sprzedaż (drogą zamiany); $\frac{20}{1}$ 67, 6564, posag i wiano żony 20 grz.

11. Koniuszki Siemianowskie (G 4 W) wł. Jana i Andrzeja de Stojanice Czuryłów, oraz Mikołaja Stadnickiego. $\frac{28}{3}$ 47, 3176, posag żony i wiano 120 grz.; $\frac{29}{12}$ 49, 4022, zast. bez dzierz. całej wsi 18 grz.

12. Kornalowice w żr. Kornelowice (G 4 W S) wł. Michny de Kornelowice. $\frac{25}{2}$ 66, 6030, posag i wiano żony 60 grz.

13. Kupnowice (G 4 W) wł. Odrowążów. $\frac{29}{12}$ 49, 4070, war. zast. poręcz całej wsi (wraz z innemi dobrami) 720 grz.

14. Łanowice w żr. Luniowice (F 4 Śr. O) wł. Odrowążów. $\frac{18}{1}$ 45, 2431, dział; $\frac{20}{3}$ 48, 3577, $\frac{28}{11}$ 48, 7394, war. zast. poręcz. całej wsi 310 grz.; $\frac{3}{2}$ 50, 4132, $\frac{3}{2}$ 50, 4182, zast. z dzierz. $\frac{21}{2}$ łana 25 grz.

15. Maksymowice (F 4 Śr. S) tenuta Fryderyka de Jaćmierz wł. Odrowążów. $\frac{5}{10}$ 36, 135, zast. z dzierz. całej wsi 100 grz.; $\frac{23}{4}$ 37, 197, war. zast. poręcz. całej wsi 239 grz. 35; $\frac{11}{3}$ 43, 1909, war. zast. całej wsi 100 grz.; $\frac{5}{10}$ 45, 2474, war. zast. całej wsi 32 grz.; $\frac{5}{10}$ 45, 2481, $\frac{2}{11}$ 45, 2509, zast. z dzierz. całej wsi 200 grz.; $\frac{29}{11}$ 46, 2942, podzast. z dzierz. całej wsi 80 grz.; $\frac{22}{1}$ 47, 3131, podzast. z dzierz. całej wsi 80 grz.; $\frac{20}{2}$ 48, 3577, $\frac{28}{11}$ 48, 7394, war. zast. poręcz. całej wsi 310 grz.

16. Mistkowice w żr. Niestkowice (F 4 O) wł. Mateusza de Żyrawicze Odrowąża. $\frac{12}{12}$ 42. 1810, dział.

17. Ostrów na półn. wsch. od Sambora nad rz. Błóżwią (G 4 W) wł. Odrowążów. $\frac{23}{6}$ 41, 1555, sprzedaż wsi za ?.

18. Pianowice (F 4 Śr.) wł. Odrowążów. $\frac{18}{1}$ 45, 2431, dział; $\frac{20}{2}$ 48, 3577, war. zast. poręcz. całej wsi ?; $\frac{28}{11}$ 48, 7394, war. zast. poręcz. całej wsi 310 grz.

19. Rozdziałowice w żr. Drozdzałowicze. Jabłonowski zna „Drozdzałowicze“ (Ruś Czerw. cz. I, str. 128) między znanemi dziś wsiami, lecz dziś jej niema. (G 4 W) królewszczyna w tencicie Mikołaja Zawięży de Laszki. $\frac{14}{5}$ 42, 1746, zast. z dzierz. całej wsi 70 grz.; $\frac{14}{5}$ 42, 1746, podzast. z dzierz. całej wsi 70 grz.

20. Sambor wójtostwo (F 4 3) wł. Odrowążów. $\frac{18}{1}$ 45, 2431, dział; $\frac{8}{11}$ 48, 3737, war. zast. połowy wójtostwa 620 grz.

21. Sól Stara w źr. Sól (E 5 N) dzierżawa Mikołaja Serafina i Mikołaja de Tarnowa. $\frac{22}{9}$ 37, 536, 537, $\frac{25}{11}$ 37, 7229, sprzedaż sołtystwa i kopalni; $\frac{18}{11}$ 43, 2043, war. zast. żup solnych (wraz z innemi żupami).

22. Strzałkowice (F 5 N W) wł. Odrowążów. $\frac{29}{12}$ 49, 4069, war. zast. 4 łanów 40 grz.

23. Szeptyce w źr. Septicze (G 4 Śr.) wł. Odrowążów. $\frac{29}{12}$ 49, 4070, war. zast. całej wsi (wraz z innemi wsiami) 720 grz.

Powiat drohobycki.

1. Borysław (G 5 S W) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{24}{3}$ 38, 812, zast. bez dzierżenia zrębów (sortes, wraz z innemi dobrami) 300 grz.; $\frac{7}{4}$ 38. 817, zast. bez dzierż. części wsi 50 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3111 dział; $\frac{4}{12}$ 48, 3753, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ wsi 80 grz.; $\frac{7}{10}$ 60, 4558. war. zast. poręcz. całej wsi 40 grz.; $\frac{7}{10}$ 60, 4562, posag i wiano żony.

2. Dobrowlany w źr. Dombrowlany (G 5 O) wł. rodziny Korytków. $\frac{25}{5}$ 44, 2223, war. zast. karczmy 30 grz.

3. Drohobycz (G 5 O). $\frac{30}{5}$ 67, 6659, dzierżawa miału zboża z młyna 35 grz.; $\frac{14}{4}$ 67, 6620, sprzedaż wójtostwa za 5 kmieci i 100 florenów węg.

4. Gaje Niżne (H 5 Śr.) wł. rodziny Korytków. $\frac{21}{1}$ 41, 1507, zastaw z dzierż. całej wsi 200 grz.

5. Hubicze na połudn. od Drohobycza; w źr. Hubiczsióło (G 5 S Śr.) wł. rodziny de Rybotycze. $\frac{21}{1}$ 41, 1506, $\frac{4}{8}$ 41, 1560, war. zast. całej wsi i młyna 97 grz.; $\frac{21}{7}$ 42, 1767, war. zast. młyna 52 grz. 41; $\frac{21}{7}$ 42, 1768, war. zast. 4 łanów 47 grz.; $\frac{20}{1}$ 46, 2686, posag i wiano żony 200 grz.

6. Kawsko (H 5 O) wł. części Jerzego de Hoszów. $\frac{28}{10}$ 66, 6101, zast. bez dzierż. „portionis“ 8 grz.

7. Kołpiecz alias Zagórze (G 5 O S) wł. Felsztyńskich. $\frac{8}{7}$ 37, 475, war. zast. poręcz. całej wsi 40 grz.; $\frac{4}{11}$ 60, 4620, zast. z dzierż. połowy wsi 50 grz.

8. Letnia (H 5 Śr. O) wł. rodziny Rybotyckich. $\frac{2}{12}$ 43, 2065. zast. z dzierż. całej wsi 450 grz.

9. Manasterzec nad Dniestrem koło Terszakowa i Wołoszczy (wraz z nieznaną dziś w tej okolicy wsią Kuropatniki, (H 4 S). $\frac{7}{4}$ 38, 818, war. zast. całej wsi ?.

10. Michałowice (H 5 W). $\frac{18}{9}$ 49, 3914, war. zast. całej wsi 60 grz.

11. Modrycz w źr. Modrzecz (G 5 S) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{1}{1}$ 39, 978, zast. z dzierż. całej wsi 291 grz. 43; $\frac{21}{1}$ 41, 1505, $\frac{4}{8}$ 41, 1559, sprzedaż wsi 250 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3115, podzast. z dzierż. całej wsi 279 grz. 34.

12. Poczałowice (G 5 O) wł. rodziny de Korytnica. $\frac{21}{1}$ 41, 1507, $\frac{4}{8}$ 41, 1561, zast. z dzierż. całej wsi 200 grz.; $\frac{29}{10}$ 66, 6131, zast. do wydzierż. łąk 21 grz.

13. Popiele w źr. Popielów (G 5 S W) wł. rodziny de Popielów. $\frac{19}{2}$ 42, 1614, sprzedaż części wsi za 30 grz.; $\frac{28}{10}$ 66, 6103, sprzedaż „portionis“ za 62 grz. 24; $\frac{29}{10}$ 66, 6128, zast. bez dzierż. połowy wsi 13 grz.; $\frac{29}{10}$ 66, 6128, podzast. bez dzierż. połowy wsi 13 grz.

14. Ratoczyna, w źr. Raticzna, Raciczna; — dziś niema tej miejscowości tylko wzgórze koło wsi Popiele; zidentyfikowane ze wzgl. na treść zapisek, zwłaszcza zap. 1640 (G 5 W S) wł. rodziny de Popiele. $\frac{19}{2}$ 42, 1640, sprzedaż części za 40 grz.; $\frac{2}{11}$ 45, 2495, zast. bez dzierż. $\frac{1}{2}$ łąka 3 grz. 24.

15. Rolów (H 5 W N) wł. Felsztyńskich sprzedana Piotrowi de Pełnatycze. $\frac{21}{2}$ 60, 4627, sprzedaż wsi za 140 grz.; ? 66, 6202, sprzedaż części wsi za 30 grz.

16. Stanila (G 5 S O) wł. rodziny de Rybotycze. $\frac{2}{11}$ 39, 1182, war. zast. całej wsi 111 grz. 43; $\frac{10}{4}$ 42, 1729, war. zast. całej wsi 127 grz. 42; $\frac{20}{1}$ 46, 2686, posag żony i wiano 200 grz.

17. Terszaków w źr. Turszaków (H 4 S) wł. Jana de Wojatycze i jego spadkobierców. $\frac{1}{4}$ 38, 818, war. zast. całej wsi (wraz z innemi wsiami) 500 grz.

18. Tustanowice (G 5 S) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{24}{2}$ 38, 805, zast. bez dzierz. wsi 40 grz.; $\frac{24}{2}$ 38, 812, zast. bez dzierz. „portionis“ (z innemi dobrami) 300 grz.; $\frac{21}{1}$ 41, 1504, $\frac{4}{8}$ 41, 1558, war. zast. całej wsi 125 grz.; $\frac{26}{3}$ 43, 1968, war. zast. części wsi 89 grz. 8; $\frac{7}{10}$ 60, 4555, war. zast. poręcz. ruchom. (pignus) 20 grz.

19. Uliczno (H 6 N W) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{24}{2}$ 38, 805, zast. bez dzierz. części wsi 40 grz.; $\frac{24}{2}$ 38, 812, zast. bez dzierz. „portionis“ (wraz z innemi dobr.) 300 grz.; $\frac{18}{11}$ 43, 2044, $\frac{27}{1}$ 44, 2151, zast. bez dzierz. połowy wsi 46 grz. 32; $\frac{7}{10}$ 60, 4562, posag i wiano żony 100 grz.; $\frac{24}{3}$ 61, 4704, zast. z dzierz. 5 dworzyszcz 15 grz. 4; $\frac{1}{7}$ 62, 4729, zast. z dzierz. połowy wsi 28 grz. 5.

20. Uniatycze w źr. Wnyatycze (G 5 Śr.) wł. Demka de Wnyatycze. $\frac{12}{8}$ 43, 2023, posag i wiano żony 60 grz.; $\frac{23}{5}$ 44, 2235, sprzedaż 1 $\frac{1}{2}$ dworzyszcz za 40 grz.

21. Wacowicze (G 5 O) wł. Hynata de Wacowicze. $\frac{28}{3}$ 47, 3173, war. zast. poręcz. części wsi 13 grz.; $\frac{29}{12}$ 49, 4020, sprzedaż części wsi i sołtystwa za 200 grz.

22. Wołoszcza w źr. też Wołoszcze (H 4 S W) wł. rodziny de Rybotycze. $\frac{7}{4}$ 38, 818, war. zast. całej wsi (wraz z innemi) 500 grz.; $\frac{30}{11}$ 45, 2524, zast. do wydzierz. całej wsi 12 grz. 24; ? 46, 2827, zast. do wydzierz. całej wsi 25 grz.

23. Wróblowice (H 5 W) wł. rodziny Korytków. $\frac{20}{1}$ 67, 6565, war. zast. poręcz. 3 łąnów 60 grz.; $\frac{1}{7}$ 68, 7040, zast. bez dzierz. 6 łąnów 60 grz.

Powiat stryjski

1. Dołhołuka w źr. Dołoług, Dołhuta (H 6 N Śr.) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{7}{10}$ 60, 4512, zast. z dzierz. połowy wsi 50 grz.

2. Grabowiec wraz z nieznana dziś wsią Czarnolesiec (H 6 O N) wł. Fedka de Bilicze. $\frac{9}{1}$ 48, 3527, wspólność majątkowa małżonków.

3. Kłodnica (H 6 N) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{24}{2}$ 38, 812, zast. bez dzierz. portionis (wraz z innemi dobrami) 300 grz.; $\frac{7}{4}$ 38, 817, zast. bez dzierz. części wsi (z innemi dobr.) 50 grz.; $\frac{2}{11}$ 45, 2494, zast. bez dzierz. całej wsi 75 grz. 35; $\frac{3}{1}$ 47, 3116, dział.

4. Koniuchów koło Stryja (H 6 N O) królewsczyzna, tenuta Zakliki Tarła de Szczekarzewice. $\frac{2}{4}$ 65, 5808, sprzedaż 8 dworzyszcz z łąkami za 125 grz.

5. Korczyn w źr. Korczyna (G 6 O) wł. rodziny de Korczyna. ? 65, 5604, dział; ? 65, 5604, war. zast. „portionis“ 20 grz.; ? 65, 5604, war. zast. dworzyszcz 10 grz.; $\frac{9}{7}$ 66, 2775, sprzedaż części wsi za 60 grz.

6. Kropiwnik (F 6 N O) wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{24}{2}$ 38, 805, zast. bez dzierz. części wsi 40 grz.; $\frac{24}{3}$ 38, 842, zast. bez dzierz. portionis (z innemi dobr.) 300 grz.; $\frac{3}{1}$ 47, 3116, dział; $\frac{28}{3}$ 47, 3171, sprzedaż części za ?; $\frac{28}{3}$ 47, 3175, war. zast. poręcz. części wsi 13 grz.

7. Lubieńce w źr. Lubiancze (H 6 Śr.) wł. Stanka de Lubiancze. $\frac{7}{10}$ 60, 4556, war. zast. poręcz. całej wsi 20 grz.

8. Monasterzec na połudn. wsch. od Uliczna (H 6 N) wraz z miejscowością Długąłaka wł. rodz. de Tustanowice. $\frac{24}{2}$ 38, 812, zast. bez dzierz. portionis (wraz z innemi) 300 grz.; $\frac{7}{4}$ 38, 817, zast. bez dzierz. części wsi 50 grz.; $\frac{28}{2}$ 60, 4423, sprzedaż 2 dworzyszcz drogą zamiany.

9. Rozhurec (H 6 Śr.). $\frac{7}{10}$ 60, 4558, war. zast. ruchom. (pignus) 40 grz.
10. Siemiaginów w źr. Semigenow (H 6 Śr.) wł. Hołobieja de Semigenow. $\frac{7}{10}$ 60, 4556, war. zast. ruchom (pignus) 20 grz.
11. Skole (G 6 O S) wł. Hryczka de Kruszelnica. $\frac{20}{2}$ 48, 3594, ? 62, 4716, sprzedaż $\frac{1}{3}$ części za ?.
12. Tuchla (G 7 Śr.) wł. Hryczka de Kruszedlnica. $\frac{20}{2}$ 48, 3594, ? 62, 4716, sprzedaż $\frac{1}{3}$ części ?.

Inne ziemie województwa ruskiego.

(Sanocka, lwowska, halicka.)

1. Czeruck — ziem. halicka, wł. Mikołaja de Kuroszów. $\frac{5}{10}$ 45, 2473, sprzedaż wsi za 200 grz.
2. Jezupol zw. też Czessybiesy, ziemia halicka, wł. Staromiejskich. $\frac{25}{11}$ 43, 7265, sprzedaż wsi za ?.
3. Hanusowicze. — ziem. halicka, wł. Staromiejskich. $\frac{25}{11}$ 43, 7265, sprzedaż wsi za ?.
4. Horeglady — ziem. halicka, wł. Buczackich. $\frac{8}{7}$ 37, 458, war. zast. poręcz. całej wsi 194 grz. 25.
5. Jezierzany — ziem. halicka, wł. Mikołaja de Kuroszów. $\frac{5}{10}$ 45, 2473, sprzedaż wsi za 200 grz.
6. Nogawczyzna — ziem. halicka, wł. Staromiejskich. $\frac{8}{1}$ 50, 4207, sprzedaż drogą zamiany.
7. Knieżesiolo — ziem. lwowska, wł. Felsztyńskich. $\frac{28}{11}$ 48, 7393, war. zast. poręcz. całej wsi 310 grz.
8. Koniuchy — ziem. lwowska, wł. braci de Morawsko. $\frac{18}{7}$ 62, 4921 dział.
9. Korsów — ziem. lwowska, wł. braci de Morawsko. $\frac{18}{7}$ 62, 4921, dział
10. Milatycze — ziem. lwowska, wł. Jakóba de Siennów. $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział
11. Mitolin — ziem. lwowska, wł. Jakóba de Siennów. $\frac{4}{5}$ 49, 3959, dział
12. Wodniki — ziem. lwowska, wł. Stadnickich. $\frac{8}{7}$ 37, 458, war. zast. por. całej wsi 197 grz. 25; $\frac{22}{2}$ 40, 1255, rozporządzenie majątkiem na rzecz spadkobierców; $\frac{18}{4}$ 40, 1265, zast. z dzierż. 2 dworzyszcz 40 grz.; $\frac{10}{10}$ 40, 1320, zast. bez dzierż. 2 dworzyszcz 50 grz.; $\frac{7}{11}$ 40, 1339, zast. bez dzierż. 2 dworzyszcz 60 grz.; $\frac{6}{8}$ 41, 1531, sprzedaż wsi za 205 grz.; $\frac{6}{8}$ 41, 1536, zast. bez dzierż. wsi 10 grz.; $\frac{29}{4}$ 43, 1973, sprzedaż połowy wsi 100 grz.
13. Zbadin — ziem. lwowska, w zastawie u rodziny de Orzek. $\frac{14}{1}$ 37, 186, zast. z dzierż. całej wsi 50 grz.; $\frac{14}{1}$ 37, 186, Podzast. z dzierż. całej wsi 50 grz.; $\frac{10}{6}$ 37, 435, podzast. z dzierż. całej wsi 50 grz.
14. Zimnawoda — ziem. lwowska, wł. Jana de Zimnawoda. $\frac{8}{7}$ 37, 447, dział.
15. Biniów — ziem. sanocka, wł. Nierboty de Porudno. $\frac{12}{8}$ 37, 497, war. zast. całej wsi 60 grz.
16. Błażowa — ziem. sanocka (B3W) wł. Jana de Błażowa, potem Małgorzaty de Rzeszów. $\frac{2}{11}$ 45, 2519, posag i wiano żony 50 grz.; $\frac{8}{1}$ 50, 4209, war. zast. poręcz. całej wsi 125 grz.
17. Dolinie — ziem. sanocka, wł. rodziny de Tustanowice. $\frac{21}{1}$ 41, 1503, $\frac{4}{8}$ 41, 1562, sprzedaż wsi 425 grz. 42.
18. Górki — ziem. sanocka. $\frac{10}{6}$ 36, 444, sprzedaż wsi za 600 grz.
19. Humniska — ziem. sanocka, wł. Staromiejskich. $\frac{11}{11}$ 43, 2128, war. zast. całej wsi 499 grz. 29.

20. Olszanica — ziem. sanocka, wł. Mikołaja de Tarnawa. $\frac{8}{7}$ 37, 476, zast. bez dzierz. całej wsi 150 grz.

21. Trześniów — ziemia sanocka, wł. Piotra de Radochoneze. $\frac{22}{4}$ 50, 4458, war. zast. poręcz. całej wsi 60 grz.

Inne województwa Korony

(poza wojew. ruskim).

1. Przedanica — wojew. krakowskie, pow. Osiecki, wł. Jaksana de Drohobycz. $\frac{14}{4}$ 67, 6620, sprzedaż wsi drogą zamiany.

2. Słonica — woj. krakowskie. $\frac{30}{3}$ 47, 3485, dział.

3. Szczeszarów (?) — wojew. krakowskie. $\frac{80}{3}$ 47, 3485, dział.

4. Dąbkowa — wojew. Sandomierskie. $\frac{9}{8}$ 46, 2852, sprzedaż drogą zamiany.

5. Grodna — wojew. sandomierskie. $\frac{9}{8}$ 46, 2852, sprzedaż drogą zamiany.

6. Niechobrz w źr. Niehobisz, wojew. sandomierskie tuż nad branicą ziemi przemys. wł. Jarosławskich $\frac{31}{1}$ 60, 4633, war. zast. poręcz. całej wsi 113 grz. 16.

7. Wiszniowa — wojew. sandomiers. $\frac{16}{7}$ 62, 4944, zast. do wydzierzeń. całej wsi 60 grz.; $\frac{6}{9}$ 64, 5391, zast. bez dzierz. całej wsi 300 grz.

8. Żydowo — wojew. sandomiers., wł. rodziny Dzieciatkowiczów de Buchowicze. $\frac{8}{7}$ 37, 473, dział; $\frac{3}{11}$ 46. 3030, dział; $\frac{23}{5}$ 47, 3289, zast. z dzierz. całej wsi ?; $\frac{23}{5}$ 47, 3289, dział.

9. Koźmin Wielki (Magna Koźmin) Wielkopolska, wojew. kaliskie. $\frac{19}{6}$ 41, 1586, posag i wiano żony 2.400 grz.

Miejscowości, których położenia nie można było ustalić.

1. Babsin, wł. Mikołaja Czarneego. $\frac{28}{9}$ 39, 1138, sprzedaż wsi za ?.

2. Bormicz lub Boruncze w źr. „in districtu Przemislensi“. $\frac{5}{5}$ 38, 378, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.; $\frac{28}{9}$ 39, 1150, sprzedaż wsi za 150 grz.

3. Borławicze wł. Wapowskich. $\frac{18}{3}$ 49, 3894, war. zast. całej wsi 40 grz.

4. Bruszkowicze wł. rodziny de Wykoty. $\frac{2}{5}$ 40, 1282, sprzedaż wsi za 90 grz.; $\frac{2}{5}$ 40, 1284, war. zast. całej wsi 30 grz.; $\frac{2}{5}$ 40, 1286, zast. z dzierz. 1 curiae 15 grz. 47; $\frac{2}{5}$ 40, 1308, zast. bez dzierz. $\frac{1}{2}$ wsi 35 grz. 47; $\frac{7}{11}$ 40, 1349, zast. bez dzierz. 1 dworzyszczu 40 grz. 47.

5. Chaneczycze wł. Świętopełka de Zawada. $\frac{4}{5}$ 49, 3956, war. zast. poręcz. 3 łanów 30 grz.

6. Czamcze wł. braci de Sanniki. $\frac{4}{2}$ 42, 3887, sprzedaż drogą zamiany z dopłatą 200 grz.

7. Dublany wł. braci de Sanniki. $\frac{4}{2}$ 42, 3887, sprzedaż drogą zamiany z dopłatą 200 grz.

8. Kopczyce wł. Stadnickich. $\frac{18}{7}$ 48, 3680, zast. bez dzierz. całej wsi 100 grz.

9. Slavilia z żupą solną wł. Rybotyckich. $\frac{24}{2}$ 61, 4699, zast. z dzierz. całej wsi wraz z żupą solną i jej inwentarzem („utilitates, quae procedunt pro dicto fonte salis“) 141 grz.

10. Zamszenice lub Zamezenice (w źr. dodane „in distr. Samboriensi). $\frac{12}{12}$ 42, 1810, dział.

Prócz powyższych były w zastawie następujące obiekty, co do których jednak źródło nie wymienia miejscowości, w jakiej ich dokonano:

1. Jan Pilecki. $\frac{5}{5}$ 38, 881, war. zast. kmieci, gdzie 20 grz. czynszu — 200 grz.

2. Paweł de Zamiechów i Jan de Gołuchów. $\frac{26}{5}$ 38, 972, war. zast. poręcz. kmieci (ilu?) 216 grz. 20.

3. Jan de Jarosław. $\frac{26}{5}$ 38, 973, war. zast. poręcz. kmieci, gdzie 30 grzyw. czynszu — 216 grz. 20.
4. Jan de Jarosław. $\frac{9}{5}$ 40, 1409, war. zast. poręcz. 10 łanów 113 grz. 46.
5. Jan Morawa de Tapin i Jan Siekany de Gedlarowa, obaj sołtysi. $\frac{17}{10}$ 40, 1426, war. zast. poręcz. $8\frac{1}{2}$ łanów 86 grz.
6. Herbort de Felsztyn. $\frac{20}{2}$ 48, 3578, war. zast. poręcz. w dobrach, gdzie $15\frac{1}{2}$ grz. czynszu — 155 grz.
7. Jan Stogniew de Staromieście. $\frac{26}{5}$ 38, 934, war. zast. „in certas villas“ 950 grz.
8. Jan Stogniew de Staromieście. $\frac{13}{7}$ 39, 1206, war. zast. kmieci, gdzie grzyw. czynszu — 300 grz. półgroszy.
9. Michał Wapowski. $\frac{28}{2}$ 36, 1436, war. zast. poręcz. „hereditates“, gdzie 40 grz. czynszu — 400 grz.
10. Jerzy Rybotycki. $\frac{3}{5}$ 50, 4194, war. zast. „in villa ...ruphowa“ (zniekształcona zapiska) 67 grz. 12.
11. Radko Rybotycki. $\frac{13}{5}$ 37, 378, war. zast. kmieci, gdzie 1 grzyw. 15 gr. czynszu — 11 grz.
12. Radke Rybotycki $\frac{7}{4}$ 38, 834, zast. bez dzierz. wsi „V....“ — 25 grz.
13. Fedko de Bilicze. $\frac{19}{2}$ 42, 1626, zar. zast. dóbr swych, gdzie 1 grzyw. czynszu — 10 grz.
14. Aleksander de Rybotycze i Laczko de Tustanowice. $\frac{29}{12}$ 49, 4021, war. zast. poręcz. dóbr swych, gdzie 15 grzyw. czynszu — 150 grz.
15. Fedko de Rybotycze. $\frac{12}{8}$ 43, 2017, war. zast. dóbr, gdzie 36 groszy czynszu — 8 grz.
16. Andrzej de Rybotycze. $\frac{12}{8}$ 43, 2018, war. zast. dóbr, gdzie 1 kopa groszy czynszu — 12 grz. 24.
17. Rafał de Ostrów. $\frac{5}{12}$ 40, 1376, war. zast. poręcz. 6 kmieci, gdzie 6 grz. czynszu — 60 grz.
18. Mikołaj de Pantelowice. $\frac{10}{3}$ 46, 3017, zast. z dzierz. 2 kmieci — 15 grz.
19. Jan Mzurowski. $\frac{9}{12}$ 37, 665, war. zast. kmieci, gdzie 8 grzyw. czynszu — 82 grz.
20. Jan Mzurowski. $\frac{9}{12}$ 37, 667, war. zast. kmieci, gdzie 10 grz. czynszu — 100 grz.
21. Mikołaj de Czelatycze. $\frac{27}{4}$ 47, 3505, war. zast. poręczony kmieci, gdzie 5 grz. czynszu — 48 grz.
22. Iwan de Czyżowicze. $\frac{12}{8}$ 48, 2020, war. zast. dóbr, gdzie $1\frac{1}{2}$ grz. czynszu — 12 grz.

Cel i konstrukcja mapy. Terytorjalne rozmieszczenie ruchu kredytowego przedstawia dołączona mapa. Celem jej jest unaocznić:

1. rozmieszczenie terytorjalne biorących udział w ruchu kredytowym wsi i miast względnie ich części w ziemi przemyskiej;
2. częstość i liczebność zastawów poszczególnych miejscowości;
3. najważniejsze zmiany, dotyczące własności wsi (sprzedaże ich, działy między sukcesorów) posiadania i dzierżawy (arendy);
4. wysokość obciążenia pieniężnego danego obiektu, a więc zastawy (warunkowe i faktyczne) oraz posagi-wiana na nim zapisane;

5. zróżniczkowanie obiektów biorących udział w ruchu kredytowym pod względem wielkości: [a) cała wieś, połowa, łany począw-

szy od 6-ciu, dworzyszczą od 4-rech; b) części wsi, młyn, karczma, sołtystwo.].

Mapę dla oszczędności podzieliliśmy na dwie części: pierwsza zasadnicza wykonana została w podziałce 1:400.000, druga w podziałce 1:600.000. Druga jest przedłużeniem pierwszej w kierunku południowym, obejmuje ona okolice pogórza i Karpaty, a więc obszary o rzadkiem osadnictwie, co właśnie pozwoliło użyć zmniejszonej skali.

Dla ułatwienia orientacji na mapie i poszukiwania miejscowości podzielono mapę na szereg pól oznaczonych na marginesach poziomych literami A do I, na pionowych 1—7; ponieważ jednak pola te są dosyć wielkie i poszukiwanie w nich mogłoby sprawić trudności, wprowadziliśmy w spisie miejscowości, podlegających zastawom przy każdej nazwie prócz oznaczenia pola, w którym danej miejscowości szukać należy, dalsze jeszcze wskaźniki — wedle stron świata — dzięki czemu szukanie ogranicza się do jednego kąta albo boku pola, względnie do jego środka, np. miejscowości oznaczonej wskaźnikiem położenia C 3 N W szukać należy w północno-zachodnim rogu pola C 3, miejscowości o wskaźniku D 4 Śr. S szukać należy w polu D 4 w środkowej jego części, kierując się jednak od środka bardziej ku południowi; miejscowości o wskaźniku C 3 Śr. O S szukać należy w polu C 3 w jego środkowej części, kierując się jednak bardziej ku południowo-wschodniemu kątowi; miejscowości o wskaźniku F 3 O S szukać należy w polu F 3 w pobliżu boku wschodniego, w części południowej tego boku, i t. p. (N = północ, S = południe, W = zachód, O = wschód, Śr. = środek pola).

Na mapie prócz osad biorących udział w ruchu kredytowym w poł. XV w. wyznaczono jeszcze odrębnymi znakami: 1) wioski, istniejące w poł. XV w. ale nie biorące udziału w kredycie oraz 2) wioski powstałe dopiero w ciągu XVI w. Te ostatnie oznaczyliśmy na podstawie atlasu A. Jabłonowskiego „Ziemie Ruskie Rzeczypospolitej“. Wyróżnienie wsi niekredytowych, których, jak się okazało, jest bardzo niewiele, pozwala nam ocenić żywość ruchu kredytowego. Natomiast umieszczenie osad nowych, powstałych w ciągu XVI w. pozwala ocenić gęstość zasiedlenia w porównaniu z końcem XVI w.

Co się tyczy samego ruchu kredytowego, to wyróżniliśmy pięć jego kategorii, a to arenda, dział, posąg, sprzedaż i zastaw. Wielkie transakcje (obejmujące więcej niż połowę wsi, od 6 łanów, lub 4 dworzyszcz), oznaczono literami wielkimi A, D, P, S, Z, natomiast mniejsze (tyczące się części wsi, sadzawek, młynów, karczem, sołtystw, wójtostw, łanów w liczbie mniejszej od 6, dworzyszcz do 4,

kmieci do 10) literami małemi a, d, p, s, z. Ponadto ilość transakcyj dokonanych w badanym okresie określają dodane do znaków cyfry.

Przy studjowaniu mapy nieodzowne jest posługiwanie się równocześnie spisem miejscowości objętych ruchem kredytowym, załączonym na str. 246—278; spis ten podaje dzisiejszą nazwę miejscowości, historyczną jej nazwę, wskaźnik położenia na mapie, jej właściciela, umowy jej dotyczące, kwoty pieniężne odnośnych umów wreszcie numery i liczby zapisek, mówiących o danych transakcjach.

Granice ziemi i powiatów są wyznaczone na podstawie mapy A. Jabłonowskiego.

Rozmieszczenie terytorjalne ruchu kredytowego. Na wstępie jedno spostrzeżenie: w źródle spotykamy kilka miejscowości na pograniczu z sąsiednimi ziemiami sanocką i lwowską, umieszczonych na mapie Jabłonowskiego poza ziemią przemyską; są to miejscowości: na pograniczu z ziemią sanocką Skopów i Lipa, z ziemią lwowską Dobrzany, Szołomienice (w źródle Salomunicze, i Schalomunicze), Hoszany (źródło też Oszany), Czajkowice i wątpliwe co do identyfikacji Czołhynie (zidentyfikowane przez nas z występującą w źródle, lecz dziś nieznaną wsią Czołczyce); pojawiają się one w aktach sądowych, kredytowych i rodzinno-majątkowych tak w księgach sądowych przemyskich, jak i księgach sądowych lwowskich względnie sanockich¹; wobec takiego dowolnego poniekąd wpisywania aktów w księgi różnych sądów przypuszczać można, że w XV przynajmniej wieku nieustalona była pod względem terytorjalnym kompetencja sądów obu sąsiadujących ziem w odniesieniu do miejscowości pogranicznych. Dlatego nie popełni się błędu, zaliczając stosunki kredytowe, odnoszące się do rzeczonych miejscowości, do ogólnego ruchu ziemi przemyskiej, skoro odnośne umowy były oblatowane w przemyskich lub przeworskich księgach sądowych.

Mapa i spis miejscowości, uczestniczących w ruchu kredytowym, mają się dopełniać wzajemnie. Kombinując zaś spis osób ze spisem miejscowości, gdzie zanotowani są ich właściciele, uzyskać można najogólniejsze wytyczne dla dziejów gospodarczych rodzin i rodów, co jednak stoi poza ramami niniejszej pracy.

Rzut oka na mapę poucza o rozkładzie terytorjalnym ruchu kredytowego oraz o natężeniu tego ruchu w różnych okolicach ziemi. Rzecz prosta mówić tu tylko można o ruchu zastawowym (warunkowym i faktycznym), jako związanym warunkowo lub faktycznie z ziemią; tem nie mniej i inne formy kredytu (pożyczki za-

¹ Porównaj indeksy tomów XI, XIV i XV A. G. Z.

bezpieczone wpisem w księgi lub zakładem, poręczone i nieporęczone) występują najintensywniej w okolicach objętych silnym ruchem zastawniczym. Na ruchu kredytowym, ujętym ze stanowiska terytorjum, odbiły się bez wątpienia stan zaludnienia i zagospodarowania poszczególnych okolic, oraz położenie i wielkość kompleksów majątkowych osób i rodzin.

Najsilniej zaznacza się część powiatu przemyskiego, ciągnąca się łukiem otwartym ku północy, przylegająca zewnętrzną swą stroną do środkowego odcinka granicy północno-zachodniej (od strony ziemi sanockiej). Prawe ramię łuku podchodzi pod Kańczugę, Przeworsk, Jarosław, Radymno, zwrócone jest ku północy i północnemu zachodowi i zaznacza się większą gęstością wsi i natężeniem ruchu kredytowego, lewe ramię o kierunku wschodnio-północno-wschodnim podchodzi pod Mościska i Sądową Wisznę ku granicy ziemi lwowskiej i zaznacza się cokolwiek mniejszą niż ramię północno-zachodnie gęstością wsi i intensywnością ruchu. Przemysł leży prawie na samem zagięciu łuku od strony wewnętrznej, stanowiąc dla obu ramion niejako węzeł w znaczeniu terytorjalnem, gospodarczem i administracyjno-sądowem.

Poza tą główną częścią leżą dwie grupy miejscowości: zachodnia, skupiona na małej przestrzeni koło Rzeszowa, o silnym ruchu oraz południowo-wschodnia w powiecie drohobyckim i przylegających częściach stryjskiego, rozrzucona na znaczniejszem terytorjum, o słabszym ruchu.

Prócz tych kompleksów znajdujemy: 1) kilkanaście wsi, stanowiących niejako północne zamknięcie otwartego łuku grupy głównej, łączącego końce ramion łuku, zaznaczone wsiami Laszki, Duńkowice, Stubno, Krakowiec (miasto), Lubienie, Porudno, Ożomla; 2) kilka wsi, rozrzuconych na północ od Jarosławia i Przeworska w posiadłościach rodziny Jarosławskich, wyciągniętych wzdłuż Sanu; 3) kilka wsi w dobrach Jana Pileckiego (okolica Łańcuta), stanowiących przejście od ramienia północno-zachodniego do rzeszowskiej grupy zachodniej i 4) bardzo nieliczne wsie na wschód i południe od Sambora. Rzeczone okolice, mniej lub więcej ożywione, przecinają przez środek w kierunku z zachodu na wschód ziemię przemyską, pozostawiając na północy okolice Sokołowa, Krzeszowa, Zamechu i Tarnogrodu, na południu okolice górskie, — martwe dla ruchu kredytowego i, zdaje się, gospodarczego wogóle; były to okolice albo wcale nie, albo bardzo rzadko zaludnione, całkowicie bierne pod względem gospodarczym.

Że okolice Łańcuta, okolice między Leżajskiem i Sieniawą

a Przeworskiem i Jarosławiem, wreszcie okolice Sambora stosunkowo słabiej zaznaczają się w ruchu kredytowym tłumaczyć należy nie niższym poziomem gospodarczym, ani mniejszą gęstością zaludnienia, lecz tą okolicznością, że stanowiły one rozległe majątki względnie tenuty Pileckich, Jarosławskich, względnie Odrowążów i jakkolwiek te rodziny silnie wyróżniają się w życiu kredytowym, to rozkładając ich udział na powierzchnię ich majątków, otrzymujemy stosunkowo nieznaczne obciążenie zapisami kredytowymi poszczególnych wsi. Ponadto magnaci ci często zawierali umowy o pożyczki zabezpieczone wpisem w księgi lub zakładem (poręczone i nieporęczone), najwidoczniej ograniczając się do minimum w zaciąganiu pożyczek pod zastaw¹.

Pustą wreszcie pod względem kredytowym, a prawdopodobnie i gospodarczym była niewielka okolica, wprost na wschód od Przemysła wydłużona ku Mościskom, przecięta średnim biegiem rzeki Wiśni i jej dopływem potokiem Bucowskim, z Medyką w środku, dziś jeszcze błotnista, stanowiła ona królewszczyznę, nie ponętą zdaje się dla magnatów, bo nikt jej w zastaw od królów dotychczas nie wziął; należy ona też do owych martwych gospodarczo części przemyskiego.

W okolicach ożywionych obserwujemy rozdrobnienie majątkowe dość znaczne, co przy ruchliwości szlachty i najróżnorodniejszych jej interesach rodzinnych i majątkowych złożyło się na tak wielką liczbę aktów kredytowych, związanych z małą alienacją dóbr ziemskich czasową lub warunkową, najsilniej przejawiającą się na zachód od Sanu.

Ale rozpatrzmy rzecz statystycznie. Spis nie zawiera, ani mapa nie zaznacza bynajmniej wszystkich miejscowości, istniejących w połowie XV wieku; z pośród nie objętych stosunkami kredytowymi notowane są te tylko, w których dokonał się w latach 1436—1450, 1460—1468 jeden przynajmniej akt kupna-sprzedaży nieruchomości, działu lub zapisu posagu-wiana; miejscowości wogóle występujące w księgach sądowych przemyskich i przeworskich, nie zaznaczające się jednak żadnym z wyżej wymienionych aktów, zaznaczono na mapie czarną kropką; lecz i to nie wyczerpuje z pewnością całkowitej ilości istniejących w XV wieku miejscowości. Dla naszych celów należy wydzielić z ogółu miejscowości objętych spisem te, które biorą udział w ruchu kredytowym, a zostało to uskutecznione półtłustymi liczbami porządkowymi spisu. Nadto wyróżniono podkreśle-

¹ Patrz zapiski odnoszące się do rzeczonych rodzin w spisie osób str. 198—200.

niem półtłustych liczb porządkowych miejscowości, w których ruch zastawniczy był szczególnie żywym, uznając za takie miejscowości wykazujące conajmniej 6 transakcyj, połączonych z jakimkolwiek zastawem.

Licząc odpowiednie pozycje spisu otrzymamy, że w całości naszego ruchu kredytowego brało udział:

Położenie miejscowości	Na ogólną ilość miejscowości notowanych w spisie,	— objętych ruchem kre- dytowym było miejscowości,	— a wśród tych ostat- nich szczególną inten- sywnością zastawów odznaczyło się:
w pow. przemyskim .	331	258	39, to jest 15,1% ¹
„ „ samborskim .	23	17	1, „ „ 5,9% ¹
„ „ drohobyckim .	23	20	—
„ „ stryjskim . .	12	8	—
Razem w ziemi prze- myskiej	389	303	40, to jest 13,2% ¹
W innych ziemiach wojew. ruskiego .	21	9	—
W innych wojewódz- twach Korony . .	9	3	—
Miejscowości niezna- nych z położenia .	10	6	—
Wszystkich razem miejscowości . .	429	321	40, to jest 12,2% ¹

W świetle tych liczb powiat przemyski pozostawia daleko poza sobą inne powiaty ziemi i obejmuje 80,4% miejscowości reprezentowanych w ruchu, podczas gdy samborski obejmuje 5,3%, drohobycki 6,2%, stryjski 2,5%, miejscowości poza ziemią przemyską leżące i miejscowości nieustalone co do położenia 5,6%. Te liczby procentowe, odnoszące się do rozkładu terytorjalnego miejscowości objętych ruchem kredytowym, ziemi przemyskiej zmieniają się, jeśli brać pod uwagę sam ruch kredytowy, to znaczy ilość zastawów (ewentualnych i faktycznych), dokonanych w danym powiecie. W powiecie przemyskim mianowicie znajdujemy 39 miejscowości, odnośnie do których dokonano conajmniej 6 aktów kredytowych w każdej, podczas gdy w powiecie samborskim istnieje tylko jedna taka wieś Maksymowice, w innych powiatach niema takich zupełnie. Ten fakt wpływa na przesunięcie liczb procentowych ruchu kredytowego na korzyść powiatu przemyskiego.

¹ Przyjmując za 100% ilość miejscowości, objętych ruchem kredytowym, wyszczególnioną w odnośnej poziomej rubryce.

Licząc za osobną jednostkę każdy pojedynczy zastaw, dokonany w jednej miejscowości¹, otrzymamy następujące zestawienie, dające obraz terytorjalnego rozdziału ruchu kredytowego:

w powiecie przemyskim .	843 jednostek zastawu, co stanowi	86,4%
„ „ samborskim .	30 „ „ „ „	3,1%
„ „ drohobyckim .	60 „ „ „ „	6,1%
„ „ stryjskim . .	14 „ „ „ „	1,4%
poza ziemią przemyską i w miejscowościach nie- znanych z położenia . .	29 „ „ „ „	3,0%
Razem . . .	976 jednostek zastawu, co stanowi	100%

Na tak silną przewagę powiatu przemyskiego wpływają jednak nie tylko przyczyny wyszczególnione poprzednio (poziom gospodarczy, rozdrobnienie własności ziemskiej), ale także oddalenie innych powiatów od Przemyśla oraz — i to może w znacznym stopniu — stan zachowania materiałów źródłowych. Mówiliśmy na początku, że domyślać się należy istnienia sądów w Samborze, Drohobyczu i Stryju, z których nie pozostało żadnych materiałów. Ponieważ te sądy działały także w zakresie stosunków kredytowych szlachty, przedstawiony w powyższych liczbach obraz nie odpowiada prawdzie; i inne powiaty poza przemyskim musiały wykazywać większy udział w ruchu. — W świetle naszych liczb przeciętnie przypada na jedną wieś (miejscowość), objętą ruchem kredytowym, w powiecie przemyskim $3\frac{1}{4}$ zastawu, samborskim $1\frac{3}{4}$ zastawu, drohobyckim 3 zastawy, stryjskim 0,7 zastawu; w pojedynczych więc wsiach pow. przemyskiego i drohobyckiego istniał przeciętnie ruch niemal jednakowy, w powiecie stryjskim najmniejszy.

Na pierwszy plan co do intensywności wysuwa się kilka wsi w pow. przemyskim: Radochońce (20 zastawów), Pantalowice (17), Bolanowice (16), Zurawiczki (16), Wykoty (14), Dołhomosćiska (13), Strzelczyśka (12), Urzejowice (12), i inne o mniejszej już liczbie zastawów, wszystkie rozrzucone w głównej grupie miejscowości, bę-

¹ Dotychczas za jednostkę liczyliśmy jedną całkowitą umowę bez względu na to, czy dotyczyła jednej tylko miejscowości, czy obejmowała kilka różnych miejscowości. Tu dodać należy do zastawów, wyszczególnionych w spisie przy odnośnych miejscowościach także 22 zastawów, których miejscowość nie została wyszczególniona; orientując się wedle osób dłużników i ich miejsca stałego zamieszkania, doliczamy dla powiatu przemyskiego 21 tych zastawów, dla drohobyckiego 1 (liczba porządk. spisu 14), ze względu na osobę występującego tam Łaczka z Tustanowic, mieszkającego w powiecie drohobyckim.

dące w posiadaniu osób lub rodzin nie należących do wybitnych nie tylko w dziejach państwa, ale i w dziejach ziemi przemyskiej; świadczyłoby to, że niektóre mniej zamożne rody szlacheckie bardzo często czuły się zmuszone do poszukiwania kredytu i zastawiania nie-raz drobnych posiadłości ziemskich za niewysokie kwoty, inaczej mówiąc, nie uzyskiwały kredytu, jeśli nie dawały zabezpieczenia na obiektach ziemskich.

Zakończenie. Obejmując okiem całość zbadanych stosunków, widzimy, że kredyt wybijał się dopiero w życiu gospodarczem na należne mu miejsce, jako jeden ze środków pomnażania dóbr materialnych i ułatwiania życia gospodarczego, a podniósł je o około 36%. Wytworzył on szereg form dostosowanych do różnych potrzeb, do stopnia zaufania i zamożności osób zeń korzystających, dostosowanych wreszcie do wysokości kwot pożyczanych i długości czasu trwania pożyczki. Związany ściśle z przyrodzonymi warunkami sfery ziemiańskiej wykazuje związek z systemem gospodarki rolnej, na której w znacznej mierze opierały się także dochody od wypożyczonego kapitału. Wyraźnie zarysowująca się stopa 10% rocznie przy zastawach, pozostaje niejasną dla tych form, które nie dawały bezpośredniego zabezpieczenia na roli. Wypłacalności dłużników nie można czynić zarzutów, a życie znajdowało wyjście w wypadkach trudności dłużnika w uiszczaniu długu w postaci rozkładania spłaty na raty, prolongowania terminów płatności, dobrowolnych ugód stron, prywatnych sądów rozjemczych tak, że do procesów sądowych na tle spłacalności dochodziło względnie rzadko. Kredytem opędzano około 26% potrzeb pieniężnych, ale w większości sumy pożyczane szły na pokrycie potrzeb konsumcyjnych. Wielką ruchliwość, ale i większe zapotrzebowanie kredytu wykazują zamożniejsze sfery szlacheckie, uzyskując go dość łatwo; drobna szlachta, wójtowie-sołtysi i mieszczenie mniej zeń korzystali w charakterze dłużników, lecz udzielali swych pieniędzy innym, bogatszym od siebie sferom.

Pomyślniej przedstawia się stan kredytu w latach 1436—1450, niż w 1460—1468. Przypuszczać należy, że wpłynęły na to, między innymi także stosunki polityczne i gospodarcze ogólnopaństwowe. Lata 1436—1450 zaznaczają się w dziejach naszych wzmożeniem rozdawnictwem i zastawami dóbr królewskich, czyli liberalną i oportunistyczną zarazem polityką gospodarczą państwa, przynoszącą wybitne korzyści szlachcie, a zwłaszcza możnym, zdobywającym sobie coraz silniejszy aż do pierwszych lat panowania Kazimierza Jagielloń-

czyka wpływ na rządy państwem. Sprzyjało to rozrostowi bogactwa szlachty, co niewątpliwie dodatnio oddziaływało na rozwój ruchu kredytowego; państwo dawało przykład na wielką skalę, szlachta w zakresie swoich interesów prywatnych naśladowała je na mniejszą i całkiem małą. — Natomiast lata 1460—1468 były bardzo ciężkie dla państwa i dla szlachty; wojna pruska wymagała ofiar krwi i pieniędzy. Pospolite ruszenia i wysokie podatki nie mogły sprzyjać rozwojowi gospodarczemu, były też hamulcem i dla rozwoju kredytu, co jest widoczne z zestawień dla pojedynczych lat i dla całego drugiego okresu i co podkreślaliśmy w odpowiednich miejscach pracy.

Ciekawem byłoby zbadanie stosunków kredytowych w innych częściach państwa Polskiego, w tych samych mniej więcej czasach; zacieśnianie się do małego terytorjum i kilkunastu lat nie może dać wyników miarodajnych dla obszerniejszych terytorjów i nie może stworzyć pełnego obrazu stosunków kredytowych w naszym państwie u schyłku średniowiecza.

RESUMÉ

Le problème du crédit dans la terre de Przemyśl à la moitié du XV siècle.

Les registres judiciaires de la terre de Przemyśl contiennent les actes des juges terrestres de la terre de Przemyśl et Przeworsk, des juges châtelains de Przemyśl et quelques fragments de cour de justice de diétine (colloquium — wiec) de Przemyśl; parmi les enregistrements il y en a 28% qui ont pour sujet des contrats et des transactions de crédit et 23% qui ne touchent la question de crédit qu'indirectement. On voit alors que ces registres-ci, surtout les registres terrestres de Przemyśl, donnent un riche matériel pour l'étude statistique sur le crédit.

Malheureusement le matériel compte 51 lacunes, causées ou bien par le temps, qui a détruit quelques parties des registres, ou par la suspension de toutes fonctions judiciaires, les enregistrements y compris, pendant la peste, les invasions d'ennemi et les levées en masse. C'est alors qu'il fallait pour rendre possible l'application de la méthode statistique compléter ces lacunes, c'est à dire introduire un nombre des enregistrements et des faits hypothétiquement calculé. Pour parvenir à un chiffre à peu près juste l'auteur compte dans les années complètes la quantité des enregistrements dans chaque mois et en déduit par calcul de proportion le pourcent pour chaque mois. Il peut maintenant comme il connaît le nombre total pour chaque année et le pourcent pour chaque mois calculer facilement le nombre des enregistrements probables pour des lacunes. Le calcul ci-dessus augmente le nombre des enregistrements et proportionnellement le nombre des faits sans changer par ces interpolations le caractère des sources historiques, ce qui est pour une étude statistique indispensable. Le supplément fait, matériel atteint

les chiffres de 2830 enregistrements et 2003 transactions de crédit, chiffres susceptibles de servir de terme de comparaison. Dans son étude effectuée par méthode purement statistique l'auteur traite parallèlement les chiffres complétés et non complétés et pour faciliter au lecteur l'orientation il les discerne par différent caractère de l'écriture.

Comme dans les années de 1436—1450 et 1460—1468, que concerne le travail ci-dessus, circulaient les différentes monnaies: florins hongrois, gros tchèques, demi-gros et les deniers polonais, ces derniers mieux et pires, il faut examiner avant tout les relations monétaires de ce temps là. D'après les travaux de Piekosiński et Gumowski l'auteur fixe les rapports entre la valeur de différentes espèces de monnaie et celle là du denier pire, (moneta communis denariorum) monnaie la plus employée, dans laquelle il va exprimer dans les chapitres suivants les sommes d'argent créditées.

D'en plus il calcule en grammes la quantité d'argent compris dans les sommes créditées et tache de représenter la valeur de susdites sommes en zloty polonais (change de l'année 1925 un zloty = 1 franc d'or; il y parvient par comparaison des prix de blé (seigle et froment) de chevaux, de bétail (vaches et boeufs) de XV s. avec ceux du janvier 1915 (le temps de pleine valeur de zloty), et fixe la valeur de 1 marc (grzywna) pour 124 zloty. Ce calcul quoique bien motivé au point de vue méthodique peut éveiller certain doute sur les détails d'exécution (surtout quand aux mesures et poids des corps); l'auteur a voulu faciliter la comparaison de la situation pécuniaire de XV s. et d'aujourd'hui et provoquer une discussion scientifique sur la question de métrologie polonaise.

Ces recherches et remarques préliminaires finies l'auteur va examiner la question de crédit purement dite; il détermine les formes de crédit et donne la quantité et le pourcentage des différentes sortes des transactions dans des diverses époques à l'aide des des tables statistiques et leur interprétation détaillée. Après son calcul il y avait:

	% des contrats	marcs des deniers pol.
I. Prêts garantis par enregistrement en registre judiciaire	10	16.580
II. Prêts garantis par gage — vade (va- dium)	17	14.720
III. Prêts garantis par gage éventuel (en cas de délai de l'emboursement) . .	23	36.045

	^o / _o des contrats	marcs des deniers pol.
IV. Prêts garantis par fidéjussion et enregistrement en registres judiciaires . . .	5	3.765
V. Prêts garantis par fidéjussion et gages-vade	9	14.760
VI. Prêts garantis par fidéjussion et gages éventuels	7	13 660
VII. Hypothèques avec droit de possession et d'usage (usus fructus)	9	18.860
VIII. Hypothèques avec droit de possession (ad extenuationem)	1	1.055
IX. Hypothèques sans droit de possession	18	29.000
X. Crédit judiciaire (garanti par un arrêt de justice)	1	300

Tout ensemble 2003 contrats pour un somme total de 148.740 deniers polonaises pires, ce qui correspond à la valeur 18,442.500 zloty polonais (pleine valeur); la moyenne par an fait 83 contrats pour somme de 6.197 deniers pires ce qui correspond à 768.428 zloty (pleine valeur).

Dans les opérations ont prit part 2.327 créanciers et 2.387 débiteurs avec 596 fidéjusseurs; en cela de noblesse 89°/_o créanciers et 94°/_o débiteur, de bourgeoisie 6°/_o créanciers et 1°/_o débiteurs, de paysans 1°/_o créanciers et 4°/_o débiteurs.

Le grand pourcentage de noblesse provient du caractère de matériel sur lequel est basé le calcul; les registres judiciaires terrestres renferment surtout les contrats conclus entre la noblesse agricole.

Les plus fréquentes, comme cela se laisse établir aussi bien d'après la quantité des contrats, que d'après la somme élevée des emprunts, sont ces formes des transactions qui étaient favorables en même temps et pour le débiteur et pour le créancier, c'est à dire ne surchargeaient le premier et garantissaient au second le remboursement de l'argent dû et certain profit. Ces conditions réalisaient le mieux les emprunts, nantis par un gage éventuel en cas de délai en remboursement (23°/_o, 36.009 marcs) et les hypothèques sans droit de possession (18°/_o, 29.000 marcs). Presque insignifiant est le nombre de hypothèques „ad extenuationem“ et de hypothèques sans droit de possession et d'usage; aussi peu populaires étaient toutes les trois formes de prêts garantis par fidéjussion, intervention et l'aide de la troisième personne et même des plusieurs souvent pas facile à trouver y'étant indispensable.

En général haut crédit des sommes surpassantes 200 marcs est faible (7%), le crédit des sommes moyennes de 20—200 marcs est le plus fréquent (49%), quoique il ne dépasse beaucoup le petit crédit jusqu'à 20 marcs (42%).

Les échéances moyennes exigeant le remboursement dans le délai de 3 mois jusqu'à 1 an (36.5%) ne surpasse de trop les échéances durant moins que 1 an (35%). Les échéances durant moins que 3 mois chargeant trop les débiteurs agricoles ne comptaient que 18%. Le moyen prêt est 63.9 marc pour 1 créancier et 62.3 marcs pour 1 débiteurs.

Comme matériel pour faire analyse de l'évolution des différentes formes et du crédit en général servent les tables statistiques et graphiques, qui laisse voir la proportionalité et le parallélisme de l'évolution dans des années et particulièrement une assez grande différence entre la Ire période (1436—1450) et la II^{de} période (1460—1468). Tandis que dans la Ire période on rencontre des formes moins garanties, dans la II^{de} période prédominent les mieux garanties; en outre la Ire période compte beaucoup plus de contrats. D'après ces prémisses on peut conclure, qu'à la période de 1460—1468 il était aussi difficile d'obtenir un emprunt, que de le rendre, et que les difficultés économiques ont grandi en comparaison avec la période de 1436—1450; ce que la littérature historique a constaté plusieurs fois et ce qui illustrent encore les chiffres.

Après avoir exposer le problème du crédit en son entier, l'auteur l'examine en détails. Avant tout s'impose la question du taux d'intérêt. On y voit encore une très forte influence de la doctrine canonique, d'où provient que les enregistrements de paiement des intérêts sont excessivement rares (14 cas); les autres prouvent qu'on tâchait eluder adroitement la loi canonique assurant certain profit aux créanciers sans en laisser des remarques visibles dans les actes juridiques. Les hypothèques devaient porter a peu près 10% de revenu en forme censes des paysans, on nantissait alors d'habitude une charrue (*mansus*) portant 1 marc pour le capital prêté de 10 marcs. On a bien pu constaté, que le gage-vade (*vadium*) stipulé dans le contrat ne fut pas payé au moment de stipulation si cependant la clause du paiement de „*totidem vadii (damni)*“ devait entrer en vigueur le terme de paiement échu, alors ou les débiteurs tâchaient s'entendre avec les créanciers en renouvelant ou prolongeant le contrat, ou les créanciers portaient la plainte et en ce cas la justice prenait plutôt part du débiteur, exigeant du créancier la preuve des pertes, aux quelles il prétendait.

Le remboursement partiel avait lieu en $7\frac{1}{2}\%$ de la totalité des contrats et en $24,4\%$ de la totalité des sommes prêtées, c'est à dire que on l'appliquait surtout dans les grands prêts, en divisant la somme le plus souvent en deux parties payées en délai d'un an. Le prolongement de l'échéance fut demandé plus souvent après le terme passé qu'au moment dû. $\frac{2}{3}$ des contrats furent conclus en l'hiver et $\frac{1}{3}$ en été; le gros de dettes fut acquité en hiver dans le terme de Noël et de Nouvel An ($30,6\%$), un peu moins en été dans le terme de Saint Jean Baptiste et des S. S. Pierre et Paul (22%). Le terme pour les gages de possession et d'usage le plus souvent ne fut prevoyé, ils duraient jusqu'au rachat par le débiteur ou la redemande du créancier. En 10% des transactions la quittance de paiement fut enregistrée dans les registres judiciaires. 4% des dettes ne furent certainement pas payées et ils ont causé des procès et en consequence l'appropriation des gages par les créanciers.

L'état des sources, les ratures des enregistrements et des notes faites sur les marges des registres d'une autre main et dans autre temps prouvent selon l'auteur l'anéantissement de 30% des transactions. Mais il est vraiment impossible de croire — seulement de cela que le paiement ne fut enregistré — que 60% de dettes ne soient payées. L'activité des transactions de crédit, nombre insignifiant de procès causé de non-paiement des dettes semblent indiquer que le chiffre des dettes non rendues ne surpasse de beaucoup le pourcentage 4% constaté; sinon le crédit serait plus restreint et les formes de garanties légales beaucoup plus rigoureuses, la vie aurait trouver des assurances plus considérables que celles que présentent les sources historiques.

La vie économique était bien familiarisée avec le crédit et s'en servait beaucoup dans les diverses circonstances. 53% des transactions d'achat et vente se sont servi du crédit en 36% des sommes contractées, du même en 84% des transactions de bail foncier, en 30% des obligations à titre de dots et douaires, en 63% des transactions sur échange de biens, s'il existait un surplus à payer par un des contractants, — en 100% , c. à. d. tous (1 excepté) les partages de biens, en 37% des amendes (peines pécuniaires). Quant aux autres transactions il fallait les omettre le matériel n'indiquant que le nombre des transactions de crédit.

En 42% des transactions de crédit les causes des contrats nous sont connues; première place y tiennent les achats — ventes des biens immobiliers et les contrats des dots, après vien-

nent les contrats faits à cause de remboursement des dettes par novation et quasi contrats qui résultaient de l'arrêt judiciaire dans différentes affaires. Le 42% des contrats de créance concerne en 20% la production et en 20% la consommation.

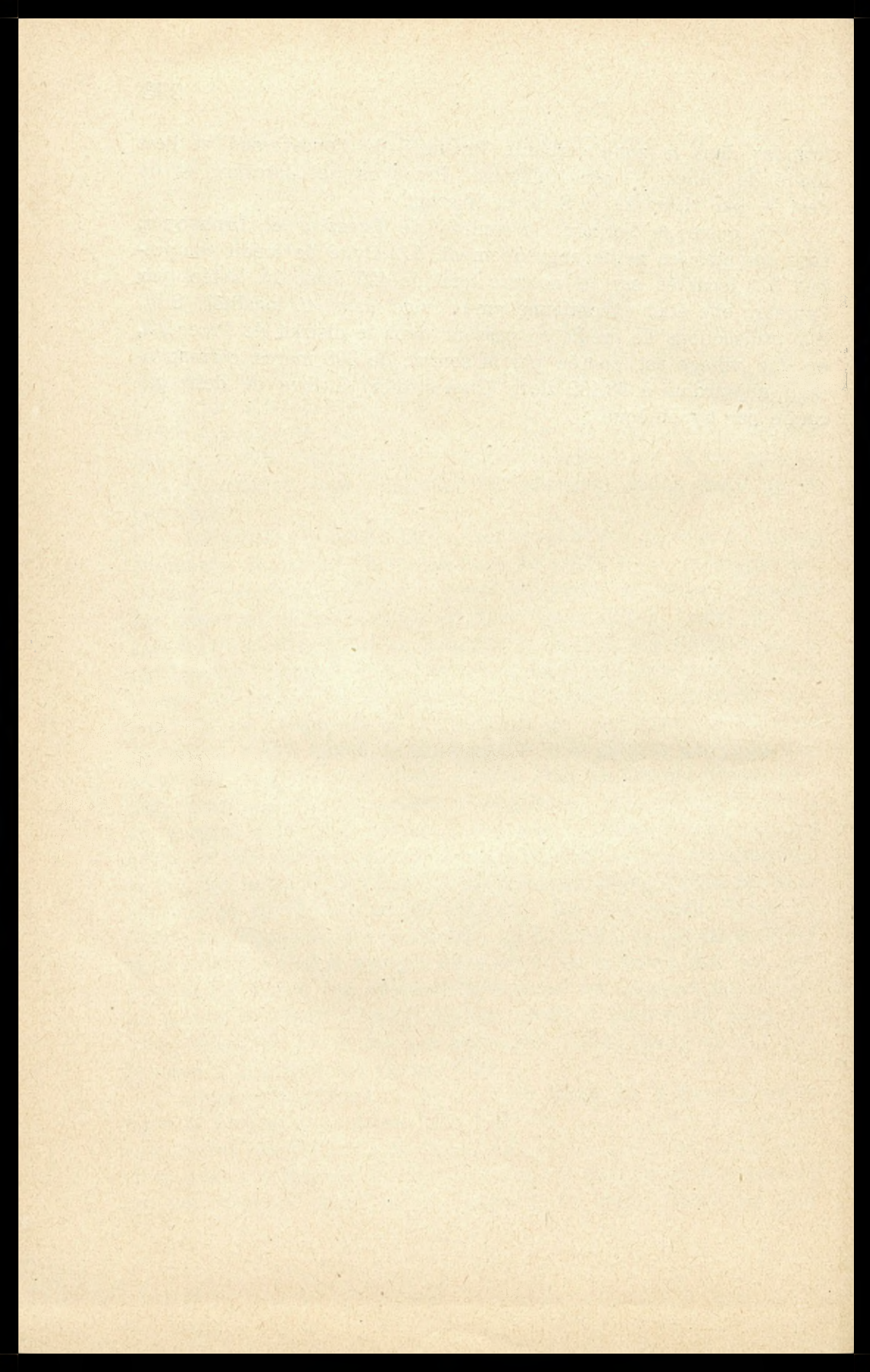
La comparaison faite de nombre total des transactions pécuniaires enregistrées avec celles de crédit présente sur chaque 100 contrats conclus en d'argent 63 contrats de crédit et sur 100 marcs stipulés — 36 marcs crédités. Il est évident alors, que déjà dans ces temps là le crédit a gravement influé sur la vie économique et en 36% a contribué à ranimer son activité. Tout de même ce crédit est resté tout à fait privé, décentralisé et non rationnellement organisé et son rôle provient plus de quantité des sommes que de qualité d'organisation. Quoique il influait sur la vie agricole, son importance était naturellement beaucoup moins grand qu'aujourd'hui.

La participation des trésor royal et des organes de justice (tribunaux etc.) dans les transactions de crédit n'est qu'insignifiant. Ce qui concerne la noblesse — parmi les grands seigneurs le nombre des débiteurs et fidéjusseurs est bien remarquables; parmi des nobles fonctionnaires d'état se distingue le nombre des fidéjusseurs, le nombre des débiteurs et des créanciers est à peu près pareil. La noblesse non trop dôtée, les maires et juges-paysans paraissent surtout comme créanciers et ce sont eux qui ont fourni à d'autres catégories 10.000 marcs d'argent crédité — le surplus des leurs créances sur les dettes. Le même advient chez les femmes possesseurs des biens qui les gouvernent elles mêmes; elles ont 5.000 marcs de surplus à côté des créances. La part d'autres classes sociales selon le pourcentage donné cidessus ne compte pas de beaucoup. Il y a des noms et des familles spécialement engagés dans les transactions de crédit, comme les Odrowąż, les Jarosławski, Henri de Orzek, les Wapowski, les Próchnicki, les Bybelski; ce qui est pourtant caractéristique c'est le manque d'équilibre: les créances des uns prévalent les dettes, ces dernières prévalent les créances des autres. La somme moyenne d'argent stipulé (prêté et emprunté) dans les transactions de crédit fait par personnes 134.47 marcs ce qui correspond à 16,674 zlotys (francs d'or).

L'épanouissement de crédit dans les 4 districts de la terre de Przemyśl se laisse bien voir sur une carte à laquelle sont jointes les listes des localités et des transactions conclues dans ces localités ci. Le plus fréquent était le contrat garanti par nantissement. L'activité et l'intensité du crédit furent les plus

grandes dans la zone cernante Przemyśl de l'ouest, sud et l'est limité de l'ouest — par Kańczuga, Przeworsk et Jarosław et de l'est — par Mościska et Sądowa Wisznia.

En outre se distingue la contrée de Rzeszów et Drohobycz, sans compter les petits engroupement. L'activité de crédit comprenait 321 localités sur le nombre total de 429 localités, notées par l'auteur; elle était exceptionnellement vive dans 40 localités. 86% des transactions de crédit se passent dans le district de Przemyśl, ou une village est onérée par la somme de 308 marcs, correspondant aujourd'hui à 38.182 zloty (francs d'or) à titre de dette garantie par hypothèque.

SPIS TABLIC

	Str.
<i>Tablica I.</i> Stan zachowania materiału źródłowego (wykres)	6—8
<i>Tablica II.</i> Podział zapisek na kategorie wedle ich treści, lat i rodzaju ksiąg sądowych	10
<i>Tablica III.</i> Ilość istniejących zapisek i ilość faktów na ich podstawie ustalonych	14
<i>Tablica IV.</i> Zestawienie ilości roczków sądowych i zapisek z lat o zachowanym całkowicie materiale źródłowym	15
<i>Tablica V.</i> Porównanie materiału źródłowego przed uzupełnieniem luk i po niem (wykres)	17
<i>Tablica VI.</i> Wykaz uzupełnień pojedynczych luk, sumy zapisek, rozdział uzupełnionego materiału na kategorie wedle ich treści	22
<i>Tablica VII.</i> Zastawienie ilości zapisek i faktów po dokonaniu uzupełnienia materiału	26
<i>Tablica VIII.</i> Stosunek wartości monet różnych gatunków do monety denarowej i ilość srebra w różnych gatunkach monet	39—40
<i>Tablica IX.</i> Ilość umów kredytowych według ich form zabezpieczenia	59
<i>Tablica X.</i> Zestawienie sum pieniężnych pożyczonych na różne zabezpieczenia	60—61
<i>Tablica XI a.</i> Osoby biorące udział w ruchu kredytowym	62—64
<i>Tablica XI b.</i> Rękojemcy, wierzyciele, dłużnicy według ich stanu	64—65
<i>Tablica XII.</i> Ilość miesięcy, na czas których pożyczano	66
<i>Tablica XIII.</i> Ilość umów wedle długości czasu, na jaki pożyczano	68
<i>Tablica XIV.</i> Ilość umów wedle wysokości kwot pożyczonych	69
<i>Tablica XV.</i> Przedmioty zastawu	83
<i>Tablica XVI.</i> Zestawienie odpowiedników stosunkowych poszczególnych form, elementów i całości życia kredytowego	94—95
<i>Tablica XVII.</i> Rozwój ruchu kredytowego (wykres)	102
<i>Tablica XVIII.</i> Znaczenie form kredytowych ze względu na całość ruchu (wykres)	103
<i>Tablica XIX.</i> Jakość monety użytej w transakcjach	107

<i>Tablica XX.</i> Wartość transakcyj dokonanych w różnych gatunkach monet	108
<i>Tablice XXI.</i> Zestawienie umów wedle ujętego w nich stosunku wielkości zastawów do kwoty zastawnej	115
<i>Tablica XXII.</i> Zestawienie umów wedle daty ich wpisu w akta sądowe	150
<i>Tablica XXIII.</i> Zestawienie przewidzianych w umowach terminów spłat	151
<i>Tablica XXIV.</i> Zestawienie znanych przyczyn umów kredytowych . .	181
<i>Tablica XXV.</i> Procentowy udział grup społecznych w ruchu kredytowym	239

Inne statystyczne zestawienia.

Zestawienie procentowych stosunków zapisek materiału istniejącego z takimi szeregami materiału uzupełnionego	27
Zestawienie procentowych stosunków faktów z materiału faktycznego i materiału interpolowanego	27
Oszacowanie zaludnienia powiatów ziemi przemyskiej za Kazimierza Jagiellończyka	89
Umowy i kwoty pożyczone w ziemi sanockiej	97
Rozmiary transakcyj w monecie pospolitej i w mon. polskiej lepszej oraz w mon. obcej w latach 1436—1446 i 1447—1450	109
Wartość transakcyj w monetach polskich, obcych i towarach wyrażona w monecie pospolitej	111
Średnia wartość zastawna różnych obiektów zastawianych	125
Spłacanie długów ratami	140
Zestawienie pokwitowań	157
Zestawienie długów niezapłaconych	159
Zestawienie długów spłaconych	163
Kupna sprzedaży na kredyt (całkowity lub częściowy)	167
Sprzedaż ruchomości na kredyt	169
Dzierżawy	169
Posagi kredytowane	171
Odkupno dóbr posagowych przy pomocy kredytu	173
Kredyt przy podziałach dóbr dziedzicznych	174
Zaciąganie nowych długów dla spłacenia dawnych	176
Sprawy sądowe zakończone zobowiązaniami kredytowymi	177
Kary sądowe kredytowane	179
Rozmiary kredytu wogóle	187
Skargi o długi	192
Udział kobiet w kredycie	245

T R E Ś Ć

	Str.
Przedmowa	III—VIII
Rozdział I. Metoda. — Główne źródło, jego charakterystyka i luki .	1—28
Zapiski sądowe jako materiał statystyczny 1. — Metoda badania 2. — Ogólna charakterystyka źródła i podział zapisów sądowych na kategorie 4. — Szczegółowa charakterystyka ksiąg sądowych, wiarygodność źródła 9. — Ilość faktów ustalonych na podstawie zapisek 13. — Ilość zapisek w latach o zachowanym zupełnie materiale źródłowym i wnioski stąd płynące 14. — Ilość luk źródła i sposób ich uzupełnienia 19. — Prawdliwość uzupełnień luk 23. — Przypuszczalna ilość faktów, obliczona po uzupełnieniu materiału źródłowego 26. — Inne źródła i dzieła, z których korzystano przy pracy 28.	
Rozdział II. Stosunki monetarne	29—53
Jakość i różnorodność kursujących monet 29. — Podział różnych gatunków monet 31. — Obliczenie wartości poszczególnych monet w stosunku do monety denarowej 37. — Obliczenie ilości srebra w poszczególnych gatunkach monet 42. — Siła kupna pieniędzy XV w. w dzisiejszym złotym równym złotemu frankowi 50.	
Rozdział III. Stan faktyczny stosunków kredytowych ziemi przemyskiej w świetle liczb	54—105
Uwagi wstępne 54. — Rodzaje kredytu 57. — Pożyczki zabezpieczone zapisami w księgach 70. — Pożyczki zabezpieczone zakładem 72. — Rękojemstwa zabezpieczone zapisem w księgi sądowe 74. — Rękojemstwa zabezpieczone zakładem 74. — Rękojemstwa zabezpieczone ewentualnym zastawem 77. — Pożyczki zabezpieczone ewentualnym zastawem 79. — Zastawy 80. — Przedmioty zastawu 82. — Zastawy z dzierżeniem 84. — Zastawy do wydzierżenia 85. — Zastawy bez dzierżenia 86. — Zastawy sądowe 87. — Całość ruchu kredytowego 87. — Ruch kredytowy w stosunku do wielkości terytorjum ziemi przemyskiej i przypuszczalnej ilości ludności 88. — Porównanie ruchu kredytowego ziemi przemyskiej z ruchem kredytowym ziemi sanockiej 96. — Rozwój stosunków kredytowych w ciągu lat i różnice między obu okresami 100.	

Rozdział IV. Szczegóły stosunków kredytowych. 106—165

Rodzaje pieniądza w kredycie 106. — Obowiązek służby wojskowej, a kredyt 113. — Stosunek wielkości obiektów zastawnych do wysokości pożyczek oraz wysokość dochodów z zastawów 116. — Oprocentowanie kapitału poza zastawami 130. — Spłacanie zakładów 135. — Spłacanie długów 140: a) raty 140; — b) prolongowanie terminów spłaty 145; — c) miejsce i sposób spłacania długów 147; — d) terminy zawierania umów i terminy ich spłaty 148; — e) spłacalność długów i pokwitowania 156.

Rozdział V. Kredyt jako czynnik życia gospodarczego ziemi przemyskiej w połowie XV w. 166—194

Rzut oka na przyczyny indywidualne umów kredytowych 166. — Kupno i sprzedaż nieruchomości 167. — Kupno-sprzedaż ruchomości 169. — Posagi i wiana 170. — Wykupno dóbr posagowych i wiennych 173. — Zamiany obiektów ziemskich 173. — Dopłaty przy działach majątkowych 174. — Perjodyczne zobowiązania pieniężne 175. — Darowizny 175. — Spłaty głównszczyzny 175. — Nowe pożyczki na spłaty dawnych długów 176. — Zastawy dóbr królewskich 176. — Sprawy sądowe pieniężne 176. — Spłaty kar sądowych 178. — Zestawienie i omówienie przyczyn indywidualnych 180. — Cele umów kredytowych wogóle 184. — Cele produkcyjne i konsumcyjne 185. — Pożyczki na nieznane cele 186. — Produkcyjne i konsumcyjne zużycie kapitału 186. — Stosunek umów zawartych na kredyt do ogólnej ilości umów w kilku znanych rodzajach transakcyj 187. — Znaczenie kredytu w całym badanym czasie 188. — Sprawy sądowe wynikłe ze stosunków kredytowych 192.

Rozdział VI. Stosunki kredytowe osób i grup stanowych lub majątkowych oraz stosunki kredytowe w odniesieniu do terytorjum, na którem się rozwijały 195—286

Możność poznania dziejów gospodarczych rodów i rodzin 195. — Podział osób, biorących udział w ruchu kredytowym na grupy 197. — Spis osób, biorących udział w ruchu kredytowym 197—238. — Zestawienie procentowe grup osób 239. — Wnioski uzyskane na podstawie zestawień, odnoszące się do grup osób 239. — Udział kobiet w ruchu kredytowym 245. — Spis miejscowości, objętych ruchem kredytowym 246—278. — Mapa ruchu kredytowego i jej opis 278. — Przynależność niektórych wsi pogranicznych do ziemi przemyskiej 280. — Udział różnych okolic ziemi przemyskiej w ruchu kredytowym 281. — Ruch kredytowy w powiatach ziemi przemyskiej 283. — Zakończenie 285.

Resumé 287—293

Spis tablic i innych zestawień statystycznych 294—295

Mapa dodana na końcu.

MAPA RUCHU KREDYTOWEGO ZIEMI PRZEMYSKIEJ W POŁOWIE XV WIEKU

Podziałka 1:400.000

- osady biorące udział w ruchu kredytowym
- istniejące w połowie XV w. ale nie biorące udziału w ruchu kredytowym
- istniejące w końcu XVI w. (bez nazw)
- A Dzierżawa całej wsi, połowy, 1/3, poczynając od 6. dworzyszcz od 9 części wsi, młyna, karczmy, sółtystwa
- D Dział wsi
- d sółtystwa, wójtostwa
- P Posąg na całej wsi
- p na części wsi na sółtystwie, wójtostwie
- S Sprzedaż całej wsi, połowy, sprzedaż 6 1/3 więcej, sprzedaż dworzyszcz poczynając od 4 i więcej
- s Sprzedaż części wsi, sółtystwa, wójtostwa, młyna, sadzawki, karczmy, ruchomości, sprzedaż kmieci do 10, sprzedaż 1/3 do 5, dworzyszcz do 3, włącznie
- Z Zastaw bez dzierżenia, Zastaw z dzierżeniem Zastaw warunkowy, całej wsi, połowy, „curia” (folwarku) 1/3 poczynając od 6, dworzyszcz od 4 włącznie
- z Zastaw bez dzierżenia, Zastaw z dzierżeniem Zastaw warunkowy, części wsi sółtystwa, wójtostwa, młyna, sadzawki, karczmy, ruchomości, kmieci do 10, 1/3 do 5 dworzyszcz do 3, włącznie

32547/

2

